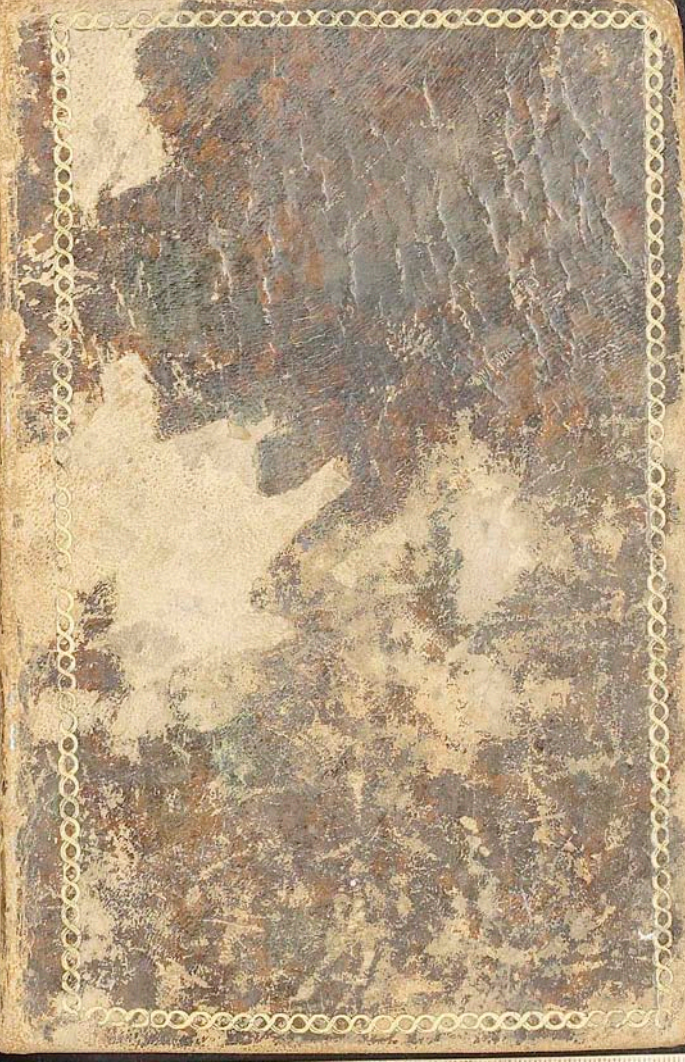

ՍՐԲՈՅ ՓԵՐԹՈՂԱՀՕՐ ՄԵՐՈՅ

ՄՈՎՍԷՍԻ ԽՈՐԵՆԱՑՒՈՅ

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՀՈՒԵՏՈՐԱԿԱՆ

ԱՍԱՑԵԱԼ

ԳԻՐՔ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Օգուշաւոր քաղքաւորութիւք զանազան օրինաց կայ՝ ի լոյս ընծայեալ, և քննողական ծանօթու-թեամբք մեկնաբանեալ.

Աշխատասիրութիւք Տ՛ն Յ. Յովհաննէս Վ՛ծկի Օ՛ծրատիրեան կոստանդնուպօլսեցւոյ, ՚ի միաբա-նութէ ամենասրբոյ Տ՛ն Մխիթարայ մեծի Աբբայի:

Եւ տպագրեալ նպաստաւորութիւք ծախուց ուրուն բա-րեպաշտի:

՚Ի Հայրապետութիւն Տ՛ն Պետրոսի Հայոց Կաթուղիկոսի:

Յամին 1796, և՛ ի թուականիս Հայոց ՌՄԽԵ:

Ն 4/154

՚Ի ՎԱՆԱՆՑ

Ի ՎԱՆՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ԳԱՂԶԱՐՈՒՆ

Հրատարակեաց Մեծաւորդ:

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՌ ՎԵՐԾԱՆՈՂ ՄԱՏԵՆԻՍ։

ՓՈՅԹ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ մեբասեր Համբակաց՝ ըստ յաջողել ժամանակիս ձեռնամուխ լեալ մեր զառաջինն ՝ի սիպ արձանացուցանել զգիրս անուանեալ՝ ՊԻՏՈՅԻՑ ՝ արժան էր արդարև ՝ի մուտս անդր գործոյս օրինաւոր մասամբք ՝ի դովեստ նորին յառաջաբանել ՝ գէթ ՝ի յորդոր Հաշակաց այնոցիկ որք տակաւին անփորձն են բազմերինակ պիտանուէնն առ ՝ի նմանել ։ Ալլ քանզի գովեչիս տիրապէս՝ անկարօտ այլոցն քարոզութենէ և ինքնին գիտէ քաջ ծանուցանել զիւրն պատուականութիւն՝ որոց մատչին առ նա խեղամուռս ընծերացանութիւն ՝ մանաւանդ յայսմ հետէ ՝ի խրթնութենէ ասլաւալ գրչագիր գտղտիարաց ՝ի պայծառաւոխ հերոպարան ըստ մարթելոյ յարդարեալ և յերևան եկեալ ։ Յայն սակս յայլ հերոպարան բանից կարևորագոյն յեղանակեալ զընթացս Ճառիս ՝ ՝ի գէպ համարիմք նախածանօթ առնել զիք բերել առ վերջ ծանոյց նորին ՝ ՝ի չորեսին գլուխս բովանդակելով ըստ կարգի ՝ Նախ՝ թէ զնր արուեստս դիտաւէց պարտնակէ յինքեան գիրս ։ Երկրորդ՝ յաղագս հելլենական համառօտական մատենից ՝ ի հնուէին առ հելլենացիս ։ Երրորդ՝ ՚ի բարեացատարս մատենագրի առաջնկայիս ։ Եւ չորրորդ՝ ՚ի վերայ հանգամանաց կազմուելոյ մերում օրինակի տպագրութեան ՝ ի լոյս ընծայելոյ ։

ՅԱ. Ա՛առենիս յառաջագրութեան կարգեալ է յաւանդել կանոնս Հարուածանականս՝ պատշաճաւոր ջափու հասողութեան գեղեալոց համբակաց՝ առ ՝ի նախապատրաստ մարզուելոյ բանն Հարուածանականս ուսանող ։ Ալ որոյ և ՝ի հելլենացւոց անուն տիրապէս անուանեցաւ սա՝ Προγύμνασμα ։ Բոլիչհառա ։ այս է՝ Նախակրթուելոյ հռետորութենէ ։ Քանզի կարի կարևոր գտաւեցին նախնիք վարժանցն ոչ ուսանող ՝ զի չէտ վնասելոյ մանկանց զսորին ուսմունս քերականականս ՝ և յառաջ քան զմտանել ՝ի մեծ արուեստ Հարուածանական ՝ որ բազմապէտն է՝ և ՝ի վեր քան զկար հասկանալոյ նոցին ՝ ոչ աստիճանօք յառաջատեալ հրահանգեացին ՝ ի կազմուելոյն

բանիցդ զսա երից Հարցատանականքն առցեալ հանգիսից ։ յի՛ կա-
ցուցականքն, բաղխողականքն, և առնեականքն ։ զորոց լիով է տե-
սանել ՚ի Հարցատանուէ Սահմանողոմ վկայութիւն մերոյ ։ գիրք ։ ՚ի ։
ԱՀդ՝ այս նախակրթութիւնք ՚ի մերմէ մատենագրէս ՚ի տան
Հառա կիմ ՚ի հատուածս ամփոփեցան ։ որք են՝ Պէտք , Խրատ ,
Երդումն , Հաստատակ տեղի , Ներկայութիւն , Պարտաւ , Բաղդատու-
թիւն , Բարառնութիւն , Ընտանութիւն , և Կրութիւն ։ զորոց զսահ-
մանս և զկանոնս կիրառութիւն ջանիւք տեղ առնել յիւրաքանչիւր տեղիս ։ Եւ յառաջնոյ Հատէ անուն առեալ
զկնի մակագրութեան՝ բովանդակ մատենիս յորջորջեցաւ առ մեզ
Պիտոյիւ ։ Իսկ ՚ի հերձնացուց անուն ունիք յերեքտասան , և այլք
՚ի չորեքտասան Թիւ դիտաւորեցին զնախակրթութիւնս , սահմա-
նեալ նախ՝ կանոն առակաց կիմ առատակերաց ։ երկրորդ՝ վիճաստա-
նութենէ կիմ մանուածոյ պատմութենէ , առաք՝ պիտոյից , խրատու ,
երդմանն և առերդմանն , և որ ՚ի կարդին ։ և հատակ կետոյ՝ կանոն օրի-
նադրութենէ , կիմ օրինաւորութենէ ։ երկուց առաջնոցն , յի՛ առատ
սերեին , և վիճաստանութենէն արտաքոյ մնացեալ ՚ի նախակրթութենէս
մերմէ պատճառաք՝ Թերեւս այն է , իբր զի այլք ՚ի նախնի մատե-
նադրաց ՚ի Հառա բերականքին առանգեն զայնոսիկ ։ Ջորս և այժմեա-
հետաքրքրաք ուսման նոցին՝ իբր ոչ նուազ օգտակարաց սիոյ մանու-
կութենէ , ունելն գտանել ՚ի նախայիշատակեալ Հարցատանութենէն ։
Ահա զօրինադրութիւնքն Թուի խորհրդով զանոց արարեալ մերոյ մա-
տենագրիս , յաղագս կարի հին մերձաւորութենէ նոքա ընդ զրութենն
և ընդ ենթադրութենէ , ոչ ընդ երկայնութենէ արկանել և ախմանի-
ոս , բաս այսմ յառաջ բերելոյ զկանոն նորին ։ * Կան զօրինաւոր-
ութենէն (յն ։ Νόμοι Εἰσφορᾶ ։ Ա՛ՆՈՆ ԽՓԵՈՒՍ) ոմանք կրթութենէ
* հասարակացն ։ Եւ է գրութենէ ենթադրութենէ ինչ ։ Թէպէտ և ոչ
* փակէ յինքեան զնամ հանգամանս ենթադրութենէն ։ Քանի Թէպէտ
* և սա ՚ի մէջ բերէ զդէմս , այլ ոչ գյայտնիս առնելին ։ վասն որոյ
* պարտ է մանաւանդ առ գրութենէն պատշաճել քան Թէ առ են-
* թադրութենէ ։ Եւ բաս որում բերէ յինքեան զձև դիմաց՝ գերա-
* զանցէ զգրութենէ ։ բայց զի ոչ յայտնապէս ցուցանէ զդէմս՝ յետ
* նեալ կայ յենթադրութենէ ։ Ապա կրկնակի մարթի է կարգել զօրի-
* նադրութենէն , պաշտպանութենէ , և հերքմամբ եղեալ օրինաց ։ Քանի
* օրէնքն է գիւտ և պարգև ծնօղ , և իբր հասարակաց դաշնա-
* դրութենէ քաղաքի , և ուղղութենէ խոտորման չերկաքանչիւր կող-
* մանս ։ Եւ այս իսկ է բաժանութենէն օրինադրութենէ ։ Իսկ գործեացն
* ընտ դրովք՝ որովք զգործոցականսն , օրինաւորս , կարողս ,
* օգտակարս , կարելիս ։ եղեալ նախասահմանիչ , և չեռ այնոսիկ

։ յարեցեալ զինչ ի խնդիր ։ և ասա վարել առաքեալ զԼիսիա հա-
։ տասարդն, որով և ես զանազանի՝ ի գրութիւն ։ »

Ընդ քանզի յամենայն արուեստս և ուսմունս գործագրութիւն օրի-
նակաց յաւելու սակաւ ի մարդիկ և զարդանալ հասարակին՝ քան թէ
լոկ կանոնագրութիւն, յայն ասիկ և ոմանք՝ ի վարդապետաց նախա-
կրթութիւնս յաւուրս բացայայտութիւն կանոնացն յաւելին՝ ի վե-
րոյ և օրինակս Հասից ըստ խրատուն[ե]լոյ գլխոց նոցին պատշա-
ձուալ. որով իբր մատուցի ցուցեալ աշակերտաց, եթէ՝ զորօրինակ
՝ի Հասէլն զպէտս կի գիտասս ուրուք՝ զնարդ պարտ է նախ գտանել
սեռսն պիտոյին կի խրատուն սկիզբն առնել Հասին. ապա՝
մեկնաբանել զնոյն, յետոյ պատձառաբք հաստատել, և այլն ըստ
կարգին. և զնաստուն Հասին ըստ այսմ բաժանման առ՝ ի գիւրա-
հասու[ե]լի ասհմանեալ որոչեցին Թուաձասնորով։ Եւ ահա յայսմ
մասին առաւելու[ե]լ Հոմոցաս վարդապետս մեր, մինչ զի ոչ շա-
տացեալ միով օրինակս առ իւրաքանչիւր նախակրթու[ե]լի՝ ոչ
ապիծանիս, էրբեմն նաև էօթն օրինակս յանգիսան առնէ՝ առ՝ ի
քաջ ևս խելամուտ առնել կանոնացն զաշակերտելոյս իւր ։

Ա. Նախնեաց անուն հռետորաց և սոփեստաց հելլենացւոց Թէ-
սէոս բազումք՝ ի գիր առանձեալ ուսուցին զնախակրթու[ե]լիս զայ-
սոսիկ, որպէս և ի խնդուլ՝ ի փարխոսէ կուլնտիլիանոսէ հռոմայ-
եցւոյ՝ մասնաւորապէս յաւաչնելոյդ գարուն քրի, որ՝ ի Հարստասա-
նական հրահանգան իւր առեալ յիշատակէ զնոսին, յորմէ լինչ լինչ
և մեք յաւաչ բերեալ՝ ի մեկնուլ կանոնաց մերոցն բնաբանի,
քանզի՝ ի վաղնջուց հետէ կորուսեալ՝ ի միջոյ բուն գրուածոց նոցին.
գնկալին սակս անպհական Ծանուցեալ էղեն որպէս հելլինակք նա-
խակրթու[ե]լիս արուեստիս։ Ասացին՝ անուանին հերմոգինէս սար-
ամացի, որ եկաց յիւրկոսս գարս. և անգամին՝ ի տղայական
տիոց էրնեցաս իւրմէ հրել լինն արամատու[ե]լիս, մինչև՝ ի հնգետաս-
ան ամոյ հասակի սրանչելի յաջողակու[ե]լ հրատարակաս ուսուցա-
նել բանիւ և գրով զնակացու[ե]լիս Հարստասանական, և կամօգին
ունկնդիր իւր առանձ բաց յայլոց՝ զնարկաս անուանիս կոչար։
Ար և՝ ի քաղաք և ջրդուխն ասի յանկարծակի առեն պակասեալ՝ ի
յուշոյ, և մոռացեալ իսպառ զամենայն ուսմունս՝ մինչև ցկարին
Տէրու[ե]լի ձգեաց զկեանս իւր բնաւին ապիտու[ե]լիս իրիս զնի՝ ի
ասմիկ մարդկանէ ։ Ասդ՝ հինգ հռետորական գիրս գրեալ հեղ-
ինակեալոյ, զորմէ՝ ի նոցանէ անկորուստս ժամանեցին առ մեզ, խոկ
հինգերորդին բնագիր, որ ասի լինել նախակրթու[ե]լիս Հարստասա-
նական, անյայտու[ե]լիս Ծածկեալ այսօր, ըստ ներհուն փարիսիկոս-
ան ։ մտաներն ցն՝ ։ գիրք ։ ի ։ դ ։ լա ։ Հասատասու[ե]լիս նոր հեղ

նչանալն առ մատթէոսի կամարիտացոյ յոյն մատենագրն ԺԲ. գլ-
խս : Եւ ըստ օրինի եւս առ պրեսբիտեռոսի կեսարացւոյ . որ՝ ի
վերջերսդ գարուն ոմն ասէ՝ ընդ այլ քերականական դրուածս ա-
րար և զհամառօտ հատուածն նախակրթութեանց առանց օրի-
նակաց Հառիչ՝ ի լատին բարբառ , ոմն ցայժմ յածի առ մեզ :
Եւ արդարև չէ ինչ անհատանական այս խնամատարութիւն փոր-
ձիկոսի . քանզի և մեզս հայկազունըս նախակրթութեանն հնագոյն
քան զհամարիտացոյսն և զպրեսբիտերոսն , (որոյն երեւելի առին .)
որ՝ ի կանոնն ըստ մեծի մասին համաձայնի ոտիճռնիոսի , և ու-
րեք ուրեք թէուղեայ , երբեմն եւս շեղեալ յերկոցունց՝ բերէ զնոսա
մատուցեալ ինչ ընդ պրեսբիտերսն : Այլոյ խնամոյ ևս չէին որ
դատիք հերմոգինեայ տարտոնացւոյ՝ ըստ վարդիկիոսի , կամ գէթ
այլոյ ուրումն՝ ի հնագոյն հերձուածոցդ քան զպրեսբիտերս , այս
նմանուցեալ մերումս ընդ նմ՝ թէոդիտ և դատիանոսի՝ ոչ սակա-
ւարինս բերէր քննութեանց բանից : Իսկ յորում Թուղեայ նախակըր-
թութեանն հերմոգինեայ առ վերոյհիշատակելն կամարիտացոյ , յայ-
լում Հառի . " Ջհարտատանական նախակրթութեան յերկոտասանից
, սահմանեալ զառաքինին տարտոնացին հերմոգինէս . զոր յիսուս ու-
, բեմն՝ ի չորեքտասանից ընդարձակեալ սիմոնիոս անտիոքացի " .
Երկրորդ հերձուածի մատենագիր նախակրթութեանց՝ որոյ գրուածն
անկորուստ՝ ի հնութենէ ժամանակի երևի այսօր , է թէոդիտ ա-
փեստեայ , ըստ առնուսոյ՝ մականուանեալ Եղիոս , աղէքսանդրացի .
որ թէպէտ ժամանակաւ է անտարակոյս առ՝ ի մէնջ , բայց երևի հր-
նագոյն քան զսիմոնիոս : Եւ ասացս՝ ի պէտս հրահանգս համ-
բակաց ուղղեալ զսակաւագոյն մատենագրութենէ նմ՝ ընտրի և
մեկին ոճով մանրամասն ասացեալ զկանոնս նախակրթութեանց առանց
օրինակաց Հառիչ , և յերկոտասան գլուխս բաժանեալ զնոսին՝ սկսեալ
յառաջաբերէ և ասացուցեալ յօրինագրութենէ , զներքոյ և զվար-
ս առ՝ ի մի կանոն գլխաւորեալ :

Երկրին է սիմոնիոս գրամատիկոս և հաւատոյ անտիոքացի , որ
եկաց՝ ի միջոցս երրորդ գարու : Եւ սա յօրինեալ գիրս նախակր-
թութեանց , զկանոնան ոմն ասի՝ առեալ՝ ի հերմոգինեայ և՝ ի թէոդ-
նայ՝ ամենայն իմն ոճով կազմեալ պատշաճեալ յառաւել գլխաբան-
սութենէ նորահարիւից . և ըստ վկայութեան ծերիցն . հաղար՝
ձից . զառեղծուածն և զպարապուն , որ առ հերմոգինեայ և թէոդիտեայ
միացեալ էին ընդ երգնման և ներքոյնին՝ յառանձին գլուխս զա-
ռուցեալ՝ ի չորեքտասան թիւ ընդարձակեալ զնախակրթութենէն .
և առ իւրաքանչիւր՝ ինոցանէ մեկն ի օրինակ Հառի համառօտ բա-
նիւ յաւել՝ ի փորձ գործածուիչ կանոնադրութեանն : Եւ այս նախա-

կրթուի իրեւ ընտրելագոյն քան զայլս խոկզբանէ անտի առաւել լսուիս պատուհասք հրատարակեցաւ ոչ միայն ի գպրոցս հիւղանացւոց, այլ և լսաւնացւոց. զորոյ զգուշանալի բերէ ոմն ի նախնիէ յուշաց. * Նախակրթութիւնք (ասէ) ախտանիշ, ասի՝ նախադասս են քան զհերմոգինեանն և զայլոցն. զի մինչ, և զի դիւրինագոյն մարթի է առ ամին հասուս լինել այնոցիկ: Քանզի զի հերմոգինեայ և այլոց հռետորաց առանց օրինակաց կանոնադրեալ զնոցանէ՝ արդարև մեծին Ճեացան. ուր ախտանիշս բացայայտս և անվիճարկ առանդեալ զկանոնսն, և զնոսին օրինակ կոչ յայտարարեալ, յանկագոյն և գաւեցան այնոցիկ, որոց կամք էին վարժիլ յայս արուեստս *:

Ի սոսա արժան է յաւելուլ և զբազմահմտութեան լիբանեայս սոփեստն անտիոքացի, հասակակից և բարեկամ մեծին բարսղի, և վարժ յայսմ յոլհանեայ ոսկեբերանի, որ ընդ այլ պէսպէս առեալ խօսութեան յօրինեալ ունի առանձինն մատեան լոկ օրինակաց Հռոմոյ յերկբայական նախակրթութեան՝ սկսեալ յառաջադէսացն մինչև ցդիւրութիւն: Եւ ի սոցանէ ծիլիկիա ոմանց բնաւրան կիմվերնագրութեան համառօտին մերոցս. ոմք այն ի Հառ պիտոյից. ՀՀշխոսնդէ հոգեալ յոմեքէ, ևն. և Գիւղացիս գնեալ մանուկ սքամբիւ, ևն: Եւ ի հատարակ տեղիսն՝ Հիշեա էնեայի որ մահու ընեաց քոյ: Եւ ի դրութիւն, ՀՀրդեօք ա՞ հասանելու էին: Ընայց կերպարանիք բանիցն խոկզբանէ մինչև ցվախճան՝ Ոմն ոմն գլխովին այլ և այլ ի մերոց առած:

ից. Օ երեսելիս ի հիւղենացի հեղինակաց հռետորականն նախակրթութեց նշանակեալ ցայս վայր, մատուցաք այժ ի գինուելի բարեհաճութեամբ մատենագրի մերումս այսր հայկարան նախակրթուի: Այր գիտուն և էթ՝ որպէս առացաք, ըստ հիւղենական կարգանակի բանից հանուռօտ բացայայտեալ, Ճոխացաւ առաջ ինքեան յօրինէն բանահիւսութիւնք առ իւրաքանչիւր դրուս կանոնաց ի սէր սէս օրինակս Հառնիցն՝ ըստ արուեստոյ վայելչապէս կերպարեալ: Ապա՝ յայտնի լինելոյ գործոյս պատուղ արդեանց երանելոյն հօրս մերոյ Մովսէսի խորենացւոյ աչակերտի սրբ Թարգմանչաց, այն որ և հայրն ծանուցաւ մերոցս հայկական պատմութեց, Թէպէտ հատարակաց համբաւն վկայեալ հաստատ. սակայն ի լուծումն ամ կասկածանաց ի գէտ համարիմք առաջնոյս միաւանդամ բանս ներին առեղծուածոյ յառաջ բերել ի կրկին դէմաց, այս է՝ սեռաբ արուեստ բանիցն, և հետազօտութիւն նախնի յիշատակարանաց և պատմագրաց մերոց՝ ցուցեալ, եթէ նորին բազմարդիւն հօրս ոչ ոք այլոցմ համանուն վիճակ:

Վասն որոյ մինդամ ապակիւսեալ են դպրութեց և վարժեալ ի կենարութեան

Ձաւալ երերալոյ ժամանակաւ գլխոյն՝ ինձմէ մտանելոյ։
Ա ասացեալ մեր երկրորդ գլուխս հաստատութեամբ բանիւ՝ ցնծալ
և չգամանիլ յայտնապէս յանդիմանել նշանակեալ՝ ի պատուոյ երա
ւտ մեզ գոլոյս՝ Խորենացւոյն մովսէսի լինել արարող գլխոյս
պիտոյից, բայց այլով օրինակաւ ոչ փոքր հաստատս մարթի է մեզ
առնել՝ ի նոցանէ։ Այսու զայն իսկ զոր զնմանէ գրէ առեփան
նոս ասորիկ. գիրք. ի. գլ. ի. ա. ժամանակաբ յովհաննոյ և գլ
ուածոյ հայոց Ա ովսէս, որ զՁ ոտասաանականն արուեստս ի
հնոսիսն հայոց ։ Ես յայսմ ժամանակի էր (ասէ) մեծ փիլ
ոսոփայ, որ կոչիցաւց, ։ Ես յայսմ ժամանակի էր (ասէ) մեծ փիլ
ոսոփայ, որ կոչիցաւց, ։ Ես յայսմ ժամանակի էր (ասէ) մեծ փիլ

Ժամանակաբ վարդիկոյ եղբօրն վաշտանոյ՝ գրեալ առ . ՚ Յարուա
՚ Ժամանակին եղբայր անգիտացի աշակերտ Նարսաւանին մովսէսի
՚ եպիսկոպոսի բազբեանդ գաւառի գիտաս Նարսաւանայն բազ
՚ սացուցանէր ՚ : Ջերմն երկրորդել և սանուել երէց ի Խնկապի
իւրում ՚ ի Թիւն չի շիճ : Երկրորդ յայտնապէս ունիմք ի սոս
կագրի վերջաբան յորդորակի սիսոյենց՝ Թէ մովսէս քերդող է
յօբինող սիսոյենց սաոյ : Իսկ յամենայն յիշատակարանս և ի
պատմագրեանս զարգոս երևելաբ՝ զնախագրեալսն անուանս գիտեմ
միայ գիր գերեզմանացեայր, սեռականէ մերոյ միայնոյ մովսէսի խորենացւոյ
միայ սարմանեցւոյ աշակերտի Թարգմանչաց՝ սերտագանութեան ի
ընծայեալ : Արդէս է սեռանել բազում անգամ սա Թեմնայի պատ
մուճոյ , որ պատմագրեաց ի սկիզբն սասնեցւոց գաւառ , և այլոց
ըստ նմանէ . զորոց զբանս արժան համարիմք յառաջ բերել սա
սանեաբ ի հաստատութեան , միանգամայն և սա ի ցոյց մեծարանաց
մատենագրիս մերոյ խոհզբանէ անտի : Արդ՝ սա ինքն Թովմաս ի
՚ գալ՚՚ ես ՚ ասէ ՚ Եւ ըստ մովսէսի քերդողի՝ նախ ի մէջ առնոյ
՚ զորսիսութեան ազգացն քաժանմանցն ՚ ես : Եւ զինի վէպ պատմելոյ
՚ բերայ ՚ Ձի լայնագոյնս եւս վէպ այսորիկ պատմի մեծ քերդողն
՚ մովսէս ՚ : Եւ անդ գրէ ՚ Որպէս ընդհանուր ի բանիբուն
՚ պրակարգութեանն մովսէսի սիւնեցւոյ աշակերտաբ վարդանայ և
՚ քերդողի , և մերոյ լուսաւորութեան հաստատողին յօբինողի .
՚ որպէս պատմէ ի գլուխս երկրորդի պատմագրութեանն ՚ : Եւ ի
վախճան ՚ ես ՚ գալոյ ՚ Ա՚ահակ այս այն ասհակ է ՚ որոյ հրա
՚ մանաբ գրեաց մեծ վիպասն Մովսէս սիւնեցւոյ քերդողական քե
՚ գոյն զդիցս պատմութեանն Հայոց մեծաց՝ հրաշալեաց յօբինուած
՚ Ծով , սկսեալ յաշխարհէ մինչև ի կոյսեր զնեաց . որոյ ժամա
՚ նակ կենացն սեռեալ Ձգեալ ասս Ձի . էն և պարապս Ձեր
՚ ուքիչ . ոչ գրեալ առանդեցաբ մեզ այս ի չարչարել գրաճոգի
՚ խոստաբանեալ պատմութեանն մովսէսի խորենացւոյ վերագար
՚ Ձուքիչ ի վէր երկայնագոյն գրաճոգիս Հատուածիցն . զոր և երա
՚ նելին կորնեան ուսումնասիրիչ մովսէսի , և աշակերտ նորին մեր
՚ ասցի յիշատակ առաջարկեալ պատմութեանն զայսոսիկ մեզ հա
՚ ատարմացաբ ՚ : Ըստ այսմ և գրեցաբ սարկաւագանդեան .
մատենագիրն՝ ոչ կարծի , ինձնէրդ գարձ . ի Նաեն Լուսաւորչին
՚ ասէ ՚ Ձոր ազգաբանութեանն Նահապետ մեզ ոչով գարձաւորին
՚ ասհակայ բազբաստնեայ՝ մովսէս խորենացի , որ կոչեցաբ քեր
՚ Թողհայր ՚ : Եւ ասէ ինձ ի գիրս ա՚ . գ՚ . ի գիրս ա՚ . գ՚ .
Թողեալ զպատմագիրս հայոց , զինն ազգաբանգեղեան՝ յարէ .
՚ Եւ զինն մեծն մովսէս հանդոյն եւաբեայ . որ քերդողացն

՝ ի Հիմն եղոյն կիր շինի յիշատակի մանաւանդ քերթող ։ և ասա
՝ Հանապ մանիկունդ՝ ինձնէրտին եղոյկս սիրնատ ։ Այս անդ՝ գինին ,
՝ նադրի սա՝ ի ներսեհէ հայոց կիթղկոյ , ի մարտպանութիւն վա-
՝ յիւսիսոյ , ի խնամութիւն ։ ։ ։ քերթող և Թադեւոսինէ ։ ։ ։ ձեռ-
՝ ագահ մանկտի մանկանց քերթողահոյն , քանզ Հաւատոյն և անցեալ փի-
՝ ատա բազմերջանիկն և անհամեմատ ՝ ի մարդկանէ պետուս
՝ նացոյ ։ որոյ Հաւատոյտեան մեզ օրհնէլեանն ՝ ի գլ ։ կիր ։ ։ Ա-
տաւ քաղաքն Վէտրոս քերթողն կարդացեալ , էր ագահ տոլին խորհ-
հաղարդութիւն յաղորդեալ այն յոյնարդութիւն ՝ ինձ ։ Վասն որ ի՛ նոսա
Թիւն մեծարելոյն՝ Թուի Թէ ՝ ի խորհնացոյս մտածել
բանն Հոգեկոյս ագահոյն սիրնատ անունք քերթող մանկտրու-
Թադեւոսեայ անուամբ պատմասիրեալ , այնպէս՝ որ և ասի ՝ ի բանիւ
խորհնացին մտածել Հանապ ՝ ի նախնեայ անուն Քերթող կիր Քրիս-
Ագաթ ՝ ի յիշատակելոյ առաջ մեզ խնամասիրել՝ Թէ որ միոյն
առոյին սիրնացոյս մտածել լինել . կոչեալ զինս Երկիր քերթող ։
որ ասացին սիրնացոյս մտածել լինել . կոչեալ զինս Երկիր քերթող ։
որ ասացին սիրնացոյս մտածել լինել . կոչեալ զինս Երկիր քերթող ։

ան լուծումն ինդրոյդ առաստաձեռնս Թէ ՀԻԼԼ առաջ դնոյ ։
լուսաստեղծութեան ինչ՝ ի սոյանէ, անդրէն առաստան առնելոյ գիտաս
, քանդիսյան ։ առկայն անբաւական համարիլ զառաս առ՝ խոչուշակալ
, վերոյ գիտնալ, որ՝ ի պարս մարտիրոսացաս ընդ այլ ևս ենայան և
, և միաւորն Թէ ոգոյս քերթող, ոյնք լեալ էին յաշակերտութիւն
, ել և՝ ի նորուն էդբօրէ մովսէս կոչեցեալ, (որ է խորենացին ։
, ի յորդորական խրատաբանութիւնէ գլուխ ։ նաև առ Թովմայի արձ-
բանոյ, ի գոյր ։ ա ։ յիշատակի ունի Թէոդորոս քերթող ընդ աշա-
կերտս Թարգմանչաց, յառելն ։ ։ Իսկ առ մեզ հասին զոյցիցս այ-
ժմ առել Ջղրխոս բանիւ ։ Եւ Թէպէտ ընդ ազօս լինչ ակնարկի
խակրիթութիւնս հանդարտութիւնէ ի վարժապետէն իւրմէ, շանիսկ առ
ւէր, և յորոյ արդիւնք պատճառաց շարժիլ ուղիցաս առ նա նա-
լոյ յանուանէ յիշատակելոցն ։ այլ Թէ գինչ հանդամանիք էին՝ և
ցէ ի պատուհասանացն ։ բայ ի պետրոսէ և յեզրատոյ՝ որք ի վե-
երիսի լինել ի յաշակերտաց անոյ էրանելի քերթողահօրս ։ և գոյ-
որում ի հրահանգս մուրգումէ ընծայել գիրս ։ Եւ առ արգարև
յայտնութիւն ։ Ա՛նոյ համառօտ էս նշանակել յաղագս Մեհրդատայ ։
Վիճակիս, մինչև շրջան ժամանակաց գնաստատոյնան ծանիկատ-
ակոյ խորհրդոյ է հարցաքս չրսանցն վասակ այս մատեան
ի հատատատութիւն առաքադրեալ մերոյ՝ Թէ երանելոյ մեծին Ա՛ով-
Ա՛յսպէս լինչ ի յիշատակարանոյ առաջնոյ հերոյ հարցաքննելոյաք
ողորմած էրնակս սրբոյն ։
քան, եւ որում ակնարկի ի վերոյ յառաջեալ բանին ի վերոյ
բունն կիմ գրագրնդատուն յեամ առանեցս ։ մանաւանդ ի հնոտոյս-
գիկուցանել ի մեզ ոչ միայն գրատատեղծն յառակ ։ այլ և գրանիկ
բանիցն առակոյ ։ քանիկ քերթողն անուն հատարակաբար առեալ՝
ոյոյ գրագրնդատ Ա՛ստուածատուր Նահապատ ։) նաև ի գառաջինն հնդկական
նատատեղծութիւն ։ (յորս ընկալաւ յեծաչեղոյն վիպասոյ խորոյ խոսնակոյ և մեսրո-
պիսկ գիտնալ Ա՛ստուածատուր Նահապատ ։) նաև ի գառաջինն հնդկական
ուանոյ երեւելոյս յաղագս ոչ ։ որպէս յուսալին վերոյիշեալքն
պիսկոյն բանատեղծից ։ ևի պոէտիկոսաց՝ ըստ հելլենականին ։ ոչ
առաւելութիւն լինի՝ ինքն վերթողահօրն ։ որ սկիզբն ցուցանի
ոյսպէս Թուեցաս ։ եմի ոչ ինչ ազգային առաքեալութենէն ։
ջրիկացաս վերթող ։ և յետ անուանելոյ նաև այլոց քերթողաց ։
վերոյ երանելոյս Ա՛ովսէս խորենացի ևի ասրունեցի՝ գառաջինն յոր-
նոս ։ Իսկ եմի յոյն սակս ոչ միայն յաշակերտս Թարգմանչաց
սա հայրապետի յովհաննու օձնեցւոյ ։ վերոյիշեալքն սահմանե-

Ա. Ա՛ղ յաղագս հանգամանաց կազմուելոյ և տպագրուելոյ մատենից երկու լինել ի կարեւորագոյն միայ մեզ ջնկատելոյ ուսումնասէր վիրծանողաց մերոց. մի՝ վասն գրչագիր գտանելոյ նմա ի օրինակաց, յորոց կազմեալ յօրինեցաւ ընդ առաջին մեր. և երկրորդ՝ ի վի՛ ծանօթանալոյ մերոց առընթերս նշանակելոց ի բազմագրութենէ նոցին: Ա՛րդ՝ գտագրիարք ի՛մ ձեռագիր օրինակաւ տրին՝ զորս յաղթելոցաւ մեզ վարել, էին հինգ թուով: Ա՛ռաջինն՝ որ շափաւոր հնութենէն և ընտրելագոյն ուղղագրութենէ յորդորագոյն արար զմեզ՝ ի ձեռնարկութենէ գործոյս՝ էր գրուած երկբաժանեալ գաւառ, փոքր գրեաք, ի թուղթ բամբակեայ, բոլորագիր ի՛մ աղեղագիր՝ ի ծայրէ՝ ի ծայր միաձեռն գրեալ. որ և ի վախճանի բան առաքելոյ նախնեաց ունէր յիշատակարան ըստ այսմ ի օրինակի. « Փառք էառանձնեալ և միոյ ՅԾ-ութենէն, որ արժանաց ցմեզ զանարժանս հասանել ի վերջին գիծ ասելս պիտոյից, ի թուականիս հայկազեան ասելոյ չհաճ. ի գառն և ի գիշերայ ձիկիս, յորում խոտագոյն սիրէր լուծ այլասեռից ի վի՛ քրիստոնէից, և առնել ի վի՛ հնուածոց եկեղեցեաց. զորս բիշոպ քակտել և սուր հարկաւ անպիտանացուցին, յորում զանցս պահէին՝ ոչ կարացին ի միջի ընդ գրով արկանել: Ա՛րդ՝ գրեցաւ առ ի գառատիս կոչեցեալ վայոց ձոր, ի վանս գլաձոր՝ ընդ հովանեաւ տըր Նահապետին, ի վարժապետուէ Տայոց և առն հնոյն և խոստագարարի, ձեռամբ յոքնամէզ ծառայիս Յովհաննու նախ աշակերտի բանի: Ա՛րդ՝ որք հանգիպիք այսմ մատենի, յիշատակեա՛ք և Ն: Ա՛յրկրորդ օրինակն էր գրուած անցեալ գարու՝ բոլորագիր, բաղում ուրեք վրիպակօք ապականեալ. այլ որպէս էրև՝ հաւատարիմ գրչութենէ աշխատասիրէալ: Իսկ այլ երկուքն էին ժամանակիս գարուց շատագոյն յոյլ և այլ ապրեցաց ածանցեալ, որք և Թէոդոս Նոյնգունակ՝ և առաւել ևս յաճախէին սխալագրութենէ, բայց այսու ամենայնիւ ոչ սակաւ նպաստս եղեն մեզ ի սեպհական սեղան ի առագրութենէ անտարակոյս Հայենից և էվանակաց բանից: Ա՛յլ հինգերորդ օրինակն յաւէտ ևս նորագոյնագոյն և յոյսակագոյն՝ որչափ առաւել պարզագրութենէ բերէր ցոյգս ի մէջին սեղեան, նոյնչափ կաշխատութենէ ապականութենէ ապայ կարծիս՝ անհամանձնութենէ ընդ այլ օրինակս, որով և նահանջեցաք նմա ի յոյսեն վրիպականն ի նոցա առաջնագրութենէ և եւթ լինել ապաւանն ևս ի գիւտ հաստատ բազում բնագրացն:

Ա՛րդ՝ ի հնգից գտագիրացդ ասել կամիմք մեր ըստ կարի ժամանակիս անվթար և կատարեալ գրնտրան մատենից յօրինել, եթէ հարիւք գնացուցանն ի նոցանէ նախասեծոյ ընտրեցաք, փոյթ կա-

ՀԱՅՍՏԱՆԱՑ ։ ՀԱՏ. Ա. ՄԱՍ. ՃԱ. ՃԱ

Հայկազեան սոհմիս ։

Ցաւք դէպ ղէպ մեր զայս երկասխրութիւն ի փառս ձեզ, և ի պարծանս բարերիդ բանաւոր ջնուածիդ · որոց կրկ առհասաստէսդ ընծայեր ցաւք դէպ ղէպ մեր զայս երկասխրութիւն ի փառս ձեզ, և ի պարծանս

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՌԻՑ ԳՐՈՑՍ ՊԻՏՈՑԻՑ։

ԳԼՈՒԽ Ա. Յաղագս Պետրոսի ։ 1 ։

(Յընդակ ա. (պէտք գործականք ։) Պատրաստեալ առաքեալ մանուկ առաքեալ, զմանկաձուն գառնապանուն եհար ։ 5 ։

(Յընդակ բ. (պէտք բանականք ։) Ընկերանպրոս մանկերդումեալն հարցեալ յումեմնէ, ուր էն քոյ գանձք. զսիրելիան ցուցեալ առաց, ի տուտ ։ 11 ։

(Յընդակ գ. (պէտք բանականք ։) Օ՛ի զսոյրատէս է հարց ումն խնամատնաւոր, թէ զմէ՞ ի քոջ մտաուսացն, և ի վատառուսն զնոյն պահանջեա հաշարս. նա ասէ՝ թէ ի նոցանէ վե՛ր փուխոյն, իսկ ի վատառուաց ի վա՛ր՝ վե՛ր ջանոյն ։ 16 ։

(Յընդակ դ. (պէտք խառնք ։) Օ՛ լակոնայն ումն հարցեալ, թէ ո՞ւր էն սահմանք սպարտայ. և նորա զնուիրակն ցուցեալ՝ ասէ, յայսմ վայրի ։ 21 ։

(Յընդակ ե. (պէտք բանականք ։) Օ՛ թէսանով ումն ախթաղորական եհարց, եթէ՞ յէա քանի՞ աւուր կնոջ առ այր մերձաւորութե՛ արժան է մտանել ի տէրունական։ Նա նա ասէ, յիւրմէն՝ նոյն օրին, յօտարէն՝ և ո՛չ քնաւ երբէք ։ 26 ։

ԳԼՈՒԽ Բ. Յաղագս խրատու ։ 32 ։

(Յընդակ ա. Պէտք էն ընդէ, և առանց սորա ո՛չ է հնար ինչ լինել յարժանաեացն ։ 35 ։

(Յընդակ բ. Յիւրմէ՞ է որ ընդ վե՛հս քան զինքն հաշտակէ ։ 41 ։

(Յընդակ գ. Ի՞րժան է յաղքատու՛թէ փախչել, և ի՛ մե՛ծն անկանել ծով, և էաւ ի վիմաց հոսել ի

բանիցանոյ ։ 46 ։
( )բնակ Բ. Ալ ոչ հաւանիլ, առաւել նա լսիցէ նմա ։ 51 ։
( )բնակ Գ. Այլ ամենեցուն զնոյն տուեալ, և ոչ ո՛ զատ բերել ։ 57 ։
( )բնակ Դ. Ուսուցանեն խորհրդով՝ բազմաձեռն զօրութիւն յաղթել. խակ անուսումնութիւն անհնարին ։ 62 ։
( )բնակ Ե. Կրթութիւն և ամենայն ինչ ։ 67 ։

Գ. ՈՒՄԱՆ. Գ. Յաղագս Աղջկանն ։ 71 ։

( )բնակ Ա. Աղջ զԱնդուլեայ ։ 74 ։
( )բնակ Բ. Աղջ զԱնատուզեայ ։ 80 ։
( )բնակ Գ. Աղջ զԱրակլեայ ։ 86 ։
( )բնակ Դ. Աղջ զԱ՛եղեայ ։ 94 ։

Դ. ՈՒՄԱՆ. Դ. Ասհմանն հասարակ առելոյ ։ 100 ։

( )բնակ Ա. Յաղագս Շ անն ։ 103 ։
( )բնակ Բ. Յաղագս Ընչից, որ մահու դէպս առեալ ։ 109 ։
( )բնակ Գ. Յաղագս Ղարտասանին մատնչի ։ 117 ։
( )բնակ Դ. Յաղագս Չուղկահարի ։ 126 ։
( )բնակ Ե. Յաղագս Գերեզմանակրկտի ։ 134 ։

Ե. ՈՒՄԱՆ. Ե. Ասհմանն Ա՛երբողինի ։ 144 ։

( )բնակ Ա. Ա՛երբողեան Ա՛ոմհեմի ։ 148 ։
( )բնակ Բ. Ա՛երբողեան Ձհմենոյ ։ 163 ։
( )բնակ Գ. Ա՛երբողեան Գարնամոյ ։ 172 ։
( )բնակ Դ. Ա՛երբողեան Գաստերազմի ։ 181 ։
( )բնակ Ե. Ա՛երբողեան Ա՛ղաւնոյ ։ 191 ։

Զ. ՈՒՄԱՆ. Զ. Յաղագս Գարտաւի ։ 200 ։

( )բնակ Ա. Գարտաւ Ա՛ռեաղմոյ ։ 202 ։
( )բնակ Բ. Գարտաւ Ձհոյ ։ 211 ։
( )բնակ Գ. Գարտաւ Ա՛ղին ։ 220 ։

Գլուխ Դ. Պատմութիւն Ղեւոնդեան : 231 :
Գլուխ Ե. Պատմութիւն Կաւարիուածէ : 241 :

Գ. ԻՄԱՍՏ. Ա. Սահմանք Բազդատութեան : 250 :

Գլուխ Ա. Բազդատութիւն Աբրահամու եւ Նշխարհի : 254 :
Գլուխ Բ. Բազդատութիւն Աշակուեաց եւ Օխնեցւոյ : 266 :
Գլուխ Գ. Բազդատութիւն Գարնայիոյ եւ Ամատունեաց : 275 :
Գլուխ Դ. Բազդատութիւն Ընդասատանի եւ Կասանդատի : 283 :
Գլուխ Ե. Բազդատութիւն Զիոյ եւ Աղբաթայ : 291 :
Գլուխ Զ. Բազդատութիւն Զիլեհեցւոյ եւ Ամատունեաց : 301 :

Գ. ԻՄԱՍՏ. Բ. Սահմանք Բարեաւնութեան : 310 :

Գլուխ Ա. Օրինակ բանս ասէր Ադամ երանելոյն առ Եւա : 318 :
Գլուխ Բ. Օրինակ բանս առաքեալ Յովհաննէս վասն Աստուածային յայտնութեան : 326 :
Գլուխ Գ. Օրինակ բանս առաց Պաւղոս ժամ գալոցիսն եւ ապան : 331 :
Գլուխ Դ. Օրինակ ապա բանս առաքեալ Պօղոսի առ Տիմոթէոս : 335 :
Գլուխ Ե. Օրինակ բանս առաքեալ Պետրոս զկնի ուրանալոյն զինքն : 340 :
Գլուխ Զ. Օրինակ բանս առաքեալ յորդանէս բաժանեալ յերկնից : 346 :
Գլուխ Է. Օրինակ բանս առաքեալ, որ յԱրիմաթեայ երկրին երանելոյ, առաքիցն գծոյլ առեալ : 350 :

Գ. ԻՄԱՍՏ. Գ. Սահմանք Ապտաստանութեան : 353 :

Գլուխ Ա. Ապտաստանութիւն Աբրահամու, յորժամ գերծաւ վանեցւոց Թագաւորէն : 357 :

**

Գլուխ Ը. Ի գլուտասանութիւն Յովսէփեանն ընդ
Ծուխն անցանելոյ։ 363։
Գլուխ Թ. Ի գլուտասանութիւն Ի հայհոյամարտութիւնէ
գաւթի և գողիաթու։ 370։
Գլուխ Ժ. Ի գլուտասանութիւն Վիշերամարտութիւնէ
գեղեցկին առ մադիանացիս։ 375։
Գլուխ ԺԱ. Ի գլուտասանութիւն Ալոյ։ 380։
Գլուխ ԺԲ. Ի գլուտասանութիւն Նուրբաստանի։ 385։
Գլուխ ԺԳ. Ի գլուտասանութիւն Կաւահանգստի։ 390։

ԳԻՐՔ Բ. ԺԴ. Ամհման Վրութեան։ 395։

Գլուխ Ա. Ինչ Ի մուանանալի՛ լցեր։ 399։
Գլուխ Բ. Ից Պարսպելի՛ ն։ 412։
Գլուխ Գ. Ից Կաւելի՛ ն։ 419։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾՔ։ 427։

Գլուխ Ա. Ո՛վ ընչեղիս քանս առասցէ Ի դամ երթ
նեղել ի դրախտէն։ 428։
Գլուխ Բ. Ո՛վ ընչեղիսի քանս առասցէ Նրկիր ընդ-
ունելով զարիւն արեգի արդարոյ։ 435։
Գլուխ Գ. Ո՛վ ընչեղիսի քանս առասցէ Յակոբ առ-
անելով զպատմուչանն յոմխեփայ։ 439։

ԽՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ։ 443։

Խոյակ ներքոյ երկրպագեալ երկաթիրարտ՝ Հետևելով վարժապետին
սրտ. բոլորն Մովսէսի, բ պարեցողս քեզ պատկ Հոգեծոր
ղեկ վարագոյ ե՛ղ՝ ուսուցչ Իներ անձինդ. ով Թէոդորե՛ :

ԳԻՐՔ ԱՒԱԶԱՆ.

ՅԱՂԱԳ Ա (1) ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ.

ԱՅՍՔ ՆԱՀԱՊԵՏՆ ՐԱՔԱՅԻՐ Ի
ասակք (2) *Համառօտ քաջագիտութիւն*
ի գիմս ինչ վերադրեաւ : Նա (3) *ա-*
ստուածալ է այսպէս , յորոց եւիաց կէնդ
ցաղոյս օգ տակարագոյնն : Նա (4) *պիտոյիցս ոմանք*
լեն

(1) Յաղագս Պիտոյից : Յունական ձայնս՝ Χρεία խօսք , որ նշանակէ գործածուած , եւս՝ օգտուն եւ պիտանաւոր , առեալ եղեւ ի հեղինակացս վերանկ խնամոյ կամ խրատոյ կամ ամենայն առացուածոց եւ գործոց որ ընդ մեզ եւ ընդ մերս կան : յոր հայեցեալ եւս առ մեզ թարգմանեցաւ՝ Պէտս :

(2) Ընդհանրական : Սահմանն պիտոյից ընդ ի՛ւ հգեալ է լի ամենայն նիւթոյ . զոր բացայայտս եւս ասյսպէս տարիմ ի թարգմանել . Պէտս է համառօտ չիւթափուիլի առարուածոյ յորմէ պատճառ ընծայիլ անկին սոցին : Ի՛ւ ինչուիլ սոսկատէս հասանձայն սակս սակին եւս սահմանեալ . Պէտս է համառօտ առարուածոյ կամ գործոցն ի՛ , զ առ սպոյգ անկն սոցին , ոչ իրք անկն՝ պատճառաբար վերածելի : ի սահմանելոս ցուցանել նախ՝ ինչ իցէ պիտոյիցն է ի՛ ինչ բանէ կիս յիշատակել զոր բանիս կամ գործոցն այնորիկ . որով լինել պիտոյիցն իրք պատմական ինն եղանակաս ձեւոյ ինչ . ոմն՝ առ սոյ այս սոցս , կիս հարցնել ինձնէց այնսոցս : Երկրորդ՝ խորհրդով յաւելեալ լինի՝ ի՛ չարիցդ՝ կիս յարձակս . առ ի ցուցանել , մի ինչ պարտ է բանիցն անուրկրոյ նոր լինել՝ յորոյ անուն ի՛ ինչ բերին . և երկրորդ՝ ինչ պարտ է և այնոր անձին հաւանատուի ունել զ բանիցն կիս գործոցն ինչ . ոմն՝ լինել խնամատուն և քաջատուն , կիս մեծարուս և բարեհամբաւ . որպիսիք եղեն նախնի քերթողք և խնամատարքն , կիս եւս ոմանք ի զբաղմամիտ իրիսանց և ինչից՝ որք ի պատճառաբերուն իւրեանց ձգելոյն զմարդիկ .

(3) Նա առաջեալ է : ի՛ նա վերոյ սահմանիկ առացուս առ՝ պէտք . կամ օգտուն , զի օգտակար լինի վարուց կենցաղոյս , ոմն նշանակեցաւ ի վերոյ :

(4) Նա պիտոյից : Ջոյն նախ առաջին՝ բաժանուածն պիտոյից ա-

են բանականքն, և ոմանք գործականքն, և ոմանք խառնքն: Այլ բանականքն են, (5) որ բանիւն միայն նշանակին զշահն, ոչ ասպիսի ինչ. Օ առաքինութեանն զոստս՝ քրտամբքն և աշխատութեամբն, պղատոն ասաց,

առքինութեանն քրտամբքն և աշխատութեամբքն բառանին: Զայն օրինակ ունի առաքինութիւն և սիրեմնիս, առանց յիշատակի պատճառին՝ գէշ ինչ գոլոյ եւն: Եւրդ՝ Պղատոն, ոչ և յայտ է՝ էր անուանել խնամատարն, որպէս արխաւանեայ առն ազգասէր, Ծնեալ յամէնա էրզ առ 430 ամաք նախ քան զքրիս. որ ի քենէ կոչեցեալ՝ Աբխազակէն, ասի յինոյ ի գաւառախարակէն իբրեւ առնուլ զիւրս անուանակոչութեան առ լայնութեամբ Թիկանցն և կրճոյ, πλάτος Բլատէ՝ լայնութիւն հնչեալ ի հելլենականն: Այս անդամին յօրոյ, պատմէն ի շրթունս մանկան նատեալ մեղուաց, դուշակ լինել հանդէպ ձգեալ քաղցրաբան վիպասէն նոր. որ և յարբունս հռաւակին արդեամբք կոչել. ըստ կէրպին, բրտդ. լաս. յառաջս լինէր առ խնամատարս, եթէ ազատութեամբ հելլենացի խօսէր՝ քան պղատոնի ունէր սկզբանաձել: Այլ յիմնատարխրութեան աշակերտել պղատոն սակրատայ, կամ մանր վիպասին իբրոյ և ևս յառաջ երթալ հմտութեամբ ճանապարհորդել ի գնդին կողմանս հնդաց մինչև գեգիպտոս. և գարձեալ անդրէն ի հայրենիսն՝ հաստատուց անտիսական աշխատ վիպասէն իբրոյ յարուճարձանս լինել աշխենայ՝ ասել Ա՛καδημία. փոփխէ. յորմէ ուսումն գպրոցի նոր էառ զանուն՝ Ակադեմեան յորմոյնչեալ: Իսկ վահանն խնամատարիս հռոմէական սրհատիւ՝ ի հատիկ ձեռնոյ՝ առն հանդիսակալ յայնմ աւուր՝ յորում ծնեալն էր:

*ւանդեալ և թէուին, գարձեալ բազմանել զնոսին յընդմիմեանս ուսանիլ՝ ի սահմանական, ի հարցական, ի պատճառական, եւն. զի պիտանի եղանիցին՝ որովք յաոաջ բերելն պէտքն: Այլ զանոյ առնել զնոքօք բերելոցահայրս զի սիրեմնիսի, թերեւս առ ի յանձն շինի մուսուրն հանդիսակալ, և ընդ գլխաւոր բաժանմանցքս շատացնել. իսկ ընդմիմեանս ուսանիլն առանձն առնէ ի յաջորդ կանոնն խրատու՝ ի բազմանելն զերատան ի բացատականն, ի հրաժարականն եւն, որք և քաջ ունին ծառայել պիտոյիցս: Իսկ կոճինակիչքանոս Մուսի ինէ հարկանցի իմն և վեր ի վերոյ բաժանումն կամի ասել պիտոյիցս, յառնէն. գլուխ ա. գլ. ձ. ՝ Ընձեմ առասկ պիտոյից ա ւանդին. Աւաղիւնն նման խրատ ասա՝ որ կայնայ ի պարզ ձայնն. ասաց նա, կիմ ասէր էր ասել: Երկ րորդն ի պիտանասէրն. հաշ ցնաւ նա՝ կիմ՝ զայս ինչ ասացեալ ցնա. պիտի էր: Երրորդն ոչ անուանն ամին, յորժամ որ ոչ ասացեալ՝ ապ գործել է ինչ. հանապատով ինչ և՝ ինոյն գործան էն պէտ քըն. որգան, իրաքէս փնտռել նշ նոսի անուս, զպատասխանի նշ էհար: Եւ միւս ևս նման ամին, զոր ոչ հանդիսակալ նոսին ձայնիւ անուանել, χρωῖες խոխփէս ա սին. ասաց՝ զգուշ բերելն զայնոսիկ՝ զոր ասէին զանազանել:

(5) Որ բառիւ. ցի՝ խրատական խօսիւք միայն ցուցանէն զշահատուրն կամ զգործականն. ոչ՝ Պղատոն ասաց, Թէ ոսոք կամ բոլորովք ա

ասց՝ քառասնիլ։ քանզի օգուտ այսպիսի պիտոյից՝ քանիւք ցուցանի։ Եւ գործականք են,(6) որ զգործն ունիցին յինքեանս. ոչպիսի ինչ. Պիւթագորաս ոչնչոյի իցէ կիւնդաղոյս չափ՝ հարցեալ յաւանիմէ, տուզ ինչ երևեալ՝ ծածկեցաւ. այսքան գոլ ժամանակին ընձեռեալ՝ որքան և տեսութեան չափ։ աստանօր՝ ի նեղքոյ կայ գործն միայն տեսութեան։ Եւ խառնք էն,(7) որ յերկաբանչիւրոց, քանիւք և գործով. ոչպիսի ինչ. Վիոդինէս համբակ տեսանելով աստահակեալ, զմանկածուն տանջեաց՝ առեալ, ընդէր այդպիսի գաստիարակես։ աստանօր գործ էր գանն, և բանն հարկանելոյն պատձառ. վճռ որոյ և խառն է։

Վասն զանազանութիւն այս է պիտոյից։

Նոկ(8) գործեացն զնա զլաւք այսպիսեօք։ Սակաւ ինչ առասցես նախ՝ առողջն գոլութիւն։ Օ՛ կինն այ-

(6) Ոչ պէրճն առնէ. այ՛ յորս գոլ ծաղուն միայն գասին. ոչ՝ Պիւթագորաս հարցեալ յաւանիմէ՝ թէ որչափ իցէ տեսակտուն կիւնդաց մարդկան, նա տուզ ինչ երևեալ ասաց նմա՝ խոկեխոկ Թագեաս, զչափ Ձեռին կիւնդացն այնու տեսարտուաս յայտ արարել։ Վիոդին ինչ այլ ազգ յառաջ բերել և Թէուին զօրն նախս, Թէ Պիւթագորաս խոտորեալ հարցեալ ըն տրամբ էրիսր ինչ կեանք հարցեալ, ի փանիս երևալ տուզ ինչ հայեցաս. սովին վճռատօգտութիւն կենացն անիծելիս։ Նոկ մեռ պիւթագորայ տեսս ասորև. օրն. է։

Հաւսանօր՝ ի նէրդոյ կեն. այ՛ ի սմա առանց բանիցդ՝ գործն միայն տեսուչ կիմ երևնան առաջի դնել։

(7) Ոչ չէրդոանէրդոյ. այ՛ որ զերկսպանչիւրոյն՝ զգան և զգործ միանգամայն սպառնական կինքեան։ զոր օրինակ՝ Վիոդինէս. կեն. ուր գանն կիմ հարուածն է գործ. և սպառակերտել խոսիլ՝ վճռ որոյ է հարն՝ բան։ Ջայն պէտս կրնաս առնել՝ ի բանէն բերել Թէուին յօրն նոկ ասոկ գործականին, ոչ և քերթողահայրս առնէ յառաջիկայդ՝ ի բնաբան առաջին օրինակն Հառկն։

Առդ պանաք". այ՛ Եւ այս է դերխառոր և զանազանել՝ ի խոտոռ բառ տեսութեան պիտոյից. ոչ նշանակեցաք՝ ի վերոյ։

(8) Իսկ փորձեսցես. Սիմոնիոս հանճառօտիւ անցնել յառաջիկայդ. և գործեացես ասէ՝ զպէտսն դերխոսիլքս, գոլութ, մեկնաբանութ, պատձառաք, ընդդիմակաց, տուաքսաց, յարատցուցիչ, վկայութիք նախինեաց, և՝ խնդրատուիչ։ Սոյն քերթողահայրս մեկն Եւ առանգ զուրծն գերխոս կիմ զհառուն՝ յորոց ունի բառկանալ Հառն պիտոյից. Վասն՝ առ՝ ի սկզբան Հառին առնել հանճառօտ խոն գերխոսան՝ ի վր այնորիկ՝ որոյ է պէտքն։ Երկրդ՝ զնոյն ինքն զգնաբան պէտսն փոխոխել, այ՛ յոյն կերպարան բանիդ դնել, որ լինի մեկնաբանելով և բացագրելով։ Երրորդ՝ զյաւտառնան, այ՛ նէրքին

նորին՝ զնոյն ինքն զպետան փոխելով առաջես ։ Ա-
սա զպատճառն ։ Ի վերայ այնորիկ՝ և յընդդիմա-
կին դիցես ։ Առաջես և զառաւակն ։ Ա՛ր բերցես ի
վերայ զյարուցոյցն ։ Ա՛ր հաստատեսցես վկայու-
նոյն ։ Ա՛ր աւարտեսցես զպետն զուշնաքեայ ի վե-
րայբանիւ ։

Գլուխ

և արտաքին պատճառաւք առա-
ջս ցուցանել զպետան ։ Ա՛ռդ՝ յընդ-
դիմակին դնել · այս է՝ զնորհա-
կանն այնմ պետոյիցն ի մէջ առ-
նուլ՝ և զյառնել և զնեռասակա-
լուլ նմ ցուցանել ։ Հինգերորդ՝
զառակն առնել · ի զօրինակն կիմ
զնանուանին · զի ձայնս՝ առակ , հա-
մեմատակ յունականին παραβο-
λή · որ է առարկ , կիմ
առընթերդրուլի միոյ իրիք առ
միւս , ցուցանել զնմանուլեանն կիմ
զօրինակն · զոր ի բնական և ի
զգալի իրաց առնոր նմք ի մէջ
բերել՝ ի հաստատուլ բանից մե-
ծոց ։ Վեցերորդ՝ ի վեր բերել զյա-
րուցոյցն · ի՛ յետ առակին , որ է
իրք անտես և յարմարեալ օրի-
նակ՝ յառելոլ և զիմական կիմ
զնրական օրինակն ուրուք ի
մարդկանէ որոշաբար ։ Եւթներ-
որդ՝ հաստատել վկայուլ նախ-
նեաց , կիմ զոր նոյնպէսնակ այլ ոք
յարժանապատիւ հնոց անտի ա-
ւաց բանիւ , կիմ նմին արար
գործով ։ Ութերորդ՝ աւարտել և
վերջ տալ Ճառի պետոյիցն գուշ-
նաքեայ՝ խրատաբանիւ · ի՛ ցու-
ցական ձայնս ἐπίλογος · Եբրայե-
ատուգաբանել առ մեզ՝ խրա-
բան՝ ցուցանել զբանն յառելիլ՝ ի
վե՛ր յառաջագոյն առացեալոցն , ո-
րով և առնել լինի փոխանակ հա-
մառօտ քաղաճծոյ կամ բովան-
դակուլ ողջոյն Ճառին · որ և ըս-
տորև գիրք ե՛ · կոչի՝ Յուդուխան
բան ։

Գլուխ Գ.

ՊԵՏՔ ԳՈՐԾԱԿԱՆՔ.

Դիոգինէս (1) տեսեալ զմանուկ ստամբակ, (2) զմանկածուն դաւազանաւն եհար:

Իրաւի սքանչացեալ զարմացայ ոք ընդ համառատութիւն ամենագէղեցիկ յօրինեալ պարս, որ զի (3) յաւէրժ նոքա կարացին իբր օրինակ լինի անբաղձալի ազատութեամբ, ի բաց զհոգս ընկենուլ աշխարհական, իմաստասիրականին և ի թաց սահմանեալ տեսութեանց բանի, և այնու դէպ վերնոյ ամենայնից լինել մարդկան: Այլ և ի նոսա պարձեալ թուի թէ որք զմեծն գովութեան ունին յաղթանակ, չնակամայն անցեալ խոստովանեցին

Հոյլք

(1) Դիոգինէս. Ընդսպէս բազումք կոչին գիոգինէս անուամբ իմաստասիրք յայլեայլ գարս, այլ մեծաւոփս հռչակեցաւ շնականն, որ ծնաւ իբր 412. ամաք նախ քան զքս՝ ի սինոպ քղաք պոնտոսի. և ընդհար իւրում իկեսեայ՝ խարդախութիւն յանդիմանել ի գրամատոխութեան արուեստի, և ապագրեալ ի հայրենեաց՝ գոգաւ յաթէնս, և անդէն աշակերտել անտիսթենէսի հեղինակի շնական ասացեալ ազանդոյ փիլիսոփայից, եղև մի ի գլխաւորացն, և գրեթէ երկրորդ հեղինակ ազանդոյն այնորիկ: Այս ինքն դիոգինէս ի պարս նմանի իմաստասիրաց ք զնացման յաւուրսքանչելագործ երևեցաւ խաղալ կրօն քաղաքավարուք յարհամարհանս փափկութեան և ճոխութեան կենցաղոյս. մինչև ի յարկ բնակութեան ոչ ունել զկարասիս ինչ, և զբերկութեան մարմնոյն ծածկել անտի իմն գրգռեցեալ՝ վերջին սակաւապետութեամբ շատացել: Իսկ ամին ընծային պէսպէս նորաձև և ազդոյ խրատաբանութիւնք՝ բանիւ և գործով կատարեալ, և նորալուր Հարտատ պիտանութիւնք հարցուածոց. ոմն է տեսանել առ լաէրտեայ ի վարս նորին. յորոց միսն է և առաջնիկայս, զոր յօրինակս պետոյիցն ի մէջ բերեն հեղեսորք: Որոյ վախճան կենաց պէսպէս եղանակաւ պատմէ՞ ասի լինել՝ ի կորնթոս, ալ ասացք:

(2) Մահաբեր է տեսակ թէ հեղինականին՝ πανδαγωγός· բէթաքօյնս, որով սովորարար նշանակի առ նէ դաւանախրատ կամ վարժապետ մանկանց:

(3) Օրինակ մի՝ որ չյաջէրդն ոք կրոնին: և երկու օրինակ՝ չոնչն որ յաջողին:

հոյլք, այսպիսեաքար զանազանելով վերստելութիւք։
վասն որ (†) նոցա գոլ բանիւ լուսոյն, քնախօսութիւն
է սիրելութիւնն։ Իսկ այնց յոյժ բարեբաստ էղե-
լոցն, հանապազ զկենդանագործ առակարարգոյնն խրա-
տուք միանգամայն բանիւ՝ ի գործոյ ցուցանել նա-
հա-

լը խորհրդածութիւնն՝ զոր ի մէջ
բերել մեր գրիգոր մագիստրոս
ի Թղթի. ծէ. * Վասն որոյ (առ)
, և զշնորհան խնամատարութեան Հոգ-
, պատուհաս յորջորջմանէ առն-
, մանեն։ Եւ ի սոյ շուրջ ըղ-
, գաստագոյնք են և պատուականք
, գանձուց, այսպէս ընդ խնամ-
, ատենդութեն և օրինացն աւան-
, գութ։ Սոյ շունք զանարս սի-
, լեն, և ընդ բարեկամսն ոչ յա-
, ղային, այլոյն և նորա վիշտոյ
, խրկանց և առ ընկերսն ողջո-
, խունդ և միամիտք։ Եւ որպէս
, շունք զօտարսն հալածեն, մեզ
, պէտ և հանուսեալսին հանդի-
, պիլն՝ ոչ նոյ դիւրաւ ծանօթա-
, նան, այլոյն և նոքա օտարասի
, ձայնի ոչ անսան, և զաւանդա-
, մեզ խրկանց ոչ մոռայեալ լի-
, նին։ Եւ արդարև քան առա-
ջելոյս Լիպէտա ուսումնք վար-
գապետեալ շնականաց հասուա-
տել էր բանականաց ի բարոյական
խնամոս, ոմն ի սրտմտութենէ նոյ
դրեմէ նաև զնա մեկնութիւնս
առ Տիթոկ, և մի միայն գործնա-
կան առաքինութեաւ միա դնել հո-
ագրոն իմն էզանակաս. այլ այս-
պիսի սիզմնաւորութեամբ շահաւէտ
կրօնից նոյ ոչ կէս բազմոց խոն-
դարեալ յանընտրող հետեւողացն
յառաջ եկելոց, ի սիզմանց խո-
րհուրդ, յոյն անկարդալ էհաս-
մինչև շնակին յորջորջմանն՝ ի գէտ
գաղ նոյ յանարգանս. Թող զնա
ծանօթ բարոյ, և զամարդի էզա-
նակս նոցին անգիտանալ ի կրօսալ
րել և՝ ի սոգաստանել զայլս ը-
նել խոնարհել շանց զայրացելոց։

(†) Կ՚ ի նոցա գոլ։ Ջատագիկայ
բանս՝ լեթէ չէ՝ ի գրեալ ազատ-
զել, Թերևս այսպէս մարթ է ի-
մանալ. եթէ շնականք այսպիսի
ինն գերազանցութիւն ընդունին յայլոց
փիլիսոփայից. զի այլոց՝ սովորա-
բար բանիւ լուսոյն, այլ բանիւ մի-
այն գազարելոց, կամ՝ ի բանն լոկ
զկոյ առելոց՝ առանց անձամբ՝ ի
գործն մատչելոյ, և այնպէս բըն-
նախասքն էր սիրելի. Իսկ այդ,
այլ շնականաց էին. Հնարդ կենդա-
գործական նահատակուել։ Եւ կամ
թէ գուցէ՝ ի պիղծադրականան
առանձինն հայի բազգատուելս,
որոյ նրբ կինկ ինչ էր ազանդոյ
նոյ՝ անհոտ լուսոյն. ոմն նշանա-
կեցուք առնել. յօրն է։ Ա՚րդ՝
շնական, յին. κυνικός. գինիգո՚. յոր-
ջորջեցաւ մի յաղանդիցն նախնի
խնամատարութեան, որոց ոմն առա-
ջաք՝ հելինակ էզև անախորժենէս
ազեհնացն, և՝ ի նոմին դրխաւորք
էրևելցան բազ՝ ի նախապահին
դիոգինէսէ, կրատէս Թերայե-
ցի, մոնիմոս սիրակուսացի, ոնե-
սիկրատոս, մեդոսակղէս, և մե-
նիպպոս։ Իսկ բուն պատճառ
Շնական անուանակոչուելս, քզի
անախորժենէս յետ մնալոյ առակ-
ատոյ վիշպին իւրոյ փոխադրեաց
զառարան իւր յայն կոյսն ազեհ-
նոյ՝ որ յանուանէ առնարին անդ-
էզելոյ. Κυνόσαργες. գինոսարգէս.
անուանէր, այս է՝ շանասիրտ, կամ
մի բերել՝ ի շանէ՝ լը նանոտ.
՝ի մէկն. առատ։ Եւ զնոյն ոչ
փոքր պարծանս գրէին անձանոյ

հաստատութիւն ։ Ցի՛նա , պահապանք լինելով իրա-
ւանց և պաշտպանք , և բոլոր քաղաքի պատձառք
բարեզարդութեան ։ Նորին աղագաւ և պատուա-
կանադոյնք ի նոսին անուանեցան դլուխ . այնքան
յայլոյն վերադոյն ,
ա֊ . Արդարեւ ասեմ ի նոսա Ովսաննէ՛ս հռչակի , փայ-
լեալ լուրովքն միշտ խրատատրանութիւք . (5) որոց
յոյժ անբաւ երանութիւնն է գոլութի՛ն , և հանդէս
բոլորիցն էդեալ բանաւորաց ։
բ֊ . Արդէս (6) գի՛ն՝ միս ի քաղմաց նորա խնամատարե-
լութեց առաջի՛ն ահա եդեալ , պատուհասականադոյն
վարկանիմ զվարդապետութի՛ն նորա օրինակս . անդ-
ցուք գիրաշալն գործոյն տեսանել երեւումն , զոր ա-
ռնելոյն ի խրատ , յայտ է՝ և ի զգուշութիւն ծա-
նուցեալ , և են քաղցրիչեցեալքն այս ինչ ։ Վանգէ
նա երբեմն զանվայելուչ՝ սովորական տեսանել խնամ-
տութի՛ն , կայի (7) անազդակեալ ի քաղաքն , և ան-
դէն առանց միոյ վազվազակի երկբայութեան թո-
ղեալ գնա , (8) այլ զդաստիարակն ջնեալ պատու-
հասէր ։
գ֊ . Այսպէ՛ս և արդարև ընտրող արդարադատն իրա-
ւանց , գի՛ն ի մանկածո՛ւն կողմն (9) միտեալ կարկա-
ռէր զանկրաւ ատահականութեցն տուդանս ։ Յաղագս
որոյ զայս խակզբանէ գիտեալով ծնողացն գիւրաքան-
չիւրն ծննդոց գնահատութիւն անզգամութեն , թէ ա-
խորժաբար սիրեն (10) ի վատթարն կոյս յերկու ։ Ո՛վ
որոյ

(5) Երկք օրինակք՝ յորոց ։
(6) Օրինակ մի՝ ոՀ գի՛ն ։ այ՝ միոջ գի՛ն արժանի հանդիսի գմի գայս վէպառութե՛ն նը օրինակս ի բազմապատկի խնամատարութեց նը առաջի՛ն եդեալ՝ հանդերձ հրաշալի գործոյն տեսանել , որ յայտնապէս պատշաճի՛ն ասցին ի խրատ և ի զգուշութի՛ն ։
(7) Երկու օրինակք՝ անպակիեալ ։ այ՝ գնա՛ եղև նմ երբեմն տեսա-
նել ներհակ իւր սովորական ի մատուռ՝ զմանուկ միւն խեռ և ատահակ ի հրապարակս քաղքին չ֊ վայր յածել ։
(8) Երկք օրինակք՝ և զրա՛ գնչել ։
(9) Օրինակ մի հպեալ ։ այ՝ ի գաս տեսարակն ձգէր զպատիժն արժանաւոր անհրաւ ատահականն մանկանն ։
(10) Երկք օրինակք՝ և ի վերնաբն ։ այ՝ թէ ի բնէ բերին ի չարն ։

որոյ և անդամոն իմն գոգցես փուճացեալ ձեռին, գնել զամենայն լաւագոյն նոցա համարեալ, ո՛չ միայն զկնելոյն հոգալ [11] պատձառս՝ այլ և զբաւ-
ւոքն առաւել կնելոյ։ Նմ այնորիկ նմին իրի աղա-
գաւ մեծաւ ջանան զիմաստնապոյնն գտանել հնա-
րիւք, այլ և զյոյժ հաւատարիմն ՚ի վարդապետաց։
Նմ ՚ի ձեռս տումեալ, այնուհետև բազում յուսան
խրախամիտս լինելով՝ առ ՚ի զբարեբախտագոյնն
՚ի նոցանէն ընդունելով վայելս։ Նմ կարի քաջ
խոստովանեալ այս գոցի բան։ Որոց Թէ յիսկզբանն
առաքինագոյն ուսուցիչն հանդիպեցի, և ո՛չ սուղ
ինչ այնուհետև աշակերտն տարակուսեցի՝ զնոյնս
Ճշգրտապէս զիմաստութիւնն թերել պատուղս բա-
զում և առնաղանս։ Որով՝ և հանդոյն նոքիմբք
բարեզարդուիքք ՚ի կենցաղումն թերկրեալք, ցոյն-
քան [12] ՚ի վայելուչ վարժոզաց զօդտակարագոյնսն
կրթեալ խրատս, մինչ սիրելիք կարի քաջ Թագա-
ւորացն եղանիլ. վերակացուք քաղաքացն, պար-
ծանք ծնողաց, և բոլանդակ շինուիծ տան և պա-
տուի պատձառք։ Ա՛յլև ինքեանք իսկ՝ բոլոր բա-
րեբախտիկ երևեալ զոմանսն փառաւոր։

Ճ. Նոկ որոց այսպիսեաց ո՛չ պատահեցի մանկա-
վարժն. բայց սոցին հակառակ առացելոցս խոնե-
շուիծք զգաձեալ, և առնոյն անարի տաղտուկ կա-
պեալ վատուիծք, նա ո՛չ միայն Թէ զանզգամուիծի
՚ի մանկանցն ո՛չ կարասցէ հանել ոդւոց, և կամ բա-
րեաց նոցա լինել պատձառք, այլ միանգամայն, որ-
պէս Ճշմարիտն երևի՝ զբազմապատիկան ՚ի վերայ
առնէ տալ զաղէտից սաստկագոյն Թշուառուիծիս,
յանգիտուիծէ առեմանուսուիծէ. յորմէ անսպի-
տանք ՚ի բոլորումն գտանին վայելչականս։ Ա՛յնու՝
զի ո՛չ ՚ի մեծ առեղծից վարին հանդէս, և ո՛չ յայլ
ինչ

(11) Երկու օրինակք՝ զպաշտաս։ | վարժոզաց զօդտակարագոյնսն, մինչ զի նոքա արդարև սիրելիք Թիբերացւոյն լինին, ևն։
(12) Յունգան. զի՝ այնպէս կըր-
Թեալ լինին ՚ի վայելուչ խրատս

ինչ [13] ՚ի մի արժանաւորացն և պանծալեացն . այլ Թախիծք [14] դրացեացն պոլ , և մերձաւորացն տըխուր տրտմութիւն . և գլխովին ատելիք՝ հարատաւտն ամենանց , և գրեթէ հասարակաց ամենայն իսկ մարդկան՝ իշխանաց և իշխեցելոց ։ Օ այս [15] մի ըստ միոջէ Թուել անառակն կորուստ խոշտարաց ՚ի ծուլութեն լեալ խնամոցաց՝ ոչ է հարկաւոր , և կամ անել զեւս Թաբար ՚ի ծածուկ անկեալ իմաստք ։

Ի . Արդեօք պի զայս հաւաստեաւ իմանալ՝ յանվարժիցն ձիոցն է , և ՚ի դերեւացեալն ամայի անդաստանացն ։ Յորոյ միոն զմշակին ահա ամբաստանել ձեռաց . և երկրորդն [16] զվերելակին տխմարութիւն յանհրաժանելն յանդիման եղոյ կացուցանել ։

Ջ . Նայց ևս նմանապէս և ՚ի հեղեայ [17] չարաչար կրիցն՝ կարի յոյժ հաստատուն է ուսանել . այնու պի բարիոք ոչ զիւրան խրատել որդիս առ ՚ի յաճախ ինան ուղիղ գնալ Նանապարհս . ընդ որոյ և պատուիրել՝ հասեալ զրաւեցաւ ՚ի կենցաղոյս ։

Է . Տինան՝ և ոչ փոքր ինչ խրատատանութիւն և մար-

գա-

(13) Երկու օրինակք՝ ՚ի դ ՚ի յոչ ընտրեցան ։

(14) Ունի օրինակն ը միւսմ. գլխոյ գ-ն ։

(15) Օրինակ մի զայս դ ըստ ինչ-ոչ ընդունել զնոսա ։ այլ՝ Թողում մի ը միոջէ Թուել զկորուստս մանկանցն այսպիսի անառակութիւն՝ ՚ի յանհոգ ծուլութիւն խնամակալաց նոցա հանդիպանալ . որ և չէ գաղանի ինչ խորհուրդ՝ այլ յայտնի ամին ։

(16) Լա Նիդն . այ ձին անհրահանգ՝ զսխամարուել և զագիտուել վերելակին կամ ձիավարժին յանդիման առանել ։

(17) Տես ՚ի ա. Թագ. գլ. ը. ի. և ձ. զանցս պատուհասին հեղեայ Ջէնյսեան՝ վն անխրատ որդւոց իւրոց ոսկեբերան ՚ի Նատ ձ. առ ըստ տագիսիան . ասէ . " Հելի վասն , զարեաց որդւոցն , մանգ Թէ վն , իւրոյ անփոյթ հեղգութեն յանց , ցաւոր գոսա առ ամձ . և պատուհասեցաւ՝ ոչ զի չար որդիս ունէր , այլ զի խնայեաց՝ ըզպարտուպատշաճ յանդիմանութեն Թէն առ նոս , և զկարևորն պատուհաս առ յանցաւորսն ձոյ " : Եւ ՚ի մեկն . Ծնն . Նատ ձ . " Վայ , ապաչեմ ձեռն կարկառել մանկանց մերոց . զի մի և վն նոյ վրէժս լուծցուք : Ոչ գիտէք զոր պատահեացն ծերունոյն , հեղեայ , յորժամ ոչ ըստ արժանի նախացն խրատեալ պատուհասեաց զնանկունս իւր " ։

գարնէն (18) ուսեցին զսոյն ՟ՁԾ մատուցեալ վկայէ քա-
նիւ, եթէ դէտ զքեզ կացուցի ՚ի վերայ տանն ի-
սրայէլի· որում թէ ուշ բողոքեսցես՝ զարիւնն ՚ի քոյ
խնդրեցից ձեռաց։

Ը· Ա՛ՌԴ՝ այսպէս պարտ և արժան է ՚ի վերայ առա-
ջելոցս զարմանալ միայն ընդ մեծ և հռչակաւորն
դիոդինէս· և զնոյն գովել և ընդունել, և զերկիւղ-
ԹԵՆ նմա տալ իմաստասիրութեն (19) գովանայ մըր-
ցանակ։ Ա՛Ր այսպէս կենցաղագուտն կարաց խրա-
տուք զընդհանուր քաղաքացին տնօրինել իրս· և զե-
ղեցկաբար վարելով զարձեալ (20) զանապակ բարեաց-
ըն ուսոյց պահել մտերմութի՛ն և վարդապետաց առ
իւրեանց հաւատացեալ մանկունան։ Ա՛րամ ՚ի ներ-
կայումն (21) զաշխարհագրութեանցն առաջեն պր-
տակս, և անուն քաջ առ ՚ի յառաջան ԹՈՂՑԵՆ անմո-
ռաց յիշատակաւ։

Ո՛ՐԵ

(18) Ո՛ՐՀ· Յՙ՝ մանաւանդ եա՝ ա-
հաւոր խրատաբանութի՛ն մատու-
ցեալ ՁԾ և առ եզեկիէլ մարգա-
րէ վկայէ զսոյն բանիւն ասելով·
Դէմ յայտնի գէտ քան խոյսէի

լուծիցես· ևն· եզեկ· ԺԳ· 17· և ՃԻ· 7։
(19) Օրինակ մի գովեցէ։
(20) Օրինակ մի ընդարմաւ բարեացն
պահելով հպերհոյ։
(21) Օրինակ մի և զաշխա՛։

Գլուխ · Բ :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԴԵՄ ։

Պաղեբանդրոս մակեդոնացին հարցնէ յուսումնիկ, ուր էն քո պանձք, (1) զսկսրելիան ցուցնէ առաց, ի սուսն ։

ԱՄ. Վեհայն (2) ուսուք, բայց մանաւանդ խնամոյ ունապատնիցն մարդկան յոյժ գովութեան արդ

(1) Հին օրինակն ընդ այլ միտս, թերևս խոշտելով եթէ անհամաձայն էր ինչ մակագրին Պէտք բառախոնդ, զանց առնէ գրել զայս բանս, ուստի կարդայ ի սուսն ընդ ինքեան առաց ի սուս · բայց հասու ձայն այլ երիս օրինակաց, ըստ որոց և մեք ուղեցաք՝ յառաջ բերել և լծորդել զդէմս զայս · որ և առաւելութիւն ի մէրուանն հայոնաի ի ք · հնին · ուր՝ ցուցնէն փոխանակ ի յառնել · մնալով նոյն գոնեակ պէտքս՝ բանակաւն · և ոչ խառն, որպէս յայտ է քննողաց : (2) Օրինակ մի՝ Հռչդ բնդեք ամ ոչ ։ Ամենահզաւոր ասէ զերծոյն մեծն աղեքսանդր՝ որպէս փիլիպոսոյ ստացեալ մակեդոնացւոց յունաց թագաւորեալ, ծնաւ 356. ամաք նախ քան զքրիստոս · և անդառնի ի մահկանացու թիւն հրաժանդակաւ առ ամենեսեան մեծեալ հռչակաւորեալ, տարեքառասան ամեաց յանձն եղև ի հօրէն իւրմէ մեծ մեծին արիստոտէլի՝ վարժել զնա յամ ուսմանն մակացուածոց · որոյ ի փոխարէն երախտիս բազում, ասի կանգնել փիլիպպոսոյ արձան ի մշանջենաւոր յիշատակ արիստոտէլի, և զհայրենի քաղաքն նորին կործանեալ ի պատերազմի՝ անդրէն կառուցանել : Ամէն և յայս իսկ աղեքսանդրի այնպիսի մեծարգի եղև վէպս իւր, մինչև չիմ անգամ խոստովանիլ նմա ի մահառութիւ, եթէ գոլոյն իմոյ պատճառ ունիմ զփիլիպպոս, և բարւոք գոլոյն՝ զարհառուել : Վասն զայս զամ դիտել զոր ուսաւաղեքսանդր՝ առանդի շահագոյս իմն բերնամբ սիրելի լինել նմ բարեկամն խոնարհութեամբն հանդերձ քերթողականաւն, որով և այնպէս ի պատուի ունէր զինքն նահանն հռոմայի՝ ոչ բռնութեամբ կուրծ ոմ մահացուաց, միոյ զի զոյգ ըստ ձեռն պատրաստ զինուցն անմեկնելի ընդ իւր կրել զնոյն ի տուփ մեծագանձ և ըստ պատրաստ անձանձիր ընծուցու : Իսկ ըստ իշխանական մանն՝ ի քառասերորդ տարի հասակին յաջորդէ հօր իւրում մահուան ոգի թիքրոէ մակեդոնացւոց, և զառաջինն ընկերակիւ շուրջ զամբոխս յուսոյ, նորոք հանդ եւ

արժանաւոր (3) համարելի է միշտ զառաւել սաստկութիւն զերազանցեալ աչխեղապոհն թագաւորութեանն Աղբեանդրի. որ զիոքը լինել հայրենի առնէ իշխանութեն վաղվաղակի յառաջեալ՝ ի ծայրապոհն թագաւորութենն ժամանեաց ի գահ։ և (4) նովիմբ զառ ի ներքոյ արեգական առ հասարակ ծովու և ցամաքի (5) ածաբար սիրեաց։ Այս զայն ոչ միայն քաջութիւնն, քան եթէ յաւէտ իմաստութիւնն յարդարեալ հնազանդեցոյց. վասն զի համառութեն և առաւել փորձին (6) արիաստասիլն կրթութիւնքն յոլովապոյն

յաշակերտել պղատոնի, այնուհետև մեծաքան ձգտեալ ոտն ձեռն յառնուլոս խնամոյ անջնջելի յառնել զանն իբրև քառն, որով յաւաքեալ զերազանցել քան զիհաւ աչխերատակիցս իւր անթերի յաջողութեան։ Ասէ զի պղատոն՝ ի մեռանել նորում զանց արարեալ զնովաւ, առաք հանապազորդեան նախանձուն առ նա՝ ընտրեալ եղ յաջորդ լսարանին զազգական իւր զսոկրատիկոս, նմին իբրև զայրացեալ արիասատել մեկնի յանթեռնոյ. և առանդեալ առ ինքն զի, հրաւիրեցաւ ապա՝ ի փիլիպպոս աղքայէ մանկտնացոյց՝ ի դաստիարակել աղէքսանդրի. զոր և յետանոյ յաջողութեամբ վնարել, և դարձեալ անդրէն յանթեռնոյ՝ մեծապատիւ ընկալան զնա աթենացիքն իբրև վերապա մեծին աղէքսանդրի և գլուխ խնամատարութեան ինկին. և շնորհեցին նմա առ քրքառն լոկանելն անուանեալ Լիկէա, ան դէն առանձինն հաստատել զաթոռ և զլսարան վերապատուէ իւրոյ. ուր և՝ ի սովորութէ խնամասիրաց Հելլենիկ ազգի պատմեն, դատ առել աշակերտաց իւրոց, արիասատելեան ոճառն վերապատմել յորմոլորելոցա. Περιπατητικός. Բեռնեդիկտոս, որ է Ձեմանկոն։

գոյն էր հրահանգեալ . որով ահագին միանգամայն
և հիանալի այնպէս զինքն ցուցանէր բոլորեցունց ։
Բ . Ա՛ինչ ըլլ [7] ուրուն տեսեալ զոյժ փարթամու-
թիւն , և զբարգաւաճեալ պատիւ թագաւորութեն .
և ընդ միտ ածեալ զանբաւութիւն մխիթարեալ գան-
ձուցն գիտել զշռեմարանս . որով աղագաւ և ան-
ցեալ հայցէր պատասխանիս , ասելով Թէ ո՞ր է
ցեն քո գանձք ։ Ասէ նորա ՚ի սիրելին յատեալ լու-
ծանիլ [8] զհարցումածոյն խնդիր ։
Գ . Պղեղկապէս և արդարև լի խնաստութեամբ .
այլ և քան զամենայն խրատաբանութիւնս նորա՝ այս
վայելչագոյն առաջաւ բան . քանզի որ սիրելեօքն
լինին Թագաւուչք յաշխարհիս , Թուի Թէ ամե-
նայն փառաւորութիւնք լսոտ բոլոր պարտութեան
բարւոյն չգիտացեալք յօրանոն ։ Ասան զի Թագա-
ւորի նոքօք սիրելանալ տէրութիւնն , յաւէտագոյն
լինի պատուհով անցեալ վայելչանայ հանաստագ ՚ի կեն-
ցաղումն . այլ և իշխանք յաջողեալք նոքիմբք , ա-
նառիկ ամրութիւք կամակարաբար զիշխանութեցն տա-
նին վարկ ։ Ասոնք [9] և գաւառաց բարեկարգութիւն ,
և քաղաքաց պայծառութիւն ամենապէղեսիկ պատ-
ճառ , և իւրաքանչիւր չինութեան տունց ։ Ասոյց և
՚ի գլխաւոր կացուրդս և ՚ի խուժքս երևելի մարդ-
կան օձմունք են խորին խառազուէ , և միանգամայն
երջանիկ քաջախաւսութեց ։ Ընդ ուստ [10] և ճշմարիտն
բարեպաշտութեցն լցեալ կառարին հաճոյք՝ անձանձ-
րոյթ յորդորմամբք . ընդ որոց ՚ի նմանել՝ ընդ այնը

նաս

և նոյն՝ քան զնոմ աղանդս նոսիանի
խնաստասիրաց առաւելացաս ձա-
րակել ձգելցաս մինչև ցմեր գաս
անհամար մեկնաբանութիւք գրոնա-
ծոց իւրոց . զորս ՚ի մեռանիլն ՚ի
հատակի կիր . ասաց , յանձն արար
Թէոփրաստեայ աշակերտի իւ-
րում և յաջորդի ՚ի Ձեմարանին
լինելոյ ։

(7) Երկու օրինակք՝ ասէն ։

(8) Երկք օրինակք՝ զհարցածոյն
խնդիր ։

(9) Օրինակ մի Հաշտ և գաւառից
Բաբէ" ,

(10) Հաղագսոյ . այ յանախութիւ բա-
րեկամաց՝ և բարեպաշտութիւք հեշ-
տեաւ կառարին զնաճոյքն կա-
մաց , յորդորք միմեանց լինելով
նոցին . որով և մնանեն ՚ի բարե-
կամութիւ իւ այ ։

նախանձոտմանէն մարդասիրութիւնը [11] եղանիկն բաշխեալ ։ Այլ պարզաբար իսկ համառօտ եղեալ բան, թէ որ ինչ միանգամ ոք բարութեան առասցէ վերաբերութիւն, սիրելեացն մերձաւորութիւնք յարդա-

րեալ բարգաւաճին ։

ՃԲ. Իսկ ոչք առնելիք ՚ի բարեկամացն գան և թափուրք, ոյք ոչ գիտեն՝ զի զվերջինն թշուառութեցն պատհանջին աղէտս, գրժանս ՚ի թշնամեաց կրելով, անարգութիւն ՚ի գրացեաց, վանդութիւն և աւերումն ըստացուածոց ՚ի քաղաքացեաց և ՚ի գեղջկաց և ՚ի հակառակորդ սահմանակցաց. և ինքեանց միշտ ըզգառն հարկանել ծառայութիւն ։ Այս համանգամայն իսկ յաւէնայն կողմանց յորդեալ հիւթութեանցն վերատանիկք [12], բարեկրութեանցն և ոչ քնաւ երևելին

հետք ։

ՃԵ. Այս զի զայս ՚ի զինուորութեցն հոյլս և ՚ի նահատութենն՝ քաջագոյն ե գիտելի. որ միւն թէ ոչ դաշնաւոր և յոյժ սիրելագոյն ընդ ինքեան ունիցի զմարտակից, ոչ միայն զյաղթութենն չտանի մոցանակ, այլ և վանեալ ևս ՚ի թշնամեացն՝ վայվաստիլ պարտուք չարաչ ՚ի կենցաղոյս վճարի ։ Այս նահատութեան առանց սիրելեացն օգնականութե, թերևս և ոչ ՚ի գործն իսկ յարմարեալ պատշաճեսցի ։

ՃԶ. Օ՜ սոյն և ՚ի մեծ հռչակեցեալսմ [13] հայրապետութիւն ե տեսանել, [14] որ ունելով ընդ ինքեան զդաշնաւոր բարեկամանն և զսիրելագոյն ընդոծին ծառայսն, և նոքօք զջորս զօրացեալ Թագաւորան ՚ի վերոյ հնոցէն՝ վանեալ սատակէր. և այնպէս զդերեալսն ՚ի

(11) Երկու օրինակք՝ պնդանին ։
(12) Օրինակ մի վոխ, բնդլրոեցն ։
(13) Տես ՚ի ծնն. ժդ. զսմբրզմ աբրահամու նահատեսին. որով միաբանել ընդ դաշնաւոր բարեկամին իւր անվերհացիս եղբարսն ասնուտեսարս՝ մամբրէ և աշնան և եշքող, վանեալ զյոր թիգբան յաղթականս հնոցէն. և թափեալ ՚ի նոցէ զդերին և զաւարն հանդերձ զովսաւ եղբօրորդւով իւրով ։ Որոյ պատուհասին ստորև. գլուխ. Թ. օ. բնական. ա ։
(14) Երեք օրինակք՝ որով առնելով ։

Ի նոցանէ առաքեալ հանդերձ Թափիէր հարաղա
տուն ։

Է. Ի սա նմին օրինակի (15) և ումն ամէնիմաստուն ար
ատաբերեաց բանիւ, զհատատարիմ բարեկամն զճշ
մարտիւ կենաց ։

Ը. Օ որ պատշաճ և արժան է ասել հաշակիել գոլոյ
Թէ՞ նազաբանել զմեծ և զիւրացաշնականն ազէք
անդրեա Թադաւոր. որ ոչ այլ ինչ և վարկեալ լա
ւագոյն բարեբախտութէ կենցաղոյս պատճառս, քան
Թէ յոլով սիրելեացն փարթամանալ պարտաք. և յա
ռնոյն ժամանակս պայծառասիրս երանութէ զքա
ջասլացութէ պարծանաց ասանել բարեհամբաւութէն.
և նորատաքանչ յատկանիշն՝ յաշխարհն Թողուլ (16) յի
շատակ ։

Ը

(15) Զկնայութէնս առնու ՚ի յի
ուսոյ արդուց սիրատոյ. Է. 16.
ի յաշխարհն քնադրին, ուր ա
ն, Խաբէիմ հաստատին՝ դէպ կենաց

որ պակասի ՚ի մերումն անհատար
Թարգմանութէ ։ և զշատիր տրէ
նակաց ոմանց ։
(16) Երկք օրինակք՝ ձեռագիտ ։

(Օրինակ. ե։

ՊԱՏՐԱՆԱՆՔ.

Օ՛ր (1) զսակրատէս եհարց ումն իմաստնասէր, թէ
ո՞վ ՚ի քաջ մտառուճացն, և ՚ի վատառուճան կեցոյց
պահանջէս (2) հաղարս. Նա ասէ, թէ ՚ի նոցանէ՝
վասն փուճոյն, իսկ ՚ի վատառուճաց ՚ի միտ՝ վասն
ջանոյն։

Եթէ ոք իմաստնասիրէն խորհրդով ներակրել
կինեաց (3) կամիցի, և ՚ի բոլոր (4) արուճեսուսը-
րացն յատուկ հայկին խուժքս առ ՚ի գիտել գերդեկին
զիւրաքանչիւր բարեկից վերաբերումն շահկին, թը-
ռի՛ ինձ թէ մեծագոյն միջոցաւ զամենիւքն գտցէ
գերազանցեալ (5) զիմաստակացն հոյլն։ Ա՛ սան զի
առուճեալ յայնոսիկ վարժիւք հրաշանգեցին նոքա՝
զմե-

(1) Հերկու օրինակս պակասի շաղ-
կապս Օ՛ր. ուր ցուցանէ՝ ինչ կի՛
ներ։ ՚ի՛ իրրև եհարց ումն ի
մտառանասէր զսակրատէս՝ թէ ընդ
նոյնքան կի՛ հաւասարասիրէս զա-
հանջեա զվարձն հազարս ետուր՝ ի
սրամտացն՝ ոչ առնուս ՚ի բլծա-
մտացն։ Նա պատնէի էտ, եթէ ՚ի
սրամտացն՝ վո՛ր անգադարս փու-
թայն ՚ի հետ գնեալ ուսուցանել
նո՛ր։ իսկ ՚ի բլծամտացն՝ վո՛ր առա-
ւել վատառակացն զոր պարտ է ՚ի
կիր արկանել առ նո՛ր։

(2) Հերկու օրինակ՝ հաճարս։

(3) Հերկու օրի՛նակ՝ կամէցի։ հայերէն։

(4) ՀՀ բուՀնագիրն առաջնոյ ՚ի
գործածի փինիկ պարապողաց ՚ի
ուսուցական կի՛ ՚ի բանական առա-
ջին արհեստս, որ յատկացեալ ա-
ոին գիտութիւնք կի՛ մակացուիք։ ըս-
այնմ գտանի անյաղթի։ ՚ի գիրս

Ա

սկիզն։ պր։ ժբ։ ։ Բազում այն-
ք, զամ զանուն արուճեսուսիդ, ՚ի
ք, վերայ մակացուճ առնուն ։։

(5) Իմաստիդ՝ յարմարեալ հերե-
նական ձայնիս՝ Σοφιστής, սոփե-
դէս, թէպէտ յոլովակի առեալ
լինի ՚ի հեդանական ազանակ՝ նշա-
նակելով զսուտ կամ զկեղծաբա-
նօք միայն իմաստունն, բայց և
յուղիղ միտս վարի ըշմ անգամ
ցուցանելով զիմաստունն կի՛ ըզ-
Հունարէնս իմաստասէրս. ոյր յատա-
կիկայդ, և առարև գիրք ե՛ օրի-
նակ ե՛։ Ապուճ և վկայէ յաճր-
ոիս ՚ի նախչէն. գրոցն. հմի. ե՛
՚ի խոսէն զեօթանց իմաստնոց. ո-
թէ. Սոքին իմաստունքս Լ՚ՕՓԻ-
ք, տալ. սոփեդ՚ն. (յո՛ իմաստակ)
ք, անուճանեցան. և ոչ միայն նո՛ր,
ք, այլ և քերթողք՝ նմասիդ յոր-
ք, ջորջմանէ պատուճեցան ։։

զմեծապատիւն օգտութիւն վայելեցուցին քաղաքաց բարու-
թիւն . ը. իբրեւ քանիւք Հայրենեաց գաւառացն , այլ և
ընդհանուր իսկ ամենայն մարդկան ։

ա. Լայլ և ի նոցանէ դարձեալ անդր ևս մեծա-
գոյն վայելչականօք զիւրեանս զոյժ հռչակելին
ոք առեալ զՈսկրասէս . որ զի Թէպէտև (6) և յաղբատ
տանէ եղեալ, և ի ծնողաց անեղևելեաց . և մանա-
նուն. ի կառապետէն Հասակի բուռն զբանականին
հարեալ արհեստից . այլ իւրով քաջուձեռնայն մը-
տառութիւնն , և անձանձրոյթ երկասիրելովն , ար-
դարև դէպառազեցուցեալ զամենեքումբք , ի ծայրագոյն
վարդապետութիւն ժամանեալ հասաւ դասն ։ Ոյր
այլքն

Թանասաց գիտոյ միաբանել ըն-
տեսական ուսմունս ընդ գրաս-
և առաքինի քաղաքավարուել ։ Ե-
յոյն ասէին ևս հնամեծ առ
ժամանել նմա, մինչ զի զմի միայն
ծայրագոյն էակ ծանուցեալ նո-
րա արհամարհել զինեթանողսն
բիշմանուն . զոր և ևի պնդասա-
ստաիսեսնել ընդդէմ նախանձո-
աստ ի վէր սակրատայ մատնէ-
ցեալ ի նմէ պետութիւն ամենից-
ուց ։ Եւ դառապարտել զնոյնս
մահու զրուել ի կենաց , ոչ յան-
ձին սո սակրատէս ընտրեալ կա-
տարումն իւրոյ արդարութեան ի
առնուլ օրինաց գաւանի , կի
յայլ հնարս ձեռնտուխս լինել
զերծանելոյ ի մահուանէն զոր
ցուցանէին նմ բարեկամք նո-
ա յայլ ի վայր անդ անցարան մա-
հուն նորին առնորսական անվրդո-
վութիւն զայս ինչ միայն ասէ ցա-
ռաւարան . " Հրամայեմ ձեր մատ-
չել զոյս ինչ միայն ասէ ցա-
ա նէ զիս մահու՝ յոր գաղթեսցուք
ա խակ բնութիւնս անգամուն ի ծր-
ա նեցնել խիղճ . այլ ձարախօսէն
ա իմ մատնութիւնս անարգանէ և
ա անխրատ՝ ի հրամանէ ձեզ ։
ա մարտել ։ և այնպս վախճա-
նի ի հասակի ՀՀ . ամաց ։

(6) Հին օրինակն՝ Թէպէտ յաղբատ ։

Սոկրատէս անուանի նախասահմ
որդի ազքատ ծնողաց՝ հօր սո
փրոնիսկոսի ոմանց քարահա
սեղ , և մօր փենարետեայ ծնուց
ձի յաղագէ գիշէն ասէնոյ . ծը
նաւ ի քր. 469 . ամաք նախ քէ զբն .
և ի մանկուէն սասապել վիզ
ջին ազքատուէ՝ պարապէր յար
ուեստ հօր իւրոյ , առանց գըտ
նուէ գոյով ամենեցուն . ապա ի
սեռ երիսասարգուէն անկարա
ցեալ այլ ևս զդիմ առնել ընտրեց
բերման սո ուսուցնա , ի ծողմէ
զնեւճեսկան արուեստն՝ և սկա
կերատէր անպատգարոյ և ազքե
զայսն խնամասիրոյ . և ըստ բը
նաձին ուխտնէն՝ ի սուզ ձեռի
քաղ վարձէր յամ մանկացուհս ,
մեռ գինէր սասեղծանն բարոյա
կանին և մեթաֆիզիգականին .
որով բանիգամ սասուն վարդա
պետէ նոր վերածէին յերկուս
յայսմիկ՝ ի հայեցողուէ ոյ . և
ի գաղափարուէ և մարդկան .
զոր և ոյնպէս ուղղեալ անխոնջ
հանապազորդ. ի մարդս նոր վա
սակիչ . մինչև յիրաւի վկայել
գինի և վիճակ երկիցս՝ երեք
ոս մինչ յամ վիրաւորեալ ։

պղերգն Ձիպիտ և Ծախիրք մեծագոռնիք, և յոլով աշխատեացին (7) քանիւ, ասէին անկատ առնեցին իրօք՝ ի նոյն նոտա վերստաբերել լսելին առհմանն։ Զանազի այնպէս իմն հնամատի բոլորեցուն զարհեստին ցուցեալ հանդամանս, մինչ զի կանոնապատ իմն ամ (8) վարժապետաց նորայն եղեալ լինէր առաջնորդութիւն։

ե. Արդ ազագաւ հայեցեալ ուրուն զմոռեմադոյնն առանելով սպառս վարդապետութիւն, և զուգախն զիր զպատուհոյն (9) հայցել վարկ. նմին իրի և մնաուցեալ հարցանել, թէ հիմ՝ ի քաջառուհացն՝ ըզնոյնս և՝ ի վատառուհացն պահանջիս հաղարս։ Ա՛ն նա ասէ, յոմանց յատկապ երապադոյն վուխոյն. իսկ՝ ի կիսոցն՝ յատուածել խոնջական ջանուն։

զ. Ա՛ այնժամ նմն և ապրարս յոյժ՝ յարմարապոյն արտաուռնեալ պատասխանիս. քանզի հմուտ և աղաքինն վարդապետք, որ մտերիմ երկասիրութիւն՝ և հին գուսուցչապետութենն արկցեն վերակացութիւն, և զերկաքանչիւր գաս աշակերտելոյն յիմնատուհեզ զ խոսութիւնն վերադրեցեն արդասիս, ոչ ոչ զի-

ան,

(7) Օրինակ մի աշխատէնին։ ... վերսէբէլ։ և այլ՝ վերսէբէլ։

(8) Օրինակ մի յամ. ցի՝ մինչ զի առաջնորդութիւն ուսանիցին ՚ի նոսա լինէր ամ յատուկ խնամոց սերոց։ Ա՛ն յիրաւի. Զգոլ Թէպէտ քան զանոնսին և սկզբնաւորքեաց՝ ոչ էին սակրատաց ըստ օրինի այլոց վերնատանցին առաւելին գոլոց հատատանել յուսումն վերպատուհի խոսոց, այլ անխախիր ուր և հանդիպիլ. և սակայն ամ կրօնք և ազանդք խնամատարոց յետ ոչ կրատաց երեւելք, հայ՚ի նոսա ևս ուսումն խրատուց անբեղմնապատ ամ աշակերտելով, ոչ պղատան՝ յոյժ սակաւիսն և ամենայն հանք՝ ի ձեռն քանոնակատուց և արհատուէլի. և անախնեին՝ յոյժ նոսա չնահանք, և ազա քանզիկնէք. և արհատախազա՝ յոյժ կիսբնահանք. և քերեսան, և կրկատուէլ, ևն։ և կի՚ ի սակաւ յատկի և պարծանաց՝ ի վարդապետուէլ սակրատաց վերսերելին, Թէպա և անանդի. որպիսիք՝ ևրեսիկեանք, և պետհատականք, և հերիկեանք։ Ա՛ն և բաց յիմ մնատատարացն՝ նորին աշակերտուէն պատճառին և նշանաւոր քերթողք՝ եւրիպիդէս և եւրիպեան. և Հարտատանք՝ լեւսիս և խոկրատէս։ Ծոյզ և զիշեն յիրեւելեաց անուն իշխանատարաց՝ ազգ հրամայեցան՝ ի նմա ևս ձեղքանան՝ ազիխիսա, և այլք։

(9) Երեք օրինակք՝ հայցել։

ան , զի այնպուհետև վայելչապէս հանգերձ բա-
րութիւք յաշխարհին յօրանան ։ Եւ ասեն զի արագաւուր-
ցեն ասէպ ասէպ ընձեռելով զնանգամանս ուսումն
նասիրութեն , և՛ ի նոցին յոլովագոյն յոյժ հան-
գարելով զնմանակի պատուս , կարէ տղայքն ի
սուր ժամանակի մինչ ի ծայրագոյն դիտաւորու-
թեն (10) վերանալոյ աշխարհ . զոր այլ ոչ թերևս
և՛ ի բազում ծախեալ ամանակի՝ կարի դժուարա-
ւ՛ ի նոյն ժամանեալ կարասցէ տեղի ։ Վասն առ տար-
տանապհան՝ անձանձրոյթ երկասիրական վարեցեալ
վարդապետութիւք բերելով դնդերատս , թէպէտ և
երկայնապոյն (11) ամանակաւ՝ համայն բաւական է
՛ի նոյն կարել հասուցանել աշխարհս կատարելու-
թեն . որ է արդարև բարեբաստիկ , և քաջահռա-
գոյն վայելչանայ ամենայնում ։ Ապա յիրաւի է թէ
այնպիսիքն զուգահաւասար յերկաքանչիւրոցն զան-
կեալն պահանջիցեն պատիւ՛ ի բարեբախտագոյն և
գերոց աշակերտաց ։

Ջ . Բայց թէ հակառակ սոցին՝ վարժողքն պղերգա-
գոյնք և անփութեասէրք լինիցեն , և մանաւանդ եթէ
զմանանայ ևս յինքեանս բերոյեն կէզծիս , նոքա ո՛չ
զքաջամիտսն ՛ի կատարելութեն յառաջելն՝ որք թէ-
պէտ և երկայնապոյն ծախեացեն ամանակ , այլ ըստ
թեցուցեալ ևս՝ ընդունակս անչափս պատրաստեն
կատարեան ։ Այնպէս և զծանրագոյնսն մոռք հրա-
ժարեցուցեալ իսկ ՛ի բարի յուսոյն , միշտ (12) ըթուցա-
նելով՝ ՛ի գերևանսն զնոցս զառածելն ոչխ՝ ախտա-
բաղձս յոյժ դործելով . որ առնաթշուառ հիքու-
թեցն եղանել պատճառ ։ Ապա յիրաւի այնպիսիքն
ո՛չ միայն թէ զարժանաւորսն (13) չառանիցին յաշակեր-
տելոցն զպատիւն , այլ բազում՝ անդամ և թշնամա-
նոյ ևս արժանաւորք ՛ի նոցունց լինին բերանոց . և
միանդ

(10) Երկու օրինակք՝ վերանալ ա-
պետն ։
(11) Երկու օրինակք՝ երկարագոյն ։
(12) Երկու օրինակք՝ ընդոստանելով ։
(13) Ոմանք օրինակք՝ զարժանին , զի՝
ոչ ընդունելին ։

միանգամայն առատագոհանալոյ զսրտիանս գրեթէ յա-
մենայնի (14) առնելն մարդկանէ։

Շ. Լայզ զայս հաւատալ թէն և՝ ի պահպանութիւնս
մարդկանէ, և կամ յերկրպագութիւնս մշակացն յաւէտ
գիտել՝ ի մանկանց։ Վասնզի և նոքա ոչ եթէ զա-
ռաւտագոյնսն և եթ դարմանելոյ զտկարօքն ան-
տես արարեալ զանց առնէին։ և կամ միւսն՝ զբա-
ջաթերն տածելով երկիր, և անտած խնամով զե-
րեսն դերեւացուցանիցէ անդաստան։ Այլ հոգ զու-
դահաւասար տանելով երկաքանչիւրոցն, ընդ նմին
հաւատարապէս և զվայելելոյն տանին բարուրել։

Ջ. Օ այն զայս և նախասահմանարն՝ ի մարգարէս մով-
սէս՝ (15) զմի՛ պս յերկոցունց զերկդրամեանին պահան-
ջէր վարկ։

Է. Այլ զնոյն օրինադրելով առեր, զայդ փարթամա-
ոչ յաւելցէ, և մի աղքատն նուազեցուցանել իշ-
խեացէ։

Ը. Յաղագս որոյ պարտ և արժան է ամենաւկայե-
լուչ և մեծագոյն պատուով նազարանել զհաւատակե-
լեան սակրատես. որ ծայրագոյն առաքինութեանց բա-
րուի զվարգապետացն արդարոյ հարթուք առ աշա-
կերտեալսն բերել առաց պարտայ, և՝ ի կիր զբանին
առնուլ (16) վերաբերութեամբ։ Յորոց դիւրահեշտալի
վայելչանօք զպատուհոյն տարեալ առցեն շահս, և զե-
զեցիկ մըցանակ դոլոյնք՝ ի բոլոր մարդկանէ. և ա-
նուն իսկ ամենահրաշ պանծալի՝ ոյզ թէ անչինչ մա-
տենիւք անցեալ յատապառնիան ժողովուրդսն հանապատ

Օրէ

(14) Երեք օրինակք՝ յամենեցունց։
(15) Ջոյգս յերկոցունց. որ հաւա-
ատարարէս՝ ի մեծատանէն և յաղ-
քատէն. Երեց. Շ. 14. Ականջս
որ անցանիցէ ի հանդիսի անդ՝ ի
փառաւորելոյ և ի վեր՝ պատճէն հա-
պճ. Ջնջատուն մի յատելցէ, և փո-
նանի մ պակասեցուցանէ՝ ի միոյ երի-
ցուէ ի փակ վերս պճ յաղքատ
խրատելի՝ առնել փառաւորէ վս անյան
երից։
(16) Օրինակ մի վերաբերութեամբ։ որ
որ ծայրագոյն առաքինութեան առաց՝
զպատարագիչն կամ զերկրին վերատաց
արդար հաւատարութեամբ առ աշա-
կերտսն, և այնպս՝ ի կիր առնուլ
զնատակարարութիւնն բանին առ
նոսա։

Ո)րինակ · Ը ։

ՊԵՏՔ ԽԱՈՒՆԲ·

Ո՞ զակռնայն (1) ոմն հարցեալ, թէ ո՞ր սահմանք սպարտաց · և նորա զնիզակն ցցեալ առ, յոյսամ վայրկ ։

ա։ Ո՞ւմէ հանդէս (2) քաջալուծեցն դալ, և մանաւանդ խոտոռակրպայն ևս և անմախաղը դիտաւորութեբ, առուպասէս որպէս ինձ և սակնեցուն Թուի յոյժ զերազանցեալ ահս զերզնեաւ

(1) Զակռնայն : Յօրինակ խառն պիտոյից մատուցանէ զայն և Յիշուէլ սոսկաւոտ՝ ըստ այսմ · Ձակռնայն հարցեալ յոմանցն՝ թէ ո՞ր ն առաքեր երկրէն լակեդեմոնի , ընդ նմանէ էրոյց նմա : Եւ զսորին ի մատաղ յառաջ բերէ քերթողն հայրս ի պիտ · հայոց · գիրք ա · գլ · ի · յաւելն · " Ձի սահմանք ֆ քաջաց զիշեն իւրեանց · որպես ֆ հառաւնէ՝ այնպես ունի " ։

(2) Երկու օրինակք՝ փոքրէ · ցի՝ հաւանեցեալ զԱծ հանդէս քաջ ազրեսեց ներբողել, առանց ակնառուելիք զնշանակսն քննելոյ, ոչ ինձ և ոչ ոքի՝ որ գիտայ քան զնոսն զանան ըլ արիգակատր գերազանցեալ գաւանիլ քաջալ լակեդեմոնացոց ազգս ։ Արդ՝ լակեդեմոնացիք կիլ՝ լակեդեմոնացիք , որք և կոչեցան սպարտացիք , էին հնչակաւոր ժողովրդք յունաց՝ բնակեալք ի դիմաւորութեան կողման պետրպոնեսոս առ եւրոտաս գետով · որոց սկիզբն հիմնարկուէ քաղաքին նոյն և սկսաւ ին հաւատնականացն հայոցի ասի լինել 1516 · ամբ նախ ք գբս , ի լերկրէ ազգին կոչեցան՝ Լակեդեմ · ապա յանուանէ չորից թագաւորի երբեմն՝ Լակոնք կիլ լակեդեմք · և յանուանէ գնոջ նորին՝ Սպարտք : Ա՛ր ըստ սկզնականէդ ոմանց ի պատմագրաց՝ այսու էին զանազանութեբ · երբ բուն մայրաքաղաքացն սկզբանն անուանիլ ըսպարտացիք , և արտաքոյ ձգելոյն ի սահմանս նոր բնակիչսդն՝ լակեդեմոնացիք : Ա՛ի սկզբան անգ գոլով ի փոքր սահմանի առնփոքր , որ իւ օրէ այնքան զօրացեալ ընդարձակեցան , մինչև հաւասարիլ անեգամ երկրէն և մեծամեծ ձեռնարկութեց ժամանակին , և յոչվակի ևս զերազանցել զնոքա , և ահարկու լինել նոցին անտարուժ ի ուժով և զօրութբ ի բազմ գարս , որպէս ի տեսանել բաց ի նոսին վիճակագրաց յունաց և հռովմայեցոց , նա և ի գիրս մանկտրակեցոց : Քանզի գրելոյ սկսիլ փոյթ կալեալ լակեդեմոնացոց զնացուածոց կիլ զառեսական գիտութեց , որով զերծանելով նոքա նոցին ամենայնիւ սահմանակիցք

զինուս ընդ արեգականսն՝ ի մարդկեղէնս առնել՝ ա-
րուեստ [3] ի ակնառական անցեալ գործ այն: Այլ ա-
մենեւին զնեանէ՝ վատասրտութիւն արտաքոյ կիրեանոյ
վարեալ հալածելին առհմտաց, և միշտ կրճտեալ
ջաղուելքն՝ միանդամայն և խնամուելքն. վասն ո-
րոյ այդպիսի կիրառ ի եղեն վատաւորք ընդ երիտաս-
և հզակռելիք, [4] միոյ զի բաւականք իւրեանց հա-
մարձատ քաջութիւք ջաղաքին փոխանակ պատասխա
պաժանի ասիւելի, և իամ հնարաւոր այլ ինչ միե-
քեռայիս կանդնելոյ, զահապին և գիտակատ ասա-

ռաւ

նելն՝ ի ձեռն Շմկի, մի միայն ջաղաքն մեծ եղեալ՝ զբաւականս
ասուածս իւրեանց ասհմանեալ պատուիրեալ ունելին զերիս
ասուածս իւրեանց ասհմանեալ՝ ի մարդկեղէն ասուածս
հնարեալ ունելին զերիս ասուածս իւրեանց ասհմանեալ՝ ի
մարդկեղէն ասուածս հնարեալ ունելին զերիս ասուածս
իւրեանց ասհմանեալ՝ ի մարդկեղէն ասուածս հնարեալ
ունելին զերիս ասուածս իւրեանց ասհմանեալ՝ ի մարդ-
կեղէն ասուածս հնարեալ ունելին զերիս ասուածս իւ-
ր

առաքեսցէ ասէր. զոր առ Համբարտաւակ բազում թշնամիսն ցուցին նահատակութիւն, ՚ի պակուցանելն և ՚ի պարտութիւն ։ Այլ և զորս (5) միանդամ հնարագործեցեալսն անկանէին (6) ՚ի ծառայութիւն, և կամ թէ այլ ինչ նահակամ խոչ՝ ՚ի նոցայն լինել նեղիլն օգնականութիւս, որպէս օրէնս լինի զոգեբս բազնական զայս գնել, հրամանն տալին զպարիսպն ՚ի միջոյ ՚ի բոյ բառնալ և զբարուրս, և ամրանալ ընդ յաղթականին նոցին քաջութիւն. և յապահովեան կոխ խարիլն խաղաղութիւն վայելել ՚ի բարութիւն. որ այլս և առաջիկայս գնոցանէ իսկ ունի (7) յայտնել բանս, զանհամեմատ լինելով արութիւս ։

ի. Օ այլ (8) ուրուն զլոյսառդոյն և զանապարագիսը կալուածս նոյ առեանելով վայրացն՝ զարմանալով հանդերձ մտաս ցեալ Հայկէ պատասխանիս, թէ ոչ ոք լցեն կերտահարութիւն առմնատաց մոյրաքարազբին նոցա (9) ապարտայ ։ Այ նորա գնիզակն ցյեալ, բայ՝ յայտ վայրն ։

ի. Այ կարի քաջ լի՛ խմատութիւն պատերազմողն ընձեռեալ բան. վասն զի (10) ո՞ առասցէ ոչ գիտել, զի որք ՚ի գէմս էն հրահանգեալ, և միշտ նոքիմբք ՚ի գէմս թշնամեաց յառաջանան նահատակութիւն, առոյգ առնեցուն օր լաստ օրէ գործելով զբարեփառութիւն. այլ և ընդարձակս ևս և անուղղութիւն իշխանութիւն (11) յիրեցուցանէն առմնատս կո-

(5) Ամն օրինակն՝ դիանգամայն ։
(6) Օրինակ մի ՚ի ձառայութիւս. և այլ՝ ՚ի ձառայութիւնէ ։
(7) Երկու օրինակք՝ յայտնեալ ։
(8) Երկու օրինակք՝ ասէ ։
(9) Երկու օրինակք՝ ապարտայ ։ Զսա նշանակէցոյ մեզ ՚ի վերայ, թէզի առաւելս առնուլ զապարտայն վիճակ բառն մոյրաքազբին. իբր առակ՝ եթէ ոչ ունէր զոյնոցա զանհամեմատ իշխանութիւն լսելիս դիմնագործ, զարմացեալ հարցեսցէ եթէ ցոր վայր ծանանելով ձգի առնիանագրութիւն Թզրէլ ՀՁրգին նոյ ապարտայ, որ վարդ է գրեալ ՀՁ զՀՁմ ոչերուէց մոյրաքազբա, զարմ և պոյծիսա գիրք Թ. ասէ լինել չՀՁանակի նորին իբր խոչ. առապարէզ, որ է վէց մշտնաշափ ։
(10) Երկու օրինակք՝ դի ոչ՝ ո՞ առաջ ։
(11) Յիրեցուցանէն. յի՛ Հարձակս և անչափս իրագործէն կամ առնեն զառնիանս իրերանց ։

չեցեալ։ Քանզի որում ապա և սիրել վայլուցն, Թէ
և զա բոլորեցուն ինչ ծանօթագոյն. զի ոչ հաստա-
տեալ ինչ բերեալ լինին նմանօք, ոչ փոխուք ինչ
փորելովք, կամ հողմարլուծս ինչ յերկրի յարուցա-
նելով, և ոչ արձանս ի քարանց կանգնելով, և ոչ
գնաւ այլով ինչ սոցին օրինակաւ. բայց չնմարտա-
պէս ասել, Թէ մեռանմարտիկ նահատակացն որ
գասիւք զանսխալապոյնսն մանաւանդ (12) ունել
հաստատուԹիւն։ Զի նա, որպիսիքն ոչ միայն զիւ-
րեանցն վիճակեալ կալուածս բաւական կարծեն
հոգւոյ ունել ձեռամբ, այլ և յոլովս անգամ զհակա-
ռակամարտ Թշնամեացն զգանկալիս բարեաստանա-
ցըն՝ և զարդաւանդահոգին վաստակեն երկիր։ Այս հա-
մանդամանայն խոկ զկատարած առնուս, և զաւար ոսկ
ւոյ և արծաԹ օյ՝ և պատուական քարանց չինչեանս
հաւաքելով, ամենասխալելոյ բարեբախտուԹիւն ըզ-
կենցաղոյս անցուցանեն յաւիտեան։

Ը. Կամ եԹէ (13) որք զ իւրեանցն նմանեալք, այս-
գաւնակ բոլոր առացեալ բարուԹիւք յօրինան առ-
ձեռնպատրաստ, առա անապատացն և ամենևին խե-
նեչ լքեալոցն զինչ ինչ ոչ բիւրապատիկ աղխտիցն վե-
րաբերիցին ԹշնամանուԹիւք։ Այլ զկեալք ի հայրեն-
եան ժառանգուԹենէն լինելոյ տարտպիր. այլ և յիւ-
րեանցն կամ ստացելոյ, և կամ ի գեղեցիկ ինչ փար-
ԹամուԹէ (14) հանդերձ զարմիւքն մատնին անկեալ
ի գառն երկնալով ծառայուԹիւն։ Այս Թերևս և
վերջին ԹշնամանուԹիւքն՝ որով հակառակորդացն զը-
բաւեալք վախճանին ի կենաց։

Ը. Քանզի զայս ի հոգւոյ և ի բռնագոյն գաղանագ
է տեսանել. որք զկամաքիս և զերկիւղսն ահաւո-
րագոյն միայն ձայնիւն քոյոյ ի բոց հալածականս
յիւրեանցն առնեն բնակուԹէ, և զրմբունեալսն զկ
արկեալ ապականուԹիւք ծախեն։

(12) Երկու օրինակք՝ առնուն։
(13) Հին օրինակն ը այլ միում ոճ։
(14) Երկու օրինակք՝ ի ֆրկա-
մուԹէ։

Ձ. Ո՛չ յասիցս և ասծայինն [15] գաւթիդ ասիսացեալ, զաշ-
նարդիլն յոյժ զօրութեամբ գողութեամբ կործաներ.
և զնորումն վանելով զօր, ինքեան հնազանդեցու-
ցանէր զերկրին զամենայն ցանկալիս գաւառացն։

Է. Օ այն՝ ի հնումն պատուիրել և անլուծանե-
լական երդանիկ զօրավարին յեհուայ, [16] զօրացեալ՝ ցնոս
ասելով, և քանզ լեր՝ առ՝ ի քաժանել զսահմանս
աղգացն՝ աբրահամեան զարմիդ։

Ը. Ինդ ոչ պարտ և արժան է ասել քաղաք ընդ
այսոցիկ՝ մեծարանօք զբաժնացուցն գործել աղգ, որ-
պէս անկըճռելի արուեստիւք. [17] և անհատ գրեթէ
զամենայն բարեփառութեցն վայելչեցին կեանս, հան-
դերձ անմուռաց անուամբ և հռչակելի։ Այլ երբ
օրէնս լինի ամենեցուն հաստատուագոյն գինուորական
նայն զօրութեց միշտ թողուլ՝ զառ՝ ի գինան [18] ա-
սացին բերել պարտ, աձեցուցանելով զնահատա-
կութիւն։

( )րէ

(15) Տես՝ ի ա. Թագ. ԺԶ. գհրաշ-
ալի յաղթութիւնն գաւթի՝ ի վերայ
փղշտացւոց ապանանելով զախոյ-
եան նոցին գՀակոփն գողիաթ, ո-
րոյ բարձրանալթին ձեւացուցանէ
առաքն գիրք. Ձ. օրի. Ք. և ար-
ուեստութիւն մեծամարտութեն.
գիրք. Թ. օրինակ. Ք։

(16) Յեհուայ. ա. 6. Զօրացիր և
փո՛ք լեր, զի դու բաժանիցես ժո-
ղովրդեանդ զերկիրն, զոր երդ-
ուայ հարցն տոց տալ դոցա։

(17) Օրինակ մի և անհատ. և այլ՝
անհատական։ յո՛ ապա վն այսոցիկ
արժան է բեզ մեծարանօք գո-
վել զազգ լակոնացւոցն՝ ոչ զան-
պարտելիս քաջութիւն. որք անմո-
ռաց և հռչակելի անուամբ գրե-
թէ՝ ի մշանջենաւորս ձգեցան ձեզ
բարեփառութիւնք. և իբր օրէնս
ինչ հաստատուն գինուորական
արուեստ Թողին ձեզ գհանապա-
զորդ պարապուն՝ ի գինան՝ յա-
ձուելն քաջութիւն։

(18) Երեք օրինակք՝ էնէն ասա-
գին։

Օրինակ է։

Պետ. Բանական.

Օթեանոս (1) ումն պիղծապատկան էհարց, եթե ջեռ քանի աւուր կինոջ առ այլ մերձաւորութեամբ պատժան է մահանալ՝ ի տէրունական ։ Նա ասէ. Կիւրեղ ինձ՝ նոյն օրէնս. յօտարին՝ եւ ոչ քնաւ երբեք ։

ա. Ընդ յոյժ մերձախորհուրդ խնամառասէրն պիղծապատաս թոռն եթէ առաւել բռնութեամբ երես

(1) Օթեանոս։ Այլ գնահրնեթացդ՝ և զայլն յօրինակ բանականն պիղծապատկան յառաջ բերել և եթէոնէն, այսպէս ունելով. Թէոնոս հեթանոսապաշտութեան խնամապահ բէ, հարցեալ յոհիեն՝ երբ ի գոնի առաջս սրբոյ յիսուսէ՝ ետուն մարդ ի փամար գնէիպէի. և նա ասէ, չիմանեն՝ ինչ և ինչ. այլ յօթանչնեն՝ ոչ երբեք։ Օրդ քան զայսմ օրինակն պատմէ և բանբանոս. պիղծ է. զի ա. շշ. եթէ հարցիէ եթէոնոս, երբ կինն առաջի իսկ յառնէն, ասէ պինդել նոցա. յիսուսին՝ ինչ և ինչ, այլ յօտարչնեն՝ ոչ քնաւ։ Ինչ վա՞ եթէոնոս՝ ասէ՝ եթոնել մեզ զայլ և այլս առնդէ՝ ի նոսին ձեռնադրաց, երկուս գտանելէ եթէոնոս առ ոճառ էրևելն կանոնս աշակերտս ասելս պիղծապատ։ Մի՝ նորին իսկ պիղծապատ առնուն՝ կրուսացն կիւ կրնասցն, որ չեռ ունչ ոճառ առն իւրոյ՝ հանդերձ արգ. ասելն առնդեռ և ինձասր գեռս յաջորդէ է ինոյ ի գլուխ պիղծապատկան ասացդոյն ։ Իսկ երկրորդն՝ եթէոնոս ոճառատնուն կիւ կիւ եթէոնոս, գ.ասար գիսիրս

պատժոց հելլենացի կանանց ։

Ասքան իմն կինքեան (4) զգաստեսիլ թէն կարող քե-
զել
դէղէմիկ (3) ներբողական նմի հասուցանել վարկ ։
խրատուցն (2) ի միտս զարմանալ . և միանգամայն զգ-

(2) Երկու օրինակք՝ չէրտ է ։
(3) Հին օրինակն՝ ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ ։ Ներբողական նախատուիլ սի-
տոյցս՝ ի գէտ խակ առնէ չէր-
Թադասիայրս՝ ի վէր պիմադորայ ։
նրա անգիտնարար նմին կամելով
ընծայել . զոր յանկիկս անդեղ-
միջատէս խակ պիմադորայ դրե
՝ի վարս Նորին . զէ ժամ . ՝ Ա՞Ր-
ա առաւնեաց (առէ) և գիտակա-
ա տուն զայն յոյժ մերձաւորուէ
ա բան , եմիէ հիմն յարուցեալ
ա յառնէ խրմէ՝ բարեպաշտուէ
ա օրինաք՝ կարէ մատանել՝ ի պատ-
ա եմեան՝ ի նմին առաք . խակ յո-
ա առիէն յարուցեալ՝ ոչ բնաւ եր-
ա բէք ՝ ։ Ա՞Ա պիմադորա ա-
առիէն խոտոռէն անուանեալ .
(զգամէ ասս առաք գիրք էն . օր.
է. Ծամ. 2։) էն հաստատական հա-
ղուի Ծնոյ խրի 592 . առաք Նոյ-
էն գքեն , ի առնու կողմ . որ ՝ի
մանկանէ պարտական՝ ի մարգս ըմ
բշանէ , ապա պատկերացուցա փո-
րիկիկեան պիմադորայ յառաջնոյ
խնամոյ . և այնպէս Կերամ փո-
խեալ և անցեալ բերդամէն հետևել
ցաւ Նոցին , միշտ ոչ ևս չառա-
ջել եղելոցն առ Նոսա ՝ի կող-
մանս յառնոյ . Թագեալ զառաց-
ուածս և գնայելենոյ չոգաւ պատ-
գիտաւէն էն այլ և այլ հետաւոր
աշխարհս՝ յեգիպտոս , ՝ի փիւ-
նիկէ , ՝ի բաբելոն , և յայլ . և
հաստել առնուել ՝ի նոցէ զայլ
ևս ապրի ապրի գիտաս խնամոյ ,
գարձաւ անգրկէն ՝ի սոսա : և
անցագոյն գոհաւ գնայելենոյն
՝ի հաստատել սիմեայ վարդա-
պետաւ իւրոյ , անցեալ յիսուս
չիս ՝ի կրտսերմոյ կողմն . և անդ
՝ի կրտսերմոյ գնայն գոլոշ
ասս միզոնքեան ասծի ընդհանրապէս ,
սկիզբն արար ուսանել գնդասա-
ցէն , յորմէ և խաղալական անց-
ուածոցս աղնդն պիմադորայ :
Քաղաքացի գոհաս խնամոյ
դրեթէ յոյժ սեռական մանկացու-
ցին առնէր , և երեսէն յառա-
ջիմել գիտաւարութեան , այլ և ՝ի
վէր նոյն փոյթ ածեալ աշխա-
տասիրութեամբ ՝ի հրահանգել զգաստ
մտոգական ըստ խրատանգելոյ հաս-
կի , հանդերձ յաջողակութեամբ ամա-
գիտ խնդ ձգելոյ զանկնգիտ ՝ի
վէրատել խրա . մինչ զի առաջին ա-
նենահասարէն ՝ի կրտսերմոյ , պատ-
ա որատ նոյ յաշակերտել խրա
վերհարեալ պիտ էր այր և էր կին .
և աշակերտելոցն խրոց կրա ասե-
ան նորընծայեալ կարգէր զան-
իսա գտանել , զանս երկուս վեր
ատկատարանել , և հինգ՝ վեր բը-
նաստելոց ՝ի շահաստանել : Ա՞-
այնպէս անաչառ և անկիրթ հա-
ատանել էր բարեպաշտ նոյ գնդնալ-
ատանել , ոյզ զի ըստ գահագոյն
գրեալ է գարեպաշտ պիմադորայ
գոհաս ՝ի ամենայն կողմ նոյն գնդ-
գոհաս վերատել պիմադորայ .
յորս է անանել գրեթէ գան
զնոյ հնդեհասաց խնամոյ
հոգ ատանել նոյ յորինեալ ատա-
ղեն , գոց ՝ի յանտեղի կարծեա-
ցեն հոգեհասել : Իսկ յոյժ և
զանակի վահանեն նորա պատ-
պատանել , առաջադոյնն առ ան-
ատանել խոտորական օրհասիւ ՝ի
անապատաս ՝ի հասակի գնդ. ա-
ատոց :

(4) Օրինակ մի՝ ԵՐԱՆԵԼՈՒԹԵՆ
ԲԱՆ ։

ընել նախանձ յաժառաւական կամաց. միով ոմն անդա-
դար երկաւորութիւն զառաջնահարհիկն առնէր ուղե-
գնացուն յերեխտաս, ամենաւայելուչ յաղագս հը-
նարելոյ խմաստութեան։ Այլ անդ բնաւն այնուհե-
տև զբազում բանականին հարեաւ կրճռութեց, անդա-
դար զինքն վարժէր և հրահանգէր. և առաւել զի-
աւթեցն յօրանայր հմաւթիւն զեր զմարդիկ։ այլ
նա (5) գնոյնս առեալ՝ ի հելլենացւոց բառական լի-
նէր փոխադրել լեզու հզօրապէս կամակարութիւն։
Այլ անդուստ յառաջեաւ զվարդապետականին՝ ի
ձեռն առնոյր գործ, առ՝ ի կիր առնելոյն զկինոյա-
զօգուտն արկանել խրատաբանութիւս. ոչ միայն ա-
րանց արուձորապոյն ասեմ բնութեան, այլ և կանա-
յի կնաւտ և անզօր լինելոյն զնոյն մատակարարել
վարդապետուհիս. և՝ ի ծայրս խմաստին ածէր հան-
ձարոյ, օրինադիր արժանաւոր առնելոյն կացու-
ցանել մարդկան (6)։ Օ որ և առաջիկոյ տեսութիւս
Թարգ միոյ երկբայութիւն՝ յանդիման զնորսին ունի
բարեմտութիւն։

ք. Վ ասն զի լսող ոմն՝ մեծապոյն նորա եղեաւ խմաս-
ւոյն, կինն՝ անուն Թէանոյ, որ հարցեաւ լինէր
յուսումնէ. Թէ կետ քանի աւուր սերձաւորութիւ
կնոջ առ այր՝ արժան՝ ի տէրունականն ի մտանել
տաճարս։ Այս նորա բայ, յիւրումն՝ նոյն օրէն, խոկ
յօտարին՝ և ոչ բնաւ երբեք։

ք. Այս այլ զինչ ևս գեր զայս դիտողապոյն և մե-
ծամայելուչ զանազան՝ ի երկնաւս բարեբախտուն,
(7) քան զլիւր ըզձալի և պատուական ամուսնութիւ
խոստովանեալ ընծոյն. որ յամենատաւան ոչ, և՝ ի
բարեգործութեն (8) նորայն կամաց մարդկայինս պար-
գևեցաւ ազգի։ Վ անզի ցորքան պարկեշտ սա զար-
դարեալ մարքութիւք պատուհասցի՝ ի միաբանական
հա-

(5) Երկու օրինակք՝ և ընդ-
(6) Օրինակ մի հարցման սա. զոր
և այլ հարցման շատ, ոչ։
(7) Երկու օրինակք՝ քան զի
բիւր շատուի։
(8) Երկուս օրինակք՝ նորին։

հաւատարութիւն, ոչ դիտէ զի անչափագոյն և պէսպէս բոլոր կենցաղոյս բարեփառութիւնք յայր աձկեալ յօրանան՝ ի միակամ սէրոյն կապանաց ։ Այսու և առաջին՝ համբակացն ծաղկեալ [9] հարապատութիւնք կոչի յոյժ պայծառացեալ զնմանէն. և ապա անգուստ բոլանդակ ազգին հոմայեղ յառաջխազացումն. յոյց և պարտնակաբար [10] ամենայն իւիք ըստ ըղձից յարմարի գործ. առ նմին խոլին խաղաղութիւնն հեղանին բարութիք ։ Այլ նա՝ առուստ և քաղաքացն յօրինին կառոյք, և միանգամայն իակ յաւերատոյն խմբեալ երջանկութիք. եթէ տանց չինութիւն, և եթէ օրինաց բարեկարգ յարմարութիք, և կամ թագաւորաց [11] խրոխտալի պատուիք, և իշխանացն տակեալ վճարմունք հարկաց. բաղում և այլն ևս անթիւ աջողութիք կենաց, որք ի սմանէն լեալս ոք առելով՝ ոչ վրիպեսցէ ի ձշմարտութենէն ։ Այլ նա պարզապարս իակ առել, եթէ յոգջախոն ամուսնութիւ՝ և ուծային բարեպաշտութեանց յարդարմունք՝ հանդերձ խաղաղութեամբ և սուրբ նուիրօք, և նոցին համանման առաքինութեանց լցեալ կատարին մասամբք ։ Արդ աղագաւ և յամենաբաւականն աջոյն անկարօտ՝ [12] արդարև վայելեալք մարդկայինս առ ձեռնպատարագս բարեբախտանայ բնութի ։

ՀԵ. Իսկ որք ոչն այսպէս վարին, այլ հակառակ նը մին՝ լի՛ ամ [13] բազջախոհութիք զգեղեցիկ հարսպատուէնն քայքայեն դաշնաւորութի, նոքա ոչ միայն յաստգեալքս քաջախառնուե ոչ վայելեն, այլ և անտա-

(9) Օրինակ մի հաստատութիւ ։
(10) Երկու օրինակք՝ ամենեւին ։ յորոց և առնիկ ամ ինչ լ՚ան ։
(11) Հին օրինակն խոխոփալի ։
(12) Հին օրինակն՝ և ապրարե ։
(13) Զորք ևս նոր օրինակք յայսմ վայրի և առաջս ամ ուրեք՝ առ վերականին հետևիլք գնեն՝ բազջախոհ. ուր հին օրինակն յետ ինչ և առեղս համագիտալս ի գերս յայս՝ միապես բազջախոհութիւ գրէ ։ Վա որոյ առանց մերժելոյ մեր և զայժմու առաքեալս եզա-նակ գրութիւն՝ ընտրելոցք գնեսս երթալ հնոյն, հաստատեալ առաջագրութիւն՝ եթէ առաջ ի յայլ ի ձայնն ազգախոհ, ի նոր հասին խնդառ չգիտիցէ զբառն՝ յա օրինակի բացատրական ձառնկան՝ յա՝ աբ. ագ. հիմ ։ ։ ։ ։

ամենքի աղետիւք յամենայն կողմանց զվաստակեալ տուեալ կրեն հիւրանց, թշնամիք հասարակաց ըմբռնեալ համարելով, և հակառակ արարչական զօրութեան՝ և նորին գեղեցկայարմար կարգաց։ Այլ վէր ի վայրն զառածեալ՝ կործանեն զհաստատուն մանկանցն համակամ սիրելութիւն. և զաղջկունս յաւէժ յարուցեալ (14) ընդ երեսաց չիմանալով, պատերազմաց լինին առիթք՝ և գերութեց, և համօրէն դառն վախճանի արդ խաղխաղման։ Ոյք ոմն ըստ միոջէ թուել զաղխանցն (15) վերբերութիւնս, այնչափ են հարկաւոր պէտք՝ զարտուղեցելոցն յողջախոհութէ. որ արժանի արդարև ճճաուաքն են բարկուն՝ յաղտաքս Թողլոյ տարօրէնն չարուչ զարարչեշտ մարդկայինս վերուցն սովորութիւնս, և խմանելով յանառնահանն ապ-

նարգելուն։

Ե. Վանդի զայս առոյգ և (16) ի Թուչուն կենդանեաց դոյ իմանալ, ըստ ոմանց (17) խնամառատ ոչն քնախօսուենն. որք ձմերատակս պատրաստեն պատկեշտապոյն յողջախոհուն՝ զառատարակաց զալ առաջին երամն. վասն զի օրինակ իմն երբ գաշնաւորք ուխտապահուչ զմտերմանն միշտ առ իւրն համանմանն պահէ զուգակիցն՝ ի կեանսն համոյն և զկնի մահուն եզոյն ուրուք ի նոցանէ. (18) յորմէ և այր

ժա-

(14) Երկու օրինակք՝ յաւէժ յարուցեալ։ և այլ՝ յաւէժ արուեցեալ։ իբր՝ ըստ յաղթութեան ելոյց՝ ըստ մեծանալ չիմանալով։

(15) Երկու օրինակք՝ վերբերութիւն։

(16) Հին օրինակն՝ ի բուսն։

(17) Ըստ ոմանց։ Ա. խնամառատ. պոմ. կենդ. գերբ Ե. ասէ ըզ առատարակ. * Մ՝ նակ առուանով չառատարակ կեաց առատարակն... և ոչ ընդունի զերկիրգն * ։ Ե. զառատարակ. վերցոր. է. * Ե. զկզ առատարակ պատրաստ առնն, ել չեա առնուն ել առոյգն ա-

(18) Վերացոյ. է. և ժէ։ Ամբրոսիոս. վերցոր. է. 19. * Այլ և կեացուք ի առատարակն զոր ընդ արեաց օրինակն ոչ երբեմն առ բիծ նուէր պատրի, և առաւ ուրուն ի յանդիման լինել ոն ի առաքելն՝ մատուցաւ նա. զի գրեալ է յորինս ոն, առ

Ժանկ իսկ սէրտնեան եղև արբապոյն ողջակիզեալ նոցէր ։

Ղ. Օ սոյն և յառաքինի հայրապետեան էր սեռա նել. զի զյոր զամուսնուհեցն պահեցին հարազատու թիս, միշտ հաձոյք ունօսյինն գոան կամաց ։

Է. Ա յլ զնոյն և երջանիկն սօղոս խրատատրանէ (19). պատուհասկան ասելով զամուսնուն, և սուրբ զանխոցինան. քայց զպատնիկս և զշունս գոան ունի ։

Ը. Հաղագս որոյ չկրաւի սոյա գովել և (20) ընդունել ի հանդէրձ զարմնոսլով զառլեհան խնասոս սերուբ Լձնոսով, և զնոյն պատուհասկանապոյն հա մարել. որ ոչ այլ ինչ ասաց յարմարիչ բոլոր կեն ցաղոյս բարեբաստուԹե, ընդ. նմին և ունօսյինն հա Ձոյնն էզանիլ կամնկատարու, առաւել գեր զա մուսնական ողջախոհ պարկեշտուեցն պահել մտեր մաբար գաշնաւորուն ։

ԳԻՄՔ

* պնորգս գոյգս աստրակաց, կի
* երկուս ձագս աղաւնեաց ։ Ա յս
* ի Ձմարխս պնորգն քոյ. ա
* մեմխածուԹե մարմնոյ, և չբ
* նորդ հոգւոյ. ամեմխածու
* Թեն աստրակաւ ձանակեալ,

* և ընորհքն՝ պատանեաւ * ։
(19) Եբրայ. ժգ. 4. Պատո
յան է ամուսնուն ամենայն՝ և սուրբ
անկողինք, քայց շնոսն և պոռնիկս
դատի ։
(20) Երկու օրինակք՝ ընդունելի է ։

ԳԻՐՔ ԵՐԿՐՈՐԴ.

ՅԱՌԱԴՈՒԹ (1) ԽՐԱՏՈՒ։

ԽՐԱՏ Ի ԲԱՆ (2) ԲԱՑՄԱՍՈՒ։

Թէ գլխաւորեալ, յորդորելով լինել, և համ հրաժարեցուցանելով։ Իւ (3) խրատուս ումն է քաջասասկան, ըստ ես. (4) Վէտք են ընդ

(1) Յառաջ- խրատս։ Խրատն յոմանս ասի Ուսմունք. ինչ է. որ է խնամս մեզ կամ հանձար, եւս՝ նշանակէ զիմաստասիրեալ բան. և քան այսմ վարեալ՝ ի հաւատոյ՝ ցուցանէ զիմաստասիրեալն կամ զհանճարեալ բանն պատշաճեալ առ բարս և առ քաղաքավարութիւն մարդկան։ Ասի երկրորդ նախակրթուն քան զբուժումն՝ որ երրորդ է քան առ Թեոփիլոս, կարի լինն մերձաւոր երկի ընդ առաջինն՝ պիտոյիցն. յոյր սակս և յանունց ընդ միով գլխով միայնոյ ըստ նմին առանձինացաւ, իբր խրատուն՝ լինելոյ սուրբ, և պիտոյիցն՝ սեռական նորին. բայց ունին զանազանութիւնս ինչ՝ ի միմեանց, ոմն՝ ի վեր անդր նշանակեցաք, և՝ ի վահանն կանոնիս առանձին։

(2) Բացատրէ. յն՝ առաւել կամ պարտաւորէ՝ ի հանճարեան վերածել, որ կամ յորդորել առ ինն, և կամ հրաժարեցուցանել յիմէ. յայտ ի թէ ոչ առանց՝ ի նմա թէր պատշաճէին առ բարս և առ ձեղ քաղաքավարութիւն մարդկան, ի բան բին յորդորելով, կամ՝ ի հարկն խորհեցուցանելով։

(3) Իւ- խրատս ոմն է։ Հղելական սեռական խրատու առանձին յառաջ

(4) Վէտք են ընդ- Ոմն և ասի Թեոփիլոս զայն յօրինեալ բացատրականին, ամրոցէ նշանակեալ, ոչ յառաջ բերէ և մերս գինի՝ ի բնութեան օրինակի Ճառին. ուստի յառաջինեցոյց պարտ է ընդ

ընչից ։ Եւ ոմն՝ հրաժարական , ուրպէս . (3) Ալէ՛ զ
ապարտ զաւելեալն ի իշերն քաւել ։ Եւ ոմն՝ յորդորա-
կան , ուրպէս . (4) Պարտ է յաղթահարել փախչել ։
Եւ ոմն՝ սարդ, (7) Ա՛ի հաւ՝ քաջ ։ Եւ ոմն՝ շարաչըր-
ծեալ . (8) Ալէ՛ զ քարւոք բազմիշխանութի , մի իշխան
եղիցի ։ Եւ ոմն՝ առաւելահրաշ . (9) Ալէ՛ն տիկար տա-
ղոյն երկիր մնուցանէ քան զմարդ ։

Ա՛րդ՝ զանազանութի (10) այս է խրատու ։

Ահա (11) զուրծեացեր զինս ամանաւոր պիտոյիցն ։ Օ՜ ներ-

քո

Թեանուր՝ պէտ են ընդէ , և այլն ։

(5) Ալ՛ է պարտ ։ Եւ այս օրինակ՝ ոչ առաջինն ի համառօտութեան առակս կրճատէլ գնել ի բնարտ-նիդ . որ է հոմերոսի . էդ՛ոան է . հմի . 24 . ուր ձեացուցանի զորդ Թուցանել ինոյն, և խօսել առ ազամեմնոն զօրավար ունկնել . է-թէ . Ալ՛ է պարտ ըմ՞ գիւէր ընդէ խոնարհութի արուն , որոմ յանդն են զբէտ և հոփոխութիւն մ՞ իրաց ։

(6) Պարտ է յա՛ն ։ Օամիռղէն օրի-նակի՝ ուս զկնի ի բնաբան եր-բորդ օրինակի ձառի խրատուս ։

(7) Ա՛ի հաւ ։ Պարզ խրատս գտանել կրճատմամբ առել է ի հոմերոսի . էդիսն . ժէ . հմի . 243 . ուր քաջն հեկտոր խօսի առ պո-լիդամաս՝ ցրէլով զկատակ նորա ընդ յաղթութի Թշնամեացն ի հա-տուց Թուչնոց գուշակել . զորոց ոչ ինչ ճշմի է ինի , ասէ՝ ըն ընդ ազ ըսի յարնարտ . այլ ձեզ հնազանդել պարտ է ձեզինն դիայ՝ որ ամի իշնե հաւնոնացուցաց և անհաւնի , ի հաւ-տոջ պատասխանի է զնայենե . ուր հաւ . յն . օ՛ωνός . խնոն . առեալ ևս փոխ հատադութեամբ , ցուցա-նել եթէ մի միայն քաջ հատադի-թուն այն է՝ մարտ մնել ի պարտ պանուն հայրենեաց ։

(8) Ալ՛ է բարտ ։ Եւ այս խրատս է առ նորին հոմերոսի . էդիս . ժ . հմի . 204 . ուր ի կշռամբողական բանան ոգևառայ առ յանդգնեալ զօրականան՝ յաւելու քերթողն . Ալ՛ արդեօ՞ անդն առնի՞ ապքն բա-գաւորել աքայիից . ո՛չ է բարտ բազ-դիշխանութի , մի իշխան եղիցի ։

(9) Ալէ՛ն փարափոյն ։ Պատմեալ ի հոմերոսի խրատս . յոգևս ժէ . հմի 129 . յեառել ի բանս բնչմա-հանդարն ոգևառայ առ ամիփնո-մոս առնելս կնոջ իւրոյ . եթէ վէ այնորիկ առայեց էէ . և զոս ինչ և լմար ինչ . ուրինչ փարափոյն . (կի-քսա այլոց՝ ըլամառափոյն) անասանէ էրնիէ փան վմարդ՝ յամ ընտարս և ի ապրանս էրնիէ ։

(10) Հարդ զանազանութի ։ Սոյն այս զանազանութի կի՛ բարձանութեն ծա-ռայէ ևս պիտոյից , ոմն առաջաք անդամոց ։

(11) Ահ փորձեալե ։ Ըստ ի վեր անդր առնել կանոնի վասն նա-խակրթութե պիտոյից , նմանապէս ուի դրեալ ի առ գալել զձառն խրատուն . յո՛ ու . Ալերքոցիւ կի՛ գովութի հեղինակի բանին ։ յե . Յարատակատա . յը յն . παραφρα-σις . բառափառախո . որ է մեկնա-բանութի , յորում միանգամ առա-ջեալն իբր առեալ կի՛ վերստին առի ի բացատրութի ։ ի . Պատ-ճառս ։ ի . Ընդդիմանկին դիմա-դրութ ։ ե . Հաւանեալ ։ ի . Յարա-

բողոքմանն առելով. և զայրասականն, և ըմպաշտառն. և զընդդիմանկին կազմուէ. Օ առաքելն. և զայրացոյցն, և զվկայուէ հնոցն. և զի՛ ի վերայ բանին յորդորումն։

Օ անառակնեցաւ (13) խրատ՝ ի պիտոյից, զխրատն առանց գիմանց գոլ. իսկ զպիտան հանդերձ գիմօք։ Գտանել դարձեալ՝ զխրատն միշտ բանական. քայց պէտքն՝ երբեմն և գործականք։

Գլուխ Ը

զի խրատն առանց գիմաց՝ ըստ անձին կամ հեղինակի որոյ է բանն՝ յիշելոյ, առհասարակ արտաբերելու ըլ հակառակն՝ յեռելէ պիտոյին է հեղինակին յիշատակուէ ի բնաբանել անդ։ Երկրորդ՝ զի խրատն միշտ բանիւ միայն պարտի լինել՝ առանց յորդորութեան գործոյ լինչ. իսկ պէտքն լինի և և գործով, որով ձեռնտու երկաբեռպահական առաւելք պիտոյիցն՝ բանական, գործական, և խառն. ոչ առացաւ անդամոք։

յուցիւ։ Ը. Վկայուէ նախնեաց։ և ըլ. Ի վերաբանիւ. յորդորական եղանակաւ կնքելով զճառն։

(12) Ցաւի վրխտակաւ գրոյց ի նեղեալս սպրդելէ յամ օրինակս մեր առաւ՝ ի, գրելով՝ և զի ի վէրայ բանին, փոխ գնելոյ՝ և զի վէրայ բանին։

(13) Զանազանեցաւ։ Ո՛չ շատացել զանազանուելէ առհմանի պիտոյքն և խրատուն՝ առանձինն նըշանակէ առաւելոք վերկեակ տարբերուելս նոցին ի միմեանց։ Ա՛ն՝

Գլուխ ԺԵ։

Պէտք (1) են ընդդէմ, և առանց սորա ոչ է հնար քրիստոնեայ լինել յարժանեացն։

Այժմ հրաշալի է, և ամենասքանչելագործ (2) արդարեաւք՝ բազմազգին Հարստասանացն երջանիկ պատրաստ՝ ամենացուցին բերող լեալ խոստովանեացի քրիստոսեան։ Որ եթէ քան զմի կամ զերկուս հինգհարիւրամարտեանն վիրաւորք անցուցանելով էրա, բարեացն և եթէ երկիւղածութիւք էղեն և առիթք։

ԺԵ.

(1) Պէտք են ընդդէմ։ Խրատու առնէ զի յառաջին ոլորմիսկանն առնել ընդդէմ նմանեալ զնոսին գիտնականն, որ նա ինքն քաջ Հարստասանն գան գործէ հաստատացուցանել ծնեալսուրբն ամենացուց՝ առնալ հայցուածոցն, և ընկերացն օգնականութիւն առ ոլորմիսկացոց։ և անդէն բանս ի մէջ առնել պնուաստութիւն հաստատակաց գանձուցն՝ յորդորել զնոս, կարճառ՝ ի ուսուցանացոց զուարճութիւն՝ ի կատարեալ զործս զիտնականին ծանելոյ զդրանն, ինչ փխուէին առ պէտս են ընդդէմ, և առանց սորա։ են։

(2) Երկու օրինակք՝ ապաքէն։ Ցգովելոյս Ժողովրդեան նախնիք ամենացուց՝ առ բազումս ի հնոց մատենագրացն լիշմ առանելութիւն մարթ է անուանել։ յորս հնոյ պոյնն՝ յանուն պիտոյից քոց այսմ յիշ բերի ի մատենարանին մատոյց։ * Ցգովանեան խնամոյ ։ ի բարեպատոյց առնել, գեղեցիկ և յարդարելոյն հերքելոյ։ և ի նոսին գէր քան զանձն ազ ։ ընկերութիւք։ որք և յոյն ասկս և գիտնականին առաքինք և նոր ։ կարագրակիցն հոգևնակք, և ։ հանոյն արուեստից՝ մեքենայ ։ կանաց և պարզևականաց, նոյն ։ և Հարստասանականաց և ու ։ սումնականաց։ Եւ այսոքիկ ։ ոչ հակառակ ինչ գիտութիւք ազ ։ ենացոցն՝ այլ առաջի։ այլ ։ անգամն ընդարձակ նոցին, վա ։ օգոյ վայրացն կարի երբեմն ։ և մեքենան, որ ոչ միայն բզ ։ հոգ երկրին անօրացուցանէ ։ (յորմէ առանիկեալ անբերութիւն) ։ այլ և զմիտս մարդկան նուաս ։ գործէ։ որով և խնամանքն հերք ։ բին օգոյ ինեալ երկրի, և շա ։ հաւէտ լինել ուշոյ խնամոյ։ Եւ արդարև առ ամենացոս ա ։ ուել քան յայլ ազինս ծաղկեալ բարեաւանձեան ամ ազգ արուեստից և մակացութեց։ յորս ներ գրաւոր խնամոյ և քերթողաց՝ գիտութիւնքն ի հարմատանոյ առանձին առնն ծառալ պատուեցան։ յի են՝ անուխիմոս, խոկրատէս, անգակիդէս, լիսիաս, խէոս, եսքինէս, գիմոսթենէս, հիպերիդէս, դինարքոս, և լիկոս րդաս։

ա՛ր. Կայցէ յառաջեալ ՚ի քաղաքացոյն հմտութիւն մի-
այն (3) Դիմոսթենէս. որ ՚ի բուն ծայրն ժամանեալ
եհաս քաջալսութեանէ: Այս մանաւանդ (4) զքաղաքա-
վար

(3) Դիմոսթենէս՝ իշխան ասան անուանէր Նարտասանիոյ հելլենաց ազգ՝ որպէս դեմոսթենէսայ մեծասան ասէնացւոյ, ծնաւ յամէնս իբր առ 381. ամաք նախ քրիստ. և անգամին եօթնամեան մանուկ որբ թողեալ ՚ի հօրէն, և ՚ի հոգաբարձուէ խնամակալացն անփոյթ և բարձի թողի լեալ, ինքն նոքին ՚ի մատաղ սիրոյն ըստ բնածին բերմանն յուսմունս, և մանաւանդ առ հռետորականն՝ որոյ մտաք յարելացաւ յաշակերտուել ի նմայ, և ոգւաւորնի: Այլ անդ համեմատ հանդիպէր արտաքին դործարունց մարմնոյն գիմոսթենէսայ՝ անհնարին փութոյ հոգւոյ նոր առ արուեստն Նարտասանական, հնարեցաւ բազմապատիկ տաժանելի կրթութիւք այնպէս ըստ կարգի անվհատ ուղղել զնոսին, մինչ զի տակաւին պատանի եօթն և տասն ամաց՝ զտաւաչին փորձ արուեստին ելոյց քաջութիւք ՚ի պարտէզն իրաւամբ դատաստանի զինամակալս իւր. և Թեսիկէ ՚ի նոցէ զԱծ մասն հայրենի ժառանգութենն՝ զոր անիրաւութիւք գրաւեալն էին: Եւ այնպէս օրըստօրէ յաջադէմ եղեալ՝ և ըստ արժանի իւրումն մեծանձնութենէ ամբարձեալ ՚ի թիւր ծերակուտին աթենացւոց, յորով շինուեաց և բարեձեռուց հայրենեացն լինէր պատճառ քաջահմուտ խնամուն խորհրդով՝ և զօրաւոր սքանչելի առնեաւթեամբն. յորոց զվաթառն և հինգս Թուէ ոչուտաքոս ՚ի գիր դրոշմէր՝ ամ լրուեալ մասանց արուեստին կիրեալս. վն որոյ և զպատիւ իշխանութենէ Նարտասանիոյ ընկալեալ դիմոսթենէս՝ միակ Ճարտասան դերասնուն յորջորջիցաւ. ստ. հելլենացիս, ոչ ստոյգիս կիկերոն ստ. հռոմայեցիս: Վախճան նորին ՚ի հասակի կէ. կի՛ ֊ ամաց ասէ իբրովի դեղով մինու հանդիպիլ. և պատմի յետ մահուանն արձան կանդնել նմին՝ աթենացւոցն, այս ստ մակագրութիւք. " Ով մեծդ , դիմոսթենէս՝ եթէ հասարակ , մեռցիդ կորովութիւք էր և մարդ , մեծդ ուժեղութիւն, ոչ երբէք , յաղթական երևէր մակեդոն , ՚ի վիր յունաց " : Նշանակիլ ստ վին պետական նորայն խնաստութիւն անուանն մարմնոյն անցաջողս կուէն և երկչոտութ , զոր էցոյց ՚ի հակառ քերոնեան մարտի ընդդէմ մակեդոնացւոցն՝ վատութիւք ՚ի փախուստ ձեռնելով:

(4) Ὀφταλμοβουβών: Բառքս՝ ὀφταλμὸς և ὀφταλμὸν ստոյգ նոր. համեմատեալ հելլենական ձայնիցս՝ πολιτικὸς. բուլիտիքոս. և πολιτισμὸς. բուլիտիսմոս. որ են ստ քաղաք և ստ քաղաքականութիւն պիտանել. մանաւորապս առնել լինին փեակ հմուտ պաշտնէի, և կառավարութ պետութեց: Եւ զի ՚ի նախնին աշխուժասկսութիւնս կամ ՚ի ժողովրդապետութեան վարժեալքն ՚ի Նարտասանական յորվակի ընտրել քինէին յայն պատուիչ, յայսմանէ սովորաբար և Նարտասանքն՝ քաղաքավարք անուանէին. ևս և ժողովրդավարք, ըստ հոգաբարձուք ժողովրդեան. որպիսիք եղեն վերոյասացեալ տասնեքդ ստ. աթենացիս. և ստ հռոմայեցիսն՝ կատոնն, և ստուղիոս կիկերոն, և այլք: Վասն որոյ ասէ կուինտի-

վարուէն օրինի եթէ ոք համարձուկ կամ ոգի հա-
ւատաստակ բաղդատուէ, անկշռելի սմա՛ի դասս
քաղաքավարացն ամենևին ոք դատի պարապիտել։
Այլ զաչխուժական բարուցն (5) յինքեան բերելով մը-
տերմնելի՛, առաւել զքաջասաքինուէնն զուարթու-
թի՛ և միանգամայն զբոստ բարեծանոյց խրատու,
շինուէ և յոյժ խաղաղուէ քաղաքաց լինելը պատ-
ճառ։ (6) այլ և հեռախաղաց հիւսեր ջար՛ի վերայ
թշնամեացն եկելոց՝ զանազան ամուր գլինուք և
քաջամարտիկ զօրացն հանդիպեալ, (7) և մեռնելեանց-
խուք։ որով անառիկ փուճացեալ զգուշութի՛ն, ան-
ընդծոտ և խորին խաղաղութի՛ն գիւր պահեր հայ-
րենեաց քաղաք։

ի՛։ Օ որոյ (8) և մեզ մի բոստ եղծիլ զբոլոր նորա շա-
բաթի՛ն յօրովուէ խրատուցն՝ յաւէտ ահա երկայնա-
գոյն է անցանել բանիւ։ Այլ գիտոյ առաքինասիրս,
որ համանգամայն նորա արգասեաց հաւաստի կա-
րէ ցուցանել յառաջադիմուի, ոչինչ դանդաղելի է
առա-

զաստ ինքեան ունելով. միանգամ-
մայն և առաւել զարթնուէ քաջ
արիութի՛ի համարձել առեներս-
աուի՛, գինուէ և յոյժ։ Ան։

(6) Հիւսե հիւսած՝ ըստ այլ և ի
վի՛ր հիւսաբար եկելոց թշնամեացն
հնարսն վրէժխնդիր լինել։ Ասր
զանցս մակեդռնացուց թիւրացն
ակնարկէ, որք բռնացեալ ի վի՛ր
աթենացւոցն, խորհէին գլխովին
յինքեանս գրաւել զնա։ և ըստ այն-
քան զնոսին առաւելացա՛ի նա-
խանձ ապատուէ հայրենեաց վա-
ռեալ գիմասթինէս, Ճգներ ամ-
զօրուէ հաւանեցուցանել խրտ-
ցըն՝ արհանալ և թօթափել ըզ
լուծ մակեդռնացւոցն, և զկնն ևս
չարժել ընդեմ փիլիպպոսի, և յետ
նր նաև մեծին աղէքսանդրի։

(7) Երկու օրի՛։ Ն ՀԷ ՀԷՆԱՅՒՓ։

(8) Երկու օրինակ՝ ըստ Ն ՀԷ

(5) Երկու օրինակ չինեն։ ըստ որ
զաչխուժականուէ բոստոցն հարա-
տ ասա՛ կատարել՝ ասն բար-
տ ուղ և եթէ է լինել։ և յայնսակա
տ պահանջելեմք՝ ի նմ՛ ոչ միայն ըզ-
տ կարողութի՛ն չքնաղ եղանակաւ
տ առացուածոց, այլ և համարկն
տ զնո՛ա առաքինութի՛ա ոգւոյ։ և
տ ոչ խակ նեբուկ՝ որոյ կարծեն,
տ եթէ զբան ուղիղ և համառօտ վա-
տ բուց առ խնառասէրսն պարտ
տ խոկ ապատան առնել։ Ի՛ղի
տ այր ճշմարիտ քաղաքական, և
տ պատկանաւոր պաշտաման հա-
տ ատակաց և մանաւորացն գոր-
տ ծառնուէց, որ կարողն իսկ վա-
տ րել խորհրդով, ամրացուցա-
տ նել օրինաք, և ուղղել դատաս-
տ տանաւ զնո՛ք։ արդարև ոչ ոք
տ է այլ՝ բայց միայն Հարատանն։

առաջի մեզ վերաբերել լսողաց, զոր ասէս. Թէ պիտք են ընդդէմ, և առանց սոցա անկարի է լինել ինչ յարժանեացն։

Ճ. Այս արդ՝ զինչ ևս այլ յարմարագոյն վայելչութիւն, և միայն կարգաւորի՝ մարմնոյն օժանդակութիւն դնէր ստորակայ զայս բանականացս (9) պարգևել հնարս. քանզի ոչ եմ ումեք ոչ յայտնագոյն այս ցուցանի։ Այսպէս զի որք միանգամ գոյաւորեալք ընկերքն (10) յղփանան մարդիկ, այնու հետև յոր ինչ և յառեալ ձեռնարկեացեն՝ ի պիտանացուսն, կարի լիմն դիւրահեշտաբար և քաջապէս առնին՝ ի յանկուցն. եթէ զբանականութենն և կամ զգործականն առատագես արհեստ. այլ և եթէ զգեղեցիկ շինուածոցն, և կամ զվաճառականութենն կազմուածոյ. և կամ զնոյն իսկ (11) զպատերազմականն խաղաղացուցանել վրդովմանն, և՝ ի հնազանդութիւն զիշխանութեան ծառայեցուցանել։ Տիկնա, և նոքիմք թագաւորացն սիրելի, և պատուական քաղաքաց. և՝ ի գիւղս խաւար կացուրդս զանազան սերձացեալ զարդուք, բոլորեցուն Թուխն ցանկալիք՝ ի տեսութիւն։ այլ և յաճախինն (12) նուէրըք զուարթառատ և բարեպաշտոնք։ Այլ և պարզաբար իսկ ասել, (13) համանգ

---

(9) Ազգք օրինակք՝ պարգևել։ ընդ՝ զինչ ևս այլ վայելչագոյն և բուն հարգի օժանդակութիւնն մարթի պարգևիլ երկրաւոր բանականացս քան զայս ընդհ. ոմք և յայտ ի ոմանց։

(10) Օրինակ մի չորեքան։ * ինչք * (ասէ արխուռակէ. գիրք ա. * պետ. հասարկ. գլ. ը.) բազմանալ * պատիկ գործակց և յանկուցեց * առ անձին և քաղաքական իրաց * զանազ գան՝ ի կարևոր պետս. * յորմէ յայտ է օգտաժողով արբ * ուճասին ըլաբոյս իմն լինել՝ և * որոց հնարիցն խնամ ունին, և * որք մանաւանդ ընտանեաց *։

(11) Երկու օրինակք՝ զպատերազմել նոյն խաղաղեցուցանել։

(12) Երեք օրինակք՝ նուէրք։ ը. կորն. լթ. 7. Ինչի պատճառ գտանէր առաքս սիրէ այն։ Ելս. ա. առիմ. ղ. 17. Ինչպիսանց ոք են յայսմ ալխարհի պատուէրը փոյթ... առաքս՝ սիրոնա՝ հաղորդս լինել, գանձել անյոյն հնձ բարի՝ ի հանդերձեալսն։

(13) Օրինակ մի՝ համայն բարի։ * Որք ճոխացեալն են ընդհ. * նոսին առաւելացեալ բարեձեւու * թիւն և աղնուականութիւն առվոյ * է լինել *. արխաուռակէ. գիրք ը. պետ. հասարկ. գլ. ը։

զամսոյն բարեկեցութեան ծայրիւք յապահովացեալ յօրանան միշտ և հանապազ ։

Ը. Ասէ այնուհետև՝ որ սակ յընչից եղանիցն, և առնելիցն զատուկ քաւութիւնք, և ոչ մի ինչ՝ կամ սուղ ի բարեքաւութեան նոցա յաջողէիր կատարել զործ. այլ ոչ ևս ի բարոյն վերջացեալք վայելիցէ, եղիցիք յոյժ երևեալ տեառնեն, և լիք հիւթութեամբ ։ Ախ և առաջին անքաւարացեալք Հարկաւորացն՝ սովիլ ծընկիցին և ցրտաբեկուիք. և Թափառականքն ի քնակու Թենէն հեռանալով, զտաժանելի ծառայուենն՝ օտարոցն հարկանեն (14) սարկուես ։ Նա և յաւետ՝ զի անքանազոյնք ի բանս, և յարհեստս ամենայն՝ անխմաստք. այլ և Թշնամեացն առ ձեռնպատրաստ յաւար և ի չարաչար վանգուած ։ Նա միանգամայն իակ՝ անվայելչուեք և վատսիրտք, որք զվերջին մաքնաւանք կենցաղոյս զգածեալ տանին Թշուառու Թիւնս ։

Է. Օ՜ր օրինակ և ի վինուորական նահատակու Թեանցն, և ի նաւաստիկ վաճառաշահուեց դիւրաւ Հանալն. զի եԹէ ոչ վինուիցն Թոշակօք և վինուք՝ այլ և երիվարացն կազմուք իցէ պատրաստազոյն, ոչ զյաղԹուեն և ոչ զաւարառուԹեցն կարեն կինն քեանս բերել մրցանակ. այլ զհակառակն՝ պարտուած և պարսաւոզխոյզ բեկումանն ։ Նանգոյն ամին և նաւաստին, եԹէ ոչ (15) զգործեացն և զմենաքենայիցն ունիցի մԹերս, նոյնպէս և ոչ նա զվաճառաշահուեցն առանայ մեծուիս, բայց հակառակ՝ նաւաբեկուեք խորասոյզ եղեալ կորնչի ։

Ը. Օ՜նոյն (16) և ամենիմաստ Թագաւորն սողոմոն առնէր. քանզի զհայրենի զանազան պատուճառակա նուԹ մԹերումն զանձուցն առեալ, (17) որով և նո

վիմք

(14) Օրինակ մի սարկուես. և այլ սակուես։

(15) Երիք օրինակք՝ զգործեացն և զմեքենայիցն։

(16) Երկու օրինակք՝ Զսոյն։ Տես. ա. Մնացորդաց. խթ։

(17) Օրինակ մի որով և նոքիմբ։ Աբդարև ոչինչ մեծագործ և հո-

վիմք հուշակելի անձառելոյն ոյ անուանն չինելը տաձար. որ և յոյժ զարմացմամբ անցեալ՝ ալեւաց պատմի յաղագս։

Է. Խայց և նորին՝ հանձարասիրաբար վկայեալ, ասէ. (18) վրկանք մարդոյ՝ իւրն ընչեղութի։

Ը. Այսն որոյ պարտ և արժան ի ընդունել՝ միայն գամայն և զովութիւք մեծարել զյոյժ հուշակելին Աստուածանայց զդիմոթենէս. որ անմահասէր խրատուքն՝ և դիպողադոյն բոլոր քաղաքաց ընձեռեալ սահմանակաւ (19) ուսոյց ամրուն։ Այս մանաւանդ զի ոչ այլ ինչ առաւել լաւ համարեալ՝ քան թէ հանդերձ երկասիրութիւք զընտիցն առանալ փարթամ մուխս. և նովիմբ անկարօտ բարեբաստանալ՝ի կենցաղաւմն։

( )րէ-

աղքատն առ չքաւորութիւ՝ չունի պատասխանել զանձն՝ի յարուցեղ լոցն անիրաւութեց՝ի վերայ իւր։ Խակ՝ի հոգևոր խնդասա ըստ ասկեբերանի. * փարթամն՝ի վտանգ * հոգւոյ առացեալ ունի զինչան * նմին իրի յամենեսեան գնո՝ի * սէ հոգւոյն, և՝ի սիրելն անանց * կաց՝ փրկէ զանձն իւր. զգլխ * փրկանք անձին մարդոյ ընչ- * ղութիւն իւր *։

(19) Օրինակ մի պակասի։

չակաւոր առ երջանկեան ծողովորդն ելեալ երբեմն՝ քան զբազմանձ տաձարն, զոր շինեաց առդաման արքայ յինեմ քաղաքի. որ և լիով նկարագրի՝ի ձ-ի-ապ-ձ։ և ըւ-ինաց-ը-ձ-ի-ա-ձ։

(18) Ածակ. ժձ. 8. փրկանք անձին մարդոյ ընչութիւն իւր. իսկ փնանիցն ոչ հանդարձէ տոփառուսի. զի՝ մեծատունն փարթամութիւ իւրով զօրացեալ՝ կարող ի վանել զբուռնութիւ ընաստակարաց իւրոց. ուր

Ընդհանուր Բ.

Յիսուս է՝ (1) որ ընդ վերս քան զինքն հաստատէ։

ՅՈՎՀ. Ա. [illegible] (2) Յոյժ ծայրագոյն պատուական կանուխ Հայոց՝ յամենասխալելութիւն քերթողաց սորա, արժանաւոր է առաւել միշտ ընդհրատ

(1) Յիմար է։ Ըսայս խրատ ունի Եսիոդոս, ի քերթողութենէն մերկապրեալ՝ Գործք և Տիւք. հմր. 210. զոր և ի վերոյ բերէ իբր ի մասամբ առակին յորինելոյ անդամ նոր ի դէմս հզօրաց և աղքատաց. եթէ ի մարդկան ընկերանել բազէ զսոխակն ծռուցուն փոքր և անզօր, և յորքան և յաղաղակել եղկելոյն, սիրէ նմա բազէն. Ըմբ՝ նիրփեալ աղաղակէ անմիթ գոռալով ոռնալ զբէղ հզօրփոխն. անդ երթալ՝ որ փանիմ ջնջել. զայն որպէս ըմբ՝ որ ինչ հաճոյ է, ծախել ջնջել ամ ընդոլալ յաղթուելի. չի անդիք է որ հանգամ ընդ փոխանդին փառ չինուն խոմիլ հոխորհիլ. փչի և ի յաղթուելն չրնի. և բաց ի յաղանոց՝ նա ցաւով պատրի։

(2) Երկու օրինակք՝ հոլովելովն յոյժ ծանրութեան։ Եսիոդոս զինն հոմերոսի անուանի ի քերթողս, ասի ծնեալ ի կուսա՝ որ յերկիր, և անեալ յաւակրա յաննշան ինչ գեղջ ոչ ասիոյ, յորմէ և կոչեցաւն ասկրացի։ և ի պարզամիս հոմուէ կոչել ի մուզայից անուն ի քերթողութիւն, ըստ վկայութեն նորին զանձնէ. ի թէոգնիսին. հմր. 23։ յորբանեկուէ նոցին նոմիքրեալ զանձն այնու հետև ի յերկիրն երթալ՝ անծանօթ ի մարդկանէ եւ կաց մինչև ցիսորին ծերութիւն, յոյժ և զյաւարտութիւն ապանեալ յերկուց ոմանց եղբարց վն պրղծուէ քեռն իւրեանց՝ և զանխնայ բար ընկեցէլ ի ծով, մարմին նրբասեն՝ ի վկայուէ անմեղութէ իւրոյ, բարձեալ ի գլխնոյ բերաւ անդրէն ի ցամաք, և մեծասքանչ ուխ թագեցաւ ի տաճարին նէմեայ։ Ա յլ վն ձմկին յորում է բևեցաւ Եսիոդոս՝ կարի տարաձայնուէ է և առ նոյն իսկ նախնիս։ ոմանք հայեցեալ ի պարզամիտ եղանակ բանիցն՝ հնադոյն համարեցան զնա քան զհոմերոս. այլք նկատեալ ի քերթուածոն նրբ նմա նակցութէ ինչ հոմերի՝ եդին յետոյ քան զնա. քայց հաւանակա նագոյն ևս այլք առեն լինել ժամանակակից նմին՝ առէլ ի հասատուէ և զայն հաստակատար բանից ընծայէլ Եսիոդեայ՝ առ պինդարոսի. " ի գեղոն ուրեմն էս և
" հոմերոս քերթող առաջին եր
" պեցաք՝ ի նոր ուղս հիւսելով
" զքերթողուէ ի փոպոն ապրոն
" ոակեստաեր ծնունդ լեռոյ՝:
Ա յլ զքերթողութէց Եսիոդեայ ամէն միաբան վկայեն լինել ա մենայարդար և քաղցր միջակային ոճով՝ և ընտիր խնամոխ. և ի գիրս նախնեաց յորդ նորին գրե

Ընդհանրապէս (3) նազանքանութիւն նմին հատուցանել վարկ։ Ալ (4) զեղեցկատարփելի ինն և յարդանուն հմտութիւնքն յատաջիկաւ՝ զոլորութիւնքն զերազանցեալ քերթուածոցն, այնքան՝ մինչ զի (5) արձանանալ ուրումն հիւր ի նուագարանական տաղան, գեր՝ ի վերոյ զինքն ասացյ լինել՝ գեր զհնչակելին և զվեհն ամ քերթողացյ հոմերոս։ Այս մանաւանդ ըստ այնմ ևս, (6) զի զերկինն քննութիւն և զերկրի, միանգամայն զգալանդակ տարերցդ առ իրեարս յարադրեալ յարմարագոյն խառնուածն՝ քննութիւն (7) պարատեսեալ զնշոյց բոլորեցուն։ Այլ ընդ նմին և զմիակատանն հան-

թէ հատատարի հոմերոսի՝ ստէպ վարել զգեանն, և յատակս առնել զբազումս ի նոցանէ։

(3) Օրինակ մի նազաբանել։

(4) Երկու օրինակք՝ գեղեցկատարփ ֆալ։

(5) Օրինակ մի արձանագրել հայի բնազանն՝ զոր յիշ բերեն բնչիկ, եթէ քերթողական տաղուք մրցեալ ըստ միւսոնա հոմերոս և հեսիոդոս, զատուոր ընտրելին իւրեանց ըզպանիդէս թիչը քաղկիդեայ, ցոյցանել զյաղթականն։ և նոր զնոսիոդոս ընտրել, էտս յաղթանակ զեռատանին, և նոմիրնեայ մոզգայից եղիկոնի՝ արձանագրեալ ի նմ։ * Հեսիոդոս մուզայից եղիկոնից ։ նի նոմիրե զերատանիա, տաղ ։ զնուք յաղթական եղով ի քաղաք ։ կիդէ՝ գնացանն հոմերի * ։ Եւ բանիցս այսոցիկ՝ հատարին բազմաք տեղի տալ այնմ զոր ունի հեսիոդոս ի գիրսն՝ Գործք և տիք. հմր. 654. * Ընդ ի քաղկիդէ ժամանել իմ ի մրցումնս գնացեալ քաղաքացի ամենայն ամիկոսանատակ ... ուր պանծամ տաղիւ՝ յաղթականն կան հանդիսացեալ, և առեալ զերատանին ունկնատուր. զոր և մուզայիցն եղիկոնին նոմիրե։ ։ յն։ * ։ Ապա թէ ոչ՝ ի ձնացեալ գրուածսն հեսիոդեայ չիք այլ ի շատակութիւն զհոմերոսէ. զոր ոչ արդեօք լուեին նախանիք, որոց փոյթ մեծ եր ըզ վերոյասացելոցս՝ վասն առատութիւն ճամի երկուց այսոցիկ մեծամեծ քերթողացս։

(6) Ըստ ջերմի. ի նախնեաց անսուն վերատատան գլուխք քերթողութեց առանձին յօրինեալ յհեսիոդեայ. յորոց երեք միայն ամբողջ հասին առ մեզ. Առաջին՝ մակագրեալ, Θεογονία. ԲՂխնիՒ՝ ցի է՝ ծնածանութիւն, կամ ծննդաբանութիւն դից և գիցազանց։ Երկրորդն՝ Ἔργα καὶ ἡμέραι. Ք՝ոխ գէ խՒՒ՝ ցի՝ գործք և տիք՝ կամ աւուրք. ուր ճառի զհնչակութէ, յորում և պէտս հրահանգ բարուց։ Երրորդն՝ Ἀσπίς Ἡρακλέους. ասՒՒ՝ խաֆՒՒ. ցի վահան հերակլեայ. ուր պատմին նահատակութիւք հերակլի։ Իսկ մնացեալոց երեքասանիցն՝ հատատկոտարք միայն նշանարին ի գիրս նախնեաց. յորոց սակի է և աստեղագիտականն է. սիոդեայ յիշատակեալ յարխատութէ և ի պղինձսանէ և յայլոց, զոր և Թոմէ անկարկել քերթողահօրս յաստէն՝ զի զերկնի բնաւէ ևն։

(7) Երկու օրինակք՝ պարատեսեալ։

հանգամանաց տեղեկութեան, և զկոչել այլ ևս զինեալ
ցաղօգասակարագոյնս ախտից ակացն։

ՃԲ. Յորոց մի՝ ինդրոյս գիտանական վերաբերեալ խրա-
տուց՝ առաջինայս խակ մեզ հարցաքննեալ յայտնեցի,
զի, զոր ասէս քոյ. (8) Շ ամբուշ ի՝ որ ընդ վեհա-
գունին քոյն զինեալն բերել հանդուցանել վէձ։

ՃԳ. Կրե այս՝ ի սպգարև հրաշագործութեան քոյն, և
յաւետարանողաց քարոզեց մնասակարար։ Վասնզի
առաջագոյն զիւր (9) ինքեան ուսեալ Ճանաչել քնու-
թեան սրգասին՝ և՝ ի նմին չափաւորապէս խոտո-
ղանալ, սրգարև Ճշմարիտ ամենիմաստ գիտուն ի
ծայր, և լուրջ հեշտ վայելչուն առարս։ Ո՛ր ոք
հրաւիրէս յիւրում հայի զջուրեալն, այսպիսին խոհա-
կանագոյն հեղուբ ոչ առ անհաւատարան, այլ միշտ
առ հրեշտագոյնան մատուցեալ յօժարել բերել հա-
կառակուն։ Ոյորմէ գիտացեալ (10) զյաւէտ մըցա-
նակ յաղթուն՝ ի գլուխ եդեալ զոգեբս՝ պատուա-
հանագոյն ինն անցեալ յօրանայ։ Կրե կամ թերևս
համարձակեալ ևս առ զոյգն. ուր անձանձրոյթ
երկար առաջն արկանելով և հրահանգս, առնի և
ամեղ գյաղթուեցին աշխարհագործութեամբ. և առեալեն
քաջախառնուբ՝ միշտ՝ ի խաղաղուեն գամանակս կա-
տարել կենցաղոյս։

ՃԴ. Կամ որ ոք զինեալն անգիտասցի, և կամ զինեալ ոչ
հաս

(8) Շամբուշ. Թերևս՝ ի գրոց ա-
ոք առել յամհանգիտս կամիցէ
կոս պատմագիր՝ վարկ գրոցս
զայս՝ ի սոյն խրատական քոյն յա-
ուերն. " Եթե ոչ ջանիցէ մաքր ընդ-
, վեհան ջ զինեալն հակառակել ":
ուր՝ ի յունական բնագիրն եսկո-
գնոյ գրի Α՛ φραι. ώφωσι. որ է
անձիս կամ անհնարս։

(9) Երկոտ օրինակք՝ ինքն։

(10) Օրինակ մի՝ ել չ տեսեր ։ ՚ն՝ որ
ուղղութբ կրեալ նկատ զանա-
զրուբ իւրոյ, այնպիսին խոհա-
տուբ վարելոյ ոչ առ գերա-
զանցան, այլ միշտ առ սահման
գոյնան ջ զինեալն ունի մատչել՝ ի
հակառակութեն. գիտելով եթե
այսպէս կարող է հնազ յաղթա-
կան հանգիստանալ, և յաւէտ պա-
տճառանութբ ձեռնատալ։ Ա՛ն
եթե դեպ լինի և ընդ հաւասա-
րին ինքեան հանդիպակեալ ինչ, և
յայնժամ թերևս՝ ի ձեռն բազ-
մապատիկ վաստակոց և զբաղանց
առնել գործութեամբ զյաղթա-
նակն, ևն։

հակառակել, այլ և յանդգնեալ առ հզօրսդ ոյնն ևս քան զինքն հանդերձ ամբարհաւաճութ վիճ տացէ հակառակութ, ոչ սպասքէն ահա յայտ է՝ զի անդէն և անդ խոկ վտանգեալ սաստիկ անժուժկալութ՝ ի մարտին զանհնարին պարտութեցն տարցէ աղէտս. և միանգամայն վերջին թշնաւառութ զրաւեալ՝ հերքիցէ այնպիսին ի կենցաղոյս։ Այլ նա՝ թէպէտ և զերծանիցէ, սակայն յոյժ վիրաւորեալ դժընդակագոյն՝ օրինակ իմն անկեալ դնի կիսամահ. և թուի թէ հանապազ ապագոլանայ կրանք՝ անդր ևս աղետագոյն գեր զմահուն վտանգս քերեալ ցուցանել։

Ը. Այսն զի զայս՝ ոք հաւաստեաւ ի գուսպարս ըմբռնեցայ, և կամ՝ ի ձարտասանացն ծանիցէ հանդիսս։ Վասնզի մին թէ առ բռնագոյն գազանսն յապաղէին մարտիցէ, ոչ միայն թէ զյաղթուեցն այխարհագոլեալ տանել (11) ոչ կարէ, այլ և գժուճարակիր տանջանօք զմահուն ժառանգեսցէ պատուհաս։ Կամ միւսն յորժամ ընդ գժնեայ և բաւական ձարտասանացն (12) յարուգրեալ զինքն ձկտեցուսցէ, (13) շաւագունանայ միանգամայն և վերջին ձայնեանց երբեմն ի թեալ տարցէ մրցանակ։

Թ. Այլ այս գործ՝ (14) եղև և երբեմն ի հինանէ ի հակառական մեծի նախասամարգարէին մովսէսէ, զիկորխայ ասեմ և զաբիրոնէ. որպէս զի զոմն ածաւագ քարկուէին հանդերձ նորուն հրկիզուէ սատակեր քանակաւն՝ անարժան վասն գիմադարձուենն. և աբիրոնի իշխանացդ ոսկեզինեան ցեղին՝ ընդդէմ մովսէսի և ահարոնի. որք և ի այնր երկրատոյզ վախճանաւ պատուհասեցան ի ծոնէ՝ հանդերձ տեմ ազխնէք և բազում ուրոց ամբարշտաց, և երկերեսք և չիաշն արամբէն յարեղով ի նա, որք ի մատուցանել զնուէնկս ոն՝ երկնատեսից հրով կիզեալ մաշեցան։

(11) Օրինակ մի՝ ոչ կարէ։
(12) Ոմանք օրինակք՝ յորժամ ընդ յոյժ ընդ ահարոնի բազում զանձն կամ հաւաստարել յանդգնեացն։
(13) Օրինակ մի՝ շառագունէ։
(14) Ոմանք օրինակք՝ եղև երբեմն։ Տես ի Թուոց. ԺԶ. զբանդուդն ապստամբուն և զհակառակութեն կորխայ ղեւտացւոյ, և դադանայ

և զսմին երկրասոյզ վախճանաւ կենդանւոյն կոտու-
ածանելը :

Է. Տի՛նա , զսոյն և մեծախորհուրդն խրատտալանէ
առաքմանն , (15) անընչին՝ ոչ հակառակիլ ընդ փարթա-
մին , զի մի յոլովագոյն քայ կշռոյք քարձցի ձնա :
Ը. Նա արդ՝ յիրաւի այսպէս եղիցի արդաւանդա-
միտ և վհատոյն առնս՝ բոլորեցուն զմեծարանացն
բերել պատուի : Այլ ոչ միայն զյոյժ օգտակարա-
գոյն ախորժակացն եցոյց տեղեկուլն , այլ և զիւրա-
քանչիւր ևս ասացս Հանապէտ բնուլն , Հանդերձ խո-
նարհութ : Նա նոյնպէս առ արժանաւորսն վարել ի-
մաստասէր , որ ի արդարև մայրաքաղաք խորհին խա-
ղաղութ , (16) և օձառ անբաւ քարուն :

Որ

(15) Ձնընչին : Ղուկաց . իբ. 4 . Մի յիրիր՝ երբ գնանի ընդ ճ-
ծոգան , այլ զո խնասպատիր ճերքեա՛ ի

նմանէ : Երբ հասպատեսցես զերբեա զո
ի վեր նր՝ ոչ ուրեք երթի :
(16) Օրինակ մի՝ և անձառս :

Օրինակ Ե.

Արժան է (1) յաղքատուէ փախչել, և ի մեծն անկանել ծով, և կամ ի վիճակ հասել ի բարձանց:

Բնդ այլ պատուհասականացն և բարկասաց Աստուծոյ յամենայն իմաստակացն պարսն՝ յիրա՛ւի ոք հրաշացեալ զարմասցի, և ընդ նմին զնեղըլուզականն վերաբերեսցէ քան: Այսու զի զյոքունս յաչխարհի հրահանգելով մարդիկ ամենիմաստ խըրատուք (2) և վայելչականօք, պատճառ քաղաքաց է ղեն, ոչ միայն բարեկարգուԹեն և կամ խաղաղասէր կենաց՝ այլ և զմեծապոյն իրաւացն առենից պայծառացուցանել վայելչուԹիս:

ա՛ւ. Յորոց դէղրազանցեալ ինն զամենեքումբք խոհականացն իմաստիւք այժմ միայն (3) Լխիս Հա-

(1) ՀԱՐՑՔԱՆ Է: Զխրատս զայս այլայլուԹիւ ինչ բառից առանձաւոր չափով՝ մակագրէ և ախիմանիտ՝ ի բնաբան միակ օրինակի Հառնի խըրոյ՝ այսպէս. ՀԱՀ՝ Ի ՔԷՐՑԱՆԷ յաշխարհս՝ փոփոխեալ սրի ձեռ՝ի ձոնէ ինքեան: և հոէնց՝ ի բարերատանէ ինձ ինրնէայ: Նա խնաստ բանիս է, եԹէ արժան է մեզ ընտրել զդառն և զանարաստ մահ, քան Թշուառս կեանս վարել: Ասէ առաջնոր՝ ի դէպ իսկ է ազգամիս վերծանողին խնաստակրել, եԹէ ոչ բացարձակաբար կարգեալ է բնաբան խրատս յիւ մտաստասիրէն, այլ Թէ օրէնս լիներ մարդեամբք մահ գործել անձին առ՝ ի զերծանել՝ ի չքաւորկենաց, ուր ասկաւասպէս չքաւորուԹիւն հանապազ պատուհասեալ գրեԹէ յայմ աղանդս նոխնել ի մատաստիրաց, և կամաւոր աղքատուԹիւն գործով իսկ երևեցուս ընտրել՝ ոչ քաջ նպատաւոր իմաստասիրուԹեան: այլ ըստ և եԹէ բաղդատուԹ առացեալ է, առ՝ի յայտ առնել՝ եԹէ այնքան դառն և անատնելի հանդիսիլ չքաւորուԹիւն առ ոմանս՝ ի մարդկանէ՝ մինչև գերազանցել ՚ի ըզվերջինեան չարեաց մահ: Նա առիԹ ևս իմաստիւք յայտ է՝ Թէ առատուԹիւն երկիս վնասուց հետուցանէ՝ ի նոյն բնաբան կազմիլ զօրինակ Հառնի իրատուն՝ ի մատաստիրուԹիւն համբակաց:

(2) Երկու օրինակք՝ և վայելչաբոյ: Թ՝ առնենիմաստ և վայելչական խրատուք:

(3) Բխա: Վասն հետինակի խրատուս անհամաձայնուԹեան է՝ ի մէջ ախիմանիտ և մերս գերԹողս

նալն խնաստակ ։ Աքանչելի յերկուսյա այսոցիկ ա-
ւարտեալ քանականագոյն արկեստից, Հարտասա-
նուն՝ համանգամանայն ընդ նմին և քերթողուն ։ որք
թէպէտ և կարի մեծագոյնք գտտուցեալ (4) յիրերաց
են միջոցաւ, սակայն ոտս այնքան զօրացեալ առու-
գադոյն արդասեօք, մինչ զի զմին գլխովք՝ և պայ-
ծառ բանիւք, և զմիւսն յարմարալից (5) և կըշ-
ռակի չափովք արտայայտեալ բոլորեցուն ընձեռ-
եաց վայելչական վարդապետուխս ։

Ը. Ո՞րոյ զմնոց զնորա յոլովագոյնն առնէլով ա-
ռացեածոլք, զառաջինսյա ապրէին զմի՛ ի նորա
կենցաղօգուտն խրատուց՝ անցեալ առացուք, (6) որ
ասէ ։

Ջնկայ խրատս ։

(4) Երկու օրինակք՝ գտտուցեալ են չէէ։ Քանզի քերթողուն և Հարտասանուն այնպիսի այլ և այլ և տարբեր մակացուխք են՝ ի մի-մեանց, մինչ զի առած է հասարակաց՝ եթէ քերթողք ծնանին, և Հարտասանք լինին, այլ առ քաջ քերթողուն պահանջի հարկաւորաց յատուկասուն՝ և շատ բանաւորուն, այլ առ Հարտասանուն զմեծերն բնաւ հնար է քաջ լցուցանել զանիւ ։ որպէս պատմի զդիմոսթենեայ և զայլոց ոմանց ։ ուստի բնածին քերթողին մարթ է լինել քաջ Հարտասան, այլ ոչ ընտրեալ Հարտասանին քաջ քերթող ։ ոչ յայտ է՝ ի տուղբոս կիլկեսն իշեան Հարտասանաց Հռոմայեցւոց ։

(5) Երկու օրինակք՝ և իմաստ ։ այ՝ առ այնպիսի բարդաւաձեալ Հռիթմաւ յերկուսեան, մինչ զի զվայելչական վայելուն իւր մատոյց ունկն առ հնարկ ։ ըստ Հարտասանականին՝ իւր պարձել կանոնաք և Հռիթմուն, և ըստ քերթողականին՝ հանեսման խնաստից Հզերիս չափաբանութիւն ։

(6) Երկու օրինակք՝ ոչ ասէ ։

հօր ։ զի նա ընծայէ Թէոգնիտեայ՝ Թերևս քերթողի մեկարացոյ, որ եկաց իբր ՏՀՈ ։ ամաք նախ ի զքն, որոյ Հատուկտարք ինչ բանից երևին առ Ժողովս ։ Իսկ քերթողահայր մեր բնաւայ գրէ ։ որ էր պրինոսցի՝ ի կարևս գառատ արդի առաստաս ։ և մի յեօթեն անուանէլ խնաստնոց Հելլենացւոց, զորոց ունէին սեռատիլ առաքս ։ օրն ։ է ։ և ծնեալ իբր առ ՃՕՀ ։ ամս նախ քն զքն ։ Եւ արդարև վկայեն զնմէ նախնիքն՝ բաց յիմաստասխրատական քաջ Հանդիսանալ նաև ՝ի Հարտասանականն և ՝ի քերթողականն, ոչ պատմէ ըստ ոտս ։ գիրք ։ ն ։ գլ ։ է ։ և մինչև ցեօթին ծերուէ ասէ պարտական նմ՝ ՝ի փառասիրութենէ, ոչ զի և օրհասի մահու նմ Հանդիսիլ յատենի գտտուցոյ՝ յետ միանգամ վճարելոյ զիստս բարեկամի իւրոյ Ձգելոյ ՝ի դատաստան ։ Ահա և ՝ի քերթողուէ մասին, ըստ նորին ըստ ոտս ։ գրեաց բիստ բաց յայլոց՝ երկու Հազար ոտն ոտանաւորս գտտուցեալ ։ որոց Հատուկտարք մինչ ցայսմ ժամ նշմարին ոտք մինչ այժմ նշմարին ոտ նմին, և ոտ այլս ոմանս ։ յորոց Թերևս ոտն Հեքսոտք գտտուցեալ

ասիս. Թէ Վարտ է յաղքատ չքաւորուէ փախչիլ, և ի մեծն ծով անկանիլ՝ և կամ ի ծայրագոյն հո-
սիլ բարձանդ գահիյ։

Ճ. Նա յիրաւի Թերևս՝ և ոչ արտաքոյ վայելչականին զայս հիքացելոց յոյժ յորդորական մատոյց խրատ։ Վանդի և ատոյգ իսկ պակասեալքն յընչից՝ հանապազ ղդատն մահուն ձաշակեն աղէտս։ Ալա և առաջին՝ հարկաւոր (7) կերակրոյն պիտոյիւք սուղիլ ինն հաշին և ցրտաբեկուիլ. և երկրորդ անգամ՝ զի զսակեալ հարկ Թագաւորաց, և ընդ նմին զպատիւս իշխանացն՝ ոչ ուսանէք ունին կարել վճարել։ Նա-
զի՛ւմ անգամ և բանտարգելուԹիւք յարաժամ վնո-
ցայն ոք տանջեալ գտցէ անձինս. զոր Թողում ա-
սել՝ զանարգանն որ ի հրապարակն լինել, և ըզ-
քնաւ արհամարհանս ի քաղաքացեացն, զանփառա-
գոյնան ի կացուրդն, (8) և զանբանս գրեԹէ ի կա-
ճառս առեներից։ Ալ և ևս յոյժ զդրացեայն զերջանիկ տեսանելով զբարեբաստուհան, որ նոցա առաւել հաշուին, արդարև գառնագոյն գէր զմա-
հուն է համարել գժոխս։ Նա միայն (9) զմեծագոյնս սրն և զամենևին ողորմելի Թշուառուհան զայնս՝ որք յաճախին երախայրեացն և նուիրացն Թափուրք՝ և հանապազ գտանին վերջացեալք։ Նա զի այսպէս և առելի գեր զասացեալսս բազմադիմի կիրս զանա-
պակ չարեացն ունի աղքատուհն, ապա յիրաւի ու-
րեմն լինի անձինն առնել վիհ. և միանգամայն եր-
Թեալ յամենայնցն դադարել չարեաց։

Ճ. Նա յայտ ուստի է մեզ, եԹէ ոչ ի հակառա-
կէս է իմանալ. քանզի Թէ որ ընչիւքն են ԹաԹա-
ւուչք, նոքին բարգաւաճեալք ցուցանին, և մե-

ծարը-

(7) Եբկու օրինակք՝ Էբուէյն պէ-
պոյէ։

(8) Եբ զանբանս։ այ՝ Նբ իբրև զան-
բանս պապանձումն նոյ ի խումբս
մեծամեծաց։

(9) Եբ միայն։ այ և մեծ ևս քան
զասացեալսն, և միայն գլխովին ո-
ղորմելի Թշուառուհն զայն պարտ
է համարել, զի յաճախին երախայ-
րեացն են։

ծարդ՝ այլ սիրելիս յամենայնի՝ և ի տոհմայինս։ կատարեալ են և զբաւական ծերաաստուածութեան անդրէն փախանակել (10) ծնողացն, որբոց և այրեաց բարեմատոյն լինել վերակացու, և յոյս բարի հաստատական առ ի հանդերձեալսն համբառնել։ Այլ նա, միանգամայն մեծարոյք մարդկան, և քաջահաճոյք աստուածն (11) լինին կատարեալ։ Այսպա չէմարտասիս ուրուն առ այսոքիւք՝ երիցս զայնասիկ համարելի ի եղկելիս, այլ զժբընգակաց դոյն սղքասուրեան ծնկին։

Է. Օ որ օրինակ և՝ ի կարի ախտաժէտան է առեալ՝ ի այնքան չարալըլուկ (12) և վշտացեալք յաւուրեալ՝ խոնդին գուսցն, մինչ զի անգամ աղօթիւք և խնդրուածոյք զմահն բազմանոք հայցին հանդիսա։ Այլ զի ոչ կարացեալք համբերել քաղցեալ անգամ թերևս և երթալին իսկ վախճանեալք՝ գնան յաչխարհէ։ Լաւագոյն քան զհինանդուէ վատնալս՝ զիարդ վատակէ զբաւութեան համարելով։

Ը. Այլ զի այսպիսս անսանկուելին է արկածիւք չարաչար լի, վասն այնորիկ և զժնեայ խորհրդականն աքխատիել (13) յաւաչատոյն գիտացեալ զաղէտս չքաքա-

(10) Հին օրինակն՝ փոխանորդել։ ըմբ՝ փոխարէն մատուցանել կամ հատուցանել։

(11) Երկու օրինակք՝ լինել նմաց։

(12) Երկու օրինակք՝ Ի վշտացեալ։ ըմբ՝ ոչ՝ ի ծանր սխտաժէտան է առեանել, որք չարաչար լինկեալք և ատաւապէլք՝ ի ատակուէ զայրացեալ գոյն գուսցն յայն հասանեն, մինչ զի նաև աղօթիւք։ եւն։

(13) Աքխատիել։ Ամ օրինակք վրիպակաւ զանազան ունէին գրեալ՝ փխրիել։ զոր մեք ուղղեցոյք ի դէպ։ փիլոն է ի։ Յայտ է՝ ի քաղաք։ ժէ։ պատմութիւն աքխատիելոյ հնարագէտ խորհրդականին գոյ, որ յանգամանսն՝ ընդ այլան ձեղքել ի դաւթէ միտրանեցաւ ըստ նմա։ և՝ ի վերջին նուագի՝ ի թագաւորն աքխատոմոյ զկորնչուրդ նորա, և յանառակ մատնիչ խորհրդոյն քուակայ բարեկամին գաւթի, աներկիւղ ձեռնարկէ այնու գործանութեան աքխատոմոյ, փութացաւ ինքնին խեղդամահ զանձն ապատանել։ Այր և յարատոյցս առնել լինի ըստ այսմ մատնին։ Եթէ զի աքխատիել բարեբաստիկ եղեալ առ աքխատոմոյ, ի տեսանել ըզյայտնին վտանգ տեառն խրոյ՝ լաւ համարեցաւ կարձել զկեանս նր, քան թէ գերի երթալ գաւթի՝ անկէզ յաւաչին պատուոյն մատնել՝ ի չքաւորութիւն սղքասուել։

քաւութիւնն՝ երթեալ ինքնաձեռն խեղդամահ առառակիւը։

Է. Օ սոյն և նորուն իսկ սաղմոսերգողին [14] իբրու երկաթի վարակեալ կապանօք՝ զկարօտեալս քոլոր իւր առաց լինել յաշխարհի։

Ը. Յաղագս որոյ՝ ի գիպ առցա և պատշաճ է նեղ բռղեալով մեծարել զբիւրս իմաստակ. և նմին [15] ըզգլխաւորապոյնն հատուցանել դովուի. որ այնպէս սի՛ իմն զօրաւորապոյն գառաւ խորհրդով, միոյ ի երկակի արուեստիւ զարմանալի գիւրն [16] յարմարել հարատև իմաստս։ Այս մանաւանդ ի և գիտացեալ եւս զանբաւ աղքատութեն աղիտս, ամենեցունցն զայս յորդորական ընձեռեալ խրատս.[17] փութալ զվարդ և է հնարիւք ըզ նորայն զերծանել վտանգս. և յաւ պահովութիւն խառնազանալ, օրինակ իմն՝ յանքոյթ նաւահանգստի։

(14) Իբրու երկաթի. Հայկ յայն բանս սմբ. Ա՛ղ. 9. Ջի յաջէնդոյդ զանկինս փաղեալս և զանկինս յարբեալս էի ա՛ր բար բարուբ. այլ նոպէին՝ ի խաւարի և ի սպառէզս մահու՝ յոգիալ էին յաջողս։

(15) Իշրկու օրի՛. փլխաւորապոյնս։

(16) Հին օրինակն՝ յարմարեալ։ ՚Ը՝ յերկուս եւս՝ ի միմեանց գլխովին զանազանել մակացուիս վայելեալ ոյս յարմարեալ գիւրս խնամոս։

(17) Փոխել։ Յայս առնէ ար գելոք բանս՝ եթէ վախճան առաջիկայ խրատուս ոչ է արդեւսիք անձնատանն լինել առ ի զերծանել յաղքատուէ. այլ ի միտ առել զմեծ չարն չքաւորուէ՝ փոխել ուստ հնարիւք զերծուցանել զանձն ի վտանգաց նոր. ժրանալով ի գործ. զի մի գառաւորիւ թիւն, ըզ խնամանոյն. առակ. Ձ. 11. Հաւանիցէ ի վէր իբրու զառ ոչխար փոխոր փոխանիցէ, և ւրջորդի իբրու պիղծ սորհանդիպի։

Ճառ Զ ։

Ալ [1] ոչ հաւանիլ , առաւել նա լսելոյն նման ։

Ի ժամանակս դեղեցիկ յարմարութիւն զարդարել զանձնային բանաւորացն կարէ արուեստս , և լուսաւորագոյն յաւէտ քանիւք պլսելիս հեշտասցուցանել , ինձ մանաւանդ ոչ ոք այլ առաւել ՚ի դէպ , քան եթէ վերջանիկ [2] քերթողականս բերեալ ցուցցի ախտիժաւոր՝ շահաւորագոյն և յոյժ պիտանացու ։ Այսպէս զի բազմութիւնս գոյցեմս որպէս ՚ի յաւէտս խաղաց լինն աղբերք՝ ՚ի սորայն կրթելոյ դիտութիւն , եր-

(1) Ալ ոչ ։ Խրատս առնէ զ ՚ի սա . նախաւ կիմ զուարճացուցանելով հրամանագիր զբարս ։ Լակ շահաւոր պիտանացու քերթողիցն պրեթէ առ ամենայն ազգս ։ և մանաւանդ առ յաւակիկսդ ։ և մանաւանդ առ գլխաւորագոյնս նոցին՝ առ հասարակսն և առ խնամատարսն՝ յայս է ՚ի վկայուէ բազմոց ։ յորս կոչեմսկիսանոս յոյն վակի ցուցեալ զկարևորութիւն պատկերոյ հարստասանելոյ կրեթերցումն քերթողականին հասոյր ի մատաստիրականին . յաւելու . ՚ի գիրք է . գլ . ա . * Ընդ խնամ * սիրաք քերթողաց ոչ միայն զհաճոյս ընդունել զբարս ։ այլ և զանուանս հասարակաց՝ զոր ամենայն խնամատարք նոցին խնամատարեսցեն ։ բայց որք ինչպէս և առ առաջին ընծայեցան զիմ ընտրեալն (զբերթողացն) քան զիւրաքանչիւր խնամատարս , առկայն ՚ի հասարակ տուեալ առնուլ ՚ի չափաբերութեան անաղ՝ բնչ մանաւանդ ոչինչ անարժան * ։ Ալ զի և առաջին՝ * ոչ այլ ինչ է քերթողութիւն , բայց խնամատարութիւն՝ չափաւոր մտից աւնդակի վայելչացեալ * ։

Երեմեայ Համարձակ վիրաբանութիւն ընդուն տանելոյ հաւատոյ խոստովանութեան։

ԺԲ. Այլոյ սքանչելի հանճարոյս Թէոփիլոսի և յառաջադիմն (1) Նոմոտատակի այլ լինելով ոմանք, սակայն յառաջն Լոմ (2) քարտուարձեալն և սրճին (3) Հոմոլոմոս,

(1) Նոմոտատակ։ Յիւրաքանչիւր ազգին և՝ ի լեզուս այլ և այլ աստիճան նախադասակք կամ հեղինակք քերթողք է. զոր օրինակ մեզանէն գրեթէ հնագոյնն քան զամեն՝ առ Արտաշէսիա. զորոյ ընդանելի քերթուածն ունիմք յերկոյ. ԺԶ. և ՔԵ. օրին. ԼՔ։ Իսկ առ հելլենացիս, Թոզեալ զբանան գիտգորի անկիկիացւոյ, որ՝ ի գիրք Ե. առ ԵՀԵ. Աստուածոյ ընտրեցաւ՝ ի հօրէ գիտ գրոյց և շարանց, նուիրի ասելոյ. որք քերթողք կանչեն ունէանին։ Հաւանական նագոյն ևս ասի ակնկալն առնուլ՝ ի գիր պատգամախօսութենէ, զոր կամեցեալ խրիմնարանութիւն առ հաւատ գործել զբանան, ասանաւ զոր չափսն ի հնագոյնն ձեռագրուցանել զպիտիս։ Զորս յառէլ ասէ և զնեռագոյն առ. զպիտոս, զրիտոս, զրիտոսեան՝ զնուածոյ, զպիտոս, զրիտոսեան, և զանուանն որոնց Թագաւորի. որք բիշոք յոչ քան զհոմերոս՝ արնոգք և այլ նուաստագոյնք վարել, ակնկալն էառնն քերթողական ախորժակաց։

(4) Եղիկոս օրինակք յառաջնոցն։

(5) Հոմերոս՝ հայր և խնամն անուանեալ հելլենացի՝ և գրեթէ հաւորէն քերթողաց. զոր հաւանաբանի հաշուի ասի լինել ի 980 ամաց նախ քան զքն. և 300 ամաց յետ ասուածական պատերազմին։ Ի սա կենդանութէն արքան անծանօթ եղև՝ ի մարգկանէ, և մինչև ցայսօր անասելի բան հայրենեաց հանդերձ Հնդկիա քաղաքավարութէ կենացն, և արուեստ ասիճ կի ուսանելն, այնքան յետ մահուն՝ իւրոյ ընդհանրական և հոչակաւոր քերթուածովք հռչակել ծանուցան զոգեղէն յիշատակն։ Մինչև անդէն՝ ի հնութեան և ի գիւցազնական պատմուճանի, ռեալ՝ եղէն և առելի ևս մոլորքաղաքի յառնոց շարժեալք՝ ի պատուհասիրուէ և՝ ի պարծանաց՝ վիճելին առ միմեանս իւրեանց քաղաքացի ցուցանել զնա։ Եւ արդարև երկոքին գրուածք հռչակ ոզոյ մին մակագրի Ի Լ Ա Ս Ի Ա Ն, ուր նկարագրի հոչակաւոր պատերազմ հելլենացոց ընդ արտաքինս. և երկրորդն՝ Օ Դ Ս Ս Ե Ա, գեղ ուղևորութիւնք, և ակնարկ անցք ոգևառոյ. ոչ միայն գլխոյ վիճ անհամեմատ ցուցանի զնա՝ ի քերթողութիւնն, այլ և ախորակն հմտացել յիշատակաց և՝ ի մակացութեան. մինչև նախանձոցանել ընդ նախնեաց՝ հաստատուած ոսկեհատոյ, "յորմէ ոչ՝ [illegible] * նորին հանգերձ. երկոն. [illegible] * ոչ հաստատեցաւ ձեռագրութիւն * ցի. հոմերն հանգերձն ապրեալք * և գեղք. ծովք և ջրհորք. այնք * ակն և՝ ի հանգրուանէ առ խոստ * առեան՝ եղէ ոչ հաստատին բոլ * վանգակ. ոսկայն քրիստոսասիրեալ * արդեօք զնդան Հոմերէք խոստ * ասէ "։ Զմին իրն շատ հաստ բեցան բիշոք՝ յիւրաքանչիւր ուս մեանս գնէք մի միայն վիճաբանել քերթողիս զբանս իւրեանց հաստատել, և կամ զերկրայականսն ընդհանրել։ Ցիտողաւ նաև զնէք

քոս , այնքան կարող գերազանցել զամենեքումբ՝ ծայրացուցանելով զինքեան հնարելիս , մինչ զի՛ ի վերջ եկեալքն և ոչ լսող անգամ արժանաւորսակս նորայն կարացին լինել քերթուեց , թող թէ զուգահաւասար նմի դառնիլ ։ Եղեւ և խռովմանեալն ի՛ նմանէ (7) ՚ի նմանէ ։

Զ ։

Եւ ես այսոցիկի լինել ։ Ա՛ր ոյք հաւանին ասել , առաւել քան լուծիցէ ՚ի նմանէ ։ Ա՛յլ զինիս՝ որ (6) առաջին կայ լցեալ քարեշահութեամբ , յառեալսն զիտել քննութեամբ ։ Ա՛յլ զինիս՝ որ ոչ ունի հաւանութիւն , կարի երկայն նագոյն՝ և կամ երեմն անկար իսկ զբանականէն է Ա՛յլ զինիս՝ որ ոչ ունի հաւանութիւն , կարի երկայն նագոյն՝ և կամ երեմն անկար իսկ զբանականէն է ։

ի. Այլ արդարև ձշմարտութիւն լի՝ այս ասացեալ պատձառս։ Վասնզի ոչ գոյ անբաւ գիտել քարեբարութեանն նախախնամական զօրութի. որոյ յոյնչէ զաւրենային գոյացուցեալ, ընդ նոսին և զմարդկայինս բնութիս. այլ և զսա ի ծագմանն իմն և հրաշալի պատճառ յայտգեալ, քանիւ ասեմ և մտօք, անձնիշխան և ազատ ունել յինքեան կամս. իբր օրինակ իմն՝ Թագաւորական պատիւ շնորհելով ի վերայ քաղաքին ստորակայ լինելոցն։ Եւ այնպէս անդուստ մինչև ցայժմ ի նոյնութենէ միշտ զաշխարհս պահելով՝ խնամեալ տածէ (8) իւրով արարչական մարդասիրութենէն։ Վասն որում (9) ընդ այսքանեաց առաւուտուր պարգևաց՝ ի մինչ խնդրել ոչ այլ ինչ, քայց միայն դուշնաքեայ հաւանական (10) լսելութի՝ ըստ իւրոցն քաջահաձոյ կամացդ։ Վասն ասելս որ Հնազանդութիւն առ ամենասուրբ այդ ասացեալ բերելն կամին, յամենայն խոստովանեալ բարութիւնն՝ լինել ահա և անկարօտ վայելչին. առաջ՝ նախ և առաջին անձինն բարեկենդանութիւն, ընդ նմին և թանձաւուչք համբակք, ընչիք փարթամութիւն. ներքոյ զարդասիրեալ բնաւ քաջախառնուածք, և արտաքոյ բարեխառնն օդոյն, և տարեւորականաց զանազան լցեալ պիտղովք։

ի. Վասն արդ՝ որ այսքանեաց յոյդաբերուխս մատակարարութեց բոլորեցուցն ստացողն՝ և ոչ սուղ ինչ հնազանդ խոնարհութի, այլ ապարատանեալ ընդվզի՝ ի նորայն ձշմարիտ հրամանաց, նա զինչ ինչ ոչ զանտանելի թերսուսուցին կրկին աղէտս. (11) որ և համօրէն պատ-

Ձառք

(8) Երկք օրինակք՝ տրտկան խոսվ։
(9) Երկու օրինակք՝ ընդ որոմ։
(10) Երկու օրինակք՝ լսողի։ Ք՝ հպատակ հնազանդութի։
(11) Ոչ է հա՛, Ք՝ նա զոր ապէտս ոչ կրկին վնաս անհնազանդութենն, որ է հնչեկաց կորստական պատձառ, և վտասց ի պարգևացն, և առաքինութեց ցանկալի ընչից. նաև պատձառ զրկիկ ըստ ոմանց, ըզկործանմանն բարձրարկուած չինչ ոսածոց, զդերութենս կանանց և մանկանց. և զաւատակուն գրկութի՝ ամ հպատակաց՝ ի մահաբեր

Հառաք կոտստեան , պատերազմացն ՚ի վերայ յարու-
ցեալ . և զցանկալիս ընչից և ստացուածոց աւա-
րել՝ զտան հրձգուիս , և զարձրաբերձ շինուա-
ծոցն տապալմունս . գերուելիս կանանց , միանդա-
մայն և համբակացն , և գրեթէ բոլոր իսկ [12] հա-
սակաց արանցողոյ լինել [13] ՚ի ժանդակատակացն ,
և ածառաք բարկութեցն . հաւանի լինիլ քաղցի և
այլմոյն ևս անբաւ հնարուեցն ։

Է . Օ որ օրինակ և առ երկրաւոր թագաւորս սոյն
անցեալ [14] յօրանայ ընդ նոքօք հնազանդելոցն ։ Այ՛ս
զի որք սակաւ ինչ առնասցեն կատարեն քաջութիւն՝
մեծամեծ հաւատոյն պարգեւաց . և զայն ոչ մի-
այն առ իւրեանցն վայելչեն ժամանակաւ , այլ և
զկնի երկեալ զաւակին աներկիւղայաբար թողուն
յիշատակ ։

Ը . Այ՛սպէս և մեծ հայրապետն աբրահամ զկնի
ածայինն երթալոյ ձայնի , արժանաւոր ժառանգել
[15] զպարգեւացն խոստացեալ լինելը երկիր , հան-
դերձ խաղաղութ՛ինքն , և զհետ իւր բազմադակ նո-
րին զաւակք ։

Է .

ամասկ և յածառաք բարկութեց ։
(12) Երեք օրինակք՝ հասարակաց ։
(13) Օրինակ մի ՚ի ժանդակատակացն . և այլ՝ ՚ի ժանդակատական ։
(14) Բառս՝ յօրանալ . լե այսմ ոճոյ ՚ի վար արկեալ և առորև գիրք է . օրինակ . Է . և գիրք Ը . օր . ըս . և գիրք Թ . օր . ը . նշանակեալ լինով լինել կի գոլ , և կի կատարել և ՚ի գործ ածել ։ Ա յլ՛ ՚ի գիրք Ժ . օրս . Է . և գիրք Ժ . օրս . ըս . նոր վէն խնդասիրաբ հատանձնեալ ամ օրինակաց ՚ի գէպ ևս գրել՝ յօրանալ , մարթի է խնդասասիրել է-լեթ և յատացեալ չորեսին առեղն վերնակաւս սպրդեալ լոկ տատա-
ւ փիլիպ ան . իբր զի՝ բնագիրն և ՚ի նոսին գտանի յօրանալ , զատաբինն վերնակաւս ընօրինակողին գրեալ է յօրանալ . ուստի հանդիպեալ յետին գրոցս՝ ըստ սովորութե ճշմի խրեանց փոխադրել իցեն՝ յօրանալ . ոչ զիւան բուն յօրանալ . որ յորովակի ՚ի գործածի ՚ի գիրս յայս ։
(15) Երկու օրինակք՝ զպարգեւսն ։ Ծնն. ԺՀ . 1 . Եւ ասէ ած յաբրամ , ել դո յերկրէ քոմմէ և յազգէ քոմմէ , և ՚ի տունէ հօր քո՝ յերկիր զոր ցուցից քեզ . և արարից զքեզ յազգ մեծ ... Եւ գնաց աբրամ ոգի և խօսեցաւ ընդ նմ ած ։ Եւ երթայ : ԺԱ . 8 : Ասասցուք՝ որ աբրահամ կուշտացաւ՝ առնիցէր երես երա-նել ՚ի փեղկն զոր առնուշտ էր ՚ի ճառատ-գումբ . և այլն ։

Է. Զմանուկդ՝ ձայնիւ և երջանկին պօղոս վկայէ ասելով. (16) Թէ Ոչք սիրեցին զնա, յամենայնի դուր ծակից լինել ի բարիս։

Ը. Զբդ՝ գիտելով զայս, յարմարագոյն լինի սքանչանալ և գովել զմեծն (17) և հռչակաւոր՝ Համբոյս. որ այնչափ ինն յօրացեալ գիտութիւն մինչ և կարի քաջ աստքինաբար կանոնս դնելով և օրէնս՝ ուսոյց լաղաց հաւանուլ բերել մարդկայինս աղին առ արարչական զօրութիւն. և նովիմբ քաջասիրէս ի մեծս բանբաստանալ կենցաղուս. և անուն պարծանաց յանապատն Թողուլ ամանակ։

Ոէէ

(16) Հռոմ. Ը. 28. Բայց գիտեմք Նաև խնդան։
Թէ ոմն սիրեցին զնա՝ յամենայնի գոր- (17) Օրինակ մի ե գիտելոյսն։ և
ծակից լինի ի բարիս, որք հրաւիրա- պայ՝ ե հռչակեալն։

Գլուխ Ե։

Այլ ամենեցուն ինչ ինոյն (1) տուեալ է, և ոչ օգուտ քերի։

Բազում շահաւորագոյն օգտուէին քերող մարդկայինս ազին՝ զղացս (2) կատակերգականացն տեսանելով ուրուք, միշտ իմասցի լինալ պատձառս արուեստից

(1) Երկու օրինակք՝ Ու ամեն ինչ ուեւէ է։ Յիշելոց հայերէն Հայկեան՝ ինչ ասգոյն՝ կամեցան ասքս ուղղագրել զատաբիկայս։ այլ նոյն է և մատա բանին։ այլ ոչ եմեղ առնել է յատարելին ընթերցս բերուածն առ մի և նոյն արուեստս կամ գործատնուն։ և փոխադարձել ոչ ամեն առեալ է ի նմանել գրնդապետս բերուածն առ մի և նոյն։ եւն։ ապա թէ ծամելով զիւրն սեպհական պաշտօն կամ գործատնուն ձեռնամուխ լինի յայլոցն՝ ոչինչ օգտի, այլ մանաւանդ վնաս բերէ և խլուածն։ ոմք օրինակաս մշակի՝ զնոյնս ուղղի և վանատականի՝ ցուցանի ի նմանս։

(2) Կատակերգական անուանեցան՝ որք լսելեաց գան ի ստեպ կամ ի քերթողեցն կատակերգուեցն, որ յանդարձն ասի՝ Κωμῳδία։ փօխ, բազադրեալ ի ձայնիցս κώμη։ փօխ, որ է գիւղ։ և ᾠδή։ օխ, երգ։ իբր զի սովին սկզբնաւորուել նորին եղել ի գիւղօրէս։ զի ի կարի հինանն ըստ գիւղս յաձախ ձեռակ ձեւացուցանէին զայսպիսի խաղարկուեցս։ Թէպէտ և ըստ այլոց ասելոց՝ ասի ի կամուկ ինչ գիւղ զըուարձանալ առեալ անուն։ իբր ասել՝ կամուկեան երգ։ Ապա կատակերգուին և լսողին Comœdia։ Հոմերէն ասացեալ, ըստ Հիւսոնասանին՝ է մի ի ռեսակաց ծաղրական անուանեալ՝ քերթողուեցս։ յորում սովորք հնոցի քաղաքացւոց և ռամիկ ժողովրդեան՝ սովորական իմն էզանակս ձեւացուցանին՝ հնոցիւն զուարձալից կատակաց կամ զաւեշտս, միշտ յուխտուելով։ և վախճանն ունելով զուղղուել բարուց սոսկական ժողովրդեան, ի շարէն հրաժարեցուցեալ և ի բարին յորդորեալ։ Ջորմէ մեկս դասեցի անյօդեալ առ եզնկացւոյն ի մեկն։ քեր։ յղ։ վերծանուեալ։ ասէ։ Կա-
• տակերգուելին արարուածք է
• քերթողական, որ և պիոսանա-
• կն։ ունեցող յանդիմանուելի՝ վա-
• տակենցաղավարուեալ, և ոմանց
• յօժարուելի ի բարի կենցաղա-
• վարուեալ, որ ունի իրաւս բա-
• զումս պատիս գիմաք կարգելի յո-
• բինակ և ի իրաւս վայելչական
• պիոսիցին։ վասն կենցաղավա-
• րելոցն՝ և անարի ծուլիցն, և
• ընտասիրացն, և ի վերջ նոյնպէս
• սեացն՝ զեպերականն և զհեգ-
• նականն առնել ձառս և առիս,
• ոմք ռամիկքն սովորաբար ըս-
• տեղծանեն առ պիոսիկ։ ոյն-

ելեալ ունելոյն իրաց։ Այր ընդ հեշտալի և քաղցրալուր մատուցմանն քանիցն, խաւնեալ յօրինեցելին և զգուշապան օգտաբեր խրատուցն վարդապետութիւն. միումն՝ ի բարեացն յորդորեալ առեսցի, և միւսումն՝ ի չարէն ի բաց հրաժարեցուցանել զնմանձալոյ հանդերձ բերկրանաւք. այնպիսւ երկաքանչիւրն կողմանք զբազմաժողով լսողացն յարդարեալ կազմեցին զմիտս։

ՈՒ. Ոչ օրոց միջոց հաւեալ (3) յաջողակութ՝ ի գերազանցելն ամբարձեալ աշխարհն, զԱՀենանդրոս աստեմ զգալով կատակերգակացն։ Արուեստ թէպէտ և քաղաքացի միջոցաւ դէպ զկնի եղև բոլորեցուն լինել, սակայն իմաստութ այնքան առելեալ, մինչ զի և ոչ ոք ի ոք առ աս քաւականաբար ըստ առաւելութեն և կամ (4) նուճար զօրուճ կալաւ հաւասարուն։

Ք.

, պիսեաւ վարեցիս և դու յընդ
, թեւանուն. նոյնպէս և պրար
, եայն յորդորականն՝ ըստ իւ
, բոքանչելոցն ձևացուացեալ*։
(3) Երկու օրինակք՝ ոչ ոչ։ Կա
տակերգութենն առ հելլենացիս
կերևոյս ուսուցիչ զանազանեալ՝
ի հին և՝ ի նոր. հին առացաւ յա
ւէտ իմն կծանողականն և հա
մարձակապէնս կշտամբողականն.
զոր յիշատոյն ուրեմն վարեցին
երևելի կատակերգակքն արիս
տոփանէս, կրատինոս, և եւպո
լիս. իսկ նորն՝ մենդ և համ
բոյր, յաւէտ Հարուստապործ և
ընտրելագոյն, որոյ առաջին հե
ղինակ եղև մենանդրոս, որ և
յայն ասկս մանկանուանել կոչ
ցաւ՝ իխան նոր խոփնէրեսէ։ Եւ
այս մենանդրոս ամենեցուն որդի
գիտելեաւ՝ ծնաւ իբր 340. ամաք
նախ քան զքս. և աշակերտեալ
Թէոփրաստոսի խնամատարելի՝ այն
քան երևելի և անուանի եղև յոյ
սումն քերթողուէ լը կատակեր
գուէ ծասին՝ ոչ առացաք, մին
ւև նա և յարտաքին Թէրաց մե
ծատարգև մեծարեալ՝ ցանկալի
ևս լինել առ իւրեանս ունել ըզ
նա. զորմէ պլինիոս. բնա. պատ.
գիրք է. առէ.* Եւ մենանդրի՝ ի
, կատակերգուէ մեծ վկայութեն
, Թէրաց եգիպտացւոց և մակե
, դոնացւոց այն՝ զի հրաւիրա
, կաւ խնդրել՝ ի նզէ, մեծ ևս
, վկայութեն եւս զանձնէ իւրմէ՝
, նախամեծար ընտրելով զու
, մունս իմաստից քան զպատիճ
, Թէրական*։ Ի տողումս զայլ ևս
մեծամեծ գովութենս կատակեր
գակ քերթողիս յիւրաւնն արուե
ստէն, զոր բազմօք յառաջ բերեն
նախնիք՝ ի լուր դժկամակ արդի
հնաոխաց. զի՝ ի նզ. կատակեր
գուեցն զոր պատմեն արարեալ
նր՝ գոյզն մի հատակոտորք նոցին
երևին առ Հմկօքս։ Օմենանդրէ
առացին ոմանք իւրովի խեղդ ար
կեալ մեռանիլ՝ ի ծր. ամի կենաց
իւրոց։
(4) Երկու օրինակք՝ Ե ոչ գրեալ։
ցի Թէոփեա Հմկաս ընդ վերջինն

ՃԲ. Այլ յայտ՝ աստուածա՛ւ ի միոյ նորա Հանապազ բաղմանցն աստուածական խրատուցն՝ զոր ասէր , քայ , Ալէքսանդրեայ ընդոյն առեալ է :

ՃԳ. Այլ կիրաւի դիպողագոյն ասացեալ խրատուցանուլն : Զանպէս և ուժմ՛ոչ արդեօք այս իսկ ծանօթագոյն՝ առ ի կենցաղս նաւելով, և հանապազ զմարդկայինս տեսանելով պայծառացեալ ազգ՝ ի վերուստ նախախնամութենէն : Ալբ ոչ միայն (5) կերպարանիս զանազանութեք սքանչելի զարուեստականն ցուցին գործ ջորուե , այլ առաւել ևս ազգի ազգի յոգնագոյն աշխատակացն բերմամբք : Ալան զի ոմանք զիմաստասիրութիւնն ունելով , և այլք Հարուստանուլ , կիսոք զքերթողական (6) շահաւորագոյն արուեստ , և մի ըստ միոջէ անբաւագոյն զըստ իւրաքանչիւրն ցանկուեց . յոլովք և զձեռնագործականն առին ի կիր : Այս այս ի բազմազան ընտրէին լցեալ կատարեցաւ վայելչուն կենցաղս :

ՃԴ. Այս զի Թէ ոչ այսպէս , այլ բոլորք միւմն անցեալ լինելոք ախորժակի , ի վաղնջուցն խակ Թերևս ի միջոյ բարձեալ սորայս գտանէր յարմարուի : Ալանզի եԹէ ամենեքեան միակական գործառնուԹէք վարէին , ո՞ արդեօք զղինուորականն մեզ առնէր պահպանուԹի , որ պատձառ ամենեցուն է խաղաղուե : Այս զարձեալ՝ ո՞ զնաւաստուեն շահավաձառուԹի , որք զբարին մեզ կելոյ մատուցեալ սպասաւորեն օգտուին . և կամ զայլս ևս անԹուելիսն՝ որք միշտ պաշտպանեալ կիրերաց՝ զկենցաղոյս հարկահատն սպասաւորուի : Այս եԹէ այս՝ այսպէս է , ապա պարտ և արժան է Հանապազ իւրաքանչիւր ումեք զնոր ինքեան անկ , և՝ ի նմին մանաւանդ բազում անցանել երկասիրուէ . զի՝ ի կատարումն ածելով , զար-

գասի՝ ի քերթող մենանդրոս ,	նմ կիւրուին ուսման , ըստ վերոյա-
այլ խնաստուէ այնքան Հռետորս ,	ասցելոցս :
մինչ զի ոչ ոք գերազանց գտաւ	(5) Երկու օրինակք՝ կերպարանի :
ի գնա , կամ դիմի Հաւասարեցաւ	(6) Երկու օրինակք՝ շահաւորագոյն :

զարմանալի առնոյն ցուցցէ տեսողացդ. որում և ինքեան բոլոր անկարօտ յօրասցի՝ ի կենցաղուժիս բաւե-
բաստուածէ։ Իսկ որ ոք անխոնջդաբար յառեալ
յոչ իւր պատշաճաւոր ոյնն յանդգնեսցի, (7) իբրև
ընդդիմամարտ ինն ինքեան այնպիսին լինելոյ ան-
ձին՝ և հակառակ ուծացինն (8) վարեալ ջնարհի, ո ոչ
գիտէ՝ զի միայն զաչխատուԹենէն և ելի ունելոյ եր-
կըս, և միշտ գժոխագոյն ԹշուառուԹիւ յերկաքան-
չիւրոց կոչմանցն զրկեալ գտանի։

Նայց տեսցուք զինչս զոր ասէ, Թէ և ոչ օգուտ
բերէ։ Այլ (9) զայս գիտելի ապաքէն առնոյն իսկ
է. զի բամանգակ մարգկայինս վայելուչ՝ ի հակառա-
կէն խառնեալ, բազում անգամ և զսխտանաւոյն
յինքեան ցուցանէ բերս. մշակականն՝ զանբերուԹիւ
պտղոյն, և զկարկտոյնն. և զինուորականն՝ զպար-
տուԹենէն. և միանդամայն խակ, վաձառականն՝ լը-
բաղմաժողով ընչիցն կորուստ, և այլք մի ըստ միոջէ
զիւրաքանչիւրն գաւառանաց տուգանս։ Այս և ոչ
լինել միտ արկանելի է անգամ՝ ի միաբանակացն (10) վը-
հատել անցից, որ ոչն երբեք հանապազ յոյժ յա-
րաձնայ պատահս, այլ յուսով առաքինակց մեծա-
գոյն շահիցն մխիթարել ոչ չափաւորուԹիւ. և զիւ-
րաքանչիւր առաջեալ ախուժուԹիւն անձանձրոյթ մը-
տօք (11) ի վար և զկեղոյն արկանել՝ համանդամայն և
զբարի կեղոյն անդուռատ տանել վայելչակատու։

Ե.

(7) Զորք օրինակք՝ էբրա։
(8) Զորք օրինակք՝ վրբել։
(9) Օրինակ մի՝ Ե այս։ յի՝ և զայս առաքէն պարտ է հաւատալոյ զիտել. զի խրատանչիւր մարդկային ունակուԹեանք կիսի արուեստից և միմեանս խառնելոյ յոչնակի տեսակսն յինքեանս և ի գերս եղանեն. զոր օրինակ մշակականն՝ և այլն։
(10) Երիս օրինակք՝ ի ընտակաբ ոնքամ չէ բրբել։ յի՝ և ի գժոխա-
տես խրատանչիւր արուեստից չէ պարտ առնելին վհատիլ, և այնպէս ձեռնարկել ի միւսն. զի ոչ միշտ կայ մնայ նոյն գժուարու-Թիւն. այլ յուսով առաքինակց մեծագոյն շահիցն պատասխանել, և զիւրաքանչիւր արհեստ ոչ բերս անձանձրոյթ վարել, որով յոչնոյն տևողուԹիւն՝ ի նորանէ կիզոյ պտուղ լինել, և ոչնոյն բարուք կեղոյ։
(11) Օրինակ մի՝ ի նոր արհեստ ելին

է. Ռանդն զայս և յանբան կենդանիսդ զոյ խմա-
նալ. որք ոչ աւետեքեան զնոյն հարկանեն սպասա-
ւորութիւն. (12) քայց այն՝ զկնուճ արականն, և այլ ո-
մանք՝ զերկրատարծականն, և այլք զայլ ինչ՝ ըստ
իւրաքանչիւր անկից։

Ձ. Ո այն և մեծն՝ ի մարգարէս՝ ի խորանաշինու-
թիւնն առնելր, (13) հրամանն տալով՝ ուսումն զոակին
գործել և զարծաթ, և կամ զպատուհանան ախան-
ցըն բազմել, և այլ ուսումն՝ զծիրանին և զբեհեզն,
և որ սոցինն էին նմանք. յոյդ ուծ սոցինն աւարտեցաւ
լրել տաճար։

Է. Ո՛չ յասիս և ընդհանուին պօղոս վերստաբերեաց քա-
նիւ ասելով. (14) Ասէ՝ ի հոգւոյն՝ ասէ, տուեալ
է քան խմաստուէ, և այլում զժշկութիւն հատաստա-
յեալ ընդուն. իսկ ուսումն թարգմանուի լեզուաց,
և որ՝ ի կարգին։

Ը. Իսկ արդ՝ որոյ յայսքանս բաժանեալ զպօղոսի
խմաստուէն ծանեալք արտաբերուին հեշտալուր քա-
նիւք և քաղցրալից՝ զոյժ հուշակելոյ կատակերգա-
կիս անանդին, ուր և (15) այլ առասել՝ քան եթէ
՝ի գիշ (16) նման զղվեստաւորագոյն գովութեանցն հա-
տուցանել ինչ մըցանակ։

( )րէ

(12) Քայց այն։ Յանբան կենդա-
նիսն՝ ի զինուորականին կամ՝ ի
պատերազմականին ապատաւոր-
թիւն՝ երևելի է ձին. և երկրա-
գործականին կամ մշակականին՝
արջառն, որպէս ցուցանի առաջն
գիրք. Է. օրի. Ե։

(13) Տե՛ս ելից. լե. լէ. և գնդի.
գինակատարութիւն չինուածիցն
վկայուէ հանգերձ ամ կահիւքն,
զոր արար մովսէս՝ ի Շնորհն երա-
նելոյ որգւոյն նրկի յերգիսատաճ,
յաջողեցաւն և՝ ի սեպհական տե-
ղի ձեռագին պատգամաց, իբր նա-
խատաստիսր հանգերձեալ առաջ-
մնեանն առաձարին, զոր վրանաձև
ապուհիկ յօրինել՝ առ խորհուր-
դուր չուր բարձեալ կանդնելին՝ ի
բանակեցեալս իսրայէլ, որով և
պարզապար կոչի յաւուրս՝ նրէլի
գոմար։

(14) ա. Կորն. ժբ. 8. ուր ա-
ռաքեալն Թէոպո տիրացոս խօսի
զդերբնական աստուձէ տարգեաց
հոգւոյն սրբ, բայց և՝ ի վէր քնա-
կանաց, մատակարարելոց՝ ի նա-
խահնաստուէ արարչին առ իսրա-
քանչիւր արուեստս՝ մարթ է խմա-
ստասիրել, զերեզկիկ յօրինակալ
առաջնիկայ Հատ։

(15) ՝ի հին օրինին պակասի՝ այլ։

(16) Երկրորդ օրինիկ՝ ոմն։

Օրինակ Ը.

Ամաստուն (1) խորհրդով բազմաձեռն զօրութեան յաղթել, իսկ անուսումնոյն անհնարին չար է։

Ի մեծ գովութիւն քերթողացն՝ ոյք յաւէտ իմաստութեան տալեն զպատուոյն, առաւել աստուածս ի ձանաչել, զի խոյս տալով յընդվայրացածն՝ և փա խուցեալ յերկայնապոյն բանից, և կամ յանօգուտ աշխատիհական ինչ զբօսանաց, միայն հոգ բազում տարեալ աշխատութիւն՝ արդարև կարձառօտութիւն չափովքն, և յարմարականն առացուածովքն զնուրբեանցն շարադրելով բանս, զարմանալի յոյժ և օգտակար հաւաստացոյն (2) ամենայն կացուցին լսողաց։ Այլ մանաւանդ սոցունց նման գտցէ ոք հրաշալի (3) զողբերը

(1) Օրինակ մի՝ խոտորեալ. այլ խնամատուն կամ խորհրդական և հմուտ խրատ. Թէպա և անզօր ուժով և գոյիւք. հնարիւք խորհրդոյն կարող է յաղթել մեծի զօրութեան. ուր չէ հնարն անխնաման կամ ապիկան՝ Թէպէտ և զօրաւոր՝ այնչ վնասել։

(2) Երկու օրինակք՝ հաստատացոյն։

(3) Զաքէբիճոյն։ Այս կատակերգութիւն՝ այսպէս և ողբերգութիւն էր մի՝ ի սեռակաց դրամատական քերթողութեան, յորում վերամբարձ ոճով և օտար ի հին ողբերգութենէ խօսից՝ ձևացուցանին գործոցն Թէք գնացուածոյն կիր մեծամեծ առթանց, զուղղութեամբ բարուց իշխանաւորաց նպատակ եդեալ. առաքելով չէ հնարն կատակերգուին յաղիողորմ և՝ ի սիրական երգս. չայնմ նմանութեամբ՝ ի մեզն. առաստ. եթէ՝ Այրերգուէ արուոյր հէ, ո առնի, և կատակերգութեան՝ ո ծաղր՝, Զոր և չէ այսմ՝ ի մէջ բերել գաւիթ անյարմարի առ եղելութիւն՝ ի մեզն. քերակ. Զի ողբերգութիւն (ասէ) ի հայ ո ուսն, նոխազերգուն ասի ըստ ո յունականին, առ՝ ի պարծան

բերդակացն զայս. վասն զի և նոքա (4) մեծամէծքն յանն չսիրովքն զՆոյն երգեալ պատմուխիս, այնպէս սի ինն լսոտ նոցա քաջարուխեցին զուգահաւասար և զիւրեանցն ցուցին խնամատուն, մինչ զի խառնելով և զքաղցր նոճապերգուխիս ձայնիցն, և (5) զյօրջորակ խրատուցն կարգաւորուխիս յարմարական. որով աւիրեալ զինաւ վշտացեալ սրտաւորացն միխիթարել լոյ անձինս։

ա. Կամ՝ ի սոցանէ դարձեալ՝ որ զմեծ յոյզ Թանակ զովուեցին երկեալ տանի, (6) Աբրահամիդ Նոնա-

ջի

* առնելոյ գխնամանայ ուժեղն զը-
* տոյն որմոյ, որոյ է պատուհ-
* յայտնի. և զոզբերգուխիս սակս
* այնորիկ ասեն նոճապերգուխի,
* զի յոյզերգուխիս երկնոյ ի
* սկսանելն և ի կատարելն նո-
* խաջք մեծարեալ լինելին, որք
* նոճերեն ձեռնէք գխնամոյ։
Թագուհի զոյ այլազգ և խնա-
սասերեցին այլք զնոճապերգու-
ծէն. զորմէ ոչ նկրէ համառօ-
տուխիս մեր յերկարել։ Բայց ա-
սացին հնոցունակ օրինաւոր քեր-
Թագական սպերգուխիս՝ համարի
հռչնոճերեցնոս զնպիսիս սմէն
նոցի, կացէ առ ՀՀՀ ամաք նոճո
ք գքն, այլ բնիկ նոճոսնծոյ
առնէ նմ զնոճերեցնոս. գիրք ք.
գլ. ա. * Ընոճապերգուխիս (ասէ)
* զառաքինին ի լոյս ընծայեաց հա-
* քերէն, այլ նոքօսմիս և ծան-
* խոսարհուխ, և մեծախօս այն-
* քան՝ մինչև յոճոս գրիլ նոնս
* յոյզակն. այլ անհարթ բիլմ
* ուրեք՝ և անկարգ ... ուր լու-
* սափայլ և յարդարեցին զնոյն
* սոխակէս և երգնոյեցէս. ո-
* րոց յարատանէն անհնան ի-
* րերայ՝ խնդիր եղև առ բիլմն
* Թէ ո՞ ինձնէ քոյ և հանդի-
* սացաս բերմոզուխիս ... Ընոյս
* ինչ արդարև ասեցն որոց հետա-
* մուտ են նոճոսնանուէ՝ հարկ

* է խոսոսվանիլ՝ եթէ կարի կա-
* րեսր է նոցա երգնոյեցէս. զի
* սա և ի բանս ... հուզ եա
* մտացի հրեսոսականին, և կի-
* սատս է խոս և հոծ, և յա-
* սպրուածս խնսատնոյ գոզբեա
* հաւասար նոցին ... իսկ ի շար-
* ժելզկիցս հոգւոյ գկնոյեին ըս-
* քանչելի, մնսատնոզ քոս գո-
* րեսրին ձեռնէ մսասին *։

(4) Ա՛ԷՅՎԷՐՋԼԱՆ կամ ՄԷԾՍՎԷՐՋԼ-
ԼԷՅՆՆԵՍԿԱՆՆԵՐՆ՝ Ա՛ՀՄՈՑ. ԽՈՀՈՒ-
ասի ոսասնաւորին, որ բազկանոյ
ի սկիզբն սուղ և ի վերջն կեր-
կար ոսիոյ կամ վանկիոյ։ Երկնէլի և
այս սպզ ասանաւորոյ մնսատնզ
սա կասսակերպակ և սպերգակ
քերթոզսին. զի յասմնարսագոյն է
ի կազմսել խոս և կսկծեցու-
ցիչ քանիոյ. մինչև սովորութիւն էր
նոճ սա հերձնոս գիշսոսմերզական
և զբսոգսասնոզական բանս՝ ՀՀՀ-
ՀԷՐՋԼԱՆ անուանել։ Յայս հայն
և գսաւթի անյաղթին սասէն՝ ի վե-
րոյգրեալ վայրն, եթէ * մեծա-
* վերջն վո երկայնսուէ ձայնին
* սահմանեցաս սպերգակին *։

(5) Ձօրք օրինակ՝ ղՀՀՀ։

(6) ԱԲՐԱՀԱՄԻԴՆ։ Ի մեհեան անուանս
յիսոր օրինակս մեր յայսմ վայրի
գրեսոր էր ԲՐՈՒՏԷՆ. բայց մեք
հետևեալն այլոց սեղեսոց գրոցս
այսորիկ սուղսգրեցաք՝ ԲՐՈՒՏ-

էին ողբերգակ. զի (7) գործակցողն իմն և գեղեցկու-
յարմար դիւցազնական (8) ողբերգութիւնքն ուրախա-
ցուցեալ զոգիս մտառեւացն, անկընդ կիւտատակու-
'ի նոսին և զերատուցն արձանակեալ անմահարար

եղեալ արժանաւոր յիշելոյ արուեստ։

Ք. Այլ սկսցի ցայժմ ես (9) զարմանալի սոյնպես ան-
գեալ կինոցաղօգատակարարացն պատուիլ հմտու՛ն, զօրինչ
այսոցիկ առատեալ խոստուս, թէ (10) կտհակատա-
գոյն խնամատուիքէ քաղմաձեռն կարէ հերքոդ լինել
զօրուն. խակ անվախճուն՝ անբաւ ազիւս։

Ք. Այլ կարի քաջ՝ ձշմարտագոյն և անսխալ վերա-
քեն

զաթէնս, և երեսաց յարել յոյն-
քեզայս արքայ մակեդոնացւոց,
այլ ասոյնքական և պատուագիրս
ուսուցմատրից. առ որում և
կեսարդոսական պատիւ ամէն ամ
բառնալ էր բիւխիդէս։ Իակ մահ
բերեցաւ 'ի հէ. ամաց հասակի՝
պատմի ոչբերգական իմն եղանա-
կաւ հանդիպել. զի 'ի Ջեմբէն նը-
երբեմն յանտառի միոյնակ առն
չինն 'ի գիշերային պահու՝ 'ի վէ-
րամարտ առչոնքեան լը քերեցո-
գական պայմանի, յանկարծակի
հասել 'ի վը պատահական շանց թա-
գաւորին, գեղ գեղ պատառելն զղ-
նա. զորոց զանկերան իւնասիրել հա-
ւալել արքելայոս Թագէ 'ի պէ-
գա, ոչ ներելով առնուլ զնա ա-
թենացոյն, զոր առնել խրնդ-
բէին։ Ցիւմն են և այլ կատա-
գի յարձակման կանանց գրին զղ-
պատառելն նոսին, առ անհնա-
բին բինուն՝ 'ի վերստատակել
պրծանէ։ Ջուբիխիդէս սէս և
առոյն. գիրք. ձ. օրի. ձ։

(7) Ձին օրինակի՝ նրուածոյ։
(8) Երկու օրինակք՝ պէրգամոյ-
բէիցն։
(9) Ուրիշ օրինակք՝ զարմանալի ո-
այս. և այլ՝ զարմացեալ ոգւոյս։
(10) Օրինակ մի՝ խռնականոյնն։

բերեալ քան ։ Այսպէս ի խնամատուէն Հոգւոյն Աստուծոյ եւ արդարութեան ընդունելի ինձ վայելչասցի, ի զոլ բերկրութեանն իմոյ եւ առաջորդել զանազանութեանցս պարգեւեցաւ ապին . եւ սուրբ ի մէջ առնոյն (11) կենդանի նեաց երեւեալ ցուցանել հրաշալի ։ Այսպէս թէպէտ ինքն ըստ ինքեան փոխանակ եւ տկար է զօրութեամբ , սակայն մեծանձնութեան սուրբ կարէ յաղթող լինել եւ զօրաւորագունից . (12) միով յամենեսեան ի ներքոյ իւրոյն արկանել ձեռին . օգտակարացիցէ ի ձեռն հնազանդութեան տիրեալ (13) մեղքենայից . այլ եւ դժբնդալ կապոյն ցամաքայնոց գազանացդ՝ զանազան ոգեղայթիւք եւ պէսպէս զինուցն (14) օժանդակութեբ , իբրու եւ ոչ փոքր ինչ զնոցայն համարեալ չարութիւն . որոց աղաչաւ հանապազ գեր ի վերոյ լինելով՝ (15) մնալ եաւ հնազանդեցուցանել ։ Նոյն գունակ այսու՝ եւ լաւագոյնդ ժամանեալ հասանել քնութիւն ի խորհրդոյն (16) ի վէր աճեալ յանդընդոց ։ Ցի նա , պարզաբար իսկ՝ զումանս յառացելոցս ի կերակրանացն մատուցանել պէտս , եւ զայլսն իւրաքանչիւրսն առ ժանաւորաց անկս ։ Այսպէս Թագաւորական վարելով իշխանութեամբ , ապա ևս գեր զնոյն աւելի ի խաղաղութեան միանգամայն եւ ի պատերազմի իմաստութեն ի մէջ անցեալ , զմին ազեցուցանելով զարդաւաճագոյնս յարդարէ . իսկ միւսումն յորովայնոյ մարտացուն ձեռաց՝ զպարտուեցն եւ եթ առնել տալ (17) զհերքուիս ։

Ճ . Իսկ (18) հակակ նորին անուանութեամբ յոր ինչ իրս եւ ձեռնարկիցէ , քնաւորեցաւ եւ շինեալ յարուցանել

(11) Օրինակ մի՝ ինքնաւոքն ։
(12) Ի բերէ օրինակք՝ գնալ ։
(13) Ի բերու օրինակք՝ հպճնայիդ ։
(14) Օրինակ մի՝ օգնականութիբ ։
(15) Ի բերու օրինակք՝ հանել ։ Ք՝ նա և ցամաքայնոց գազանաց ըզգժնդակագոյն չարութիւն , որ չէ փոքր համարել իբրև զթռչնոցն , զինէն հնարագիտութիբ և պէսպէս զինուց գործածութիբ փչրել կամ նուաճել՝ հնազանդեցուցանել զնոսա ձեռամբ իւրով . որով և գեր ի վերոյ , կամ տիրոյ՝ լինի նոցին ։
(16) Ձորք օրինակք՝ ի վէր ոչխել ։
(17) Երկու օրինակք՝ հերհուիս ։
(18) Երկու օրինակք՝ հակոռոյ ։

նել և ամբոխս, և զբոլոր վէր՝ի վայր ջանայ կոփծա-
նել զհաստատուն մարդկայինս կենաց։ Այլ եթէ զքա-
ղաքաց զտնօրէնութիւս, և կամ զամենիցն բարեկամ
գուն, և եթէ զինչ և իսկ զանազան արհեստիցն,
եթէ զբանականն առասցես՝ և եթէ զգործականն,
այնպէս գոգցես անհմտութիւք (19) դերեւացուցանել,
մինչ զի զրեթէ ամենևին յանասնականն անբաժա-
գոյն զառաջանալ չարուն։

Է. Օ որ օրինակ և նաւաստին՝ հմուտ տեղեկութեն
զ՚ի վերայ (20) լոյծ մկանացն ձանապարհորդելով մե-
ծագոյն տարիք, ուստի և յոյժ չքնաղագիւտան հա-
սանէ շահիլ։

Ը. Ա՛յսպէս և զբանակն մարդհանացուց՝ իմաստուքն
՚ի պիշերամարտուէն (21) գեղէոնեան վարեր զօրուն։

Ջ. Օ սոյն և առակողն հաստատէ բանիւք, (22) թէ
իմաստուքն մկի սպատերազմ առաւել, քան եթէ յո-
լովագոյն ձեռամբ։

Ձաղագս որոյ յարմարագոյն և վայելուչ է ըստ այսո-
սիկ հաստուցանել մեծին Եւրիպիդեայ (23) նորագա-
գոյն ամենևին զնեբելոզականն քան. որ արանձինն
զիմաստուէն գիտելով շահս, գերազխարհիկ և ծայ-
րագոյն զինս գոլ ամենայնցն ասաց քաջափուսեց։

Օրէ

(19) Զորք օրինակ՝ դէպ ընդդատանէ։
(20) Զ՚ի վերայ։ (Ընդհատէս գրեալ
կայ յայսմ օրինակս մեր. յոր եթէ
չէ վրիպակաւ ապրեալ առագ. ը,
մարթի և զ՚ի վերայն հասարակ խօր
հրդակաւն խնդիր՝ բայցի ձանապար-
հորդել. այլ գնալով զինակիցսդ
լայն աչեաց մեծագոյն ապէր ծովա-
(21) Գիդէոնեան։ Հայոց է պատ-
մութիւն հնագրեալ յայսմ ժամանակի գե-
դէոնի՝ ի վերայ մադիանացւոց՝ ի
գատաւ՚։ Է. ուր քաջ զրահաւորն
հրամանաւն Յեհովայ ընտրէ զերիս-
հարիւր զինուորս յերեսուն և եր-
կու հազարացն՝ յանկարծակի՝ ի
գիշերային ժամու իւրաքանչիւր
ձախիւք վառելովք և աղաղակաւ՝
խուովել վանեաց զանոնք ընդ-
մեացն՝ հարիւր երեսուն և հինգ
հազարաց մարդկան։ Ասոյ և զի-
շերամարտութեն արտասանութեամբ
ձեւացուցանի առ ի թ. օր. գ։
(22) Ի՚նչպէս՝ ի Թագուհանեան
մերում՝ ըստ Եւթիմեանոսից. առակ.
խգ. ճ. գնի. Հաշտաբերգուելի հղի
պերճ, և օգնական խոհական սրտի.
բայց այժմու բնագիրն Եւրիպիդ
ասէ ունի՝ Ճարտարագործութիւն. յոր
Եթերեա հայեցեալ եղ քերթողա-
հայրս մեր՝ Խաղացնել, պատշաճել
լով առակիկայ բանիս։
(23) Երիտ. օրինակ՝ Նորագոյն։

Ողբնոյ · Է ։

Վարժութիւն (1) ի աստիճան ինչ ։

Ո՛յժ բանաւոր իմաստասիրացն հոգւոյ ընդ միտս ա-
րկանելով (2) ուրուք , միշտ զղջմաւորա-
գոյնն ի գլուխ է նուիրել նոցա գործութիւս ։ Ասէ գե-
դեկատիոս զմարմնականաս արհամարհել զբօսանս ,
միայն մաքրապոյն տեսութիւնն գտանի պարա-
պեալք · և նոքիմք քաջանուն պարծանօք վայելչա-
գան յաշխարհի ։ Այլ և եօթանգն (3) յառաջեալ
գաս՝

(1) Վարժութիւն ։ Խրատս այս նոյն կը-
նիկ նշանակել պերիպատոսի՝ յա-
ռաջ բերել և՝ ի բաներաւոյ գիրք
ից · գլ · է · ի վարս նորին · ու-
՝ի յաւետական գնի՝ ասէ՞ տ · Ե-
նէլ , որ է փոյթ կամ խնամք · եւս՝
կրթութիւն կամ վարժք · նոյն ասել՝
ը բացագրութիւն բերթողահօրս ·
Ջանիւ և վարժութիւն կատարե-
ամ ինչ ։ Ա.Հեղմս և. ասասնեոս ՝ի
Հեշատրան եօթն խնամանոց՝ լա-
ատինքն Meditatio · Ճերեճ՞ոյօ ·
յն մտածումն՝ Թարգմանէ՝ այս
ոս ՝ի մէջ բերել ՝ի գէմս պերիպատ
գրեալ · ՝ Ա՞տածութիւն է բանալ
, գաղ՝ զոր ասենցիս · ՝ըզդն նա
, միայն ը՞ օրինի ՝ի գլուխ ասելո
, զոր յանձն առ կատարել , որ
, նախ խորհիլ զինուս ածէ զիրն
, բանդակ ՝ ։

(2) Ընկոյ օրինակ՝ հաւանեալ ։ Ի-
նամասասիրութիւն կամ փիլիսոփայ-
ութիւն նախ առաջին առ արուեստիս
ազինս , յո է՝ առ բաբելացիս , առ
պարսիկս և առ ասորիս սկիզբն
կալեալ , անտի ուրեմն ասիա և առ
յոյնս ածանցեալ · յորս զանց ա-
րարեալ զանասոյզ բանիւք , ոյք
երբեմն յանտիան երիասարդաց
հատատասութիւք լինն ասէ առաջին
լինել հելլենական իմաստասիրու-
թիւն՝ Թաղէսի միլետացւոյ · որ
յոյլ և այլ կոչմանց արուեստից՝ և
յատեսս ևս յերկրաչափութենէ՝ և
բարեկալ զգիտութիւն բնութեանց՝
զերկրաչափութիւն և զաստեղաբաշ-
խութիւն և զայլս՝ երեր առ յոյնս ։
Ընդ ի ժամուց անտի մանկացաք կիմ
պարապեալ այսոցիկ գիտութեանց՝
Σοφὸς · ωφέλι · յն՝ իմաստուն անո-
ւանեալ պատճառանօք միտել ցայլ
Թագաւորս , որ զնոյն անուանս
կոչումն ստանալ գիտեալ միոյ
միայն ոյ անուանին՝ և անարժան
չափեալ մրգոյ մտկանացուն ;
յանձնել ակաեալ հնարեցաւ զա-
ռաքինին պատուհասիս՝ Φιλόσοφος
φησι · φιλέω-φῶ , այս է իմաստա-
սէր յորդորիլ զինուսանութիւն գի-
տութեց ։

(3) Եօթանգն ։ Զգնա ընտրութիւ եօ-
թանգ իմաստասից հելլենացւոց
պետութիւս եղանակաւ պատմելոյն
նախնիսիք , յորս երեւելի է զոր չ
այլոց յառաջ բերէ և քաջաբանս ·
գիրք · ը · գլ · ը · եմիք գեղ եղե-

դաս՝ խնամատարութիւնք ցուցան քան զամենեսեան, և յաւէտ բարեաւաճեալք. այնու՝ զի միշն մի արտաբերէին զոգեւորագոյն խրատս, դրեթէ զամենեցուն կարծեցին ծածկել դիտուն. (փ) և հիանալիք բաղմաժողովին ցուցանել լսողաց։ Ցի՛նա՝ այնպատ

հրմ

ման ասկ արկանել ընդ ձկնորսաց միջնացուց՝ միչդեռ արկէր էր նոյ ուռկանս ի ծով, առնուլ զնոսա նոցա բան բախտ. և ձգէր ի ցամաք գտանէն ի նման եւառանի մի ոսկեղէն ըստ ձկունան ոգեացել. և ի լինել ոչ ասկաս հակառակութ ի մէջ նոյ վէ այնոցիկ, և ուր ուրեմն առաքառան ազգարեալ զինգիրն ի գեղմիեան պատգամն, պիսի առնուն յապղ դանել՝ ասէ զնառանելն գայն ի մասանագունեն քան զամեն։ Վա որոց հաւանուլ ամեն մատուցաղնեն զնոյն Թագէսի. յորմէ հրաժարել Թագէս՝ առաքէ բնաւոյ. և նա գարձել նովին չափաւորութեն՝ այլուա, միեզև ըստ կարգի եկել հասանել առ առդն. որ պարտ համարեալ ասէ զայն ոչ առաքին ասողոյ խնամատուէ՝ գարձուցանել անդրէն գեղմիեանն ապագրել։ և այսպիսի օրինակաս առեն՝ եկին ի ծանօթուել եօթանեքրին նոքա։ Ա֊յլ և բաց յեզանակէ ընտրութեն նոյ՝ Թէոփէս և ի վէր Թոնոյ և անձանցն՝ ունն զայս և այլ որ զայլ նշանակիւք անմիաբանութէ առ մատնադիրս, ոչ և վասն խրատատան ասացուածոց նոցին. սակայն բազմագունեցին իբրև հատարակաց կարծիք, զսուին և եթ որոշել զատոյց. ըստ այսմ կարգի. ա, Թալէս Միլեսացի. բ, Սոլոն աթենացի. գ, Քիլոն լակեդեմոնացի. դ, Պիտակոս միտիլենացի. ե, Բիաս պրիենացի. զ, Կղեոբուլոս լինդացի. և է, Պեռիանդրոս կորնթացի։ Ոմանք ի նոցանէ ասեն զայս եօթանց այլոցիկ բազմապատիկ լեալ. ոմք և աթենայեցի, լաերտիոսի, աւսոնիոսի և այլոց. բայց ի նոցէ առ մի մի որոշել անպահականեցան ոմք կնիք իւրաքանչիւր նոցին, որք և ի նոսին անուց անուն հանարեցան պատուհանակոչ հանարէն բարոյական ուսմանց. զոր Թերևս անկարելն քան քըն. Կրէոբէ ըստ նոյն ձօնել գեօրնի։ Եւ խրատքն են. Յաղէսի. Ձգիոյլ ընչ յերաշտուրէ։ Սոլոնի. Մի՛նչ չխոհանին։ Բիանի. Ծանիր զքէզ։ Պիտակոսի. Ուէնչ կրի։ Բիասայ. Բազմ լաւ։ Կղեոբուլոսի. Ձեռն լուծ բարուց։ Պեռիանդրոսի. ասակաս ոչ մանք փոխան առաքինոյ բնաւորնեն Նաւսիս՝ ընծայեն. Ցառաձեալ գերծուիլ։

(փ) Երկու օրինակ ի հիանալիս։ Թերևս յայն կոչունն հայի բաղնու, զոր պէտ առաքրտս բազմիք նկարագրել՝ արարել պերիանդրոս յայրանոցի իւրոց, հնգեր այլ եւս բազմաժողով խնամանոցն գաստաք, յորում և խնդիր՝ ի մէջ արկել, պատմէ՝ եթէ ոչ իցէ կատարելագոյնն՝ ի ռամկապետութեան. զոր առացին խրատաքանչիւր եօթանեքնէն զկարծիս իւրաքանչ՝ ի զարմացումն ժողովոյն։ Եւ կամ Թէ զվերագրել եօթնեակ խրատաս արդեօք խնամոյ բանիւք քրիստոնեայ հայոյս մեր՝ զոր ոմանք՝ ի կոչունս յայս արտաբերել առեն յիմաստնոց առաջի։

Համառօտեալն խնամասիրեալն առաւելսն քան զնուազս, որ-
քան [5] թէ և նոքա զանազանեալք յայլոցն գոլոյն
մարդկանէ ։

ա. Այլ նոցա՛ ի միջի գաւազեալ առեալ Հանձարու-
թեամբ [6] Պէրիանդրոս կոչին-
թացի ։

բ. Այր իւրով եզական շահաւորագոյն խրատուաւ՝ ըզ-
բոլորեցուսն տայ պիտել զյաւէտահաստատ իրա-
քանչիւրն արդասիս, առեալ եթէ վարժուածն է ա-
մենայն ինչ ։

գ. Այր այս է արդարև ստոյգ պէղէնիկ բան, որ
Հնմանաւոտակս առ մարդկայինս յօրանայ [7] բնու-
թեանն ։

Վասն

(5) Երկու օրինակք՝ Թէ նոքա ։
(6) Պէրիանդրոս կոչի ։ Ըստ լսելոյ-
անոյ՝ ունէր ի հնոց, ընդ որս
և պատմէ երկու պերիանդրոս
կարծելոյն լինել, մի բանաոր
կոմնիացւոց, և միւս՝ խնամասէր
ամերակացի. բայց արխաոսել
և այլք բնչիք ի նմա զկոմնիա-
ցին հաստատեն լինել մի յեօթն
խնամասնոց ։ Ընդ՝ սա որդի էր
կխոպանէնայ բանաորին կոմնիո-
սի, ի հերակղեանց անտի սե-
րեալ՝ ի հերոդոտոսի, որ ծնաւ
յամի 650. առաջ Նախ քան զքս, և
յաղթութեաց իշխանութեանն Հռո-
մայ զամս խիզ. որոյ ի սկզբանն
հեղուկ և մշտախրուկ վարեալ
գործոյն, առա ի խորհրդոյ
ճշմարտութեան բանաորին միտ-
սացոյ՝ առ անկասկած ապահո-
վութիւն Թիբերեայ, ոչ ասի՝ շրջեալ
զբառսն ի խիստ բանականութիւն
և յանդարտս ապանուելս մեծամե-
ծոց կոմնիացւոց՝ հանդերձ զերծ
և ախոռակիսի քաղաքավարութիւնբ ։
Ընդ որ և զարմանք՝ ոչ լինել խոս-
տան լինելոյ այսոցիկ ի հանուրս
լոյ նմ՝ մի յեօթանց անտի խնա-
մոց, Թէպէտ և մարդահաճոյ-
բին, ոչ անդնդ խնամասիրեցին
վն որոյ ի գեղ գայ այլոցն կար-
ծիք, զոր առեն՝ եթէ ոչ իշխեաց
խորհրդոյ բանաորին ձեռն ար-
կանել յանպատշաճն, այլ բնարեաց
և խոնարհեալ բարուցն խնամ-
ասէր չահել զիւրան ։ Այլ զինչ
ասանէ նմ պատմ հաբեպոս
այսմ օրինակի. եթէ պերիան-
դրոս ուխտաւն առաց ծեր՝ կա-
մաւ անձայասութիւբ դերեզմանի
հարոյ եղանել ի կենաց, հրամանն
առոյ երկուց ոմանց ի ծառայից
հարոյ գնալ դիշերի ընդ Հանա-
պարհ ինչ, և որ միանգամ ե ա-
ռաջ գիսեցի նոցա, որոյ ինքն
խորհեր Հանդիպիլ յայնմ պահս,
ապանանել և Թաղել. և զինս
նոցա ժամադիր եղև այլոց չորից
հրեթաղ ե նոյն ձնոյն, և ապանա-
նել զերկու զառաջինան. նոյնպէս
զինս նոյ այլ ևս ուխից ապանա-
նել զչորեսին. և այնպէս յանդիման
ապանանի ինքն պերիանդրոս, ի
անձայասարար Թաղել ծածկի ի
տեսուչ մարդկան ։

(7) Երկու օրինակք՝ բնութիւն ։ Ըստ
ներգործուածն կրթուածն կիր ջանիւ
գրն յայտնապես ի մարդկայինս բր-
նութիւն ի միջնասնինն կարող
լինի, ոչ ունելով տեսանել ։ զի ինչ
խորհրդոյ բանաորին ձեռն ար-
կանել յանպատշաճն, այլ բնարեաց
և խոնարհեալ բարուցն խնամ-
ասէր չահել զիւրան ։ Այլ զինչ
ասանէ նմ պատմ հաբեպոս
այսմ օրինակի. եթէ պերիան-
դրոս ուխտաւն առաց ծեր՝ կա-
մաւ անձայասութիւբ դերեզմանի
հարոյ եղանել ի կենաց, հրամանն
առոյ երկուց ոմանց ի ծառայից
հարոյ գնալ դիշերի ընդ Հանա-
պարհ ինչ, և որ միանգամ ե ա-
ռաջ գիսեցի նոցա, որոյ ինքն
խորհեր Հանդիպիլ յայնմ պահս,
ապանանել և Թաղել. և զինս
նոցա ժամադիր եղև այլոց չորից
հրեթաղ ե նոյն ձնոյն, և ապանա-
նել զերկու զառաջինան. նոյնպէս
զինս նոյ այլ ևս ուխից ապանա-
նել զչորեսին. և այնպէս յանդիման
ապանանի ինքն պերիանդրոս, ի
անձայասարար Թաղել ծածկի ի
տեսուչ մարդկան ։

Չանգլն առ ի միջառաքմանէ կալով, արուեստից միանգամայն և անարուեստութեց, դիւրագործ լինն լինելով առ երկաքանչիւր կողմանց, յինչ և ձեռնարկիցէ որ վարժելոյն և հրահանգելոց յանցնիւր առնակս։ Ոչխ և առաջին անգամն իսկ ի տղայական ոմս կրնայ վարեցեալ, զբանական ստանալ շնորհ։ Ամին կարօտանայ իմաստասէրն և Հարստասանն՝ հասանելն և քերթողն, և յօրով և այլ ևս բազնական արուեստից. այսպէս և ձեռագործական բոլոր ախորժակք, եթէ ինքնօրականն՝ և եթէ մշակականն իցէ, և կամ նաւաստականն տեղեկութի, բոլորք ի վարժելն երկասիրութէ յարմարապէս պայծառանան՝ (8) ի բարձրագոյն երթալով աշխատիցան։ այնչափ՝ մինչ զի ոչ ումեք կարծել այսպիսի առեմ հանդիպել կատարելու է։

Ը. Իսկ ոչք անվարժութէքն գերևանան, և անարի խնդնել տաղտկութէք զգածեալք լինին, յամենայն վայելչական իրաց մերկք և կողոպուտք լինելով՝ ըզվերջինն Թշուառութէնն (9) ամփարեն կորուստ։ Այս ոչ զմի ինչ յատացեալ ախորժակացն առանալով՝ ի յօձառ բարեկեցութէնն. այլ անասնաբարոյք լինելով դատարկութէամբն և անգործութէամբ, գձուձ և սխրալից (10) կարօտանօք զկենցաղս անցուցանեն։

Թ. Ա ան զի զոյ՝ և յերմեշամարտս ի տեսանել. զի զոր օրինակ նոքա՝ ի ձեռն հանապազորդ կրթութէանցն՝ միայնամարտութէքն՝ ի գուսպարս հանդիպին կոյն յաղթողք լինելով, միշտ զուշխարհագովութէնն տանին մրցանակս։

Ժ.

ը անտարբեր գոլով առ արուեստս և առ անարուեստութէ, կամ առ անգործ խակութէ, և գիւրագարմար առ երկսեին կողմանս. վարժեալն և հրահանգեալն կրնայ յոր ինչ և ձեռնարկիցէ՝ յաջ	գործս առնու զկատարելութէ յաղթականն։ (8) Երկու օրինակք՝ ե՛ ի բազմ՝։ (9) Օրինակ մի՝ համբառնէ։ (10) Երկու օրինակք՝ ձուձ։

ՊԻՄԱՆ

Լի վերայբերեցէ բան։

ՈՐ ոչ նման առանց մխիթարոց՝ [14] զբարեհամբաւու-
կարողանայիս առանձին բարեբախտութիւն. ապա ո՞
թեան, զմեծագոյնն շահից մարդկային քնութեա
վարդապետեաց պիտոյնի՝ սքանչելի խնամատարէրն
պերիանդրոս. երկասէր վարժեցոյն ասելով զընա՛
Ը. Ա՛ր արդ՝ որ այնքան խնամատարութի՛ բերելով կինը
քո յանձնապաշտութի՛։

Է. Օ այն և երանելին պօղոս յոյժ զգուշացու-
նելով զսի՛ տիմոթեայ՝ ասելով. [13] կրթեա զանձն
կիրն պարզևաց տեառական [12] ապին։
սանէր՝ ի գործ զօրասէրութի՛, և՝ ի բաժանել զեր-
ի ապաստարան [11] ածային խորանին՝ և մեծի նա-
խաստիպարէին մովսէսի, անդ՛ուստ ժամանեալ հա-

(11) Ըստք օրինակք՝ ի պատառուրք
ի՛։ Ըստ եւթից. լիբ. 11. Բ.ոյց
պատշանէսն ձի (մովսէսի) յետս դա-
ձի դառնայ՝ և էլառնէր ի խորանէ ան-
դի. ի գեպ խնամոյ քերթողա-
հայրս՝ ի վի՛ պահպանուի՛, և ապա-
տաւորուի՛ խորանին վկայութի՛,
որմա և մեկնեն հմուտք ի թարգ-
մանչաց սի՛ գրոց։ Իսկ ի վարձ
հնձրիմ ապաստարուի՛ն, ասէ՝
զընտրութի՛ նո՛ր կրօն մովսէսի յա-
ռաջնորդուի՛ ժողովրդեան ա-
սական կի՛ ածաւոս ազգին՝ այս է
խոյակէլի. զորմէ տես ի Թուոց.
լիզ. 18. և ի՛. օրինաց. լիա. 7։

(12) Երկու օրինակք՝ պակին։

(13) ա. Տիմոթ. գ. 7. Բ.ոյց ձեր-
նի՛ պա՛ն ի յաջորդութի՛. Ը՛ ի
մարզս բարեպաշտուի՛ և առաքել
նուէից։

(14) Օրինակ մի՝ բարեհամբաւական կի՛
ուր ածականարար պարտ է ի-
մանալ. Ը՛ բարեհամբաւական կի՛
գովասանական բան։

ԳԻՐՔ ԵՐԿՐՈՐԴ.

ՅԱՂԱԳՍ (1) ԵՂԾՄԱՆ.

ԵՎ ՊՀՈՎԱՏՆ Ի (2) ԻՐԱՒՑ ԻՒՐՈՑ ձուսն առաջիկայ՝ իբր։ Իսկ (3) եղծանելն է՝ ոչ զյոյժ հաւաստին, և ոչ զյաւէտ կարելին. այլ որ զմիջոցն բնութիւնն (4) ունի։ Իսկ եղծանելով՝ (5) սպառ ի նախ առաջին սուղ ինչ քան-

(1) Յաղագս եղծման։ Եղծումն կամ աւերումն. յունարէնն Ἀναιρετικὸν՝ անասփնէ՝ ասացեալ, ներհակ լինել ըստն և յարդարմանն, որ՝ ἀνεύθετον μὲν. ապէ-ռաոմա ասի. աստանօր՝ ի հռետորական միտս առեալ լինի փխակ հերքման բանից կամ պատճառաց՝ զոր առաջի իւր դնէ հարառատանն՝ ի մերժել։ Զորմէ և աւանդի լինէ՝ ի Հարառատանութեան. դիրք. ԽԲ. գլ. Է։

(2) Ի բաց բերեալ։ այն՝ ի բաց ջրջումն կամ՝ ի բաց դարձուցումն որ է հերքումն կամ դէրևացուցումն առաջի՝ կամ յանդիման մեր եդեալ բանի կամ առարկուածոց։

(3) Իսկ եղծանելն է։ Դնելոյն կամ առարկային, զոր առաջի մեր դնէ նեմէք առ՝ ի եղծանելոյ. ոչ պարտ լինել, մի՝ յոյժ հաւաստի, որ է յայտնապէս Հնարիտս. և երկիք՝ յաւէտ կամ բնաւին անկարելի. (ուր՝ ի բնաբանիդ Թուի վերծանմամբ գրչագ՝ ի բաց անկեալ բացատական մանրիկս ան՝ ի բառէս ԽՐԷԼԷ)։ Իսկ որ զմիջոցն բնութիւն ունի, այն՝ որ է ինքն՝ ի ներքինագոյնսկան կարգի, կամ զորմէ մարթի է լինել երկբայութիւն։ Քանզի առաջի-

քէն յանգիտութեի մեծ էր՝ ուղիղ և անմոռանալի, գոն գործել Հարառատանին եղծանել կամ հերքել զայն ինչ՝ որ հաստատեալ կարծեաց ընկալել է յայնմանէ. և զոր ոչ ըստ յառաջամտաց շ առ բակաւանաբ արկանել երբեք. որ պիսին ասի՝ յոյժ հաւաստի։ Իսկ զորինն հակառակն՝ նոսա անուանի խիմ է և թերևսեռաւէ ցոյց՝ զայն ինչ նեմէք առնուլ եղծման, որոյ առաւելն յայտնի և ակնհայտ է ամենեցուն, որ այն ինքն է յաւէտ անկարելին։ Ապա մնայ առարկայ լինել եղծման՝ միջինն, ըստ որում՝ բացատրականին խոստացեալ հնար է լինել, կամ որ յոմանց ընկալեալ եղև երբեմն, և յոմանց մերժեալ։

(4) Զոյզ օրինակ՝ առնէ։

(5) Իսկ եղծանելով՝ ի կապելն առակ զնոյն եղծման, պարտ է նախ առաջին ըստ օրինակի յառաջատնոյն կարդել Հարառատ ինչ բանս բառանց, այն՝ առգաստան կամ էրգիծանեալ՝ ի վէր հեղինակին՝ որ առաջ կամ գրեաց զեղծանելն զայն նեմէք, և ապա պարզապար ընդնոյն բանան կամ զպատուհանն առա-

բասանս առել ի նմանէ ասողին. և ապա զնոյն ինքն դնել զիրացն արտատրութեն։

Աշխատ զերծուածն գործել զևսիմք։ Աշաջին՝ անյայտութիւն։ Երկրորդ՝ անհատանականաւ։ Երրորդ՝ անկարելեաւ։ Չորրորդ՝ անյարմարականաւ։ Հինգերորդ՝ անվայելչականաւ։ Վեցերորդ՝ անօգտակարաւ։ Աշ (6) զկրճտունս զայս (7) օգտակարագոյն ընկալեալ քան զոյլսն. վասն զի առնեսցի արուճատուս զօրուն՝ եղծմամբք և ստեղծմամբք դատեալ լինի։

(6)րէ

չի դնել։ Եւ յետս այնորիկ սկսանել վեց գլխովքս հերքել կիմ ցըրել զայն։ Նախ՝ անյայտութիւն, յր անյայտութիւն, որով յանդիմանի անատուգութիւն, ոչ՝ ժխիլ կամ առգոյ։ Երկրդ՝ անհատանականաւ, որ է՝ անհատատալն կիմ անհամաձայն ցուցանելով մարդկին դէն բանի։ Երրդ՝ անկարելեաւ, ի մէջ բերելով զանհնարութեն իրին։ Չորրդ՝ անյարմարականաւ, յր անհեռատութ։ որ յառնարէն ասի՝ ἀναλόγιστος։ անհոգ ցուցանի հակառակ կիմ նորա հակառակ բանից։ Հինգերրդ՝ անվայելչականաւ, յր գանպատշաճ ձուն իրին ցուցանելով։ Եւ վեցերրդ՝ անօգտակարաւ։ յր զանպիտանութիւն, մանաւանդ թէ և վնասակարութեն նորին զեկուցանելով։ և այնպէս իմն հրաժեշտիւ կնքել զբանն, ոչ ունելս առեալ յիչելիկս օրինակս։

(6) Եւ զկրճտունս։ Եւ զառաջիկայ ասէ՝ զայս ըստ մերում երրդ նախակրթութեն հետևողական ուսման՝ կարի կարևոր համարելացիս քան զայլ նախակրթութիւնս։ վասն զի ունի սա յինքեան կանոնս՝ յորոց ուսեալ ոք կարէ զանազանել զօրութիւն արուճատուն ճարտասանութեանէ, որ այն ինքն է՝ զոր հետանեցուցումն է յայլմուէ, որ գլխովքս եղծման և ստեղծման վճարին։ Այլ ասէ՝ զայս ընկալեալ զկրճտունս քան զայլսն. վասն զի առնեսցի արուճատուս զօրուն՝ եղծմամբք և ստեղծմամբք դատեալ լինի։ Այլ նոյն ինքն ասիմանիս զինն եղծման անընդմիջապէս կարգէ նորա գլուխ կանոնի յոյնս ստեղծման, ներհակ եղծմանն, յն κατασκευὴ՝ փոփոխի՝ ասացեալ, որ է շինել կիմ հաստատել։ և ասհմանել՝ հաստատուի. (յոյ պնդելով ցուցանի) առաջին՝ ոչ յոչ յոչնի և ոչ բնաւին անհրեալ իրի, այլ ոչ միջին հոգին առնի. ասանդէ ապա զդասուիլ հերքնականին կիմ պատմելոյն. և ապա զիրին արուատրութեն. և յետոյ յարդարել առ վերջակ վերոյ գրեալ ներհական գլխովքն, ա, հաստատուն. բ, հաստանականաւ. գ, կարելեաւ. դ, յարմարականաւ. ե, վայելչականաւ. և զ, օգտակարաւ։ Յոյն պրոկլեանոս կարգի յարմարուելն միտ եդեալ՝ յետ խրատուն նախ գնէ զառեղծուածն, և ապա զերծուածն։ Զմին իրի՝ թերևս խորհելով յերկարաբանութիւն զանոյ առնել քերթողահայրս մեր առանձինն գլուխ կարգել և զառեղծմանէ, որով հետև ամենեին նոքին կանոնք եղծման ձևանայ և ստեղծուածն՝ ի ներհակն անդր ևեթ շրջելով ըզբանն, ոչ և ասացաւ։

(7) Երկու օրինակք՝ օգտակարագոյն։

ՕՐԻՆԱԿ ՁԱ.

ՆՂԴ (1) ՀՆԱՀՈՎԱՅ.

ՁԱ. Որ (2) ինչ միանգամ՝ ի ատելէն արկածք քա-
րեաց յաշխատիլ բերեալ զեզանին, ոչ այլ
ուստեք առաւել՝ քան եթէ՝ ի քերթողացն պատմու-
թենէ լեալ տեսցէ ոք: Այսու ալի յաւէտ որպէս
էքնազագիւտ իմն և յոյժ պատուականագոյն երից
՝ի հետ անցանելով՝ բարբանջանացն և առասպել-
բանութենէն, և նոցին ահա գտանիք լինելով՝ միշտ
անհատ կամքն նմինց պարապեցին մոլորական վար-

դա-

(1) Զոյգ օրինակք՝ ընդ-ԱԲԵՑ: Ք՝ ի վէր առասպելաբանն Նեոլեպ. որոյ պատուիրն անուանի էր առ նախնի քերթող, կոչեցեալ յոյն՝ Νεόβουλος. Ենթ:

(2) Որ ինչ հրանգամ: Համաձայնին բանքս կոչելոյն արիստոտէլի՝ ի ձս. Հանուրն՝ զքերթողն ազգիւրս առաւէց: Ասր և լսատ պէտասար-քեալ՝ այնքան ինասակար համա-րէր քերթողութիւն առ կարծեա-ցեալս, և յեղծումն բարուց վասն-դաւոր, մինչ զն ոչ ներելին եր-քեք լսել զկատակերգութիւնս և զողբերգութիւնս քերթողաց, վն հա-կառակ առ ձամ օրինաց՝ ստա-ւորելոյ՝ ի նոսին խնդեցուէց և սպծուէց, և ձամ անկրաւուէց. և թէ, լակոնացի ոմն հարցել յոյ-ւեւնել նմէ զնպատ. Թռչնցի նմ՝ տիրտէս քերթող. պին էտ, քանզ՝ յեղծումն ոգւոց երիտասարդաց: Ոչ այսորիկ Թռչն թէ առանձին ինն խորհրդով քերթողահայրս ասր առնու յօրինակ եղծման ըզ-հնութեանցսական առասպելս, զո-րոց զմեծ մասն տանջել հնարել-

ցին քերթողք ի բանաստեղծք նոցին. իբր զի մի յետ մեծամեծ գովեստից որով՝ ի նախընթաց պիտոյ ըստ պայմանի կանոնացն ներքոյ զնոսին, վատոյ ինչ լինի համբակացն գլխովին անձ-նաստուր լինել առ քերթող. և անընտրողաբար անխոյս ամբարել ի նոցանէ զպիտանիս ոմանս ընդ անպիտանեաց և ինասակարաց իսկ: Եթ այսու ներհակաբար վերոյ-ասացեալն բանիս՝ պրեթէ խըր-տատել ազգ առնէ համբակաց իւ-րոց՝ զշահատեսան լեզի՝ ի քերթո-ղաց անոսի հաւաքել. և զանց-գուսան և զինասարեալս՝ ի բաց ընդանել: և ոչինչ հաւանութեան բե-րեալ՝ տեղեակ միայն գոանիլ այ-նոցիկ՝ ուսուցանողաբար, որք ասէ դրկիպոր մագիստրոս. Թզլի. Ե-

* Ա-ՅԼ մեզ այսոքիկ ոչ հաւա-
* ստացէ երկոցի՝ այլ ընդհերքեցէք,
* զի մի պատրաստեցեն զմեզ ՀԵ-
* Թանոսացն խնամատուիցն՝ և-
* Թէ ոչ էմք տեղեակ անվատե-
* րական նոցայն մատենագրու-
* Թենն *:

պատեհուէ, Այլոյ ևս եթէ [3] խառնակեալ ևս ունի զին այլոյն սակաւագոյն ինչ՝ ի ձմարտութենէն, ոչ ինչ են ընդ այն զարմանք, յաղագս ծածկելոյ զյանցանսն սուրբ ընդ դուշնաքեայսն սուրբ, առ՝ ի խաչեանս միանգամայն և՝ ի կորուստ պատճառս լինել։

Զ. Այլ մնասատուկ ևս ոգի [4] զնէովբայս՝ ամենևին անհաւատալի զրուցեալ պատմէ Ձառ, ասելն [5] զնէ՝ կին

(3) Երկու օրինակք՝ խառն ևս։
(4) Ջնէովբայս՝ Ծիւղակս առ բազումս՝ ի նախնեաց պատմի առասպելս նեռայոյ, բայց առանձինն առ մի ոք վերարկելոյ զնոյն քրիստոնեայս, Հայելով յառաջիկայ պատագրութենէն նորին՝ երևի քան զնեռն հուպ մատչել համբարակացեալն, զոր՝ ի մէջ բերէ, եղևան. լիք. հմմ. 602։ Ա՛րդ՝ նեռայրեկ կին, կի՛ ըստ այլոց՝ գուսան գիւցազնին ասեղնագործ թիկնոցի փոխանակ թաշակոյ, և կի՛ կին ամիխոնի արքայի Հերակլեցւոց, բարեգաւազն Հնաշ Երկոտասան տարգի զաւազիկք՝ զուգաթիւ վեց արուբք և վեց իգօք՝ ըստ համբոյ. զոր այլք՝ չորեքտասան, և այլք ևս՝ քսան Թուէն. յանդգնեցաւ յոխորտութեան Հռոմոց իշխանել իւրովքն՝ ի վեր ընտրեալ մեծի ժժուհոյն առաքելոյն Պետրոսի՝ որ զերկուս միայն ունէր Ծնունդս՝ զպողոսն արու, և զարտուհին էգ. նաև քան ովիդիոսի՝ մնխանօք ևս բերեալ գուն գործեաց խափանել զպաշտամունս նոցին լեառնոյ՝ Ամին իբր յանհնարին ընտրս զպատրիարք լեառնոյ՝ յանձն առնէ որգուոց իւրոց վերաժինդիր լինել ժպրհանին նեռայրեայ։ Իսկ նոքա երկոքեան՝ ի միում պահու յեզակարծութեան հասեալ՝ ի վեր՝ նեռաւանձիկ ապանանէն զամենայն որ դեռ նեռայրեայ միանգամայն, առ զնոսն զպատան և արուժեայ զնդ զառաջինն մանչիկ։ Ասէ յաւելեալ հմմտութեան՝ եթէ ինն օր կացին մարմինքն անթաղ առ՝ ի հրոյն մարդկանն՝ զորս քարացոյց կուռնա, մինչև յաւուրն առանձինն Թաղեցին զնոսն դէպն վերնականք։ Եւ ըստ այն ասէ՝ իբրև առ մնալովք առասան անկեալ որգուոյն անթեղելն Թախծուէ կառէլ արասաներէր նեռայրեայ, անդէն յարձան վիմի գարձեալ, և՝ ի մրրկէ հողմոյ յափշտակել՝ ի տեղւոջէն փոխադրելն առեալ յառաւօտ անտառայն լերանցն սկսվելով յառաւօտառաջ ժամուհաց, հասեալ արասաներայն անհաս մնալով։

(5) Դէրանուան՝ նէ, ոչ և առանձին նէրա. և ոչ՝ ի գիրս յայս ուրեք ուրեք՝ ի գործ ածին փիկ առվրականացս՝ նա, նրա. և առ։ Ա՛յլ առ համբոյն չէք ինչ յիշատակուէ զնէովբայ՝ լինել կին առնուալոյ կամ սիրելի գոլ երամոյ գից. զորս յայլմէ առեալ քերթողահայրս շարադրէ յիւրմէ կոյ արասագրութեանէ։ Ա՛րդ՝ առնաստաղս անուանին՝ ի գիրս նախնիք քերթողաց, առ Թիկն լինել հզօր և բռնակերտաւոր կռմանցն փոխադիոյ, ծնունդ գոլով ինքն առնէոյ կամ արասագրոյ՝ և յաւելեալ ժահարսինն պղտոյ, և հայր սրի զոսոսն և նեռայրեայ։ Երևելի է առասպելն՝ զոր կիզծէն բերէ թագաւորելոյ, իբր այնպէս ընդ

կլինն առնեաւլեայ, և յոյժ սիրելի լեսուվայ դիւի՝ մըլրն ասպողնի. և զսոյն լեալ համբաւէ Թաղաւորութ համբակօք, զուգաթիւն իմն՝ վեց արուճօք, և նոյնչափ իգօք. և առաքառանալեաւ բայ յաղագս բաղմութեան, նախատեր զլեսուվ։ Մինդ որ բարկացեալ յոյժ ասծուհին, (6) առաքիր ասէ զասպողն և զարուեմիա զիւր որդիսն. և սատակեալ բառնայր ասպողնիւ զսպուան, և արտեմեաւ՝ զէգան. վասն զի նըզսար (7) ընձեռեալ էին, որպէս համբաւէն՝ հասուցանել զյանկարծօրէն մահն. և զնեղուլել ի յանկարծապէսն և գժբնդակն տրտմութէ անդրդոյզ լեալ քարանալ. և գրի՛ թէ արձանն մինչև յայժմ ևս տեսօսր Թորէ։

ձ. Այլ զի՞նչ քան զայս ստութի կայցէ. որ զի ամենայն իրայ հաստատուի ի նեղբոյ երկինից՝ առաւել երկուք այսքիւք են, որ ուղիղ զհաստատութի յոյանութէ. Այսի՝ որ անուամբ (8) Թադաւորացն

ու-

զարտեմիա՝ որ և դիանա, զանուանեան ի դիս հեթանոսաց։

(6) Երկու օրինակ՝ և առաքէր։

(7) Ոչ գի նշոյլ։ Եթէ չէ վրիպակութիւն դրչաց ձեռագրեալ աստանօր բառս նշոյլ, Թերևս զկերակրոյն ակնարկէ՝ զոր հոմերոս յառաջերեան անգ. նեռվքոյ յիշատակէ՝ յորմարել ի բանս աքիլլեայ առ արիստոս, ըստ այսմ սկիզբն առնելով. Աւդ՝ յիշել են մեզ ընդ, Թրիք, զի և գեղավարան նեռվ, բե յիշատակեաց զկերակրոց. ո, ոչ երկուասան որդիք կոլեան, ի յարկին՝ և ի վահանել. Եւ սա այսպես յիշէր զկերակրոյ, յետ վաստակելոյն ի հեզուժին, արտաստուցաց . . . սուկ արգ և մեք ով ծերդ քալ՝ հոգ առ, ցուբ նախ՝ կերակրոց. և ապա լացեալս զորդիդ քո սիրել։

(8) Օրինակ մի՝ ընծրայն խոտան։ Ի՛ որով հետև ամ

ուրուք ժամանակաւ. և ապա՝ անուճանակութիւն տեղեացն, յորս գործեցեալն միշտ [9] նշանաւոր ցուցանիւր: Իսկ սա՝ զի յայտնասցէ և ոչ մի ինչ ձգմարտութեան պակասիցէ ի մէջ բերել, երևի թէ զսմինեանն անցայտ ուրուք յօդէ առասպելաբանութեան:

Ը. Այլ և [10] անհաւանելի ևս առաջիկայս, որ զի զինչ միաբանութեան վերինոյն ընդ մարդկայինս իցէ բերնութիւն [11], զայս և որիչ լինելոյ հիւրերացն իբրաքանչիւր բնակութիւն: Վասնզի նոքա հասեալ [12] միձայն հեցան զվերինան, և ապա զատորինս վայր. և ոչ կարճառաւ անպատմ ընդելակեցեալք են առ միմեանս, և ոչ բնաւ քարեկամութիւնք երբեք [13] գտան միաբերեալք: Այլ զոր ունին գուշակ նախասահմանութենէն, յաղագս ինքեանց յաւէտ քարեմտութեան և սիրոյ, և ոչ եթէ յաղագս տուր և առիկ ինչ շահից, յորմէ սովորեցին սիրելութեն աձել քարիք:

Թ. Ցի՛ նա՝ գարձեալ և անկարելի իսկ է, [14] մարդկայինքս կամակարաբար և որում փափաքեն հասանել՝ անպատմ և ոչ արտաքնոյն իրաց, թնդղ թէ զաւակասերութիւնք, ըստ ախորժելոյն յոքունց և կամ նուճազից: Իսկ ասլա նման՝ թէ այսպէս է, ի բը գոյը հնար

բնական և մարդկային պատմութեց չնարտուել յերկուս յայտսիկ գլխաւորաբար ունին հասատել. մի՝ ի հաւատոն յայտնուել Յիսուին՝ եթէ երբ. զոր օրինակ՝ յաւուրս որոյ Թիբերի գործեցաւ զոր պատմէն. և երկրդ՝ ի յայտնուել կամ ի ստուգուել սեռութեան եթէ ումբ կամ յորմէ աչխատիւ. և ն:

(9) Երկու օրինակք՝ նշանաւ ցուցանիւր:

(10) Օրինակ մի՝ անհաւոփալի. և այլ՝ անհաւանելի:

(11) Հին օրինակն՝ բնակութիւն:

(12) Վխմ[illegible]եցան. այ կալան զվերինն կողմն աչխարհիս: Ուր իսօսի ըստ կարծեցեալն հեթանոսաց. բանիւ իւրեանց յանգիմանելով զնոսին, որ ի վեր կիրկինս հաստատելին զբնչմուն ծածուց իւրեանց բնակեալ ազգաստհմուս՝ զոտ և որիչ ի կենակցութենէ ստորինս մարդկան:

(13) Երկու օրինակք՝ գտանին:

(14) Ա՛ստղությունս: այ՝ զի եթէ անկարելի է մարդկեղին ստեղծուածոյս այ հաստոյին ի ձեռս բերել զոր և իցէ զարտաքին փափաքելին իւր, որչափ և առաւել զինքեանն, որպիսի է զաւակասերութիւնն, այսչափ կամ այնչափ թուով այ ախորժանն ծնանել. և կինդանի ունել միանգամայն. ոչ ակնարկէ արտաքնութեն առասպելս:

հնար զաւդիւք զուարճանալ զարմիւք. և եթէ կին
ևս, հնարհամաձայն լինել պարտ է՝ և ոչ հակառա-
կաձն վարել ձայնիւ։ Այլ մանաւանդ՝ զի զայն քա-
ջագոյն գիտէր, թէ որ պարզևեացն զայնպէս քա-
րեբախտիկ պայծառութիւնն, նոյն անդրէն և՛ ի քաց
հանել կարող էր. և զնէ ընդ ժ ընդհակառ ոչն ար-
հանել առանձինս։

Ձ. Այլ և ոճմ [15] անյարմարական ծանօթացն
բան, քան եթէ վերհիցն՝ ի բարկութիւն շարժել. ոյց
միշա [16] յանախատուէ անցեալ մեացին գոյացութիւքն։
Այլ մանաւանդ անկարգաբանն վարել հրամանաւ,
Թողուլ զմեղուցեալն՝ և յանմեղ համբակն զիւծա-
ռաքն կարկառել սրտմտութի։ Վանզի այս անիրաւ
դատաստան՝ և ոչ՝ ի կարի չար դատաւորացն և յախ-
մարագունից երբեք արտաքս եղեալ հաստատուի,
Թող Թէ՝ ի [17] պատուհասականագունաց. և ամենևին
խոկ ոչ։

Է. Այլ նա՝ զինքն ընդ հնքեան գոգցես Թէ մարտն
չեղիսլ, սորին յաջորդաւս բոլորովին յանխոյս լեալ
կանն երթեալ յօրանայ բանս։ Այսպիսի իմն յա-
զագս որոյ Թէպէտ և անչափ սրտմտեցին կիրք հա-
սեալ երբեք զեզանիցին՝ ի մարդիկ, հիւանդու-
Թեանց արդեօք՝ և ծանրագոյն ինչ ախտի [18] լինելն
ձեռնտու. այլ վախձան հասուցանել՝ ի վերայ, Թը-
ուի Թէ ոչ ուրեք բնաւորեցաւ։ Այսպէս Թէ և
զրաւեցեալ, ոչ ապաքէն սակ նևևին յատականուԹիւն
անցեալ գնայ. և անյիշատակ եղեալ՝ մոռանայ ըզ-
կեն-

(15) Երկու օրինակք՝ անյարմար-
գոյն։
(16) Հին օրինակն՝ յանախտուէ ան-
չէ։
(17) Երկու օրինակք՝ ի պակասա-
կանագոյնից։
(18) Զորք օրինակք՝ լինելն։ ըստ
յղեալ այսպիսի իմն սրտմտեցի Թէ-
պէտ և անչափ սրտմտեցեալ կիրք

սաստկացել՝ ի վերայ մարդկան,
հիւանդութեանց և այլ մանաւանդ ախ-
տից լինելին նոցա առիԹ. սակայն
ոչ կարծեմ ոչ երբեք սովորական
յանկարծակի մահ բերել նոցա։
Զրանս պարտ է ասիմաբել՝ ի վէր
ազգի կանանց, որք ըստ բնախօսից
առաւել ունին սակաւ կրից ցա-
ւոց քան զայլ մարդ։

կենդանական կրկին առնուլն, զառաւել [19] յամենայն առնուլ մարմնական անցից. այլ ոչ արձանանալ. և միւսանգամ արտօսր թորել, որ ե յատուկ առանձինն միայն ղգայական կենդանեաց։

ԸԲ. Ասէ արդ՝ որ այսքան առաստղեղական աստբաղնալ ձեցս գտաւ գլուխ. և միշտ յամենայն չարեաց սկզբանցն [20] աւարտնալ՝ զմեծագոյնն քամբասանացս տարաւ վարկ. սա ասպա պարտ և արժան ե գոլ՝ ոչ միայն [21] յանօգտակարագունից համարել գասու, այլև յոյժ վնասակարացն, և յանտանելի կախարդական պատրանացն։ Որմէ հրաժարմամբ՝ ի քաց գալձուցանելով զքեզ զլեռնացն դէմն, [22] յիրաւի երբ՝ ի ժանդախտական և՝ ի մահացու հինչ դեղոյ զբժ-

ոՀարեալ՝ ի քաց հեռասցի։

Ոչ

(19) Երկու օրինակք՝ յամենայնի։ յի՝ առկոյն առնեալ թէ մեռանիցի՝ և այնուհետև բոլորովին յատականալ գառնոյ. և չքա-նան գործածութիւք կենդանական կրկին, և դիւոքին գադարիլն մարմնական պլպլուիք. այլ ոչ եթէ ոչ պատճէն՝ յարձան գառնալ, և գալձել արտասուիլ՝ որ է յատուկ միայն ղգայուն կենդանեացն։

(20) Օրինակ մի՝ ի սկիզբանցն առաւ։ յի՝ և իսկզբանէ միոյն ցվախճան յամ՝ չարիս կատարելոյ ցուցաւ բամբասանաց, առ ասպա և։

(21) Օրինակ մի՝ յանօգտակարագոյն. և այլ՝ համարել։

(22) Օրինակ մի՝ յիրաւի ոպա էիցս։

Օրինակ Բ.

Նղծ (1) վիճաստուղեայ.

Սակաւապոյն (2) ինչ մասամբ ահա քերթողացն վէ-
ցի տանել զստոյգ ուղղութեանցն բամբասանս. որոց
միշտ հանդէպ և կրթուիլք իւրեանց ստեղծականն
են առաւել ապաքանութիւնք:

ա. Յոկ՝ ի պարզամտացն թէ ոք՝ ի ձկմարտուէ սը-
խալեցեալ, որպէս և (3) Հերոդոտոս, առանց միոյ երկ-

քան

, ձմկագրութեամբ առանձինն մատե-
, նից՝ ուր և՝ ի մէջ առնէ օրի-
նակս ունանս՝ ի պատմաբանից,
յաւելու. «Քիչ համարձակութիւն
, հելլենական պատմուէից յոյս-
, վակի գնմանութիւն քերթողակա-
, նին բերէ»:

(3) Հերոդոտոս՝ մեծանուն պատ-
մագիր ծնաւ յաղիկառնասիա քա-
ղաք իկարիոյ՝ սերեալ յազնուական
գարմէ, իբր առ 480. ամաց նախ
քան զքս. և՝ ի պիտառա բռնակա-
լութեց մեկնելով՝ ի հայրենեաց իւ-
րոց եկաց առ ժամ մի՝ ի սամոս,
ուր և սկիզբն արար պատմագ-
րութեան իւրոյ. և՝ ի սակս առաւել
հմտանելոյ այլ և այլ ազանց՝ զբազ
չհեռանալոյ երկիր գրելոյ, խորհե-
ցաւ ինքնին միջամուխ լինել՝ ի
նոսին, և եհաս մինչև ի եգիպտոս.
և ցպարոս իակ՝ ըստ ոմանց. և այն-
պէս գլխաւորել զվիճաստանութեան
իւր յինն գարս. հրատարակ-
կել ընդ երբեցաւ՝ ի տար հանգա-
մանս յունաց յոլովիկան հան-
դէս գումարելոց. յորոց և մե-
ծապատիւ ընկալեալ երկն նա ինքն
հնդիւ մատենագրութեան. մինչև ի-
րապանելոյ դպրութեանն մատուցա-
նել զանուանակոչութեանն ինն մո-

(1) Կանաուղէս կամ ըստ բուն յու-
նականին՝ Κανδάυλης. փանփաւլէս.
որդի մերմոս կամ միւրսեայ՝ ասի
լինել վերջին թագր լիւդացւոց՝ ի
սերնդոյն ատիկոնի որգւոյ հե-
րակլէայ. որ ըստ եւսեբեայ կալ
զի առ ժէ. ոլումպիականին, թա-
գաւորել ասի ժէ. կամ ըստ այլոց՝
առ 735. ամաք նախ քս զբն, թա-
գաւորել ասի ժԲ:

(2) Սակաւապոյն ինչ՝ ըստ ասակա-
ւուգամանաց արժանի են քերթող-
քըն՝ ի ստեղծանելն և՝ ի պատ-
մել զառասպելս, որովհետև իբր
՝ի բուն յարուեստ իւրեանց բե-
րին յայսպիսի մատացածին վէպս.
այլ ելիէ ոք՝ ի պարզամտացն՝ ընդ
զպարզմտուել կամ՝ զանկեղծութեն
խոստովանողաց. որպիսի պարա
և արժան է լինել քաջ պատմա-
գրի, մեծ անարգանք են նմ զա-
ռասպելեօք պատառիլ, են՝ ի՝
գեայ իակ առնել քերթողահայրս
զմի յօրինակաց եղծման՝ ի վերայ
պատմագրական ոճով պատմէլոց-
զի ոչ ասէ կուճնաելիանոս գիրք-
ք. գլ. ք. Եղծուածն և ստեղծուածն
՝ ոչ միայն լինին՝ ի վէր առասպե-
՝ լականաց և առասպատուէ ա-
՝ ատելոց, այլ և՝ ի վէր նոյն իակ

քայուէ զամենևին ծայրագոյն գարծողանայն ընկալ-
ցի միջանակ ։ Օ. ի զձև շարագրի ցուցանելով՝ եր-
բև (4) հաւասարութիւնէ լինել պատմող, և վիպասանու-
թիւն վարելով, անդր ևս քան զբերթողացն զանցա-
նել (5) առաքանութիւն ։ Եւ զայլսն յոլովագոյն սորա
պատիր պատմութիւնս՝ ի վէրջ հարկանելով թող-
ցուք ։

Ք. Ասացի զինս՝ զոր հաստատէս, (6) զկանոտուղէս թա-

զայնց, այս է՝ ըմծոց խնաստուէ, զի՝ զկերպարանս առակ պատմող-
րի ունելով, որոյ պաշտօն է զվ-
զեալ իրս անկեղծ հաւաստութիւ
առաջի գնել, սա անչափ պանդո
ձաբանութիւ վարելով՝ դերպալանդե
քան զբուն քերթողաց առաքա-
նութիւն, որոց սեպհական են այն-
պիսի բանք ։

(5) Երեք օրինակք՝ ոտքանութիւ ։

(6) Ջնորհաղէս ։ Ջպատմութիւ
կանգուաղեայ ունի հերոդոտոս՝ ի
սկիզբն առաջին գլխոյն, և ա-
սէ՝ թէ Ա֊յս կանգուաղէս առաք-
կայր քերմանէ յարել՝ ի սեր կը-
նոջ իւրոյ ։ և յանշափ սիրոյն չը-
նաղ հատարել զնա ի զբնաւ կա-
նայս յաչխարհի, յաւէտ ի զար-
ժանն ներբողեր զդեզ վայելչաւ
նորին առաջի գիւգեայ իւրաւին
թիկնապահի և մտերիմ բարեկա-
մի ։ Եւ բանից կանգուաղեայ քաջ
հաւանուն ցուցեալ գիւգէս, նա
անդրէն յամառել սկզբէ, եթէ
ի հաւաստարմութիւ բանից իմոց
հարկ է քեզ մերկանգամ տես-
նել զնա ։ Եւ ի բաց հրաժարելոյն
գիւգեայ յանպատեհ գործոյն,
ասելով եթէ գլխովին հաւաստ-
ցել եմ բանից քոց ոչ աչօք ու-
սել զնա ։ կանգուաղէս անդրէն
կամակորել ի բանս իւր՝ անկա-
կած առնէր զնա ի պատուհա-
սէն, և ուստեքանէր նմ զինարա
գործոյն, ժամադիր լեալ թագ
ել յանկուն սենեկի առտուա

(4) Երեք օրինակք՝ հոգոտոտութիւ

դաւոր լինդացոյ լեալ, անցեալ պարտադիտես-
ցուք։ Այսան զի նա՝ ասէ առաւել քան զարժանն
յիւրումն տարիսէր ամուսնի. մինչ կարծել դէպ-
պոյն քան զբնաւ հանանց նորայն դէղեցկութիւն. և
բաղձայր փափաքանօք՝ զի և այլք տարապղեսո՛ի
հանդիսիցին տեսանեն (7) զնա. և այնպէս յանդիտս
ասէ աղէկարծուսն ժամանակի՝ մերկ զնէ իւրումն
մարտակցին ցուցանէր դիւղեայ։ Ինդ որ (8) յետոյ
զգացեալ զառականս կինոջն առնել ինն զլուսի՝ զայ-
րանայր ցասմամբ, և խորհուրդ ընդ տեսողին ու-
նէր

աին, և՛ ի պահուն ըստ սովորութե
տարապղեսո մտանելոյ կնոջն յան-
կողին տեսանել զնա։ Ընտ
հետև յանդհնարս պաշարել գիւ-
դեայ, և ըստ պայմանին վնասել
զտեսուն՝ մինչդեռ գաղտագողի
խուսէր՛ ի տեղւոջէն, յանկար-
ծուստ տեսեալ կնոջն զկետոյս
նըր, կարծես՛ ի մահ դնէր խոր-
հրդով առն իւրոյ լինել այնմ՝
վըր որոյ կարի՛ ի խոր խոցել զայ-
րանայր. և առ ժամն լռեալ, ՛ի
վաղիւ առդը անյապաղ կոչէր ըզ-
դիւգեայ, և առիսէր զնա ընտրել
զմի կերկուց՝ կամ ձեռամբ իւրով
սպանանել զկանդաւորէսն և տնել
զինչն՝ հնդամ ենդրութիւբ լուսդա-
ւոյ, և կամ զևերն մահ՝ յոչխս մեր-
կանդամ տեսանելոյն զնա։ Եւ
նախասեծար ընտրեալ դիւդեայ
զկնան իւր հանդերձ յաչխատակ
եւէկն ակնկալութբ, ըստ ժամադրու-
թեան գնեցին՝ ՛ի գիշերոյին պա-
հու ՛ի տեղին սենեկի՝ ուր բանա-
դաւորեալն զանարժան տեսանեն
կատարել, անդ դարանել խոր-
խորէր զկանդաւորէս. և առնու
նու՛յ կնոջն յաչխորդէր իշխանուե
լուսդացոյ։ Այլ յայն դիւդեայ
որդւոյ դասկիւղեայ՛ ի ենդրութ
լուսդացոյ ամբառնալոյ՝ այլ ապդ
ևս պատմի՛ ի պատասխ։ զոր և

յայլ բերին՝ կիկերոն՛ ի գ. գիրս
պշտմ. և Նոննոս՛ ի մեկն. առասպ.
եղեալ գիւդեայս այս հովիւ լեալ
արբային լուսդացոյ՝ յորում ժամ
երբեմն գիսո իւր առ պատա-
ռուածով երկրի, էջ անդր. և ե-
գիսո ձի պրնձի, և՛ ի նմին մար-
մին հսկայական մարդոյ մեռեալոյ,
առնելով մատանին ոսկի՛ ի մատն.
զոր կորզել՛ ի նմանէ գիւդեայն
և հագնել՛ ի պարս հովուացն՝ նկա-
տել սկսանկր զի՛ ի շրջիլն զոկ-
նակոսիճ մատանւոյն՛ ի յոմիսէ
կոյս ձեռացն՝ անշրջելի լինել
՛ի մերձակայիցն՝ խորհել սկսա-
նելով զնոն. և յանդրէն գարձու-
ցանել՝ միսանդամ երևելի լինել
նմ։ Իբ սովին հետապիսուհիք
առնն երթել յարքունիս, և ան-
սկս ՛ի մարդկանէ նկատել զնոն
սկսան խորոյ կանդաւորէսոյ, ան-
հսկաց առնու զքիգրուն լու-
գացոյ հնդամ հետ նորին։ Ընդ
և երկրգս այս ոչինչ նշմարէ յա-
սացելոցդ սակս հանարի քան
զառաջինն։

(7) Օրինակ մի՝ ընդ։ և այլ՝ ընդ։
(8) Ընդ որ յետոյ. այ՝ զոր յետոյ
զգացեալ կնոջն՝ եթէ խայտառա-
կեաց զնա կանդաւորէս, ասէ թէ
զայրանայր ընդ այն ցասմամբ. և
պատմեսդրել ըստ գիւդեայ։ Եւն։

նելով, հրամայն տալը քան նմին՝ զի թէ ոչ զկանաւոր-
լեան սպանցէ զայրն ներսէս, ինքն սրով վախճանեա-
ցի։ Եւ պատմէր՝ թէ նոյն հաւանեալ թագուհոյն,
ներսէս թէպէտ դիմեալ սպանանելոյն զթագաւորն. և ըզ-
կինն՝ կին առնէր, և զվիշտացուցն յաջորդէր իշխա-
նութիւն։

Ե. Ազդ՝ պատկս նախանձայնեալս զեկուցաւ, լիզաց-
ուցն սակ թագաւոր. այո՛, այս արդեօք լինի և
զնեալ. (9) և յայլոց ոմանց առասպեալ քերթողաց։
Կայր առաջիկայ բանս բոլորովին անյայտաբար վերջ
ջացեալ զերազանի, այնու որ զպատահմանցն տալ-
ման առաւել քան զչափն՝ յիւր կենակիցն առաց
ունել։ Վանդի և տրիանայն զառաջուանն ի մոլ-
դիկ եղեալ, բնաւորեցաւ լինն յայնոսիկ (10) յորդո-
րեալ սաստկապէս, որք յանկարծադէպ զեղեցիկ
կերպին հանդիպելն երեսաց, այլ ոչ եթէ ընդ որում
քաղմաժամանակեայն դուզեալ իցէ ամուսնութիւն.
որոյ յերկարութիւն ժամանակին՝ և սիրոյն նուազն յոր-
դութիւն։

Է. Ցի՛ նա՝ և զոր սիրէն իսկ ոք, միշտ ի ծածուկ
առ ինքեան պահէ. և զնորա հաճոյն հանապազ
կամի սպասաւորելով կատարել, յայլազս նորոգմանն
և յաւելուածս զթոյն առնելոյ. զի նոքովիք ուրախա-
գեալ՝ խորին խաղաղութիւն զկենցաղս (11) անցուսցէ։
Այլ ոչ ևս անհաւան հակառակաբան վարեցեալ՝ հրա-
պարակապոյժ ձաղանօք՝ թշնամութեն ի մէջ արկա-
նելոյ սաւրութիւն. (12) որոյ և մանաւանդ կանանց
առանձինն՝ մանկուչսի և զմերկն յոտնքէ տեսա-
նել, և յաւէտ վասն այնպիսի փառասորեալն թա-
գուհոյ։

Ը.

(9) Երկու օրինակք՝ եղեալ, ի յայ-
լոց ոմանց։ Ցի այս՝ թէ լիզագուցոյ
թագաւոր կայեալ էրկ կանգաւղէս,
առասպ թէ էրկ ձչմարիտ, այլ և
ոմանք ի քերթողսց յիշեալոցն։

(10) Երեք օրինակք՝ յորդորել. Ցի
գրգռել առաւելապէս։

(11) Երեք օրինակք՝ անցուցանէ։

(12) Օրինակ մի՝ սրտ. Ցի ուր զի-
կի՝ այն զի և կանանց մեծ, նեղ։

Ն. Այլ և անկարելի՛ ևս էր առն օտարի՝ զվնճասպա-
տիճ դշխոյն, թէ և կանաուղէսն կամէր, մերկ՛ ի
հանդերձից տեսանել. զայնչափ նախապզուշեաց
՛ի մէջ եղելոյ, և յառաջաստաւիակ գահոյիցն, և ՛ի
բաղմութէ ջահիցն լուցելոց. և միանգամայն պահ-
պանելով ներքինեաց և նաժշտաց յամրաճաճուկ
սենեակս։ Այլ թէ և [13] ՛ի մուերմագոյն ոք ՛ի լս-
պասաւորացն ՛ի ժամուն յայնմիկ արտաքոյ հանել
պեսցի, առանց հաւաստի հարցավորձանաց անհնար
լինի ՛ի ներքս թողանել, թող թէ պատուհականա-
գունին՝ և յոչ ՛ի սպասաւորացն եղելոյ կարգի՝ առ-
նելին խոկ անմտանելի գոլ։

Ջ. Այլ ինչ անյարմարագոյն առ ՛ի լսել քեզ զայն
կացցէ, ընդ դուզնաքեայ յանցմանն այնչափ ՛ի զայ-
րացումն գալ [14] առնուն, մտաբերեալ սպանու-
թեչն Թաւիեր Թոյնս, զպատճառն ինքեան գոլ ա-
մենևին բարեփառ երջանկուհեն լինելոյ։ Այս ընդ ո-
րում համապատիճ թագաւորուհեն զոհասրձացեալ
վայելչանայր՝ Թողեա՛լ զնա, և այնմ [15] զուգեալ
զինքն յամուսնութէն, զոր փոքր մի յառաջագոյն և-
տեսլեան [16] արժանի արուեաք ոչ արարեալ, խբրև
զգեղջուկ ոք և զյոյժ վարկանելով քամահելի. Թէ
ոչ՝ զի ստուգեամբ լի զբանսն համարելի է զշարա-
գրիս։

Ճ. Այս համանդամայն խոկ անվայելուչ զգրժելն
գիւգեայ իւրում սիրելագոյն նիզակակցին, որ միշտ
համակամ՛ ի պատերազմունսն էր, և վայելող՛ ի քո-
ղոր խրախանչից խաղաղական ժամանակի։ Խոկ զթա-
գաւորութէն յօժարելով ունել զգահ, ՛ի քաղցր
ինչ իրաց զընդդիմութէն և զառաւել անվայելչութե-
տե-

(13) Երեք օրի՛. ընդ ե մթերմագոյն։
(14) Երկու օրինակք՝ ամոսին։ և այլ՝ գինչ մթերեալ ոպա՛՝ ըստ՝ վասն փոքր յանցման ամուսնին՝ այնչափ զայրանալ կնոջն, մինչ զի խորհիլ սպանանել զնա՝ որ պատճառն էր իւրոյ բարեփառ երջանկութեն։
(15) Երկու օրինակք՝ զուգել։
(16) Երկու օրինակք՝ արդեօք ոչ ընդ ոչ արարեալ իբր զգիեղջուկ։

տեսանել ի գործ : Այլ զի յապաչնոյց և՛ ի գայլէ հայց Թագաւորին , (17) և յորնախուժէ մարտիկ զօրականացն դժընդակապոյն և անջրելի քինու՝ խնդրեալ լինել մահուն վրէժխնդրութեան : Այլ կամ յաղագս (18) հարազատաց Թագին և վայելից տերութեանն , և կամ արժանաւոր վոխանորդացն յաջորդել զԹագաւորութիւն , ի միջ մատուցեալ մահուչեակի՝ բաւական բառնալով բազում հիքութեաբ նորայն լինելին անձին , առ ոչ զԹագաւորութեանն Թողացուցանել իշխանութիւն :

Ը . Այլ յայլս և յայլ քան զայն հերոդեսեայն առաջեալ պատմուի խուզեալ՝ աւարտի (19) առաւասիւքս բանուք . որ առնելին զատեալ՝ ի չքմարտութենէն , և առիթ առքաղաղաթութեաբ միանձնեսուր իւրոյն լինի զոհոյց : Յաղագս որոյ անօգուտ համարեալով՝ ոչ ժամն է զանարդ ալուկ շարագրութիւս , և ոչ միայն հրաժարել՝ ի կրթեալոյ , այլև մեծ միջոցաւ՝ ի բայց՝ ի նոյն օրոշել (20) լսեալութիւն :

(17) Իբրու օրի՛ . Ե՛ի յոչնախուժէ :
(18) Հարազատաց . Անտիսեան ժառանգք , և արժանաւորք , ի օրէնս նաւոր յաջորդք Թագաւորեն լինելոց բաւական լինելին բառնալոյ զանձն նոր բազում Թշնամութիւն : Որքա լեին հերակլեանք իմ սերունդք հերակլեայ . եթէ զի քան նորուն հերոդեսեան՝ ի հերակլեանն արդեանէ սկսեալ զամս հինդհարիւր և հինգ Թզիք քան և երկու որդի հօր յաջորդելով մինչև ցկանգաւեալս պայազատաց յինն լուսցուցող : Եւ արդարև ոչ պատմէ անդանօր հերոդեսեան , զհիամակեալ լուսացուց բնիկ ազգէմ զինեցան գիւղեայ . մինչև խորամանկութե՛ ի պատգամն գեղեփեանն պիւթեայ առաստան առաքել նոր զինգիրն՝ ընկալաւ Թագաւորել նոր զինգիրն՝ ընկալաւ գործել լուսացուց մինչև ցերկոտս առ 562 . ամաք նախ քան զքն :
(19) Օրինակ մի՝ յառաջելոցեանէ :
(20) Երկու օրինակք՝ ի լսելոյ :

Օրինակ Ե.

Նշան (1) վկայական.

Ա. Ով ամենայն իսկ պատմութիւնս քերթողական՝ պատշաճաւ կորստեան յիրաւի ոչ թերևս բաղձալի լինել. որք զպարզամիտսն իբրեանց առաս-

(1) Նշանակ՝ Հերակլ՝ ըստ հնչեցնականին, և ըստ լատ՝ Hercules. Հնոփոխ. անուանէր ի հին աշխարհն անդ բազում ցոյցք ի վերայ, մինչև ըստ վարանել՝ լինել Թոհմով իրք քառասուն և երկոց. ոմն զի ասէ՝ որ միանգամ մարմնոյ ուժգնութիւն և քաջութիւն երևեալիք հանդիսանայիցն ի հնումէ անդ, հերակլեայ կամ հերքուլեայ անուն ժառանգեին: Բայց ի ազգանէ գիտացս սակաւքիս ի գիրք Ե. մանուկն էին, զերիս Թոհմէ գվնասաբաղդեան. առաջին և կարի հնագոյն՝ հերակլէս եգիպտացի, որ զանուն ստացմանն քաջութիւն իւրոյ կանգնեաց՝ ի լիբիա. երկիրդ՝ կրետացի, որ զղեանգիսական մկրտութիւն հրահանգեաց ստացմանեաց. և երրորդ՝ Թերսայեցի, առաւել որդի արամազդայ. Ծնեալ յաղխ մեռեալ կնոջէն ամփիտրիոնէ արքայի, և ի ծագել սակաւ մի յառաջ քան զպատերազմն տրոյայ. "Ա յլ հանեռնուԹիւն՝ (ասէ) և հանդ գէտ Հիպն քաջութիւ՝ պատճառս եղ յետ մեռանելոյ՝ վերջնոցս այսմ միայն գրել հանդիպեալ զնմանս զառաջնոցն ի նոյն եղելոյ գործառնութիւն, ոմն Թէ իւր անուն գտաւ մի միայն լինել հերակլեայ": Ա յդ՝ մեծամեծ քաջութիւք, մանաւանդ Թէ անուղղի բռնութեամբ հանդիսակուցիք ի քերթողաց անուն և յառաջնոյն անուն ի առասպելարկուաց ընծայելոք հերակլեայ Թէպէտ այլևայլ և բազմերևնակ պատմին, սակայն յաւէտ ղեանաւորքն ի նոցանէ՝ երբ սեպհական կենաց նմին վերաբերեցան յերկոտասանեան, զոյս և կեզծեցին կերպել նմա ի խորհրդոյ գերմանեան պատգամոյ՝ ըստ հարկադիր հրամանի հանճարոյ երջանիկ խրոյ երբեմնոյ, ի սա դրելոյ նախանձայուզ գիտի հնոյ կամ յաւնոնել՝ ի կորուստ հերակլեայ ներհակել: Զորով զանց արարեալ մեր յերկիցդ վիպերկասեանէ, շատ հանդուրժողութեամբ յիշել միայն զառաջինն, յորում փակի առաքինասիրեալ անուանն ներին. զոր ի մէջ բերէ նա ինքն գիտացս ի նոյն գիրսն. եԹէ ածուհին հերաս ի ծնեցեալ անմահ նահանձու վրէժխնդրուէ բերել ընդ նմ, անգամին յօրոյոց մանկանն հերակլեայ արձակել երկաս վիշապս հզօրս ահագնանձ տեսանելոյ գնա. խակ մանուկն աներկիւղ զիտիցն նոցա կալեալ և հեղձուցեալ առաւակէ գնոսա. և վիճ այնորիկ կոչեցաւ ասէ այնու հեռաս՝ Հ'ρακλῆς. Խոփէ՝. իբր առնել փառք կամ պարծանք հերայ. զի ի ձեռն հերայ ամենի քաջութիւն հանդիսացաւ փառաց: Իսկ այլոք չգիտակ նա ինքն զայս պատճառ, ասէ յառաջնոյն անուն ի-

առաւաւելական հնչմամբք, յոյժ [2] պատրեալ դերդուձէցուցանեն, և միանգամայն յամբարշտուձեն արհամարհեն Ձանասպարհ։

ք. Նայց առաւել որ ի մեծն ոճոյն՝ ղերակլէայն համբաւեն՝ ի բազմախոտմն գիշերոյն զտարօրինեալ Թէզէն առնել խարդաւանս, անդր և ի վէր քան զբնոլորն առացեալ է ստուն։ Այսպէս զի այս՝ ոչ միայն յարդարական ստերիւրէ պողոտայէ, այլ և յոքնաբեղուն և ի բիւր մասն կախարդական չարեացն՝ իբր մշտնջենաւոր կորստեանն լինի առիթ լսողացն, այսպիսի բանիւք զրուցելով։ Յարկադիա [3] ուրեմն քա-

---

ւ տոյն)։ և այնպէս զերծել նոցա,
ւ առ ասէ՝ սեբաթրաս զաւգե իւր
ւ ի կնոջէ։ և զնաուկն յորդե-
ւ գիրս։ Իբր պատանեսաս գիրք
ք. գլ. գ. ի գաւառն արկագիա.
առ. Շինեաց ալէքս զվարշ-
ւ Ջուցն զայն առնար ալեայն ա-
ւ Թէնայ ի սեգիա, ուր և հաս-
ւ առառեաց զարքունիս իւր...
ւ արտ զաւակք նոր՝ լինկուրդաս
ւ ամիփգամաս և կեփևս. խակ
ւ գուառր՝ ասգէ, ը որում սոյ
ւ առանգէ եկառէոս՝ շաղշարէ-
ւ ցաւ հերակլէս, Թերևս ի գալն
ւ իւրում՝ ի սեգիա. որում իրաւ
ւ գերկ լեալ ալէայ՝ գնաս ինքն մանր
ւ կամէն հանգերձ փակել ի տա-
ւ պանակ ընկէց ի ծով. եւն։
եւ ի գլ. խէ. ի առնարէ սո-
ւ ոմ միով առագիտնաւ հեռի է
ւ հոգաբերս լինել, ուր գնասցեն
ւ կառարեն ի պաշտօն ալէանն
ւ ասենայ... և ի հիւսիսակող-
ւ ման առնարին է ազգիւր ջրոյ,
ւ առ որով պատմի ապականեալ
ւ առգեայ ի հերակլէ. զոր այլ-
ւ ազգ ունի եկառէոս։ Եւ ի
գլ. խգ. առ. Այլ ազգ ի ամէ է
ւ բան նոց. որ առնեն երէք առգէ
ւ գաղտ ի հօրէն իւրմէ ծնեալ
ւ զառեղփոս՝ ինքնին գառն գոր-

դիպատացոյ պարշնել հիմանուձանս
լծոյ և զայլոցն անհամաձայն ի-
բերայց կարծիս զանուանեցս։

(2) Հին սրինկն՝ պրապէս։

(3) Յարկագիա։ ըստ Յարկադիա գաւառի ի քաղաքի ուրեմն։ Ան
առապէս երակլէայ և սագեայ ը
հանգամանացն պատմէլոյ յոյնի
կայդ՝ ոչ գոանի այսօր առ ուսիք
ի մատենագրայ յունաց կամ լա-
տինացոց ի սով արձանագրոց,
Թերևս առ կորստեան բնչմասա-
ւոկ գրուածոց նախնեացն։ Ան
հետք լինչ նորին սեռանին առ
ստրաբոնն և պաւսանիայ, զորս
ակնարկեն առնուլ յեբրայեցոյ
և յեկառեայ միպեացոյ, յորմէ
մարիմ է իմառասաիրել և սորին
հեղինակ լինել ուսիք ի նոցանէ։
Գանալ ստրաբոն յաշխարհագր.
գիրք ժգ. առ. Պատմեն զսեռ-
ւ Թրայ լինել կիլիկեցւոց և մի-
ւ ասցոյ Թիւր։ Ան ը եւրի
ւ պիդեայ՝ ալէաս հայր սագեայ
ւ յանդիմանեալ զգուառր իւր
ւ պղծուք ի հերակլէայ, ի տա-
ւ պանի փակել զնա ընդ որդւոյ
ւ նորին սեղեփոսի ընկէց ի ծով-
ւ ուր սեպտուիքն ալէնայ վա-
ւ բեալ տապանն ի ջուրց անտի
ւ էկն ի գրունա կայիկեայ (գե-

քաղաքի կացուրդ եղանել ամենայն, և զնորին քըրմ
մուհի զոմն զաւգէ՝ զաղեայ գուստր, պար անցանել
լով՝ ի գիշերապաշտամանն՝ քայ՝ երակլէս բռնադա
տեր. և՝ ի գիտութիւն ապականութեանն, մատանի առ
նամ թողեալ, ասէ՝ անցեալ գնայր: Այլ (4) զնէ յղա
ցեալ աւգեայ ծնանելով զտեղեփոս, առ՝ ի յիւրն
կրից ընկալեալ զանուանն: Այլ հօրն զդացեալ զա
պականութիւն՝ բարկանայր յոյժ. և զտեղեփոան գրէն
ընկեցիկ առնել յանապատ, և անդ նմա եղիւն ըս
տին (5) ընծայեալ. և զաւգէ կամեցեալ անդնդա
տոյզ կորստեամբ բառնալ: Ինդ որ Ջանասպարհոյ
դեալ երակլէս յայնժամ, գրէ՛ թէ և՝ ի մատանւոյն
ծանուցեալ առ՝ ի յինքենէ գոլ զապականութիւնն գոր
ծեալ. և յայնմանէ ապա զյիւրմէն ծնեալ համ
քան՝ ի վէր բառնայր. և զնէ ապրեցուցանէր՝ ի մահ
ուընանէ վտանգիւն: Այլ (6) համբաւեն ևս դալ
ձեալ,

* ծեալ ընկենուլ զնա՝ ի լեառնն
* պարթենիա, ուր անուն կա
* թանէ եղիւնն»:

(4) Յա- զնէ: ցի՝ և զնոյն ինքն առ
գէ՝ առեալ յղացեալ. և՝ն:

(5) Օրինակ մի՝ ընծայէ. և այլ՝ ընծէալ:

(6) Յա- համբաւեն: Այսուանուէթիւն
աւգեայ ընդ ուխթայ և որդե
գրութիւն նմ առեալ թոյլ՝ հանդերձ
ալիքն առաստելութիւն այսպէս յի
բերի՝ ի գիտութիւն սիրելեացդ.
գիրք ը. «՝ ի պատերազմանց առ
* սի գալոյ հերակլէս յարևա
* գրա և ամենայն կալեալ առ
* առեալ արքայի, գալոյ առաջա
* նեալ զգուսան նր զաւգէ՝ առ
* ցանէ՝ ի առիմեան: Յա- ալեայ
* ՝ի վի հասեալ յղուէ նր, և ըս
* սելոյ առել, խառնուան լինի
* սրելոյդն՝ ի հերակլեայ լեալ.
* այլ նր ոչ հաւատացեալ՝ առ
* զաւգէ՝ ի ձեռս նաւպլեայ մի
* առքսի խրատ, զի առցեալ՝ ի
* նաւաշանգիտան նաւպլեայ ծո

* վակուր կորուսցէ զնա: Իսկ
* ՝ի Ջանասպարհին առ պարթե
* նիս լերսէր պաշարել նր յեր
* կանց, պատնառանոր պիտոյից
* բնութէ խոյս տայ՝ ի մերձաւոր
* անտառն. և անդ ծնէ արու
* մանուկ՝ Թագուցանէ զնա արն
* կուլ և ինքն գարձէ անդրէն՝
* նաւպլեա հանդերձ եկեալ հա
* սանէր՝ ի նաւահանգիստ ան
* դրի արկեացոց. ուր խնայեալ
* նաւպլեայ յօրմոդն՝ պարգևէ
* զնա հնդոյ ոմանց կարճացոց
* որք ուզուրէին յասիա. և նէ
* տարել վաճառեն զաւգէ տէ
* Թագոյ արքայի Միւսացոց: Ա՛ՀԼ
* մանուկն որ Թագա՝ ՝ի լեառն
* պարթենիայ գտեալ՝ ի հովուաց
* անտի կորիզեալ արքայի՝ զի
* դիւցիկ անանէր առեալ եղիւն.
* տարան առ ակն իւրեանց գը
* րով խանգագատեալ՝ առ Թագն,
* և իբրև որդի գարմանեալ ըզ
* նա. ակզնփոս անուն՝ ի անուց
* չէն Իւրմէ՝ եղեալ նմ (ի յետ

ձեռաւ, լուտ հմայից ապուզանեաց՝ առեվթատ ի նմա
նէ (7) զաւգէ կին առնուլ, և զառեղփոսն՝ որպէս
է. Աղբ՝ որպէս ասէս, եղիցի ուրուքն յայսոնի ար-
հատիա (8) քաղաք. բայց ընդ այլ այլոց ձիմարիտ
պատմագրացն այսպիսի հուշակել գործեաւ իրք ե
ժա-

, նէ անոյն, (որ յուռնարէն ասի՝
, ձնագոչ. Էլ-փո-) : Բայց յորժ-
, քուռնա ժամանել ընկանին՝ եր-
, թայ ի գեղին հարցանել զգ-
, մայր իւր, և ուսեալ ի պատ-
, գանացն գնայ գտանէ զնա առ
, առեվթայ ազգայի միւսացւոց.
, ուր և ի ծանօթս եկեալ եմէ
, այր ուրուք որդի է նա՝ մեծա-
, ձայ պատուով ընկալէ զինն.
, մինչև առեվթայ՝ որում ոչ գոյր
, արու զաւակ, ամուսնացուցէ
, զնա ի գուստր իւր արգիսել
, պէ՝ յաջորդ թագաւորութեան իւ-
, րոյ կացուցանել զառեղփոս :
Եւ սա ինքն անուանին առեղփոս
է, զորմէ պատմէն երթալ յօգ-
նուն որովայ ընդեմ քաջայն յու-
նաց, և անդ վիրաւորեալ ի մե-
ծէն ափիլլեայ, և ուսեալ ի պատ-
գամացն աստուծոյ ոչ այլ ուսանէր
քաջկռիւ գտանել՝ բայց ի նմին
ախիզ որով խոցեցաւն, ընդունի
ապրանի քաջկռիւ վիրաց խրոց
ի ժամուդ անտի ախիզին ափիլլեայ՝
վիշտորգութիւ ոգևաեալ մանրամի
խրոյ :
Իսկ հմայիւն ապուզանայ՝ նոյն է ընդ
դէպիխան կամ պիւթեան առացեալ
հարցկուէն, զորմէ այսպէս ունի
Նոննոս ի մեկն. առասպ. Փով-
, կիդէ գտաւաւ է յերկադայ, յո-
, րում շինեալ է քաղաք՝ որ կոչի
, գեղիք, և ի քաղքին յայնմիկ էր
, տաճար աստղոնի՝ անուանեալ
, պիեռով. յորում տաճարի կայր
, եւսուսանին հաստեալ, որ նշա-
, նակէ թէ աստղոն զերից ժա-
, մանակաց ունի զնախագիտու-
, թիւն՝ զանցեալն, զներկայս, և
, զապառնին, Յայն եւսուսանին
, երէք կանայք գիւսցեալք՝ յո-
, րմէ հերք և շրջերկին աչք
, նոցա, իբրև զմոլեցելոց. և ի
, ձեռն աստղոնի հարցկուեմն
, առնէին» :
(7) Ա՛յ օրինակք մեր վրիպակաւ
գրեալ էին առասնեայ՝ ղաւ-փէ, զոր
մեք ըստ պատշաճի ուղղադրեցաք,
եդեալ՝ ղաւ-փէ :
(8) Հրիւ-էիա : Թուէն վրիպա-
կաւ գրչագ զանց եղեալ յայտ օրի-
նակս մեր նախադիպ՝ ։ յանուա-
նէդ՝ արիւ-էիա. իբր ասէլ, շնոր-
հեացն կամ ասացի՝ թէ յարկագիտ
գաւառի է քաղաք, ձէ : Այր և կամ
էր տեգիա՝ ըստ վերագրելոյ բանիցն
պատմչին՝ և կամ ալեա կամ ա-
լայա՝ ուր հերոգոտոս գիրք. Թ.
և ստրաբոն գիրք. Ը. յիշատակեն
լինել հռչակաւոր տաճար ասթե-
նայ. որ և երկոքին քաղաքք՝ էին
յարկագիտ գաւառին՝ ի ներքին
կողմանն պեղոպոնեսոսի առ պար-
ճենեան լերամբք : Բայց հասա-
ձայն քերթողահօրս ըստ անուսու-
գուն արկանէ զքաղաս և ստրա-
բոն, յասելն, գիրք. Ը. : Ընդ-
, վիայս թէ ունիմք ասել առ ի
, հաստատն այնմ՝ թէ որ այժմդ
, կիւրիկեցիք՝ էին յոչ ըստ զա-
, ուերագոյն տրոովայ, կամ թէ ըղ-
, առեղփոս մարթ լինէ նոցէ կար-
, ծել՝ եկեալ ըստ իւրում յար-
, կագիայ անտի, զոր ընկալեալ
, առեվթայ ածեալ նոցէ կին, և
, զառեղփոս որդի նոր յաջորդել
, թագաւորութեանն միւսացւոց» :

ժամանակաւ անկեալ Հաստատուեցաւ. ոչք զբոլոր կիրս անցից կերեցաղոյս Հաւատոյ քննութիւն յարմնրեալ պատմեցին. զմիայնատրութիւնս՝ ի ցամաքի, և զնաւակռուհութիւնն՝ ի ծովու, և զնոցունց յաղթութիւնն և զպարտութիւնն։ Սակ զայս ոչ այդեօք կարելին ընդ նշանաւոր ժամանակացոյց արկանել շարադրութիւն. Թէ ոչ ամենևին միատանայ և անյայտութիւն բերել նշանակ։

ը. Տի՛նա, Թոյլ զայս, երկրորդս առաւել անհաւանութիւնն ունի առաջանութիւն։ Օ Լատին [9] որ նոյն իրաւանցն փայլեր ուղղութիւն, և պարկեշտասիրեալ ազգախոհութիւնն պայծառանայր, յայնպիսի մտաբերեր տարօրէնն խառնակութիւնս. և հա՛մ ի յոքնաժողով յաշխարհադումար ոճսին [10] զաթենայն հատուցեր

(9) Ջէրտ։ Ասասնօր բանիւ նոյնն հակառակորդաց զինեի ընդդեմ ինդրեալ։ Քզի համբաւելին զնէրակլեայ սերոյ լինել ուղղութիւն և արդարութիւն, և ի վերայ այսորիկ պարկեշտանալ ևս ոչ՝ խոհութիւն։ Ընս որում պատմի և առ քաղեռփռեայ. գիրք. Ե. և ի ժամանելն հերակլեայ յարքունս հասակի, և ի յուզել խոր հրդոյն այնու հետև վն ընտրութիւն վիճակի քզքաջարութիւն իւրոյ, անդէն երևեալ նմա երկուց կանոց, միում պարկեշտ համառաւել և զգաստութիւն զարգարել. և միւսոյն ընդ հակառակն գլխոյվին ի խնդիրս ցոփութիւն հանակել, և երկարանչիւրոյ նշ գոն գործեալ կինչն յանկուցանել զիւրս երխատարգին, առ գնէրակլէ ի լայ Թոյլ զնուին, յառաջնում կոյտ անգր յօժարամիտ անձնատուր լինել։

(10) Ջաթենայն ինքնին։ Վն ըստ հոյն ալթենայ առ յառաստլեայ լինել գուսար արամազդայ, ըստ այսմ օրինակի ծնեալ ի նմանէ. կոյս գերատեսուհի պատմեալ հելլանոսաց զաթենաս՝ յառաջին Ա՛ՀԼ և՝ Ա՛ՀՏԻՍ. Բառքենաս։ Ի՛ր հելլանոսաց զաթենաս՝ յառաջին

լնելոյ նուիրական պարերգութեան ։ Այլ ապաքէն առաւօտն հաձոյանալ արժան էր ի սրբարանին . և ոչ պէտական գործել պղծութեան . մի՝ զի ի բաղմահաւաք դիւցազնական խմբակցելոցն զանգ խառնէր էր . և երկրորդ անգամ , յիջեալքն երկնչէր բարկութենէ ։ Այլ անհաւանելի էր և կուսին լուծել խաղաղանալ , (11) որ ի տղայութենէ նուիրեալ աթենայի զինքեանն պահէր սրբապէս կուսութեան . և մանաւանդ զի առաձեռնպատրաստ էր գուժիւն զեկուցանել պարերգականացն բազմութեան . և նոքիմբք դիւրաբաղձ ի նորայն լինել (12) ի բռնադատուիլ ։

Ե . Այլ թէ և հաւաներ ևս քրմուհին , յոյժ անյարելի իսկ նոցա և զանարժան խառնիճին էր կատարել հնչուածոյ ։ զի որպէս ի մեջբերէն արեգականդ ի ջահիցն և ի լապտերաց անթափուածս ստուերաձև ամենայնքն պայծառացեալ լինէին վայրք ։ Այս մանաւանդ զի գլուխ պարուն միանգամայն և կատարած տող ոտնին նկ լինելոյ , խօսել անդամ զաղտեղութեցն , և կամ լսել զուրուք ի բեր առնոյր յանձն , յոր աչք աւերնեցուն յառեալ (13) հայէին . թող թէ խայտառականացն բերել յօժարուիլ ։

Զ . Վարձեալ , և զինչանակ ձաղանացն առ նմա թողուլ , այս կարի յոյժ յանառնելեացն գոլ . և շամբուշ մտացեացն անդամ եղոյ , ինքեամբ զինքեանն յայտնել թշնամանս . (14) թող թէ խմաստնագունն ,

խորագոյն դիցի , առաձարք նորին՝ ոչ աճեցուցանէ . եղէսինայն և փոխիսին՝ զորս յիշեն առրաբոն և պաւսանիաս՝ παρθενών . Բառիս նշան . այս է՝ կուսաստանք անուանեն . իբրեւ նուիրելոց կի պարտէին նորին օրէն էր կոյս լինել և զանարատ կուսութեն պահել , ոչ վնասացն առ հռոմայեցիս ։

(11) Երկու օրինակք՝ որ ի պղծութէ ։

(12) Ձոյլք օրինակք՝ լինել բռնադատութէ ։

(13) Հին օրինակն՝ հայէն ։

(14) Ձոյլք օրինակք՝ ըռղ ։ այ՝ զինչանակն՝ մատանին որ ինքեան մեծագոյն անարգութէ բերէ՝ առ աւգեայ Թագուհին . զկնոքին անուղղ է գրել առնիանասին հետակն՝ ոչ համարել է առ քեզ . որով հետև զայտիսին գործ , որ է անձամբ զանձին խայտառակութեան հրապարակել , նաև պատասխանք անգամ ոչ առնեն էր բէք ։

ելին, և ամենևին ոչ։ Յամէ հօրն յայնքան բարկութիւն շարժեաւ, ամենեցուն յայտնի է՝ և ոչ ոք անպատասխանայ, զի արդարամարտութեամբ և վրիպանոք լցեաւ է բանս. զջերմեռանդն գուժ ծնողացն առ իւրեանսն ունել մանկունս. և վասն նոցին ազգի ազգի հնարիւք զանազան զգաստանալոյն առնել դիւրինս. այլ թէ և զանձինս (15) ևս հասցէ՛ի վերայ գնել, յօժարամիտք լինին՛ի վրկութիւն։ Այս գլուխ այս այսպիսի է, սակս ասացի՝ որպէս յարմարագոյն է ինքնաձեռն լինելոյ որդիս, զոմն գաղանաց ընկերեցուել կուր, և զոմն ծովակաւիժ սաստկամամբ բառնալ։ Այս կամ այն ինչ՝ անհամբոյր (16) վարագին գալ (17) տղայոյն՛ի գիւեցուն, և մարթել (18) մարդօրէն զանհաստատն խնամել. թէ ոչ գլուխ անդէն և անդ վազվազակի կամ՛ի ցրտաշունչ առնոամանեաց, կամ՛ի խորշակայեղոյ ջերմութէ, և կամ՛ի գժընդակ ինչ գազանաց և՛ի թռուցիկ նաւուր ձրձեաց սաստկեալ լինելը։

Է. Այս եթէ այս անկարգ և արտաքոյ յարմարակատնին սասցեալ էղև. Հետևապոյնս, ընդ անկոխ և ընդ սահնևևին անսասան երկիր հերակլեայ՝ որպէս մոլեկանի ուժեր Ձանասպարհորդելն, ուր ոչ թռուչեալն անվայելուչ։ Օ՛ի ոչ յառաջդիտութէ ինչ ուներ Ձանօթութէի յաղագս զտեղեկոտն բառնալոյ. և ոչ սովորական ընդ այն (19) վարել ուղեգնացութէ։ Այս թէպէտ (20) սասցեալ բուռ անցից դիպուածոյն արդեօք կալցի՛ զտեղն, սակայն զամօթանացն յայտնեալ սակի դիտութէն՝ աներևելիս պարտ էր առնել, և ոչ

(15) Ձին օրինակն՝ և հասցէ։
(16) Օրինակ մի՝ վայրագին։ իբ՝ վայրենի կամ անընդունայն, այն է՝ եղեն։
(17) Զորք օրինակք՝ փղոյոյն։
(18) Երկու օրինակք՝ համբերօրէն։
(19) Երկու օրինակք՝ Ձայր եւ ուղի։
(20) Օրինակ մի՝ սասցեալ։ իբ՝ այլ Ձեաւ՝ թէ սասցեալ էնթադրու-թէիս Ձգնարհաս է, Ձհնազրհորդելն հերակլեայ ըստ անկոխ անսասանն, կամ՝ նախագիտութէ և կամ՝ սովորութէ ընդ այն վայրս ուղևորելոյ. սակայն յայտնապէս զամօթալի պղծութէ բանս պարտ էր ծածկել, և ոչ հրապարակելով զայդին՝ անձամբ զանձն խայտառակել։

ոչ հրամայական ընթեռանք զԻսրն ի մէջ ածել
կրօնաց ։ Նոյնպէս առաստաղաքանդեաց՝ այս . քան-
զի սովորութիւն էր վերհին (21) եւ անդ քան օրինապրեալ
մարդկան , (22) զգաստութեան եւ զաղօթիւն անօ-
րինեալ՝ հարցմամբ առնուլ ի միջոց . եւ
ոչ թէ նոցին հրամանաւք քաղաքացիք լինելով , եւ
կրկնաբախտիկ բանիւն եղանել տալիք ։
ԸԲ . Ալ եւ այն պատմեաց եւ տեսիլեայն իսկ , յոյժ
անօգտակարագոյն էր , Թագաւորին եւ երջանիկս
Թէք վայելչացելոյն՝ խարդաւանացն զուգել առա-
սին , եւ զնորին (23) խոյզաղութիւնն զարմ՝ Թագաւո-
րութիւն ցուցանել ժառանգաւոր . որ նման ՚ի հներք-
հոյն միամտացն եւ յարատաքնոյն՝ զանբարդաւա-
Հաղոյնն ՚ի վերայ հանապազ հանդերձ պատկառա-
նօք այլ եւ տալ շառաւղունանս ։
ԸԳ . Իսկ պատմուի՝ որ այնգունակ իսկզբանէ միտքն
՚ի ծայր տառէ ի զանգեաց , եւ աննեղին կախարդա-
կան պատրանօք . եւ ոչ սուղ ինչ (24) մասամբ գնչեան
լինն կալաւ (25) կարծես ՚ի ձեռն ։ Պարտ ի ոչ զԺողո-
վրդեալ ՚ի քաղ դարձուցանելոյ զդէմն . եւ քննաւին հրա-
ժարեալ , անյիշատակ զամբարշտութեանն առնելոյ բերու-

(21) Վերհս վերնակաւ գլխոյ տուն գիրք՝ ե . օրի . է . ուր
յաճ օրինական մեր ձեւացեալ են
բառքդ՝ ե անդ ասա . փիճակ գրե-
լոյ՝ ե անգրագէն կամ անգրասաց : Երբ
ասել , Թէ այնու խակ ՚ի գլուխ ե
լանէ առաստաղին առանձին . զգեղ
սովորութիւն էր վերհին՝ ըստ որում եւ ոչ բնական օրէնք հաստատեալ
առ մարդիկ , զգաստանալ՝ ե
այլ անօրէն ընտրագործս պատու-
հասիւք բառնալ յանկարծ , եւ
ոչ Թէ ոչ ցուցանել առաստաղաց՝
ընծոյն հրամանաւ , եղեն ։

(22) Երկու օրի . զգաստութիւն ։

(23) Խոյզաղութիւն ։ Կամ օրինակք
մեր յայտ վայրի բաժանման ու-
նեին գրիչ զբառս՝ Խոյ գաղութիւն .
զոր մեք համաձայն եգելոցն ըս-

զաղթեցաք եւ առաւնաւ՝ միայն
գնեալով ։ Կայր անառակ ձայնս
երկնից հանդիսիլ՝ ի գիրս յայտ .
(առանց ՚ի առաջաբանութեանն
բնն մատենից) . երեւի առնել լի-
նել փիճակ պղծուէ կամ բռնաբարու-
Թիւն . որով եւ խնառանից բնաբա-
նիւք լինել . եթէ այն եւս անառա-
կի իմն է զոր առնէ . տեսիլեայ
ազգայի որ ամ երջանկութիւն տես-
Հայեաւն էր՝ գնայուատականին
պղծութիւն՝ յամառանալ առնուլ . եւ
գնորին տարօրէն խառնակութիւն
զառակ՝ ժառանգ Թագրուէ իւրոց
կացուցանել , եղեն ։

(24) Երկու օրինակք՝ Հապճէ ։

(25) Օրինակ մի ի ձեռն ։ Ի ոչ ապա-

Գլխակ. Ը.

Նիճ [1] զԱստեղեայ.

Ո՛ւ թէ գոյր Հնար յաղագս առաքանութեանցն զԱստղեայն [2] առնուլ մրցանակ, և հմմ աշխարհագրութիւնք յաւէտ բազում առնէին, յորժ զեբլիսիդես զբազանցեալ քան զամենեսեան [3] Եւթոխիոս զբ առնէր ոգեբերակ: Այր ընդվզեալ ուռճանայր ա ռաստեղասացութեամբ Ձառիւքն զբեր զառագումն 'ի հոյլ քերթողական պարուցն:

Յ. Ասացեալ առաւել որ զմեղեայս պատմէ, անդր և ծայրագեալ առաւականայ առաքանութեամբ: [4] Ո՛ւ զսկ

(1) Մեծ՝ կամ ըստ հելլենա կանին Մծուա. Ֆթիա. երևելի 'ի նահանի առաստելեան, ասի ևնել գառատ պտուղ ալքայի կոզքիայ, յեկառակ կի յիւսա անայ կնոջէն եւրմէ. որոց գոլով քաջ յարուեստս գեղատուրեաց և մոգուե՝ կեղծեցան և մեզիս 'ի գործ կախարդանք՝ նշանաւոր: Ահա զգեստես և զազգի ազգի անուանի անցս գիտասցուց յոգեղ զնանել 'ի քերթողաց անուն՝ զոյց առնելով նշանակել առաստիս, շատացել առաջնկայնեա և եթե, զոր ըստ պատշաճի ենթակայ եղծման առնու քերթողահայրս մեր:

(2) Երկու պինդք՝ դասդասեան:

(3) Եւթոխիոս: Յղեալ եւրիսկ գեայ ոգեբերակն անուանեալ քերթողի ծանուցեալ 'ի վերոյ. գիրք. Բ. օրի. Ը. և թէ վն էր անգամ նոր այնպան գոլեատիւ մեծարել. և ասա՝ զնորին հակառակն այսմ պատճառակ զնա քերթողահայրս մեր, ունիս առանձել 'ի այն գիրս օրի. Ա. ծան. 2: Արդ՝ զոլորել գաւնս գրելը յեւրիսկ գեայ՝ միջև յեւթոխիոսեան և հինգ ժամերն նահանգք, այլ մեծ մասն 'ի նոցանէ՝ ընդ որս և պերէսյոս այս հնուքն ժամի ծախել, ուր ասելին քանս միայն առ ժամիցս ամբողջ երևին, այլ ցուցանել ընտրելագոյն հաւասարումն գործոյն նորին 'ի ժամս բարեհաւոյ՝ 'ի կանգարբիս գիս. 1694: Իսկ 'ի կորուսելոց անտի լինել միւսոն և առաջին կայիգ՝ բայ 'ի քերթողահօրէս վերկայկ և հաստակոտորն նմին արդարեալ՝ 'ի հատոր. Բ. էր''. 488. ուր նշանարին հետք լինչ առաջնկայ անցեալի պերէսյ:

(4) Ջե. ջ զատ, որ է զմեզիս: Աստղեայ մեզեայ և պերէսյ՝ բազմիք հաշակեալ է առ նախնիս մատենագիրս՝ հնդիրձ արգանեան Ներհորդութեամբ յատանայ. որ և ըստ անանց հանդամանացն այլ և այլ եղանակաւ պատմել, առանձոր 'ի բազատութեան բնութենիս ընթացք հանապատել 'ի գեղարդել սիկիլիացւոյ, որ քան զնոսին ընդ

զանձ ասէ՝ ի սիրելեսն գառաւէն նաւել գՀեռա
յատեաց ուրուն, և գայ՛ի Թէտալիա ։ և անդ՛ ի
գործ գիակասպանն արկանիցէ սրուձեսս ։ Եւ
գնա՛

դէն յանձն էառ. մեգիա խնդրեին
գՋեքրն սպանանել և զանպահան
իւր արքայութիւն՝ ի նա գարձու
ցանել. այսպիսի ինչ Հնարեալ ։
Զի Թագուցեալ արգելասարգաց
ետուն՝ ի նաւն անդ, մեգիա մի
այն էլեալ ընդ անձամբ Ջնոյն, և
պետիէս գերոյց օծմանէ՛ ի պա
տառ զառամեալ կերպարանեալ
հանդերձ խորհուրդ ինչ պատ
կերաւ սրտակծոյ եկիալ էրևի՛ ի
մէջ ամբոխին ։ և բշմարիտակ մե
գիա՛ զԺողովուրդն ապչեցու
ցեալ՝ մուտ առնէ և առ Թագաւն
պերկիաս՝ իբր պատգամաւոր ար
ուեստից առ նա առաքեալ՝ զի ըզ
Ծերասի նր՛ ի մանկան նորոգե
ցէ ։ և յապագոյ այնմ՝ ի խո
րամս պատկերին մտել, և լուա
ցեալ՛ ի գերոյ անտի՝ երկեր երևիլ
նմ՛ ի պատուաստ՛ ի մանկամարդ
կայսառ փոխարկիլ ։ և այնպէս
հաւանեցուցանէր զԺգրն ըստ
Ժանի պատճառին՝ ի ձեռն գառե
լոց իւրոց՝ և ոչ ծառայից անանց
ապատաւորելիք վճարել զգոր
ծըն ։ Ապա՛ ի հաստարակ գիշերի
միոյ՝ էառ պերկիաս նկիր ի քուն
Թանձրանալիք, միւս ևս փորձիւ
հաստատացուցանել կամեցեալ
զիաստուածն իւր առաջի գառե
լոց նր՛, առել խոյ մի բշմանեայ
յօշիր ի մատուռն, և քաշ էփել
ի սանի, օծմանէ գերոյ ի կեր
պարան մատղ գառին հանել
ի սանէ ։ Զայն տեսեալ գառե
լոցն՝ մեագիա՛ և ի կատա
րումն հրամանին մեգեայ փու
Թային, և ի վր գիմեալ գտան
կոծ գՀայր իւրեաց սպանանեն ։
Հայց յետ քան գյօշիրն պատուի
րեն նց մեգիա Ջոհս՛ ի ձեռին էլա

գարձակ և շարժայար ոճով յառաջ
գերել՛ ի ջ. գիրս մատենարանին
Իւրեաւ ։ Ջհասն՝ ասէ, որգի է
ուիմայ և եղբօրորգի պերկիայ ար
քայի Թեսաղացւոց՝ երիտասարդ
ժիր և աչքառակ՝ առաքի՛ ի պերկիաս
անուն՛ ի հեռաւոր աշխարհ կող
քիացւոց՝ որ՛ ի սկիւթիա՛, ի
խնդիր ոսկի գերծանեն հասիւաե
լոյ առ յոյնս ։ խորհելով իւն սի
լեայ սովին պիտանացաք՛ ի կորուս
մատնել գչուան, կամակծեալ՛ ի
նմանէ վն յափշտակուէ Թագին ։
Եւ՛ ի պետս ապրածիգ ոգևո
րեալն հրամայէ կազմիլ մեծաս
հանդերձանաք գնաւն արգոն ան
ուանել ։ յոր ևիկեալ Ժողովեցան
գրեթէ ամ կոտորիլք յոտնաց Ժո
ղովրդեանն՝ ուղևիցկ լինել ըն եմ.
այլ՛ ի նոցանէ գլխաւն և զայրս
միայն՛ ի գիւցազանցն ընտրեալ
յաւուրն՛ և գնալ՛ ի Ջնոյն ։ Եւ
գնա բջմ և ապրի ապրի անցից,
(զորս Թողում՛ ի մէջ բերել ։) հա
սեալ արգոնաւորդաց ան գեմ և
գեալն էին՝ պատնէն անդ յաւին
Ժողովն գնեգիա օտարացեալ՛ ի
Ջնոյացն՝ ուղորել Թափառական.
որոյ առեալ գչուան և յարել՛ ի
աէր նր՛, և առնուիւք կոպեալ
ըն նմ, մոգել արուեստիւն ա
ռաջնորդել նց Թափել գգեղմնն
ոսկի՛ ի տաճարն արեայ ։ և նո
քօք հանդերձ գառնայ՛ ի Թեսա
ղիա ։ Ապ՛ ի Ժողովել արգոնա
ւորդաց՛ ի նաւահանգիստ անդր՛
գանիսոլ՛ ի մարդիանէն, լաւ յա
ռն գանազարմ բռնակալուէ պե
ղեայ, և գկատարած Ջնոյացն և
հպարտից խրոց առ հնարկ ։ Վն ո
րոյ երթև հառաչէ՛ ի վարանս առ
բանական արուարեր յառաջ ։ ան

զՅաղագաւորն որ տիրեր գաւառին, գաւաճանութիւն
մոռածելը կորուսանել. և զդատերան [5] հաւանեցու-
ցեալ յաղագս հօրն զառամութեանէ, զի ոչ ունի ասէ
արու զաւրմ՝ որ զհայրենեացն յաջորդեալ ժառան-
գիցի իշխանութիւնն. արդ՝ եթէ կամիք քայ, կարծող
եմ ես գնա ըստ հաճոյիդ՝ մանկագոյն, և նորոգա-
պէս ձեզ ցուցանել։ Նա զայս խօսեալով՝ անդէն և
անդ պատմէ առաքացուցիչ յայտնել նոցա զգործոյն
Հանդամանս. և առեալ խոյ մի յօշեալ ամանայր՝ ի
սան, և զառ՝ ի ներքոյն քորքոջեր հօր. և յեռանդ-
գանէն՝ ի միջոյ սանին խլըրտեալ զխոյն ցուցանէր
նոցա զկենդանին. [6] և այնու պատրեալ՝ յօշեր զայն
վնաս, և էր՝ ի սանին սակ, [7] և առեալ ինչ ոչ։
Ե. Ա՛րդ՝ նախ և առաջին պատմութեան սկիզբն խոկ
քորքովին զանյայտութեանն ցուցանէ քան։ Ա՛ զի
թէպետ և՝ ի միջ բերիցէ զտեղին հանդերձ թագա-
ւորաւն, [8] այլ զի ոչ ընդ ժամանակաւ՝ ի սկիզ-
թագ-

(5) Երկու օրինակք՝ հաւանեցուցանել։ Ընդունք զորից դատերացն
պէլեայ, քան առաջագոյնքն՝ ա-
սեն լինել, պատիկիկ. պէլոպէ,
հիպոմէ. և ապկեսթէ. յորոց
զանկեսթեայ միայն յիշէ գիտող
լոս՝ ի նմին վայրի՝ պատկառեալ
հրաժարել՝ ի մերոյդ գէտն յա-
նապարոյն հայրասպանութենէն։

(6) Հին օրինակն՝ և այն գոպէլ։
(7) Յերկուս օրինակս պակասի՝ և։
Քանզի գնելոյն մեզեայ զանկեսաս
՝ի սանն, ոչինչ յաւելու պատմել
եւրիպիդես զկենդանուէ նր մա-
նուկ հասակաւ։
(8) Ասէ վ՚ն՝ ի բանից քերթո-
պահօրս ունիմք խնամասիրել,
եթէ եւրիպիդես սկիզբն առնէ
իւրումն ողբերգուէ պէլեայ՝ ի
գարձէն յասոնէայ ընդ մեզեայ՝ ի
կոլքիսէ սկսեալացոց։ Բայց ար-
գարև սոյն այս արգհնաւորդեան
Հանապարհորդութիւն Թէսպէա և
հուսկահաս ծանուցաւ առ նախնի
քերթողս և վիպասանս՝ պէսպէս
հանդամանօք նկարագրեալ, սա-
կայն մեծապէս ընդ անաստուածս
գրաւեցաւ առ Ճշդիւն ժամանա-
կագիրս, յորոց ոմանք գտանիլ
գին լինել ընդ. և այլք՝ ոչ. ամե-
նայն քան զպատմական պատե-
հասիլն։

թացւոց գաւառէն գնաւագնայիկն Ձանապարհոր-
գաւթի մէդեայ արտաքերեալ յայտնեաց . ասաս-
նօր հալեալ աներեւութանայ ։ Ասայց թէ և (9) այլոց
ոմանց սոյն Ձառեցաւ քերթողաց , սակայն մեք ա-
ռանց քննելոյ սէ հարեւանցի թողցուք . բայց արդա-
րև այսպէս խաւրելով և ի նոցանէն զժամանակին
պահանջեացուք զՁաւաստութի . ուստի լինձ թուի
թէ ոչինչ կարէն յայտնի ցուցանել , սէ գնաւելի
անդր , և սէ զգործեցեալ կրն ։ Ի դալն (10) արդեօք
կատարեաց զբարեպործութեցն պատրաստութի , է-
թէ տարրացեալ ընդելութ և երկայն աւուրբք զդա-
ւոթականն (11) յարատեւեաց խորհուրդ . այս և սէ
մի ինչ յայտնեացն գոլ՝ ցուցանելով առաջիկայ ան-
հաւանութեն ։

Ե . Ձանգի նմ , որ սրտին և այլովք պատերազմե-
կան գործեւոք սէ կարէր հաւանարձակութի բերել
զվիժաւկն ընձեռելով խողխողումն , զիարդ հաւար-
ձակէր զիսխատպահկանն ի գործ արկանել արուեստ.
և կամ իշխել խբրու ի գուշաքեայ լինչ մուտքերել
գործ . (12) որում բազում երկիւղք հանդերձել էին
զպատկառանացն ածել յոտպահոլանս . և սէ եթէ
զիշուառահասոյն անձամբ անձին յօրինել տանջա-
նօք լի սատակումն , զոր ի թիւրքին էր ընդունելոց :
Ձու մանաւանդ՝ յաղագս որոյ և դիւթութեցն ա-
զէտք չարեաց յորժամ գամ մի ի վէր եկեալք ըմ-
բռնեացին ի վհկոյն (13) ուժեքէ , գոդցես իբր ի
յաւէտ բարկութի ածելով զնոսա՝ զանհնարին չա-
րատար մահուանցն վրէժս զինուն հատուցանել ի
վերոյ նոցա , ևս բազմապատիկ քան զնահապար-
ատայն , և զայնոցիկ՝ որ միշտ չարութեցն է կեցեալ :

Խակ

(9) Օրինակ մի՝ և յայլոց :
(10) Երկու օրինակք՝ Ի գալն ու-
դէօփ : Ք՝ արդեօք խակ և խակ ի
հաւանելն ի թիւտապիա . ոմն ա-
ռեալ ի գիտողսէ՝ պատմեցաք ի
վերոյ :
(11) Հին օրինակն՝ զդաւազանն :
(12) Օրինակ մի՝ որոյ : Ք՝ յորմէ
կատարած հանդերձեալ բիմ չա-
րեաց՝ զորս էին պատկառեցու-
ցեալ յետս նահանջել զնա :
(13) Երկու օրինակք՝ յոռնէն ։

Իսկ նէ, զի զայսոսիկ գիտեալով ինքը ապա և կամ սրտիվ իւրով ինքնաձեռն լինելով յոյնապիսի չարագործ ծուլթիս յանդգնեաւ բերելը քաջալերութիս. կարծեմ և ոչ բնաւ իսկ։

Ե. Ցի՛ նա, Թէ և արկանելը ևս ի կիր զխաբէութիւնն, Թերևս առ անտեղեակս ումանս, և կամ առ բարբարոսս արդեօք էր կարողութի՝ անտար [14] վրէժ ժապաւծութի։ Այլ ոչ առ ստոյգ հելլենացիան՝ և յոյժ հրահանգեալսն. որք իմաստութեն առլցեալք լինին ամենահնարն գիտութի՝ գրեթէ և բալորեքեան իսկ, բայց մանաւանդ մանկութենք Թագաւորացն. և հարկաւորագոյն ահա զմեծագոյն խոհականութե բերեն ինձ յինքեանս նսեհ։

Զ. Ա՛յլ ի վերայ այնորիկ ախտարագոյն յիմարութե, և խոյին գոլ տարացոյց առ իրն աննման. [15] որ այս՝ և ոչ գոյզն ինչ կալցի գյարմարուն։ Ա՛ման զի Թէ նմանեաւ իւիք գործեցեալ լինիցին կախարդութե Թէցեն իրք, արդեօք պատրեալ հաւանիցին. բայց անբանութիւն՝ որ զինչ ինչ զչմարտութեցն յարդարեր օրինակ առ մեծապատիւ Թագաւորն. ո՞ր էր որ յոյն մտաբերելը անհամբոյր չարութի, և զօրեր զորարացն անգամ [16] տեսանել դիւրատեալ զմարմինն. Թող Թէ զինչն զծնողն՝ բան բնական սոխրութե դեթոյն, զյոյժ զսոսկալի և զդժոխարադէսն՝ իբր զչնեշտալի առաջի զհայրենեացն անգամոցն [17] տե-

սաք

(14) Օրինակ մի՝ ի վրէժխոյժ։
(15) Երկու օրինակք՝ որ այլ ոչ։
(16) Երկք օրինակք՝ զեռանելով։
(17) Երկու օրինակք՝ զեռանել։ յ՝ Թող Թէ՝ ոչ ասէ, հիւրկ ընդ բոյս զեթոյն, որ և սոսկալի ինձ ընդ ասէ. Ելից. որոյ ի հայցական հոլովին առ. մեզ Եսբեդոյդ, և ազգն՝ հելլէնք. բայց և երբեմն առանձինն անպհկանեցուսն առնուն՝ Թեսսալիա մեծի գաւառին, ըստ ակնարկելոյն պլինիոսի ի գիրք. չ. գլ. է. և այլոց ումանց։

սանեն չարաչար կռտորումն [15] և անխնայաբար՝ յան-
ծանօթին մատնեալ ձեռս։

Ջ. Ա.յլ դի առուեցիր լի՛ բանս և՝ և սեծապոյն մոլ-
րութիւն, յանվայելչակարի յանկի գլուխս այսուհիկ ևս.
դի և նոքա [16] լինին ըստ կամացդ և կիսատ բնութեան
դիւրաշարժք և երազախոփոխք՝ ի պատրանս լի-
նել։ Սակայն առօյգ և ողջամիտ ծերութենին՝ հնազի
տապոյն խմաստութիւնն ոչ երբեք՝ ևս և լսելոյ զայս
ահա արժան համարիցի. [17] այլ գործով իրացն հան-
դիպել, և առեներին իսկ օտար։

Ե. Ա.ւ արդ՝ դի անօգտակարագոյն՝ ի սկսմանէ մին-
չեւ ի ծայր եւրիպիդեայս առացեալ եղև առասպե-
լաբանութիւն. և ինքն ըստ ինքեան առութեամբ լի՛,
և յոյժ պատճառք վնասակարութեան կրթողացն են
և կորուստ։ Ա.պա փութալի համարեացուք հեռա-
նալ յամբարշտեալ [18] առատ բանիցն, և քոյրսովինն
ի բանաստեղծականն հրաժարիլ պատմութեց։

ԿՈՒՐՔ

հարկ էր նախ յօշման մարմնոյն.
ուր առաջնիկայ բանս երևի ընդն
անհարկիւ ըստ արուագրութեն եւ
բնութեաց. զոր և պարզագոյն ի
մէջ բերել յոհան խնամատարն, յա-
ռեղախօս՝. յասելն. " Եւ զի մի
, Թռչնեցայց այգագունիւ բերեալ
, ցանկութիւն, զպեղիս զմեռատացս
, ւոց գառոյնն ախոտանալ, որ
, զգառամացեալն իւր՝ միգեայ ա-
, ռաջի առնէր առ՝ ի յօշել զմար-
, մինն, ոչ թէ ի մեռելոյն առ
, մանկունն զծերութեն փոխոխել
, յուսալով "։

(21) Երկու օրինակք՝ ագռաւնէին։

ն և դրնեիկ ոչ երբեք հանդի-
պեալ, եթէ հարազատ զաւակք
իրրև ախտաժամեալ լինչ սեռանէին
դեմ յանդիման զարշալար անգամ
անգամ անխնայաբար կռտորումն
ծնողն իւրեանց՝ ի ձեռս անծա-
նօթի ուրուք մատնեալ։

(18) Ձերկու օրինակ պակասի՝ Ե։

(19) Օրինակ մի՝ ԼՒՒՒՒ. ՝ը՝ հա-
մարեացին, կի՛ ասցուք թէ դրա-
ւորքն լը կանացի. ևն։

(20) Ձ.յլ գործով։ Ըստ վերոյգրելոյ
պատմութեն գիտացիր՝ ոչ ցուցանի
գիտել սէրնոյ յայտնապէս՝ եթէ
ստ՝ ի մանկութենէ նորոգիլ նմա՝

ԳԻՐՔ ՀՈՐԱՅԻ.

ՍԱՀՄԱՆ (1) ՀԱՍԱՐԱԿ ՏԵԳԻՈՅ.

ԵՒ ԱՐԱՐԱՆ Ի ՏԵՂԻՆ ՈՐՆԱՆ (2) Ա-
ձեղական էից քարեաց՝ կամ (3) չարեաց ,
և Նա (4) առաջեալ է այսպէս՝ վասն հաստա-
տակ ամենեցուն յարմարելոյ , որ հաղորդին նմին ի-
րաց , Քանզի որ սեղանակատարին է քան , ոչ մի-
ումն

(1) Բառս Սահման՝ համեմատեալ դրեթէ ընդ ամ նշանակութեանն յունական Ձայնին՝ Ὅρος . սահման՝ առանձնաւորէ և ի մակադրութիւնս յաղագս դրոցդ , առնէ լինել փխակ կանոնի . իբր ասել , կանոն՝ կամ եղանակ կազմուռեն հաստատակ սեղանոյ : Իսկ՝ հաստատակ սեղանոյ : Իսկ՝ հաստատակ սեղանոյ : Իսկ՝

ումն յաղմարի՝ և միւսումն ոչ , այլ նմանապէս զոր զնոցին յանցանեն՝ սպասցածի : Արկնաբանութիւնք (5) իմն նմանեալ է՝ և յորդորական բանի . յաղագս որոյ յառաջաբան տեղի ոչ ունի . այլ զյառաջաբանին սահմանեմք զօրինակս , հրահանգիցն աղագաւ առ

Ա. Ըդ՝ (6) դասեսցէ տասն յառաջաբանական մտածութեանցն ,

(5) Արկնաբանութիւն : Հաստատակ սահմանին գոլով բանս ամենայնական , ջ յարէրումն կամ բացթողումն յոյժ ի վերայ ունելոյ , և ծանուցեալ իրի՝ որպէս ունին Հելլէնք և պրոկլիանոս՝ ի սահմանս ոչ անդ . ձեռնոյ իրս կրկնաբանութեան լինի՝ կամ վերստին ասացուածոց նորին բանի . որպէս՝ ի ձառէն հաստատակ սեղեաւ ըսկզբնական , ոչ իրս նորոգ զառաջինն կամիմք յայտ առնել՝ եթէ այս ոք է սեղանակատարս , այլ ենթադրել զնոյն ծանօթ ասելն , զվերծուել յանցատուցն Նոմոթաքանչիւռ անդրկին յիշեցուցանելովք՝ առ ի վեր բերել զպատուհասն սահմանեալ յօրինաց՝ այսպիսւոյս : Ուր կրկնաբանական եղանակաւս՝ ձառն հաստատակ սեղեայ բերելով զնամառելի յորդորական բանիւ , ջ վերջաբան քաղուածոյ օրինաւոր ձառի , զորմէ ասացաք ի վերոյ . դիրք ից . ծան . 8 : Թէպէտ ըս կարգի մատածեալ անպատշաճ իմն է յընկերակ կանոնիս յառաջաբանել առանձել նմ՝ , զի ըս առաջերեալն ենթադրէ յառաջադոյն գիրատարակութիւն իրին , ուրոյ ձեռնոյ յառաջաբանել նորին . բայց ի հանդերձեալ օրէնսդիր ձառին ի դէպ վարիա նիմք ասել՝ յառաջաբանել առնել , ոչ ի գլխոյն աւանդելով ի հրահանգ համբակացն , և ոչ եթէ կանոնս ասելով՝ նաև արդեամբք յառնին յառաջաբանել ակիզբն առնել բանիցն :

(6) Ասէ՝ գոհէոյէ : Ըս այսպէս ասէ՝ ի ձառել Նարտաւանին առ դեամբք յառնին՝ փոկ յառաջաբանել հինն գիրք բանիցն կամ սկիզբն արասցէ՝ նախ յընդգնանել կէն , այս է զնեբիսականսն բառ լեթէն կիմ յառնէն՝ ոչ զնարդ ենթակայացի նմ՝ , առաջին գրելոս կարդալ : Ըս ապա երկրորդ գլուխ զնոյն իսկ զդործն ի միջ մատուցանել , ոչ իրս նորոգ ասելոյ կիմ յայտ առնելով , այլ այնպիսի եղանակաւ յանգիմանն նկարելով , զի եթէ բանն կ զարդ ուրուք , ի զայրացումն՝ ոչ լով և յառնելոյն և ի վրէժխնդրելոյն գրգռեսցէ զունկնդիրսն : Իշխողդ՝ համեմատել զառաջիկայ Ձառն կամ հաստատ չարս ընդ այլ մեծ և կամ հաստատ չարս , դուն գործեսցէ ցուցանել միտս զմեծն ասելս բան զնորայն : Ընդդ՝ կարգել զդարան , ջն . դաճատ . ընչ . որ է խնամս , կիմ խորհուրդ մտաց և կամաց , որով լինի գործել զոք մարդ և յորոց չարաճնար սովնաւոր չարժեալ՝ եկն յեղեռնս այս : Հինգերդ՝ զարտերումն , ջն . παρέκβασις . բառիցգոյ . որ է՝ շեղումն կամ խոտորումն բանից՝ որով արտաքոյ եղիջ ի նպատակէ բանից , յառաջագիտ յանցանաց ամիտաստանելոյն ի մտաստահիրելով՝ ի միջ բերին այլ և գործեցեալ ի նմանէ չարիք յանցեալ բռնաթափարուէ կենաց

թ[ե]ցն , յընդ[ու]խմակէն՝ նախ առաջին գ[լու]խ ։ Եւ ապա զնո՛յն լինքն զիրին արտադրութի՛ւն , ո՛չ իբր ուսուցանե[լով] , այլ [7] զայրացուցանե[լով] զլսողն ։ Ա՛պա բազդատեսցէ զմերձակայ իրն առ այլ ինչ մե՛ծ՝ [8] և կամ նմանող ։ Ցետ այնորիկ դիցէ [9] զբարն ։ Եւ զկնի այնորիկ՝ զարտերութի՛ւն , զանցեալ զկեանսն բամբասելոյն սադրանելով ։ Ա՛պա՝ ողորմութի՛ւ ի բաց Հանուածն ։ Եւ [10] փակեսցէ զբանն կատարելական գլխովք , երեսայեաւն և օգտակարաւն , և կարողաւն ։

Օրէ

նը ։ Յորմէ և վեցերորդ՝ գլխովին անմահն կացուցանել զմարդասա- նեալն ի գթոյ ողորմանաց՝ քան երեսանց արդարուե գատաւրով ։

(7) Զորք օրինակք՝ այլ ինչ ըստ՝ ։

(8) Ինչն օրինակն՝ և կամ նմանող ։

(9) Ընկալ օրինակք՝ վճռեսն ։

(10) Եւ ի՞նչ է ։ Ցետ վերոյ- յացեալ գլխոց՝ առանգի իբր երկ- րորդ և սեռակ գլխոց Ճառիս Հաւատոյ տեղւոյ , որք և կատա- րելականք , յո՛ վախճանակունք անուանեալին , քան որում նորոք լի- նի ժամանել առ վախճան բա- նին ։ Եւ ապա են՝ երեսայեալն , օգ- տակարն , և կարողն՝ յո՛ կարե- լին , զորս և քացատրեցաք ի նախընթերոյ կանոնի եղծմանն ։ Ասկ զոր յայտ վայրկ ափթոնիոս յա- ւելու զայլ և երիսն , այս է՝ զ- բինաւորն , զկայելականն , և զե- ղբս գործոյն , Թերևս խորհրդով զանց առնէ մերս , յաւելչինան անդ- խմանալով փակեալ ։ Յո՛ է՝ օրինաւորին՝ ի յերեսայեալն , և վայելչականին և եղից գործոյն՝ ի յօգտակարն ։

Ա՛յլ ի վախճան կանոնիս ար- ժան է գիտել զի Թէոփէս պաշ- տօն Հաւատոյ տեղւոյ՝ ոչ յայտ է յաւուցէրացս , է ծառայել երից և հռետորական հանդիսից հա- ւատարեալս , այս է՝ կացրդա- կանին , բանիստականին , և առե- նականին ։ բայց գործածուել նախ- նի սովորութեամբ ցուցանէ առա- ջերեալսն ի դէպ գալ առենակա- նին , ըստ որում և քերթողահայրն մեր կազմէ զՀնդեսին յաջորդ օրի- նակ՝ ամրաւանանալ եղանա- կաւ ձեւացուցէ զբանն յաւելին դաւառոյց խոստացեալ ։

( )ընդակ . ա .

Յաղագս (1) Շ ան :

ա . Բազում ցանկալի կրօնիւք որոշեալ (2) աղգ մարդկան յանասնական սեռից՝ ոմն աղջա- խոհ քննիչք . և մանաւանդ երկուք օգտակար իրօք այսոքիւք . նախ (3) առաջինն՝ քանիւ , որով նմանա- հաւասար վերնին տիրեմք հողածին կենդանեաց . և երկրորդ՝ ամենանական կարգաւորութիւք , որ ըստ բարուցն կամաց զաշխուժն աղգիս գործէ : Աւասի յայտ է , թէ միոյ (4) այս աստի և վերեղ պահես- ցի կարգ , ամենազանն բարեփառութիւն յաշխարհս յորդեալ (5) զերկրի , և մանաւանդ մարդկանս տե- սակի յարատև անմահութիւն : Իսկ եթէ այս ՚ի միջոց ՚ի քոյ բարձեալ՝ անասնականին (6) շահեցոյն անկարգ խաւնակութիւն , անդէն վաղվաղակի նմին հետևեա- ցի ամենայար վատաբախտուն : Իսկայց առաւել ևս անտար խուովութիւք պատերազմական աղետից շա- հեցեն . որով համանգամայն մարդկանս ազն ՚ի մի- ջոյ ՚ի քաց բարձցի : Իդրդ՝ զայս գիտացեալ բարե- խոհ նախնիքն , հոգ խնամոյ վերակացութե այսմ փորձեցան տանել . և յարմարական կանոնաւ զօ- րինս ամուսնութենն փութացան կազմել . ղի զկար-

գըս

(1) Երկու օրինակք՝ ընդդէմ . քայց բազում յայտնապես վրիպանօք . ըստ օրինակ Հասխա է ՚ի վեր միոյ ու- րուք , որ ձեռացուցանի անկարգ մարմնական զուգաւորութիք բե- րեալ առ ամուսնին օտարին , որ պիտին ՚ի մերս քարբառս կոչի՝ շան . յորում ըստ շանց օրինակին ոչ իրաւ- րելոյ զնարտազատս զուդակից :
(2) Օրինակ մի՝ որոշեալ է :
(3) Երկու օրինակք՝ նախ և առա- ջին բանիւ : Ըստոյն խնամոս ունի քերթողահայրս և ՚ի յառաջաբան Թուղթ պատմուչ իւրոյ՝ յաւելու- ։ Ըստ եթէ վեր բանին՝ մեք , ոմն , ասի , պատկեր այ ՚ :
(4) Երկու օրինակք՝ ՚ի յայս . ըստ յորմէ այս կարգ առայգ և հաս- տատուն պահեացի :
(5) Օրինակ մի՝ ընդէդ , և այլ է- ղեալ :
(6) Ըստ օրինակ՝ շահեցոյ :

ղ լաս գասուս առ (7) միամանս անշփոթ աղն մարդկան կալցին. և անդնիւր այլ գիւրոյ ամուսնին գաշն ամ բողջ և հաստատուն պահեսցէ. և կինն նուիրեալ իւրում առն՝ սպասասիցի զարժանաւոր սպաս սի րոյն հաստուցանել. և՝ ի ձեռն երկոցունն համակամ մտերմութիւն՝ կենդանւոյ բոլորտիսաւոն ամենեցուն սպասահեսցի: Աղով կրօնիւք և վարեցեալ իսկ ազգ մարդկան անգուստ մինչև ցայժմ՝ բազմամարդու թիւն աղգիս դիսիեցաւ, և դեղեցկակարգութիւն քա ղաքացի. տանց մեծախոհութեամ շինուն, և մանկանց բարեսնութիւն դրգռանաց. ծերոց քաջատածութիւն, և առ միամանս սիրայեղց խաղաղութիւն ազգաց. վե հալլայր տաձարաց (8) եղձակերտ շինութիւն. և վե հիցն արժանաւոր բարեբանութիւն պաշտամանց. և այլ ևս տացուն (9) հոմանսեր բարեդիպութիւնք. որ սէս և տեսանէք իսկ ամենայնիւ քաջազուարճ

ծաղկեալ զազգս:

Զ. Աղում համբարտակ այս (10) չարաւն և անխուզ սահմանեալ այլ՝ փութացաւ հանդնել զքանկուխս իւր. և բաղձացաւ սղծել (11) զնուիրեալ տուրբ անձ կոզինս ընկերի իւրոյ, և զգաշն սիրելի հարսազատ ամուսնութիւն՝ ի բաց քակեալ: Այն որոյ բազմա

(7) Օրինակ մի՝ առ անձնեան:
(8) Երկու օրինակք՝ ըստ նէրսէս՝ ցի՝ ձեռարնակ տաձարաց ցանկալի շինութիւն, և ոչ ոչ արժանաւոր բա րե՞ւեն Աբր գիտել արժանէ, զի բառս՝ չէ՛, ի պիրս յայս յոլովա կի առել փոկ ոչ, և՝ ի յաքնակի Թիւն՝ ի գործ ածի ըստ նախ նի հնեցանուսական մատենագրաց ըստ որում է սեռանել և առ եղ ծի՝ ի պատ. վարձն՝ յեղնիկ. չ. ի վկայաբանուե տաճկաց էնդան, և Թէ. "Աչ՞ս բիչ մ խոտանվանիս, , և զմի կամս ո՛չ առնս ամեն. և Թէ վեհ գնն առ միամանս մտը , առեցեալ էն. նն:
(9) Օրինակ մի՝ հոմանէր:
(10) Զբառս չբառս, ասմ օրինակք Թերևս վրիպանօք գառեալ ու նէին՝ չբ առ. որ միացեալ նշա նակէ զայր առօղ, կամ չարակիր. որպէս և առորև. գիրք. չ. օրի. չ. գ. չ: ցի՝ այսոցիկ վերոյա ասցել բարեձևութեանց արգել և խափան փութացաւ՝ ի մէջ արկա նել զչանկութիւն իւր՝ պատշա ռեալ այրս այս՝ ի չարիս տարտա չել:
(11) Հին օրինակն՝ գիչել զտուր ան՝: Երբայ. ժգ. 4. Պատճա ռեն է ամառանալ անձնեին՝ և առնել անձնդին:

սահմանէ զարտ ազանեալ զինքն՝ ակնախրատիչ կազմուածոց որոգայթ. և լրբենի երեսօք խնդրանաց և վկուտ խնդկաստակութեամբ՝ յողացաւ դերել զմիտս կրնոջն. և մեծակաշառ կասկինօք, և [12] գինեերբեռու հացկերոյթիւք կախարդեալ հեշտացոյց. մինչ կարաց զբանն հարազատ ամուանելոյն սէր՝ ի բաց խզել. [13] և զեղարն յինքն գրաւել։ Այլ սակս անասնական յարձակմանց դիմեր կատարել զհեշտ ցանկութիւն պղծալից գործոյն։ Այլ զերկիւղ նախանձայոյզ քինու սէր զեխասպանուեն առնն յիշեցեալ, և զամօթ լուտալի ձաղանաց հասարակիս, և ոչ զձեր խրատոյն օրհնեալ դառնալոյ։ այլ զամենայն քամահաբար՝ ի բաց առընկենալ՝ դարաներ յոյժ ամ զպղծութենէն կատարել։ Այր զի՝ ի տար աշխարհի դեռալ զայրն, զարարան [14] փաղաղեր, և զչար գործն յաձախեր. և էր զի ամայի գտանն՝ ի տնտեսուէ թողեալ՝ զաւուցաներ զկինն՝ ի գործս խառնակութենն. և այսպէս պակշտ խելագարութեամբ [15] սրարբեցուցեալ զգկինն՝ ձգել յիւրն գերեալ՝ ի բուն առնէն։

ձ. Ակ եթէ որ գոյզն ստացուածոց ընկերին խոտրիլ փորձեցաւ լինել գող, աւ՝ ի գկարօտութէն աղցաւոր պիտոյից անձինն լցուցանել. որ թերևս ոչ այնչափ ինչ՝ ի բարկութէն ձգե զղջակեալն՝ որչափ՝ ի յարդահատանս գթոյ կարեկցուե, ձեր արդարակորով իրաւունքդ ոչ տան թոյլ աստուստ անքաղցր անցանել գնել, այլ արդարակ ըստ գործոյն՝ բերեն՝ ի վերայ զհատուցումն դատաստանի։ Ակ այս պակասութ

(12) Երկու օրինակք՝ գինաբեռաց ինբոքի։

(13) Երեք օրինակք՝ և պնդեցն. որ է եղեալ առն. կամ առնուին կինն։

(14) Երկու օրինակք՝ փաղանէր։ և այլ՝ փաղախէր, և զբարեփոքն յաձախէր։

(15) Օրինակ մի թերևս վրիպակ համարելով զրարբեցուցեալն, և ուղղագրել կամեցեալ՝ գրէ, խելագարեալ արբեցուցանէր։ այլ բառս ի այլոց չորից օրինակաց ևս միապէս գրեալ՝ ցուցանէ սասակաւ պէս արբեցուցանել, կամ շփոթել առնոտիել. ուր և՝ ի գործ ածի, նման. ԺԷ. 4. ի ընարբեցոյցն գրեալ օրինակաց. ուր ասէ. Ջի բոլիանն ըստ զնուօք պոռնիկ արբեցուցանէին. և զնոսա անբոյիւթ խոչոռապիսացն երևնէին։

սամիտ չնայողդ, որ գեր ի վերոյ ունի զամբաստանութեանս բան, զիարդ վերիպեսցէ տանել զարժանի դարձոյն հատուցումն։ Որ ոչ զինչս ուրուք ձրձեաց առ ի լրումն կարօտուէ, այլ զամուանուն նախանձայոյզ առն կաշկանդեաց առ վաւաշունչս գիտուէ. որում հեռւի և փարթամուէ ընչից տանն դերևումն։

Ը. Այլ զայս ոչ ի յանկարծագիպ իրաց պատահել [16] կրեաց՝ թէ ունիցի թողուի, որպէս դիպ լինի ի գինեաց՝ [17] և կամ յայլոց պատուհից յակամայ գալ յիրս սխալանաց. և ոչ ի քնուէ հեշտ ցանկութեց պատրեալ, չունելով եղար՝ իբ զբոց բազձիցն ցածուացէ. քանզի զայս ահա ի վաղնջուցն իսկ նահապետացեալ ծնողքն յարմարեցին ըստ աշխարհի։ Այլ կամաւոր բարուք խորհրդոց յայս միտեալ վարեցաւ Ձակաձանուելն. և զմարդկայինն յարմարական ամուանուէ կարգ՝ խոկացաւ ինքեանել յանապատական անկարգ խառնակուն. և ընդդէմ վէհին և մարդկան կամաց զիւր չար խորհուրդս կանգնեաց համբարոտակ։ [18] Որում ժամանակ ի դէպ գտեալ զառաջարկուելն փորձեցաւ գործով կատարել, անջատելով զամուանուելն այլոց՝ ի լրումն իւրոյ չար ցանկութեն կամաց։

Թ. Աստի յայտ է՝ թէ ոչ այս և եթ է սկիզբն չարագործութեն դորա, այլ յառաջագոյն թուի քաղցումն կատարել անիրաւուին, զրկուին, դողուին, սպանուին, կախարդուին, և զայլ ևս վատթարուէ տեսակս՝ յորմէ բոլորն բազկանայ։ Վասնզի եթէ ոչ էր ընդելակրթեալ անդուստ մինչև ցայժմ ընդ տեսակս չարուէ, ոչ ոտն առեալ արդեօք գայր յայս ծայրագոյն մեղանաց գործ։

Ժ. Ուստի եթէ ոչ ի միում ժամանակի փոյթ տարաւ մի ինչ իրաւացի կարգաց, այլ չարախտաւականն դեղով մեղանաց վարեցաւ ի միտս անձին և հատարակ կին։

(16) Էրկու օրինակք՝ կրեաց։
(17) Ի հին օրինակն պակասի՝ և։
(18) Օրինակ մի՝ Յորմ ժամանակի դէպ գտեալ։

կիս , վասն սորա պարտ ինչ լոկ յողորմութիւն գալ , և զկրաւացին զբնակիւնուլ դատաստան . զոր քան և մի լոյծ ողջախոհաց , ի ձակաձանիս հայելով ի դէմն՝ գլել ի դուքն ։ Որ յառաջ գկինն [19] խաբեաց լըբնեի երեսաց խնծղալից հայեցուածովք , և այժմ զձէզ փորձի կախարդել արտօսրահնս ողորմելի գեղձմամբք . և գմի և զնոյն զգայուն կեղծաւորեալ՝ երկուց կաղմէ որոգայթ ։ Օ որ ոչ այժմ միայն , այլ վաղագոյն կրթեալ է յիւրոց կորանման նիցն . զի յարդարուն զչար կամացն առաջարկութիւն դիւրաւ կարասցէ կատարել , և յանձևուես՝ այդու ձևով որսասցի ի ձէնջ [20] փրկուն ։

Է . Այլ դուք զյառաջնոյ դորա զդործեցեալսն յիշեցէք , զառն գրկանան ի սիրելի ամուսնոյն , զսանն ի բարեփառութիւն զդերևուսին , զծերոց և զմանկանց անտաճուն , զհասարակիս միաս , զօրինացն քամահանս , և զայլ աւետեացն դժրընդակուես՝ զոր նախասձոյնեցաք յառաջագոյն . և սմա զարդարուկ հատուցէք վարկ՝ յայսմ իրաւազարդ կաձառի . զի կշիռ գիւրոյ սերմանցն բերս՝ ըմբռչխնեսցէ պտուղ գմիտ ։ Այլ զանգիտելի ինչ ոչ է յայս վէճս [21] գլել զդատաստանդ , այլ յաւէտ քաջալերելի . քանզի ոչ նորոյգն անհրաւուէ սկիզբն առնէք այժմ , այլ վաղուց կարգեցեալց իրաւացի օրինաց արբանեակք լինիք ։ Վասնզի և օրէնք իսկ զայս հրամայեալ քարոզեցին՝ յարտաց դատաստան . [22] և նախախնամող օրէնատուին սոյն այս է հաճոյ՝ խոզել գչարս . և հատանել զսոյն սիրէ հանապազ կատարել դատաստան ։

Ը .

(19) Ցորք օրինակք՝ պապբեաց ։
(20) Ցորք օրինակք՝ գէրեսիէ ։
(21) Օրինակ մի՝ գրէ ։ և այլ ինչ ։ ի՝ ևս չ ոչ պարտ զանգիտել ձեզ ի գատաստանն՝ բերել ի վէճս առանուելն . այլ միանուագանգ քաջալերել ի նոյն . զկն զայս առնել համ ոչ ևթէ գուք այժմ լինիք առաջինն սկիզբն առնէք պատուհասելոյ զանիրաւութիւն , այլ պատուհասելոյք լինիք . և այլն ։
(22) Ցո նախախնամող ։ Ի մատաց. ի. 20 ։ Ցո այլ ոտ ըն ընոյն ընդ տանուջ , յամ ընոյնն ընդ ինոյ ընդերի խոյ . տահմս ինոյն՝ և ընոյնն և ընոյնն ։

ՃԸ. Այլ ձեզ անխնդիր ի սոյն պարտ է յառնել վրիժ-
խնդիր սրովք իշխանութե. զի խոշոշել զսարս՝ ոչ մար-
գասպանութե գործ է, այլ իբրև զգարութիւն բառնա-
լով՝ մարդասէր օգնականութեան։ Ասէ օգտակար
ինամք մարդկան՝ ուր հաւատացան ի վերնէն, քան
թէ ձեզ՝ որք մշականմանք՝ վնասակարացն յասպա-
տակք կարգեցայք, և օգտակարացն օգնականք։ Աս-
ուի յայտ է թէ զմիով չարիս ապականութիւն պարտ
է (23) ի յօգուտ բազմաց մատուցանել. զի սակաւայն
արք և կանայք խրատեալք ահիւ տանջանացն սորա՝
միտս ստասցին, և զիւրաքանչիւր անկողնինս սմանա-
նութիւն սրբասցին և ամբողջ պահեսցին. որ (24) ըզ-
բարեդիպութիւն միցանակ հաճարակիս բերելոյ մա-
տուսցէ, և զաշխարհաւասար կանոն՝ անյեղլ և հաս-
տատուն պահեսցէ։

ՃԹ. Այլ այսմ օգտակար իրաց առիթ լինել՝ վե-
նամանիոյդ քանչ կարելի է։ Զանգլ ոչ իբրև զայլ
բազոքս անկարս՝ լսող և ելթ անցեալ նատիք. այլ
կարող ունիք զօրուն՝ արդարակ կշռով ըստ անցնիւր
գործոց հատուցանել դատաստան։ Զանգլն (25) յայդ
իսկ կանխեալ ածէք զսուր երկայրի իշխանութեդ
ընդ մէջ. զի առ երկուց կողմանց պետս կամակարս
ի վար արկանիցէք՝ զանբժշկելի չարացն զարմատս
կենացն տակակոտորս առնելով. և զհաճարակիս ա-
ւերելոյդ յարձակմունս յապաւելով։ Զայն որոյ ժամ
է (26) այսուհետև զհատկին առաքդ ձգել ի խզումն
չարիս կենաց. և ձեզ զմիցանակ արդարադատութե
ընդունել յայս իրաւազարդ կաճառի (27) յերկակ
հաւասարապես կողմանց, ի մարդկանէ՝ միանգա-
մայն և յամենեցունցն թագաւորել ասէ։

( )ԸԼ

(23) Ի հին օրինակն պակասի՝ ի։
(24) Հին օրինակն՝ ընտրեցիցեն... բերել մատուցէ։
(25) Օրինակ մի՝ յայս։ Հռոմ. ժգ. 4. Զի ուր երեք վէրսեպտոս ածեալ է առաջի ընդ մէջ, այ ոգեառուր է՝ վերնէ վերնէ ի բոլոյն այնմ որ գլուխ կոչի ի նոյն կանխելոյ։
(26) Երկու օրինակք՝ ահա այսու հետև։
(27) Օրինակ մի՝ յերկեալ հատուա՛։

Օրինակ · Բ ·

Հաղագս [1] Բժշկի՝ որ մահու դեղս տայ ·

ա · Ո՛չ անախտ և անկարօտ բնութիւն կենաց պատուհասոյ մահկանացու բանաւորացս աղն զօրէն անմահիկին , ոյլ [2] քաջիւ խոհեմիւք · այլ զանազան կարեօք պատանդեցաւ , և ամենայն աղցաւոր պիտոյից ցուցաւ կարօտեալ քան զընաւ կենդանիս սատրաքնակս կենցաղումս : Ոչ ասն որոյ պիտոյ եղեն սմա զանազանն արուեստից , ինչ զկենդանին հայիմայթեացել հնարս ի տեսումն կենդանութե : Այլ քան զամենայն պիտանացու արուեստս , ոյք ըստ կենացն՝ և ըստ ըղձալի կենաց վայելչութիս մատուցանեն կենցաղոյս , քաջագէտ յարմարի յօգուտս մարդկան

(1) Երկու օրինակ է՝ բժշկի : Ջանաւելիկայ օրինակս հասարակ առեալ ձևացուցանէ բերթողահայրն՝ առաքանանութե ի վէր բժշկի ուրուք մանկեղոյ յատկեան գաղտանոյն , յանցանօք կամաւոր մարդասպանութեան՝ խորդախութիք ինոյնս մատուցանելով խրատուն հիւանդի՝ փոխանակ բժշկական դեղոց :

(2) Օրինակ մի՝ ֆջէք : Քան զնոմ տեսակս կենդանեաց յաշխարհի , ոչ սակն բնախօսք՝ ենթակայ գոյիւ տեղծուած մարդոյս պէս պէս և զանազան ախտից մարմնոյ , և առ բնածին փութոյ խրատանելու ուժիք պահպանութե կենաց խրոց , բժշկութին կամ արուեստն ապաքինելոյ զհիւանդութիս մարմնոյ գրեթէ անդատին իսկապէս ընդակից եղև մարդկութեան · բայց անկատար իմն և զանակատ տկարալ · իբր զի զանազան ախտիցն ի փորձոյ անձանց ուսանի՝ հաղորդելին և այլոց զգաճելոց նովին ախտիւ · և նոքա համապտոյն ևս՝ այլոց , և այնու առ սակս սակս ձևացաւ արուեստ բժշկութե : Արուեստ ապացոյց ունիմք առ հերոդոտոսի ի գրո· ա· ուր պատմէ զնախնին բաբելացւոց · եթէ առողջութիւն էր առ նոսա դնել զհիւանդս ի հրապարակի , և պատմել զնանգամանս ախտից նոցա՝ խորհուրդ հարցանել յանցաւորաց անտի , եթէ երբեք և ինքեանք , կամ զոյս ծանեան նովին տկարութե վտանգելոյ՝ զնոյնդ բժշկութե հանդիպեցան : Եւ այսպէս հետ զհետէ յառանձին մակացութե վերածեալ բժշկութին ի տեսակս խնամատարութե , և յօրինաւոր գործոցս ուսանել ըստ կարգի ուսման , գեր ի վերոյ անցեալ պատուհասս խրխնկարուագոյն քան զընաւս :

իսն բժշկութեանցն շահ։ Այսն զի ոչ զօրէն այլոցն յառաջուէ ժամանակին միայն ընծայեալ մատուցանէ զօգնականութիւս, այլ և [3] յորժամ արհեստից պէտք ախտացեալ ինան յօգնելն, յայնժամ սա՛ի չարաչար ախտից հասեալ դարձ՛ փրկութիւն. և արծարծելով յառաջութի՛ երկայնակեցութե պարզեօք պատակ զկենդանին։ Ա՛ձ որոյ ծանուցեալ հանձապատարը [4] մարդկան զկենդանացս արհեստից զգաստուղ, աստնայն ուժով փորձելոյն զայս նախախնամութի՛ պանձացուցանել յաչխարհի. զի ունելոյն ամուր ապաստանի նեղեալքն՛ի զանազան ախտից։ Ասէ մեծաւ այցելութե զաստնայն այնպես բժշկութի՛ փութացան անկարօտ պատրաստել՝ զսեղմս բնաւորութի՛ բժշկացն յարուցանելով, և զհանձարել հմուտգոյն մարդկի ընտրեալ զկնոսրելով՛ի բժշկութի՛. և առաւուպէս [5] անոնօք փարթամացուցանել զկարգեալ բուժիչսն. զի բաւական ունելոյն ինչս առ՛ի պէտս պատրաստութե դեղոց և սպեղանեաց և այլոց ծախից. և բեկելոյն առողջութի՛ մատուցանէն, և խղեալ մարմնոց՝ սինձ յարմարութե լիցին։ Այս համայն այս արուեստ արդարե՛ իսկ իբր [6] զծառ կե-

(3) Հմուտ և յորժամ։ Ցի՛ բժշկութիւն ոչ միայն ունի զայլ արուեստս յառաջուէ ժամի՛ նպաստակ մրճոյն՝ ի՛նչպէս իսկ յառաջուէ ընդերկար պահելով. այլ և՛ ի հիւանդութե՛ յորժամ այլ արուեստք ոչ ևս զօրեն օգնել նմի՛, սա՛ի վե՛ր հասեալ փրկէ յախտից, ևն։

(4) Երկու օրինակք՝ Մատենն։

(5) Օրինակ մի Թերևս վրիպակ համարելով՝ ուղղագրէ զբառս, եգեալ՝ խառնօք։ Ասէ անտեղի ձայնս անոն, որոյ յոքնակի գործ ախտանն լինին անունք, ըստ որում եգեալ՝ ի բնաւանիս համաձայնութե՛ չարից օրինակաց, և ածանցեալ առ մեզ՝ ի լատինականէն. առ որս գրի՝ annona. անոնա. և առատապանեալ նշանակէ զառատութիւն պարէն կերակրոց, յորմէ և զառնիկն առ ընտ ամէն կարգել ուելք՝ ի պէտս գործունեայ։ Եւ սովին նշանակութե՛ է ունանել և՛ ի հին Հատընտիրսն՝ ի վկայաբ՝՝. Եւստաթիոս, ուր ասէ. "Որ զք ածել ինձ զզօրավարն, Եւստաթիոս՝ յաւելում նմ՛ ասելով, Նոն ամս հնգետասան"։

(6) Զորք օրինակք՝ Էէ ծառ։ Զարուեստ բժշկութե՛ ի գէպ իսկ նմանեցուցանէ ծառոյն կենաց, զոր մէ պատմի՛ ի Ծնն. բ. 9. անկէղ յայ առաւելութե՛ ինն քան զբնաւ տունկս յեգեմական գրախտի. զի անդ. քզի առեն զնանէ՝ է

իւնաց անկեցաւ ՚ի մէջ մարդկանս ապին . և մա-
ուցանելով զպատուղ իւր ՚ի ձաշակումն ամենայն
մոանպելոց՝ յախտէ զարաւեցոյց , և (7) մերձեցեալ՝
կենդանացոյց . որպէս տեսանէք խակ ՚ի վարդջուց
մինչև ցայժմ՝ յուզիւ կատարեալ (8) զասացելոյ քա-
նիցս զբեղուննս ։

ՃԲ . Ո՞ր մրկութիւն մտրձեցաւ շինուցանել այս չա-
րամիտ և մահաշունչ այր՝ զհակառակն գործելով ։
Այր քաջասիրտ հրահանգեցաւ՝ որպէս գիտէք ըստ
ասկլեպիոդեայցն զբժշկութիւն , Թերևս ոչ վասն կա-

բեկից

մեայ ՚ի կեանս գարձուցանել զնոզնաստս որդի Թեսէոսի՝ անդ
ծառարան պատասխանել յերիվարացընդ որ մեծաձայն ցասուցեալ արա-
մազդայ՝ չանթահար սպանանէ զասկղեպիոս՝ յոյժս իշխեալսն ՚ի և
զբինս մահուն լուծանել , Բայց ապա ուրեմն արդարասել ասէն
արուսաստուածն ապողոնի հօր ՚ի՝ անդրկէն յանմահուն վերադարձել
սակաւանայ զնա ՚ի հասանաստեղու-
Թիս երկինից ՚ի նշան օձակալին՝
՚ի խորհուրդ բժշկուե , ոտ մեկ-
նէ նոնոստ ՚ի մեկն . առասպ ։ եր-
կու որդիք ասկղեպիոսի՝ պոդա-
լեր և մաքաոնն անուանեալք ՚ի
արոյական մարտին յունաց՝ յա-
ջորդեն հօր իւրեանց ՚ի նոյն ու-
սումն , և ՚ի սերունդս նոցա միայն
որդի ՚ի հօրէ առնել անգիր սուն-
դեալ հանարէին պահել քաջ
բժշկուե . մինչև որ միանգամ ՚ի
հնութէ անդ երևելիք հանդիսա-
ցան յարուեստ բժշկուե , յորդւոց
ցեն ասկղեպիոսի կարծեալ լի-
նէին , ոտ և մեծն հիպոկրատես
հայր համարին բժշկաց իրաւամբ
կարգացեալ՝ ՚ի կով կղզւոյ առ
460 ամաք նախ ջ քն . որ զա-
ռաջինն առ հելլենացիս ՚ի գիր ար-
ձանացոյց զբժշկական իւր քա-
ջահմուտ ասհմանան , որ մինչև
ցայսօր պատուին ՚ի բժշկաց-

նաց , և նոյն յառակ . ի . 18 . ֆայր
կնոջ , զի ՚ի բնական զօրութենն
ատատարկելոյ ՚ի նմ յարարչէն՝ ո-
նէր մատուցանել ձաշակոցացն ՚ի
գեղ ժամու զպատուղ իւր ընծայն՝
ոչ միայն գլխովին առողջ և առոյգ
անմահն յամ անձկութեց և ատե-
պանաց պահելոյ զնոս . այլ և ՚ի
բիւրատար ամն յերկարաձգել ըզ-
կեանս նոցն՝ խրթև զանազան ։

(7) Երկու օրինակք՝ և հաւաքեալ .

(8) ՚ի հին օրինակն պակասի՝ ա-
ասէլոյ ։ ցի՝ ոտ խակզբանէ և այսր
յայտնապէս տեսանէք կատարել
զարդեանս առասպելոյ բանիցս ։

(9) Ասկղեպէոյ՝ յն . Ἀσκλησιός՝
ձս . ասկղիբիոս , և լատ . Æscu-
lapii . էտտալիրէն . անուանեցան
սերունդք ասկղեպիոսի , զորմէ
առասպելէին լինել որդի ապո-
զոնեայ գից ՚ի կորոնիդեայ յա-
ւերժահարսնէն ատացեալ՝ ոչ բը-
նական ծննդեամբ , այլ հերձմամբ
որովայնին արտաքս զեղեալ . և ըզ
ձեռամբ քերոնին կենդանարուսի
անել և դասախարակել . յորմէ և
քաջ ուսանիլ զբժշկուե ասէ ախ-
ոյն , մինչև կալ նմ զծ արուեստ-
սին այնորիկ ։ Եւ պատմեն եմէ
՚ի բերել նոր զօրաւոր դեղով իւ-
րով ՚ի բժշկուե առ կենդանին
և առ մեռեալսն խակ անխոնր .
դեպ լինի նմ հրամանաւն արուե-

բեկից ցաւատնեչոյն լինել՝ բուժելով յախտից. այլ
պի զհակառակն դիւրաւ մատուսցէ, խանդալով
ընդ առողջութիւնս։ Ապա որոյ ընկալեալ զայր
քաղաքացի առաստաբէր ընծայիւք, և պաղատանօք
հանդերձ՝ որ ժեծասիրտ Թախանձէր [10] ողորմելի
ձևով վասն անձին փրկութիւնէ։ Ապա՛ ոչ ընծայիւքն
կաշառեաց աստուեցաւ. և ոչ՝ ի բնութենն կարեկցու-
թիւն խանտաղատեալ խոնարհեցաւ. ոչ յաղաղակէն
զարհուրեալ դողացաւ, և ոչ՝ ի վրէժխնդիրս վայ-
րկ պատկառեալ սիկնածեաց։ Այլ անքաւթնելի
բարութ առընկերեալ զաւետեացն, որբոյց փոխանակ
կենսականի զմահաշունչն դեղ, զոր ոչ կարէ ուրա-
նալ. [11] այլ զօրէն հրոյ մտեալ փաղաղէր զբոլոր
բնութիւն՝ քերքելով չարաչար զմարդն՝ ի կենցաղոյս։
Այս զայս ահագին գործելով [12] ամենասիրտ ան-
ձըն, անյուշ առներ՝ ի մտաց զայրուցն և զորբոյն
սուգ անհնարին ողբոց, և զամայուն սանն, և զան-
տածուն ընտանեաց ամենեցուն։

Ը. Նոյնպէս այսպիսի անապատորդն ապականչի [13] պատա-
հել նմանապէս անսպոզ ահատելի ձևով՝ արութի է.
և անսալ՝ անարութի։ Վասն զի եթէ որ մեկինն ու-
ներ զամբաստանութեն բան՝ սպանող. որ թերևս
հարբատահարեալ զրկեցաւ ինչ յընկերէն, և վարե-
ցաւ ոխիւք՝ ի վրէժս. յայս ահագին ձգեալ վայր ձե-
րոյ [14] սաստիկ հրամանաւք՝ ոչ կարաց ողջանդամ աս-
տուստ Ձողոպրել, այլ տարաւ փոխանակ խողխող-
մանն

մարդասպանութէ ըմբռնեալ սաս-
տիկ հրամանաւ ձերով Թէպէտ և
ի վանելոյ զբռնութէ ընկերին իցէ
այնմ հանդիպել՝ վրէժս խնդրե-
լով՝ ի հակառակորդէն. սակայն
ոչ կարէ յաւանդ առանց ան-
տուհաս զերծանել այնպիսին. այլ
փոխ սպանութէն ընդունի զինոյն
հատուցումն վրիժուց։ Ապա այս
և այլն։

(13) Ինն օրինակն՝ պատմէ։ զի՛
այսպիսի անգութ ինքնակալիս
հատուցանել հոյնգունակ անո-
զորմ եղանակաւ՝ արութի է, և
գինեալ ներելն՝ վատուն. քանզի ե-
թէ ոչ զոկ մի ինայն յանցանաց

(14) Օրինակ մի՝ յերով առ՝։

տաց՝ իբրև Աշդրիա և անվրէպ
պատուական արուեստին այնորիկ։
(10) Երկու օրինակ ք՝ողորմելի գիմօք։
(11) Օրինակ մի՝ զի զրէն։
(12) Օրինակ մի՝ ահենապիսոր։

մանն զնոյն ինքն Հաստուցումն վերինդուց : Իսկ այս
արիւնախտանձ վիրագ՝ կրկին ամբաստանութեամբ պար-
տական , որ փոխանակ առողջական դեղոյ՝ հիւանդ-
գանկանօքն վարեցաւ անյագ . և փոխանակ կենաց՝
մահու ցուցաւ պատճառ . զհաւրդ վերիպեսդ կրնդու-
նելոյ զնորոյ գործոյն արժանի Հաստուցումն :

Ջ . Այլ մանաւանդ՝ զի ոչ որպէս պատահիւ բժշկաց՝
ակամայ անգիտութեամբ գործեաց մահ , թէ տարցի ըզ-
նեղութիւն . և ոչ կրնչից զերկեալ՝ չընդունելով յաւա-
զադոյն զբժշկութեն վարձուց սակ . և ոչ յոյլ ինչ
մեծ կամ փոքր պատճառե թշնամութեամբ յաղթեալ՝
հարկեցաւ գալ յայս անլուր չարութիւն : Այլ միայն
՝ի չարախորժակ սրտին եղեալ [15] խանդաղով ընդ
համատոհմից կենդանեաւք քաղմամարդութիւն .
զորս միշտ բազձիւք խոկացաւ կրնդդէմն իմ ուցա-
նել՝ թէ էր օգնեալ կարողութիւն . վասն որոյ պատուհ
գեալ ժամանակ , զառաջադիկուն խորհրդոյն գոր-
ծով կատարել՝ առ որ կարացն՝ փորձեցաւ :

Ե . Ասաի յայտնապէս ձանաչի հանձնարեզաց , ոչ
այս վիրագութեի սկիզբն չարագործուեց գորա . այլ
յանցելոյն երևի ապականացու վարուց ախորժակօք
անյագ վարեցեալ : Ո՞ քաղցր հիւանդութեց հոյլ յան-
կնայ զրաւելով տմարդի բարուք անառեալ . և երբ
բերին չարաչար դեղովք վարեցեր՝ ի ծածուկ [16] գըր-
ժեալ կորոյս արդեօք զյոքունան . այլ քաղցր ան-
գամ թերևս խեղդիւք և հեղձուցմամբք քերբեաց
զանթիւս՝ ի կենցաղոյս : Այանպի թէ ոչ էր հանա-
պազ ընդելակրեալ ընդ ասոյեալան ամբարշտու-
թի , և ընդ այլ քաղցր համանմանս ասցա , ոչ ար-
դեօք կարեր կատարել զառաջիկոյ ամբաստանու-
թեա վճռումն :

Ջ . Ասկ

(15) Հին օրինակն՝ խանգաղով : Այ՝ չարատեր սրտին մախալով ընդ կենդանական անբուն բնչութեն առնմակից մարդկան , զորս միշտ ցանկութիւ խորհեր կատարանել . և եթէ էր ձեռնհաս՝ նաև գործ . ինչ որոյ , են :

(16) Նորիկ օրինակ՝ գծծուկ :

Ը. Իսկ եթէ մինչ անապօրէն բարուք յապաւանու-
թէն համառօտիցս յոդացաւ՝ և՝ ի փրկութէն ոչ եր-
կեաք, պատշաճագոյն է զոլորից անողորմ բարուք
զսորա չարաչար զրաւումն փափագանօք տեսանել.
և ոչ յաղթիլ զԹով կարեկցութէն հիզծաւորեալք
անձին. որ զբնութին եղկելի ձեռով (17) ուսման փորձի
՝ի փրկութէն իւր պատրաստել։ Եթայց զուք մի զայժ-
մոս կերպարանք, այլ (18) զառաջնոս զօրծեցեալսն
նկատեալ յիշեցէք, զանմոռ առնն (19) չարաչար մա-
հու վախճանն. զորոյ անտես արար զԹախանձանս
այրուցն, և զորբոց զանհնարին հառաչանս սգոյ Թա-
փառանայ. զբազում տանցն ամայուի՝ զոր սա հա-
սոյց կոտորելով զժառանգսն. զքամահանան որ ՝ի
վերն, և՝ ի համաստեղսդ, և՝ ի բնութէ կարիս արար։
Եւ մի սմա լստա ձեռոյդ, այլ լստա գործոյն բերիչ՝ ի
վերոյ զվճիռ դատաստանի. զի մի արդահատելով
զողորմածացն (20) անկս, այլ անողորմութէնն զիւր
տարցի վճիռ։

Է. Այլ քաջասիրես և զայս զակառնեցիչ հզօրդ. զի
իրաւացի օրինաց վարիչք լինել՝ ոչ պատրաստոնս բե-
րէ, այլ գործոնէից։ Եւ զոր ոչ նորադործ իրաց
մարդասպանութէն հաւասիկ լինիք այժմ՝ Թէ կասկա-
ծեք, այլ հինն օրինաց սովորութէն հետևիք. որում
ամենեքեան հմուտ էն. զոր և վերն իսկ՝ ի սկսանել
աշխարհի օրինադրեաց (21) կանոն, չարագործաց հա-
տու-

(17) Բառս սոսոհ, առաւելոր հա-
մեմատութէ ինն յատնական ձայնին՝
ՏՍԱՀՅՈՒՔ. ԷՀՆԻԲ, և լատ՝՝. de-
cilitas· փոխ Էիցս. ցուցանել ընդ-
դէմ լինել կամ հպատակութէն. որով
իրը ասել, եթէ ոգորիցիս կեր-
պարանօք հետուն կամ խոնարհու-
թեն՝ հնարն զանձն վերծուցանել
՝ի վերոյ հասեալ պատուհասէս։
(18) Օրինակ մի՝ ՏՍՍՔ։
(19) Հին օրինակն՝ ՀՐՄՐՄՔ։
(20) Ողորմածացն. յո՝ զի մի կա-
տեկցութէն ձերով ընկալելի զողոր-
մելեացն՝ կամ ոգորմութէն արժա-
նեացն պատուհասիցես՝ որ է նե-
րումն. այլ լը անողորմութէ իւրոյ
ընկալցի զվճիռ պատուհասի։
(21) Երկու օրինակ՝ ՀՆԱՆԱ։ Ըստ
իրաւարանիդ՝ ի բնական օրինաց
հայլ կանոն կամ իրաւունք փոխա-
րինական առացեալ հաստատեան
ինեսուց, զոր զառաջինն յայտ-
նեաց ՈՒԾ ՆՈՅ՝ յառելն ՝ի ՅՆՆ. ԼԺ.
6. Ալ հեղս զարիս Ֆարաոյ՝ ՀԻՒ-

տուցանել զնոյն հատուցումն ։ Եւ քանզ բարկասուք
չեալ [22] բռնութք՝ այս կանոնաւ վոյձեցան անտեսա-
վարել զաշխատիս . և խոզխոզմամբ չարաց՝ իբր զ-
հիւր ընծայից հաձոյացեալ մտերմացան առ ողջոյն նո-
ցա զիշխանութիս . և ձեզ այժմ բառնալ՛ի կենաց
զհասարակաց թշնամի զվիրապս այր , ոչ զմարդաս-
պանութիւն՝ այլ զհաձոյութեան կամաց վերինն քե-
րէ նպատակ ։

Ը . Եւայց քանզ [23] նկատելի ե ձեզ և զիրացս բնու-
զի . զի այսպիսի ձեռնարկութիւն առնել՝ ոչ միտաւոր պատ-
չառ գործոյ խոկ ե յաշխատիս , այլ կարի [24] օգտա-
կար . և ձեզ՛ի բարձրելոյն վասն այդորիկ առաւ
հարստութիւնք , զի յարաժամ զօգուտն մատուցանա-
ցիցէք և ձեռամբն հնազանդեցելոց ։ Եւ քանզ զայս
օգուտ գիտոյ կարիցէք ընձեռուլ , եթէ զգեղձս քա-
զելով այժմ՝ զբժշկութիւնն ծառ մաքրեալ , պտղա-
բեր կենաց կազմիցէք . [25] զի զարհուրելոյք համար-
ուհեստքն սորա ահիւ ոտնձգանաց , մի՛ զմահու՝ այլ
կենդանոյն զեղուսցեն պտուղ ։ Զրով մարդկան աղն
բազմասեր [26] երկարակեցութիք զարդացեալ ծաղ-
կեսցի . և բժշկութիքն սրտաճեալ՝ փարելի և ոչ փախ-
չելի առհնեցուն [27] լիցի ։

Թ . Եւ այսմ օգտակարութիւնն առիթ լինել՝ ոչ տե-
սողաց դիւրին ե , այլ իշխանացդ . որ ոչ զբարել
միայն քնաւորեցան ընդ լուտալի գործոն , այլ և
վնաս-

(22) Բռնութ . ՚ք՝ Թիւրք , կամ իշ-
խանք ժողովրդոց . ըստ այնմ խնամա-
ւի . Հիշէ՛ տա յիշո՛ւիլ բռնութ են բռնո-
իմ . . . զի ՚ի գրեթ փոքոյ յիշ հարըս-
փոխիք և իշխանութիք ՚ի բարիքեւոյն . .
բռնութ ժողովրդոց պատուհասէ զինո-
փոխի ։

(23) Օրինակ մի՝ նիւթելի է ։

(24) Օրինակ մի՝ օգիսկար նս է ։

(25) Օրինակ մի՝ զի և զարհուրելոյ ։

(26) Երկու օրինակք՝ երկայնակեցութ ։

(27) Երկու օրինակք՝ լինի ։

նակ արեան նշ՝ հեղեալ արեան նորա ։ Զոր ասէ ուզումն կրօտիտա , և
թէ նախ քան զքրիստոսն յաւուրս հակառակ անխափար ձամ ումեք վա-
րելով զսպանութեան , յետ քրիստոսի զնոյն բնական օրինան արդա-
րացուցեալ՝ անպատրաստ առնէ ձեզ զսպանող մարդասպանին , որ և
զկնի առ սակաւ սակաւ յաղագս ծանր պիտոյից՝ առ գաստառորս և
նմ ամենայնի պահեցան այս խ-
րատուն ։

վասն ժանդի իւր լինել՝ կարծել առին զօրութիւն, քանզի յայդ խակ են աճեալ [28] զանօրինութեանդ ընդ մէջ զօրութիւն. զի զբար քաղն խլելով, բուն սերմանցն մատուցանի օդնականութիւն։ Ասաի ժամ և այսուհետև ձգել զահագին սուրդ՝ի խզումն ապականիչ վիթ բադիս. [29] և դուն ժամ ոչ Թողուլ՝ի ծանրութեն տալ ընդոյս զքէն՝ի կենցաղութիւնս. և հասարակիս մատուցանել զանկասկած կենաց օգնութիւն՝ի բժշկացն արհեստէ։ Այս ձեզ՝ի մահացու [30] և յանմահ բանաւորացս տանել զարդարապատուութիւն մրցանակ՝ յիրաւացն զարդս կառնուլ։

Օրէն

(28) Օրինակ մի՝ չարչրեցուիցէ։ այ՝ և ոմն այնորիկ ածէլ են ի մէջ բուսս առաքելոյն՝ի հեռու ժէ. 4. զանազանութիւն իշխանութեանն բարեկարգ մատակարարութեանն, որպ զի զանազանեսցէ և զիշխանական խոտն՝ի բաց խլելով նովաւ, բուն սերմանեալոյն մատուցանէն նպաստաւոր օգնականութիւն յաձուին։

(29) Օրինակ մի՝ նա և գուն։ այ՝ և ոչ պիտի տակաւ մի ժամ Թողուլ զնա կենդանի՝ի ծանրաբեռնուելոյ տարեկան աշխարհս։

(30) Ւրիկ օրինակ՝ և անմահ։ այ՝ Ւրս փոխարէն առնլիք զյաղթանակ արդարադատութեան՝ի մարդիանոսէ, յոր և յանմահականացն՝ տակս հրաւիրի զարդ ևս արդարեկրով առնելոյ։

Օրինակ Զ։

Յաղագս Նարտաստանի (1) մատնչի ։

ՃԻ. Որ առաւել դժբնդակութեչ (2) գործօնեայ, և զանդիման արարող չարեաց, և համանգամանայն խակ առել, եթէ բռնադակ աղխտիչն առնիցի՝ և մեռանելոյ մահուանէ. որ միանգամ զկենցաղս բառ այլ բնութեչ տատանեալ շարժեաց, և օրինակ իմն՝ ի մերս հեղեղաբար հոսեաց գաւառ. այս է ժանդ և արտասուեղի վրէժք. ի վաղնջուչն հետէ մինչև ցայժմ երկայն ձգեալ ժամանակաւ, և անդադան ուրեմն խոստովանեալ յայտնեցաւ անսպառնալիք վարակիլով զրժանօք գլուխ չար. աւասիկ ոչ ի ձերս ըմբռնեալ առեան ձգեցաւ՝ ոչ այլ գաւառք ։ Վանդի յորժամ այն իրաքանչիւրում կալ

(1) Ի հին օրինակն դնի միայն, Յեփ- ծաչպատանին. բայց կարևոր համարեցաք ըստ այլոց չորից օրինակացն յաւելուլ և զմնացեալսն կանոն՝ Նարեկացի. Հանճարեղ նախնիքն մեր ամենայնիւ ամենայնիւ ։ Ա՛րդ՝ յաւուրսիկսայս ձեռնադրեցանիմ ամենասանուելիքն զգօրավարել ուժգնել՝ յանցանօք կամակար վատնարարել ի պատերազմի, և մատնուելիք հայրենեաց և զօրաց իւրոց ի թշնամիս անգթ, ըմբռնեալ՝ և ձգել յատեան գառապանի ։ Խակ պատճառ անուանելոյն զգօրավարս՝ Նարտաստան, ջոկն օրէն էր առ նախնիսն ազնուատոհմեանս կիլ՝ ի ժլկագտեսութեան ի մկրտ մատան ըստ թշնամիս՝ ընտրել կարգել ի պատուոյ զօրավարուե զմի ոք՝ ի ծերակուտէ անտի. յոր պատուոյ յորմէ կարգի վերանայիցն քաջ մարզեալքն յարհեստ Նարտաստանուէ. և այնու առաւելութեչ եղև անխախիտ զօրավարաց կոչել Նարտաստան. և Նարտաստանաց՝ զօրավար կիլ քաղքաւոր և ժողովրդական, ոչ նշանակեցաք՝ ի վերոյ ։ գիրք ջ. օրի. ու. ծան. 4 ։ Ա՛յն ջի օրէն ևս էր՝ ի հնումն գրելիս առ ոմ՝ ազնուս, ոչ և առ մեզս է առանձել՝ ի պատուոյդ բուելիք եղելոյն՝ ի պատերազմ վարդանանց, զօրավարսին՝ ի Ժամ Նահատակս մարտ առնախաւսել առ Համադամեալ զօրս իւր բանս արտասուելիս և քաջալերուել՝ արիանալ՝ ի հանդիսին. որ և քաջ հաստատել առ հեղինակիս ցուցանէ փեղ գլուս գիրք ջ. Համբ՝ «հն»։ գլ. ծջ։

(2) Երկու օրինակք գրչագրեալ ։

կալ՝ ի հանապատեան կամեցան գալ, անձառնել մարդիկ անապագակեաց[3] ամբարտաւանութեամբ՝ իւրեանցն վանն խնդրի՝ պանձալով առեմ՝ ի զօրութիւն յորմէ՝ ի հարկէ այնուհետեւ շուրջանակի շարժեալ դրդեր սպառազէն։ Յաղագս որոյ խաղաղասէր մարդկան իրաւացի սորին վարկեալ աղաչաւ, զբաղաքացն խորհեցան առնել[4] շինուածս՝ ի յարտաստոյգ վիմաց, և՝ ի հմուտ ոչ չափաւորապէս ձարտարապետէն ամուր եհաս ղգուշութիւնք՝ ի պահապանս, զոր զատուցեալ՝ ի մարտիկ վինուորացն որոշելին դասս. և ևս զօրաւարայ վէս յոլով առձիւք դարմանեալ և թոշակաւք. սինա՝ և երիվարօք և ընտիր վինուք և վառ ձագոյն ընդդէմ թշնամեացն հոգացեալ ունել կազմութիւն։ Այլ[5] որք յայսոսիկ վարելին ընչիւք բաստկարդի իւրաքանչիւր պիտոյից, ոչ ևս որպէս թէ վարկեալ ինքեանց համարելին ծախս,[6] զօրաւորապէս ունելոյն յաւէտ ընձեռել շահս. յորժամ միայն՝ ի խորին խաղաղութեան և եթէ վինքեանս տեսանելին վէաս, և յանընդոստ յապահովութիւն, աներկիւղ՝ ի քաղաքացն յանապատիկ յուսալով յամրուն, օժանդակեալք յաւետագոյն[7] և զօրացն բազմութիւն։ Այլ որ քնաւ ևս մեծ, պաշտպանեալք օգնականութեամբ զօրաւարացն հանձարայիզ վարեցեալ խորհրդով։ Այնպէս առ ձեռնպատրաստ՝ զգուշալ զօրացն զդուշդան. իսկ զորս նոցայն կացուցանելին զԼուսն և զկանան փոքր ինչ արդեօք հարցաքննեալ՝ կարգելին՝ ի

(3) Օրինակ մի՝ ամբարտաւանութեամբ։ Այլ՝ քզի յորժամ ոչ կամեցան մարդիկ կալ խաղաղութեամբ՝ ի հանգստեան, այլ անձնանձն ամբարտաւանութեամբ պանծալով՝ ի զբուն իւրեանց առանձնութեան վէս խնդրի կալ՝ շինու անձանց. ևն։

(4) Օրինակ մի՝ շինուէ։ Այլ՝ խաղաղասէր մարդիկ իրաւացի վարկեալ նեղով զայն՝ խորհեցան զպարիսպս քզբացն առնել յամրակուռ վիմաց, և այն՝ ի ձեռն հմուտ և յոյժ ձարտասար ճարտարապետի։

(5) Եւ այլ յայսոսիկ։ Այլ՝ եւ զոր առեալ վէս այսոցիկ ոչ ևս ծախս՝ այլ մնասականդ շահս համարելին, միայն ծախ. ևն։

(6) Երիցս օրինակք՝ զբաստարկեալ ևն։ ընկեցեալ։

(7) Օրինակ մի՝ և՝ ի զբոցն։

'ի վերայ հրամանատար , զնոսա 'ի յոյժ հմտագունդ
ցըն ձարտասանացն ընտրեալ գաւառէ . և զգեհենեայ
առաւել և բաւական գիտութիւն , և պատարուն բո
լոցն իսկ լեզուաց իմաստութիւն . և մանաւանդ զի որք
ազգասէրք ևս (8) 'ի յարենից էին և համբաւա
սէրք , այլ և յորդորք ամենևին 'ի քաղաքաց լինա
մակալութիւն ։ Որք ըստ այցգունակին փորձեալ բա
րուք զօրավարացն , հանդերձեալ արդասեօք՝ հաւա
տարմանային անձինք , զամենասիրելոյս կենցաղօգ
տութիւն այսքան տնօրինեալ յաշխարհ ծովացու
ցանելին , յաղագս ձեռնտու նոցայցն լինելով խաղա
ղութիւն գեղից և քաղաքաց ։ Յորմէ ամենևին ըստ
իւրաքանչիւրն կարդի գեղեցկասիրեա ամեցեալ սոյ
ծառութիւն , միշտ կենցաղոյս զարգանայր բարեփա
ռութեանն առաջ յղփութիւնք և բարեպաշտագոյն առ
աջ՝ միանգամայն ասացից , համօրէնն թէ և առ մար
դիկ , այնպիսիքն յերասի անջինջ յիշատակի (9) հաս
ցեն բարւոք վարեցեալք 'ի զօրավարութէ ։
թէ . Նոյն որք հակառակ սոցին հանդիպելն՝ չարագործ
քարոզք , տարապարդ հարուածովք զանձնասիրութեանն
քաղաքացն ածեն վանդումն . վասն զի հինահարու
թեամբ ուղխեալ՝ զանվհատ աղխտիցն միշտ արկածս
յաշխարհն հեղեղեն ։ Այսու օրում և չարադէս այս
այլ , որ այժմ ըմբռնեալ առաջի ձեր անցեալ կայ
'ի մէջ , յոխորտութիւք լի զանձն առնէր (10) հրապու
բասիլս . որ և առաւել խոկ քաղցում էր վարժեալ
կրթութիւք , զձարտասանացն ոգեւոյ արհեստ 'ի ման
կութենէ . և յաղագս (11) յոլովակին հրահանգելոյ՝

զինքն

(8) Երկու օրինակք՝ 'ի յարենէն ։
(9) Օրինակ մի՝ հասցէ բարեաց ։
(10) Երկու օրինակք՝ հրապարակա
դէս . և այլ՝ հրապարակախօս , և միւս՝
հրապարակէս ։ Ցի՝ մեծամեծ ոտան
ձանօք հրապարակելով ընծայեցու
ցանէր զանձն . որ և անդամալն 'ի
մանկութ վարժէ գոլով քաղցա
պատակ կրթութէ յարհեստ հար
ատանութէ , նորին ուսմանն յո
լովակի հրահանգութէն՝ քաղցրա
բան խորամանկութէ ցուցանէր
զինքն քաջ հմտացեալ յամենայն
գիտութիւն ։
(11) Երկու օրինակք՝ յոլովքն հր
քանդիլոյ ։

ղինքն առնու յուսյանելը խորամանկութիւնք քաւականա-
պես հմտասցեալ[12] դիտութիւն։ Եւ իբրու այնուգու-
նակ տեսանիցին, անձնապանծ լեալ քան ի բուն հա-
սանելով խրոխտացեալ գոգցես[13] քանակամասիկս
ինն խմաստութիւնք, հմուտ պատերազմիկ իրաց վը-
կայեալ ղինքենիւ տայր կարծիս բոլորից. որք ի գո-
բայն յորդորեալք պատրէին Հռոմանքանութիւնք։ Եւ
մանաւանդ զի ի վերայ կորովութիւնն ևս քանից, ըզ-
մարմնոյն տեսանելին զեղեցիկ հասակ՝ զուգամաս-
նութեամբ վայելչացեալ, զօրաւորագոյն կարչնե-
ղութ՝[14] առ յընդդիմամարտիցն տալ պատերազմ.
զոր առեալ յոյժ փութանակի բարգաւաճանայն պայ-
ծառութիւն զլուխս զգաս բոլոր պատուհով սպառազէնն՝
և ընտանեկ կացուցանելին, և առաջնորդ զօրաց։ Նոյն
վաստուհերս[15] իբրու հասանելով յանդխտացեալ
գահագլխութիւն աշխիձան, և ապա այնու հետև զոր
ի վազընջուցն աղուն որսացեալ խորամանկութիւն՝
անդիւն և անդ գաւազ մատնիչ. որով զօրաւիցն և
պաշտպան հաւատացեալ էր լինել, նոցին և զան-
խուսափ փութացաւ հասուցանել զարիս, բանագնաց
ի թշնամիան երթալ՝ առ ի[16] յիւրոցացն, վասն զծա-
ծուխս նոցա մերկանալ խորհուրդ՝ յայտնի թշնա-
մեացն տայր գխոտել տեղեկութիւն. և հմուտ մանա-
ւանդ մերոյն գնոսա առանձինն ուսուցանելը իրաց,
որպես թէ գիտիցէ հնարիւք լինչ գիւրաւ զմերս առե-
րել կարասցին քաղաք. և հուրբ մղեղոյկ զգեղեց-
կատեսակն կիպտուլ շինուածս. այլ և[17] յաւարի գե-
րութիւն զյոլով առացուածոյն վարել անդր առատ-
առկոյացն. և ի բերան անողորմ զբնակիչս արկա-
նել

(12) Երեք օրինակք՝ գիպոնէ։
(13) Օրինակ մի բառականագոյնս։
(14) Զորք օրինակք՝ առ ի չընդդէմ՝
(15) Երեք օրինակք՝ Էրէն։ յոր՝ որ-
պես հասանելը ի գլուխս զօրավա-
րութեան՝ որում անառելական էր, և
զոր ի բնչմոց գետոյ, շղոմատարագոյ
խորամանկութիւնք ջանայել էր որ-
սալ, այնուհետև խակ և խակ իր-
րև գաւազ մատնիչ որով զօրա-
կիցն, և։
(16) Երկու օրինակք՝ յիւրոցն։
(17) Երկու օրինակք՝ յաւար ի գե-
րութիւն։

նել սրոյ. [18] և ի դէրուէ զասպրեալսն բուռն տա-
նել հինահարութիւք. զի եղծեալ յափշտակութիւքն՝
բռնադակ խանդարեալ մերոյս քաղաքի ապակա-
նեսցին կարգք։ Յաղագս զայն ի գլուխ տանելոյ
առաջարկեալ դրժանօք խորհուրդ ներկութեանէ, պա-
կուցանել և իւրոցն գտանելոց պաճարանս զօրաց, զո-
մանս լքուցանելոց երկիւղիւ՞ [19] առաջի վհատութեանն
նոցա արկանելով արհաւիրս. և զկնայս յինքն ար-
կեալս՝ չարամտականաց թոյլեր քանիւք՝ իւր [20] վա-
տասորհրդութեն առնել հաղորդս։ Եւ այնպէս զա-
նազան հնարիւք, և աղգի աղգի ջանացեալ, մինչ
զի համայնաջինջ թերևս զբնաւ մերս առնել կա-
րասցէ գաւառս։ յորմէ և եկեալ իսկ դրեթէ ան-
պարտելի հինահարութեն վանդումն՝ փոքր մի ահա
գեռ ևս հատանելց քակել, և անմարդի զբօլորն ցան-
կալի թողուլ բնակութիւնս։ Այլ որ այժմդ՝ ի քա-
րեփառ տեսանելք չինութեն յատպահովացեալ, նախ
և առաջին յաճախլինն՝ ի վերուստ [21] օգնել զօրուք՝
նախախնամական հատանելով նորս հնորհն. և երկ-
րորդ՝՝ ի քաջամարտիկ այլոցն մտերիմ նահատակաց։
Այլև որքան լինչ [22] միանգամայն դօրացն էր գալ,
՝ի միջոյ զբռվանդակն կամեցաւ բառնալ՝ ի բաց.
և անհետացուսանելի բոլորովին կորուստեան խորհեցաւ
կարգաց։

ձ. Այդ՝ ածէ ընդ միտ հարկանելով՝ ի ձեզ ին-
քեանս դիտիցէք. զի եթէ դասալիքն՝ որ՝ ի գնդէն
յատուկ դարձաւ՝ ի փախուստ, և կամ դողն՝ որ
միուսն և աւազ տանց անշինութեէ գտաւ պարտական.
և համայն յորժամ ըմբռնեալ իրաւամբ՝ ի ձերս լի-
ցի

(18) Օրինակ մի ե՝ ի գերութէ։
(19) Օրինակ մի՝ յոտաչ՝ ի վհատութէ
նոցին արդ՝՝։
(20) Օրինակ մի վտախորհութէն։ և
այլ՝ վտախորդութէ։
(21) Օրինակ մի՝ օգնեալ՝ ի զօրու-
թէ։ յ՝ յաճախլինն վերին զօրու-
թէ։ օգնելոյ է՝ հատանելով նախախ՝՝։
(22) Երեք օրինակք՝ դնանգամ։ յ՝
այլ և յոր վայր հատանելը կարո-
ղութէն դողա՝ կամեցաւ զբռվան-
դակն բառնալ՝ ի միջոյ, և խորհ-
եցաւ անհետ կորուսանել զբո-
լոր բարեկարգութեն։

ցի ածեալ բեմ, և ոչ փոքր ինչ մանկիկ Թարց մա-
հաւն վըկայնդրութեան Թողցին անպատուհաս.
այլ փութանակի և լի ամենայն ձեռով զարդարակ
ձերդ առնեի տուժեալք [23] հատուցին տուգանս։
Իսկ այս դժուխասիս լցեալ չարեօք գլուխ, որ զայն-
քան Թշնաւառուի ի մերս, որպէս առացաւ [24] հա-
ւել քաղաք. և յերևեալ մեր բարի, ի հակառա-
կացն սիրեաց աղարտ վարել ձեռանէ։ Ցի՛ նա՝ միտն
պամայն իսկ առացից համառօտ [25] բանիւք, Թէ որ
էզ անգամ կենցաղոյս ըստ վայելչականին էր յար-
մարեալ կարգ, ամենայնի ի միջոյ էանոյ ի բաց կո-
րուսանել։ Այլ արդ՝ որ այսքան անԹուխելի վարե-
ցեալ չարեօք, Թէ և բիւր մահու սպանանել զոյգ
պատ հնար, համայն նուճազեալ բոլորիւ առ զոյգն
գառանէր պարտիս։ Այլ զի ոչ է կարելի զմեզ յա-
տուկ իւրամբքն մասամբք յոլովս սպանանել մահու,
սակայն միտն զժընդակազունիւ ինչ գառեալ՝ սպառ
և արժան է խոզմամբ՝ անողնք անսնելի սրտմտութ
ի վայրացումն դրդել, և զազանաբար զբարդ զօ-
շիլ աձեցեալ հասակ։

ը. Այլ մանաւանդ՝ զի ոչ խուն ինչ պատճառք գոն
ի միջ բերելոյ նենգագործ մեղսասիրութեան. Թէ
ոչ [26] իժաբարոյք ունի բազբազեալ անձն։ Ա՝ սան
զի ոչ ևան աղքատուկ ընչից, քանզի յոքնակի [27] և
բազմարծաԹ շահիւք ի սակարկեալն փարԹամա-
նայր հարկից. և ոչ սակս անպատիւ Ճոխուկ, ևան
զի մեծապայծառ շքեղուԹիք անցեալ զգահոդևսու-
Թեց կալաւ աշուիձան, զոր ի Թագաւորացն կար-
գեալ և յիշխանաց. այլ և ոչ յոլովք հրապուրա-
նաց, զոր ոյժ ինքն իսկ սիեռ էր ամենեցուն, և
հրա-

(23) Երկու օրինակք՝ հատուցին։
(24) Օրինակ մի՝ հաւելու ցի՝ ոչնուկը։
(25) Երկու օրինակք՝ բանիւ։
(26) Ոմանք օրինակք յայսմ վայրի ասեն պակասեր նաև՝ ևն։ ցի ոչ գոն և ոչ փոքր ինչ պատճառք անպատուհաս առնելոյ զնորատանկ ինքսասիրութեան զայս, զոր օձապատ ոյժ անձնդ կարիցէ յինչ բերել։
(27) Օրինակ մի բազմադէմն ընդ։

հրամանաւտար զօրացն՝ զոր ընդ ձեռամբ ունիցի իշ-
խեցեալ : Ա՛յլ միայն յիւր [28] չար բարուցն սովո-
րութիւն , խորհրդիւ զմերս որսացեալ կործանել քա-
զաք . և զամենայն բարւոյն վայելուչ մասունս անդ
հնձ առնել՝ ի թշնամեացն կամեցեալ ձեռանել :
Ե . Ասաի քաջայայտ է , եթէ ոչ յատուկ այսմ և եթէ
ի պարտուկ , յորում խոստովանեալս մեծագոյն գո-
տուս չարիս . այլ բազում և այլոց ևս , որպէս ինձ
թուի՝ կարծեմ և բոլորեցուն , եթէ յատուկագոյն
անդատին ուրեմն՝ ի տղայականն զարգացեալ՝ ի հա-
սակն՝ նախասպասիլ կրթուիլ ընդ ամենայնս էր ան-
ցեալ թիւրութիւնս չարեաց : Մանաւանդ՝ գործնեայ
չնութիւնէ , գողութիւնէ , և [29] խոյգողութիւնէ , սրբեցուէ ,
և անառակ սրամիտմանութիւնէ . յորում այսքանեօք
ուռճացեալ , և համօրէն իսկ [30] աղճատպճութիւն
տարածեալ . և ասպ յայնմանէ իբրու օրինակ լինի
քայլափոխութիւն՝ ի կատարեալագոյնս գալ յայս մը-
տաբերելով չարութիւն , բոլորումն գայս՝ ի վերայ գո-
նելով աւարառ : Ընդ որոյ մի գուցէ և վէմն իսկ ոչ
շարժեալ զօրութիւն , զոր՝ ի ձերդ անսպառ զդա մատ-
նեաց բեմ , զի երթեալ անբասիկ զիւր ինքեան մա-
հու տարցի վճիռ :
Զ . Ա՛յլ և դուք Թերևս ընդ այժմու դորայդ Թո-
ղեալ հայիցիք արտասուաց իմոց եալ վտակս՝ հան-
դերձ Թախծեալ դիմօք . և նկուն կորացեալ հասա-
կաւ՝ արգահատելի որպէս Թէ զինքն ցուցանելով ,
ընդ գետին և երթ պղտցեալ ախտս հայեցեալ . և
այդորիկ աղագաւ արժանի՛ ինչ Թողութիւնէ և ներե-
ցայ զդա համարիցիք լինել : Ա՛ստ որում [31] երկիւղ
է . մի կախարդանօք զձերդ աղանդեալ որսայդ ըզ-

(28) Օրինակ մի չարաբարոյն :
(29) Օրինակ մի գանց առնէ ըզ-
բաւս՝ խոյգողութիւն . զորմէ առիս
՝ի վերոյ գլխէ ձ. օրին. ձ. ծան. 23 :
(30) Երկու օրինակք՝ ապճապճու-
թիւն . և այլ՝ աղճատչութիւն :
(31) Օրինակ մի՝ ըստ երևութին : Ը՝
այդ ևս վն երկիւղն է . ուստի մի
լեր : Կամ այսպէս . Վն որոյ երկ-
կընդելի է՝ Թէ մի գուցէ գաւառա-
նուէր որսորդէ որսոյդ զգազա-
բանս ձեր , և՝ ի գուէմ չարժեսցէ :

դայ

պայարանս, և յորդորեալ ի գութ. զի հնարիւք զիւր կարասցէ անձինն գտանել փրկութեն։ Կամ եթէ յանկարծ դա հասցէ թողութեն վիճակի, ինձ թուի ոչ միայն [32] ի չար ընդ այն հայելոյ մարդկան, և աձելցեալ բազմասցին տարօրինութիւք, այլ և ածտառնքն իսկ ամենեցուն եկեալ հասանել բարկութեն։ Յայսպես որոյ առաւել պարտ և արժան է զայրանալ. և մանաւանդ և զպործեցեալսն ևս յիշելոյ՝ զոր ի դմանել լինելին վրիժք, զարտասուս մարդոյն ի վերայ արկեալ մանկանց՝ վասն տարաժամ անջատման յիւրեցայց, նմանապէս և զամուսնացն. հրկիզուխս տանց, և զկործանուածն [33] բերձակատար պատրաստայ, և զայլ աղէտ աղէտ և թշուառութիւն լցեալ մահս, զայն որ ի գերութենէն հասանելոյ՝ բովանդակ ընդ միտ ի հարկանել. և վայելուչ զանձեռնընդկալ չար զազանիդ օշատել մասունս մարմնոյ։

Է. Կայց և ոչ [34] այլ ուժգ իրաւացի նորագիւտ ինչ տանջանաց առաւել գեր դմա զանխարկ գառն պատուհասի չափել հատուցումն, և ի վերոյ՝ կատարած զմահուն հատանել գատ. որ հաւակ այն քանեացն եղեալ ազատնոյ, զնոյն և գործով կատարոյ, ընդ որ յատաջագոյնն անցեալ բանիւ։

Ը. Կամ մանաւանդ զի յոյժ օգտակարագոյն կենցաղոյս գժոխահեռագ է կորնչել այլ, գժընդակն հանգերձ մահու՝ քառնալ յամենեցունց ասեմ տեառնէ։ Վանդի յորժամ խղճումն ի ձերումդ գա կրեսցէ առնել, հաւօրէն իսկ գրեթէ մարդկան լինի յիշատակ խրատու՝ գալ ի զգաստուն, երկաքանչիւրոցն անձամբ հարեալ կողմանց՝ չարաց միանգամայն և քրեաց։ Կան զի կիսոյն երկուցեալ՝ ի հարկէ յուղիղն այնուհետև վարին կարգաւորութեն. և բարեացն յօժարեալք ի զգաստ ի նմին առնուլն, քանզաքասէրք եղով միշտ և համբերատէրք. և այնպէս կեն-

(32) Օրինակ մի՝ ի ստէ յոյժ հոգ-
էւվ՝ ըստ՝ ի չարագործգ յոյժ։
(33) Օրինակ մի՝ բաքիւաթաբ։
(34) Երիս օրինակք՝ Ե ոչ։

Հենցաղօգուտն բերը վայելչացեալ յօրինեալք յառաջ խաղան ։

Թ. Ցինա, և յաւէտ զի ձեզ ոչ անկարելի է, ըստ յառաջասացեալսն՝ յաշխարհ անօրինել բարի, եթէ [35] լոկ զոփայցէք իբրու զմի յայլոց մարդկանէ, որոց չիցէ [36] բառնականելի կարողապէս ցուցանել զօրուն ըստ ըղձից կամելոյ՝ և զիրացն առնել որոշումն ։ Այլ գուք զայն ունիք ի խնամոլի կամակատարսն՝ [37] զոր ի վաղընջուց նախահայրցն լսեք է, զիրաւախոհս [38] հայցուցանել բեմ. վ՚ր բոլոցս ընդ օրինաւորն գնալ պողոտայ, և մի արտաւեղն ուրեք զառաջել խորհրդով, զձերումդ գեղեցկիկ [39] դառնալորեաց՝ յայդ գունակ առնուլ մարդկանէ հառուցման վրէժ ։ Այլ որոյ պարտ և արժան վարկանել ի [40] այժմ՝ ամ՝ անյապաղ փութով ի ձեռս զմահայուն առնուլ անօթս. և զպարս բազմախումբ մեծաց յորդորել կամաւ՝ ի վրէժ առնուլ պահանջել. որպէս զի խլեալ ի սմին չարդ բարձցի ժամու. և բազում խաղաղուն յայդ ձեզ և միանգամայն շնորհեսցի աշխարհի ։

Որ

(35) Եթէ ոչ ըստ պէտսն ։ այ՝ առանց յառաջասացեալ ոչ է ձեզ անկարելի ի մասնակարարել բարիս հասարակաց. այլ զի վհատիցի ի բաց կացցէք՝ իբրև զմի ի սոսկականս մարդկանէ, որք անդառնական են քայլ արդեամբք վնասել. և զիրն որոշել, զոր կամիցին բազմանօք ։

(36) Չիցէ պրինկի՝ բառնիցուի ։

(37) Օրինակ մի՝ կամաւորացն ։

(38) Զորք պրինկիք՝ հայցել ։

(39) Օրինակ մի՝ գեղեցկութեց ։ այ՝ գուք զայն խնամոլի ունիք ասի թարեկս՝ որ ինքեան է առ ձեզ ի նախնեաց անեսն. զի ոչ այնչափ ուղղ քաղաքավարութիւն անապատից ընթանալոյ՝ զայս արդարակորով առեանս հառաջասուն պահելդ. և զձեր գեղեցիկ գառնալորութիւն վրէժխնդրուն յայդպիսի մարդկանէ պահանջելդ ։

(40) Զորք օրինակք՝ ընդունելի է ։

Օրինակ Ը։

Հայազատս [1] Հուդկահարին։

ա. Պանդխտութիւն հետէ միանգամ՝ ի լինելութիւն մարդկային բազկացաւ ազն, և կարօտ եղեալ աղցաւորս գտաւ [2] պահպանութիւն. որով հայթայթեալ միւրն կարասցէ տանել երկարաձգութիւն, յարատեւողն երեալ ի փոխանորդութեանն։ ոչ քան զընդհիպէ այլ ինչ ահա լեալ խոստովանի պատճառք կենդանութեանս մերոյ, և [3] յառաջխոտորոգութեանս. և որ հաստատուն զբանաւորացս պահէ քննութիւն. այլ և յամենայն յոր ինչ մերձենալ՝ [4] դիւրահեշտաբար վճարել զայնս, որք միանգամ բռնադատեալ կենդանոյս պահանջեն խնդիրք։ Արդ աղազաւ յիրաւի՝ ի հարկէ բոլորեցին զսա առացեալ, քան իւրաքանչիւրն լեալ կարող հանդուրժելոյ. և յառաջաւորեալք զմիմեանս առնուն երևել [5] և՝ ի խնամուն միանգամայն և յաձեղուցանել. զի բաւական ահա քան պիտոյիցն լինի՝ ոչ չափաւորապէս և օգնութեան ասաւ

(1) Օրինակ մի՝ Հուշկահարի. բայց և սա առնու համաձայն այլոց օրինակաց հիմ դրի զբառս։ Իսկ Հուշկահարդ անուն. զոր գրեմք զառաջինն՝ ի դիպս յայս միայն զբառնեմք՝ ի գործ ածել, իւ նման նուէ յունական ձայնիս՝ ὀδοιδός։ ոφիφόρος, բազապրել՝ ի բառնալ՝ ուղի և հարկանել. յուցանէ յառակապէս զայնպիսին յառաջագոյց, որ գարանի յանցս անդէն և անմարդի ուղեյ կամ Հնձգի՝ ի կեղեքել և՝ ի սպանանել զանցաւորս, որ և՝ ի առմիկ բարբառասի՝ Հօշ ֆեխիէ։

(2) Օրինակ մի՝ պահպանող։

(3) Զորք օրի՝ յառաջխոտորոգեալս։

(4) Օրինակ մի՝ դիւրահեշտաբար։

(5) Ի չորս օրինակս պակասի՝ և։

սպասաւոր ։ Այլ ցորքան սոյն իւրաքանչիւրոցն տի-
բեն ստացուածոյ՝ առանց և մի ուրուք դրժանաց
հուզիակարութեանէ , ամենայն յարմարեալ բարեզար-
դութեամբ առատ յատկութենիս ըմբռնեալ պատկանին
վայելեալք ։ Օ ի առ ծնողս առատաբար զծերատա-
ծութեանն գեղեցիկ պաշտեցեալ մատակարարել խըն-
նամս , և առ տղայս՝ զմանկամանուանց բարգաւաճա-
պին կամաք . և զբարեկամացն պահէն սիրելութեի
հանապազ ։ Ասատ գեղեցկակայելուչ մեծարանօք
և առ գոռոզս խղճանացն բերել համարձակուե պա-
տիւ . նոյն մանաւանդ յընծայատուին ելոյ և առ թա-
գաւորն երևելապոյն . տի՛նա՝ և (6) բարձրագլուխ
՚ի մէջ ցոքնախառնմբ կացեալ հրապարակաց լի՛ հան-
դերձ (7) խրոխտապանծ առեսութե՛ ՚ի զանազան պայ
ծառ զգեցեալ պատմուճանաց ։ Այլ ևս (8) ՚ի գոՀ-
թառատն լինելոյ՝ սիրուղ և բարեփառագոյն խակ՝
յամենեցուն փարթամն անցեալ համբաւ յընկերց ,
որ և բարեպաշտ խակ առ ամենեցունն այնպիսին կա-
րէ լինել արարիչ , յանկորոդ (9) զխայրեացն մատու-
ցանելով ընդարձակաձե՛ռն նուէրս . յորմէ՛ առաւել
պատարուն և լի՛ գնախախանամուեցն (10) առեալ տա-
նի չնորհ ։ Այ ևս այգպունակ յաջողեալ բարեբաստու-
թե՛ , մի բան միոջէ յընկերէն մեծերմանբար վայելել յեր-
հաբանելուան՝ ՚ի բարեկարգուե միանգամայն և ՚ի
բարեպաշտուե ։

ե՛ . Վակ որ դաւաձնանեալ այսմ բոլորայարմար կար-
գայ ՚ի հակառակն փուԹոյ այսոցիկ շարժել առ-
բաղարդութե՛ ՚ի ստացուածոյն զամենեսեան զեր-
ծուլ վրդովմամբ , ՚ի վերջինն ածեալ հաստատ

(6) Հին օրինակն՝ ձեզ յոգնախառն ։
(7) Հին օրինակն՝ խորհրդապանծ ։
(8) Այ ևս . ք՝ փարթամն բաց ՚ի բարեհամբաւելոյն յամենից ընչեքն՝ և ըստ առաքելոյն ե՛ . կորն . Թ . 7 . զհարթառատ լինելով , որ է բարեմատե՛ սիրող , կարէ լինել և բարեպաշտ՝ այս է բարի պաշտօնեայ առ արարիչն ամենայն ամ , յօժարակամ և առատասպէս մատուցանելով յընչից իւրոց ՚ի տուրս աղքատաց և եկեղեցեաց ։
(9) Հին օրինակն՝ զի այլեայն ։
(10) Օրինակ մի՝ առատել ։

այնուհետև թշնամուն. և համանպատմայն գ'ի բաց բարձուածքն խորհեցեալ վանդուածն յաշխարհ հելեղեալ։ Այլ թերևս զարմանալի ինչ ոչ են. զի եթէ յերերացն չարաքերը [11] մարդիկ յօժար էն խոզխոզուն, ոչխարի ևս յընչից առնել ամայի։ Այրու զայս ամենապժնեայ, որ անապատն ի ձերս խոստովանեալ այժմ ձգեցաւ քեմ, ո՞ խոհեմագոյնք քան զայս օրոց։ Վանդի սա պատերազմական ձեպեալ հազմեր գործիս, և ազգի ազգի մահացու զէնս. և զայս ոչ ընդդէմ թշնամեացն մերոց գաւառիս նահատակեր, այլ Թողեալ [12] զքաղաքավարուքեն, և որ ինչ ըստ յոյժ ըղձալի վայելչականին էին կեանք, աւազականոց զինքն հազմելոյ՝ հասեալ կալաս ըզլեառն հանդերձ իւրանման մարդկաւ ի բնակուն։ Այլ անդ այնուհետև ոչ չափաւորապէս և կիմ մանաւոր ինչ գործելով աղուն, այլ յոքնուն և անբաւս, գրեթէ զհասարակացն ոմն առացեալ երևի՝ ըզկենցաղոյս պճնուս բարեբաստուկ. զընչիցն նախ և առաջին պատահեցելոցն աւարեալ դերսիկը փարթամուհեան. և անդուստ ապա ի կուտառուեցն անցեալ գնայր յոսիշտակուիս. և յայլ ևս ի ջուխտս ազատուն կենդանեացն, ի հօրանս [13] անդէտց և հօտից, օրինակ իմն չարագոյն գազանի ինչ ի վերոյ անկեալ օցաէր, տեղի և ոչ փոքր ինչ ներելոյ Թողեալ և պատկառանաց։ Այլ զայս ոչ առ անբանն եւեթ գործելով՝ [14] առացի հասուցանել դերուիս, այլ բազում անգամ և ի քանսաւորսն զնոյն՝ և աւաւել ևս ի վերոյ էքեր ոձիր վրիժուց։ Վանդի զոմանս սրախողխող իսկ ընչիցն աղագաւ առնելով. և զկիսս յաղագս ցանկալի առացոնածոցն, և կամ այլ

(11) Երկու օրինակք՝ չգծուբեն հարեալ։
(12) Ձգաւոխուբեն. այ՝ Թողել զնաւայուածն քաղաքի և հայրենեաց խնդոյ. և որ ինչ, ևն. գլ.
(13) Երեք օրինակք՝ անդոյ։
(14) Երկու օրինակք՝ առացի հասու՝։
(15) Օրինակ մի՝ հանդերձեալ։

այլոց ևս գերեցիկ [15] հանդիսական պատմաբանութեան, զարտաքինս հանդերձ կատարածքն արարեալ ՚ի բոլոր աեռապերծելով, մերկս միանգամայն և ողորմելիս ոչ միայն մարդկայինս թողեալ լինելը աեսուն, այլ Թոռի Թէ և հասարակ ասրելոյդ գոյացութիւն : Այս այդ՝ որ այսքանեաց խոատովանեալ գտաս չարեաց, որովհետև Թողուն գոնեայ և գնն ինչ մասամբ առ ՚ի ձէնջ արդեօք հասցէ . եթէ ոչ անբաւասիս գնա՝ կատարին կրեսցէ գառնագոյն մահու պատուհաս :

Ե. Այս զի Թէ այրասպանն [16] ՚ևմի որ ՚ի ծեսոնէից անձին, և զայն Թերևս ոչ կամաս, այլ կամ վասն ուրուք ինչ զրկահատանաց ընդդէմ [17] մարտուցեալ, և կամ սակս յանկարծագէպ ինչ հրաց առանց խորհրդոյ՝ հանդիսեցաս . և սակայն յորժամ հրաւամբք բռնաբանեալ, և ՚ի դիւցազնական ձերդ [18] լինել աձեալ առեան, ոչ գիտէ՝ զի զվէրջինն Թագաւորութեան այնպիսիսքն կրեն պատուհաս : Խակ որչափ ևս առաւել սա ՚ի գէպ է քան [19] զառաջինսդ և անդր ևս վարվարական զղջմնդակատգոյնն հատուցանել չարիս . որ ոչ յառուկ չոսկելոյ ընչիցն էգև պատճառ , այլ մանաւանդ [20] Թէ և յոլովից ևս արանց , ևս և երիտասարդական ոխոց գտաս խոզխոզիչ , ՚ի ժանգախառակեան լինն գոգես ամենեցուն լեալ հասուցիչ : Այս մանաւանդ պարզաբար խակ ասել Թէ որչափ խոր ինքեան գոյ էր , զուսխոզակն ՚ի միջոյ ՚ի բոյ հաներցաս բառնալ վայելս : Այս որում՝ ՚ի գէպ առա ընդ այսոցիկ գործելոյ՝ ՚ի և զվարկն հատուցանել արդարակ :

Ե.

(15) Գրիչս սրինակք՝ գերեցիկ :
(16) Օրինակ մի՝ ՚ի գոյ ՚ևսե՝ յո՝ և՝ ևմի որ ՚ևսե՝ ևմի որ ևսե՝ ևմի որ ևսե՝ ևմի որ

Ը. Կայց երեկ և ոչ՝ ի միջի կարևոր վտանգից առ
նա եկեալ յայս ջարուելճե հետևանս։ Ա սան պի ոչ
զաղքատութեի ունի քաղքատել. և ոչ դարձեալ զգ-
հարստահարիչն յուժգել. և ոչ որ սոցին նման
գոյն պատճառաք, եթե յաղագս այնոցիկ բանի զբ-
րին որպէս վարակեալ ինչ շրթամբիւք յայս ձգեցաւ
վայրագութիս. զոր և ոչ մի բան կարէ յանդիման
կացուցանել՝ (21) պաճարանս խրատուն ջար կարկտ
տեղով անձին։ Կայլ միայն՝ պի շինուցանել զհատա-
րակաց կամեցաւ (22) զբարեբախտութիս. և առաջ-
նորդ՝ հանդերձ մխանաօք անտանելին լինել հի-
քութեանց։

Թ. Ցի՛նա՝ (23) պաղատաբարոյս այր ցուցանի զոգես
՛ի վազընջուն հետե բազմաց և անչափից ատելու-
նութեց լեալ գործնեայ. և ոչ որպէս թէ (24) արդ
լինիր ՛ի ծայրագոյնս եկեալ երևի ջարիս։ Կանցի
թէ ոչ առ ատկաւ ատկաւ առեալ կրճատելճե փոքրա-
գոնութիւնն անօրէնութիւնքն վարժիլ, շնուիլ, (25) գո-
զութ, և այլով հանդանման չարեօք, ոչ արդեօք մի
անդամայն ՛ի գլխատարագոյնսն ժամանեալ հատա-
նել չարուն. որ յաւելեայն կոզմանց մահ ՛ի տղայս
արգելեալ վտակեցաւ առհման։

Ժ. Կայլ՝ մի գուցէ արդեօք այժմ ողբալ՛ի կախաղ
դահան լինչ բանից գոլա՝ զձեր ողջախոհագոյն յօժա-
րեալ հանդիպեցուցանիցէք լսելիս, և կամ՛ի զը-
փեալ նոյիցիք. և յոգոյն՛ի ներքուստ հանել հատա-
չանս, (26) միանգամայն և՛ ի վայր արտասուս առաջի
հեղուլ։ Կմանաւանդ լսատ ժամուս և զձև գոլա գու-
գեալ

(21) Օրինակ մի՝ պաճարանս, և այլ պատճառաքս։
(22) Ուրիշ օրինակք՝ բարեբախտութիս։
(23) Ձին օրինակին՝ փե, ուս՝ գալա-նդրեալս։
(24) Ուրիշ օրինակք՝ արդէ լինի։
(25) Օրինակ մի՝ ե փոխանակ յ՝ ու և։
(26) Օրինակ մի՝ այլ գանգամայն։

թէ ոչ փոքրագոյն անօրէնութիք. ոմն շնուիլ լինչ կամ թերեւս գողութիք և այլ այսպիսի չարագործութիւնք՝ առ ատկաւ ատկաւ վարժեալ էր, արգելեալ միանգամայն ՛ի գլուխ չարուէն ոչ եբաւեր, որով յետ կոչմանց մահադատապարտ գտանի։

ցեալ Հաւատիկ. պատրաստակ. պարէս [illegible] ի վերայ
զԹախծութիւք արկանել զխոնայ և վարագոյր. պարզ
ինեբուն Թերևս առ ի ձէնջ զոդացեալ մնալ պատ-
րաստ՝ յիւրն անդրէն փութացան ձեռնել վերիս ազա-
ծակ վայրագուն։ Տի՛նա՝ [27] և զայդ իսկ ի վերատես-
նելոյ երևի պարէս ոչ չար լինել սպարեալ խղճիւ ա-
պաշաւել. այլ յաղագս Թէ ընդէր ամօթի կինքեան
զաւազականացն Թողլոյ տեղիս. և կամ ի՞ր աղագաւ
անեղկիւղ ընդ այն և ամբողջ՝ անխարդախ մնալ-
կան և պարզամիտ՝ իսկ գնալ Քանաանարհ։

Է. Ասայց այլ՝ զվարդնջուցն յիշեցէ՛ք զդարս աղուն
ընդ միա հարկանելով, զվայրաւաւամունս ընչիցն
պատուհական և աստղուճածոց. և կամ զառակոնս
ամօթագործ ամուսնացելոցն. ոչ լինչ նուաղ և կու-
սից [28] առ ի զծաղիկ պատկառանացն ի բաց զգեա-
ուցն մերկանալ՝ շոգելոյծ, միանգամայն և զուխ
արբանոյն ի դարս հոսելով ձեռաց։ Ո՛վ ան որոյ
առաս դիպողացդ և դանհետողաբերն ումբք
վաղվաղակի առընթեր գմա՛ն ի ընձեռել մահու գա-
առատան։

Ը. Ո՛տա արուամ զայսոսիկ առաջի եդեալ, ժամ է
այսու հետև և օգտակարագոյն յոյժ բան երկուց
օրինակաց զանձեռնընդել վայրագիկ. ի բոլոր մա-
սանց վարկանել զի բաց ի կենցաղայս խզուին, այլ
պիտի լինի։ Ո՛ան զի [29] յոյժ առ հնարեալ չարա-
գին մեծապէս աչիւ եղիցին հոյք, օրինակ իմն ընդ-
դի՛մ առաջիկայ անցուդին [30] երեսանակաւծեալք

տե-

(27) Տի՛նա՝ Ե գրէ՝ ի՛ր Ինչն զի
և այդպիսի երևոյթ Թախծալից
կերպարանաց գործ՝ ոչ երեք առ
խղճէ չարագործելոցն է, և չա-
պաշաւանացն, այլ առ պատու-
հէնն՝ Թէ զինչդ այժմ Թափուր
կան ի նմանէ առաքեալքդ կի
անցին տեղիքն. և կի ոչ գար-
գամիտ և անպատատար մերկիկ
անեղկիւղ և անվնաս գնան ընդ
այն Քանաանարհ։

(28) Օրինակ մի՝ առ ի նախիլ գոփ՝։

(29) Օրինակ մի՝ յայնժամ։

(30) Երկու օրինակք՝ երեսանակ-
խնդեալ։ ի՛ր Վասն զի յայտ է Թէ
այսու անցիւք պատուհասի հոյք
չարացն ոչք տեսանէն կամ լսեն՝
զարհուրելոք ահաբեկ լինին ոչ
երեսանակաւ կի տանձիք նոճա-
ձեալք, նայիցն և բարեբերք, եւ

տեսողք միանգամայն և լսողք. քանզայայտ ամենայն իրօք է, զի նմինքան բարեաւէր և ազնուականապոյն մարդկան՝ ի կատարեալս արդարացուցիչն Տէր տուաւուն եղիցին անձինք. որով [31] և բոլանդակ իսկ՝ ի խաղաղութիւնէ անցեալ ճեռասիէ աշխարհ։ Եւ արդ՝ զի ոչ նորոգ ինչ և կամ [32] նախասակիզբն յայս գալ բռնագատիք կամ, իբրու թէ ոսոխք ածոյինն լինել խրաւանց և վրէժխնդիրք. այլ և՝ ի վաղճանս ջուցն իսկ մնանուանդ եթէ օրինադրեալ այս խոստովանի բարեփառադոյն Հարանցն կազմեալ բեմ։ Ապա զի զոր օրինակ առաքինեացն իցէք պատկող մարդկան և խոստոզասիրաց, նոյնպունակ և սոցայցն հակառակի անխնայ արատրողացն չար, կարի՝ ի չահ է և իրաւացի հատուցանել մրցանակ։

ԸԹ. Նայց զի և ոչ որպէս զայլսն՝ ի մարդկանէ գոլ երևիք. որոց [33] զանուղայան գործոցդ տեսանելով՝ բազում կարօտին զօրաւիգն հայցելով ըստ ըղձից օգնականուել. յաղագս որոյ յատուկ զգուխայն միայն յիրաւի յինքեանս բերեն, և յոգոց երանեն։ Ուստ երջանիկ ձերում և վայելուչ ՀոխուԹեդ կամիլն միայն և եԹէ գործ վՀարել, [34] ապա քնաւին առձեռնպատրաստ կարողապէս, և լի բոլոր համարձակուԹ յօրինուց ևս զերկաբանչիւրն ունիք հատուցանել վարկ. մանաւանդ յորժամ ոչ ևս զՀեզգ սըղեր-

(31) Հին օրինակին՝ և բովանդակին՝ ի խաչ՝։

(32) Երկու օրինակք՝ նախ սկիզբն ցի՝ նաև առաջին։

(33) Օրինակ մի՝ զանուղայն։ ցի՝ ոչ էք գուք ի սոսկական մարդկանէ, որք հանգիստէք գործոցդ զանուղայս. այս է՝ ոչ ուղիղս կիր զանկրաւուԹիւնս. ի կատարումն բազմանոց իւրեանց ի զարել ըզնոսա՝ պէտք են նմ բժշկապահիկ նպաստից. և յայն սակս յատուկ ի կոչմանէ իւրեանց զվշտանալն միայն ունին՝ և զհատուցել։

(34) Օրինակ մի՝ վՀան որոյ բանիւք։ ցի՝ ձերդ մեծուԹ ի կամիլն միայն վՀարել զգործն. որով Հետև զնմ բովանդակ ի ձեռին ունիք կատարել զՀոխացեալ օրինաք՝ հատուցանելոյ իւրաքանչիւրումէք զարժանն. միայն ԹէՀ ոչ ախտանոյց ցէք պղերգուԹիք. յիշելով զերկիւղ վերին նախանձանացն և գաւառուն ճանին, զի մի գուցէ անփոյԹ եղեալ՝ ոչ միայն ձեզ այլ և բովանդակ աշխարհի. ևն։

պէրզումէնցն բարձեալ ՚ի ձեզ բերիցէք յինքեանս ախտ ։ յիշելով միանգամայն և զ՚ի վերուստն ամենեցուն նախախնամող և դատաւոր , և երկեալ՝ մի՛ գուցէ , արհամարհեալ սատանայական ձեզ խոկ և զկնոյն աշխարհի զանտանելի ինչ հասուցանիցէք վտանգս ։ Ա՛պ եթէ (35) փոխանակ այսորիկ շարժեալք ՚ի զայրացմունն լինիցիք , և զինեալք վաղվաղակի չար անձինդ ձեռիցէք ՚ի կորուստ , յայնժամ քաջահաճոյք ընծայինն լինելով կամայ , արժանի՛ յոյժ խնդուքն բարպաւասձեալք միշտ և հանապազ յոտանս բերկրիցիք յաւիտեան ։ Այսու որոյ բոլոր չմարտասիրեալս ՚ի մէնջս իմ առաջի գնելով առաքեանն զբնաբազդիչդ յայսպէս արարեալ մեզանչական անձինդ , ապա (36) որպէս և արդեօք մնացեալ ամբաստանութեան ծախիցէք ժամանակ . եթէ ոչ վճիռք միանգամայն և նոքաստազոյնք մերձակայ առնելս յիւրաքանչիւրեան մահացու ընթանալ զկնս երապիցէք . և յարձակեալք ՚ի վերայ զբարդ սատակիցէք . զոր դատն զբաւեալ մահու՝ փոքրագոյն ոչ ինչ ահս զընդհանուր կենցաղոյս յօժարացիք ընդունել զբազբնութիւն ։

Ո՛րէ

(35) Երկք օրինակք՝ ապա եթէ ձո՛ւ ։
(36) Օրինակ մի՝ սո՛ւտ ։ ՚Ի՝ Ալիդ՝ առաքեալն յանդիման առնելով իմ մեծի առենիս զբռնանգակ շարժեալ շարիս յանցաւոր անձինդ . այսու հետև որպէս այլ և առաքեալն ձեզ ընդ պատեալ ժամանակաւոր լինելով . բայց եթէ մեծամեծք և փոքունք ոչք գոնանիք յատաչիկայ առենիս յիւրաքանչիւր մահացուցիչ զկնսն ընծայեալ երապիցէք . և ։

Օրինակ Ե.

Յաղագս (1) Գերեզմանակրիւտի.

Ո՛ր ոք միանգամ դժնդակին են առլցեալ չա-
րութիւն, և անողոքելի քինուցն ոխակալու-
առ մարդկայինս վարին քնուելի. (2) և միանգամայն
գազանօրէն սրտմտութիւն զասատիկ Թշնամուենցն Թա-
փեն Թոյնս: Այս զայն աղէտ՝ յաւուրս ի կենդա-
նեացն ոք յատկացուցանէ անձինս, և համայն յոլ-
ժամ նուիրեալ խոստովանեալ՝ յաւուրն ձգելոյն չա-
րեօք, Թերևս և առղ ինչ բաղդատելով գոյն տեղի
փաստաբանուն, յաղագս երկուց այսոցիկ պատճա-
ռեալ ևրաց. կամ զանցեալն ինչ՝ ի նմանել անդրմե-
րելի ընդ ինքն կիրս, և կամ առ հանդերձեալսն ել-
կուցեալ կասկածել՝ ի կրկնապատկումին վասն հատու-
ցանելոյ չարիս: Այլ ոչ առ մոխրանեալս նմանա-
պէս լեալ՝ (3) օձողուելոյն գոյ՝ ի վրէժ խնդ ըստ Թե քա-
րոյ

(1) Գերեզմանակրիւտ, կին. տասեղ-
բսչ. գերեզմանոց, նաև գիակը
զոպուած՝ առացան անկրատելոյ այն
առազակ՝ որք բացեալ զգերեզ-
մանս մեռելոց, կողոպտելին զնո-
ւն ի հանդերձից. առվարտելի գո-
լով նոքունեացն բան խոպանելոյ
կարի և յօժարութեամբ ի մեծապէս
յուզարկաւորութեան մեռելոց ներ-
կայանալ՝ և ծանրագին զարդուց
զարդարեալ գնել զնա ի գերեզ-
ման. զորոյ զգեցուածն առ քրիս-
տոնեայս սովորական ոսկեբերան
ի մեկնի յով. Հատ. բ. Նատ. լեր:
Իսկ վասն չարաչար պատուհասի
այսպիսի գիակատուաց յանցաւո-
րաց գրէ Դանիէլ կրաբերնու.
գիրք ա. Նեծար. Հետ. գլ. ԺԲ.
Լեզ պերեզմանատունք հարատար
առնարար պատուել առ նոսա
նոս, վերջին չարագործք և ան-
պանակատուաք համարելին ըզ-
Ծիշդ գերեզմանոց, և չարաչար
տանջանաք պատուհասելին: Ալ
որք և բրել՝ զոսկերան գրոհելին,
լեզի՝ ի ասելոց որ էր՝ գոյն
կատանաք՝ ի սուկ մատնել լինէր,
իսկ լեզի յաշատաց կամ յերեւե-
լեաց անոմ՝ յարատև և՝ ի մե-
ռեալս գատապարտեալ:

(2) Ի հին օրինին պահասի՝ Ե:

(3) Օձողուիլ. ՚ի՝ օձողութիւն կամ
օձամիտ բարուք գոյ՝ ի վրէժ խնդ-
գրելն: Հայր և անմեղելի ոխա-
կալուն և վրէժխնդրուն օձից.
ղոյց պատմի Հաւսեփոնիոս
Ընտասեալ խրատուց նա և յետ մա-
հու նորա:

թուք , Թոմի Թէ և ոչ միս խրիք ներողուէ հանդի-
պել կատարել քաղքենացոք ։ Ապուհակ մնաց-
ուանդ՝ բուռ (4) խնամուոցն կոլեալ բանի , եԹէ ընդ
զրուել հանքարտակուցն վախճան , անդէն և Թըշ-
նամեացն հալեալ (5) ջնջիլ սրսմնուէ որ առ՛ի նոյ-
ասէն . այլ ոչ Թէ՛ ի նորոգուելն գալ մուտացանն՝
առաքեաց ։ Այր և քան զԺԸ-ընդակարգոյն զազատացն
անցանել (6) դրժոդուի . և քան զբարձն այնպիսուէն
չարուի՝ անտեղի յիմարութիւքն դրդուեալ , խրի զոչ
ժամանակամէն մնաւոր մարդ ։ Վանդի (7) վարդապե-

գաթող կերակուր պատրաստիլ
խլեակոցն առ՛ի նմանէ , զոր և՛ ի
վերջին պատիժ պատուհասի ըն-
պատեցուսւ ոճծ ունեց անկարշ-
ասաց . ՚ք. Թագ . ԺՀ. 22. և իւս. 24 ։
Օ՚ՀՀեալ ատուբս՝ ի հաղոբ՝ ինքն
ՀՀն գրեց , և գՀեալ նը՝ ի գուրի՝
ՀՀրկնեն ԲուԼոնս էրկիր ։ Ապ երեմ
իբ՚ . 19 . Օ՚ՀաղոՀ ԻՀոյ ԲուՀեցի ,
ՆՀՀեալ ընՀեցի արգասիս գրանն նոյ ։
Ապ առ քրիստոնեայս՝ ի վերայ
առաջեալ պատճառիս գերեզման յա-
ւերս պղտիներս . գերբք զ՚ք գգեմ
կերա՚՚ . Ապ առ մեզ (առ) հոգի բա-
՝ նակաւն և եԹէ պատահի , և գոր-
՝ ծիք նոր Թագին պատճառ՝ ոչ
՝ և ասՀանելեացն մեզ . քրիստ ան-
՝ վայել իսկ ի գլուխ հոգեւոր
՝ բանակաւն իբրև զգեշ անբան
՝ կենդանեաց վարկպարագլի , ի
՝ լոյց ընկենուլ ոչ և Հանգիլ
՝ պետի : Ապ՚ի զի և ոչք պատ-
՝ ուէն զնացիմին՝ ոչ բանակաւն
՝ հոգի՚ն բնակուց՝ նորին և քաջ
՝ ի վեր Հասել են՝ եԹէ այն պա-
՝ ահռ առ նոյն ԼինքՀ՚ի վեր երա-
՝ նէ ։ Այս պրոպՀետական գեղ-
Թագ . երգ . Ժ . ։ Օ՚ՀնչՀ այն կոփա-
՝ ծոյ արձանք . զի՚նչ և գերեզման
՝ շիրիմիդ յօրինեալ՝ բոյոյ ի
՝ Հաւատս այնմ եԹէ չՀ մեռանի՝
՝ այլ լոկ ննջեցեալ ։

(4) Օրինակ մի՝ շատ խնամոյն ։ Ապ-
գաթե գեղմ և պէտակա են բանիք
խնամուոց՝ ի վեր ասելիս պիտանի ,
զորս իբր մի առած գործել յա-
ռաջ բնիկ գերեզմանացս . եԹէ
՝ ի վախճանիլ ընդխնամուոցն կամ
ասելոց՝ անդէն և չքանայ վերջ-
խնդ բուԼԹ Թշնամեացն որ առ-
նիւ ։ Ապ՚ամ Հանուանցն և եւրի
պիղծոյն՝ ի կիսկիզդ . անուանդ-
նեաց . * Ապ՚ինան ԹշնամուէՀ մնաՀ
՝ կանացուցաց միջեն ցնաՀ . մի-
՝ Թէ գացի ինչ ուԺ գան գնաՀ . * ։
Ապ գեսնի Հանուցի . * Վերի ոչ
՝ ոչ Թշնամի Հանցրի գնուէՀ ,
՝ վիս այսորիկ և ոչ վերՀք և ա-
՝ նապատուԹիք բերին ինչ՝ ի մար-
՝ միս նոցա * ։

(5) Օրինակ մի՝ ջնջիլ ։

(6) Ապրիա օրինակ՝ ՀՀՀեալ ։

(7) Ապրիա օրինակ՝ ԼՀՀպուՀ ։ ՚ի
վկայուէ անխափան առնելոյ ԹՀ-
Հանգիստն ազատց և Հոգեվարուց
խակզբանէ և այսր՝ ըստ նմա Լրատա-
բանիդ՝ ի բնական օրէնս վերա-
բերի՝ ըստ կարգի յառաջիկաւորա-
ԹՀ ԹագուՀին մեռանիլդ . Թերեւս
գի այնպս ունիք խնամասիրուԹիւն՝
մարդոյս լեալ Հչեալ ոսմ կենդա-
նոյ էիկի , անպատկան իւն էր
նմ՝ յետս մեռանիլն անդադրիլ ըն-
կեցեալ ոբերք մարմնոյ նր՝ անդա-

տարան մարդկային եղեալ ազին՝ քնուեա իսկ ա-
սուցանէ, յոյսալիսին ինչ մեզ գալով պատկառանա-
որ պերճիկակարգաւ թեամբն է յօրինեալ կրօնիւք՝ ի
ակզբանցն մինչև յանկումն գալ կենցաղոյս ։ զի մե-
ծամեծմն և պայծառագոյն հանդերձիւք զվախճա-
նեալսն՝ ի մէնջ [8] բարեբաշխասիրս զարդարանօք պա-
տուոյ, թէպէտ և ոչ ինչ առ՝ ի շահ նոցա գործե-
ցեալն լինի. համայն վասն քնական սովորութեն՝ մի-
անդամայն և զհարազատս զթոյն հատուցանելոյ զգ-
հուսկ յետին աւուր պատիւ, արժանի օրինաւոր
թաղմանն առնել և պատանոյց ։ Այլ և [9] ոգեբեր
դահլեայ արուսրահատաչ կահանեալ մինչև՝ ի գե-
րեզմանին յուզարկիւրն ակն ։ Եւ զայն ոչ և եթ յա-
ւուրս մերձաւորագոյնս կատարեն մարդիկ՝ ի սիրոյն
լեալ հեղձամղձուկ, այլ և ոմք լուծեալ ի հնուամի
աւուրեացն՝ արուսաստուեն այն օր, զսա քնութեն շար-
ժեցեալք գիւրաւ՝ ի գեղձուկն ։ Եւ այսպիսս բարե-
կարգութեք վարեցեալքն՝ նոքին մխիթարին յուսով
դարձեալ զնոյն ընդունել յանձինս յերկրագնեցութեն
հասեալ վախճանի. այլ և մեծ [10] շնորհակալութե
ապառնալ ևս յոյժ ակնունելով հատուցման, յաղագս
աստուածային և լի [11] բոլոր զգաստ մտերմութեք
վարել օրինաց ։

Ը. Եւ որ այսքանաւք գեղեցկանախիկ և վայելուչ
կարգի՝ զհակառակն վտանգաւոր հատուցանել խոհա-
տուին, գուշնաքեաց լինչ [12] հիքացեալցն ազգաւ
հանդերձիւն. և կամ առիս գեղձացեալ լինչ քինուց՝

յոյն

(8) Օրինակ մի՝ բարեբաշխասիրս ։
(9) Օրինակ մի՝ ոգեբերն։ Զգահ ոգեցոյն և արուսաստուեայ՝ ի վերայ վախճանելոյ՝ ի Թաղման ժամուն ուստուցանէ ոսկեբերան՝ ի մէկն. յոհ. հատ. Ը. Նատ. ԺԷ. օրինակս քեն. որ երայ՝ ի ժողով զգ-զարս բարեկամին խորհ. և զան չափուեն նորին ըստ առաքելական բարոյիցն կշռատուել, հակառակ յոյն յուզեալ քրիստոնէական յուսոյ յարութեն ։
(10) Շնորհակալութե. ըր՝ ընդունել զայն շնորհոյ, կամ վարձուց հատուցման ակն ունելն յոյ՝ յաղագս կատարելոյ զօրինս եղբայրսիրու-թեն եւ քրիստոնէական պարծանք ։
(11) Օրինակ մի՝ բոլորգիտուք ։
(12) Օրինակ մի՝ հեթանոսացն ։ ըր՝ վէ-ր զուշակեալ և ընդին հանդերձիւն ։

յայն յարձակեալ զաղանամանն բարուք գոյծ ։ ԱՒԷ. յաւուրն՝ առ որ յանդգնուիցն բերել տեառնզերծել զխախճանեալն, նորին մերձաւորացն և եթ պարտական է վնասուց. այլ առ հաւատոյ քանաւորս ազին անկարգաբար յարուցեալ ընդդէմ. (13) իբրու զայս ամենագիտակ և լի չարեօք այր. որ յետ բազմաց ամանակաց սրդ ուրուն անապան խոստովանեալ՝ի ձերս ըմբռնեալ ձգելոյս բեմ. ոմ վիճք գաստաւորեալ ։ Նայց սրդ՝ և զնոյն իսկ ոչ գանդաղեցոյց ըզգործեցեալ՝ի գմանէ աղուն մերկ և առանց սակրոճակի բանիւ յանդիման կացուցանել ։ Նանզի առաս գիշեր իմն անլուսին՝ առ ձեռն պատրաստ գըտանելով օգնական իւրոյ ամենաչար սպասաւորեալ խարդախանացն. և ապա այնուհետև լի ամենայն անարժան փուճացեալ յանդգնութ՛ի տեղիս հաստանէր շրմանայն իսկ՝ երբ ասայն ծանուցեալ և թափուր՛ի մարդկանէ. յայնժամ գործի և ոչ ինչ պատրուասոյն ունելով, այլ գէա և զայն ինչ վախճանեցելոյ վիճ անմնաբար ձեռօք սկսանէր փոսել. (14) և այնպէս երկիւղիբ շուռագունեալ՝ մինչ զի և ոչ տուղ ինչ յարմարագոյն զբայ տալն արարեալ կարող. այլ առ խուռն պեղելով՝ այսր և անդր կացուցեալ լինէր հողակոյտ բլուրս, մինչ զի՛ի վերնայարկն ջանայեալ՝՛ի տապանին մերձենալոյր՛ի կատարին ։ Նե վասն ոչ լինելոյ առակ՝ եթէ (15) զաղխեցելոյն կալ զբել փեռեկել մածուճածս, ՛ի հարկէ տապար՛ի գործ արկեալ շերտաչուռս առնելով քանդէր. և անդէն բուռն գիկնացելոյն հարեալ պատանաց՝ արիւնաթաթախ հանդերձ ձեռօք՝ հազիւ ուրեմն՛ի բաց զերծանելով ցիւեալս, մերկ և՛ի բաց ընկեցիկ արտաքս գայնորիկ մեռելոյ ընկենոյր մարմնոյ. յոյժ ողորմելի տեսու՛ն՝ ոչ միայն մարդկայինս ասեմ զբ-

նու-

(13) Ձոյք օրինակք՝ իբրև ։
(14) Երկու օրինակք՝ և զլափ ։
(15) Երկու օրինակք՝ զխնեցելոյն

խոնէ ։ ք՝ և վն ոչ զբերելոյն զաղխեալ մածուճածս արկեղ մեռելոյն ձեռօք փեռեկուել, ՛ի հարկէ, եէ։

նուիրէ , այլ Թուի Թէ և հասարակ գոյացութէցս
ընդ երկնաւոր ։ Այս այսպէս ոչ՝ի հասարակաց պատ-
հառեալ քնութէս , և ոչ զամենատես ՅԱծայինն ընդ
միտ ածեալ նախախնամութէն . միանգամայն (16) և
ոչ զձեր բարեփառ իրաւախոհ իշխանացդ զահա-
ւոր դատաստանի պատուհաս . այլ քանահաճոյս ա-
րարեալ , և կամ ոչ լինել արժանի գործեալ մեղանաց
հանց (17) երգնայ ։

՟ը · Այս զի եթէ զՏուղկասիպատուն՝ որք ՟ի յանգաման
կենդանեան զագաղ աւետաստացութէնն քաղճան
ընտել փափագուին , և կամ դարձեալ դուշնաքեայ
լինչ մարդկան զգեստուցն աղագաւ համարձակե-
ցան բերել գրժանս . համայն և զայն ՟ի հեռաստանն
և (18) ՟ի կարի անապատան վրիժակելով տեղիս՝ մե-
ծասիւս երկիւղիւ վանն ՟ի տեսողացն պակուցեալք .
և զայն՝ սակայն առ հոմանման կենդանեան որք տես-
ցէ , (19) զի Թերևս փոքր լինչ և զբաղայցն ունիցին
առ նոսա յօդեալ պատճառս . կամ Թէ յազապս զ-
ոգւոյհարեածքը յուսեալք խնդրելով վրիժ , և կամ
որ սոցին իցեն նմանք ։ Այլ հասցեն Թէ և ըմբռ-
նեալք երթիք՝ և յանապատդ ձեր լինիցին ածեալ բեմ ,
մի (20) ազատ և Թարց չարաչար մահու հասուցանել
լոյ դատաստան զերծանել կարասցին . և ոչ քնաւ
երթիք ։ Այսոքն ասեա այս չար վիրապ՝ որում ոչ դատ-
նապարտն իցէ արժանի ՟ի կենցաղոյս հրաժարել . վասն
զի ոչ առ կենդանիս՝ որպէս առասի , այլ առ հերձ-
ցեալ (21) վախճանեցելոյն ՟ի գերեզմանան վերստին

(16) Երիտս օրինակք՝ Ե զբաղնէսս-
ցեր իբառնիս ։
(17) Օրինակ մի՝ Հանդ գնաց ։ յի՝ այլ
կիմ անարդել արհամարհեաց ըզ-
վերոյասացեալսն , և կիմ ոչինչ՝ ի
յանցանաց սակի դրեալ՝ ձեռնա-
մուխ եղեւ գործոյս ։
(18) Օրինակ մի՝ Ե ՟ի ՟ի ՟ի ։
(19) Ազգք օրինակք՝ զբ Ի՟ի ։ յի՝
նոյնպէս Թէ և առ նմանակից կեն-
դանեան բերցին ապանանելով ,
սակայն Թերևս ունիցին պատ-
հառանս ինչ յօդել , իբր Թէ բըն-
նադէմ դիմագարձին վրիժ խնդրե-
լով այսորիկ , և կիմ որ սոցին , են ։
(20) Օրինակ մի՝ Ի՟ ուրեքէ ազատ ։
յի՝ մի Թէ ազատ և առանց չա-
ծանելոյ զպատիժ չարաչար մահ
սէառնի զի լծանել կարասցին ։
(21) Ազգք օրինակք՝ Ելխանեցելոյն ։

յօժարութեաց ձեռնադրել : Քանզի որում առաջ չկայ ցանկութիւն մնալու՝ պատրաստ և արժան վաղվաղակի զգա՛ի միջոյ՛ի բանից կորուսանել :

ՀԵ. Այլ և զայս պարտ է երևի ասել [22] զործեցեալ, ի յանկուցեալ վանդեցոյ՝ և ոչ ի միջոյ ուսանել : Քանզի ոչ զաղքատութիւն առ ծանր աղցատութեան ունի ասել պետս, և կամ զտոկոսս՝ ի վերայ մեծ բեռ պատուոյ, որում բաւական ահա հայրենին էր զայս ամենայն դիւրացուցանել զկարիս՝ ժառանգութիւն : և կամ [23] զիմոքէն յուսալէ՝ որպէս անկասուր ինչ յարմարի ասոյ՝ միւս ինքեան բերել զիւրապատիւ յեղմնէնս, առեղի հաստատական առնել բանից : վասն զի զայդ և առաջիկայդ ծանօթագոյն ամենեցուն կատարեալ հաստակիք խոստովանել առաւել փոքրագոյն ոչ ինչ՝ մանաւանդ թէ և զործն և աղջամղջինն վկայէ ժամանակ : Այլ ինքնակամ որպէս թէ զհաստատակաց թշնամանել և խոչտանգել կալ կամ ցաւ բնաւն . միանգամայն իսկ՝ թէ ի ըզմարքուր աչխարհիս պղծել առաքեաս չար ժահահոտութեաբ մարմնոյ մեռելոյն . որպէս զկենդանասկանն օդ , և զպայծառ արեգակնայինն՝ ի վերայ հեղեալ չհատապայծ : Ի ման որոյ ընդ այնքանեաց զործոյ նորատոյն լեալ վկիժուց , թէ և բիւր հնոյ գոյ գոյլ անգամ մեռանել , նոսպրեալ ամենայն գաւնելը իւրաք՝ վասն զարդասակն հաստուցանելոյ վարկ . բայց առկայն [24] զինդ՝ երանելոյն և նորանշան ինչ օրինն ի մահու կոչիլաւել պատուհաս :

Ե.

(22) Երկու օրինակք՝ գործեալ. ի՛ Այլ և թուի գործել առաք զայս՝ յորմէ վանդեցէ բանադատել. զի ոչ զծանր կիր զիմեղակ կենցաղս կանացս՝ կարծս աղքատութեան ուրեք պատճառել, և կիր զանկասս պարտուց կուտել՝ ի վեր քան :

(23) Երկու օրինակք՝ Ի՛մ ըն ըշ նորին : ի՛ Կամ ոչ զիմեղակին կիր զնոյատիւն ինչ յուսալէ ունի պատճառել, զի ոչ ի մանուկ տիոմ՝ որում պատրաստ հաստատեալ բանին . զոր յայտնութիւն գործն ոչ փոքր՝ այլ կատարել հաստակի , և մանաւանդ աղջամղջին ժամանակին գիմեղակին՝ յանդիմանել :

(24) Երկու օրինակք՝ զի . և այլ զի գերբ :

Ե. Այլ ինչ գիտէր՝ ասել Աշմարտասպէս զսա ասել զոր ծանեայ, և ոչ յաստուածպաշտութիւն[25] եղոյ ապրուս. զոր եթէ կամեսցի խակ ոք նախահաւատ ոչ կարասցէ լինել. այլ՝ի մատաղն խակ անգամն սա տիոյ առ սակաւս սակաւս հոգ խնամոյ մանուանց տանելով ընկերակս ուղանայ։ Արդեօք թէ զնոսա անարգիս, հակառակ սիրոյ, թշնամանող ուրացաւոր գրացեայ, և յաւերտագոյն առ աշխոյժ՝ որ հարստացառ առ՝ի յարենէցին[26] աղգակատուէ էին մարդիկ. ընդ նմին չնաւթէ և գողաւթէ, և հանճանման[27] սոցայցն ա սոցիաւ չարեաց սարսափնաւթէ։ Արդ աղագաւ ո՞ ընդունակ իմն ոանաւախտաւթ գնացեալ՝ միոջ զի՝ի ծայրագոյնն ժամանեալ հասաւ չարիս. զի՝ի վերջոյ երթեալ այժմ զօրէն չար գաղանի կրեսցի սասանկաւմն։

Զ. Այլ այսպեսք յարտասանեսդ և՝ի դէմս տխուր, և՝ի ծնրեալ կերպարան հասակիդ հայկիդք. և որպէս թէ՝ի հասարակաց արդ ահատելով[28] մարդկային բնաւթէ, զնոյն կատարեալ ընդ միս ածէք. և այդորիկ աղագաւ զկաթոգնեալդ խորհիցիք ողորմիլ, և թերևս սուղ ինչ՝ի դմա զմարդասիրաւթէն հաճեցուցանել գաւթ։ Այս որպէս մի գուցէ, զի տրտում դորա արկեալ զնուրբաւ տեառնէ, ոչ միով ձակոյ յաղագս երկիւղն ամենակից. զոր բազում անպատմ թուի թէ և ծաղր իսկ արարեալ մտօք՝ի վաղնջուցն ուսեալ կրթուաթէ. այլ աշխատի կար-

ծեմ

(25) Օրինակ մի՝ էսոյ։ այ՝ ոչ գոյ առաւգութ ասել զսա գործոյ մի միայն այլ չարեաց. զի այնուհետև ոչ էր չարս՝ յորմէ ոչ էր մարթի նախառաւելին ակամայիւ, այլ և՝ն։

(26) Օրինակ մի՝ չարենէցն։

(27) Երկու օրինակք՝ ասցն։

(28) Օրինակ մի՝ զմարգիայն։ այ՝ թերևս յարտասուագ. և՝ի թախծեալ գէմսդ. և՝ի կծկեալ կարկամեալ ձև կերպարանաց գորս հայեցեալ ձեր. և այնու խրթև՝ի հասարակաց մարդկայինս բնաւթէ զնոսա ածել արդահատել. խորհիցիք ինչ ոմն՝ի կաթոգնել ողորմել գմա, և կամ գոնջն ինչ գաւթ մարդասիրութեանն ցուցանել՝ի վերայ գորա։ Ա՛ի լեցի ևս՝ թէ այդ արտասուաթեան կերպարանացն ոչ ինչ վասն երկիւղի առաքինոյ ժամանակի գասասանութեացս. զոր բազում էն։

ծեմ զոչ [29] ժամանակ լեալն զօրծելով, և կամ
թէ երբեմն այնպէս չիրմանն սխեալ գրուիք։ Կայց
այլ հոգեցարմանք, ոչ զգալի առեմ երեսաք՝ այլ խո-
հականապէս ոգւոց տեսութիւն. և արժանի յիշատա-
կի վկիքացելոյն՝ ի մէջ առեալ զընկերիկն ասպրեալ
մարմինս անդամ անդամ լեալ գեղ՝ ի կերակուր.
ոչ միայն գազանաց երկրի և ծովուց, այլ և թռչնոց
երկնից անդր ժողովելոց. զնորոգ սուգն սիրելի բա-
րեկամաց. զողբերգութիւն ազնիւ Հարազատ մանկան-
ցըն հանդերձ ամուսնաւ. զամենաթշնամս ծերու-
նի ծնողացն յերկիր խոնարհեալ կիսամահ՝ ի վերայ
գիմաց՝ սակս ոչ ևս կարել մարթելոյ զնոյն ևս վախ-
չանելոյ միւսանգամ ողջունել քնութիւն։ Նոյ զայլ-
սըն [30] ու բան եղոյն՝ ունկը՝ ի սաստիկ գա՛ի զաւ-
րացումն և՝ ի զնուելի՝ ոչ քաջքդ. և զանձերելին
առանց միոյ երկբայութիւն՝ ի դա՝ զանազանն տանջա-
նաց ցուցանել հանգամանս. որով և խղճալ վազ-
վազակի բարձցի՝ ի կենդանութիւն։

Է. Տի՛նա, [31] օգտակարապոյն գիտել և այլ ոք մեծս
կենցաղոյս, և կամ հանուր տիեզերաց գեր զբարե-
թոյն գազանաբարոյիկ խոստովանեցոյն կրել սաս-
կումն։ Ա՛ստն գի յորժամ սակաւն գորայմագ աղե-
տից վարդապետեալ լինին տեսութ, յայնժամ քա-
րեխառնքն ուրախասիրեալք՝ առաւելապոյն չիրեանց
ցըն ողջախոհացին առաքինութե կալ հաստատուն։
Ո՛չ յոտիս պակուցեալ երկիւղի ոչ չափաւորապես
և չարացն ընդ [32] կրունկ հարեալ՝ ակամայ՝ ի ըզ-
գածատ համեստութեցն լեցին և կեալ քաջաբարուն.
գի անվնաս գիւրեանցն և անխոտորոգ փորձեացին
անցուցանել ժամանակ։

Ը.

(29) Օրինակ մի՝ ՃՂՒ։ ըն՝ կարծեմ թէ ոչ-ոյ ժամն գիտէ, և կամ թէ զնոյն ևս ոչ ոք գիտէ զնեալ։
(30) Երեք օրինակք՝ ի ըս-ք գոլէ։
(31) Երկու օրինակք՝ Ե օգտա-"։
(32) Հինն օրինակն՝ ՝ուսկ։

Ը. Այս մի՛ ի միտս ուրուք արտասպուռայ խրատաց
եղեն այս ձեզ եկեալք՝ ի ջուրցն պահանջել վկուժս,
ասա թէ ոչ ի՞նչ աղտաւ [33] ի վազընջուղն իսկ ի
բարեփառ հաւատոյն հոգւապեալ այս յօրիներ բեմ,
եթէ հասարակ և անտրիչ խառն զամուսին ընդու-
նել [34] արս, նմանապէս և զբարեաւէր մարդկան։
Այս մնասուցանէ զչմարիտն ասել, թէ բռնանդակ
իսկ աշխարհիս բարեկարգ յարմարութեամբ շարժեալ
վէր՛ ի վայր՝ ըստ ոչ բնութեան անցեալ՝ ի տարագմուտ
առաւել գասեալ լինելոյ չեզանակուսին։ Այլ մի այ-
նորիկ և օրինս ժամանակիցին ձեռն տուեալ ծածուկ
ինք. զի զմի օրինակ պատկի արժանի կոյժ լաւա-
գոյնան առնիցէք՝ ի մարդկանէ, նուիրին ձևոյ և զան-
ուզայան՝ պատուի և մնոյս պատուհասի։

Թ. Այս վասն զի յայդ իսկ որոշեալ զատուցայք նա-
խընջանսի գահերիցութեամբ յամենակարն ասեմ թագ
գաւառուց [35] և՝ ի գոյս այլոց իշխանութեանց. վասն
այսորիկ և ոչ խաչն լինել ընդ մէջ անկարութեանցն
ձեզ երևի անկեալ տապակոյս՝ առ՝ ի զբաջահաճոյ-
սէն արարչին բոլորեցուն հաստուցանել կամաց՝
հանգոյն այլոցն [36] ընդ իշխանութեամբ լինել ոց մարդ-
կան, որ առակ տրամեն և եթէ ունին զանկատուացն,
յօրժամ առեսեալք եթէ զըստ այն պատուհասն՝ ի
գէպն [37] ընկալեալ լինին պատուհաս։ Իսկ ձեր՝
պղերգ միսոյն հեղգութեանցն առատանօր պահան-
ջեալ՝ ի բաց ընկեցումն, և անդ՝ն առ ձեռնտատ-

բասա

(33) Երկբ օրինակ՝ Ե՝ ի վազընջան։
(34) Երկու օրինակ՝ գործս ։ ի՛ և մի ոք երկբայեսցի՝ ի միտս խոր եթէ արտաքոյ խրատուցն իցէ հատուցանելն պատիժս շարաց. և թէ այդպէս էր՝ ապա ընդդէմ խոկզրանէ անան յօրջամիս նահ նեացն հնարեալ կարգեցաւ այս առեան գասանել, մինէ առ՝ ի հաւատարակս և առանց պատճ ըս անխափ ընդունել զպարտ
շարագործ մարդկան՝ այլ բարեգործս։ Այս եթէ այդպէս էր, արդարև բռնանդակ իսկ աշխարհիս։
(35) Օրինակ մի՝ Ե՝ ի գաւառ ։ ի՛ և յայլոց հզոր իշխանաց։
(36) Օրինակ մի ընդ իշխանութեան։
(37) Հին օրինակն՝ ի գործընկալ եր նէն. և այլ՝ ի գործ իւրեանց էին։ ի՛ յօրժամ առեսանէն եթէ ոչ ըստ արժանեացն ըստնին զպատիժն։

բոսա արտաբերական բանիցն զինն և գործն յա-
ջողի ։ Նայեց և ուշ վայրապար զմայն ե գիտելի , զի
և ուծայինն բարկութիւքն յաղագս անտես զոյութի-
սիս առնելոյ գաւառի՝ շարժեալք վաղվաղակի յան-
խարհ հեղանիկն . հասանելով միանդամայն ուշ փոք-
րագոյն և ձերուժ իշխանութեդ վտանգ տալոյ-
սի ։ Նակ եթէ զհակառակն հոգացեալ՝ այլեւս
թէ առհասարակեալ ձեզք հանդերձ ի բռնադակ
աշխարհ (38) անցանել , և ի բազում խաղաղու-
յսմեսցի և բարեբաստութէ ։

ԳԻՒՂ

(38) Զոյք օրինակ՝ անդամն ա-
յլ՝ ապա եթէ հոգացեալ ուշ ան-
ձա արտայն՝ բարեբաղդ իմանալ
տեղանն ոչ ծառալոցն ի վր

ձեր , և ի վերոյ հանելն աչ-
խարհն . որով և ի բազում խա-
ղաղութէ և յերջանկութէ կաց-
ցե մնալոյ աշխարհ ։

ՊԻՐՈՒ ՀԻՆԳՆԵՐՈՐԴՈՒ

ՍԱՀՄԱՆ (1) ՆԵՐԲՈՂԻՆԻ։

Ներբողական ի (2) Բանն Ա[ստուծ]ոյ տաղ[ա]կան եղեալ (3) [ա]ստուածայ։ Այս ա[ստուա]ծայեալ (4) ի այսպիսի յաղագս հնոյն ի պեղս գալոյ[ի]ս առնելոյ։ պեղս կոչէին զներքսահողոյս։

(1) Երկրորդ օրինակք՝ Նէրսէսեան։ Զայնա՝ Նէրսէսեան կի՛ Նէրսէս. [ի]ն պէտ հայկեղ՛ի առաքաբանութ[ե]ան առաքելոյ ընտրեալին Երևի իմն Նեմիական՝ ոմն ասեն, Թարգմանեալ ի հելլենականէն՝ ի հայկական փոխադրել՝ որպէս մեկնի առաքն։ բայց և՛ հայոցմ քաջ վայելչացեալ կարէ առաքաբանիլ զ[ի]ն [ի] ծ[ն]ողութ[ե]ի՛ ի փ փոխելով առնել՝ ի ֆ։ որ ցուցանէ եա՝ գոչել և քարոզել, որով իբր վիճել՝ Նէրսէսեան։ զոր այլազգ եա առիրատէա՝ Գ[ր]իգոր կի՛ ֆեղասանեան առնէ։ լը որում յառաջ բերէ և Ընդհարլին ի մեկն։ Նաև բարձ բացատ[ե]աց յառնէն։ Իակ Ներբողական ոմն, Ներբ բառ է՝ [ի] բերակատ Ներսէն՝ Նախադիր բանի, որով Ներ խաղացեալ՝ [ի] խորհուրդ գաղափար։ Ներսէս կիսեվին կեզտնակ։ ի գէմ, ի կիր։ ի ժամանակ, և յայլսն զոր և զայսոսիկ խնամանացն Թ[ե]ոդոսէմ չիներէ, և որ ի մէջն է առաքելի[ն]է, գովաբանելի[ն]է վերակոչ։

(2) Բան աստուա՛ծ։ ի՛՝ Նա՝ որ առաքի գնէ կամ յանդիման առնէ զաւարիա Երկնից առ ա[ստուա]ծ։ [Ի]նչ ոն ասփեատոս Նոր Եա ունի զաստանան Ներբողելիս։ Ճշա ասէ՝ ոչ յանդգնա[ե]ան գոչողն՝ ի հառաւար անլո ոչ ընդ[ու]նդ բնչաւ հրաշափառ գործոցն Ե ուր[ու] ոչ բան։ Աստ՛ի բան Հաստատակ առնու մեզ միոյ մտալին ոգուն ընդունակել և Ներբողեանն, յորում կայանայ տարբերութ[ի]ն նոցա՝ ի միմեանց, զի Ներբողեանն յառնէն առնու, ոմն ասէ պրոկղոս՝ և ըստ ինքեան ամփոփէ զամենայն վկայութ[ի]ն առաքելական վերամտալին բարիք առնելոյ վերադարձ հատուցման։

(3) Օրինակ մի՝ բարձեալ։

(4) Այս առաջնալ։ Աստ նախակիրթ[ի]ն կոչեցեալ առ մեզ Ներբողեանն՝ ըստ յունականին ասի՝ Ε'γκώμιον։ Ընփ[ի]ն։ բաղադրեալ՝ [ի] նախադրութ[ե]էս ἐγ կի՛ ἐν։ ընն։ որ է՝ [ի] կի՛ Ներբ։ և՛ [ի] Հայնէս κώμη։ փո[ղ]ն։ որ է գիւղ, եա՝ Ներբախոշեալ կի՛ Ներ և անձնակ ոչխ։ Երբ զի՛ [ի] հնոյն յայսոսիկ վայրս առաքութ[ի]ն կալաս զառաքինին արուեստիդ զգովաբանական բանս [ի] պատիւ ուրեք։ Բայց գիտել արժան է, զի ըստ Ներհունն Ներկնոյ ոչ առ[ա]քեանն՝ յիս[ուս]ի հնոյն

Ներբողելի է (5) ղէմն, և վիրս, և ժամանակս, և ստեղիս, զանբան կենդանիս, և զծառս։ Օ ղէմն, որպէս (6) զդիմահարձեալս, կամ զպղատոն։ Օ վիրս, որպէս զարդարութի՝ կամ զողջախոհութի։ Օ տեղիս, որպէս զանդաստան՝ կամ զնաւահանգիստ։ Օ ժամանակս, որպէս զգարուն՝ կամ զամառն։ Օ անբան կենդանիս, որպէս զձի՝ կամ զարջառ։ Օ ծառս, որպէս զձիթենի՝ կամ զորթ։

Այլ (7) ի գովելն՝ պարտ և արժան է նախաշաւիղ առ-

(5) Ներբողելի է։ Առարկայ ներբողի, որպէս և պարտաւոր՝ կարելի լինել այն ամենայն, զորս վարկեալ կիմ ընդ որս կենցաղիմք՝ եթէ նիւթականք, և եթէ անիւնականք մեռեալք, բայց վասն օրինակի ի վեց առնակս վերածեն զնոսա հեղինակքն. Նախ՝ ի գովս, զոր՝ նականս գանձարանին՝ ասելոք ունելիք են որք ընդ ափիմանիսն գոյս առեղարանութի ասեն անձնս էնփօֆոն. զոր և նա ինքն մերժեալ՝ ընտրէ յաւէտ առնուլ ի ձայնիւ՝ κῶμος. փօմա. որ է սրախաւել՝ և խրախճանութի կիմ պարերգութի, լի որում ունի և ներբողել, եթէ. " Առացա էնփօ֊ ֊ հոն, (զի՝ ներբող,) այնու վի ֊ հանիկք ի զանարժանս ընկե֊ ֊ լեալ և ի հանդիսաս զբօսա֊ ֊ նաց՝ առհմանելոյին պարտանու֊ ֊ թիւ պատուիրէ զնոսա. " Առաջ նոր ափիմանիսս յիւս առեղարա֊ նութի յաւելու և զբաժանումն լինել ի մէջ ներբողի ասելոյ և ծիծաղ. զոր ներբողեանն բնաւ կենդա֊ ֊ նիս՝ առ յաւակատիս էնփօֆո֊ ֊ ն. եթէ առ մեռեալս էպիտա֊ ֊ փիօ. էրիէֆիքոն. (զի՝ դերեզ֊ ֊ մանական.) և եթէ առ ոչս՝ ֊ ֊ ֊

առնել բան տեղւոյ պատճառին։ Ապա՝ դնել զմշակ-
դըն, և զնոյն բաժանել ի գաւառս՝ և ի նախաձը-
նողս՝ և ի հարս։ Ապա զմնունդն. և բաժանել յու-
սումն՝ և ի վարժս՝ և յօրէնս։

Ապա մեծ գլուխ ներքոյինին դնել զպարծան.
և զնոյն բաժանել յանձն, և ի մարմին, և ի դէ-
պուճաս։ Ո՛ անձն[8] յիմաստութիւն, և յողջախոհ-
հութիւն, յարութիւն, և յարդարութիւն։ Ո՛ մարմին՝ ի
գեղեցկութիւն, և ի զօրութիւնն, և յերջանկութիւնն։
Ո՛ դիպուճաս՝ ի ճոխութիւն, և յընչեղութիւն, և
ի սիրելիս։

Ապա

խիղճ, որ փոխարերութեամբ առեալ՝ ցուցանէ սկզբնաւորութիւն կամ յա-
ռաջարանութիւն, ըստ որում՝ ի նախընթաց գլխոյդ յառաջին թուի զսկիզբն
մանկան. զոր և առնել առ ըսփ փեղ-
ւոյ պիճանին. այլ՝ ըստ պատշաճութեան առարկային կամ ենթակային՝ զոր
ներքոյիկն ըմբռնէ։ Ներքոյ՝ դնել զպատ-
կառն, այլ՝ զանձնական օրհնութիւն ներ-
քոյիկն ըստ բանի ծագման. զոր
և գաւանել բաժանել ի գաւառս,
եթէ յորմէ գաւառ կամ յաշխար-
հէ է. ի նախածնողս. և զի ոչ
կամ օրհնեալ էին նախնիքն.
և ի հարս, այլ յանձնագիրքական
բուն ծնողս։ Ներքոյ՝ կարդալ զպ-
անուանդն, յն. ανατροφή. անասո-
քիւ. այլ՝ զմանկամիջնականն
որ ախտակէս լսանելոյն educa
tio. Նթաւթնթօ, ասի. և զնոյն
բաժանել ի յաւսումն. յն. ջտ-
տուծնսա. Էքքէքփնթա. ուր ա-
ռնել լինի փնտիկ ընծայից կենաց
կամ քաղաքավարութեան. ի վարժս.
յն. տէχտ. դնդնի. որ է ար-
ուեստս, կամ հնարիմացութեան. և յո-
րում դաւանին քաղաքավա-
րութեան ներքոյիկն ըստ կանոնի օրէ-
նաց լինել։ Ապա ներքոյ՝ զմեծ գլուխ
ներքոյինին, այլ զդէմառաջ և զը-
կարի կարեւոր մասն ներքոյական

ձառին յառաջ բերել, այն են
գործողութիւնք կամ ներգործութիւք,
որ յերկու առաւել բաժանին.
Ապա՝ յանձն, այլ՝ ի ներգործութիւն
հոգւոյ, որպիսի են՝ իմաստութիւն
կամ խոհեմութիւն, ողջախոհութիւն, ա-
րութիւն, և արդարութիւն։ Երկրորդ՝ ի
ներգործութիւն մարմնոյ, որ են՝
գեղեցկութիւն, զօրութիւն, եր-
ջանկութիւն. ևն։ Երրորդ՝ ի
ներգործութիւն դիպուճածոյ կամ
բախտից, որ յարտաքին պիճձառ-
հանգիպին, այլ ճոխութիւն, այլ իշ-
խանական պերճութիւն, փարթա-
մութիւն, սիրելիք կամ մեծարոյ բա-
րեկամք, ևն։ Ներքոյ՝ առաջեալ
այս մասունք ներքոյական ճառի
ինչպէս դիտաւորութեամբ առ դիտո-
ւոր կամ առ անձնական առաւե-
կայս հայեին, այլ մարթի է վարել
զնոյն և յայլ ներքոյիկն ենթակայս
ըստ իւրաքանչիւր պատշաճի հան-
դիպութեան, այլ է առանձինն յառա-
ջիկայ օրինակաւ դարման և պա-
ատեցողի։ Ապա զկարգէ և զնո-
անդ ներքոյական ճառի՝ լինի է
գաւանել առանձինն և ի ճոխու-
առաւ՝ դիպ. ի. դէ. ու. յէ. կա-
ցերգական հանդիպի։

(8) Երկու օրինակք՝ յիմաստ-
բան։

Այլ (9) ի վերայ այսոցիկ դնել զբաղդատութիւնս յա-
րատեւութեամբ ներբողեցեալսն զմեծապոյնսն ընդու-
նել։ Այլ (10) ասպա զի՛ վերայ բանիւն՝ ի կատարման
բան պատճառի։

( )ԻԷ

(9) Եւ՝ ի վերայ այսոցիկ։ Զինչ վե-
րոյասացեալ բոլն գլխոյ ներբո-
ղական ձեռն՝ ասպա է՛ ի վեր բե-
րել զբաղդատուն, որ լինի մեր-
դնելով ներբողեցեալսն զայլ ինչ
նմանող նմի. բայց ասէ՝ ընդունե-
լոյն վէճաբանեն ընդառնել, եթէ՝ այլ
յամենայնի ըստ կարի՝ մեծ և
գերազանց ցուցանել զառաքելոյ
ներբողեալն քան զնա եւ օրում
համեմատ։

(10) Եւ ապա զի՛ վերայ". Հուսկ յե-
տոյ կատարել և ինդիր զձեռն՝ ի-
վերարանիւ, եթէ համառօտ քաղ-
ուածով առացելոցն ցայն վայր
ըստ պիտոյից, եթէ՝ ըստ պահանջելոյ
առաքելոյ պիտոյին կիմ նախ-
և ըստ պատշաճութեան բանին։

Օրինակ Ա.

Աներբողեան (1) Աստուծոյ.

Ա. Ինձ միշտ (2) ընդ առաւելապանծին նախասահմանել զարմանալ էր, և ընդ յոյժ գեղեցկահեղման յերբայականն ազգի զարմանալ դայ. և յոտից հիանալ՝ ոչ միայն ընդ անբաւ ուղղութեան նորա և ընդ զուարճալի (3) յատաքինութեանն մատանց, որ միանգամ՝ ի կատարն եհաս շնորհի բարւոյն. այլ մի բարձեալ՝ ի դէմն կրէր յայտնապէս ցուցիւք գնածայինն զգեցեալ ահաւոր փառս՝ օրինադրելով խարսխել, մանաւանդ թէ և ընդհանուր իսկ բոլոր տիեզերացս, առաքինորդ՝ միանգամայն և պատմող լինել լութեանն երկնի և երկրի՝ և որ՝ ի նոսա: Արդ ինքն հռչակելին ևս՝ ի վերայ լեռեալ (4) նշանագործութեանք, և այլ յաւէտ անթիւս առ նմին երևեցոյց և զգովութեանն հանապազ բերս: Այլ նա՝ այնքան զօրաւորագոյն և լուսաւոր մարգարէականն գուարճացու-

(1) Երկու օրինակք՝ Հնչեսի Տէրտէրեան: Զառաջինն օրինակ ներբողական ձառի լը ամ վերոյգրեալ գլխոց՝ քան զնաւս օրինակս Հոխագոյնս և պանծագոյնս յօրինէ քերթողահայրս՝ ի նախամարգարէն մովսէս. Թերևս ակնարկէ լով ինն տաւս գՀաստուցումն արՀանէ պատուոյ մեծապատուց անուանակցուե իւրոյ: Արդ՝ քանՀայոյս գոլով պատմուի վարուց ձեռնարկ օրինադրիս՝ ի հինգ գիրս իւր ձեռաշունչս լուով բովանդակել, և նոցին մատենից՝ ի ձեռս ամ ուսումնասիրաց ոչ պատգամ ձեռնհաս յանձնել հանապազ, անպատճառ վարկանիմ յառաջիկայս լը օրինակի այլոց ոմանց արտաքնոց հանդիսակիցս՝ ի գիրս յայս՝ մատնաւոր առեկուբ ծանօթս առլինիմ. շատացեալ միայն գժտանական ծննդեան նորին նշանակել. որ լը ընտրելագոյն ՀամագրուԷ կանոնին Եւսեբեայ՝ հաշուի լինել 1591. ամաք նախ քան զքս: որս կինքեաց զրաքմարգիսն աստուածս կենաց իւրոց ամաց Հարիւր և քառասից:

2) Ձերկուս օրինակս պակասի. ընդ՝ ի՝ ինձ միշտ զարմանալ գայ՝ ի վերայ դերագանցելի նախասահմանարարիչն մովսէսի՝ և յոյժ գեղեցկակերպին յերբայական ազգի նմա:

3) Օրինակ մի՝ յատաքինեաց:

4) Օրինակ մի՝ նշանաց. ի՝ բայց ի յարնաՀիճ նշանագործութեց:

ցաւ Հոգւոյ, մինչ զի ոչ ուսեալ ըստ վայելչութեան ապա տ-
նեսցէ և ոչ զարմանալ անգամ կարասցէ. Թող թէ
և զանխիղճ քննմամբ բաւականասիրս գերազանցեալն
հասանել իմաստութեան ։ Այլ թէ և կամեսցի և
գոլով բարեխրատութեանն աղագաւ՝ զբռնադատիչն
Չէզրտիւ (5) պատուել գործ, ոչ մի և երկու, այլ թէ
և առնոյն իսկ պակաս իմաստնագոյն բանաւորացն
՛ի մի վայր ժողովեսցին, սակայն ոչինչ կարասցեն
մանրամասնաբար զնծծաղան առնն երանել բարե-
փառութեամբ ։ Այլ այնքան (6) և եթէ օգտել Հառիւք
գեղեցկութեանէ զբաղս, որչափ իւրաքանչիւրն զօրեա-
ցեալ առել ախորժակ հաձոյականն կամաց ։ Արդ և
ես այժմ նմանապէս համարիմ պատշաձագոյն լի-
նել բան սովորութեանն իմաստնոց. Թէ և զամենայնն
ոչ, այլ որչափ մեզն Թողանի կարգաւ մի ըստ միոջ
ջէ վերբերելով հանդիսասցուք անցանել այնպիսի
բանիւք ՛ի գովութիւնս երանելոյ նախամարգա-
րէին ։

ը. Այլ նախ առաջին ՛ի գաւառէն (7) Հաւեսցուք,
յորում ազանչելին ծնաւ այր. այսինքն յեգիպտացւոյն զարդացեալ էրկրի, ՛ի կարի յոյժ առնայնիւ
բարեբախտիկն վայրս. ասդ՝ ուր պայծառութիւն շա-
տութեանէ պտղոցն ի՝ իբր ինքնաբերս իմն, և գրեթէ
ան-

(5) Օրինակ մի՝ Ճմարտիւ ։ յն՝ և թէ
և առ բարեխրատութեանէ իւրոյ կա-
մացն ոչ գովել, բայց զբռնան
գանն մի ըստ միոջէ յառաջ բերել
ոչ եթէ մի և երկուք ունիք, այլ
եթէ և ամ գումարք իմաստնա-
գունից ՛ի մրցկանէ միաբանեա-
լին, սակայն, ևն ։

(6) Օրինակ մի՝ Ե էր է օգտել ։

(7) Յերկու օրինակս պակասի՝ հա-
ւեսցուք ։ Երկիր ծնեցեանն մով-
սէսի յաշխարհին հեգիպտացւոց՝
էր գաւառն անուանեալ գեսեմ,
յորհնելոյ նեղոսի՝ ՛ի մէջ հեղիո-
պոլսոյ որ է քաղաք քաղաք՝ և ծո-
ցոյ ծովուն արաբացւոց, որպէս
առնմանեն աշխարհագիրք ։ Ջոր
և լաւագոյն ընտրեալ բան զամ
երկիրն եգիպտացւոց, գուն գոր-
ծեաց յովսէփ քնակեցուցանել
անդր զհայր իւր համօրէն ազգա-
տոհմսն իւրոյ ։ յասելն ։ ծնն-
խջ. 33 ։ Երե իւնիե ւիե ֆոր-
սա ։ ասաջիք երե սրթ իսալեարոս
ֆաձե երֆ ։ ։ ։ ւ բնակիցե յերկրին գե-
սեմ ։ Ես ինչ ։ 6 ։ Ես խօսիցս ֆո-
բսան ընդ յոնիեֆս և ասէ ։ ։ ։ սիս
երկիր եգիպտացւոց առաջի ֆս է ։ ՛ի
բարձ երկիր բնակիցս զնոյր ֆս և գիշ-

անխնայ պահելով զիշակոյն մանկունս՝ ի բարեխառնութէ օդոյն, որովք ցուցանի ուռճացեալ առ ի զանազանս բուսուցանել ծաղիկս, և զանուշահոտ բուրաստանիցն հարկանելով վայելչութիւն։ Ցի՛ նա. (8) այնպիսիկ արգասաւորութեի գաւառն յարաբերուեալ, հնձ ահա և խիտ բազմութէ մարդոյ և անասնոյ, ընդ նմին և այլոցն անբաւ բարեաց պատրաստակին՝ ի նմա գոյութէիք։

ը. Այլ գլուխ պարծանաց (9) ինքեան միշտ զամենագեղեցիկս բերելով հասմարի զարմն, որ առաւել ևս՝ ի նախահարցն ունի գովութէի. զոյոյ բոլորեցուն սրաիւչն ահ յայտնի ծանօթութէք և անսուտ բանիւք վնասոյն հռչակեցուցանել առաքինութէիւնս՝ պատուհասականագոյն (10) անուանակոչութէք։ Այլ այն պէս գեր՝ ի վերոյ անցեալ՝ վնասս վարկանի արժանաւորս իւրում առնել մերձաւորուն զհեղինակն՝ ի բարեպաշտութէիւն. մինչ զի (11) զոր բոլոր աշխարհն առանձինն ունի կոչել անուն պարծանաց՝ զնա, զայս նորա մի մի՝ ի վերոյ ինքեանց առին փոխանակ անչափ ուղղութէ վարուց։

ժ. Այն օրինակ և ծնողքն սորա Թէպէտ և յառաջագոյն ոչ ինչ (12) նշանաւորք՝ ի տեառնական ազգի, բայց

(8) Երկու օրինակք՝ և այնպիսի։ Զամենաբեղուն արգասաւորութի երկրին եգիպտացւոց բուսանդաստկէ և այն իսկ նախամարդարէս յայն բան ծննդոց. ԺԳ. 10. ԱՀՀ ԲՀՀ ԸՀՀ ՀԸ, Ե ԷՀԷՀ ՀՀՀ ՀՀՀ ՀՀՀ

բայց սակայն ի վայելչականին ծնանել իբրև յոյժ հռչակաւորը և բարեհամբաւ ամենայնիւ յերկրո- տասանն անուանեցան ցեղս՝ հանդերձ որոշեալ պատուականագոյն տոհմիւն զնեաց ։ Նոյնպէս մերձաւորագոյն և հնոց յաճախինան անցեալ կացին լուսաւորութեան , զարդարեալ քահանայութեամբ միանգամայն և մարգարէութեամբ , որքան թէ խրատել ընդ երկնաւս յայլոցն ազգաց զանազանեալ կոչե- ցեալ ժողովուրդ սեփական ։

Է . Նայց միւս ևս ի վերայ , զի սքանչելագոյն գալ ձեալ [13] և նորին ծնունդն էր , ի կարգիս անցեալ տեսցուք ։ Նան [14] անդէն իսկ ի ծնանելն հրաշա- լեօք խին զոդեցս յինքեան զեկուցանէր համօրէն զիրկուն և զազատութիւն ազգին . խաւխանելով յիս կըզբանն նախ զգուռոզ թագաւորին [15] զհրամանս , որ կատարեալ զօրանայր ի ժամանակին ի վերայ հեթրայեցւոցն , երբեմն աներևութաբար՝ հեղձու- ցիկան տալ առնել զմանկօնան , և երբեմն յայտնա- պէս ի միջոյ ի ջայ բառնալ ։ Նակ յորժամ [16] զաս- տուծոյ և զպատմանալին տեսին ծնունդ , անդէն ար- դելեալ չարութիւն լինէր գործ . վասն զի ի նմա ձչմարտապէս ցուցանիւր՝ որպէս առացի , սպասպէս ածայինն ծագկեալ հնորհն ։ Այս [17] առժամանակ մի

Թաղ

չակաւոր եղև յերկուսաւոնն ցեղ- սին , ևն ։

(13) Ցորք օրինակք՝ գալոյն նորին և ծնունդ ։

(14) Օրինակ մի Թերևս ուղղագ- րել կամեցեալ՝ դնէ Նանդ անդէն . ուր և լոկ Նանդ ևս համառօտեալ ցորից օրինակաց եդեալ ի բնագա- նիս գիտէ ուն ցուցանել յա- պատմելն իւն ոյսպէս ի գործ ա- ծել ։ Ալ լռնաւս բանին է , Թէ անդամին ի ծնունդեանն մանկան սկիզբն լինէր փրկութիւն և ազա- տութիւն երբայեցւոց ի բռնակա- լութիւն եգիպտացւոց . երբ զի ի ընդ- պիր գրոցն երևի պատմեալ խաւսք մանկակատար հրամանին վտարտունի՝ մինչև ցծնունդն մա- սէի , և յետ այնորիկ ոչ ևս յի- շատակեալ ինչ յայտնի զնանկ , Թուի իւն այնու հնարև առ ան- կաւ ասկս մեզմացեալ մանկա- պատութիւն ։

(15) Ցորք օրինակք՝ հրամանս ։

(16) Օրինակ մի ղաքնոր ։ ՚ի՛ զօ- րաւոր , որ ածանցի ի ձայնէս՝ ևէ- փէ . որ է հատանել կամ ընդու- նել ։

(17) Ոչ — ՚ի՛ ն ։ Պատմէ յով- սեպոս . հին՛ . հրէ . գիրք . ի՛ . գլ՛ . Թ . եթէ առ մանկակատար բռնա-

Թագուցեալ լինէր յահէ Թագաւորին. և պաշտպանեալ էր ի վերուստ յամենաբաւական աջոյն ի ձեռն ծնողացն նախախնամութեանն իմաստից. որոյ համար արուեստիւ տապանակ գործեալ դնէին ի ներքս ընկենլով ի խաղին։ Այլ անդ (18) ապրեալ ըստ պատահմանն, և ըստ տեղւոյն այլ ի գտանելն Թագաւորին լինէր. զոր առեալ ի վեր, Թէպէտ և գարշելիք համարեալ էին երբայեցիքն յայլ եգիպտացւոցն, սակայն սակս (19) հնարհալից դիմացն, և առաջ գեղեցկակերպ բնութեանն ոչ ինչ զանգիտեալ. այլ խանդաղատեալ վաղվաղակի յորդեգրեալ իւրումն հաստատեր երջանկութեան։

Ը. Այլ իբր չբնաղապիւտ համարեալ խնդութիւն յայնժամ՝ և մեծաւ գրգռանօք տարեալ ի Թագաւորական խնամէրն տան, մնուցանելով զանազան (20) կերակրանօք, և գունակ գունակ զգեցեալ պատմուճանօք. և զդուշացեալ այնուհետեւ ուստի խողխողմանն էր երկիւղ, նմին իսկ ի նոցանէն երեթեալ գարմանիքն յայտին։

այլ վերարերեն ամենք և զբան առաքելոյն, երբ. ԺԱ. 23։ Հաւատովք ընտրեցաւ Իբրեա Ննան՝ ըստ այս ամէն երեք ի հարց իւրոց. փանդի փեսին կայսեր ընդունին, և չէ զանց փիփէնին ի հրամանէ Թագաւորին։

(18) Այս անդ ապրեալ։ Ցի՝ և անտի գխոշոմածով իմն՝ բայց նախախնամութեամբ ոյ ապրեցուցիչ լինէր ի գտանելն Թիբերին։ Պատասխան փարաւոնի արքային՝ ըստ յովսեպոսի Թերմութիա անուանեալ, ասի Թէ ինքն միածին լեալ հօր իւրոյ. և առեալ՝ որով և անժառանգ, այնպէս յօժարամիտ յորդեգրեալ իւր ընդունէր զգեղեցկակերպ մանուկն, կոչելով զանուն նոր եդեալ ասցի բարբառովն Մովսէս, որ Թարգմանի՝ վերառեալ ի ջրոյ։

(19) Իբրու օրինակք՝ ընդհան։

(20) Օրինակ մի՝ ինքուրեք։

ՃԻ. Այլ ասաս յորժամ՝ ի փոքր մի [21] զարկացեալ ուսոյ ոչ ազգայական՝ ի վէր շարժէր հասակ, անդէն և անդ և ոչ սուղ ինչ ծախեալ ժամանակ՝ ի վատթարն անցուցանէր արուեստս իւր զգեղջուկ ոք. այլ փութայ ոմն վարժէր և հրահանգէր՝ ի նմին յերկխօտս ըզանականն պայծառութեանն գիտութիւնս։

ՃԻ. Այլ անդուստ առլցեալ խմաստասիրութիւն այն գեղնակ մի ըստ միոջէ, յորժամ սկսաւ՝ ի բարձրագոյնսն ամբառնալ կատարելութիւնս՝ աձեցուն հասակաւ և զարդարուն հանձարով, արհամարհեալ՝ ի բաց այնուհետեւ հրաժարէր կոչել որդի դատերն փարաւոնի. և որպէս առ ոչինչ իմն զպանձուցն վարկանելով մեծութիւն՝ առ այնու ցանկութիւն զոր առ խորհեանցն էակ և կրթեցաւ վրէժխնդիր լինելով ազգին՝ ի թշնամեացն։ Այլ զայս փափաքուսին արկեալ՝ ի յոգիսն՝ անցեալ գնացեր, յազատութիւնն՝ օգնականութիւն այլ՝ ի խիստ ստրկութիւն չարչարանաց ղբօսանդակ խորայելեանն [22] ձգեալ ազն։

ՃԸ. Այլ նա՝ թողեալ զայսոսիկ, առ սակաւ սակաւ՝ ի մեծն երկիցս զոլութիւնս, քննելով թէ որովք արդեօք վարեցաւ օրինօք։ Այլովք և ոչ [23] միով, բայց միայն հայրապետացն առաքինութիւն. զորս իբր առաջի աչաց ունելով զնոցա նահատակութեանցն բարեպաշտութիւնս ընթեռնոյր յորդորելով. և առ յինքեանս՝ և առ՝ ինոյնն յաւելոյր, լինելով և այլոց ոչ սակաւ [24] բարեաց. և թողեալ զայն ոչ զօրէն երից նախահարցն անդիր հիշատակօք յառաջ մատուցեալ հասատատեր [25] զՀնչմարտութեանն ստուգութիւն։ Այլ այն

(21) Օրինակ մի՝ զարմացեալ ։ ՚ի՝ յորժամ փութը մի զարդացեալ ազգէր ազգայական հասակ նը ։
(22) Ազգ օրինակք՝ յիֆեւ ազգ ։ ՚ի՝ և այսու՝ զգանկալի փորձ ձգելոյ, կիմ հանելոյ զբռավանդակ խոյակէեան ազն՝ ի խիստ ստրկութ չարչարանաց օդնականութեն այ՝ ար կեալ՝ ի սիրատ աւգն, անցեալ գնացեր
(23) Ազգ օրինակք՝ ձեռք ։
(24) Երկու օրինակք՝ բազմաց ։
(25) Երկու օրինակք՝ հշմարտութեան ։ Ընտանեօր երից նահատակ՝ և գլակոտ ։ որք ոչինչ բնաւ օրէնս ապծոյութեան կամ

այնպէս լինի արժանաւոր գտեալ մեծամեծ աքանչելեացդ իւրով գերազանցեալ մաքրութիւն վարուցն. մինչ զի աղբիւրաբար առ ի յինքեան բազում և մեծամեծս հոսեալ յաւետախաղացս վտակս, բաւական նապէս ամենեցուն գրոյ զգերաշխարհիկն ընթեռնուլ։

Նոյր օրինագրութիւն՝ ուծայիւնն գրեալ մատամբ։

Ժ. Ա. ու այսոսիկ գարձեալ բերցու՛ք զնորա և զգեղջոյն հանգամանաց տեսիլ. և այս ուր ոչ իցէ յայտնի. զի զոր նա [26] ի տղայութենէ ունէր գեղեցկութիւն հրաշալի, զայն և ոչ յարբունս տիոցն ոք պանծասցի [27] բերել պարծանս ի տեսողացն առաւելեալք գեղեցկութիւն։ Ա. ստուգելի զոյն ի թապաւորին է գտեր. յորժամ ետես զնա պայծառացեալ գեղեցկութեամբ յամենայն մասանց մարմնոյն, ոչ ինչ դանդաղեցաւ առնուլ իւր ժառանգորդ՝ վասն առաւել հաճոյական փափագանացն։ Ցի՛ նա՝ այնչափ [28] գերբաւեալ ի գեղոյն պատրեցաւ քաղձանս, զի ոչ միայն [29] ընդ միտս զևտրութենէն իւրս ածել բաժ ընայիան սովորութեանէ զոր առ իսրայէլացիսն ունէին. բայց վաղվաղակի յինքն առեալ ընդունէր։

Ժա. Ոսկ եթէ գեղեցկութեամբ այնպէս ցուցցաւ զայր մանալի, ապա և՛ սքանչելի զօրութեամբն գտոյն բաց երկուցն հանդիպեալ ժամանակացն։ Ա. ոաջինն՝ զի զեգիպտացին տեսանելով ի վերայ իւրոյն գուռոցեալ տոհմոյնոյ, և ընթադրեալ [30] առ սէրն սաստ

կերպարանաց նորածին տղոյց։) առաւելեալ գեղով քան զամենայն չքնաղատանձ կերպարանս յորբուսնս տիոց ժամանելոց։

(28) Հին օրինակն՝ գթաւել. և այլ՝ գթաւորեալ։

(29) Օրինակ մի՝ ընդ դէպ էր։ Տե՛ս ի Ծննդ. խղ. 32. և խլ. 34. զկոչեալ տուեալ եգիպտացւոց՝ կերպասիկ ասց անուն, և զպարկուճն ինոցէ։

(30) Ոմանք օրինակք՝ առ էգէն։ Ելից. բ. 12։

տակէը՝ բանապոյն վարեցեալ հարստահարութիւն։
Այլ երկրորդ անգամ [31] զմեծն կափուցեալ ի քա-
նան ջրհորոյն վիմ, զոր յոքունք եկեալ ջանային հո-
ղիւք՝ և հաղիւ թէ շարժելին. իսկ նա միայն առանց
ուրուք օգնականի կարաց ի բաց տապալել. և ըզ
բանապեալ հովիւն հալածել միայնամարտութիւն.
և օգնէը հաձոյացեալ օրհնութեան մագիանացւոց՝
կարող ձեռամբ արբուցանել ջուր խաշանցն։

ԺԷ. Ոյոն [32] գովէլի և յերեսպուէն է մասին՝ գիւ-
բասարժ գնացս ի մոգ լսամն առնել փութանակի։
Ոդրէ և [33] ի վերայ կատար լերինն ստէպ երևէջս
առնելով, և ի գլուխ գյատաղարկեալն տանել գործ՝
թեթևասպոյն մարմնոյ ցուցանէր հանդէս։

ԺԸ. Ոդայց չէ՛ և զմեծն սորա ասացեալ երանուել,
զոգւոյն զառաքինութիւնն մնասունս, որով քան զնոյմ
մարդ առաւելեալ գտանի։ Ոյնէկ յիմաստութիւնն՝
առաւել հմտապոյն ուչ մարդկայնոմս և ևթ վայել-
չացեալ հանձարով, այլ և ուծայրին չնմարխտ ու-
սութիւն։ Ոյորմէ ի լիապոյն իմաստութիւնէն վայել-
լով յայտնի՝ զոլորելացն կարդաւ ու բստ միոջէ զաշ-
խարհարարութիւնն պատմէր գործ, միանգ աւմայն և
զօրինադրութիւնն իսկ՝ ի հինդն շարադասեր գիրս։
Ոլոյ [34] իմաստութիւնն անմուռաց մինչև ցայժմ և նո-
ցայն է կատարելապոյն։

ԺԹ.

(31) Ջկեղն ի-ի-ղեալ։ Թէրևս զպարագայս գիպուածոյն յայտ-
նոյ խորհրդածէ և ի վէր մղե-
ալ, յատկացոյց ուժոյ զօրուն նէր։
(32) Ոյրկու օրինակք՝ Ոյոն գովէլի։
(33) Ոյրք օրինակք՝ ի նոքա էր
բերն։ այ՝ քնդ կատար բարձր լե-
րինն. այն է՝ սինոյ. յոր գէտ և-
ղև մովսէսի բազմ անգամ երևանել
և խօսակցել ընդ աստուծոյ։ ոյդ
գիպուածոյն առ ժողովուրդն
իսրայէլի. ոյդ յայտ է ելից. ԺԹ.
և ԻԲ. և ԼՐ։
(34) Օրինակ մի՝ ուրէ. այ՝ որոյ կա-
տարելապոյն իմաստութիւն նէր մինչ

ժԷ. Ո՛չ յոտիս և յողջախոհութենն ոչ պարկեշտաց
գոյն քան զասացեալս գտցի այլ, որ (31) քառամանաց
մեայ աւուրըք ժուժկալեալ՝ զմաքուր կուսութենն
պահեայ զաւանդութիւնս. և այն՝ զի կեցեալ՝ ի տան
Թագաւորի հանդերձ փափկութիւք, ընդ որ առաջ
ելեալ է զարմանալ։ Ո՛չ ինչ այնպիսիկ թէպէտ և զուց
դեաց իւր ամուսին. ոչ յաղագս հեշտ ցանկութեանն մա
նաւանդ՝ քան թէ զօրինս քնութենն ընդլով, և հարա
զան զաւակի յառաջ խաղացումն առնել. մինչև

իրը

ձեալ։ Ազգն՝ Թ.Ի.Փ. ուր ըս
կիզբն կալեալ յազգահանութիւն իս
րայէլացւոց ըստ ցեղից ցեղից և
ընդց յեգիպտոսէ, Ռուբովէն և
պատմին անց ընդ ծնանողսն հորգուե
նոցա զամս քառասուն՝ մինչև ի
մուտս երկրին պարգևաց։ Իսկ
հինգերդն առացեալ՝ Ի.Ն.Ի.Դ.
ընդ. զի յետ համառօտելոյ ի նոմ
երևելի անցից պատմելոց ի նա
խընթաց գիրսն, կրկին ի մի հա
ւաքեալ երկրորդին օրինագրու
թիւքն ցոյն վայր եղեալք։

(35) Վհառոնեայ։ Մինչև ցքա
ռասներն այն հասակի իւրոյ կալոյ
մովսէս յայրունեան առ դառներն
փարաւոնի, ունելոք ի վկայուէն
այլոյն առեփանոսի, որ ի գործ.
է, 23։ ընկալեալ նմի Թերևս յա
ւանդուէ հրէից։ Բայց ցոյն ժամ
պահել մովսէսի և զկուսաւի. ի
մատաստիկցին ոմանք ի հարց՝
վն միանգամ և եթ յայտնապես յի
շելոյ ածաղուն գրոց. Լևիտ. ը.
առնուլ ի կին զահարովնայ գուս
որր հադուցեալ ևմ յոմեռոյ քրմի
մագխանացւոց։ Իսկ զհակառակն
նորին մերժեցին բնչիք իբր ան
սուղ. զոր յառաջ բերե յովան
պաս. հն. հրէ. գիտէ ը. գլ. ժ. և
Թէ զօրավար լեալ մովսէս փա
րաւոնի ասէքայի ի պատերազմին
ընդ եթովպացւոց, և քաջու
մարտուցեալ և պաշարել զաթա

երկուց լինել որդւոց. և ասա Թողեալ ի քայ, միայն ուծացնոյն պարապերը քանի անախտ կալը

ծէօք։

ԺԵ. Այլ ի վերայ այսորիկ ունէր ուրծագործն պատկ պարծանաց եդեալ յարքունական կերպարանին գլուխ՝ զոյժ հռչակելի արուեստիւն։ Վանզի [36] առ ոչ ինչ զթագաւորին Նամարեցաւ զսպատնալիս՝ իբրեւ անպարտելի քաջութիւբ. որ և ի նոյն յուսացեալ միւսանգամ ի նահատակագիրն ուծ, համարձակութիւն բերեր աներկիւղաբար տիրել ի վերայ ամ հակառակամարտն գոռոզաց։ Այլ, և զառ ի մադիամն զփախուստան, որ էր ոչ անարուեստ գործ՝ այլ զօրէն քաջ նահատակի հնարուեստ խոհականց պաճարանք [37]. որ առ ժամանակ մի խոյս տալով, յաղագս այնորիկ զի կարօտացին աղբն օգնակա նութեան նորին. և նա պարապել առանձինն զօրութեբն հրահանգեացի հմտութիւբ, որպէս պարտ և պատշաճն էր լինել յառաջիկայն։ Արդէս և եղեւն իակ, յորժամ դարձեալ յեգիպտոսն իջաներ հոգեւոր արքային փարաւոնի։ Զի զանբրեւոյն (այլ ունի բնագիրն յունացց) նահատակագիրն ուծ, իբրեւ ակնարկ առեալ զօրանայր յոյսոտիկ։

(37) Օրինակ մի՝ պատճառանօք։ ըստ այն զի և զփախուստան առ մեզ գիտացեալ ոչ է պարտ համարիլ վատասրտութիւբ գործ, այլ իբրեւ քաջ նահատակի հնարագիտութիւբ Նարտակ, որ առ Ժէկ մի. ևն։

(38) Երկու օրինակք՝ Իյեհան։ ըստ՝ և ուծ արարաւ՝ (այլ այնմ. եղեւն. Է. ։ ՀՀհա եթող զերեզ ուծ զարուածն։) զի

զեալ ի ըրլարան նոցա, ևն։ Երկիւղ անվնասելի արտասնդուն նոր ի հունէն զժոդովուրդն յեգիպտոսէ՝ ի վեր այնքան ապատնալեաց հղոյ արքային փարաւոնի։ Զորդի զանբրեւոյն (այլ ունի բնագիրն յունացց) նահատակագիրն ուծ, իբրեւ ակնարկ առեալ զօրանայր յոյսոտիկ։

քաղաք նոցա, Թարբիս գուստր արքային ևթովպացւոց հարել ի սէր նր, բանս ետ ըստ նմանել զքաղաքն, և առնուանցաս ընդ մովսէսի։

(36) Հշ՝ ուխնէ զինս՝։ Հայի ի բան առաքելոյն. երբ. ժա. 27. եթէ, Հաւատովք թողեալ երկիրն եգիպտոսոյ, և ոչ երկնեալ ի ցասմանէ բաժանորին, զի զաներեւոյնն իբր տեսեալ համբերեաց։ որուսմ կրկին խնամոյք կարեն պատշաճել. Ա՛ի՝ աներկիւղութիւնն մովսէսի ի ցասմանէն փարաւոնի վն Թողելոյն զառաքինին զեգիպտացիան՝ և յաբելոյն առ եղեալս իւր, ըստ այնմ եղեւ. ը. ։ ։ Իբրև եղև ձի մովսէս՝ և ձի առնէիսս իւր զբանն ինչ, հայեցեալ ի լերինն ևն։

պիտանել ղպատուին. և համօրէն տասնհարուածեայ պաւասանաւն զբովանդակն տանջելով քանդեր եղ կիր. և քաջասիրս յաղթութիւք կարող (39) լեալ փրկել զպատգ ականս ի չարաչար նեղութենէն։

ԺԶ. Կամ անդէն առ նոսին զարդ արուեստին կատարելագործ։

Ալան կանխապէտն առեմ ընդ վաստակին՝ ի հակառակամարտից պահանջել վարձ, իբրև ձգմարիտ իմն վարեալ պատգամաւորութիւք կշռապէս զինով իրն տալոյ առնել, առ գործոյն հաշուելով զուպահասաւոր վարկիճ, պատճառանօք զանօթս ոսկւոյն առնուլ և զարծաթոյ։ Կամ երկրորդ արդարուն՝ ամենայն աշխարհի զգլուխորականն ընձեռելով գիտս խրատու և նախատպուհութենէ։

ԺԷ. Կայց բեր ասէ փոխեսցուք քանիւս՝ և յարտաքինն նորա հայել մեծութենէ. զոյս շուրջ զիւրև ի բոլոր ազգացն հաւաքեալ իւրուանց համբարեր ազգի, առաւելապէս իմն կամեցեալ (41) երևեցուցանել քառասիս առ քնած ազգօք, փոխանակ (42) թշուառականագոյն աղքատութենն։ Կամ յայտ ի խորանին կազմութենէն է. ոչք զանազան գեղեցկութիք յարուցեալ կանգնեցին՝ նուիրեալ ոսկւով պատրաստութենն՝ յայնմանէ ի նորայն մեծերից ստոյգ արդար և հրաշալի կերտ ածային կոչեցեալ խորան։ Կայց (43) ևս առ

չափիլ. զոր և Թուի ակնարկել խնամանոյն. խնամտ. Ժ. 17. Հմմտ. զոյց ոքէն վերջ ընտրեալ նորա։ Իսկ զերկրորդ գլուխն արդարուե թէպէտ և առ հնոյկ ի հինգ գիրսն մովսէսի մարթ է վերաբերել ընդ խրատական մասանոյ, բայց առանձինն ի գէտ գոյ գրոց երկրորդ օրինացն։

(41) Օրինակ մի՝ երևեցուցանելով։

(42) Օրինակ մի՝ ընչաւորագոյն աղքատութենէ։

(43) Երկու օրինակք՝ ևս առաւել

բնաւ ևս առաջօք երկրի վարել լով՝ ի կշռասէրել և յանդիմանել զգառուցն՝ ի ձեռին առեալ տասնհարուածեան գաւազանաւն հաւնօրէն տանջելով քանդեր և զբովանդակ երկիրն։

(39) Օրինակ մի ընդէր ելնել։

(40) Օրինակ մի՝ ոչ։ Վերջերիկ մեկնիչ յառաջնիկայդ հրամանն ածային առ մովսէս. ելից. Ժա. 2. կողոպտեցէք երբայեցւոց զեգիպտացիան յերկոսին իբրեանց, իբր՝ ի վարձ տարապարտ ծառայուե և գառն վաստակոց նոցա արդարացեալ

լի քան զասացեալսս անդր և գեր ի վերոյ այնր ըզ-
գալի մեծութենն՝ ըհոգևոյն տարած փարթամութե-
ձնխութեան։

ԺԲ. Այլ ասա Թովղ զայսոսիկ, ո՞ ոչ ընդ նորա և
ընդ ահաւոյն զարմանայիցէ խլխանուն. և կամ ընդ
նորաբանիչ լուսաւոր պայծառութինն՝ ըս յառաջադոյն
ասացեալսն, (44) որ անչափ էր զգեցեալ զաճայինն
փառս. և տիրէր՝ ոչ իւրումն և եթե բազմամբոխ ժո-
ղովրդեանն այնոցիկ, որք ոչն կարէին հոլանալ ի դէ-
մըս նորա հայել, այլև բնաւից իսկ շուրջ զնովբև
բարբարոսացն. և գլուխ ընդհանուր տիեզերացն՝
ըստ համբաւոյն սքանչելեացն ի վերայ մեծին Թա-
գաւորէր անուն։

ԺԳ. Այն ահա ոճծարեալս այր ամենայն ուստեք
և սիրելեօք լինէր զոճարձայեալ. մի՝ զհամօրինն
իսկ ունելով ժողովրդեանդ. և ապա՝ ի նոցունց զպատ-
ուական ծերոցն գաս, և բազումս այլս ի բարդա-
ւաձնագունիցն մարդկան։ Տե՛ս՝ միանգամայն իսկ
է, զոճծ ասելն նոնա բարեկամ, և կամ զբոլոր ան-
մարմին զօրութինն, ոչինչ վրիպեմք ի ձգմարտուէն.
պի նորին ոյ է ձայնս ասացեալն, (45) ոչ ընդ ումեք
այնպէս յանդիմանական խօսեցաւ, որպէս ընդ է
մեւմ ծառային մոլեկան։

Է. Այս մանն մեծ զովուէ երանելոյ նախամարգա-
րէին կեանքն. և զկնի կենացն կեանքն լի և խորհին
և պարարտ ծերութիւն՝ յերիս քառասնեւորդս հաստա-
տեր ամն. (46) և ըստ հաստատուն գրեցեալսն ոչ ու-
նե-

(44) Երեք օրինակք՝ որ անդրէ զոճ-
ոյինն էր զգենուլև այլ որդւէ զոճծոյ"։
(45) Ալև ընդ ումեք ։ Վկայութիւնս
ձծոյինն բանիւք համառօտեալ է ի
Թուոց. ԺԲ. ուր յանդիմանեալ ձոյ
զահարոն և զմարիամ, ասէ. Էրդ
էինիցէ մարգարէ ի յնոջ ձեն, գնոյնսոյն
երևեցայց նմ, և երազով խօսեցայց ընդ
նմ, ոչ այնպես ում ծառայն իմ մովսէս,
որ յամ գան իմում հաստատուին է, բե-
րան ի բերան խօսեցայց ընդ նմ՝ երե-
ւոյթ, և ոչ առակօք։ Եւ ելից. ԼԳ.
11. Եւ խօսէր տէր ընդ մովսէսի գէմ
յանդիման, ոգ ոք զի խօսիցի ընդ բա-
րեկամ իւրում։
(46) Եւ ըստ հաստատուն։ Ր. Օրի. ԼԳ.
7. Եւ մովսէս էր ամաց հարիւր և չգ-
ամանից ի վախճանելնն իւրում, և ոչ
վաթեցին աչք նորա, և ոչ խոնջեցան
ծնօտք նորա։

նելով կարկամութիւնս՝ ի դէմն, և ոչ մի ինչ պակասութիւն՝ ի բոլորն անդամոց։ Այլ յամենայնի այսպիսեացս անըստդիւտ եղեալ՝ զիւրն անցուցանէր ժամանակ՝ ի բարի հասանելով վախճան. և միջնասահմանն երկաքանչիւր կողմանցն լինել, զոր արժանի համարիցի առանձին, ոչ մահու զրաւեալ, այլ անմահութիւն զուարճացեալ։ Վասնզի (47) ըստ Թաղմանն կարծիս տայր զհասարակացս կրել մահ. բայց ըստ ուծայինն ծածկեալ աջոյ՝ ոչ՝ ի մահ, այլ՝ ի կեցուցանել յառաւել փոխադրեալ կենդանութիւն։

Թէպէտ մարգարէութիւք յամենայն եկեղեցիս քրիստոս. Այլ զկնի (48) մեծ յարդի կատարմանն զյոյժ անմոռանալին պարծանաց ետուաւ յիշատակ. որ մինչև ցայժմ և աս, և յանբաւ յաւիտեանս անսպառական ընդհանուր նորայն պատմին կատարելագոյն իմաստուքն

զկեր՝ ի վերոյն էառ գոլոռե մրցանակս, հատուցեալ

(47) Հին օրինակն՝ Թերևս ըստ առաջնոյն ոմոյ նշանակելոյ՝ ի վերոյ՝ ի ծան. 14. ունի և առաջնոյ՝ փոքր ինչ բազմանն. զոր համաձայնութեամբ այլոց ընդ օրինակաց գրելոյ՝ փոխեի, ոչ համարձակեցայց զմեզ մեծանալ նմանութեամբ յօրինակ ըմբռնարանի մերում։ Այլ առաջին կայ բանիւք խորհրդածելին՝ ի ը. օրինակ. լիբ. 6. ի՝ ը բազնէին ընդ նա, (լը երթայ՝. ի բազնոյ գինի ի գոյէ ի գոյէ ի վերայ. և ոչ ոք գիտաց զգինին զոր ի ջուրն էր եղեալ. ուր իբրեզի զմարգարէն յիւրում ցուցանէ թէ հասարակաց մահուամբ վախճանեցաւ. բայց բնաւ զանցայատութիւն գերեզմանին՝ ի վեր բերելով, ակնարկէ զանընդմիջապէս փոխութիւն՝ ի կենդանաւոր՝ ի մշտնջենաւոր կենդանութիւն։ Ուր ասի՝ զի ոչ ոք գիտաց զգերեզման նորա մինչև ցայսօր։ զո

որք առ սա զհամեմատութեն հատուցանել վարկ ։ Ոչ
թուի թէ ամենայնիւ և ոչ քնաւ որ . բայց թէ մե-
ծըն ՚ի ծնունդս կանանց յարուցեալ յոլհաննէս ։
Ո՛չ ոք զոգւոցն մանրեաց զերկնաս յաշխարհական
ակնկոծութենէ և յաղտոյ մեղացն . և լուսափայլ ա-
ռաքինութիւք յանդիման ջնծին եռեալ քան , և առ ընդ
թեր բոլորեցուն ականատես եղոյց մատուռք ։ Ոչ՚
այժմ որ երթեալն մեծի թագաւորին անուանեցաւ
կարապետ , եկեալ հանդիսատեսիւ այսոքիւք յուշ
ցի (50) օրինադրին մովսէսի ։ Օ՚ի զոր (51) նա ՚ի մո՚
ւոյն պատմեաց , զայն սա ՚ի հեռատեսանել յառաջա-
գոյն վճարեաց՝ պատմել զդէպուստս փրկչին , և զա-
ւետեանն տնօրինութենն մարդասիրութիւնս՝ զորս կա՚
տարեալ . (52) և սպասաւոր պաշտօնէին հրամայեալ
հնազանդ լինել ։ Ա՚յդ՝ այլոլքն ամենեքումբք ա-
ռաքինութիւք այդեօք կալցի զհաւատարուչն . բայց
միւսոյն՝ թէ ոչ է գանդաղելի ասել՝ օրինադրութենն ,
թուի թէ գեր՚ի վերոյ անցեալ (53) գասեցոյն ՚ի բար
ձրադոյն նպաւելոյ տեզւոջ ըստ բարեկամութեան
օրինի ։
լիք . Ասէ այդ՝ որ այնպէս յիսկզբանցն միտվ ՚ի կա՚
տարածն զյաղթանակն էառ գովութ . և ինքն ըստ
ինքեան ՚ի կալի յոյժ հրաշափառապունդն գտաւ
աւարառեալ առաքինութենցն մատամբք , խմաստով
բութիք և ողջախոհութիք , արուիժք և սրդարութ ,
և անթիւքն այլոլքն համանման բարեօք՝ հոգւոյ և
մարմնոյ գեղեցկութիք ։ Ոնդ նա առա ոչ միայն զար
մանալ է և գովել , այլ և ընդունել ևս մեծաւ
բաղ-

(50) Ըստք օրինակք՝ օրէնդրին ։
(51) Երկու օրինակք՝ նոյն ։
(52) Ի՚ր պատուոյ ։ ՚ի՚ և հրամայեաց ինքեացն՝ պաշտօնեի և յա՚
ջորդի խրատ՝ կեսուայ որդւոյ նաւեայ՝ որ անուանեալն և գործով
նախանձաւոր օրինակ եղև փրկչին յայն , հնազանդ լինել , ոյք է աւե-
անել ՚ի գիրս Թուոց . իբ ։
(53) Ելին օրինակն՝ գասեցոյ ենթադ՚
գան ։ ՚ի՚ բայց օրինադրութենն հա՚
մարձակելի է ասել եթէ նախա՚
գահ է մովսէս քան զյովհաննէս ,
հանդերձ բարեկամութենն՝ որ
պէս ներանակեցաւ ՚ի վերոյ յեղից .
լբ . 11 ։

քաղձանօք մերոյիք (54) յարդարեալ բարեպաշտութիւն։ Եւ միշտ պարծել ընդ նոսին վայելչութեամբ կարել յաւէտ զաշխարհակալութեանն յօրինել բանս. և հանապատ երանելով՝ զերկիցուքն հատուցանել մըղ ցանակ։ Եւ զլուխ նեղբազուկս՝ ի վերայ գահոյիս նախանձն յարդարելով արձակել ձայն, զաստուածայնոյն առ հրեայսն, թէ մնասէք (55) զամենայն ինչ որ մարդ գարեացեալն գրեաց՝ յաղագս իմ էր, և յաղագս իմոյ գալստեանն, մարմնանալոյն միանդամայն (56) և հայրենի ծոցոյն Հանապատիս Հոգեբերոյն յաշխարհ։

Օրէն

(54) Երկու օրինակք՝ յարդարեալ։
(55) Երկու օրինակք՝ ընդ որ ինչ գրեալ էր։ Ի համառօտ բանիցն քոնէ. յովհ. ե. 46. Ոչ նըն հաւատայիք դոյն Մովսեսի՝ հաւատայիք արդեօք և ինձ, զի նա վասն իմ խօսի գրեաց. և մատաւոսիրեկ յիշխկայդ. մի՛ գրեաք նաև մովսեսի մի՛ մեռայիք զի ոչ միայն յայսմանէ բանիւ. յե. օրինաց. ժբ. 15. և թէ Ա՛ստիւծ չեչ-
տոց երբեք զինս յարուցանէ երեք աւանեն հրեից պետուս. գործ. ի. 22. և առաքեանոս. գործ. ի. 37. այլ և բազմապատիկ առաքեալք և օրինակօք նկատուցեալ ի հինգ գիրսն մովսէսի մի՛ մեռանելոյ նորին զնոսա մարդն աստուածութեանց նորին զնոսա հաւատ։
(56) Օրինակ մի՝ և ի հայրենի։

Գլուխ Ե։

Ներսիսեան (1) Զիմէոնոյ։

ՀԱ. Ապ ինչ միանգամ՝ ի վաղընջուց անտի եկեալ՝ ի կենցաղս կենդանեացդ գոյացան տեսակք, առնեցուն ըստ իւրաքանչիւր ումեք այլ և այլ քան զարժանաւորն պէտ եղեալ կրել վարուց հետևմունս ըստ անվայելչականին առնորուե. բռնաւորին, կամաւոր փոխոխմամբ՝ ի բարւոյն՝ ի հակառակն. և անթանկին, ըստ ժամանակի (2) ընդունել զայսպիսի ախտաւորութիւն։ Այլ մնկոյդ բնութիւն, որում՝ ի ննջելոնէն վիճակեալ բնութ, ի նմին և յաւէժա՝ կեալք յանհամն յորաժամ պահին մշանջենաւորութիւն։ այլ պատշաճապէն արդաւորութիւնն բոլորիցն՝ յիւրաքանչիւր ղեռւցեալ յայտնեացն գովութ։ Ա՛յժմ որ առաջի կայ մեզ գերկեցկայարմար և հաչակելի առաքինուն ձիմէոնոյ, սկիզբն արարեալ ըստ համանգամանին (3) կրեցելոցն՝ ի նմա գովելեացն մասանց, վերբերականաւ բանիւն (4) ծանօթացուցցուք։ Ուր արդարև յօգտակարագոյն բերմանէ իւրոց շահիցն՝ յարգեալ և պիտանացու (5) ՝ի մէջ տեսողացն. և զօրէն պատուհականագոյնն և փարթամացեալ ՝ի բոլոր գոյացուէ ծառոց՝ ի վէր համբարձեալ առաւելեալն ազնուականութ՝ եկեալ բերէ ըստ

ան-

(1) Օրինակ մի՝ յԻննեոյն։ Զիմէոնէն՝ անուանի՝ ի ծառատունկս յոյժ մեծագործարձ գտեալ տուեալ՝ և պատչն պատուհականութ պատրաստեալ ՝ի նմանէ իւրոց, ՝ի սրն կարծանիլ յերկուս տեսակս քաժանի՝ ՝ի վայրենի և ընտանի. և ընտանեացն՝ այլ ևս պէսպս տեսակք զանազանել ըստ ձեռն, ըստ գունոյն, և ըստ հաչակացն։ Ընդ՝ առաջիկայ ներբողեանս ուղղի՝ ի վերայ ընտանեացն՝ հայելով՝ ի նոյս յաղնուագոյնն ըստ ամենայն հանգամանաց։

(2) Օրինակ մի՝ ընդունելով։

(3) Երկու օրինակք՝ իրեցն։

(4) Չորք օրինակք՝ ծանօթացուք։

(5) Օրինակ մի՝ ՝ի մէջ։

անկիցն իւրոց զամենահատից և վկայուցն զոսկեթա-
նութիւն։

Ե. Եւ նախ առաջին՝ յօրացեալ բարեբախտութիւք,
ի գաւառն անտի։ Վասնզի սերդ որոշեալ սորա
ընդհանրականն (6) աշխարհ է բնակութիւն. ոչ զարե-
գակնակից և զտապալեղոց խորշակապնաց վայրս, և
ոչ գարձեալ ղդժոխըմբերապոյնն և ղվտանգեցու-
ցիչ տիրեցեալ ի սառնամանեացն. այլ զբարեխառ-
նն, և զառլցեալ զանապատն պայծառութիւբ՝ սոցին
միջոցաւորմանն։ Որ (7) օգտակարին և ևթ ընդունակ
լինել ի մասին, ոչ միայն միւսոք ուժեք, այլ առ հա-
տակ իսկ կենդանեաց փափագելի համարեալ, ըն-
նարին անդրադառնայիս ի բոլոր ժամանակի առաւօտ
պաշտեցեալն (8) հասու գոլ զսրբազանութեն, ըստ ո
լուսոյ և պճնարձակութեանցիչ և ցանկալի ի ձեռն առնելոյ
տնկոյս կալոճածոց։

Զ. Եւ (9) ի նախաձեռնող սորին լինելոյն՝ սկիզբն և
հաստատութիւն կենդանականացն երևի պատճառեալ,
ուստի ամենապատկերն պարգեւք և շնորհք հաւատոյ
առ իւրաքանչիւր ուրուք սկիզբն հաստեալ մատուցա-
լոյ։

(6) Օրինակ մի՝ յաշխարհէ։ Ցի՝ որ-
շել տեղի բնակութեան սորա բովանդ-
դակ աշխարհս է, բայց բարի-
խառնն և միջամասնման կողմնացք
նոր, որք զերծ են ի սաստիկ տա-
պոյ և ի կարի ցրտաշունչ օդոց.
ոչ և վկային ամ մշակարանք։
(7) Ոչ օգտակ՝. Ցի՝ որ լը ամ մա-
նանց իւրոց օգտակար գոլով, և
համօրէն կենդանեաց փափագե-
լի, գուն գործէն զի յիւրաքան-
չիւր եղանակս սաթոյն անվնաս
յարկածից՝ եկեալ ի հասուն-
թիւն պտղոց նոր, յորմէ առեալ լի-
նի խունկ՝ չմարթասար և ցան-
կալի. ամմ. ԺԶ. 15։
(8) Հին օրինակն՝ պաշտպանէալն։
(9) Եւ՝ ի նախադն՝. Ցի՝ և ոչ նա-
խաձեռնող լինելոյն սորին՝ նոյն
լինէր երեւի լինել՝ որ և սկիզբն
և պատճառն է բոլոր կենդա-
նական ազգացս, որ ի ինքն ձե,
յորմէ ամենապատիկ, ևն։ Ա-
վին եղանակաւ բանիւ Թէրեա
անկնարկիւ մերժել զնեթանոս-
կան առասպելն, որ սերդ
հեղինակ և հաստիչ հիմնոյն հր-
նարկելն լինել զամենաս. զորմէ
նոսունս ի մէկն. առասպ. ՚ Ձե-
՚ Թեննի առնել աթենաց անուա-
՚ նի, և աթենաս ձեռուհի կոչի՝
՚ որ և ասի վերատեսուչ խոհա-
՚ կանուե և արուե. վն որոյ և
՚ արխայելոյն յառապարհզա, և
՚ հանճարեղացն յառեւանան ասա-
՚ ձեմենոյ ասելն իբր ձեան յոյ-
՚ Թաւեմե, և որպէս յաթենոյ
՚ պատուհեցելոյ՚։

քարեցան յաշխարհ. և նովիմբ յօրինեաւ աւետեաց
լինէ՝ կայ և ունի (10) զանհրաժարելին հնութեացեալ
վայելչութիւն։

ԺԷ. Ոսկ ծնողս սմա այլ՝ զի և սա ոք առասցէ. զի ան-
ծառնակ երևութիւն յայտանեաւ Ճանապհին ժրագլուխք
և արդարակորով երկրագործքն. որք առ իւրեանցին
մտերմաբար երկասխրեաւեց՝ աշխատուխս և [illegible] ա-
կանելով յերկիր ըստ այլոց սերմանեաց և տնկոց
յիւրաքանչիւրն կացուցանելոց յօրինուածն, ածեալ
և զառաջի եդեալ յիւրմէն հանդերձելին կազ-
մութեան։

ԺԸ. Ոչ քանզի առ այնպէս ունի զբազմօրինակ անըն-
դեանն՝ ի վերակացուճացն հայցեալ պաճարանս, ո՛չ
որպէս զսմանս (11) ի պաղքեցելոյն, և յանլցուցանել
լի բնութիւնք ծառոց. առ որս անդրտնալով յանվճար
զգուարմանան մատուցանելոց խնամոցացն՝ երկիւղի և
թախծականն ըմբռնեալ յարտաժամ կշտամբեցին
առարկուանօք։ Ոչ ոչ զարձեալ նմանին կարի յոյժ
քամահելի անպիտանութիւն. զորոց անխոյթ առնելով
առացողացն Թագուցուն անխնաման։ Ա՛յլ զի զ իւրա-
կիւրելի և չափաւորապէս զառաջմանցն խնդրել հիւ-
թըս. բազում խնդառմատուքն և հաւանականն կամօք
ակնածու սմա ընդունողացն լինելով զկատարելու-
թիւնն յօժարաբար (12) ընձեռեալ ախորժակս. և հա-

տաս-

(10) Իբրեւ օրինակ՝ ընդարձակութիւն։
(11) Օրինակ մի՝ ի պատելոյն։ այ՝ եթէ առ ոչ ոք զմանս ի մշտա-
կարօտ և յանցուած ծառոյն պա-
հանջէ ի վերակացուճայ զբազմա-
պատիկ պէտս անհնգեան, առ որս
կրկնելով և յաճախելով խնամոց-
քըն զգուարմանան՝ պատարին արտ-
ասուք և տարակուսանօք վիւ այլ
ևս մատուցանելոյ։
(12) Իբրեւ օրինակ՝ ընկեալ։ այ՝
ձիմէնեին գիւրին և չափաւոր խը-
նամոյ պէտս ունելով յօժարա-

նամ զկարևոր գործանան։ Վկայէ
բանիս և կոտոռիւս հաւանցեցեալ
յիւրուքին մշակականէ. գիրք ե-
գլ. ը. * Վասն զնամ ծառս (առէ)
* առկաս մշակութեց, և ը զնամ
* առնկան գուզնապետայ իմն ծա-
* առաջինն է ամ ծառոց. զի թէ
* պէտ և ոչ առ ը ամէ՝ այլ գիւ-
* թէ առ ընդ աչք պտղաբերէ.
* առկայն պատնէլն այնու՝ զի գիւ-
* բին մշակութիւ շատացեալ յոչ
* պտղաբերելն ոչ ևս ծախս ինչ
* խնամ պահանջիլ. ուր եթէ գեա-

աստուածն ևս վստահութիւն անցեալ[13] ժառանգուե
վասն զրկելոյ՝ ի սմա ունակացեալ տեղուլեցոյ
առնուլ հմուտն. զի հաւատարմացեալ կամաւորու
թիւք և օրինօք՝[14] զկարծրատուր և զանվճարելին
հաստատեալ ունի յինքեան բնութիւն։ Ո՞ր առ
այժմ փոքր ինչ զեկուցանելով համառօտաբար՝ յա
պա եկն ըստ ծանօթացուցումն սոցին աշխատասի
տեսութեան։

Ձ. Արդ, բաստ այլումն առնայնի պատճառականութե
ամբարիշտի և մեծանձնութ հասակի, առանձնացեալ
՝ի բարքերբնայն առնեցմանէ, որոց[15] ՝ի յանհե
դեռ առաւելուչքն բազում անգամ պատահումն ըն
կալեալ՝ գձմեռն և խոտանք յաչս տեսողացն երևեա
ցին. և ի երբեք՝ զի վայրաբերութ իսկ անյիշատակ
զբաւթումն ՝ի տեղեացն կրկնեն։ և զնոյն սոցուսին
՝ի գետնանախանձիցն և երկրաքարշ պատահելոցն
ընդունելով, կշռակի և չափաւոր գոյութքն ՝ի մէջ
երկոցունց չարատատահ դժբնդակութեցն զուռարձա
ցեալ՝ կրեալ բաւականասակս[16] զընդացմամբ ոզ
ջութ։ Այլ[17] հաւատ հաստատուն զանկորացուցա
նելի կայմունքն սոցա դեղեցկութեն ընձեռե զլուխ,
զի ոչ ՝ի ձմեռնայնին ժամանակէ հերքեալ իբրու զայ
լոս, եթէ սաղարթաթափ լեալ զգեներս զիմբե
բանիւն տգեղուե. այլ առ ոչինչ համարելով զսաստ

զբերան. զոր և քաջ հաւատարե
մացուցանէ կարծրանիւթ և ան
վանելի բնութ գոյացուե բնոյն։
(14) Օրինակ մի՝ խրճիթաբոյր։ առա
զնայնի՝ առօրեայ գիւղք. Է. օր. Ձ.
դ. ը. ուր խրճիթաբոյր. դրե։
(15) Օրինակ մի՝ ՝ի յանհեթեթէ։
(16) Երկու օրինակք՝ զընդացմամբ։
յի՝ չափաւորու ը։
(17) Երկք օրինակք յարեալ ոանին
զբանս ը նախընթացոց պարբերու
թեն այսպէս, ոգջութ և հաւաք հա
փաքան։ յի՝ Այսու առնելեաւն հաս
տատուն առաջացոյց անխոնարհ սըրտ

---

* լոյսն ընդունել, անդէն և զկը
* առուն յաձախել։ Ընտես ելիել
* ՝ի բիլմ առն՝ ոչ ոայ զորմէն խո
* սքան զանոյ, այլ և առ նմին
* մատուցանել ինչ առնուացն։
(13) Օրինակ մի՝ ձեռնափուքի վան
զելւոյ։ Նշեմ ես ՝ի գրոցդ ազա
ւաղել, թերևս զայս խնամոտ ու
նելով բանս. Նա մանաւանդ հա
ւատս ևս փոխեալ անցեալ վայել
մանց պատճառն զրկելոյ, յի ինա
փիլ առելոյ ՝ի նմանէ, որոյ հնուա
ցան լատեցա տեղուլեաց, յի՝ ան
փոխոխելիք նը ՝ի զանազ երբեք

ցեալ ընդդիմամարտումս, փիթեալ յարաժամ ա-
մառնային ամենախտիղ [18] դեղապայծառութքն, և
կեալ պատրաստաբար ի ժամանակի զքաջասպաղու-
թենէն ցուցանել առաւելուն. որովք առաւտաբեր և
հատուցանող ի կատարելումն ի մէջ համանմանութեան
երևի անկոց։ Կամ ըստ նմանութեան յարդոյ և պատուճա-
կանաթիւտ գանձուց՝ ամրածածուկ ի վերատակարա-
ցէն յարձակմանց զպտուղն առնելով բնաւորական
պահպանութ՝ ամբողջս և [19] պատարուն ընծայե-
լոյ առացողացն։

Է. Յորոյ անկարօտ բերկնաւորութէ բազում կոչ և
բաց առ իւրաքանչիւր պիտանացու խնդիրն՝ մատա-
կարարեալ պաշտպանիչին խնամք, զմարզելոյն ա-
սեմ՝ և զյօրինիչ կերպակրանացն նուիրոյ, և ընդ նո-
սին հատասող զարծարծումն լուսաւորուէ։ Որով
ուռճացեալք հոգևորականն մատաւիք՝ զբարեբա-
ւութ յանոյնիւրն գուշակին ընթացից։

Ը. Վասզի երբեմն սա իւրով շահաւետապոյն բե-
րովք ի մէջ ըմբշամարտին մրցմանցն [20] մատնե-
լով ի

գահակալութեան տրտմ է գիտից
կութիւն, որով ոչ ի չմեռանալին
ժամանակէ եղծեալ, ևն։

(18) Երկու օրինակք՝ փերապայծա-
ռութիւն։ Զհիմնական ասէ՝ թէ
պէտ քան զնոսա համանման կայ հա-
մառօտ իւր հատարերք ծառայութ-
կան՝ որպիսի են մրտենին, հա-
նապտենին և այլք, անազան ու-
նին, իբր ի միջոցս առաքինոյ
գծագրիկ իւր երևեցուցանէ. այլ
պատրաստաբար, իբր անյապաղ
փութով ի ձեռն աշխատ իւ նոսին
զպտուղ իւր հատուցանէ հատա-
նութ։ Եւ այս առ ի զգուշութիւն
ոմն ի գանձ պատուճանին, յեր-
կուց ծայրից վերատակար պատա-
հարաց անբաժանութեամբ օգոց։

(19) Երկու օրինակք՝ պարարուն։

(20) Երկու օրինակք՝ հարթանիւղ։
Ըմբշամարտութեան կայ արուեստն

ընծայեալ առաւելութիւն հանդերձ
ցէն գոլով ի հետևի գրեթէ առ
ամ աղիս, զգործածուն իւղոյն
ձիթոյ բաց ի գլխաւոր պիտոյից
կերակրոյ և լուսաւորութ ձրա-
գի, երբորդ իւր ի նշանաւոր
ինչ և ի այլ վերաբերէ։ Գան-
ղն ոչ միայն յայլմանէ ի մրցե-
մանս ընդառաջաւորեալ ձիթենեաց
պատկերին. և ձէթ իւր առաքով
ընդունելին յայլմանէ, այլ նա-
նակեն առնուսա և այլք. այլ և
իւղոյ ձիթոյն ընծայեալ նոսինեալ
զգեստուն կոչ կատարի մարդկա-
ձէ. նմին իրի առնին առաքով
գոլ ըմբշամարտողն օծանել ձի-
թով զնորելիս իւրեանց մերկ ի
մրցումն պատրաստեալք. ուր և
յայլ բերեն գիտն հռետոր. Հատ
լիք. և կղեմէս ալէքսանդրացի.
յաձախ։ Բ. գլ. Ը. երեք օծեալ

մարդասէր, առաւելագոյնս քան զբնաւ նահատակաց խոստմամբ, այլ կարօտեալ օգնականութեան մեծաւորին, և հնարաւոր գործեաց. և առանց նոցա զվերիսպառնային և եթէ ունին կրել [21] նշանակս։ Պատահական է զայն՝ ի ձեռն առելոյն ցուցանել գործ հզօրսախտ աժդահութեանն, և զնոյն վերհատուցիչն [22] կատարեալ արժանի պարգեւաց և պատուոյ։

Ը. Ընդ որոց հայելով [23] յայսպիսւոյ պատրաստութեան ըստ իւրաքանչիւրոցն առնել վճարումն, կարծեմ թէ և պաշտեցեալն՝ ի սմանէ արդարութիւն՝ կ՚ըսլորհուրդն գիտելի։ Օ՞ի ոչ երբէք ըստ ոլթոյդ վարդապետէ, և կամ ըստ այլոց ևս նմանութեանց ամենայնի ցուցանել առ ընդունողսն գժբնդակութեան, թէպէտև խեղաթիւրութեան ապշեցուցանելոյ՝ հաւ չարեաց կալ գայթակղութեան, յիրաւացի և՝ ի չնմարիտ վարուց՝ զըմբռնեալսն յինքենէ՝ ի հոլանեաւէն փոխել անկրաւարար յանդգնութենէ. այլ հեշտակեալ և խաղաղասէր մաուցմամբ իւրոյն շահից խնամարկեաց զտատապարն գործմանէ՝ ի յատակամիտ և [24] յանզեխ զգաստութենէ վարս հաստատմանն պահելով։

Թ. Այս գիտելեացդ մատակարարութենէ յինքենէ սկիզբն արարեալ՝ զուսոյն այծարծմանն [25] յինքենէ մատուցանել սիմս. որով զիաւաւար գիտերոյն քայքայելով՝ յորդորեաց զնոսին յիմաստասիրականն նեղութիւն կրել վարժմանն, [26] առ՝ ի շուրջ տեսութեան զիտութ-

Չափ

զոսկուա գիտութեանցն գրեթէ անպակասն ունել ընդհանրապէս մտից իրացն իւրոյմէ։

(21) Օրինակ մի՝ նշանակս։

(22) Ուրիշ օրինակք՝ հատուցիչ։

(23) Օրինակ մի՝ այսպէս։

(24) Օրինակ մի՝ յանդիման. և այլ յանդիման։

(25) Ձերիկոս օրի՝ այծարծմանն յինքենէ։

(26) Օրինակ մի՝ առ՝ ի շուրջ։ Ձ՝ որով զիաւաւար գիտերոյն վարսուն յորդորեաց զնորդիկ՝ ի վարժա

նուաւ մարդիկ՝ ի մրցմանէ մարդ ան գրչէն յառաջէն, նաև ըզգիմ այնոցիկ ըզ որս սիրով բանիկսանէ կոտրել եմն յառաջագոյն։ Յոր հայի և բան անտարակոյս խնամասիրին. առ ըաղբ ասէսն. գիրք. ա. եթէ. ՝ իւղ ՝ ձիմոյ գեղ յիմաստասիրական, որով ՝ օծեաւ ըմբիշք՝ ըզդիմ իրենցայ ՝ առաւելացեալս մարդկանէ զայրագոյն ՝ նաև ՝։ Յաւէլ զառձեռնոցսատ բաստ պատճառ օծումեան, որով ասս

Ձաշակելոյ համմտպատմայն իրաց աշխարհիս՝ հնա-
բեացին զօգտակարն ՚ի բարի երևմանէն մտերմա-
բար [27] ախորժընդունելի առացումն . և նորին ընդ-
դիմակին հրաժարումն , և ՚ի բաց՝ քարձումն կիս-
բեանցն [28] յօրինեալ կազմուքք սահմանաց ։

Ժ՚ . Յորում ամենապատիկ երանուքն պայծառա-
գեալ վիճակի պիւտպէս կրօնիւք քարեկառուն , զե-
տեղեալ իբր [29] ՚ի խաղաղացեալ նաւահանգստին՝
ողջախոհութեն մտան , և յաձախապէս ևս քան զսո
ինքեան խոհականութեն զօրավիգն օգնականու-
պաշտպանեալ ունի զգաստագոյն պարկեշտութեն ՚ի
յաւեժապէսն հաստատեալ տեղոյն ։

Ժ՚ . Այս զի այս այսպիսս հաստատութեք խոստովա-
նեալ՝ կայ ևս առաջի ՚ի վեր բերել զսորա զփարթա-
մութե երևելացուցեալ արդասաւորուն . որ ՚ի միայն
ըստ միում խոնք օրինակի [30] նմանութե անկարօտ հա-
ձել իրիք շահից լեալ պիտանացու ստացողացն ,
այլ բոլորովին իակ ինքն հանդերձ վայելչացեալ սա-
զարթիւքն և պտղով յընդունելուն մատուցեալ կը-
բել [31] հանապատ զտպաստանելոցն խումբս ՚ի քա-
ջաբաստիկն ունի երանութեն ։

Ժ՚ . Այս մանաւանդ՝ զի եկեալ առ այս , ձեռն-
տուիլ մատուցանել բազմութե սիրելեաց միակացն
մանկամբք , և ամենայն իշխանօք և իշխեցեալովք ։

Ժ՚ . Այս առ նմին երկարուն սորին ժամանակին ։
Վանզի այնպիսս բաւականութե ունի զկենացն տևո-

ղու-

[27] Երեք օրինակք՝ ախորժոյ ընդ-
անելի տպագրօն . և այլ՝ ընդունել
՚ի տպագրօն ։
[28] Ձին օրինակին՝ չգիտեմ ։
[29] Օրինակ մի՝ ՚ի խաղաղ , և այլ՝
՚ի խաղաղութե նաւահանգստի ։
[30] Օրինակ մի՝ խմաստութե անո՛՝
[31] Ձին օրինակին՝ ի՛գիտեմ ։ Այս-
գլուխ փարթամութե ըստ երկրիդ
մասին թերևս կոյլ ՚ի բանս ասղ-
մոսի . ծն . 7 . Հ՚ոյլ եւ սրդեւ յի-
ջինէ պղծութիւն ՚ի տուն ուր՝ յոտնացոյց
յաղագս ոտից ուր յոտիցեան : Իսկ ձին-
Երանի ասին այս երկնքին ՚ի ջնե . եւն .
Աւետի՛ս եւ սրդեւ նորափառի յիրեանս
ըստ գրեցեալ ասի ։

ղեր, մինչ զի կարողանայ (32) առ մի մի այլոցդ ե-
ռամասնեայ զինքեանն ցուցանել առանձինաց Թիւն։
Այլ զսոյն ոչ եթէ վայրապարտ լինել առանց շահու ընդ-
անայնս անցուցանելով, մինչ երկեաւ հասեալ՝ի քեզ
հաւիցն սահմանեալ վախճան։

Ժէ. Այսոց բոլոր այլ ամենայն բազմաթեղուն (33) ոչ
յախտաթելոյն շահից, համայն և հրաժարելոյն՝ի կեն-
դանեաքն՝ ոչ ամենևին անյիշատակացեալ մնացեալ
սորա հանդստակաց վայրն. և ոչ դուշնաքեայ լինէ
առանձ երևեցուցեալ բողբոջ, այլ յոքնեանս անթա-
ռամեալ առուգութեամբ բուսուցեալ շառաւեղս։ Այսոց
պատշաճապէս ընդունելով ամէնցումն՝ անմոռաց ըղ-
ձորսն և ձևոյլ և գոյութիւն, և այլ ևս (34) աջողակու-
թիւք եկեալ ցուցանեն տեսողաց նմանութիւն։

Ժը. Օ՜ղջ այսպէս տեսանելով (35) յամենայնի նա-
հատակուի՝ բաւական համարեալ արդ առ՝ի քննել
ըզ զինանգամայնս իսկ յայտարարուն և ամենահաձե-
լի կուսարելոյն բարւոյ. անցցուք և զբազդաստակու-
նիսն ևս փոյթ համարմատուն տեսանել։ Զո՞ր զգալ
ոք՝ի յայլոյ անկոց զուգահաւասար ասլեցեմք բերել
նմանութիւն. զի բոլորեքեան վերջացեալք, նուաստաց
գունին և եթէ հանդիպեցան կոզմանն։ Այլ Թերևս
զինամնասիկս գոլելոյն՝ի տունկս արմատենի. որ Թէ
սիեա և բոտ երկուց լինէ մասանց ունի հանդոյն ամա
զհատատարուկն. յայլոց ևս ամենևին վերջացեալ
զբ-

(32) Լիշ- ՚ի ՚ի. յր՝ մինչ զի ք զնե-
լոցանելոյ ծառատունկս, (իմա՝
զպատարերս՝ որք ըստ ինքեան ա-
ճառակեաց են քան զանտոտուս)
եռատասիկ անուղղութեամբ առաւե-
լս։ * Հատատունք են (առ
* ոչխնիս. գիրք. ԺԷ. գլ. խէ.)
* առ՝ի կեալ՝ ձիթենիք, զոլոց
* միսբանին մատենագիրք՝ առել
* մինչ. ցամս երկիրբիս *։
(33) Օրինակ մի՝ ուրախարար։ Ի-
մաստ յաւելի յատկութիւնս ձիթենւոյն
գեղեցիկ այլաբանի. իսկ զի կեա-
րսի հնութեն փառելոյն և խոտո-
չանալոյ՝ փոխանորդ իւր յար-
մատոց անտի յղկնամիկ շառա-
ւիղս բողբոջեալ, այնու անան-
ուաց պահել՝ի տեղոջն անդ ըզ-
կիչատակ հանդստեան կամ զի-
բերգանին իւրոյ՝ որ մահարձակը
լինէ ձեռացեալ նոցին։
(34) Լերկս օրինակք՝ աջողակ առա-
ջութիւ։
(35) Երկու օրինակք՝ յամենայն նահա-

գտանել։ Վասնզի յարատեւական պայծառութեն, [36] և քաղցրաձայնական պատուին, զմի և զնոյն եւկեալ առ առ քեզի զղուշութեն. իսկ [37] ըստ պէտսն բժշկութեցին որում իւրաքանչիւր ոտքդ ի սանդն, կատարին պէտս, և կամ ըստ այլումն՝ որ ի տէրունեանն առաձնալի գործէ միջօրեայ լուսաւորութեն, քոլորովին իսկ անգամ և բանիւ երեքէք չի օրէն ընդ դերասանացեալ լսեմն կացուցանել Հաւատոյ։

ԺԷ. Իսկ որ այսպէս առլցեալ սքանչելագոյն ապաւորութեք, և կատարեալսպէս զմաստունս առաքինութեն պարտականակեալ կրկ յինքեան, և Հաւատարութեք ևս խնդրողացն զօգուտն մատուցանել, զի ևս օրք [38] առ առ՝ ի մարդկանէ մարթասցէ ըստ ար ժանեացն իւրոց ասել զոմանք։ Այլ եթէ համառօտաբար իսկ [39] ընդ առաջողին հրաշանալ անպատմելի պարգեւասիրութեն. որ զայսպիսի գերեցիկ և առնափարթամ անխնայ առատութեամբ շնորհեալ պարգեւ. և զսա միայն օգտակարագոյն առայսմաձ ի համանդամանսն [40] համարելով վայելելոյ կենցաղոյս, մտերմագոյն և վստահալից կամաւորութեք ի կենացն և ի բարեկեցութեք յարաժամ ընդունել պէտս։

Օրէն

(36) Ես փաղբամալ։ Թէոդիտոս քաղցրութեն ընծայեալ առատանալ ձիթենոյն՝ առ համեմատել Հաւատացեալ պտղոյ և իւղոյն մարթ է վերբարեբել, բայց և պրուն անուշ ծառ նորին պտղոյ իմանալ՝ պատճառաւ ասան բանին պլինիոսի. գիրք ԺԵ. գլ. Ը. ուր ծառեալ զնոսայս առաւակս ասէնիւ ձիթենեաց, ասէ՝ Ընդ և կարի քաղցունքն, որ ինքն, նոյն ևեթ, (ըստ առատոյ հոյոյ կիր արեգական) չորացեալք քաղցրանան բաղդին են քան զսմիւռն, յորոց ոչ ոչ ոչ

Օրինակ Ի.

Ներբողեան (1) Վարդանայ.

ա. Ի բոլոր աշխարհի ե՛ւ ստրայն մասունս (2) վէ-
հապն այն երիցս[ւ]թէ պատուոյ հասին դասիւ,
և զօրութիւք՝ յառաջացեալ պատան դէր զկրօնապետս
գոյիցն. քայց ոչ մեծագոյն և գեղեցկայարմար եր-
կին քան զերկիրն. և ոչ արեգակն քան զպարս ասաե-
զայ, և ոչ (3) արծիւ քան զերիտ՛ւ տարերայ՝ պատ-
ուականուե հասան, որչափ գարնանայինն զուգա-
տրութիւն քան զտարուոյն երիս ժամանակս: Ա՛ն ան զի
երկին թէ պակաս և գեղեցկութիւք և մեծութիւք առա-
ւելեալ ցուցաւ քան զերկիրն, այլ ոչ հետէ լինելոյ-
թէն սորա ի պատճառ. և արեգակն թէ պակաս և իւ-
րով լուսովն լցուցանէ զամենայն, այլ համանդ-
գամանի զուգահաւասար այլոց լուսաւորացն եղև:

Ա՛յս-

(1) Երկու օրինակք՝ փոքունէ: յօ՛
գարնանայինն ժամանակի կամ և
ցանակի տարուոյ: Տես առաջ
գարձեալ գիրք Է. օրի. ի. գներ-
բողական բաղդատուի սորին ը
տարբերեալ:

(2) Վէհափայն: Եթէ չէ վրիպա-
կաս՝ ի բաց անկեալ յայտ օրինակս
մեր յորնականակերպս առաս՝ ի-
ի ձայնէն՝ վէհափայն, Թերևս այս-
պէս իմանալի է բանս: Ի բոլոր-
դակ արարածս ոչինչ մեծագոյն
և աղնուագոյն ի նմին տեսակի
այնպես գերազանց գտաւ քան ըզ-
տեսակակիցս իւր, որպէս գտաւ
Նահապետն եղանակն բաղդատեալ
այլոց երից եղանակաց տարուոյն.
զոր օրինակ՝ ոչ երկինք համեմա-
տեալ երկրի, ոչ արեգակն նկատ-
մամբ այլոց աստեղաց, ևն:

(3) Ա՛րծիւն՝ ի մերս բարբառ՝ հա-
մեմատեալ հելլենական անուանն
Ա՛ետոս. էրէբ. կամ էրէբ. Թէ-
պէտ քայ՝ ի լատինէն գոյացուե
առ հասարակ՝ սովորաբար առնել
լինի փինիկ հրեղէն ասացեալ երկ-
նից, յո որում վարէ և սոյն խոկ
քերթողահայրն ի պատմ. հայոց.
գիրք. Ի. գլ. կբ. և անտեսիա շէ
բոակացի յայտնագոյն ևս՝ ի գիրս
յաղագս երկնից. բայց յատա-
կինկոյգեցուցանել զկոյսարան աս-
րեր հրոյ. զոր բազումք՝ ի նախ-
նի և յայրգի խնամատարութեան ընդ
արխատասէրն՝ համարեցան ի վե-
րոյ ազգ անընդմիջապէս ի ներ-
քոյ երկնային մարմնոց, կամ
լուսնականն գատաւոր. յորմէ ասե-
կըս և ասի զինի՝ հառ՝ ի հոգւոյ-
գիտո էին:

Ա. Յայնէս և արիդ, (4) Թէ և զվերապոյն անցեալ կալաւ վայր՝ Հուպ ի մաքրապոյնս էիցն, այլ ոչ ի պոյացուցանել էիցն յառաջանալ քան զնոսարհաւ պոյս տարերացն. այլ և զուգահաւասար այլոցդ և էրկոցդ բաղկանալ ի բնութ պոյացութիւնս ։ Նոյնպէս գալ նանայինն զուգաւորութիւնէ ժամանակին քան զայլսն նախեղբուքն էրկոցապոյն է. (5) և իբրև զմի՝ Թոնոց սկիզբն ամենեցուն, և պոյաւորութիւք դերասանցեալ, և պատճառ յղփութե այլոյն լինի. գեղեցկութիւք իբրև զերկիր պանձացեալ (6) խրոխտայ՝ առ ամենայնիւ ծաղկաղգեստ ։ Այս համայն Թէպէտ և սորա պոյացութիւնն զօրէն լուսոյ ինքն զինքեանէ խոսի յուցիք, և չի կարօտ ումեք (7) պատմող վարպապետի ուսուցանել զիւր գիտութիւն. այլ (8) այժմ ըստ կարի անցցուք բանիւ պատմել վասն բնակութեանն քաղբեթաստիս ։

Բ. Ա. Ըդ՝ երկիր ունի սա ոչ զմանաւորն, այլ զգեղեցկութիւն ամենայն վայրաց. (9) զոր միանգամ ընծ դեղեցկագիր յարմարուճածովք ըղձակերտեալ կառոյց վայր. և ինքն բարեխառնութեամբ նորոգէ իբրև զերկրորդ պատճառաց ։ (10) Օ. Լեռնայինն ծաղկազգեստ Հովիտս բարձանց, և զգաշտայինն հասկս հասուն և զծառաւոյթիւթ (11) անդաստանս, և զծովայինն խաղաղացեալ վայելուչ դէմս, նոյնօրինակ և զօդայինն արփամերձ ըղձալի տեղիս՝ յորս զօրէն Թագաւորացին զրգեալ զուճարձանաց ի վայելչուհս վայրացն, և համբուրեալ (12) փառաւորի և փառաւորել իւրով շքեղութեամբն ։

Գ.

(4) Ձորք օրինակք՝ ընդէր Ե ։
(5) Ձորք օրինակք՝ Ե էրէ զի ։ այ՝ ոչ մին՝ ի Թիւս՝ ակիզբն է այլ ամենայն Թոնոց ։
(6) Հին օրինակն՝ խրխրա ։ այ՝ և ի վէր երից ծաղկազարդ դեղեցկութէն պանծացեալ ձոխաբնայ հասուստր երկրի ։
(7) Ի հին օրինակն պակասի՝ պարտ ։
(8) Ի հին օրինակն պակասի՝ այժմ ։
(9) Հին օրինակն՝ զի հռոմեամ ։
(10) Օրինակ միւ՝ Զի զլեռնայինն ։
(11) Օրինակ միւ՝ անդս ։
(12) Յերկու օրինակս՝ պակասի՝ փառաւորի. և այլ՝ փառաւորէ Ե փառաւորի ։

Ջ. Եւ սակայն զայս վայելչութիւն վայրացս Եդեմայ զուգահաւասար սմա ունին և այլ ժամանակք տարածեալ, այլ ոչ նմանապէս սորա՝ պատահեն վայելչութիւնք սոցա։ Ո՞ր[13] սա ոչ յարդեան ժամանակի, այլ՝ ի սկզբան լինելոյն ստացաւ պատիւ պանծանաց՝ ի նախասպատճառէն ամենեցուն, որ յառաջ քան զպարտս աստեղաց ծնաւ զսա։ Եւ՝ ի սմա հրաշագործեալ ընձիւղեաց յերկրէ զամենապան տունկս ծառոց և սերմանեաց,[14] և զհոգածին և զճոխ վայելն տեսակս կենդանեաց. և զայլ ամենայն զոյացութիւնս որ՝ ի մէջ երկինի և երկրի են հրաշալիք. և զսա զօրէն ական՝ ի զանազան պատկերաց պայծառացոյց. և զբոլորս՝ ի սմա ծնեալ զարդարեաց սեղեան՝ և խթան զխնդութեան և զհանդիսացեալ զժամանակս և զմեծս աշխ։

Է. Ա՛ն որոյ ծնողին սորա արեգական, որ զամենայն[15] բարութիւնս մատակարարէ յաշխարհ, սոքա բաւական կալաւ յիւր տարածոյ գալ՝ ի միջին գօտին երկնի,[16] խթան յարքունական վայր՝ ի գլուխ կենդանեաց

նա

(13) Երեք օրինակք՝ Ջէ սա։ Թէպէտ այս անհնար է ձգտիլս փոյթս առնմանել զեզանակ սարուց՝ յորոմ խակզբանէ գոյացաւ աշխարհս, բայց հաւանական պատճառ Ձողութիւն խնամատարելոյ՝ կրկին զչնաւոր կարծիք եղեն առ ժամանակագիրս և առ վարդապետս ուղղասլաց գրոց՝ զնմանել։ ոմանց և մանաւանդ յեղանոյ՝ առաջնորդ ունելով զյովսեպոս՝ պատկին գաղեցաւ աշուն. խոկ այլոց բազմագունից և յաւէտ հնագունից ըստ փիլոնի՝ հաւանականագոյն ևս գտանին. ոմք և Ձառի յառաջիկայգ, և առաւել գիրք է. օրինակ Ջ. գլ. ԺՁ։

(14) Օրինակ մի՝ և զհոգածին։

(15) Երկու օրինակք՝ զբոլոր ճառ՝ այ՝ առվտրութիւն կամ օրէն եղև Ծնողին սորա արեգական, որ զամենայն. ևն. գալ՝ ի միջին ևն։

(16) Երկու օրինակք՝ և էէ՛։ Ձամենայնին առասելոցս բանիցդ փիլոնի. յերկն. բան. ա. գլ. ա. «Ա՛յն որ՝ ի գարնանային հաւասարութեան ամենաւին՝ և գասիւ բանիւ ամենայն՝ և զօրութիւ յառաջացեալ. զոր օ բնական՝ ի կենդանեաց գլուխ։ Աչք՝ զայս և որք յառաջեալ բաշխեալ ունին իմաստութիւք առացեալ լաւ ձեռիս գնեն զանուն. ըստ գլուխ կենդանութեանն կոչեն զնոյն, յորում երևիլ արեգական ծնանիլ զգարնանային հաւասարակօրութիւն. և առ այսոքիկ՝ զխոյ՝ և որ առաջին ժամուց ծնողացն եղ ոմն։ Ըստ սոյն և յայսմ է՝ զոր ձեռք կիսեղանակք առաջոյ կատարին առ ըստ ամէ յրնթացից արեգական ի երկոտասան կենդանակերպս

նաբեր խոյին. ծնանել զղօւգաւօրութիւն պատնաշային ժամանակին։ Օ՛ի հինին և արմատ ամենայն բարութեան աշխարհի զսա պիտի. և իբր [17] զնախածին զարմ ամենայնիւ զարդարեցէ՝ և զամենայն սուրբ։

Ը. Ասատի և զննութիւն սորա՝ զօրէն Թագաւորացին ըստ ըղձի մատուցանել. զի ինքն և իւրքն համադամ խահիւք և ծաղկազարդ բոլորիւք խրախասային։ Օ՛ որ և սա ուսեալ ախորժակ առանոյ, զհօրն նմանել զնելի բերել առ այլս. և յամենայն տեղիս ուր և ընթանայ արեգակին և սիրելի օդք, փութայ և ինքն հասանել. զի մի՛ ոք կարօտ և թերի գոյի յիւրոց բարեխառն [18] պարգեւաց. այլ ամենայն վայրք վայելչային բարեխառնութեամբք։

Թ. Ի զայս ախորժելով փորձի [19] ուսանել զԹագաւորականին զհանձար. և զոյգ՛ ի ձեռն առնուլ զպատերազմականաւն և զխաղաղականաւն. զի պատերազմականաւն զհամբարտական հերքեալ բարձցի՛ ի միջոյ, և խաղաղականաւն զամենայն երկիր գրաւեալ միահեծան կալցի։

Ժ. Ոչ ասն որոյ զլեռնային և զդաշտային զդառնացունչ օձոցն բռնութիւն փութայ ցածուցանել, և ըզ-

---

կած անուանեալ միջոցս երկնից ունի զընթացս, մի՛ ի կշռոն՛ ի կայրնէն և յայելուստն, և միւս՛ ի խոյն՛ ի ցուլն և յերկաւորն, յայնժամ համեմատութիւն լինի բարեխառնեալ և օդոցն, ըստ առաջնոյն լինի աշնանային, և ըստ երկրորդին՝ Գարնանայինս եղանակ՝ նախագաս ի գերման, ոյք ցուցցեն յառաջիկայ ներբողենիս։

(17) Երկու օրինակք՝ զնախածին։

(18) Երկու օրինակք՝ ն բարխառն պարգեաց։

(19) Օրինակ մի ֆոյն ասէ. ի՛ և զայս բարեխառնութիւն վարէ ըստ օրինակի Թագրական հանճարոյ։

երկնից՝ ըստ այսմ կարգի։ Զի յորժամ կարի բարձրացեալ ժամանէ արևն՛ ի խեցգեաւնին յառիւծն և՛ ի կոյսն, որով և ըստ երկար միջոցաւ յածեալ գկիսագնտով մերով, և ուղղաձիգ արձակմամբ ճառագայթիցն առաւելապէս չերմացուցեալ զօդս մեր, ձևացնայ մեզ ամառն ոսկեծագին։ Իսկ զարմին հակառակն՛ ի խոնարհելն նորա յայծեղջիւրն՛ ի ջրհոսն և՛ ի ձուկնն, առ գոյգն յամեալ ըզկիսագնտովս, և խոտորնակի ճառագայթեալ՛ ի մեզ. լինի ձմեռն ցրտագին։ Իսկ ուր՛ ի մէջ երկուց ծայրից՛ ի կրկին հաւասարաց

նոսա բարեխառնելով քաղցր անձրևօք [20] լրացու-
ցանել, և զծովային մրրկացն ալեկոծուն լուծանել.
և՛ի խռովութենէ դործել խոր խաղաղութիւն։ Այս-
պէս՝ ի ծովս և՛ ի ցամաքի շահել իւրովք բարե-
խառնութեամբքն, և քնական օրինօքն վարել՝ զոր
ընկալաւ յարարչէն՝ ի սկզբան լինելոյն աշխարհի.
և անդուստ մինչև ցայժմ ընդհակառակութեամբ անյեղ
և հաստատուն պահել։

Ը. Այս զծառս՝ ի սաղարթաթափել պտղածնուն շար-
ժել, և զսերմանս բանջարոց՝ ի բոյս և՛ ի ծաղիկս,
և զայլս՝ յատորութենէս և՛ ի պտղահասուսէս. և զա-
նասունս կենդանիս, և զթռչունս և զլուղակս՝ ի
խառնս [21] որդեծնութենէ յորդորել։ Ո՛չ ի այսու ա-
մենայնիւ կարասցէ իբրև որդի զհարց առացուածս
զարդասցուցանել, և ամբոխող [22] պահելով։

Թ. Ո՛չ ոք ուր միայն՝ ի յոքնասերիկ և՛ յաձեղուցա-
նել ածէ, այլ և քնական զօրութեամբն՝ զոր առա-
ջեալ ունի բարեխառնութիւն, փորձէ զերկիւղու-
թեամբ և զօրութեամբ զարդարել զամենայն։ Այլ
որոյ զբեռնայինն և զդաշտայինն վայրս առ հասա-
րակ բուսազգեաս և ծաղկազարդ [23] գնդեցուցա-
նէ. և զանասունն կենդանիս և զմարդիկ՝ զարեան
առնելով յաձախուխս՝ քնաւորեցաւ զօրութիւն զա-
ծել և կարշնեզս, և բաւականս յորդեծնութիւնս. և
երագունս առ՝ ի կատարել զզանազան արհեստից
գործս։

Ժ. Այլ ոչ միայն մարմնոց մատուցանել զբա-
ջադայութիւն և զհարստահողն [24] առատութիւն, այլ
և [25] հաւուց զմանաւորութիւն և զօրութիւն, և զայլն եր-
կուս առաքինութիւնս, զորս՝ ի ներկայումն նախահօ-

զա-

(20) Օրինակ մի լրացանէ։
(21) Օրինակ մի յորդեծնուէ։
(22) Օրինակ մի պահել։ այլ՝ ամբոխող պահելով և զարդացուցանել։
(23) Օրինակ մի՝ գնդեցուցանէ։ Թերևս՝ ածձեալ յօրինէ։
(24) Այրկու օրինակք առատութիւն։ և այլ՝ առատութիւ։
(25) Հաւուց՝ ունին ասասանօր միայն ոմանք ոչ օրինակք, բայց Թոմէի վերնագիրս գլխոյ ձևացեալ բառս՝ փխենք գրելոյ՝ հաւուց, ոչ և այլ։

ժ·ԼԸ

պահանաւն [26] զօրացուցեալ՝ զապառնեւոյն օգուտս ցուցանէ ։ Ասաւ նաւաստին արիացեալ՝ զնաւն ձը դէ ի խորագոյն ծովուն , [27] և մեքենայաւոր արհեստիւն խնաստուեաւ՝ զնաւին ուղեղնացուեալ զվաճառաշահուեաւ գործէ , և արիւեաւք՝ զբերնուեաւ [28] գործեաց և զօգոցն բերման ։ Ալյսպէս և մշակն ի ձեռն առնու զմշակական գործիս , և զխաստագոյնս անգաստանացն փուեայ կակղէլ . և պանծրմանս սերմանել , և զաւելորդ բոյս ի սերմանց և ի ծառոց յապաւել և խլել . [29] և խնաստական արիւեաւ գործովք վաճառականապէս ընդ միոյն զհարիւրապատիկն փոխանորդէ օգուտս ։ Ալմանապէս և զինուորն խնաստուեաւք զզինուորական ի բին արհեստս կրեալ . և արուեաւք հանդիսացեալ զգուշանալ զպատահարն փրկուեաւ ։

ԺԱ . Ցինա , և օգտակնայիցդ երամք ժրացեալ անդադար վարին յանցնիւր գործս , և բնական ունակուեաւք արհեստից շինեն զբոյնս ։ Ալլ և որքան զամենայն տկար և փանաքի է զօրուեաւք մեղու՝ [30] զերկասխրուեաւնն պատուէ , որոյ գործն պատուականագոյն է , քաղաւորաց միանգամայն և գեղջկաց երեսաւոյ ի բժշկուեաւն ։ Ալայց օն անդր ի բաց թողեալ զանբանիցն՝ զոնկոյն առացիս բնականս շարժմունս . որք զձմերայնոյն մերկանալոյ տեսուե-

(26) Օրինակ մի՝ նախահոգանաւն զբացեալ ։
(27) Երկու օրինակք՝ և գեղեցաւոյ ։
(28) Երկու օրինակք՝ գործեաց ։ յորում՝ հանդէ խնաստ բանին . յորում՝ թէ առաջ միայն մատուցանէ մերձինոց զբաշուեաւն , ևն . այլ և հոգաւոյ՝ զխնամուեաւն , որ է խոհեմանալ , և զբաւն յորում՝ զարհուրել , և զայլան երկուս , յորում՝ զարգասրուել և զոզ ջախոհուել , որով նախահոգուեաւ յիւրգոյն զօրացուցեալ զինի՝ յատակագոյն յաջողել զգործս ի ձեռս նոցա ։
(29) Երկու օրինակք՝ և խնամոցանէ ։
(30) Մեղս ։ Աստուած . ձ . 8 . ըստ մերուսն եսեթանանիոյ . Երբ սահեցան և սուրբ միտքն փոքր ինչ գերծան ի գործոյն և ի խորհրդոյ նորա՝ ապա ի նոցանէ ելանէ ի բնութենէ . և ի գերծ նոր ուրիշ գործ . զորոյ զարհուրեալ բնութիւն և փախուցանէ . և ոչ մերձենայ մահու . զի ընդդիմակ է մահու , զոր ընդունելի կամ և արհամարհանք զբնութեան կամ զընդդիմանալ գործութեան կարացեալ նաւայ նաւին , և ներքնակ հոգւոյն ։

տխրութիւնս՝ յաւէտ պերճկութիւնք յօրինին։ Այլ հաճայն ամենայն ասացեալքս նշանակիչք են ողջախոհութեան, որպէս դատարկուն[31] բողջախոհութեան։

Ժէ. Առակ որ անդադար երկով կրկին զկենդանիս և զժամանակս, հնարկ է և ողջախոհութեան կանոնաւ մարթել զմիտս նորա. որ Թէոփէտ և զան՝ ի խաւնս չայեամ ժամանակիս, Թերևս ոչ վասն ցանկութեան առաւել քան Թէ ըստ ընծային ձայնի՝ զԱստեղծէնն կատարելով։ Առակ զհաւանութեան այ՛ ո՞չ գիտէ յաւէտ ողջախոհութեան գործ, որպէս բողջախոհութեանն զհաւանութեան։

Ժզ. Առայց[32] երկասիրութեան՝ քան ողջախոհութեան էս քաջարդարութեան լինին առիթք. վասն զի ոչ յանխրատ յաւիտենական դնել չայ զամենայն բարիս։ Ասասի չայտ է՝ զի այս ժամանակ զերկասիրութեանն և զբարեբանութեան առ այս ըմբռ զաղդացուցանէ. որք արիացեալ յերկիւղ՝ և զբարեբանութեան տոհմոյնն հասարակ իրս գործեն. և հայցեն պատճառանօք զառաքինիսդ բարեգործութեանդ[33] յաջողութիւնս։ Առակ ձանձրանալն զնաև խախտանալն հայր՝ և արիաբար հատուցանել զիսառնութիւն, ամենեցուն[34] աներկիւղ խոստովանիլ կատարեալ արդարութեն։

Ժէ. Այս զի այսպիսս ունի ժամանակս զամենազան բախտի մատակարարութեանն, յիրաւի սիրելի է առ աստուածն մարդկան, և ցամաքային պաճարայ, և թռչնոց, և ծովային լուզակաց. որք զարմացեալ՝ ի յինքեանս՝ պատուէն զհրաշալի բարեփառութեանն տուրս. և նաև ձեռամբ պատուին զհոյակապ նազարար նուէրն[35] պանծանաց։

(31) Բողջախոհութէ։ Տես վր գրուածս։ (32) Օրինակ մի՝ երկասիրութէ ուղղախոհութէ. այլ բայց երկասիրութէն՝ ոչ ողջախոհութէ, նմանապէս և այլ քանի տեղս. ի վերոյ. գիրք. ա. օրին. է. ծան. 13։ (33) Երկար օրինակք՝ աղաչանօք։ (34) Ի հին օրինակն պակասի՝ առ ընդհաս։ և այլ՝ առ ընդհատ։ (35) Օրինակ մի՝ պատճառաց։ այ՛ և այլ քանի տեղս. գիրք. ա. օրին. ա. ծան. 1։

ժԸ. Ար զխարթանումն թագաւորաց և զեղջկաց և ամենայն արուեստաւորաց մարդկան մատուցանէն։ Այս բնաւ հոգածին կենդանեաց զարմն [36] ծննդոց քըն և ձագուցն երամով գործէ Թաթաւուքս, և արտաքին վայելչութ երջանիկ բառացիս։

ԺԹ. Ընդ՝ ժամանակ որ այսպէս ծաղկաղդեստ պատմուճանաւ զարդարէ զմայրս ամենեցուն երկիր, և քաջամանուկն տեսուին տեսակաց [37] կենդանեաց մատուցանէ, և բարեկեաց փարթամութիւն մարդկանս աղբիւր, [38] զոր ոչ յերկից ժամանակաց տարուց ածեալ ընդ սմա բաղդատեսցուք. որ զուգահաւասար երևեսցի բերովք բախտից։ Ո աշնանայինն զուգաւորութիւն. այլ՝ ի նմա աերևաձեռք լինին՝ և ցամաքին տունկք, և ամենայն ինչ սգաղդեստ և թախծադիմ երևի. իսկ՝ ի սմա հրաժեշտելոյ ծաղկափթիթ զուարճանան կենդանիքն և տունկք։ Աստի յայտ է, զի որպէս ուրախանալ քան զտրտմել, այսպէս և գարնանայինն քան զաշնայինն գերազանցէ ժամանակ։ Այս թերևս [39] զձմեռնայինն. այլ և սա անչափ բռնութիւն օդոյն և բերմանց վշտացուցանէ զամենայն. իսկ սա բարեխառնութիւն ուրախացուցանէ զամենայն։ Այլ ինչ [40] զուգակշռեսցի սմա ամառնայինն, որ աշխուժն և հաստուժն միայն ընծրհի՝ զորս՝ ի սմանէն ընկալաւ ծնունդս. իսկ սա միանգամայն հասկահասուցիս աերմանց և պտղածնութիւս ծառոց։ Այս նա զերկրորդ վայր դասու անցեալ կացաւ՝ երբ՝ ի թիւս երկանն. իսկ սա երբեւ զնախասացին՝ զառաջին զահ թագաւորական բազմականին։ Այլ հրաշափառ ևս գերազանցեալ է գարնանայինս. զի՝ ի սմա գոյացեալ զարդարեցաւ ամենայն [41] ՝ի մի

(36) Հոգածին գարոզքն զմեծամեծ և զպատճառն գովասանութիւս։
(37) Օրինակ մի՝ ինդրոյնց։
(38) Երկու օրինակք՝ ըստ ոմն։
(39) Օրինակ մի՝ գիշերայինն։
(40) Օրինակ մի՝ զուգակշռեսցի՝ ի սմա։ այլ՝ բայց իմիք հաւասարեսցի սմա ամառնայինն։
(41) Երկու օրինակք՝ ՝ի միջոց այ՝զի ՝ի սմա ամ արտաքոյս սրբ կանն՝ գոյացան և զարդարեցան։ և ցՀ-

Ջոյլս արարածք, և ոճնուտ ուրախութիւն քնաւ կիցէ դանեաց գործեցաւ. և Թագաւորական պետութիւն պատիւ (42) պանծանաց մարդոյս պարգևեցաւ. զոր ոչ ամառնայինն, և ոչ այլ ք յերկուցն տարաւ Ձնխութիւն։

ԺԶ. Այս արդ՝ զի այսպէս ամենայն մասամբք զանքաղպատելի հրաշափառ ներբողականութիւն տարաւ ժամանակս, մի՞ ոք նկնախոհ՝ ի վայր գոյն քան զգԹռչնոցդ երամն. ոչք խնդամտեալ առ հատարակ հնչէն երաժշտական ձայնիւ զցնծուքեն երկս։ Այլ զարթուցեալ ոճնական ձայնիւ (43) գեղապարիսկ սըմա զյարմարական բանից պարտս. զի միանգամայն սորայն (44) գուլուԹի յիշատակ աչխարհիս ծննդեան լիցի. (45) և բարեբանուի արարողի հօրն։ Այս ինքն՝ ի գովելն գովեսցի իբր զպարտահատոյց՝ բարերարի, և զիմաստասէրն Նարտարաբան. և բարեդիպուեցն սորա զուարթամիտ հանդիպեսցի (46) ընդհաս օգնական կանուԹէ աւետեցուսցն ոյ։

( )րէ

ձալից ուրախութիւն, ևն։

(42) Երկու օրինակք՝ պարծանաց. ծնն. իա. 28. Նա օրհնեաց զնոսա այն և ասէ, աճեցէք և բազմացարծուք և լեցէք զերկիր, և փրեցէք զմա, և իշխեցէք յիւրոց ձուկս, և բազում երկնից, ևն։

(43) Ազգք օրինակք՝ գեղապարեսէ։

(44) Ազգք օրինակք՝ սրա։ այ՝ զի ներբողելով զդարուցն յիշատակի արարչուէ աչխարհի՝ ըստ վերոյս ասացելոցս. որով և գովեսցի սորա ձեռնայ ընդհանատոյց բարեբանուի նմին արարչին։

(45) Ազգք օրինակք՝ և 'ի բաբէ"։

(46) Օրինակ մի՝ ընդհիմ։

Ը Գլուխ . Ե ։

Ալեքսեան (1) Պատերազմն ։

ԵՒ . Ը պատշաճաւղաց զդիտաւորութիւն և զսուտ տես խորհրդոյն զհմտանալն՝ ամենայն իսկ հնարագործս իրք հարկաւորապաշտ խնդրեն ի մարդկանէ . բայց մանաւանդ պատերազմականաս (2) սի ատանաց ամենավայելուչ խելամտութիւն առնուլ պատերազմութիւն ։ Ար թէպէտ անվարժ իցն և խաղաղական ընդ ակալուբ սորայն ի պատմութիւն , յորմէ ի քաջ հնչէ կարծեցեալ հրաց ։ Ակայն խնամատար տեսողացն՝ ոչ ևս այսպէս , յորժամ ի խոյզ առեալ զի նման կացոյն դասին օգտութիւս . այլ փութացեալ բան պատճառանութիւնն զներքս զակայնս հատուցանեն փոխարէնս ։ Ասեցի ոչ ոք անտես եակ

(1) Պատերազմն , որ ախրապէս անհնարն՝ հակառակութիւն ժողովոց զինուց ի վերայ իրերաց՝ ի պատասխանել խաղաղութիւն , հատուած յայտ բարձրագոյն՝ ասի զկնի . այլ ի մեզ ասի պատերազմական գործառնութիւն պէս պատերազմական գործառնութիւն պէս ունի պատշաճ խնդրութիւն ։ Ար ի տեղեակ և հատուած լինել նմին ։ Ար զի թէպէտ ոգեղաց և անհնարից գիտնականաց կալուած . են ։

(2) Օրինակ մի ցիւրաքանչիւր ։ Ամենայն առանձնակցեալ ունելոյ էր համարել ամ պատրաստ . զորոց զաշխատութիւն զիսաւոսս կշռաւորեն պատասխան ի գիրս իւր . գլ . հե . պատասխ բանիւ . Զինչ ինչ արդեօք պատրաստել է ի պատերազմ . բազմութիւն . Ալեհ զի մեռանին որք երկուքն մեռանելոցն են , ոչ զի ապրեալքն ի խաղաղութիւն նուաճեցան ։ Ամեն զայս ըստ պատրաստել երկուցուց է՝ և ոչ բարեպաշտոց ։ Բազմանք մեռ ոչ ոք անկեալ մահաբերութեամբ

Եւակ այսօրիկ լոյծ բանիւ, (4) զի ամենայն՝ ի նեղբոյ երկինս լինելութիւնք՝ ոչ ինչ առանց Հակառակին խառնուածոյ գոյացեալք եղեն ըստ պատահիցն. և յայն հանել տալ քաղուածք՝ որպէս առացի, անիծոք ձաթաթ քննութիւք առնորութիւն կալան ոչ ընտրելականն վարել զառողութիւքն՝ համարեալ զչմարտութիւնն առութիւն. քանզ որ ոչ ինչ էն զարմանք։ Ա ան զի ըստ երկաքանչիւրոցն (5) որոշել զչարն՝ ի բարւոյն՝ գիծ և դեղերեալոյն յուսուցանելոյ գառանել. զոր մեզ կարի յոյժ երկայնապոյն և անցանել առ իւրաքանչիւրան բանիւ. և արտայայտ զնոցայն բերել առմունս, և հաւ (6) յիրերաց բաժանել առհմանառ։ Ա՛անաւանդ զի այժմ առաջիկայս իսկ պահանջի զիւրև (7) զբանն տանել՝ յաղագս կառարելոյն պանծանաց, և բազմադիմի նահատակութ զհաղորդելոյն ոգւոյ գիւտ, զպատերազմականն առեմ իրև։ Օ որոյ գոլութի՝ ըստ հանդիպելոյ ժամանակի սքանչելագործն (8) վճարմունք սորա, գրի՛թէ հաճոյիցն իսկ սերունեան մատեանք հոչակեցուցանեն պանծալիս՝ գրաւորականն հաստատեալ տառիւք։

Եւ

՝ թէ, ոգի խռովախրտնչէ և կոչ
՝ մակրուէ, վայրագոյն առլոյ
՝ առաքուէ, չարկուէ բռնակա
՝ լուէ, և որ առցին նմանք՝ իրա
՝ ւոյնք պահպանակին՝ ի պատա
՝ բազմուհս։ Ա՛պա թէ ոչ՝ յոյ
՝ հանիցէս եկեղեցին առ նա զին
՝ ուրոյց՝ ի միտիկ՝ առելոյ, և
՝ մեք զինչ գործեացուք, պատա
՝ նել էր արգելք, ընկերցէք ըզ
՝ զէնոգ, Թողէք զգինուորուհիք
՝ զայդ, մի ըզք հարկանիցէք,
՝ վիրաւորիցէք, առապատ առ
՝ կանիցէք։ Ա՛յլ զի գիտէր և
՝ Թէ զինաւորութիւն առնելոյ
՝ նոյ զայսոսիկ՝ ոչ էին մարգա
՝ պանք, այլ պաշտօնեայք օրի
՝ նաց, և ոչ վրէժխնդիրք ին
՝ ուց անձանց, այլ Հառապոյ

՝ հառարակաց փրկուէ։ Վայ որոյ
՝ և պատասխանի պատր, մի զըք
՝ խռիցէք՝ ։ Եւն ։

(4) Ջի ա՛ն ։ այ՝ չինք ինչ յայմ էնցս ՝ի նեղբոյ երկինիկ՝ որ չկոչ խառնեալ նեղհակառն խրամ՝ ըստ պատահման ։

(5) Երկու օրինակք՝ երկոցունց ։

(6) Ջորք օրինակք՝ ՝ի յիրերաց ։

(7) Ջ ի՞ն՝ չբանն ։ այ՝ մանաւանդ առաքիկայ պատրաստեալ առաքեցայս պահանջէ ձեռնամուխ լինել ի Հառել զպատճառն կիսկրեցոց նոր, որոց գերհաւատն է պետն խոստացութիւն. ըստ այնմ առածին արխատասէրն։ Ջպատուհասն ։ բացեայ խոստացութ պատճառ՝ առ ։ մանուած, գիտեմ ։

(8) Օրինակ մի՝ ՀՀարմանափ ոչ գիտեմ ։

և քաւականապէս ամենեցուն (9) լսելութեանն, իբ-
րև քարոզական բարբառեալ ձայնիւ ։

ՃԲ. Նայեայ հանդերձ և մեք ըստ գլխաւորելոյ ներքոյ-
կան մասանց Ճանապարհորդեացուք բանիւս ընդ
նորա գովութիւն՝ առաջի հմուտ լսողաց հանդիսա-
նալ ։ Այր պարիսակեալ շուրջանակի երբեմն պարիսպ
ամրութիւն՝ զի ներքս արգելեալն մարդիկ պահել
անընդդատ խաղաղութիւն ի յոլովս՝ զհակառակոր-
դացն մերժելով դունդս. և ընդ ամենայն տեղիս
զնոսա ցուցանել նահատակութիւնս ։ Այանզի (10) զնա-
ւակութիւնն ի ծովէ, և զքաղաքամարտութիւնն
ի ցամաքէ, և զձիականն՝ պատերազմաւ Ճեպեալ ի
հեռաձգակն հասանել թիւնամիս. և ըստ այնպուհակ
ամենաքաջն խրոխտանալով երթեալ ի բոլորն ժամա-
նել վայրս, խաղաղութեանն և ելթ լինելով վերակա-
ցու՝ ի ծովէ միանգամայն և ի ցամաքէ ։

ՃԳ. Այս զի այնպէս իմն օգտակարագոյն և յաւէտ մե-
ծարեալ պատերազմացն երևի գործ, յորժամ ընդ-
դէմ յարուցելոցն ի վերայ զինն մարտիւ, և առա-
ւել ևս լուսաւին բերել զլուխս զյաղթութիւնն ցուցանե-
լով մրցանակս. մինչև անպատմ և ոճծայմտոյն զնա զի-
տեմ հաձոյացեալ հաւատոյ ցայնքան, (11) որ զի և զինք
քըն խակ երբեմն զգօրաւոր գոգ ցես ի յետուեանն նը-
շանակեր պատերազմի ։ Այս երբեմն երբեմն զկուսաւո-
շաւ ձիաւարութեամբ զքրկութեամբն (12) խօսեր
քե-

(9) Օրինակ մի՝ լսոցանէն. և այլ
սասցանէն ։
(10) Օրինակ մի՝ զնաւախառնեցէն ։
(11) Ուր զի և զինձն ։ Ի գիրս յե-
տոյ. ե. 13. հրեշտակին ասա-
ցաղին առաքեալներկ երեսէ յոգ-
նականուել յետուայ ի պաշարումն
երկրին, ըստ առացելոցս զրուն
գնոյն հրեշտակ ըստ եբրայեցոյն
ասպհական ձայնին անուանեալ զը-
րեալ յորջորջի էնհոզ ։
(12) Երկու օրինակ ք՝ խօսէր բառս ։
Ընդրակ. ի. 8. Զի եւ ինչ յերկնա-
ւոր, և հեգնելոյ ոս երկնից է ։

բերա։ Ա՛յլ և յեղիպատոս [13] ի փոքրասունեան զբ-
սայն սրտապնդեալ ահիւ խոստովանեալ՝ ու՛ր պատե-
րազմի ընդ մեզ։

Ը. Օ՛ի [14] երևի և ընծայարեալ հայրապետին առեալ
ի ձեռն զպատերազմականս գործ, և դիմեալ ի վե-
րայ ջոկին հեծելոյն Թագաւորաց։ Ա՛մանապէս և
երջանիկն դաւիթ պատերազմականաւս գոտաներ
հանդիսացեալ առ յանդուգն համբառնակեալ այ-
լազգին։

Ե. Ա՛ն զի այսպէս ընծայնարհ իմն [15] զիրիս տեսա-
նեմք պատրաստութեամբ՝ յաւէտ կենդանագործուած բա-
րութեամբ ազգի մարդկան. զոր և Հոգեկիրքն ի ձեռն
առնն արքն, և անգուսան այլոցն ընկալեալ փոխա-
նորդելոյն մի բուռ միօրէ ի վերջ եկելոցս. որ իսկա-
պէս իրացն անցին գործոցեալք. և աձեցուցեալ
մինչև ցայժմ բուռ անցնելոյ [16] գարուց՝ իբրև հոյ-
բուբաւ խնամով անուանին զպատերազմականս յօրինել
լոյ խնդիր։

Զ. Վ՛անգի բազմաւորակիսն իմն պահանջէ սիտս,
որ յատուկ նման և ելթ պարապային մանկունք, անդրա-
տին ի տղայական հասակին վարժեալ՝ յայսպիսի իմն
ձգին ախորժակ, անձնախրնխուն լինել և անզանգիտ
առելի սրտիւ համարձակապոյնք. և յարաժամ կըր-
թութիւք զղինուորականան ունել ի ձեռին գործիս։
Օ՛ի կամաւոր յօժարութիւք զնոսին հրահանգեսցին
հրամ

ծննդ. ժէ։ Ջայս առաջոյդ աբ-
րահամու առնուն և իրաւարանք
ի բնական իրաւունս դնել զպա-
տերազմն, որ և հաստատեցաւ
յայլ ի ձեռն մեր քրիստոսիկն. եթէ
Օրհնեալ ե՛ք բովրիքեալ, որ գոգեաց
ի յերս ս. պնդամիս։ Ա՛յլ ընդ
պատմի։ ա՛ն։ Թագ. ժէ։

(13) Ա՛յլ և յեղիպտոս։ Եզեկ. ժէ.
24. Ն՛ս խոովեսս (ասէ) զբռնակն Ե-
գիպտացոցն, և կոտրեսցէ նոսա
առաջի նորա, և վարեր ընասա բառնաբ։
Ա՛յլեն եգիպտացիքն, գերիութիւն յե-
րեսաց իւրեանց, ու՛ր ոչ պատերազմի էին
նորա ընդ եգիպտացիս։

(14) Ընդ օրինակ՝ Ջոր երևի։ յո՛
ոյ յայտ է և յընծայարեալ նոսին
սկսան արբանեակ, որ ի պատրոյգ
ձեռնադրիկէ, և ի վեր դիմէ վա-
նէր զբռնա Թագրան, ոյզ պատմի ի

(15) Երկաթ օրինակ՝ ընդէր փեսա՞։

(16) Երկու օրինակ՝ դարուց։

հմարուիս, պեղեցկասէս ցուցանելոյ արդասիս յանձին՝ զզանազան արհեստից վարժմամբ դիպողացոյն, [17] ձիաւարուեստիքն յաստարէզան առնուլ նը պատակ. և կորովակի նետաձգութիւն հարկանել զառաջի եղեալ ինչ կէտ։ այլ և՝ ի կառավարչական ջոպասէս. և՝ ի վահանամարտութիւս ըստ հանդիպման՝ ի դէպ պատկանեալ. և որ այլ ևս ինչ պատերազմական իցեն արհեստք՝ ամենայնիւ զինքեանս ցուցանեն արիաբար վարժեալս. զի մի երբեք՝ ի դրժողն խամուեիքն հասցե՝ ի վերայ պարտութեան վտանգ, [18] այլ զի արտաքոյ իւրեանցին հալածեսցեն զաւառի անընդհատ հրահանգիւք կրթութիւն։ Այ ըստ նմին կարգի ի հին գոյացեալ թէ օրինօք վարին զբ. նաւորսսն [19] սարսափեալ յանձինս, միշտ զհատաղ ղութիւնէ միայն մատակարարել բարութիւն՝ քաղաքին և գաւառաց, և համօրէն իսկ բոլոր ազգին. որոց միանգամ պաշտպանն հանդերձին լինել, զնոսին և ամենաբնակ իւրեանց պահէն հովանաւոջ։

Է. Այլ և ըստ գեղոյն հանդամանաց՝ թէպէտ և ոչ ինքն ըստ ինքեան [20] իրն ունիցի, համայն որք զնորայն հարկանեն սպասաւորութիւն, առնելոյ գեղեցկութիւք գտանին պայծառացեալք։ Այնզի զի զայնոսիկ որոշեալ զատուցանեն՝ ի զինուորական գան, որք գնա և յաղթութեան տիրոջն են և հաստակ պեղն

(17) Օրինակ մի՝ յետնավարութիւն։
(18) Ազգ ազ։ այ՝ ոչ զի անդադար վարժութիւք՝ ի բաց հալածեսցին զինեցամիս՝ ի սահմանաց իւրեանց։
(19) Երկու օրինակք՝ ռազէալ։ այ՝ ասպատակել յանձինս զբուն օրէնս արդար պետին վն բարեաց խոստացեալ միայն գոլ՝ քաղաքաց և գաւառաց նոն։ զի խրատուն խոհեմ կրատեալ առ փիլիպպոս արքայ մակեդոնացւոց՝ ի թզիթ։ զի է թէ։ * Չկայն վայր արժան է նը՝ ի ոճառել զարբարոսացն յարձակումն՝ որքան ինչ շատ կոկ ի քեզ գասհմանս քո յապահովի ունել։
(20) Օրինակ մի՝ ինչն ընդունիցի։ այ՝ թէպետ զի ինքեան մտածեալ՝ ոգեզ իմն է գործ պետի. ոչ ասէ պէտ տալոյն՝ ի վարս կամեզոսի։ * Խնամ և գծնեալ է գործ ի պետի, և զի իւր ձգեալ բնի զկարկառ անխրտութիւնն և անզգամութիւն * ։ տակայն ըստ պատմողին իւրոց է գեղեցիկ ձգի զայնոսիկ, ևն։

գեղն [21] փաղփեալ դիմօք. և կշռասպիս զուգամասնութիքն հանդերձ՝ առաւել յարմարապոյն և աքանչելի երևելին տեսութիւն ամենեցուն։

Ը. Նայց որ կարշնեղագոյնք ևս են, և քաջապինդ զուժոյն կարեն ցուցանել հանդիս, յայնպիսեացն մարդկանէ լինին՝ որ զպատերազմականն յարդարեն իր. [22] և դիւցազնաբար զօրութիք առ՝ի ծանր գին նազգեաստն լինելով հանդուրժեացեն՝ վաստահացեալք ապա յիւրեանցն կարողութիէ, նոյնպունակ և գիրաց առնեն կամակարութիք վճարումն։

Թ. Կամ՝ ի վերայ այնորիկ զօրաւոր բռնութիէն նոցա, յոլովակի խուռամեալ և գերադուենցն ունին առնել յառաջատեաւ թեթևութիւն։ Վանդի զյար ձակմանն գիտացեալ ժամ, վազվազակի՝ ի կիսատ գրեալն հատանեն վայր. և ուր դարձեալ առ գինչ ընդ [23] կրուկ՝ ի թշնամեացն պիտի խոյս տալ, աճապարեալք փութան ձեղոպրել անվիրատրելիք միաբով։

Ժ. Ցի՛ նա, սա առաւելապէս խմաստութէ է զօրծակ. վասն զի ոչ միայն ըստ անցնելոյ պատերազմականն գործոց են հմուտք և տեղեակք, այլև յապագայն իր հանձարեզ խորհրդով [24] երևելին վարել գեալք։ Կամ ոչցափ զանազան տաժանելի հանդիպմունք հանդերձեալ կան առաջի նոցա, այնքան և խմաստութէցն աչեն հնարագիտութիք. զի ըստ իւրաքանչիւրն իրաց գեղեցկապէս մտածութեամբք և զէլան խմանան։ Օ՛ի [25] ո՞ ոչ գիտէ թէ որք հանապազ՝ ի դիւրութե՛ են հեշտացեալ մարդիկ՝ անփորձք

պատ-

(21) Օրինակ մի՝ փաղփաչեալ։
(22) Օրինակ մի՝ նոքա զիւցազնաբար։
(23) Ուրիշ օրինակք՝ ընդ ուրեմն։

ձակէացին ուր պարան է. և գալ-
ձեալ ըստ պիտոյից՝ փոյթ առնասա-
րեացին յետս գառնալ՝ ի հակա-
ռակառարութեացն առ՝ի ազնանգամ
զերծանիլ՝ ի նոցանէ։
(24) Ի հին օրինակն պակասի՝ է
ցերևն։
(25) Ուրիշ օրինակք՝ ոչ ոք գիտէ։

պատրաստութեանէ, և յիմաստասիցն քաղուած անգամ ոմն ղերզացեալք գտանին. իսկ որոց [26] վշտմբերք աշխատութեանց կենացն է փրկուել, վասն այսորիկ և խոհեմագոյնք էին քննասիրեցան լինել։

ԺԱ. Ասուի Թէ յաւէտ ևս ողջախոհք վասն երկուց պատճառաց. մի՝ զի Թշնամեացն յաղթեացեն՝ և անդադար զնձ աղաչեն. և երկրորդ՝ վասն փրկութեան անձանց՝ ի հարկէ զպարկեշտութիւն համբուրեն։

ԺԲ. Այլ արիութիւնն այնքան տալա պէտ՝ ի վերոյ անցեալ յառաջանան խրոխտական ձևով, [27] մինչ ոչ ուժգք բանիւ բաւականասիցէս զնոցայն ասել զօրավարն։ Այսան զի այլ ինչ քաջութիւնք [28] ի կենցաղումս արարեալք յարմնուենաբար գոն առ առաս, այլ ոչ կարող համազոյգ լինել տիրականիս։ Այր լինքն ըստ ինքեան արուեստիւք իսկ կոչեցեալ անուն՝ առաւելասիցէս ի պատերազմականէս անուանէն, առ ի քաջասիցէս միշտ յիւրումն հանդիսի նահատակել. և մարտնչի գոյցես արիաբար առնել զյարձակումն. և այլ ևս քաղաւմ քաջասրտութիւն նոցա՝ բոլորեցուսն ի քաջայայտ։

ԺԳ. Այլ Թէրևս զպատերազմականն լսելով ասնուն, [29] ոչ խորհրդաբար՝ անբաժանել զնոսա ոք կարծեսցէ յարդարութիւնն կատարմանէ։ Այստ այնոց արդեօք յիրաւի, որք զայլոցն ապշասեալ յաւիշատակեն քաջութեանց։ Այլ որք իւրեանցն լինին վերակացուք դաւառաց և քաղաքաց, և յատակողիցեալ ի խոհականութիւն՝ զընակիչսն պահեն ի Թշնամեաց. և մանաւանդ

(26) Օրինակ մի՝ վշտմբեր։
(27) Երկու օրինակք՝ գիր չունի։
(28) Հին օրինակն՝ ի կենցաղոցս։ այ՝ այլ քաջագործութիւք եղեալք առ մարդիկ յայլ գործառնութիւն, առաս բաղդատեալ՝ համանուանարար կամ պիտակ անուամբ ունիմ առնել քաջութիւք, այլ ոչ կարեն հաւասարիլ բուն պատերազմականաց քաջութեան։ Այլ զի և բուռ ինքեան անուն արուեստիւն՝ այդպարս՝ ի պատերազմականէս յորմէ և միշտ քաջութիւն նահատակել ի մեզ կատարեալ. Ն։
(29) Օրինակ մի՝ Ն-ում՝ այ՝ առանց վերադասու լինելոյ՝ անհաւան կամ

նաւանդ. (30) զնորութիւնն տաճարս հանդերձ վայելչութիւն նոսին. այնոքիւք ոչ միայն արդարութիւնն գործեսցեայք, այլ և առաւելն իսկ բարեպաշտութիւնն կրօնիս պատճառք։ Ընդ որոյ ծերատուծութիւնքն ազգեն, և խաղաղ մանկասնութիւնքն զարդանան, և հայրապատ ամուսնութեն պարկեշտ անկողինքն պահին. և որ այլ ևս ինչ ընծայիկն օրինացն են հաճոյք, ի պատուերազմողացն կատարին ձեռաց։

ԺԲ. Այլ և ընչեղութիւք դարձեալ ո՞ փառաւոր քան զնոսա. զի հայրենի ստացուածովքն ամբողջանալով՝ բազմանային օրըստօրէ յառաւել փարթամանալ անցանել։ Այս մանաւանդ յորժամ թշնամեացն հերքմամբ եղիցին, (31) քաժանելով զաւարիցն ընչեղութիւնս զոսկւոյ և զարծաթոյ, և զանչափութիւն ջուխր կենդանեացն, և զայլ ամենայն աղխաղխելով գկապուտս աղգաց, գեր ի վերոյ են քան զբնաւ մարդիկ ամենալսին մեծութիւք. և գրեթէ հաւասարք թագաւորաց։

ԺԳ. Ոչ աղտագս այնորիկ և անհամար բազմութիւք զսխրեցեայն ունին (32) ողջունելի դասս։ Վասնզի թոյլ քաղաքացի մարդիկ, և որոց նոքայն հաւասարացան պահապանք՝ խաղաղութեաց միշտ փափագեալ բազձանօք սակս խրեանց յատպահովուն՝ զնոցա կախին սիրոյ։ Այլ և թագաւորք իշխանօք և իշխեցեալքն հանդերձ՝ ձեմարտասիրս իսկ են նոցա բարեկամք։ Ո՞րոյ զքաջասիրութեց զինչ ևս ոք բաւականասցի վերադրել բանիւ. որ անդատին ի սկզբանցն քաղ-

հեռի կարծիցէ որ զնոսն ի կատարմանէ արդարութեն։ Որ արդարն ձեմարիտ է հայեցեալ ի նոսա՝ որք զինեալ այլոց բռնութիւն կորզեալ յափշտակեն։

(30) Օրինակ մի՝ զբերեանն։ յ՝ զկողոպտել և զաւերել տաճարս ի թշնամեաց անսի միւսանգամ նորոգեալ պայծառացուցանել, այլ առ մեկուսի հանդիսացեալ, նման առ մեծով վարդանամբք։

(31) Օրինակ մի՝ բերեանէն։ Ո՝ ի բունք են հաւատարակաց, (առ ի արիաւոտել. ՃԱ. բառոյ · գԼ· ի·) ի զի աւարն ի պիտրզմի աւարտ ի զայն ինչ արդար ստացուած։

(32) Ներիս օրինակք՝ ողջունել ի չ՝ ցանկալի կամ հաճոյական գոյս։

քարեհամբաւութիւն հուշակեցաւ ՚ի սքանչելագործ մարդկանէ , որ յառաջն ասացաւ ։

ԺԲ. Այս այնպիսի քարեբախտութեամբ պիւրեանց վարին ժամանակ կենցաղ . և իբրև հասեալք ՚ի կառավարման [33] ամանակ , ոչ թագմամեայ ծերութեամբ ապականեալ կերպարանաց , և ոչ [34] ջերմկան ախտից խիթք . այլ մինչդեռ յարբունս ոխոյն էին՝ ամենեցուն երևեալ ըղձալի . և ապա փութանակի անդէն և անդ զվախձանն ընկալեալ առանց և [35] գոյզն ինչ ձղձմելոյ զաստուածն առնելով զրաւումն՝ երթեալ ՚ի յառաւելեն փոխին կեանս ։

ԺԳ. Այս այնպունակ ՚ի հետ մնհուին մեծապէս զովութեանն միայ յիշատակ անդրէօքն , և համանման կենդանագրութիւքն ՚ի փողոցս և ՚ի յանցս հրապարակաց հանդերձ դեղեցիկ յօրինմամբք . և գործեալ գծագրեալ ՚ի մատեանս [36] արձանակէն անջինջ յիշատակօք . և իակոյն ՚ի բոլորից գրեթէ ՚ի կենդանեաց հնեալ միշտ նոցայն մեծարի քարեհամբաւ անուն ։

ԺԴ. Այս արդ՝ որ յամենայն կողմանց անընտելիւտ քարդասաձանօք պատերազմականս ծանուցաւ իր , զի՞ ոք իրաւացի վարկեալ՝ ընդ սմա [37] յարդարել զուք բաղդատելով ։ Ինձ Թուի ըստ վայելչականին՝ ոչ [38] Թոյլս զմշակականն , և զայլ ոք առ դատել ընդ սմա ։ Վասնզի նա է որ զհարկաւոր կերակրացն մատուցանէ պաձարանս մարդկան . նոյնպէս նա և սա պատճառք կենդանութեն նոցա , միանգամայն և աշխարհի՝ յաղագս ՚ի Թշնամեացն պահելով խոզխոզմանէ ամբողջ , [39] միայ միշտ խաղաղական . խոկ

(33) Երկու օրինակք՝ ֆամանակ ։
(34) Օրինակ մի՝ ջերմախան ։
(35) Հին օրինակն՝ առանց ՚ի գոյէն ։ յի՝ առանց լինել բնաւ խորշամելոյ ծերութիւն ։
(36) Օրինակ մի՝ արձանակեն ։
(37) Օրինակ մի՝ յարդարեցուք ։
(38) Ու Բաղամ ։ յի՝ ինձ Թուի՝ Թէ քաց ՚ի մշակականէն այլ ինչ ոչ կարէ բաղդատիլ ընդ սմա վայելչապէս ։
(39) Օրինակ մի Թերևս ուղղագրել կամելով՝ ՚ի քաց Թողեալ ըզառաւն ՚ս . գրէ նա ՚ի յոյ . ու մեք

իսկ սա տուչիչ է խաղաղութեանէ։ Զայլ այսու՝ զի մըշակացն մանկունքն՝ ի գեղջկաց և յըռամկէն մատրկանէ են խաղաղնագոյնք. իսկ պատերազմականքն վեհագոյնք և ազատամանանք լինելով մանաւանդ, և շքեղակերպս ևս. յաղագս [40] այս զմեծագոյն բարգաւաճանացն յիրաւի երթեալ տարցին մըտաց նախս՝ ի գլուխ։

ԺԶ. Նա արդ՝ յորժամ այսպէս համակ՝ ի հրաշալեացն ցուցաւ պատերազմականս իրագործութիւն, ապա այնուհետև ևարժան է գովել յաւէտ նորագոյն բանիւք զարմանալիս առնեցուն կացուցանել. զի այնպէս իմն կենցաղօգուտ լինելով՝ միշտ խաղաղասէր է գործակ, և մեծամեծելոյ [41] յիւրումն տեսանին զնըւազանցեալ կարգի. և իբր յորդորական ձայնիւ զառնեսեան շարժէ երախտահատոյցք լինել բարեբանութեամբք՝ ոչ միայն՝ ի ներկայումս, այլ և յապառնին։ Զրում հատուցեալք վայելչակի՝ զարթեսիրութեն ժառանգեսցուք անուն. և նմանապէս բերկրելով հանապատակ [42] առնագեղեցիկս ախորժակաւ, այնպէս հեշտալի կենօք յաւելլով յաշխարհի, քան առնոյն իրի՝ առն տացուք զերկրաւորեն պատուական հանդերձ [43] իմաստական բանիւք։

Օրէն

ընարեցաք հաւատարմութիւն հիմ	է նմ յանխափոյ խաղաղութեն կեալ։
տեսիլ այլոց օրինակաց, զուշա-	(40) Երկք օրինակ՝ այր։
կելով իմն երթէ՝ ի բաց անկեալ	(41) Օրինակ մի՝ ի չերտուածն. և այլ՝
իցէ աստանօր զերանութիւնս նա.	ի չերտուածն։
իբր լինել՝ նա, ըստ մշակականն ճայ	(42) Օրինակ մի՝ առնագեղեցիկս։
գաց խաղաղական. այսէ՝ առ պահական	(43) Երկու օրինակք՝ ի մատենադրութիւն։

(Օրինակ . Ե ։

Ներբողեան (1) Աղաւնոյ ։

ա . Բնդ յոյժ պատուական ոք արդեօք ոչ մեծասիւս ձգեսցի յանհասանելիս (2) գալոյ զարմացումն . յորժամ զառաւել գերազեղիկ լցեալ բարեբախտութեամբ կենդանիս ընդ միտ ածիցէ . և յամենայն կողմանց տեսանիցէ յոյսարտական ձևոյ դասս զարդարեալ ՚ի վայելչութե՝ միանգամայն և յաւէտ պայծառութե . զայս զաղաւնոյս երևեալ յատուկ չքնաղակերպ գոյութե ՚ի բոլանդակ երամն Թռչնոցըդ ։ Ա ան զի այնքան խրոխտացեալ անձնասանձ բարեփառութեամբ է , և ծայրացեալ ՚ի բարձրագոյնան գերազանցել սքանչելի աշխարհան , մինչ զի ոչ մարդկայինս և եթ աղին Թռչեցաւ մեծախտիտաք բաղձանաց արժանի , այլ և (3) յամենայն իսկ ոճծայինն գրոց յարդեալ զոյն և մեծարեալ՝ հանդերձ հռչակելի գովութեամբ , և զարմանալիս ամենեցուն կացուցանելով յաղագս հեզ հանդարտութեն , և ընդ գեղասէր բարուցն , և յոյժ մաքրագոյն սիրտանի սերբուքան զբնաւ անբան կենդանեաց յայնմ տեսանի յայտնապէս , զի բոց յիշատակելոյն զնա յոլովակի ՚ի զնան զնա միանգամայն առեալ՝ իբր առելի քան զբառաստուն նըոճագ , նա և միշտ ՚ի բարին առնու զհանգամանս բարուց նոցա . ուր այլոցն սակաւ ուրեք , և մերթ ընդ հակառակն՝ յայտացոյց լսի : Թռչ զծայրագոյնն՝ որով իբր սեռհականաւ նմանեցաւ հոգին սէ ՚ի առաքերն հին կտակարանաց , և ՚ի ձմնարտութե առաւարանին . զոր ՚ի մէջ բերէ ըստրև ։

(1) Ջհինգերորդ օրինակ ներբողեական Նոահ՝ յանբան կենդանիս , ըստ արժանաւոյն ընտրէ քերթողահայրս առնել ՚ի վերոյ ծանօթ Թռչնոյն ազաւնոյ . որոյ գովութիւն յաձախութե գրեթէ քան զնամ կենդանեաց միւս հռչակել է ոչ միայն ՚ի սէ գրոց անուն , այլ և յարտարանոց ամենի՝ յոյժ սքանչելի բնաւորութե բարուց նո . յորոց զընտրելագոյնս գերազեղիկ ոճ Նոահ յիջ բերէ ՚ի Նաւախս :

(2) Իբրու օրինակ՝ Գ·ւ·վ։

(3) Հմմտ Ե յեմ ։ Ընտանեաբնն պատմէ աղաւնոյն յաձախուն գիրս

բաւէն, և այլոց ևս բարեաց տոկին նմանողաց։ Օ՜ ո-
րոյ թէ կամեսցի ոք մանրաքննին տեսուածք անցա-
նել զհետս համօրէնն առասելոցն՝ և որ՛ի նմա կայ՝
պատշաճաբար զգոյուեցին գայել (4) ցոյցս, լինի թուի
թէ մեծ վերջացեալ Թողանի առ՛ի զբօղոյն յայտ-
նել բան. (5) յոյս նմանապէս ոչ է համարձակելի։
Նայց ըստ կարողուե հանդիսասացուք այսպիսի բա-
նիւ, վստահանալով՛ի հմուտ լսողաց ունկնդրուե.
և ի բան միօրէ դնելով առաջի՝ վերաբանչիւրն ա-
սացուք (6) կարդ ներբողենի։

Ա. Ա՛ն նախ՛ի բնակուածէն հաւատացուք։ Օ՜ի ոչ՛ի
միում կողմանն ուրեք զատուցեալ ունի զատար հան-
գըստեան. այլ զրնդ աւետեայն տեղիս՝ յորս
միանգամ (7) մարդկայինս սիրեացաւ ազն, անդր հա-
սեալ և Թուշտունդ այդ կալաւ իւր վայր բնակուելի՝
յարմնալով ընդ մարդկան։

Բ. Ա՛ն՛ի վերայ այնորիկ պատուի գոյուե ասելս՝ ե-
րեւ յամենեցունց ընկալեալ ազատիլ զուգահաւա-
սար շնորհիւ ընդ բոլոր կենդանեացդ գասակս, օ-
աուելեն աղագաս։

Գ. Ա՛ն անդուստ գարձեալ՝ երբեմն խնամածուի հօր
աւետարեր՛ի նեզուելեն ժամանակի նոյն՛ի ջուրցն
հեղեղել՝ (8) գոյացեալ որպէս բան իմն սա լինելը։

Դ. Ցի՛ նա, և այլ ևս՛ի Հոխատոյն քաղաքացեացն
մարդկանէ. որ արդարև զօրին ծնողաց իսկ բերելն
առ գեղեցիկ Թուշտունս գուեթ, (9) զբունոյն առնե-

(4) Օրինակ մի՝ ցոյցս ինչ, ըստ ինքն։
(5) Նշուկս օրինակք՝ յոր նմանապէս։
(6) Օրինակ մի՝ ի կարգ ներբ-։
(7) Նշուկս օրինակք՝ գնապահայն։
(8) Յերկուս օրի՛ ոչխի՛ հեղեղել։

(9) Զբունոյն առնե՛։ Ա՛նդրադառնայ ասն ընկալեալ վարդն հոռոմոյեցւոյ՛ի մշակս՝ գիրք. ե. գլ. է. զնան-գամանս բառնոյ ազատեալոց՝ զոր խնամով իւն չինէին նախնիքն։ Նշ-
ի յերկոցունցս խառնել (առէ)
ի երիզդ ազգ ազատեալ ելանել։
ի ոչք և սովոր էն երամելին բը-
ի նոսկել. միմեղ՛ի միասի վայրկ
ի յորմակի գասակել հնգից հա-
ի զարդոց։ Բնակուսան նոյ՝ յոր-

լոյ յարմարուհս ի վայելչական սրահս, և ի քարձ բաչէն կանգնեալ աշտարակս։ Այս այսպէս զատուցեալ որոշեն յատկապէս ի սաստիկ գիծոյն յամենայն Թուչնոց, անդադար խնամելոյ միշտ և դարմանելոյ. այնքան՝ մինչ զի զրպեալ փոսիկասուն հեշտանոյց (10) ի բնակութեան օրըստ օրէ գեղեցիկ յօրինուածոյն, ըստ նմին ձևոյ և զսխորժակն ընկալեալ։

Ղ. Այսպէս և ուսումն, որք ոչ զանդիտելով ի բերայ միշտ զայն (11) և եթէ սկսեցեալ իւր կրթուն զՀամաբնակն լինել իւր ընդ մարդկան, և կամ զընդելականն մերձաւորութիւն։ Այդ կարի յոյժ յանկալի սխորժակ, որոյ անցեալ յարաժամ խաղականին պարապել կենաց։

Է. Այլ և ունի օրինս ինն ստացեալ յինքեան այս դունակ բնականապէս կարգաւ միայն առանձինն. ոլոլ հանապազ յիւրում վարի կեանս՝ գեր ի վերոյ քան զամենայն հաւուց առեալ սովորութիւն։ Ո՛ի ոչ միշտ վայրաբնակ լինելով՝ ընդ (12) անձեռնըն դելոն հաւասարել. և ոչ ընդ ընտանուդան դեզելեալ՝ ծլոյ ազատեղութեամբ ներկանի. այլ յերկաքանչիւրոց ծայրագունիցն՝ զմիջինն կալաւ իւր վայր բնակութիւն, որ է արդարև առաքինութի. իբրև զեղեկ ինն կարգեալ այնու վարի օրինաւ։

Ը.

(10) Օրինակ մի՝ հեպատոյ, և այլ՝ ի բնակութիւն։ Ոյ՝ մինչ զի գրպելոյ ի փոսիկասուն գեղութենէ բնակուն՝ ըստ չափոյ գեղեցիկ յօրինուանց նորին, և զընտանի բնաւորութիւն իւր առաւելու։

(11) Օրինակ մի՝ և եթէ ոչ երբեմն։

(12) Օրինակ մի՝ վայրենաւոյ ընդ այն՝ ինչ կինելոյ ընդելոն հաւ. ոյ՝ զկատնոն Ջնարհոս առաքինութիւն պահելով՝ զմիջինն ունի բնաւորութի ի մէջ վայրենի և անընդել հաւուց Թուչնոց, և կարի ձեռնըն դեռ ընտանեբոյն, որպիսի են

* նարէն յորջորջել բեռնափոխօն
* ոյ ազատնոց, և յարկ լինել կա-
* մարտակաց ամբարձեալ, միոլ
* անձուկ գրամբ, խիտ առ խիտ
* հիւսակէն վանդակապատ լու-
* սամուխք յերկուց կողմանց,
* ոորդ զի և լուսաւոր լինել սեղ-
* ոոյն՝ և անմատչելի օձից և այլ
* պիսակաց կենդանեաց. ինչեր-
* քուստ և արտաքուստ առ լու-
* սամուխքն կձեալ ողորկմամբ
* յարդարեալք, զի մի երբեք
* մուտ լինի անդր միանց և մուռ
* ղեաց։ և այլն ի կարգին։

ը. Այլ օրինակ [13] և հաստակին ձանապէն մեծութե, առ ի խոյս դարձեալ յերկաքանչիւրոց տայ կող, մանց. որ ոչ [14] իբր զինաւր արուսեան նուաստացեալ, և ոչ իբրև զանապրիկեան է անհեգեգ. քանզի կշռաձևութիւն հաստեալ զյարմարապէնն կալաւ ջնփառատակեա պատկանեալ տեսակ, և լի բոլոր մնասանց հաւատարութիւն. և այնպէս ոմն ըստ միոջէ ամենեին քաղաքացեալ յաւետանայ։

թ. Այս պն անկ իւրումն բնութենէն բաւականասիէս օժանդակեալ՝ անձին հերիք զուժոյն գնելով պնդութի։ Վանդն քաղցր ուրեք յորժամ դրժողք յարձակին հաւք, որպէս առաքնեալ հարեալ վարէ, և ինքն դիւրագնդ եղեալ միայ կենդանի։

ժ. Այլ երազութիւն ինձ թուի՝ և քան զբոլոր օդապնայ կենդանեացդ երամն [15] յառաջացեալ իւ լուին գերազանցել թռչմամբ. յորժամ թևացեալ սըլանայ երազաշարժ թևթևութիւն առաւելու զբազմօքն անցանել քաջ ի քաց։ Այնա՝ յոլով անգամ ի գաւազանն թաւիշ գինքն թռչնոյ՝ փութոյն անխոտան կամակարութիւ։

ժա. Այլ այլ գինչ ևս զգեղոյն պայծառացեալ վայելչութին առասցուք. որ յաւէտ բարգաւաձեալ գեղեցկազարդութիւն երևի նազելի, և յոյժ մեծագոյն զօրութ՝ զնեղբազակատն ձգէ գինքն քան. այնքան

(13) Երկու օրինակք՝ նոյնպէսք։
(14) Երեք օրինակք՝ Էէր։
(15) Ունի օրինակն՝ յոտոպեալ։

ա. ձ. դ. լէ.) յաղաւնեան և անձ
ա նատանձ իւն փառասիրութե,
ա ոչ թե ի միտ առնուլ նշ ըզ
ա գառնագեղ վայելչութի իւրեանց
ա զոր ցուցանեն ի թռիչն անգ
ա ի ծառիլ թռչոյն, և ի պէսպէս
ա գեղապարուն. որ և նոյն իսկ
ա պատրաստեն նշ որպայիթ, առ
ա ի նմին ժամու պարտ գտնէ
ա բազեիւ ըմբռնել զնոսա. ապա
ա թե ոչ բացարձակ արագմամբ
ա երագընթաց են ազատնիք քան
ա զրաղումն։

քան հրաշափառագոյն ձև տեսեալ, [16] մինչ ոչ ու-
մեք կարել զբաւականն ասել նմանապես գովել։
Ո՛վ ոմանք զձիսնաթոյր սպիտակութ ցոյն փոյլեն՝
ղղունոյն ցուցանել լրոյնտ վայելչուն, մինչ վիճ
համարձակ հակառակութիք պրեիէ առ արեգակ
նայինն բերել ձառագայթարձակ լուսաւորութեն։
Այս կիսք ոսկեձաձանչ իմն զարարածոցաւն ունկնն
մանեակաձև [17] խառնեալ գոյն, որ ի քաղձանս
փոխադարձոյն զամբոխոյն ձգէ աչօղացն անձինս։
Այս այլք այլ ինչ իբր զանապան երանգով անկեալ
երկին երկին գունով փաղփաղեցուցանեն թոյլս, զը-
լին ծաղկաւէտ մարդոյ և բուրաստանոյ բազմա-
տեսակ յօրինեալ գեղեցկութիք։

Ժբ. Կայց ապա [18] եթէ ոք կամեսցի ընդ միտ ա-
ծելով [19] յառել ի ներկս ի թռչնոյն յոյս, գտցէ
անբաժ և ոչ յիմաստութեն մանկ։ Վասնզի լսա
մերձաւորութեն հնոյ գոլոյ առ մարդիկսինս, նոյն
գոնակ և զմտայ ընկալաւ մանաւանդեալ հնարիւ. և
յոյս առաւել ձշմարիտ ասացեալս, զկոչողացն
նոցա լսելով ձայնն՝ յոյ երթան փութով զկրտմանն
կատարելով, մանաւանդ խորհրդիւ իւրեանցն հաս-
նել պատճառին։

Ժգ. Վասանի ի նոսա [20] և ոգեշահութեիք լինն կրօ-
նաւորութեն. այնու զի ոչ անկարդաւոքար լինչ յօտա-
լսողիսն առնէն զխառնիպին յարձակութեն. այլ միոյն
յիւրում համանմանին զեղծերեալ, զհաւատարու-
թեանցն բերէն առանդս։ Այս զի այսպիսք բոլորո-
վին զեղեցկակամելոյ յամենայնի աղաւնեւոյդ է-
րեւեալ ազգ,

Ժգ.

(16) Երկու օրինակք՝ գիւղ գի ու։
(17) Երկք օրինակք՝ մանեկաձև։
(18) Երկու օրինակք՝ ուր ինչ։
(19) Ելին օրինակին՝ յառնալ։
(20) Այս ոգեշահութիւն։ Ակնարկութիւն ասացուածոյ քան առաւելապ քան առնուազոյ կարգի երեւելի է գրելիք առ յետ

անդրան կենդանեաց, զոր և գեղեցիկ նկարագրէ պղինձս. գիրք Ժ. գլ. լԹ. ՚ի Նոյ պարկեշտաւոր
* գերազանցեն (առէ) ազաւնիք
* քան զկաքաւս. Հեբէլ յամ ընտ-
* լինց՝ հաւատարիմ առնուածք
* կապեշք... մինչև եղեալն առ-

ԺԷ · Իմ՝ եթե ևս [21] զօրութիւնն ոք բանբասելեացն զնորա պարծ՝ վասն այն յայտնապէս ուրեք [22] տեսանելոյ խրախտանաց վձարեալ իրս · բայց խնառատասխրանացն աձեալ գիտութիւք , փոքր [23] ի տեսութէ զայն չաղնաչէն տեղեկութիւք · քանզի որ քննախոհութիւնն պատրաստելոյն , առացին զնմանէ ոչ ունել լեզու : Այլ յայնմանէ առաջ օտար գտանին ի գառնութիւնն՝ որ պատճառքն էն անարուեճ · և հնուց ի քաղցրապոյն լինել բարս , ոչ ընդ ուժիք բերելով արամութիւն · այլ անցեալ յատուկ զհանդարտն սիրելոց վարել [24] կենակցութիւք :

ԺԸ · Այս հանապազ մտերմաբար զարդարութիւնն ունել զուգահաւասար մատակարարուն՝ առ խնամածուան ինքեան պահելոյ զհաւատարմութիւն : Այլ ուրեք երկբայանալով ընդ վայր զատուցմամբ յօտարն առ-

ւ նել համքերուէ խնամ և գըժ-
ւ նեայ արուեաց նուրնոց առ կատ-
ւ կածանաց վաանդն ընուէ , թէ-
ւ պէտ և անտեղոյ ե այս ի բը-
ւ նութիւ նոցին * :

(21) Երկու օրինակք՝ ըստ ընդ : Ի՝ թերեւս ոք առգտանելոյ զնա յատ արուեցին , եթէ ոչ զնա ի-նչ նուիրին ի նմ արատաբին կերտարանք խրախտանաց կիմ արամուէ :

(22) Օրինակ մի՝ պէտ ընդ :

(23) Երկու օրինակք՝ ի պէտ ընդ : Ի՝ բայց քաջահնուա խնառատասիք բացն , փոքր ի շատ ի վէր հատ-
ուած բնուէ և մատանոյ կենդանի-
ւոյս · առացին այնմ ըստ ոյս հե-
զութեն յատաջ գալ ի պակասուէ լեզուոյ · Ջգուշութիւք իւն ի կար-
ծեաց այլոց ի մէջ բերել քերթո-
զահայրս զպակասուն լեզուոյ ա-
զուներն · զոր բիշիք ի նախնի բը-
նախոսիկ՝ հատանէին , ուր պլինիոս դիրք · ԺՀ · գլ · ԼԸ · և կոդիոս կեղիանոս · գիրք · ԺՀ · դլ · ԼԲ · ա-
ուեալ ի Թէոփրաստոսէ՝ պատմեն

ոչ միայն զաղաւնոյ , այլ և զայլոյ անանց Թռչնոց · նաև ոչխարացն իակ կոզմանցն պտուտսն , ոչ ու-
նել լեզու : Այլ ի հնուէն անգ-
ամակատուց ոմանց ոչ յանէն ա-
ւեալ՝ յօրդի բնաբանիկ գրեթէ խոտաո մերժիլ է այս կարծիք · զորմէ յոնատան յդ · Թռչ · գլ · Ի · պլ · ու · ատէ · * Վէ լեզուոյ աղա-
ւ նոյն անմիաբան են գիտնականք-
ւ ոմանք ոչ ունել ատեն , զորով-
ւ ծիծաղի գաղնտու · են ևս որք
ւ հատատուեն լինել կամ ի տատե
ւ և կիմ ի քառանկն · որ չէ լինչ հա-
ւ ատանական , կիմ ոչ յայնմ կոզման
ւ ուր տուղոր են ունել այլ կենդ-
ւ գանիք · այլ ի նատին յոնատա ի
ւ փորն կղեալ է , և յոնատա յըն-
ւ գերան * :

(24) Օրինակ մի՝ ԻՆԳԱՆՈՒՐԻՔ : Ի՝ Նա նմին իրն հետև են ի գառ-
նութէ , որ բազում անգամ լինի պատճառ անարեալ կիմ երկչոտու-
թեն , և միտեալք ի բազմութեա-
բոյսէ · որով առվարատար չէ ոչ

առնեն տեղիս բնակիչքն [25] ի դրժանացն կատակ-
ծել երկիւղից. այլ հանդերձ ծննդովքն յանդիման
առացողին յոգւան, անխորամանկաբար կամօք՝ ցան-
կորնեալ առ նոսա ունել միաբանութիւն:

ԺՂ. Այս և ըստ բազմութեդ ապրի վայելուչ ցու-
ցանի յոքնաղան երամոյն աձեցեալ շատութիւն, որ-
պէս փարթամապոյն երևեալ և յոյժ բառասպի: Ի
թէպէտ և ոչ ի միում ժամու բազմացին՝ լինել լոկ
իբրև զայլ հաւուդդ երամն, սակայն վայելչապէս
ունի յինքեան զտարերացդ զուգակշիռ բարեխառ-
նութիւն հանդերձ. որ ըստ չորիցդ բաժանեալ ժամա-
նակաց [26] ձագանոյդ և ելիք լինելով զիւրն բազմա-
ցուցանէ ծնունդս, յոյժ վայելուչ առ և [27] բարե-
խառնութիւն ի մասին:

ԺԷ. Այն զի [28] այնպէս իմն ահագին և երկայ-
նանձ առեանն հոյակապեալ անուանմամբն՝ միշտ ար-
ժանի զարմանալոյ, որ անդուստ մինչև ցայսր հրն-
չեալ պատմի հրաշափառ յաղագս մաքրապոյն բնու-
թեանն, Այ ի թէ՝ ի նոյն դարձին էր՝ ըստ յառաջապոյն
առացեալսն, յաւէտ սքանչելի ասյն գտաւ կենդա-
նի.

ուժէք բերին բարկութիւն, այլ բը-
նաւորեցան վարել զկեանս հան-
գարտ ընթացուիւք:

(25) Իբրեւ օրինակք՝ ի գիրքս Թո-
(26) Իբրեք օրինակք՝ յոգնանոյդ:
Պէտ է առեալք գոլով ազա-
նեաց, յօրինակին ներբողս ըստ
գլխոց բանի բերման՝ մերթ ըզ-
միոյն և մերթ զմիւսոյն բարձն ի
մէջ առնու, զնոյն ի մի սեռ ազա-
նոյ վերադրելով: և ըստ այսմ
ասելն յառաջիկայդ ի չորս ժամս
ասելոյ ձագանուն լինել՝ ըն-
դուգի ի վեր վայրն իմն առեալն
ազանոյ, որ յունարէն կոչի՝ գէ-
ռա. Φάσγανον. կամ գէռայ. Φάσγανα. և
լատ. palumbes. Բայց ոմանք. ըստ
որում Թերևս առ մեզ հասեալ.
զորմէ վկայէ և արիստոտէլ ի
պատ. կենդ. գիրք. Ը. գլ. Ը. յե-
րիս ամիս միանգամ պտղաբե-
րել. ուր ընտանիքն ողջակիանք՝
ամիս յամսոյ, և յաճախ ևս՝ եթէ
առեալ խնամով դարմանեսցին.
(27) Իբրեք օրինակք՝ և բարեխառ-
նէ հասն:
(28) Օրինակ մի՝ այնպէս իմն երկնա-
գանձ գէ՛: իսկ՝ երկոքումեանք պատ-
ճառի. մի՝ առ նոյնի. և միւս՝ առ
վերհագոյն առ միմեանս գոլ:
Ըստ որոց ըստ ոսկերբանի գեղեցկիկ
խորհրդածէ շնորհալին, մեկն.
մատթ. Ը. 16. "Ահա ես ձեր ի՝նդ
ի մանուկս ոսկեաց. զի զգօն է
ի թռչունն և հանդարտ, ըստ ո-
ի բուի և հոգին՝ հոգի սուի հե-
ի զուարճ: Ահա գարձեալ զի չինն
ի օրինակին յիշեցուսցէ. զի յոր-

նմ. բարեպատահել ի գոլոնե մնոգութեան [29] իբր հաւատարմութեան: Այս եթէ լինի վիճաբանութեան, առ կայն նորաբաղձութեամբ եւ անդր ցուցցես յորդորանաց ի վերայ ածն բանի, ի նմանութեան աղաւնոյ որոնեան ելանել հոգի՝ բարեխամբատելոյ ընդ առնեան նմին սիրելոյս:

ԺԶ. Օ այն [30] եւ սիրելեաքն զուարճանայ յամենատես՝ քաղաքացեաքն, եւ համայն [31] ազատասոհ միկն զարմիւ:

ԺԶ. Այս այնպէս երկարաձիգ աւուրբք կեցեալ, բազում անգամ [32] հաւատարկ մարդկայինս բնութ, ի վայելեալոյ զիւրն անցուցանել ժամանակ: Այլ եւ յորժամ վախճանին հասանէ աւուր, ոչ ընդ վայր ինչ ընկեցեալ գնի իբրև զմի ոք անաւրէն. այլ ի հեշտալի վայելս մարդկան պատրաստուեալ լինի կենաց՝ եւ մահու, նոքիրաց եւս [33] եւ պատարագ մեծին մատչելով ամ: Այս որոց ի հաշուելի զբոլորից ցունն ածէ արարիչ, ի նոցունց եւ զբարեբանութեանն առեալ տանի հանապատ գոլոյ ի անմահաց զհետ հաւատարման իբրոյ:

Ե. Ասէ արդ՝ կենդանի որ այսպէս բոլոր բոլորովին

, ժամ է հաս հասնելոյն աշխարհ.
, հի ալէկոծութեանն՝ յայնժամ
, նոյն Թագաւն երբեր զաւեալս
, հանգարտելոյ ըստ ելիցն՝ ունել
, լոյ առհասարակ կենաց քո
, տեսն ձիլեանոյն ի բերան, որ
, ունէր զնմանութ ձեռոյնոյ այսմ
, ազատնոյ, որ փոխ ձիլեանն առ
, բնոյ զաշխարհի երբեր ազգի
, մարդկան, եւ զարդեցուն առ
, հօրէ ծնմանէ իւրոյն որբուէ:

(29) Օրինակ մի՝ չէ: այլ՝ միանգամայն հոչակեալ գոլութ հաւատարմութ իբրոյ:

(30) Ջոյն, այ՝ այնպէս եւ սի՝:

(31) Երկու օրինակք՝ ազգասոհին:

(32) Հաւատարք հարցոյ: Ըստ երկուքումն կենաց ազաւնեացն բազում

զայս անուս աւուրբ կիմ ուսուցի հաւատոց Թագնոց՝ միարանին ամ բազմաւոյ, զոր ամենեցուս գրատուակս՝ ձգէ միանգ ցերեսուն ամ: իսկ արհամարհ իսուելով զհաւատալ՝ ի վերոյգրեալ վայրի, միանգ ցգրատուսն: Այլ յաւելիկոյգ ի հաւատարել զնոսա քերթողահօրս ի պայման հաստատուն մարդկային կենաց՝ Թուի հրաւիրատուն ջախջախուածոյ ձեռնարկել երկարակեցութ նոյնն ամին արկիլ:

(33) Երկու օրինակք՝ Ե ի պրեփոց: Տէս ի գիրս զհատոց. օրինադրել բազմ ուրեք: Ջորմէ ասէ փիլոն. բան. ի. գլ. լիբ. • Ազատնի նախ ո ատոլին ե մարդուր կենդանի,

բարեացն պարծանօք զուտաւ աւարտեալ, ու՝ աս զի՞ որ ի Թռչնոցն ածեալ բաղդատեսցուք։ Օձայլ և ոչ զբնաւ զոք, բայց եթէ զնմանապէս յանկարծին տատրակ, որ Թերևս կալցի ինչ զհաւատարմութէն։ Ասան զի արբուեցք զայդ յողջակիզս, և ի բաղձանս խորհուրդեւրութեան. բայց յոգւոյս զօնոյն զանազանութեան, և յոյժ հրաշափառ զերեզկայ Թռչին երևելոյ պաՀուՀանօք՝ յաւէտ զերազանցեալ աղաւնիս երևեալ տանի զմեծագոյն յարգանացն և բնութեան։

Իսա. Կրե արդ՝ յորժամ այսքանեակ բարեմասնութեց եղև ընդունակ խոկգեանցն միտքն ի կատարած, և զարգացեալ ցուցաւ յամենաւսա անպակասարակելի փառաւորութէք, չի արժանաւորապէս նմա արասցուք (34) գայխարհապատմելոյն տալ մրցանակս. Թէ ոչ զի աքանչանալով միայն ընդ զերեզկութին, և ընդ յաւէտ արբուեն պատուականութէն. և զիարունեան պատմուճե (35) այնպուհնակ գլխաւորելով՝ ի Թռչնոնա՝ զՔաղաւորականն Հաւուացուք պատիւ։

ԳԻՄՈՒՐ

* և առաք ընտանի և ձեռընդել
* և Հանդիպնակ մարգոյ, վէր որոյ
* և ի բոպիսն (յր՝ ի ոչդանն)
* մատուցանել պատիւ ընկալաւ
* ի պատարագս։

(34) Օրինակ մի՝ յաչնաբեա՞։ յր՝ ըստ արժանեացն մատուցցուք նմ՝ ըզ յաղթանակ Հանդիսաւարհական կիր ծայրագոյն գովուեց, ոչ Թէ մի այն պատանալով ը զերեզկուն նր, այլ մանաւանդ վէր արբուեն, որով յաճախաւնչ մատեանս այս ոչս նախամեծար ցուցաւ ի Թռչունս. ուստի նա և զՔաղաւորական պատիւ արժան է Հատուցանել նմա։

(35) Երիս օրինակք՝ պիաս գոՀ։

ԳԻՐՔ ՎԱՐՅԱԼՈՒՅ

ՅԱԴԱԳՍ (1) ՊԱՐՍԱՒԻ։

ՊԱՐՍԱՒԻ Ի՛ ԹԱԳՆ (2) ԵՐՏԱ-
բերական էից՝ չարեաց՝ հակառակ դո-
ւոլթէ լեալ։ Նա (3) զնոյն ունի բաժա-
նուածն. վասն զի նմին ընդ պարսաւեացդ, որքան դո-
ւեցերն։ Ո՛վ դիմ, որպէս (4) զեաքինէս. ի՛րս՝ որպէս
զնաւարկուէ. ժամանակ՝ որպէս զաշուն. տեղի՛ն՝
որպէս զլերինս և զապառաժս. անբան կենդանի՛ս՝
որպէս զձի. տո՛ւնկ՝ որպէս զորթ։

Պարտ

(1) Յաղագս պարսաւի։ Պարսաւն ըստ յունականին ասի՝ Ψόγος. ֆո՛ւռ, որ է գարհամանք կամ չարա-
բանութի՛ւն։ գիմ ընդդիմակաց ընդ-
դէմ ընդդիմանալ կամ դուռանանալ. որք
և երկոքին սխրատիպս առ կացըր-
գականն հանդիպ։ Հռետորական
պատերազմին, ոյք ունին սեռանալ՝ ի
հարստանալոյ. գլխոյ. ի. գլ. ա։

(2) Ըստ արտաբերական։ Ընդոյն ցու-
ցանէ առաւելոյ ձայնս արտաբեր-
ման, որ լինի՝ ի սահմանն ընդդի-
մի՝ արտաբերմանն, և ասա՝ Էին,
որ լինի անդ՝ էղէ՛ցին. որով իբր
ասէր. պարսաւն է Նատ յառաջ
բերել կամ պատմել զչարիս եղեալս
յերի իմիք։ որով և հակառակել
ընդդիմին զանազանի՛ ի նմէ։ Ալի-
ծանիս անմիջանո՛ զկնի ասմա-
նիս յաւելու. * Եւ զանազանի՛ ի
ո հասարակ սեռոյ. զի՛ ի նման
ո պատիժք վերաբնեգրին, իսկ
ո պարսաւն ունի լոկ զչարախո-
ո սութի՛ւն։ Ալ զայսմանէ սե՛ռ
զոր ընդանակեցաք՝ ի ծանօթութիս
կանոնաց Հասարակ սեռոյ, և
տեսակաց։

(3) Նա զնոյն ասէ։ Թէպէտ ընդ-
դէմն և պարսաւն գլխովին ընդ-
հակին իրերաց ըստ սեռական ա-
տոցեալ բանի առարկայի. որով
ունի Նատէ զչարութի՛ւն, և ունի զնո-
րութի՛ւն. քայց երկոքին զնոյնս ա-
ռարկայ ունեցով ըստ նիւթական
նիւթ, քայց բաժանին առարկայ
պարսաւին՝ յորս և ներբողինին.
վա՛յ զի ոչք միանգամ ենթակայ լի-
նին ներբողինի՝ մարթ է նոյ ենթ
ակայ լինել և պարսաւի. ոչք
և՝ ի հռետորաց բաժանեցան՝ ի
վեց սեռական. ի՛ ի գիմ, յիրս,
և յայլս՝ ի կարգին՝ զորս՝ ի վեր
անդր բացատրեցաք։ Վասն զի
առաւելապէս ախտունիս յետ ժո՛ռե-
լոյ զվերծանին սեռական առանց
ինչ օրինակաց. յաւելու եթէ
* Պարսաւեմ կամ առ հասարակ,
ո և կամ եզակի * ։ զորմէ և առա-
ջաբ՝ ի նախընթացս գիրսդ։

(4) Զեաքինէս։ Առ դիոգինեսէ

Պարտ (5) և արժան է ՚ի սարսաւելն նախաշաւիղ առնել, որպէս ՚ի ներքոյ ասեմ ։ ՚Ի վերոյ ածել և զսղջն ։ ՚Ի մանասկս և զմունդն՝ գոլոնեց հատ. սար ։ Ի՛ սպա զդործան դնել ։ Ի՛ զբաղդատուին ։ Ի՛ զ՚ի վերոյ բանին՝ պատճառին (6) ձայնակցեալ ։

( )ԸԵ

լաբրտիոսի ։ գիրք Բ ։ գլ. Է ։ ումեն էպիմենէսի յիշատակին, անուանիք ՚ի հինան՝ այլև այլ ուսմամբ ։ յորոց զքերթող Նարտասանն ասէ. Նացի իմանոյ յատաչիկայդ ։ զորմէ տեսցես ՚ի կանոնի յաջորդ գրոց ։ Ծան ։ 6 ։

(5) Պարտ և արժան է ։ Այսպէս գըլուխք կամ մասունք առանձին պարսաւական Նառի՝ որ ինչ ներքոյ զականին ։ այս է՝ առաջին՝ նախաշաւիղ կամ յառաջաբանութիւն ։ երկրորդ՝ ազգ ։ երրորդ՝ անուանգ ։ ևն։ քայց յաճախայնի՛ ՚ի ներհակաւոնութիւն շրջելով զբանն ։ Զորս օրինակ ։ կեա՛ ըստ պատշաճի յիւրաքանչիւր՝ ցուցանել երկրորդ՝ եթէ վաղաթարազդի է պարսաւելն ։ երրորդ՝ անհրաժանգ խենեշութեամբ զարդացել ՚ի մանկութենէ ։ չորրորդ՝ գործողութիւն ։ ըստ հոգւոյ՝ անմիտ ։ անարի ։ ևն ։ Եթ մարմնոյ՝ տգեղ ։ ոկաբ ։ գանգաղ ։ ևն ։ նոյնպէս և ըստ դիպուածոց՝ թափուր ՚ի հնոսութեց ։ անարգ և աստելի ասին ։ Այսպէս կարդել զբազդատութիւնն՝ համեմատելով ամին զմին ։ ոմն յաւելցնոց պարսաւելոյ, և զսակաւագոյնս պահպանակելի ցուցանել քան զնա ։ Ի՛ հուսկ յետոյ հատմանաւ վերջաբանութիւնն, պատճառին յայտնութեա՛, ցի հանդամանի ցոյն վայր առացելոցն՝ կնքել զնառն ։ Ա՛յլ գիտել արժան է, զի եթէ պարսաւելն ըստ ոմանց գլխոցս այսոցիկ չունիցի տեղի առգտանոց ։ զոր օրինակ եթէ ըստ ազգին՝ ինչ յատկութեանց զարմէ, կամ ըստ անդամանն՝ անդամոյն ՚ի տղայական տիոց բարիոք հրահանգեալ, և կամ ըստ մարմնոյ՝ գեղեցիկ պատկերաւ վայելչացեալ, ևն ։ յայնժամ այլազգ պարս է քերել ՚ի բանս ։ զոր և քաջ ունի ուսանել մտադիր հանդիպակն ՚ի յաջորդ օրինակ արեւտղմայ, և յայլըս ըստ պատշաճի ։

(6) Երկու օրինակք՝ յոյնիոյէ։

Օրինակ ա։

Պարսաւ (1) Ընքեաղմամ։

ա. Առաւել չարուեցան գործս, և զբոլորովին վերջացեալն (2) ի չէմնարտուէ, և անդր եւս անցանելով բիւրապատիկն աղետիւք զեր զբան, ոչ զայլ ոք առաւել քան (3) եթէ զաբեաղամնայս այժմ վերապիտեացոյք վայրագուն անձին։ Այս, որ միշտ բարեպաշտութիւն բարձրացեալ կենաց, մնասաւանդ եթէ և առաքինասէր ծնողաց (4) համբակ, ունելով ի վերայ և զգեղեցկակերպուեն շնորհ. յոյժ հակառակ այսոցիկ կատաղելով՝ զիորատակութեան յառաջ եբեր հանդէս։ Վանդի (5) որքան միանգամ թշուառացեալք եղեն ի մարդկանէ, միշտ կրելով նրբագոյն չիւրոյք իւր գժպատեհ դիպուածոյքն, և կամ անյարմար զգայուեցին տանել տարապարդուն, և կամ զայլ ինչ զանգամանին զարուցեալ խեղուեթի, և կամ եթէ աղբատք արդեօք՝ և անտանկ ծնողօք (6) քան զազուշեցան, և վրիպեալք ի վատթարագոյնս միտեղին չարիս. այնպիսիքն եթէ և տարցին (7) զպատասաւանացն առ փոքր ինչ զգամքատանս յիրաւի։ Այլ որ բոլոր բոլորովին քան տոկոյսումն փոխառեալ բերցաւ քանի, և զինչն ի չարուեցան հանգանատակեալ ծախիցէ նրա, այնպիսին մերկ և առանց միոյ երկ-

քայ

(1) Երկու օրինակք՝ աբխազովմայ։ Ջանցս պատմուէն աբխազոցմայ խեղ և առաքիակ որգուին զառ եթէ՝ բան կարգի է առանձել ի գերս ը. Թիքունց, ակաղ ի գլ. ժէ. յորմէ հաւաքեալ պատշաճի յառաջիկայդ առ խրատանելոյ գլուխ արժանի պարտաւանաց նորին։

(2) Երկու օրինակք՝ վերջացեալն։ ը՝ բոլորովին չեալ յուղղէ։

(3) Ի հին օրինակն պակասի՝ երէ։

(4) Օրինակ մի՝ ծնողաց ջառակ։

(5) Օրինակ մի՝ որք փանգամ։

(6) Երկու օրինակք՝ բռանգաքաւէ նա։ ը՝ մոլորելոյն կամ թիւրելոյն։

(7) Հին օրինակն՝ զպատասանոյն։

բայսն զանջինջ պատառաւանացն տարցի միցոտակ. որպէս և առաջարկեաքս ասացաւելի այդ։ Կրօսմ և եա հանդիսեալ փոյթ ձեցայեց անառարակօց մտաց ծուխեասմբ զքաջայայա սորոյս պատուել զաղանց բարոյ այլանդակուն. զոր բազմայ առաջի դնելով, զվերատուեցիկ այսպիսի ձևովք։

ե. Ա՛յո՛, զայս զվատշուեցա՝ ըստ գրեցեալսն հատ բեացուք թէ պարզեանցն երեքն երկիր. որպէս և էն։ Ինակ պինդ գեղեցկուեն նոր նմանեաց, որ յոյժ զբաժախտեռ [8] աղուս և գայգ բանիւքն վարէր. և ինք նահալած՝ ի հայրենեաւանն լինելը գաւառ, ի տարաշխարհին անցանել երկիր. թէ ոչ գի մեծապէս յամբաստանուն ինքեան զվատթագրելին մտաւոցանել ցի երկիր. որում յետոյ կարօտեալ, և տեսանէ անզգամ ոչ լինելը արժանի։

զ. Ա՛յլ ոչ գայն և եթ ունելով վայելչուեթէ ստացուսւ ոսոխ անձին, բայց և զերիցս երանելեաց հանհարցն առաքինութեթս, որոց միտել ցատրեանս առմանակ և ցանբաւս յաւետեանս [9] նոցայն բացերել եալ արձանագրի արդարութեցն գովել։

է. Ինդ նոսին յարմարեալ գուգահաւասարելը և ծլնողին բարեպաշտութեթ ամենիմաստ երջանկութեթ լի. և սակայն գոս ոչինչ կարաց ի յանգգնութեցեն բաժել աղետից. որ [10] զմիշտ հակառակն ընտրեաց իւր տալորութեթ, և զդերևացեալն անդաստանի յաջողել անբերուի. այս ինքն [11] զմայրենի փշաբերութեն չարեթ։

(8) Օրինակ մի գնախաւնե։ այ՝ զինչ համեմատուի ազնուուե երկրին ընդ ապեղ և գաւեն գործոցն՝ որոյ զգալագարձարերը։

(9) Երկու օրինակք՝ նոցայն բայց ի բնեալ։ արտագրողին։

(10) Երկու օրինակք՝ որ գէտ զնա նասին։

(11) Զմայրենի։ Ա՛այն արհասղմայ եր յայլազգեաց անուն, գաւառ ազգ անուանս առնեն զգաւերի վեր այլազգի կնոջն. իբր զի Յոզ-

սեր Թոզլուց ազգայի գեղաւոյ. ի։ Թագ. ի. 3. զգալ և առնն օրինակ առել գաւերի յիւր կնոջ Թէ՝ ի յատար արկանել նոր զգեստ, պատմի ի ա. Թագ. իէ. 8. և այս ըստ Թոզլ տալոյն ոչ ի ի. օրինակ։ ա։ Թեպետ ենն և այլ այլ տեղ անուանս առնեն զգաւերի վեր այլազգի կնոջն. իբր զի Յոզ-

Ե. Տե՛ր նա, թէպէտ և՛ ի հոյակապ և՛ ի հռչակելի տան թագաւորականի եղանէր զարդացեալ տիւրքը, և զմարդախաղն բարուց ոչ թողոյր ցանկալի՝ լցուցանել [12] ի ծնողքն անպատուելի. բայց միւտ բոլոր յօժարամտութիւք ի վերայ [13] այնորիկ՝ ախորժելով անցեալ եղև զհետ և եղօրզակն ամբարտաւանութեց, այնքան՝ մինչ գրեթէ իբրև զմի յանբանից իւրոյն յայտնեցաւ անպիտանութիւք՝ այսպիսացեալ կլլեցաւ թուխթեամբ։ Ապա զի ոչ զինուորականին պարապեաց վարժից, և ոչ խնամատարութիւնք կրթութեց՝ որ առանձինն բանականին արուեստ բարդաւաճացուցանէ գոյանալ. այլ միայն որպէս ասացի՝ զանասնոյն ուսաւ վայրագուն չարութե։

Ձ. Ա՛յդ ի հետ այսր ամենայնի՝ որում պարտ և արժանն էր մանկտականն վարել օրինօք, փոխանակ այնորիկ իբրև զրաւորական կտակաւ վարեցաւ անդարձնութեամբ ընդ գնմէն հրամանաց։ Ապա զի նա աւ ծնողս բերեալ համբակաց զանարգանացըն կամակարուն, և մինչ [14] ցբանիցն անդամ ոչ թողացոյց մեզանս, ի վերայ զմահուն հատանելով վճիռ։ Իսկ սա՝ անարդելով զմեծ պատուիրանն ինքնաձեռն յօժարութիւք, միանգամայն զարեանցն պատրաստե յարուցանել ուխտ, ոչ այլ ուստեք ա-

ուաւել՝ քան թէ [15] ի հայրենի ծոցոյ, և ի նոյնն հարազատե եղբայրականէն փողից։

Է. Ապայ չէ՛ւս զմեծն ասացեալ զվերջինն պարտա-

լութ. 17. Ոչ բարեաւոյժ զնայր էր ի չի՛ զնայր էր, մահս ձեռն։ և զևա. Ե. 9։

(15) ի հայրենի ծոցոյ. զի՝ յարուցանել զուխս արեանց ոչ յայլ ուստեք, քան մանաւանդ ի փղից հարազատ եղբօր իւր ի Նոր կտակարանէ. որ էր նա ինքն առնելն անդրանիկ որդի զաւակ ծնանել յաբինովամայ կեզբայելացւոյ. ընթ. ԺԷ։

մա թիչեր լեալ գեաւրայ, որ ի սահմանս ասորւոց առ գամասկոսիւ, ոչինչ արգելուն օրէնք իւրոցելացւոց առնուլ անտի կանայս. զի այն հրաման հայեր միայն յայլազգի բնակիչն երկրին աւետեաց։

(12) Օրինակ մի՝ ի ծնողն անպատ ածելէ։

(13) Օրինակ մի՝ այնորիկ։

(14) Օրինակ մի՝ զբանիցն։ Եւից.

ւանոյն առեղի՝ զուտակութիւն մարմնոյն և ոչխոյ . զգ-
մարմնոյն բարեշրջուի՝ որպէս և յառաջն ասացի , թէ
ամենաչար խորամանկութիւն՝ թէպէտ և ունէր ևս
զօրին զառնկատելոց կանանց զգեղեցկադիմութիւն
կերպարան , վաղվաղակի դրեթէ՝ ի չարաչէն գար-
ձոյց տեսիլ . ըստ (16) Աչխարհս խմաստնոյն քննուի ,
զոր ոչ ասացին բնական գեղեցկուի երեսք , քայց
պատրանք առաջօք կախարդական ձևով երևեալ՝ լի՛
բազում ժանտասահիլ վատնարուբ . զի չարուհին
ծածկեացին գնացք՝ ՚ի տգիտոյց ոմանց , այլ ոչ և
յիմաստնոց . զի նոցայն որպէս կամին՝ ցուցանէ ։

Ը ։ Ամին հանդոյն գոյն ասի (17) և ծանրաշարժ գը-
նացիւք երթեմն զծառոյ կախեալ՝ առ ոչ կարել ժա-
մանել՚ի վախատեսանն , ՚ի նեղքոյ նոր անցանել ոչ
տոյ թեթևագոյն վախատուի . և յայգպէս այնորիկ
կայկանդեալ զօրին երկաթատիպ լինել կապանօք ։

Թ . Ընդանօր հնաոտագոյն ապա սորա և ուժգին
յայտնեցաւ ատուն , յոչ միոյ պարտեալ հակառակա-
մարտ՝ իւրոյին (18) կախաղանելոյ երևոյթ ձևոյն ։

Ժ . Կակ եթէ մարմնականն այնքան առաւելեալ ե-
պերանօք՚ի տոկալի թշուառութին (19) յանգեցաւ ,
ապա քանիօն զշամբուշ տորայն վերադիտեսոյք ան-
մատ-

(16) Երկք օրինակք՝ Ճչմարիտ ։ Ընդարձ բիչմապատիկ են բանք խմաստնոյ ասացեալ՚ի պարտաւ տրտաքին մարմնաւոր գեղեցկութիւն . ոյզ այն տակրատայ , որ զգեղեցկութիւնն տոչոր էր կոչել . *Տուզ իմն ժամանակի բռնաւոր* ։ Ին թէոփրաստոս . * Ոչ այլ ինչ է , գեղեցկութիւն , բայց և եթէ անհոտ , խարէութիւն , և չուտ գաւաճաճ , նուէթ * ։ Ին սենեկա՝ յոզբեր գութին հիպոլիտոյ .

* Վեղակարծ բարի՝ գեզ մահկանացոյ ,
* կարճժամանակեայ՝ տուզ պարգեւ բարեաց ,
* զիարդ արագոտն՝ տահեալ անդաներս ,
* զով ոչ յիմաստնոց՝ քեզ տարաբնեաս ։

(17) Օրինակ մի՝ Ա ։ Աստանօր նեբհակ թեթևութիւն գանգատուել նոր բառգտանել , որով ոչ կարելով գնուրաշարժ փախստիւն անցանել կարելն՝ պատեցաւ գլուխ նոր , և կայկանդել մեաց իբրև երկաթի կապանօք ։

(18) Օրինակ մի՝ Խնդելով ։ Ը՝ անձամբ զանձն՚ի կախաղան հանելով նշաւակելն ձևով ։

(19) Երկու օրինակք՝ յանիցս ։

մասուն անձին, այնչափ՝ մինչ զի և զիւրսն ոչ Հանդ-
չել [20] բարեսեռացս, յառաջ՝ նախահօդական ծնողն,
որ առաջ մեծապէս մասուցանէր զրպարտս. այնմ փո-
խանակ սիրոյ՝ չարահաւատացն եղև վիճակեալ փո-
խարէնս. զոր անգամ և յանդման կենդանեաս անկար
է այսպիսի ինչ գտանել ախտարուեստ կուրութիւն։ Այլ
երկրորդ, զի զուր և ապիրատ մտացն զքաջագիտէն
և [21] զպատճէռ գոյութեան բացակէտ հնդեհիւն տո-
ջորիքն անդաստան. զայնորիկ՝ որ զնա երբեմն յան-
ցիւ ապատնաշէաց հօրն ջանալով յոյժ՝ Թաւիւռ
զերծուցանէր։

ԺԱ. Այլ՝ ի վերայ այսչափ ստգաստանաց, զոր մի զվա-
տացելոցս և զանարի տաղտկութենէն առացից խեն-
ջուն՝ երկրորդելով զսա յառաջաստաց ձայնին. որ՝ ի
փախուստ կացուցանելոյն զինքն առանց [22] նահա-
տակեցելոյն ախոյանից և առանց վէրս յանձն առ-
նելոյ, և առանց սիւոյ [23] խրիք պատճառի՝ համանդ-
գամանցն խրով անարուեստութեան լքուցանէր զձեռս
մարտիկ նահատակացն. և այնպէս օգտէր լուծանել-
լով զսիրտս և զհամադունդ չարաժողով ինքեանն
բանակին։ Այլ խակոյն այնպէս անձամբ անձին ապա-
բեալ՝ սմենեցուն առաջի իբրև [24] զթիւրամբս կանգ-
նեալ կայր, հակառակամարտ թշնամեացն լինել
նեաւթիւք։

ԺԲ.

(20) Օրինակ մի բարեխէնեաց։ Ք՝
բարեսեռացս կի՝ բարեխնամս, ո-
րոց առաջինն էր նախահօդակ ծը-
նօղ իւր։ Եւ։ * Երեսուցեալ (առէ
* սակեբերան՝ ի սոփ. Է) անսիր-
* բաս և կորստական որդի գտա-
* Թէ՝ յառնէ երբեմն՝ ի վէր հօր
* խրոյ... ոչինչ զնուա սիրէլ և
* պատկառէլ. ոչ՝ ի անցեալնէն և
* ոչ յապերացն... անգամ և գրէ-
* նեալ գտանն առաւել՝ քան զդ։
(21) Օրինակ մի՝ պղծութիւն։
(22) Օրինակ մի՝ նահատակութեան։
Ք՝ ի վէր այսրան սակաստանաց՝
երկրորդելով զառաջինն առացեալս
որ վէր անարի առգակուեցոյ խնդ-
ջուն վառելարացելոյս այսորիկ,
միւս ևս յառելոյ, այն զի փախս-
տեալ լինելով առանց հինկատար-
ակին յաղթական երևելոյ, և ա-
ռանց վէրս՝ ի նոցանէ ընդունե-
լոյ. և առանց այլ ինչ պատճառի,
միայն խրով անարուեստ լքու-
ցանէր. Եւ։
(23) Իբրեւ օրինակ՝ Է։
(24) Օրինակ մի՝ ընդ ի. և այլ՝
բնաբան։ Ընդառաջ բառս գտա-
նի և առ վարդապետսն. Երես։

ժբ. Յաղագս որոյ մի գուցէ զանխնայացն ի մէնջ և չարագոյն անիրաւութեանցն պարտաւանք մատուցեալ այսորիկ գաղանիս։ Վասնզի միշտ արդեօք այնքա՛ն հեռի արդարութենէ գործոյ հանգոյն կացցէ, որ առանց (25) միոյ ինասու չհարազատան եղբայր խոշխոջիլը անողորմաբար. և վայրենացեալ բարուք՝ և նենգաւորութիւն (26) խաբէութեամբք զամենահէզ ծնողին թիւրիլը դառնասան. և միանգամայն (27) ի լուսաւորն պատուիրանէ արտորոշեալ գտանիլը. յայ՛ փըշտակող առ ամենեսեան, զրկող զնեղբինս և զալ՛ տաքինս անհնարին չարագործութեամբք։

ժգ. Վասն՛ք առաւել անդր ևս քան զանխրատութեանն տեսակս, միւսն ևս այ՛ս աւարտ վերջին չարեացն ի գլուխ կատարելով՝ զյոյժ անխուլ վաւաշտութիւն յուցանէր։ Վասն զի այնպէս անտարբերութեամբ զանգեաւ, մինչ զանց առնելով զլսոլորիւն ի հայրենեացն եւանելը անկողին պղծելով (28) զլաբ աւանդ ամուսնութեն։ Վայ զայն ոչ աներևակայաբար ըստ բազում գիջացելոյն սովորութիւ՝ զանվայելուչն հատարել աղունս առակելով զծնողան, այլ՝ ի վերայ

տալ

փէյն պաբհանուիչ։ յե. Թագ. ԺԶ.

2. Նա էինէր՝ ամ այր որոյ էր գործ
ել առ արեայ՝ ի գործառան. բարբառեր առ նա աբենազամ և ասէր ցնա...
առա բանի ես բարի են և գիտիցիս,
և ոչ առնիցէր էինէյ ելել՝ էլ ես առ
՝ի յարեայն... ո՞ խոտորանէր գնա գործ
առար՝ ի վերայ երկրի... և առնէի
նմա իրառառն։

(27) Օրինակ ամ՝ ՝ի լուսաւորչէն։

(28) Ջոբ առանց անառ՝՝։ Թէպէտ ՝ի յե. Թագ. ԺԶ. 22. հարցէ գաւթի անուանին՝ յորս գտանիլն սկզբնաւորութեամբ անօրինելոյս ապիտակամ, այլ նոքին ըստ նախնի սովորութեան, ոմն և նահապետին յակոբայ՝ զկին և զաղախին հարցն իսրայէլի՝ հանդերձ յերկրագործական կարգի և ընտանեաւոր առնութենէ, և հանապազ

202. գրեալ Թ-ի-ր-ա-ն. յասելն.
՝ Եւ որ ոք յորս կիր՝ ի Թիւրքաց
, նեռս չգիտէր ձգել՝ զնա պարտ
, առաւորէր ՝։ յորմէ յայտ ևս է
Թէ նշանակէ զնպատակն կիր ըզ-
նշանակն՝ յոր ուղղի նետն։

(25) Հմառանց ձեռ ինասու։ ըր՝ ա-
ռանց միոյ ինասու տիրապէտ առ-
նելն հատուցանելոյ՝ զհամահայր
եղբայր իւր խոշխոջելը։ Զի Թէ-
պէտ և ըստ օրինացս զևա. Ի. 17.
ինասուտարտս գտաւ ամենեն առ
Թուանար՝ բռնագատելով զնա ՝ի
պղծութիւն, այլ ոչ առ հատանելոյր
եղբայր նորա ապիտակամ. ուր զի
ոչ ևս նման հատանէր վրէժխնդիր
լինել յանցանաց եղբարն, այլ հա-
տարակաց հօրն իւրեանց գաւԹի։

(26) Զոբք օրինիկ՝ և ենենգաւոր

տանեաց յանդիման ամ իսրայէլի. յորմէ և բար-
բառոսականն անգամ սոսկացեալ խուսափէին ան-
ձինք՝ յորժամ զայսպիսիս լսէին անարժան լուր
ԺԲ. Այլ նա՝ ել քեր զաս այդ ասել ինձ՝ Թող զա-
տացեալս գալոյ (29) և աղաւեղի, և յամենայն կող-
մանց ողորմելի անյիշատակ մնալ ի կենցաղումն,
միշտ սնակ և թափուր լրնչելոյն օդնականութէ. այդպէս
լեւ զօրին տարաշխարհիկ և անյայրկ հանդստարանի
հանդիսելով։ Այլ յայտ (30) անդնաստ է չքաւորու-
թիւն. զի ի քարանց մտաբերելով յարուցեալ կանգ-
նել իւր անուղղայ կենացն՝ յիշատակ անմոռաց։
ԺԳ. Այլ զի (31) ամայի ի բարեկամաց՝ բոլորեցաւն
ձանձալի լողայց, եղկելի առելութէ զիւրն (32) անցու-
ցանել ժամանակ, վերջացեալ յառաքինաւորեր հա-
հատակացն սիրոյ յիւրայոցն հոմացեղից։ Զի նա,
և զորս ունէրն (33) յանկս յինքն, չարութիւնք էին և
յոյժ զժնեայ բան նմանութէ ինքեանն, մահաբեր
խորհրդակիցք լինելով հոյլք անզգամից։ Զաղտա-
պատ սրոյ յիրաւի ապա ընդհանուր սրտից հեղեալ տա-
րածեցաւ ստուերացեալ վատաբանութէն, առ ի զա-
մենեցունն լսելիս չարահամբաւ և հայհոյող կամաց

կո

արդէս և ի սպառնալն ձայ զսոյն
զայս պատուհաս գաւԹի, ի ը.
Թագ. ԺԲ. կոչէ զնոս կանայս. ի
հարուցանս ամուսինս. Այս առիթ
վանայս ի առաջի աւազ ի, և ի
ընկերի իմ. և ննջեսցէ ընդ հանդր
ի յանկման արքից իւրոց։
(29) Երկու օրինակք՝ և անպէղի։
ի՝ այդ՝ այդ Թողեալ զգալոյ և
զսպառելն վէպս նոր, առասից զայն
որ յայտ կոգմանց ողորմելի ցուցա-
նէ զնա. և է անյիշատակ լինելն նր ի
կենցաղումն, և միշտ մերկ և Թա-
փուր դառնալն ի բարեաց փոր-
Թմանէ. որոց սպասցուց, առաջ-
նոյն՝ զի իրրև զսարաշխարհիկ ի
մահուն իւրում անյարկ հանդր
սարանի հանդիսելով՝ ի վէմ ինչ

յանկսան ի խորին չոյն ընկիցէ.
ոյզ ասի ի ը. Թագ. ԺԲ. 17։ և
եղկրտրդին, զի առ չքաւորուԹէն
խորհեցաւ զյիշատակ անուղղայ
կենաց իւրոց Թողուլ ի քարանց,
բառ այնմ. անդ. 18. Ի այլ աբեռ-
զամ ինդրեա ինձ՝ յանկնեաց
իւր տրեան... փոխդ առաց ինչ էիր
իւր տրեի՝ որ չիւնեն զանառ նորա. և
իւնեաց զրեյանն չիւր առան. և իւնեաց
զնա չէառ աբեռզամայ ինչ ցոյոր։
(30) Երկք օրինակք՝ ասփառաք։
(31) Երկք օրինակք՝ ամայի բարե-
կամաց։
(32) Օրինակ մի՝ անցուցանէր։
(33) Օրինակ մի՝ յանկն. և այլ՝
յանկան։ ը՝ յինքն յանկուցեալ.
կամ իւր համախոհս և սիրելիս։

կորուսեալսն՝ (34) միայն անուանական բառական է՛ի բաց դարձուցանել։

ԺԲ. Այլ և վաղապատ կենօքն զիւրն յանկեաց առնամշուառ հիքուածք լի աւուրս. և զնոյնս գժոխատանջ և բազմադան հալածանօք աւարտեալ. և այնոքիւք զանառանելին և անվախճան (35) գձուձ և առնևին վառեալ ատելի նմանելով արդարև մնահճանել՛ի մնի յուղարկելով։

ԺԳ. Նայց ևս չարագոյն (36) զինի վախճանին սոյն ցուցանի. և յաւէտս հաւատոյ հանապատ գոլով զանբաւ չարուեցին սորա գործս ուրուհանան զեկուցանեն գիրք՛ի ձեռն մեծին մանկտի ընդ բնաւ ոխերիս աշխարհի. յորմէ բոլոր բարեսիրացն խուսափեալ՝ փախչին յորժամ զկարի յոյժ զվերիժագործուվերայ։

ԺԴ. Այս զի այսքանեօք մնչեկան ախտիւք նախահաւակ խակղեանէ (37) մինչ՛ի կատարած սորոյս (38) յաղաչեալ խոստովանեցաւ կատարուել, զի ոք ասպա՛ի բազմահոյլ չարացն զուգամասնելով բերեալ յապարեցուք առ սա։ Վասն զի թէ բան արժանեացն և ոչ բնաւ ընդ ուժիք համեմատեցի. բայց եթէ միով մասամբ վայրագագոյնն եաւս, որ խթրև զսա վրիպեալ՛ի գերաշխարհիկն և յերկնագնացն եղև պողոտայէ։ Այսան զի երկոքեան առքս (39) զոյգ աչերաստացուբ, և քամահօրք բոլոր ածմային գասան պատ-

(34) Երկու օրինակք՝ խոխերուբ։ այ՝ ասպա խրատուն ըստ հանուբ առ յածեալ ոխերեցս չար հաւրուս սորա այնցան գարշելի գժնդակ կուռիք, մինչ զի անուն նր միայն բառական է՛ի բաց գարձուցանել զանէս ասելն։

(35) Երկու օրինակք՝ գնուք։

(36) Երկու օրինակք՝ ետրգոյն ըստ վախճանին։ այ՝ բայց ևս չարագոյն այս է, զի և յետ վախճանին՛ի չհանգչումէ։ մչանգչեաւորս հաչակեալ պատմի մեծերգեան չարուեցէ նր ընդ հաւմարին ոխերգես, յածմարուն մաւանս գոլով արձանագրեալ ըստ գիրս մեծին մանկտի։

(37) Ադրբ օրինակք՝ հինէ։

(38) Երկու օրինակք՝ յաաաեաաս ցնաւ։ այ՝ լցեալ և կատարեալ։

(39) Օրինակ մի՝ գոգաաուրաագաաուրեան։ այ՝ հաւատոյգ յանաւակ չաւգաւմէ։

պատուհիրանին. և (40) անուամբ միասին ընդդիմամարտ առաքինասէրն եղեն Ծնողաց, բայց զօրութիւն ոչ ևս։ Վասնզի մին՝ լոկ աղօթս առնելով վախճան իւրում հայցէր Ծնողն, իսկ սա՝ բոլորովին պատեալ զինեալ՝ կամեցաւ ինքնագործ չարեօքն շինօրացանել զՀայրապն խարեպէլն։ Այս նա՝ Թէպետ և Հալածական առնէր զեղբայրն, այլ ոչ այնպէս չար բուչար մանուամբ զիւրն խողխողէր Հարաչատ. և փախստական զՀայրն առնէր, և գեր՝ ի վերոյ զիւրըն (41) յուցանէր վերիմագործութիւն, քան զնորա և զայլոցն ամենեցուն չարաչ (42) կեցելոյ։

ԺԲ. Իսկ արդ՝ որ այսքան զվնասարարագոյն պարսաւանօք զՀայրն Թանակն էառ չարեաց, միանգամայն Թափուր յարդարութենն լինելով գործոց. այլ և նմանող անասնաբարոյն յայտնեցաւ զինքն Թէ, պարտական սպանուէ և ամենայն (43) աղծապղծուէ։ Այն՝ ի գաւառէ Հալածական յամենալից բարութեամբ պաշտպանեցելոյ. և եթէ՝ ի վայելչական ծնողացն և ընտրելոյ նախահարցն օտար այլանդակութեքն աննման, տարապիր՝ ի ժառանգուէ և յառաքինութեքէ. (44) և եթէ յիւր վիհագոյն պատուհիրանայն՝ ի բաց մերժեալ. հէք և Թշուառական՝ ի կենդանութեքն և ի մահուանն։ Այ ամանէ ապա ո՞ որ ոչ՝ ի բաց զլսելեացն դարձուցանիցէ երեսս. և յամենայն կողմանց (45) հաւաքելոյ զամբաստանութեցն բան, ըստ մեծագոյնն՝ ի վերոյ հատիցէ զարտասանս։

( )է

(40) Հանուամբ. այ՝ ըստ արտաքին հանգամանաց Թէպետ երկոքին ևս մի և նոյն յանցանաց, այս է՝ ընդդիմանալոտ լինելոց իւրաքանչիւր առաքինասէրն Ծնողաց իւրեանց՝ երևելի պատուականն, բայց գործով դիմումն չընդունին. զի ևսու միայն ցանկութիւ մատիկեր զվախճան Ծնողին, ըստ այնմ. Ծնող իմ. 41. Ի՞ սակս եսու է ի պէտ խորամ. Ջեր յեղելն առաջ ի հոգ իմոյ, զի ապանիցէ զայրէ չնչեայդ իմ։ իսկ սա բոլորովին, և՝ն։

(41) Հին օրինակն՝ չնորն առնէր։

(42) Հին օրինակն՝ ինչելոյ։

(43) Օրինակ մի ապիապղծուէ։

(44) Երկու օրինակք՝ Ե էրն. և այլ՝ Ե էրն չէս չինափոյն. այ՝ և ևս մեծամեծ պատուհիրանաց յանցաւոր։

(45) Հին օրինակն՝ ըստ այլ միւսմ՝ հաւաքելով։

Գլուխ Ե.

Պատմութիւն (1) Զհոյ.

ԱՅր ոք (2) արդեօք քաջակորով և սրատես մտերմաբար խոհականութիւք ըստ իմաստասիրացն հետազօտելով քննել կամիցի զանբան կենդանեացն զդրօյացուխան, և թողեալ զնիւթով սակաւարունակութիւնս՝ և վերասակարագոյն, այլեւս զամբաստանութեցն մատուցանել բամբասանս. ինձ (3) թուի թէ և ոչ քնաւ յոմանէ այնպէս կարասցէ լինով զանօգտութեցն գտանել անպիտանութիւն, որպէս՝ ի յանպտղելի կենդանւոջս։ Այր ոչ միայն առացողացն յանշահն հակամիտ կոչի՝ յօրով (4) պախարականօք, և կամ զատուցեալ՝ ի ձկնորիսն հետանոյ կարծեաց. այլ բազում անգամ և զդժուարագոյնսն հատաքերլսելն ընձեռէ առիւս առ՝ ի յինքեանէ, հանդերձ անտանելի վերասակութիւք։ Այսոյ թէրևս ոմանք շամբուշք և կամ փուռամոլեամբք յանառակ շրջապտոյտ ջուէն մարդիկ (5) կարծեցին ինն զսա վարկանելով լինել բարեփառութեց ինչ պատճառ, և յաղագս այնորիկ ոմն և զներբողականսն՝ ի վերայ բերեալ մատուցանեն մեծարանս. ընդ որ ոչինչ է զարմանալ։ Այսն զի խառարհալ անպիտութիւն՝ տգիտանան ըզբար-

(1) Երիտ օրինակք՝ Ձհոյ։ Յղեալս Ծանօթի և զնաւելի կենդանեացն ձհոյ առնէ զերկրորդ օրինակ պատառիս, ուր զի ըստ ինքեան անարգ լինի է՝ նա և անպիտան՝ ի չորքոտանեսն. ուր՝ ի յաչերդ գիրսդ լցուրժանեցեալ՝ բազդատութիւք ը արջառոյ. այլ առ՝ ի ուսուցանել՝ ևհէ որով օրինակաւ և զդովելին յայնմ՝ ի բազմապատիկ գլխոց, որպիսի է ձին յանբան կենդանեաց, մարթ է ձառատանելն ըստ բերման պիտոյից՝ ի նեւթ պատառանաց առնուլ։

(2) Հին օրի՞ք այլեւս՝ Արդեօք։

(3) Ի հին օրինակն պակասի՝ ինձ։

(4) Երիտ օրի՞ք պախարանօք։ Ցոր՝ ոչ միայն առացուցչին իւրք անօգտութիւնք է և արհամարհել, որով. ևն։

(5) Երիտ օրինակք՝ Խուճիճն։

քաւութեան ծանօթանալն. որպէս յանտեսանէ զլեզու, և կամ՝ ի գառանէ զմեղսն քաւելն: Այսպէս խմանացն ոչ այնպէս. այլ կարի քաջ՝ ի հակառակին քան զայսոսիկ Հանապազ միայն զառակ ալուէսին Հարատեւապէս Հարկանել սպասաւորութիւն: Յոգւոյս ո՞րպէս նմանասիցես ոչինչ ծածկութիւնք վարդեցելք և մեք, Թէպէտ և բազմաց Հոգւոյն սորայն (6) երևիցի վատթարութիւն. և Թէ զբռնադատին ոչ զօրեացուք առնել. այլ որչափ մեզն Թողանին, վերստաբերեցուք Հնմարիտ պատմութիւնք զամբաստանութեանս մի բան միոջ կէտ ունելոյ դաս:

Ը. Այս նախ՝ ի գառաւէնն իսկ պախարակելոյն, որ ասի ընդ ամենայն տեղիս ունել իւր բնաւորութիւն՝ ուր միանգամ մարդկանն (7) է տարածեալ ազգ: Այս անդ ոչ ամենայն ուրեք կարացեալ անվնաս զանցիցին առնել գնացս. քանզի ի զի խոյս տալով յարատաժուռս (8) և յերեզն տեղեաց, և յանտառախիտ և՝ի Հազհախուռ վայրացն դոգիես (9) իբր վախճանեայ լինիս՝ ի Հարթայատակ և յարգաւանդահովիտն ընդսահմանս անկեալ պարտաւանդի: Այս անդ (10) Թէ և քնաւիսն բստ ոմանց Թուէլոյ յայտնապէս զինն՝ ի յիւրումն բերէ ոտս՝ զկարծրուն ամբակային, սակայն Թէ փոքր ինչ յաւաղինն (11) երանիցէ կայան, վաղվաղակի դիւրապախելոյ կասեալ գտանի, (12) զրկի զապաւանութեն յաջորդեալ վիճակ:

Ը.

(6) Ձորք օրինակք՝ էրէոյի:
(7) Իբրեւ օրինակք՝ ե փալոցիեալ Հարկիս ապի: Պատմի Թէ՝ ի նոր աշխարհ մեքսիկայ և բերուայ ոչ գառանելոյ՝ ի բնէ ձիոց, զսուտ ջինեն մուծաս անդր՝ ի սպանիայ. ուր և գրեցք և օգոյ երկրին պատշաճել Հաստատուածոյ նոցին՝ այնուհետև առնելն՝ ի բէմուն:
(8) Օրինակ մի՝ Ն յեղէր:
(9) Ձորք օրինակք՝ էրէ: ոյ՝ մերթ Հոյս առնէր՝ ի յատատարտ վայրաց, և մերթ՝ ի մացառուտս և՝ ի ձախին տեղեաց ոտք փախուստոյ՝ ի Հարթայատակն և յարգաւանդահոտն զնդն զբռնել, անդէն արգելեալ կասի յբնեցոցիչն:
(10) Հինն օրինակն՝ ընդ Բնա՞:
(11) Հինն օրինակն՝ էլանիչ:
(12) Օրինակ մի՝ փէրէ: ոյ՝ Եթէ դէտ լիցի յատատուտս տեղիս էլանել՝ անդէն վտիտկն ընկնել կասի յբնեցոցիչն այնպէս, զի Թուի Թէ կտրուսել Հոգ զձիական բնութիւն

ՃԷ. Ո՛չ զի այն կենդանին ասի գարձեալ լսատ ածօղ-
լինն նախախնամական հաձոյիցն՝ քանիւ զոյացեալ
զօրէն բոլոր պաձաղացդ, զայս մեզուս չնորհեաց
ապրի ։ Ո՛չ սակայն անարժան նորա բարերարութեն
լինելով իբր մի՛ միջոցաւ արտալածեալ՝ի բարեաց
ցըն՝ որ շեցաւ՝ի չարութեն կողմն. և յայտ այնմ
է, զի ոչ հատարակացն է ստացուած. այլ մնաց
ուանդ [13] ամբարհաւաձիցն և չարացելոց մարդկան ։
ՃԸ. Ինք իբր հայրաբար մտերմութեամբ զվարին
հատուցանելով գայեկին. և զնա գործակից ունե-
լով վարին յաւարակութեն, և յաւարիցն հինահար
ութեն՝ ի վերայ խաղաղացելոց յանմեղութե ։ Ո՛չ
զի սոյնք արդարև յափշտակութեցն եղեալ խոստո-
վանի արբանեակ, յայտնի գոլ ամենեցուն և ոչ ոք
անդիտացող ։

Ճ. Այսր օրինակ գիտելի է զօրա և զառաւել գը-
ժբնդակութե մնջնդեանն. որ զօրէն ցոլացեալ բո-
ցոյ անյագաւորմբ [14] զերկաքանչիւրսն փաղաղէ դար
ձեալ, որովհետև շնչայրութեամբ ։ Այնանաւանդ
զի բազում վշտաստեղութե տաճօղացն ստէպ զպա-
րենիցն և զայլոցն ամենեցուն խնամոցն հայցելով՝
հատուցանել՝ի վերայ այնքատութե. և զի ոչ բոա
անթաւութե [15] ծախոյն և զօգտիցն փոխանակելով
մնասուցանէ վարձ. այլ և զայն՝ և կամ սուղ ինչ
մնասմբ, և կամ եթէ բնաւ խակ ոչ ։

ՃԹ. Ո՛չ միտ այսորիկ առ չոյժ վայրենաւիտ բարու-
ցըն, բազում հանձարեղից և հմտագունիցն ձեռ-
նարկ

(13) Օրինակ մի՝ ամբարչաւաձիցն ։
(14) Ջնդհատանելոցն ։ Թ.մբեա՝ զի ըստ կրկին գլխոց իրին զրոց անդագաւար ծախէ զգաբնանան. մի՝ ի կորնանել պարենիցն՝ շատ հեղութե. և միւս՝ անդադ խըն-նամովքն զոր պահանջէ, անդա-դար աշխատութեամբ հատուցանելով առատն իւրում. * Ասոց սիրելի է ։ (առ կողմանէս. մշակ՝։ գիրք։
(15) Հին օրինակն՝ անբաւութե ։

տալիկելով պիտանանայ վարժողացն (16) առ՝ ի գլուխ նախատինն վերաբերելով հանդէս աշխատասիրուե՝ հանդերձ այլազաբար տանջանօք. որ զօրէն չարաչար գործի բռնաբար ածեալ լինին կատելով (17) կրնդ դամբք և ձախանոցօք, և ազգի ազգի կատանօք. և մինչեն երախտաձգութեամբն սանձակոծելով զկզակս, և հանապազ դրկեթէ զարիւնահոսն յարուցանեն քրտունս. և իբրև զբազում չարեաց պատճառական վարակեն՝ ի դժուարարձակ շղթայս։ Այնպէս կէաք՝ ի նոցանէ աղագոյն հասանելն կրթութեանէ, և կէաք ամենևին խակ ոչ, (18) միայն ըստ սովորականն անընդելուէն վարելով ախորժակն։

Է. Զաղագս որոյ իբր օրինօք ինն քնաւորականաւք յոխորտացեալ ցուցանի՝ զկերոնիա և զկերուզակ բաղձն ունելով ամբարհաւաձնութեանէ. որ յանկարծակի (19) ըմբռնելով զժոխախեղ յոխորտանաւք, և այն հանգոյն մոլեկանացն՝ ի վզանուտն անցեալ (20) բռատամբակութեանէ։

Ը. Կայց ահա և յառաջիկայս փոփոխելով զնորմ նոյն տեսցուք տարաձարդուն. որ թէպէտ և յօրմէ զգուանացն ունի զանազանութեանէ քաջագէղեցկին փաղփեալ ձևով, անբնականն կինքեան ունելով զգալ վայելչուն. այլ թէ և սակաւիկ ոմն՝ ի բազմաձաղ ցըն պակասեալն պարենիցն, անդէնն զգաձուձ տգեղութեանէն ձևանալ քնութեանէ։

Թ.

(16) Հին օրինակն Ը այլ միւսմ՝ առ՝ ի ըմբռնապատիւն. և այլ՝ Ե ցուցնապ՝՝։ որ է գործիք նուաճելոյ զամենի բռնութեանէ որմունդ երկաթոյ։

(17) Հին օրինակն՝ ինդամբ. և այլ՝ ինդամբ։

(18) Երկու օրինակք՝ հանգամայն։

(19) Երկու օրինակք՝ ըմպահնելով։

(20) Ոմանք օրինակք՝ պամբախութեանէ։ որ՝ ունի ընաբոյս բնաւորութեանէ ունի զկերոնիա և զապստամբ բարուց հանդերձ ամբարհաւաձնութեանէ. որ յանկարծակի ըմբռնապատիւն զժոխախեղ յոխորտանաւք հանդոյն մոլեկնելոյ ցուցանել զարարաչար առասպելականութեանէ։

Թ. Այս՝ բազում անգամ ախտագունեցայն և զԹե-
Թևաչարժ երապուճ երևեցուցանէ կարծիս . բայց
սուղ ինչ առ աչօք անցեալ՝ ընդ յարձակելն վազվա-
զակի և զբմանն բերել պարտուԹի՝ ոչ ժամանելով
՚ի կիտազբեանն հասանել ՚ի տեղի , զօրին [21] պըղ-
պըջակի լուծանելով . և այսպէս հարեալ կայ յոյժ
պարտաւանդելով հնաոտ և խիղճել գոյացուԹեան ։
Ժ. Ցի՛ նա , քան զերևելեացն ամենայնիւ անպիտա-
նագոյն անկեալ գնի մեռամբք . բոլորովին պակա-
սել յիմաստուԹենն ինչ նշանակի՝ անծանօԹաբար առ
բարեհաւոյցան եղև վարեցեալ՝ ունելով [22] հոյլ
առացողաց ։ Ա՛ան զի ՚ի միջառհմանին կալով վայ-
րի , երբեմն [23] հեշտաւ ԹինամեաՑն հարկանէ ար-
քանեկուի ծառայուԹ . և երբեմն անօրոշաբար ձայլ
նիւ խրուին առացողի . որ գրելի խլացեալ ական-
ջօք ոչ լսէ զանուն ինքեանն կոչման , որպէս գոլիք
լինն եղեն , կամ կամակատար շանցդ առը ։ Յորոց վերը
ջացեալ քան զերկոսեան ՚ի պակասամտուԹենն յանկե-
ցաւ ծայրս , ըստ երջանիկ մարգարէին , [24] յորմէ
հրաժարեցուցանէ զամենեսեան , ոչ լինել անմտաց
գոյն իբրև զկենդանիս զայս ։
ԺԱ. Այն և անարուԹեամբ և զգածեալ երկուք
այսոքիւք յեզանակօք ։ Ա՛ի՝ զի յանդուդն բերմամ
բըն զյանկարծադէպն յաջորդէ գահավիժուԹիւն
հանդերձ վերելակաւն ։ Կ՚ե երկրորդ՝ զի ինքնահա
լածն լինի [25] սարսռալով ինն . և այսպունակ բազ
մապատիկ երկչոտուԹեամբն ընդոստուցեալ յատո
տաբար ինչ ձայնէ , և հարԹուցեալ ահա մինչև ոչ
ումեք ՚ի ձեռնընդեղ կարծի պաձարաց ։

ԺԲ.

(21) Երկու օրինակք՝ դղզմոլի ։
(22) Օրինակ մի՝ հոյլ ։ Ցի՝ քան զե-
րևելի կամ զարտաքին մտանեցն
անպիտանուԹե գերազանցեալ ներբ-
քինն , որով բոլորովին պակա-
սել երևի ՚ի ցուցակէ ինչ խնամ-
տուԹ . զի անծանօԹաբար վարե-
լով առ ամ առացողան իւր՝ ոչ
խորհէ զբարեբարսն ՚ի նմանէ ։
(23) Օրինակ մի՝ հեշտաւ ։
(24) Յորմէ հրաժարեալ ։ Սաղմ. լա .
12 . " Ա՛ի լինիցի ոք զիս ե զբրիս ,
զի ոչ գոյ ՚ի նոսա խմաստասէ ։
(25) Երկու օրինակք՝ սարսռելով ։

ժբ. Յաղագս որոց չկարի ասպա խոստովանիլ ի քահանայապետութիւնն [26] ուղիղ շահուցդ մարդկի՝ զսա զը
սին գործի անկրաւութիւնէ առձեռն պատրաստ, որ
պէս և յառաջն ասացի: Այլ սովաւ իբրև զօրաւորն
օգնականաւ վարեցեալ՝ որսացան յանիշտակել յայ
լըշտակութիւնս, և ուսան ի վերայ զարհուրանացն յարու
ցանել հեղեղս, և զայլս ազդի ազդի [27] վերիմաքսո
ծութիւնս. որպէս երևեցաւ քնահանապէս յինքեան
ունել զարտաքոյ կրաւանցն չարիս. և յաղագս այ
նորիկ ուսոյց և սատարողացն զնոյն կատարել սովո
րութիւնն:

ժգ. Նայց պինդ պիտոյ է և յաղագս անարգել առ
բաղձախոհութենն ծախել զբանս, որ ի վաղնջուցն հե
տէ մարդարէին երեմիայ նախատեաց զառաւել գէշ
վաւաշտութիւնն սորա, ասելով զիսրայէլեանն երբ
բերմն ազգի՝ զսոսկալիս քամքասելով խղճմտութի.
թէ ձիք [28] մատակախազք եղեն՝ իւրաքանչիւր ի
կին ընկերի իւրոյ վերնջելով:

ժդ. Այլ զի ծուռ ազգեալ [29] սակաւութեամբ ի կնո
ցառնութեան յօրինակ. և ոչ բնա անդադար խառնիցին
զբազմութենն [30] առնու ածելութիւն՝ հակառակին պա
տահելով, զայս բազմերեցուն է խոտել. որ իբր զա
ւերատարածութիւն լինել և զանօգտակարագոյն կենցա
ղոյս՝ զսա հանդերձել քանահանս [31] ազին: Այլ ան
որինն պատճառի և ոչ ամենևքեան ստանան զօրինն
հակիրատրագոյն պատճառանդ առ բազմութեանն գտա
նելով. բայց գնան և ծուծք և սակաւուց ամանոց զիւ
րըն մատուցանել ստատուտութիւն. յոյժ առելի գրե
թէ հատարակացն է մարդկան՝ ստացուիլեալ կինն
գանխս. բայց առաւել բարեպաշտիցն, որոց միտն
գաս

(26) Երկու օրինակք՝ ի յաղագս։
(27) Օրինակ մի՝ վերիմաքսծութիւն։
(28) Երկու օրինակք՝ մատակախազք։
Երեմ. Ե. 8. Ձիք մատակախազք
(29) Օրինակ մի՝ ծուռ։
(30) Օրինակ մի՝ առնէ ածելութիւն։
(31) Օրինակ մի՝ ազի։

դամ առնուցանել եղև քաջածանօթ ։
ԺԵ. Այլ թէ և ունի ևս սիրելին՝ յատուկ ղնուամբ հուղիակարտասցն, և զնմանողս նոցին չարս . որով անկար է զբոլոր անօրէնութեանցն կատարել առաքարկութիւն ու կուժն ի ամանէ . (32) զոր և ՚ի յայնցեալսն բազմապատիկ եղև խոստովանեալ առ ՚ի հաւատարմութիւն աներկբայաբար իմնաստասէր լոգաց ։ Նա (33) այսու օրինակաւ զԹշնամեացդ է տեսանել վատափառութիւն ընդ հանուր հատբառեալ . որ բոլորովինն իսկ է քաղցր պախարականօք հայհոյեալ, ոչ միայն ՚ի մարդկանէ, այլ և անարժան և ոճային որբասնասոյցն ողջակիզի ՚ի քաց որոշեալ ընդ

կեցիկ լինել (34) օրինադրել մարգարէին մեծահչակ ։
ԺԶ. Ասեն որով և զկենացն ևս հանդիսաբեղութիւնք աչեալ ժամանակ, թէ յերկայն և թէ ՚ի սուղ աւուրս տեալ յանկիցի, միշտ Թշնամեացդ տաժանութիւնք և ծխրատիան ախտիւք պաշարեալ, դեղոց և արիւնահան (35) օշտեալոց կարօտանալ աւ ՚ի հմտագոյն ընդ

(32) Ջոր Ե ՚ի յանդիսաւ ։ Ջոամբասանական Նաման հուդկահայրն ակնարկէ, որ ՚ի վերոյ գլխի ԺԳ . օրինակ . ՁԲ ։
(33) Նշիկս օրինակ՝ Ե այնս ։
(34) Օրինակ մի՝ ուրինադրեալ։ Թէպէտ ոչ ուրեք յօրինական գիրսն մուտեան յանուանէ յատուկ ՚ի քաց որոյն ընդարձանեալ այս՝ յուսելոյ և յողջակիզ մատուցանելոյ ՚ի զեռացուց ժամ . և ՚ի ՁԲ . օրի . ԺՁ . ՚ի սուրն զնչան անարգանց՝ խնամոյ և զձին ՁԲ նահ . պահատեալ ՚ի նմ որոնդուածն, և սմանակին կՀզակաբաշխուած ։ Եւ ևս՝ եղիցի . ԺՁ . 13 . պատուհիրեալ այլ զանդրանիկս անասնոց մատուցանել ասն , և անգէն ՚ի քաց ասելոյ զանդրանիկ իշոյն՝ փոխանակել ընդ ոչխարի . խնայեալ լինելոյ ընդ նոսա և ձին ՚ի քաց որոշել հրով զանազ . ոչ նշանակ կէ փիլոն . յոյ . քննից . գլ . ԺՁ ։ Եւ ոչ սասրև ՚ի գլ . ԺՁ . ակնարկի բանիսն՝ ԱՀնաբերութիւն ՚ի նոսէնէրն՝ ԺՁ ։
(35) Օրինակ մի՝ ըսոփելոյն ։ Քան զայս անբան կենդանիս ձիոյ են, թակոյ լեալ պետէս ախտից հիւանդութեանց, ոմին իրի և քան պատանի մարդկան, ոչ ասէ արիւնատուէլ . պիտ . կենդ . ը . իմ . պէսք եղեն նմ և առանձինն արուեստի բժշկութիւն՝ ՚ի մատուցանել նմա ազգի ազգի դեղս գարմանոց , նա և ձեղքմամբ երակաց արիւն հանել, և օշտեալով կիսատատուտմամբ մարմնոյ զսխան փարատել : Այլ և ազգայն մատենիսն Ջառէ վեհեսիոս հռոմայեցի , ըստ այսմ սկիզբն արարեալ գրոցն . Ձղձա բժշկութ գրատուց մեծ , ծառէս փոյթ կալան մատենագիրք , գիրք յառնոց և լատինացւոց .

ընդունել բժշկից. և ի զառամ ծերութիւնն գալչելի և անշահագոյն զսա համարելով, զոմանս ի քաղցրամկին յուղարկելով անտառս՝ առ ի գաղանաց կուր [36] լինելով. և զայլս ի տուն աղօրեացն առ գերելով զենթաձգուելն հարկանել ծառայական ըստ պատասխանութեան։

ԺԷ. Այդ օրինակ և երէց վախճանին սորա՝ ոչ ևս առ ի պետս գալումանոյ մարդկան մատուցանին երբեք. այլ արտաքս ընկենցեալ լինի կերակուր շանց և շաղ դակեր թռչնոց։ Այս յետ այսորիկ չարութիւն իմն և ինասական զերուն, [37] ըստ իմաստասիրացն բանի՝ ի նեխեալ մարմնոյն սորա ասեն ծնանել յարանուն ինքեան ձիասատաց կոչեցեալ, յորմէ ասասկման լը նելով պատձառ։

ԺԸ. Այսպա ուրեմն ժամ է այսուհետև յանապատ կան սեռից գոր առ ծայրապատառ սորայս համեմատել չարութիւն։ Այլ որ և ոչ բնաւ, բայց միայն գՀելլադապոյնդ ի կենդանեացդ է, որ գնորին անպատմութիւնն վարեցաւ հետ. և երկաքանչիւր սոքա ի սոսկալիսն եղեն յաւէտացեալ բանսակունս ազին. անմաքրութեամբ ի նուէրսն՝ գոյզք, և անմոռ

Թէ

ի ձգի ոչ կենդանիք յետ մար-
ի գոյն, այսպս և արուեստ գար-
ի մանոյ գրատուց երկրորդ է
ի բժշկութ մարդկան. զի ի ձիս
ի և ի ջրիս հաստատել կայ և
ի օգնականութիւն պատերազմի, և
ի զարդ խաղալութիւն։

(36) Օրինակ մի՝ լինելոյ։

(37) Ըստ իմաստասիրացն. Զոր առ
առանօր և առորև գրէր է. օրի-
ի մէջ բերել քերթողահայրս, ար-
դարև կարծիք էր բազմաց նախ-
նի իմաստասիրաց (ոչ է տեւա-
նել առ արիստոտէլն. յոր ծննդ-
գրէր. է. գ. ժ. և առ ալիգիոս
սն. փոխար. ժԸ. և առ պլինիոս
սն. գրէր. ժա. չԸ. իԷ.) ի նե-

խեալ մարմնոյ չորրատանեաց ո-
նանց՝ ծնանել մեղուաստեակ մի-
ջատաց, որպս զի ի ձիոյն լինել
ձիասատացդ, և յիւրոյ՝ իւրաքան-
չուրց, և յայլոցն ևս՝ պիծակաց
և գոմէիսց. նաև նոյն իսկ մեղ-
բազգրծ մեղուաց՝ կէս մի գոյա-
նալ ի գիշեր արջառոց. ոչ և մին
լեն պրէ. յոր. բազմին. " Կայ յո-
ի գովչն զնա (զմեղուն) մեզուն,
ի ոչ մաքուր կենդանի է, զի նո-
ի խուրձ և յապակոնաձև մե-
ի ոտեզոց, որպէս բանք ևն յար-
ի չաւոց ծնեալ, որպէս և ձիա-
ի սատգ ի ձիական մսոյնոց"։
Ընդ գայսմանէ ունիմ առնանել
և առորև։

թեամբ՝ հաւատամբք : Այլոյ միոյմն ամբաստանեալ
ի մէնջ առաւելու խրթին (38) և յերազական քա-
րոք , և այն պի ի յաւար յափշտակողացն առ ձեռն
պատրաստ յօրինոյ . և անցեալ ինքն ըստ ինքեան
զգերբակայ անկրաւութիւնն տանի մյցանակս :

ԺԹ . Ասէ ապդ՝ որ այսպէս խակզգանէ միտչէ ի կա-
տարած բոլոր մասամբք խոստովանեալ կենդանիս
այս ցուցաւ ստգտանելի ի անմտութեամբ և մոլե-
կան վաւաշտութիւնք , (39) ամբարհաւոնձ միանգամայն
և անարի , անյագ յորկորմանդութիւնս , և անզարդ ի
գեղեցկութենն մասին . և համայն պարզաբար խակ սա՝
երևեալ յայտնեցաւ անմաքուրս՝ մոլը ամենայն չա-
րութեց ի կենդանութենէ և յետ վախճանի : Ապա
պարտ և արժան է ամենայն հանդիսատեսն իմաստ-
նոց միշտ պարանոց բերելով բանի , (40) և սմա կա-
րել զմեծագոյն ապաքոյութենէն հաւատացանել մըր-
ցանակս :

Որէ

(38) Օրինակ մի՝ Ե չէզոքեան : իբ՝ բայց խրթին և առաւելու բա-
րոք գերազանցեալ ամբաստանեալ եաւ մեր . զի նոքա գլխովին
պատշաճ պատրաստեալ ի պէտս ա-
ւարառու յափշտակողաց . որով
և առնու զյաղթանակ ծայրագոյն
անկրաւութենէ :
(39) Ընդհու օրինակք՝ անբարհաւոնձ .
(40) Ձին օրինակն՝ Ի ոմ : իբ՝ և
ասա լաւ կարի հաւատացանել զմեր-
ջին պարտաւանացն յաղթանակ :

( ) ՕՐԻՆԱԿ Ի.

Պարսաւ (1) Ի Լերին.

ՈՒ. Ընդ միտ աճելով և խուզելով ուրուք հմտասքաւ տեսութեամբ՝ լերկուս յայսոսիկ որ շեալ հատած՝ ի լեռնային և՝ ի դաշտային : Հատատեալս առ՝ ի ներքոյ երկնի իմացցի աչխարհ : Ալ և՝ ի սոսա դարձեալ՝ ոչ այնքան միջոցք վանաղանութիւն ըստ գոյացութեան (3) ենթադրի , որքան ըստ երկաքանչիւր (4) սովորականն յայտնեալ Ձանազին անյեղլափոխելի կրից : Ալ սան զի մին՝ զսանձաւլին և զատելեալն հեշտակերտութիւնքն ունելով բարեբախտութիւն , սանձնայնիւ անմահան՝ ի տաժանելի և յապիտաւելեն լինել լատակատանելի գժբնդակութիւն :

Իսկ

(1) Օրինակ մի՝ ածուած : Ջերբեր օրինակ պարսատական Ձառի առ քերթողահայրն՝ ի վէր լերին՝ ըստ նշանակելոյ՝ ի վերոյ ի բառ Ժանման կանոնիս՝ եթէ պէտ՝ ոչ դնէր ե գործոյ : Ակրդ՝ գոյացեալ գնաոյ երկրի բաժանեալ՝ ի լոյծ և՝ ի հատատատն . և հատատանն՝ ի լեռնային և՝ ի զաշտային կի հարթ հատատար . լեռնայինն կամ լեռնն տահմանի՝ ի բնաբանից , մեծ ամրարձութեամբ հոդոյ կի Ժայռի՝ ի հատարակ հարթատակէ երկրի՝ ի վեր . զոյոյ ջերջանակէ գոյութիւնէ տեսցես ինչ յերկնակայդ - Ժան . ւշ : Իսկ պատճառ պարսատանոյ նորին տատնոյ , ոչ զի անպիտան ինչ է , և արհամարհոյ բարեբնաւ տեսութեան՝ արհարհին՝ ի ձահոյ գժպատեհութեան արարածոց ձեացեալ , ուր ընդ հակառակն նկատի՝ ի կորուստ վայիւտ բնաջինջ յատեսո յարգաստ նենգաւոր բազմապատիկ բարեաց՝ ի գեղ առեղծեալ , այլ առ՝ ի հրապոյր համբակաց հոգեառութեանց՝ այլ ծանուցեալ՝ ի նախընթեաց օրինակիդ :

(2) Երկու օրինակք՝ հատեալ :

(3) Երկու օրինակք՝ ըստ գոյացեան դրէ . ուր և հին օրինակն՝ ի բուն կարգ բանիցն՝ գոյացութեան ենդրէի գրել . ի լուանցան գրելէ նոյն ինն ձեռաք ուղղագրեալ՝ ի ներքոյ կոչէ չակերտիւ զնանկ՝ ըստ . ոլով լինել ըստ այլ երկուց օրինակաց՝ ընդ գոյացութեան . այլ և մեք ետաք : ՅՒ՝ ի մէջ լերին և գաշտի ոչ պոյ զատ նախանեալ ըստ գոյացութեան , զի երկոքին են ի ներքոյ հոդոյ , այլ ըստ պատահման կի յոր ձեռին . և ի ձեռին բնաւորէ են , ինն այլ և այլ կերպ կի բառք , որով գոյացեալն՝ զսանձաւլին , ևն :

(4) Երկու օրինակք՝ խոտոռանէ ոսկրոյ :

Իսկ [5] երկբոդի՝ լեռնայինս՝ հոգառակ նմին խոցոտիչ և ցաւեցուցանող, և միանգամայն անասնելի հիքուվձեցն ձեռնտու. որ պժ խրմբերապոյն ինն և պակուցանող յոյժ առողջաց ամենեցուն միայն յերևելինն [6] իսկ Հանդէպ, ի տարակուսանս արկանել վասանգ յոյժ բռնաձիգ չարութեն ։ Իսա որում և այլն ամենայն պաշտեցեալն ի սմա արկածք գտնուն թէպէտ և բոլորեցուն քաջայայտ են և կարի յոյժ քաջաճանաչիք առ ի լսել, մի ինչ և մեզ վասն զպատշաճն արտաբերելոյ առաւել զամբաստանութեցն բամբասանս՝ դանդաղել ի ծուեցոյն մանրամասնաբար առաջի դնել լսողաց ։ Օ՜ ի մի զանխտրտելոյ այսպիսւոյս լեզի դժընդակութիւն՝ երբ անբրեալ ոտգայթ ի կոծանուէն միշտ [7] ըմբռնել ըզկեն մատչելով. այլ ի ընտելակրթեալք յասացլոցս՝ ի միտ ունելով զարութեան հոգատարձութիւն, զարժանաւորն եւեթ հնարեցին յինքեանս առանալ առաւել ազատուել ։ Օ որոյ զասատկապէս ըստգլատանս և պախարակութիւն՝ առաջին այսպէս վերաբերեալ է ակամայ [8] հանդատակոյ տեղւոյն կամ ոչածոյ ։

զ ։ Յաղագս որոյ առ գաւառս որոշեալ զատոյց երբ երբու [9] ոչ գինեան մի՝ ի գոյութէ աշխարհին, այլ զընդհանրապէսն զծով և զցամաք. և՝ ի առցանել առաւ խոյս առնել՝ ի խաղաղատուտ և յատարհամբեալն տե-

(5) Երկու օրինակք՝ երկբոդ ։ Ք՝ խոկ երկբոդի՝ որ է լեռնայինս հիւկ նմին լինել վշտացուցիչ, և նե։
(6) Օրինակ մի՝ յերևելին. և այլ՝ յերևելին ։
(7) Երկու օրինակք՝ ըմբռնելոյն ։
(8) Օրինակ մի՝ հանդիպակաց ։
(9) Օրինակ մի՝ երբ... ՝ի փոյթս ընդ ։ Յայտ է թէ ոչ միայն երկրին գի ցամաքի՝ այլև՝ ի ներքոյ ջուրց ծովու եւն լերինք և բլուրք՝ առաւակոյտ և ապառաժուտք ։ Իսկ զոր առ՝ ի հիւսիսային կողմանս առաւելապէս յանձնարել լերանց՝ Թուի նկատումն դրեալ հայաստան աշխարհի խնդրել, որոյ՝ ի հիւսիսային կողմանս են շարք մեծամեծ լերանցն կովկասու, և անդր եւս, որոց և բնակիչք լեռնականք անուանեցան. առա Թէոն՝ անխտիր՝ ի գրոյց և՝ ի սովոյ յիւր կողմանս գնասց երկրի գերասանին լերինք, որպէս և գուցա ։

տեղեաց յոլովագոյն ղժժընդակն հասեալ լալաւ փափաքելի և ընտանի ջարեացն իւրոց զհնութիւն այլնին խաստաշունչ [10] սառամանեացն վայրս ։ Յղ բուժ բուսն և անհերքելի սատարութեամբ օդոյ վարեցեալ , միշտ անբնակ իմն և աղիտագործ սարսափիւ լցեալ տեսանի ։ և ոչ զմի ինչ վայելչականն իրաց վուխթայ կատարել գործս ։

ՁԷ ։ Այլ եթէ այս այսպէս է , ապա կարի յոյժ անվայելուչ է քարտօղ նախամծողին Թէպէտա [11] և ի նմանել ալարաւ , որպէս ի լուսոյ խաւար՝ և զբարւոյ հաւս , անուանել պատճառ ։

ՁԸ ։ Ալիւ Հնմարտիւ [12] զսմա ասել ի դէպ է , ոչ զայլ որ նախահարս և ծնողս , բայց եթէ լսատ սոքայն չարուն զխաղխաղիչն երբեմն ժամանակի , և զբարձնդն պատշաճագոյն յարմարութեցն զարկածս ջնհեղեղին ։ յորմէ և զղջութեամբ իւրաքանչիւր ոք ,

(10) Երկու օրինակք՝ սառնամանեաց ։ և այլ՝ և սառնամա՝ ։

(11) Երկու օրինակք՝ բեղեր ինձ համն ։ իբ՝ ապա կարի անվայելուչ է քարի նախածնողին ոչ անուանել զպատճառ զպարտապատճառս , Թէպէտա և ի նմանել պատարաւ , ոչ խաւարն ի լուսոյ ասի գոյանալ ։

(12) Օրինակ մի՝ սմա ։ իբ՝ ծնող ոչ զպատրաստ պատճառի ասել զսոսա ջնհեղեղին ։ ա՛ն ։ Ալիւ յոյժ սկզբան կիմ հղալ նախի արատագրութիւնէ լերանց , ուստանք հասանելոյ՝ եթէ յառաջին ակնարկութեանն ոչ ի լինելութեն երկրի՝ անդէն լերանցք և գագաթունք ձեացեալ գոյացան երկիր ։ Իակ այլք ըստ կարգի ևս խնամատարութեն՝ իակզբանէ մակհատասար ըստեղծեալ ոչ զգունս երկրի՝ զջրոյն ծածկել ջրով , ի հրամանէն յառաջ երկրի՝ ժողովել ջուրց ի ժողով մի՝ և երևել ցամաքի , խառնեալ ջուրցն և յորձանուտս բանալ ընդմանէ ի ծոց երկրի , այնու հետև ի կոպմանէ կոպմանէ սկսան ուռուցեալ ձեացան լերան երկրի լերինք և բլուրք , վիհք և անդունդք , և ըստ այսմ առեն ի դէպ գալ բանին ։ առակ։

ՁԹ ։ 25 ։ Խոյբեան յառաջ քան զերկիր առնել , և նախ քան զանդունդս փորձել ։ և նախ քան զբղխել աղբերաց ջրոց , յառաջ քան զլեռինս հաստատել ։ յառաջ քան զբլուրս՝ ծնանի ես ։

Բայց և առ հասանելոյ ջրհեղեղաւ , որ և եթէ ըստ բնութեան պատահական նոսա նախի առատաւոր պիտանի լերանց , արդարև բազ յառացեալ էգաս նախ կազմել նոյ , և յայնժամ ի պատառել ապերասոյ անդնդոց եղև , ոչ պատմի ի ծննդ ։ Է ։ 11 ։ խառնամնդօրել հոտագնացութ ։ ի գէպ է խնամալ բղխմանց նախատուեցն լերանց գաշտանալ , և փոխանակ նոցա այլոց ամբառնալ ։ ըստ որում և փորձ ընդ գարս գարս հանգիպելով վկայեն հետ

յապականուի՝ ընդունելով [13] փոխադրուի աշխարհս մասուանք՝ եկեալ, ըստ առացելոյն իսահատոյ ուրումն, ի պահասել բարւոյն՝ սորայս երևեալ ծանուցաւ լինելոցն։

Ե. Յաղագս որոյ յիրաւի մեկնեալ այլմոդակապուհնս ի մեռացոզազգինն վայրաց հեռևմանէ, անդրմոլն իսկ զհարապատն ինքեան առեալ ընդունի ի ծնողէն համակնկալական սովորուի։ Ալ ասն զի չէ ինչ այս անգիտուհ ի սմանէ երևեալ սեռուհ. եթէ ի բանականաց՝ և կամ յանասունս կենդանեաց՝ և կամ ի թռչնոց և սնկոց պէտս հասեալ [14] ի սմանէ մասուհցին խնամք. այլ փոխանակ յինքենէ տածմանց, թէև զայդպացեալքն յոմանց բան զանազան հեշտալի [15] պաձարանաց ի ձեռս եկեսցեն վրիպակութեամբ, ոչ քարեքաստուհնէ ինչ, որքան թէ ծիւրակինն հարեալ դժբնդակութեամբ ընձեռէ կորստեան։

Զ. Նոյց ի բաց Թողլով զայս, տեսցուք [16] և զայնորժականն։ Մի՛ թէ ըստ ձահագունին ինչ իցէ ազնուագոյն կարգի. որ զանպատղուհնն սուլմամբ բերցոյն, և յիրերաց վերայ կուտակեալ մառաղխիցն Թունիւք [17] իբրև զպանծալի ինչ և յօգուտակարու Թենն մատուցեալ սիւտս՝ կամեցեալ յինքեանս ածել մուխս, ի նմին միտնջենաւոր հասոստեցաւ անքեզ-

զհետէ նորանոր լերանց կանգնելոյ, ոչ միայն ի մեծամեծ հեղեղաց յարուցելոց, և ի մակընթացուհնց և ի տեղատուհնց ջուրց ծովու. այլ և արկածիւ գետնաշարժուհնէ, և բերկրեալ բովուց հրոյ արտաքս հոսելով։

(13) Հին օրինակն՝ փոխադրու։ ՚Ի՝ յորմէ և խոխոջէ խրոխտանչիւր մասուհնք աշխարհիս՝ փոխոխելով յապականուհն գործան։

(14) Երկու օրինակք՝ ՚Ինմանէ։ Թերևս այսպէս խնամալի է բանս, եթէ՝ չէ ինչ անգիտելի սեռոցս՝ այն, զի առ հարկի գկարօտեալս խնամոց իւրոց զմարդիկ, կամ զանասունս կամ գլճուհնս և զոուհնկըս, (Թէ և ոմանք վրիպակաւ զարգացեալք գայցեն ի պէտս հեշտալի պարենից) փինկ տածէլոյ, և բարեքաստիկս առնելոյ՝ Թշուառացուցեալ մասանէ կորըսուեան։

(15) Օրինակ մի՝ պոպճատանոյ։

(16) Երկու օրինակք՝ և ընդ ուրիշ կողմն։ Այ՝ զընտաւորսկին բերմունս կամ զընդարձոյս գործոզութենէն։

(17) Օրինակ մի՝ Ընդնոփ։

քեզնաւոր կատարուէ։ Այլ զինչ արդեօք երևեսցին պատճառք զայն ասասցէ, եթէ ոչ զքամահելի անպիտանութենն ամենայն տեսողաց առնէան ցուցանել պատրաստական։

Է. Այս և սոյն պարզաբար զասացեալ մեծապատճառ թեքեցն և կամ զմրրկացն [18] կրեալ ունի յարաժամ դժբնդակուն. բնդ որ հայելով ուժգնութենէ այնմ՝ պատկառեալ արդեօք կենդանեաց փրկուէ՛ի չարեաց մասանէ վիճակի։ Այլ նմանութեամբ խոցանիկ դժոգի պարէս օրէնս ինչ հաստատուն և հաձոյս զնոսանէն ցանկապատելով յինքեան. և զնոյն դոգեալս զօրէն քանաւորացս վարժի լինի հրահանգի պանօրէնութեցն ցոյցս։ Այ երբեմն փախստեղուցանելոյ զծմականիսա մէջս. և այնպէս իբր [19] բնաւորնի և կամակատար մերձեցելոցն յինքն Ճնոտչի. և ի երբեմն՝ քնաւորականաւն անդէն յանկարծակի պատրիակեալ [20] մուռաղկով, յորում ի այլապէսիս կերծաւորեալ դիմակս, զրազումն՛ի ախմոյրագունելոյն ըմբռնելոյ՛ի սին խորամանկութէ վտանգելով, և յոչն Ճողոպրելի պահելով թշուառականութէ՝ ահա քան զամենայն աղէտս զնիքագոյնն ժառանգելոցն գանէ կորուստ։

Ը. Այս արդ՝ հայելով ուրուք մի քան զմի՛ի սոսա սասակագոյն աղէտս թշուառուէ, մեծանձնութենն կարծիցի [21] աննմանն ասացելոցս գտանել պատրաստեան։ Այլ ըստ անսխալ իրաց գիտելի է այսպէս. զի թէ չափաւորն այնր աղագաւ որ գանկալին

(18) Երկբ օրինակք՝ նրբէ։ յո՛ Այսպէս գայս գժբնդակ մեծապատճառութենէ կամ մրրկէ, ոչ պարզմտութէ ունի միօրինակ չարամաս. զոր վտանգ չարեաց անեսալ կենդանեացն՝ երեսս զգուշութեանն փրկութենէ խրատուցանէ, հետևի կարգով՛ի մասնէ առնոյ վիճակի չարեաց։

(19) Օրինակ մի՝ ընդէր։

(20) Հին օրինակն՝ խոշոլիեալ։

(21) Օրինակ մի՝ կարծիցէ։ յո՛ ըստ մեծանձնութենէ մասին հանգելոցի գտանել է. որ արդարև. Հնարելոս էր, եթէ միանգամայն և բարեչասիս էր՛ի տեսանել՝ և յարմարաս. ՛ի գիտութեան պէտս վճռելի՝ զորս և ունելով որչափ գտանել լիներ ընդ յիմմէնց, և հակառակն անհեգեդ գոլով նոյնքան և պատասխանելի է։

'ի տեսանելն է, և պատրաստ առ 'ի սակեալն վնասել պէտս, տանի՛ տալոյին առանձնաբար յաւելեալ ոյժոյ քարեխանութիւնս, օրհնել և առաւել կալցի առ այս անհեգեգն տալտրութիւն ։ Այլ եթէ այս այլ պատուակ հաւատարմացաւ, ապա զոյլ անպատշաճ ոյժն [22] և անչափ քան զառաջարկելոյս կայցէ տեսանել զոյութիւն ։

ԼԲ. Յորմէ անդրանալն և առնելին [23] պատմեան արժանի տեսութեամբն ։ Տի՛նա՝ ոչինչ վերջացեալ 'ի յաձախասէ՛ չարտղեան և անպատմելի և Հանուէ պաշտեցեալ հարտղութեամբ զօրութիւնն. որ առնելին պատշաճապոյն էր՝ եթէ նուաստն և ոչ առաջեւելեալ զառացելոյս [24] զիւրացեալ էպանէր ցոյցս. զի Թերևս առ պակասուէն՝ և հարճածոյն մանաւանդ հասեալ 'ի կրտղան լինէր ներդործութիւն ։ Այլ յաւէտ թշուառութի՛ն այն է, զի բան ունակութիւնն՝ և վնասմանցն ցուցեալ լինի ուժգնագոյն գործ, քան առանանեացն առելոյ առաւ հանդերձ բերմամբ 'ի վերայ իրերացդ զնեանցն և զկարկտոյն և զնոցուն հալմանմանէցն. յոյց 'ի հնո՛ առաւ ճեռաւոբեր լինն առ խեալ սղոխք [25] 'ի չարաշուքն հասեալ վերձակացոյն կացուցանեն անձինս 'ի տէրտուէ ձևի ։

Ճ. Այլ եթէ այլոց [26] այսպէս զնահարձակն պայծառութեց խարխարիլ առացաւ սա, յինքեան զի՞նչ ինչ վայելչակեանացն կարասաց ցուցանել զերեցկութիւն ։ Այլ առաւել զի յայտ խակ [27] յերևելութի՛ն լինի զի տեսի բաղմոց. վասն զի անչուժ 'ի քուրտաստանացն և

(22) Երկու օրինակք՝ այնպէ ։
(23) Օրինակ մի՝ ջրմացան ։ յո՛ յոյսի պարտ է ասացք առաւելութի՛ն յայլ գլուխ բանի անցանել, այն է՝ 'ի բառն զպտութի՛ն նր, որ ջուրացոյ ապերախտ 'ի գործ ածի 'ի նմանել. յորում լաւ և այր նուազ գտանիլ, զի առ պակասուէ զօրութի՛ն Թերևս և առկաւ չարիք հասանելին 'ի կրտղան ։

(24) Օրինակ մի՝ զէլուսանել ։
(25) Օրինակ մի՝ 'ի լուսնել. և այլ՝ 'ի լուսնափ ։ յո՛ յորոց պատճառն է ։ ասացեալ և ապակնատեսութեան գործ գտղոյնք, որք հասեալք 'ի վերձակացոյն յանարգ ապերախտի կացուցանեն զանձինս նոցա ։
(26) Օրինակ մի՝ այսպէսի ։
(27) Օրինակ մի՝ յերևելութի՛ն ։ յո՛ որ և այն յաւէտ յերևելութի՛ն արտաքին

և յայլ անտառախիտ և քաջուղիշ մայրեացն, և՛ ի գանազան բուսոցն և ծաղկացն հրաշալի առեսութիւնէ այնպիսի[28] ապաքէն և Թախուր յամենայնէ կացեալ ինոյ, մինչ քան զոր անչնար լինի յիշողացս գաղափ

և անպէտանապոյն կարել երևեալ յայս առեսութիւ։

ԺԱ. Կայցէ միտն յայնմանէ. զի յետ բազում ինչ անցեալ՝ ի վերոյ ասեալոյն ժամանակի՝ սա ապա ուրեմն զօրին ծանրաշարժ տատղտկալն ուրուք բնաւ Թեան[29] վիժածս և անցս ապտայայտել բոյսս, որ գանբժշկելին սորուն զեկուցանէ հեղգութիւնէ նշանակ.[30] և զայն ինքն սպաբար պալարուոյ բնծիւղութիւն՝ եթէ յարեգակնայինդ ընկալեալ շարժմանէ զիւրմէ, անկար էր և բոյս մատծուելն իսկ ուժիք՝ ի սմա իմանալ յեզանակի, Թող Թէ և կամաւորապէս առեսութիւ զիւրմէ առնուլ քննութիւն։

ԺԲ. Իսկ եթէ զմարմնական գոյութիւն այսպէս զսխաստանայ[31] ի բարի կարգէն եղեալ բանս, զԿողեւորաքանն մասանց օրէնսի ևս առաւելագոյն. յորոց Թէ և կամեացն իսկ ոք զիմաստասիրականն՝ ի մէջ առնուլ առեսուն, ոչպիսի օրինակաւ արդեօք զնորունն հնարեացն բերել լսողացն հաւասարութի։ Օ՛ի ոչ քաղաքացն յարմարեալ՝ ի սմա չինութիւնք, ուր խոշ հրդեհանիք և առեանք՝ և այլ ևս յօրինեալ կաղյուսիք. և հանդերձ այսոքիսի պահասագոյն՝ ի վայ երկայնն Թերութէ՝ ոլորտացեալ և՛ ի միակամանն, և՛ ի գինուորունն,[32] և՛ ի նաւասաստուածն ամենասքանչ

հիերատարանացն յայտ լինի բազմ։

(28) Օրինակ մի՝ այնպէս ապա ընդ նմին։

(29) Երկու օրինակք՝ վիժածս։ այ՛ երբեմն զվիժածս կամ անցուցեալս և բնեւորակին գանգատուն նոր յայտ առնէ։ Եւ զայն զայս գուցեաս քեալ բնծիւղուն գալարոյ, եւ Թէ զսկիզբ էր նա յապրեցութիւն չարժմանն արեգական, անչնար էր և խորհիլն ինձանէ յառաջ քեալ, Թող Թէ նաև արդեամբք առեանել և վայելել։

(30) Երեք օրինակք՝ և գնոյն։

(31) Ունի օրինակն՝ ի նորին։ և այլ՝ ի բուսնոցին։

(32) Ունի օրինակն՝ ի կարգին գրիչ և՝ ի նաւասքուն, ի լուսանցան ուղղագրէ՝ նաւասփուռն։ Հանձայն այլոց յորից օրինակաց։ այ՛ և բաց ի յառացիչ վայելչականացս ապա կատեալ Թերի գտանիցի, նաև

լուծ արկեալոց. յորս խոհականն զարգացեալ յա-
ռաջադիմութիւն։ Այլ եթէ ոչ վիճակեացուք՝ ի չէմս
լինան առեալ,
ժէ. Այլ արուեստ անցցեն խակ՝ ի գինին հասեալ ու-
նին (33) կատարելութիւն։ Այլ երբ յայրքանեայս սա ո-
րոշեալ պատշաճագոյն յարմարուցի՝ (34) և անբնաս-
նի ամենայն էիցս և յարդ արուզի՝ բանաւոր և մտա-
ւոր մարդկային (35) տեսակիս, ոչ տարբին սրտա-
կարծութիւնք և վերիվայրանքերայցս այսոցիկ առաուտս
առնուլ վերուցեք։
ժէ. Կայցէ ոչ մեծի չարեաց (36) և անբնաւելի Թըշ-
ուառութեան՝ առաջիկայիս՝ ի սմանէ զարծեցեալ վը-
ճարման. որ առ յոյժ (37) չարապատն միջնորհենաւո-
րեալ արկածի՝ ոչ միայն զբռոջախտութիւնն, այլ և
զանխուսափն ամուսնութի՝ որ պատճառ է զուարճասե-
րութիւնք և՝ ի կարդի դասեալ պարկեշտապոյն ժուժ-
կալութիւնն, այնպէս համառօտաբար բան կարէ-
յութիւնք առ իրեարս զեռնոյն գոյացութիւնք՝ յինքեանն
հրաժարեցուցեալ առհմտաց, զի թէ հնար էր
և զաշխարհ խակ առնոյն և զերկաւցեալն՝ ի վիճակ
հեալն (38) կացուցանել բնակչացն. այլ զինքն և ա-
ռանց յեզափոխութիւնք խակ ամ իրօք։
ժը. Այլ զի բոլորովիմբ՝ ի սմա զբարեացն էղև խոս-
տովանեալ մատուցս, բերս այդ և զառաջիկայիս
տեսցուք կարգք։ Ի սան զի ո՞ր ոչ համարձակեսցի
առեալ զուժգնագոյն՝ անկրաւութիւնք տոկուս բոլանդա-
կեալ,

(33) Կատարելութիւնք։ ցի՝ և արուեստն
ցի՝ նոքին օրինակի ընդ հակառակն
հանդիպեալ կատարին։
(34) Օրինակ մի՝ Ի սա ընտանի.
և այլ՝ Ի ընտանի։ ցի՝ որ և զբո-
կեալ գոլով յայրքանեայս բարե-
կարգութիւնք. որով և խորհ և ա-
ռաջ բանաւոր և մտաւոր մարդ-
կայինս ազգի, որոյ է յարդարել
զնոմ արարածականս. ոչ առա-
քէն առա կարծիք է երկուց ա-
ռաքինաւէցս՝ զնմանաւոր և զա-
րեւոյ կերպարանս ընծայել նմ։
(35) Երկու օրինակք՝ ի գեօղին։
և այլ՝ ի հարթայնի գեօղին։
(36) Օրինակ մի՝ Ի անպանելի։ ցի՝
անբնդեղ, կամ անասելոր Թշուա-
ռութեց՝ ի նմէ գործեցելոց։
(37) Երկու օրինակք՝ էրգոյսան։
(38) Օրինակ մի՝ յայսոցանէ։

կեալս . որ քաջայայտ՝ ի հարցափորձէ այլոց առեալ
ցայդ՝ լինի նմանալի ։ Վասնզի ինքն զանխափոխեալ
ծածկիցի , թէ հաստատեալ ընդ լուծմունս վայրք
ընդ [39] անկեալ անկիրճ սպասաւորութեան մոերմացար
յանբաժան և՝ ի բանաւոր կենդանին՝ բերմամբ միութ-
քանզիւրն հատարին արժանաւոր պարտապանութիւն ։
Այնոյն ամբաստանեալս՝ ոմն կիսոլի ոչ ըմբռնո-
ղող և առլցեալ ամբարտաւանութիւք , և ոչ ի ինչ
ըստ իրաւացոյն յառաջեալ ցուցանել օգնականութի ։
այլ ընդդիմ նմին բոլորեցուն՝ ի սակեալ պարտա-
մանել անխուսափաբար զգրկութիւն ցանկորդեալ կա-
տարել զպարծ ։

Ժէ . Եւ ընդ այսոսիկ հայելով ոմանց սորուն հո-
լանեալ առ ամենայնան յանդգնաբար առեալսն ,
ըստ ինքեան [40] առուգեցին առել զսոյն և աղբա-
տութիւն լինել ընդունակ , ըստ Չմարիտ խորհրդոյ
քննողացն , մարդկան՝ և անասուն կենդանեացն
յաւէտ մերկ և կոզոպուտ՝ ի պատուհասականադիւտն
լեալ Թագաւորական զարդուց , և յայլոց զանազան
նիւթոց՝ որ՝ ի բարեկեցութենն էրիթայ սիեաս , զգա-
ծեալս չքաւորութիւք ։

Ժէ . Այլ ես քաջընդրկի , ի միւսս անցեալ՝ յամե-
նայնս Չանազի՝ ի սեզրոց ։ Օ՛ի որքան առայեալն
զնուազագոյնն կոպոյտ գիտելի [41] գձձութիւն , այս
զասատկուն իմն ցուցանել նշանակ՝ զհամբաւոյն առ
կրեցեալ՝ ի սմին աղիտից . ոչ միայն առ մերձաւորս ,
այլ երբ անջինջ մատենիւ ընդ համայնահարհակատա
հնչեցեալ բնակիչս աշխարհի . որոց հիանալով և ա
հագինն գրաւելով առարակուսիք , և անդամ՝ զսո
նուն լսելոց անըմբեռնագոյն գժուարութիւք զբաղին ։
Ասէ այսպիսոյս [42] ըստ բնաւ երից անշահութե պատ

Ձա

(39) Օրի՛ ի՛ն՝ն՝ան՝ն՝ան՝ն՝ան

Ձեռն յարմարեալն ինչ սիրելութիւն ընդ ումեք միա-
բանելոյ։ քան արժանաւորին՝ և ոչ ընդ ումեք։ Կան-
գին Թէպէտև և խոստովանին չարհաւատութեամբ խմա-
դունիւ բանիւք զհաւատքումն յերբեմն ժամանակի՝ ի
սա անառակոց (43) պատուն, համայն սուղ ինչ գտա-
նելով՝ վաղվաղակի երթիւ՝ ի մահաբեր ինչ ագիտե-
րացեալ զբաղձալին երթեալ (44) կրեն քարեբախ-
տութեամբ։ Կամ կարի երանելի հրաժարումն. վասն զի
որ միանգամ՝ բերէր զառնուել երեւեալ յաշխարհի՝ ոչ
պարզապար անխոտան՝ ի լաւին Հանդիսի. և Թերեւս
հակառակին մանն երագ առնլոյն։

ԺԲ. Կայր առ՝ առանձնացեալ՝ ի բարւոյն, զիւն և
եթէ միանգամութեամբ ունի՝ անառակ չարութեամբ. և
զնոյն ընդ ժուժկալելոյն պղտիկան յաւելուն երկա-
րաձիգ ամանակաւ։ (45) որոյ հաստատուն լսա զե-
րազանցագոյն կալեալ առացուածի. և ոպատեալ
աշխարհիս վախճանի նմանութեամբ (46) և տար
բացելոյ՝ ի նմին հետեւման, առաւել քան զառաւել
զխոցոտիչս զերծուցանէ (47) անժուժկալն վտանգս։

ԺԳ. Կայր (48) զի՝ ի յաստեղոյն կոչմանէ էառ զինչ
քեռայն զյանդիմանական ամբաստանութեամբ պարսա-
ւանս, առ առ զի՝ ոք՝ ի տեղեացդ հաւատարիցեմք

քե-

(43) Օրինակ մի՝ ապուռն, և այլ՝ ապուռնս։ ՚ի՝ անառակոց ունին։ կամ գուցէ այսպէս պարտ է ընթեռնուլ, անառակ. յորում համայն առաքինեն։ Իբր Թուի խորհրդածել յայն բանս ՚ի գրոց՝ յորս բնաւիւն անառակոց անուանց ասի լինել ՚ի լերինս. ոչ այն ուրեմն. խմբ. 10. ի՛ս է. Երէ լերանց։ Իբր ՃՀ. 17. Լերինք բարձունք են եղջերուաց. և ՀԷմ ապառն նոպատիկաց։ Իբր երգ. Բ. 9. Նման է եղջերուդին իմ այծեմանն իմ որդւոց եղեաց՝ ի վէր լերանց բերելոյ։

(44) Իբրու օրինակք՝ իյնին։

(45) Օրինակ մի՝ որ հոսփոփոխեն. ի՛ն երեւս զմիանձնութեան մտից գրելոյ լերանց, ՚ի ծնն. խմբ. 26, և ուր. հմ. 5. ակնարկէ բանս. քան այսմ խնամով ՚ի պարտաւանս պատաշաձելով երթն. եթէ առ Թափուր գրով յետ բարեաց, և զմիանձնութեան ունի հանուկ չարութեամբ, որով կայ մնայ երկարաձիգ ժամու, հաստատուն պահելով զնոյն երթն գերազանց ինչ առացուածի, և ոչ ՚ի բնէ տարաստուած աշխարհի. որով եւս քան զնա առաւելիւ յաճախ զարգացեալ և զանազանելի լիցուս։

(46) Իբրու օրինակք՝ և փոփոխէլոյ։

(47) Օրինակ մի՝ անբռնելի։ ՚ի՝ անժուժկալելն կի՛ անուանել։

(48) Օրինակ մի՝ Էր։ և այլ՝ Էր զի։

բերել զասպատուհասութիւնն հանդոյն վարկ։ Այլոց և
ոչ մի ոք. իսկ զանօգուտս և զասահեցեալ յամենեցունց
երիցսեան վայրս. քանզի ըստ անկոխն և ոչ պատշ-
ելին լինելոյ՝ ահա զուրգահատասարք. բայց մ[ի]թազ-
գածուեն աղատաս, և ընդդիմամարտս զքոյն շընչ-
ումնիք՝ ի գերագոյն ջնասակատութենն՝ սա առաւել
լեալ սասահանոյ։

ի. Իսկ ապրի՝ յորժամ այսպէս մայրաքաղաքք աղիտից
և անմահան՝ ի պատշաճագունէն՝ չարտհամբաւ և
գառնաթոյնս անոճանեցաւ տեղի. և նոքր կարի լինչ
զպանծանաց և փառաւորման արժանի՝ զպախարակե-
լին հակառակ գովելոյն բնաւորեցոյց յինքեան պա-
հատութիւն. ոչ զկերակրանացն, և ոչ զպատասպարանն
լինելոյ, և ոչ զայլ ևս [49] վայելչականացն՝ ի կեն-
դանիս և ի բոյս մատուցանել բարւոք օժանդա-
կութիւն։ Այլ ի վերոյ այսոցիկ [50] արամի՞ս ևս զաս-
ուամանեացն բռնութիւն առ ընչեղենական հատուցանել
յատականուն արկածս։ Այսպա՞ս ոչ զի Թողլով զպատ-
ճառականացն անկ, յանհամբոյր նմին ձեռնարկես-
ցե զվայրապատ լինչ զգոլութենէն [51] առնել զկե-
ռեւսին. Թէ ոչ ի սրդատուակչուն ի միջ եդեալ
ստուգութենէ, որոշելով ի բոլորեցունց գովելեացն
զսա, [52] և սմա զծանրագոյնն հատուսցեն անհատ
ստացանն և գարհուրելի։

(49) Երկու օրինակք՝ ի վայելչակա-
նացն։

(50) Օրինակ մի՝ արամի՞ս և զսա՞։
և այլ՝ ամէն ևս։ յի՞ հատուս, կի-
ամատակարգս ևս զսա՞։

(51) Ի հին օրինակին ձեռնարկել։
յի՞ Թողեալ զպատշաճ պարտա-
ւանս՝ ձեռնարկիցէ ի զուր գո-
վելութիւնս շարագրել անհամեմատս
նմին. ուր ձգգիտս արդարութիւն
կշռելով գլխովին պարտ է որո-
շել զսա ի գովելութեանց, և հա-
տուցանել հանապազ ճշմարտագոյն
ստացանն, և։

(52) Հին օրինակին՝ ե զսա։ և այլ
ե սմա ընդարձակագոյնն։

Ճառ Ե ։

Պարսաւ (1) Աղթոյ ։

ա. Եթե ըստ բնութեէ իրաց Հայեացի ոք (2) գիտել զլաւն եւ զվատն զանկոյ՝ որ (3) ընծեղէն յերկրի, գոցէ զամենայնեան յերկուց հակառակացն խառնեալ՝ ի քարւոյ և՝ ի չարէ. և յոմանս առաւել գտանի զպատկանադրծ չարութեանն խառնուածն. և յոմանս (4) զկենսապատճառն քարութէ. և յայլս հաստատուն ունելով երկոցունց զխառնուածս։ Յորոց ոմն՝ ի գժընդակ չարացն ձանաչի մնջեկանդ տունկ արմատ, և մանաւանդ (5) եթէ նա չարագոյն։ Այնոցիկ այլքն զոր ինչ ունին՝ ի գոյացութենան պատահին՝ յոյժ նուազ քարոզեն զգիտուն, չարք՝ գչարսն կիրս, և բարիքն՝ զբարսն. ուստի չարքն՝ ի բաց մերժելով համոզել կամ գունով գձաշակողսն՝ ապրեցուցանեն. և բարիքն կոչելով՝ ի խրախճանական ձաշակաւորութիւն՝ օգտեցուցանեն ։ Վասն սա և ոչ ոմն յոյժ ուսեալ զանազանել, այլ երկդիմի որակութիւնքն խառնեալ, որ ի առանձինն (6) տարտամ չարուն՝ հատարակ երկոքեան մարթ վարի՝ ի գաւազ ներգործութեն։ Այսու գի վէրս՝ ի վերոյ գտարւոյն երեւոյթս փոխաբերէլ՝ ցուցանել հաճոյ և գունով. և՝ ի ներքս՝ ի խորհուրդն գտրանեալ ունի գգժընդակ չարութիւն ։ Ուստի և քարւոյն քաղ-

ձալի

(1) Վա՛ վերոյաւացել պիտոյ՝ ի մեկնին ընտրել քերթողահայրս առնուլ յօրինակ պարսաւական ձառի՝ զորմէն. ծանօթ և բնաւ նմի գրելոյ քան զնոմ բոյսս, և ցանկալի ուսոյն պատարեբութիւն հաճելագնաշակ խաղողոյն, յորմէ գինն ուրախարար՝ հատասար ցրնծոյ և խղոյ պատուհաս։

(2) Երեք օրինակք՝ դէպէ ։

(3) Երկու օրինակք՝ ընչեաւն, և այլ՝ ընդեղէն ։

(4) Օրինակ մի զկենսապատճառսն ։

(5) Ի հին օրինակն պակասի՝ եթէ. և այլ՝ ինչնա տարեր ։

(6) Օրինակ մի՝ ուրա. և այլ՝ ուրա տա տարեր ։ յոր՝ երկակի պատճառ խառնել, որ է անդհական հանգամանք չարուն, անհատիկ երկոքեան մարթն վարի՝ ի խառնել ։

Զայլն երևութիւնն բանին կորուիլ զառեսողան՝ ի մերձաւոր
բունէն. և ծածկեալ չարաւն լեալ մնհադեղօք գինւոյ
բաւ ներգործէ զդրժուն. և զոր ինքն ունի [7] կար-
ծիս ուրախանալ, և չհնարիտ զարտամութիւն զնոյն մա-
տուցանել ձայնակողային՝ ի սիրգանն և՝ ի կատարածն։
Ի առնոյդ անդէն պատահի բմպողային՝ նախ կար-
ծիք ուրախանալ, և ապա ցաւագին տրտմիլ. նոյն-
պէս սիրելական համբոյրք, և առելական կռիւք,
բարեբան գովութիւք միմեանց՝ և թշնամական ձաղու-
թիւք, և այլ ևս զանազան անառակութիւնք, զորս սա
բերէ՝ ի յաչխարհի իւրում [8] գիտացողն. և ամենա-
չար աղիտին պատճառ լինի սիրոյդ՝ բնաւ մտանե-
ցըն [9] պատահիւք։ Այս գի այսպիսւ աներկբայ ունի
ոտ պարտաւորին յանկուլ բանն, վասն այսորիկ և
ես ըսա արդարակ երեսանց բառն հարկ ապատո-
վիլ զսա [10] ըսա կարի։

ք. Այս նախ հաւելոյ՝ ի տեղեացն՝ ուր չար տունկս
ընծիւղի։ Այդ՝ բնակուն ունի սա ոչ միայն՝ ի գաշ-
տային չամբուտ ախտաժետ վայրս, այլ և յառա-
ւաժ զառ՝ ի հողս, և յանհարթ աւազինս, և յայլ
ևս բազում վշտալի տեղիս. որք յամառնայինսն տար-
մամբ աւազին ժուխցն վշտացուցանեն. և յայլ ժա-
մանակս հոսմամբ [11] լծանոյն բերմամբ հեղեղին։
Այլոյ առնուել ևս տարածեալ կրնի յիւրանման ըզ-
նատագոյն և յոյժ խորին վայրս երկրի. որ անչափ
ջերմութիւք տարափառատն օդոցն հոծեալ տաքին, և
զանկշիռ անցուդարձեցն տանին պարտաւանս. յորմէ
երբ յատկանալ կրկրոցի չժուժացեալ՝ ի բաց փախչին
կենդանիքն յամառնայինսն. և սա անցեալ [12] ինայ
՝ի մէջ անտանելի խորշակոյեղց աղիտից, և երբ ըզ-

տաս-

(7) Երեք օրինակք՝ ընծին։
(8) Երկու օրինակք՝ ընաշնարհ։
(9) Երկու օրի՝ պատին։ յոր և պատճառ այլ ևս չարաչար աղէ-
տից լինին՝ հանդերձ նմ մտառմիքք։
(10) Օրինակ մի՝ բաւ կարի։
(11) Օրինակ մի՝ ծանին։ յոր՝ որք յամառնայինն ձմեռս ջերմութիւք ա-
ւազային խաղին վշտացուցանեն. և յայլ ժամս հոսմամբ յորդ անձ-
րեաց հեղեղին։
(12) Ածին օրի՝ ինայ, և այլ հայկին։

տամ ասել (13) վասն ամենայն ուրեք՝ պատիւ և առաքինութիւն տարերացդ վասնզի , որք իրև զմար սերմն (14) և զմոլուռն բոյս՝ փուճ ասպարէսն ել :

ԻԵ . Ոչ թէրևս յիշատակ . վասն զի ոչ՝ ի բարի (15) ուսմէ բերաւ յօգուտ աշխարհի , և ոչ՝ ի բարի կնէ իրս բնաւորեալ ունի զպիտոյ իւր . այլ՝ ի չարահնարիչ դէմ դառնալ՝ տուեալ պարգեւ չարայ , և՝ ի չար իրայ մատչի տպատասխանութիւն : Այսպէս զի (16) չարասէն և մոլեկան ոմն ցուցեալ՝ մատոյց զոս աւետարանի պիտոյ աշխարհի . զի տալով (17) իւր օգնականութիւն զօրացուցանէ զմոլեկան կատաղութիւնն արկածս , և բազմացուցանէ զչարայարկան գիջումիս , և զայլ անկարգութեան վարս :

ԻԶ . Օ՜ որ ընկալեալ որկորամոլ աւելաստացու այլանդակայ , (18) որք զկարծիս քան զձշմարտութիւն , և զաւելորդս իրայ՝ քան զկարևոր պիտանացուս կալը ծեզին պատուհասական , իբր զբնութեան քարի համարել զվերջին չարս : Այսպէս որոյ փոյթ տարան մեծապոյն երկոյ տնկել և բազմասերել . զի տալա պաշտես

(13) Օրինակ մի՝ վասնիէր յաւելէ : յի՝ ոչ զատժանել վշտակիր , ևն :
(14) Ձին օրինակն՝ սերմ :
(15) Իբրև օրինակք՝ յոռիէ :
(16) Ձատան : յի՝ չարակիր , կամ չարեացատարտ և մոլի ոմն էցոյց և ևս զատ ևն : Ցծէնդ հանուձայն ոմոյ այլոց օրինակաց մտալի էր յատակ բերել զնախադասեան նոյ՝ իբրև հայր որթոյ , ոչ խնատաս սնոյցին ոմանք՝ ի բանէ անտի . ծնն . ԹԻ . 20 . Իսա սկսաւ նոյ այր հողագործ վերնէր գործել , և ևմէս այգի՝ և արբ՝ ի գինւոյն : Այլ յատակիկոյ պարտաւանս որթոյ խորհրդով արդեօք զանց արարին զնովաւ գիջումոզհօրս՝ ոչ յատեա՝ ի գործ ևս ի գէպ համարեցան նշանակել զնեղնակ որթոյն յատատկութեան հեթանոսաց . որք կեզծեցին գխնխեակայ կի բարեսէր զատաքինն հնարել և ուսուցանել ազգի մինչեան զարթիւ կատարծել այգեաց՝ ի պէտս գինւոյ . որով և պատճառեալ նա ինքն գխնխեակս հնգերգ պրիապեաս որգեւոլն իւրով իրև ցած արբեցուեց և շատչական գիջումեաց՝ ոչ ասի ի բնաբանիդ : Խակ զհանգամանս առատութեան ըստ հեթանոսական պատմանի այլ և այլ եղանակաւ բզմիպատմի ձեռացուցեալ՝ ի նոցանէ՝ Թողուեաք առնուար՝ ի մէջ բերել . զորմէ և լիով ձառէ գիտդատոս սիկիլիացի՝ ի մատենինն գիրք . ԺԴ . և ԺԵ :
(17) Իբրև օրինակք՝ էրէ :
(18) Երկու օրինակք՝ այլանդակ :

ցեն զանցատ. որիորամնդութեանէ զերծուիլն, և զատեբաստատութեան ապահովութեն պարարեսցեն բաղձանս. որք ոչն գիտացին Թշնամատակարանքն զաղտուստ չափուբասին գիւրութի. այլ մնջեալք աւելորդացն տագնաբոք՝ եռուն զանձինս յանտանելի [19] ծառայութիէ չարիս։

Ե. Այր բազում կարեօք պատանդեալ՝ անբաւ դարմանոյ կարօտի լիւր պիտոյ. յորս և փոքրիկն իսկ ընդունել մնասնդ՝ ի ձեռաց երկրագործացն. և սոսկալիկ աշխատութեբ տաժանել՝ ի բրելն և՝ ի բաժակելն, գաւելորդ [20] ուղիշս յատկաւել՝ և զօտար բոյսս խլել՝ ի՝ գետանատնատնձուէն՝ ի վեր ամբառնալ, և ջուրբ ոռոգուցանել. և զայլ ամենայն տանել տոյժս։ Այսուամենայնիւ են տաժանդք սորին, որք մնջեալ անչափ տաժանին զգաւն ծառայութի հարկանել. և զջայգ և զգերեկ ոչնել և տառապել յերկիս և՝ ի պահպանութեն չարիս։

Է. Այր ևս տագնիկ տաժանի, գժբնդակութեբն քննական չար օրինացն, որոյ խորհրդոբ կարի [21] ըռչտութբ վտրի, և ոչ ընդունի գոյզն կանխագոյն կամ անագան զառածան, այլ կշռի յիւրումն պահանջէ ժամանակի. յորում թէ տնտեսեցի՝ ի միջի անդէն վիճասի յատուհատան ծայրինն, ՚ի կանխագունէն՝ ցրտով, և կամ անդխտութբ զբերբիան խզելոյ ուռս. և յանապանէն, ՚ի գոյզն շարժմանէն պտղաթափ և ծաղկազերծ լինելոյ. ուստի անհնարին գժբնդակ լինել երկրագործացն զգուշանալ պահպանութեցս սորա։

Այսան որով [22] ՚ի հարկէ զերզեան, ըստ տեղեացն և

(19) Երկու օրինակք՝ ծառայութէ։
(20) Օրինակ մի՝ ըռնեալոյ։ Զատ ուսկիկոյ գլուխս որ մի բազմաց պետուէ որիորդն՝ գերգեցիկ նկատ բադրէ վիրգիլիոս յիւրումն մեղ շահականի, ե. հմր. 397. "Ահա
, և ա (ասէ) ինան վատառակր խոչ
, նամոյ որիորդն, որում ոչինչ երբ
, բնաք շատ է և կատարեալ...
, յետ կատմանցն և յառմանց.
, յետ մշակին պղերգին կարգի
, որիոց վատառակարկ նուհապան
, ձայնելոյ, ինոյ նման անդրկն
, փութալ զնոյն շրջել, և ըզ
, կոչտս երկրի մանրել, և՝ ի հա
, առնուլ ժամանել ոչխարացն
, յարկածից օգոյն զգուշանալ։
(21) Երեք օրինակք՝ ըռնդութէ։
(22) Ի հին օրի՝ ոչխարն՝ ի՝ ոչ՝ վի
այսպան խորհրդոբ նր զոր առա

և օդոյն փոխոխման խոբեալք. և պատուհա՛ս առնեն գյանցանացն՝ զանբերութենն դառնապոյն հարուած։

Ը. Խայթ քան զասացելոյն դերապոյն առնէ զանպղտապատութենէ մարմնոյն պարտաւանս՝ ըստ նըմին նաձև հասակին և այլոց մասանցն ոգելուճ։ Ա՝ սան զի հասակ ունի ոչ ըստ բարձրութենէ ստէղնական արտուճածոյ [23] բարձեալ՝ ի շքեղութենէ, և ոչ ըստ ծայրից վարսաւոր ոստոյ գեղեցկակերպ. այլ գեառնանախանձ և երկրաքաշ, [24] և անմրգ և անբարդ, զորին սեղմեռնոյ գերեսոք երկրի տարածեալ՝ ի կոխումն. և ամենայն տգեղութիւք և տկարութիւք զդաժեալ քան զբնաւ տունկս. վասն զի ոչ զորին այլոց՝ կարծր և տևող ունի [25] զտորրն, այլ միջատաւր և վաղափուտ և յոյժ տկարագոյն։ Ասաի ոչ՝ ի մեծ կամ՝ ի փոքր շինուածոյն կարէ մասանել՝ ի պէտս, և ոչ՝ ի յայլոց արուեստաւորացն կահս որովք վայլին. այլ միայն՝ ի նիւթ հրոյ [26] որովք մասուն խթք զանպիտանն յամենայնի։

Թ. Այր և զպաղհասուբենն [27] յամրութիւն ոչ միայն քան զերմանեաց քերթ, այլ և քան զբոզուամ ծառոյ ապաժամ հասուցանել. և գրեթէ հուսկ յետոյ ամենեցուն գայ՝ ի կուրծս՝ զսուղս թողեալ զկնի։ Ասաի բազում անգամ վթարեալ՝ ի դառնաշունչ օդոյ՝ թշուճասացուցանել զերկրագործսն, և զկնի բա-

(23) Օրինակ մի՝ բարձրացեալ։
(24) Օրինակ մի՝ անբոփ. և այլ՝ անբար և անբարդ։ յի՛ ըստ երկայնութեանն ձիւղոցն ոչ ունի զհասակ ամբարձեալ գեղեցիկ յօրինուածոյ, և ոչ վարսաւոր վերջոյ ոստոց վայելչացեալ. այլ զերեսոք երկրի ճապաղեալ, անկարգ և անկարդ երևելով, և՛։
(25) Օրի՛ մի՝ պարզն. այլ գրչաբաւ։
(26) Հերիս օրինակս պակասի՝ ըստ։ Իշխէ. ԺԷ. 2. Ձի՞նչ լինիցի փայտ որևուն յամ փայտից ծառոց՝ որ ինչ ի փայտս անգամուի։ Ո՞րպէս առնուցանի ի նմանէ փայտ ի առնել գործի ինչ. կամ առնուցանի ի նմանէ ցից ի կախել ինչ ամանի անօր ինչ. քանզի ի հոգոյ ծառոյս փառնալ է. չի ամ ի յամէ ոչ ոք նորա ծախէ հոգ, և պահսէ ի պատ։
(27) Ձինն օրինակն՝ յամրաբերն է։

բաղում էրկոցն արձակէ յիւրմէ ունայնս։
Ը. Եւ ես Թերևս մարինոյս անտարակոյս տխուժութենէն
փոքրագոյն է ասել վասն հոգևոր կրացն [28] խազ-
մուբ. զոր չա՛ս ոչ լսա՛ս ինքեանն առաւել քան յայլս
ցուցանել, զօրէն դէպղ՝ զոր ունին զօրուն. զոր խե-
լացնորեցուցեալ ընկերութ՛ յանմտուն, և յայլ երկս
մասունս վատնեալ է. ուստի ոչ [29] կարեկիր ընդե-
լուզմունք բերէին յիւրս և՛ ի բանս ըմպողքն. այլ
խանդն և անկարգաբար զօրէն խելագարեալ բնու-
թենէ՛ ի չարախառնակեանս՛ ի սեամանգձութէն։ Վասն
ոչ գիտէ եթէ տալդեալ անապակն՛ ի վերէն որովհե-
նէն վայրս՝ զախտոգանան և որ շուրջ գնովաս սրատ
դիակիսին [30], և զայլ մտաւոր փորտիան առ հասա-
րակ պատքեցուցանէ անչափ ջերմութեն [31] պատահիմ.
և ապա՛ ի տորուտս փորտուեացն ցոլոյեալ [32] չա-
բահոտ գոլոյնք զօրէն ծխախառն հրոյ գլխովնայալ
հոգն պատին, որք գիսեղապատմակն և զջուտս պորու-
տական՝ որ կոչին [33] մուք, առ հասարակ կիզեալ ա-
պուշ

(28) Օրինակ մի՝ խազմուբ է։ ցր՝ և
յայլս վայր առացեալ ըն մարինոյ
անտիտան ապերասիճ տորս որ-
պարս փոքր է՝ համեմատել վերջ-
գոհեան հոգևորականին. զոր առ՝
երբև զդէզ ինտակոր՝ ոչ ոյնչափ
՛ի յինքեան ձեռագեալ, քան Թէ՛ ի
յայլս անցանել ցուցանել զներք-
գործս նոր. զորս և յիմարել-
ցուցեալ արկանել՛ ի չարութիւն ներ-
հակեալս բարուկան առաքինութեց-
ցն՝ յանեծուած, ՛ի աղջախտութենէ,
՛ի վատորոշութ՛, և յանկրատուն։
(29) Օրինակ մի՝ Ւ-ուֆաս։
(30) Գ-ԻՆԼԻՀՈ։ Ընդհանուր անուն
գոանեի և՛ ի հին քերականսէ, ՛ի
գԼ. յՀ. առուտս։ "Ւ-ուֆայ-ուտս
ՙ ընդհանուր անուն՚ է որ նախ ներ-
ՙ կուք յանդիման ունի զողորմին,
ՙ որպիսի՚ գիսեղիկոն" ։ որ ըստ
հնչման համեմատի հերքեցուկան
ձայնին՝ ՀՐ-ԽԱՅՅՏ, կամ ՀՐԽԱՐՅՏ,
փիլիքիս, կամ փիլիքիս, որ նշա-
նակէ երկփեղկեան կամ երկփա-
կանք. զոր և վարէ հնոլկրատեա
՛ի բացատրութենէ բժշկական ինչ
պրծեացս։ ա։ յՀ. յոդիս. ։ 23։
[31] Ա-ԼԼ առատապար երևի առնել փո-
խանակ այնմ Թագաւորեալ՝ ի նեղ-
քին կազմուած մարդոյ՝ զոր յատ-
կապէս կոչին յունարէնն ՊԵՐԻԿԱՐ-
ԴԻՈՆ։ ԲԷՆԻԵՒՆԵՆՆ, որ է մկրտ
նատրք և պարկ ՛ի վերուստ կոչել
զ ՄԻՋնացականքին, և շուրջ պատ
զնամ սիտնգատեան սատրեին պրովոյ-
նեն. Թէպ ՛ի պարկին ունելով զբա-
ստանեքսն, զաղիս, զիմպծատեն և
զայլս, զնա-բազատեցուցանե՛ ի նոցանէ
նաև առատձինն պատելով. որով
Թերևս ՛ի գէպ պոյ նման կոչել
երկպատիկ, այս է՝ կրկին պատող։
(31) Հին օրինակն՝ պ-ոփոխ։
(32) Ոմն օրինակ՝ գ-ոբ-ահոգ։
(33) Օրինակ մի՝ Ն-ոյ։

պահանջէն . և յիւրմէ գործոյն ընկերեալ յընդդէմ մեղուսն (34) ածէն ։ Ուստի մեռցին հեռևեռալ նը֊ րա սպառաւորք՝ թագաւորն , տխեղծանան և զգա֊ ուելիքն , մինչ զի անհեգեգս շարժին բոլոր գործա֊ կանքն մեռանելոյն , և տեսուչքն այլանդակութեամբ յա֊ ծին , և բերանն զօրէն անսանոց անպատկանաւոր արձակէ ձայնս ։

Ը . Նոյն գոյս ՚ի քանական աշխատանէն յանսանոցն լինուցանէ նմանուելի , յայտ է թէ և անասնական ախ֊ տից՝ բազմախոհութեն առնէ հաւասարութիս ։ Այլ մանաւանդ զի սաստիկ ջերմութեքն գոյ նեղգործէ՝ իբր չանապարհաւ ածէ յօրիորամբութեի . յորմէ ծնանին անչափ զեխութեքը (35) կաղանաց գինւոյ , և անխուզ վաւաշոտութեք շուայտական չարկարանութեց ։ Օր զիտացեալ (36) վարդապետ ոմն՝ կոչէ զսա ար֊ մատ զեղխութե . որ բորբոքեալ ածէ յանսաւոյ ցան֊ կութիս սղջմալից գործոց ։

Ժ . Այլ հնացուցեալ յեզուս ՚ի խնդիրս վաստարտու֊ թեի ։ Վասզի ո՞չ գիտէ եթէ գոյս ՚ի հեշտութենան գլեալ ընկենու , (37) անդէն գրաւէ և յերկչոտութի . զիան գի բնաւորեցաւ ինն հեշտախոտական պղծու֊ թեցն հեռևել զարհուրանքն , որպէս հակառակացն ատա՝ աներկիւղութեի ։ Ուստի (38) կոմիկ հեշտ ցան֊ կութեքն ըմբռնեալ ածէ յերկիւղածուի , և կամ ե֊ թագ յանպղծութեամբ , որ է եղբայր երկչոտութեի՝ ընկենու յանապատութեի ։

Ժբ .

(34) Երկու օրինակք՝ հալածէ ։
(35) Օրինակ մի՝ խոպանաց ։ յր՝ խոտոզանաց՝ կի՛ գրգռմանց ։
(36) Վարդապետ ոմն ։ Բազում են հարց և վարդապետ եկեղեցւոյ ամ֊ բաստանութեքն զդիեալ՝ ՚ի սակս արբեցուի և անառակութե , այլ առաւելապ ակնարկէ զբան Տաճե֊ ցւոյն վարդապետին վկայեալ ՚ի սկզբան գրոցս ։ Ե . 18 . Ոչ թէ արբե֊ նուք գինւով , յորում գինովի , այլ լերուք լցեալ Հոգւով ։
(37) Երեք օրինակք՝ անդրէն ։
(38) Օրինակ մի՝ Համէ ։ յր կոմիկ կայ՝ ախորժական հեշտ ցան֊ կութեքն ըմբռնէ՝ ածէ կի՛ յերկչո֊ ւուի և կամ ՚ի ծայրագոյն ցան֊ դնելոյ , որ է եղբայր երկչուա֊ թեի . և այնպէս լուռ երկրպագելի֊ թեցն ևս ընկենու յանապատութեի ։ Ա֊ յլ զի ընդ ասելոյ երկչուաւո֊ թի յանդգնէ և արհնութեի , ասի ՚ի յանդգնէ զի արհնութեի . ասի ՚ի

ժբ. Կայցէ ընդ աջմէն ոչ ծանրեսցէ զաս, և անխրատու թեան գործոց գործօնեայ. վասն զի այնպիսի դրդէ յանցեալ [39] զեղխութիւն զրմնոցան, մինչ զի ոչ՝ ի գործս ան Թողու հայել, և ոչ յիրս մտպիսան դառնալ, և ոչ ՚ի կենցաղօգուտ երկս արհեստից կանխել, և ոչ փոխահատոյց լինել [40] իւրաքանչիւրոց սիրոյ և երկիւղի պատուոյ. այլ յայդմէնէ միտնէ յերեսից պատրէ ՚ի պորտաբաստան զեղխութիւն դեղել։

ժգ. Աւատն գատարկութիւնն և որկորամոլութիւնն զոր ուսուցանէ՝ անօրինութիւն և անառակութիւն համանպատ մայն լինին պատճառ։ Վանդն ոչ զգոյս և զհայրեղն ինչս ծախեն յորկորամոլի, և ՚ի կենցաղօգուտ գործս ոչ պատրաստեն կանխել, [41] հարկ է ՚ի վերայ հասանել և կարօտութիւն աղցաւոյ սիրոյն ստիպ պատահել։

ժդ. Վասն որոյ անդէն իսկ սկսանելն ստել զինս իբր [42] զերծանելի և զպատերազմիլ կենցաղ, և ՚ի քութիւն և ձաղանաց առաջնորդ լեալ։ Այլ ժուժ հալ կրօնաւորաց և հարկաւոր բաւականութիւնն շատացելոց՝ բնաւ իսկ առելի ՚ի՝ իբրև զաւելորդ ՚ի կենցաղ մարդկան մտեալ։ Կայցէ Թէ և սիրի առ սուղ [43] ինչ ժամանակ ՚ի յորկորամոլ Հակաձանաց.

որ

(39) Օրինակ մի՝ յանցած։ Եսայ. Ը. 11. Վասն այնորիկ որ.... զերազանց և բնչեաս և զնարս և երփնիկ ըստ զինին ըմպեն, և ՚ի զուրգս ՚ի գիշերոջ, և պերճանան յեռաց նը՛ ոչ առնուն ՚ի միտս։

(40) Օրինակ մի՝ խրատաբանէրոց։

(41) Օրինակ մի՝ հարկ է և ՚ի վերայ հասանել։ Այլ հարկ է և կարօտութիւն կենցաղական պիտոյից ՚ի վերայ հասանել, և առեալ պատահել նոցա։ Որում քաջ վկայէ և խնամատուն. առակ. ԻԽ. 20։ Մի լինիր ուրէք ընդ ուտողս գինի, և ոչ նախանձիլ ընդ հանդիսա-

ինչս մոյ վաճառուց. պի ես սրբեցից և բուսեսցին ազգատոհմի. և պիեղեն պատատոփոնս ես գնեսցի։ Ես 29. Ողոմ է ինչ. ոմն խուժելոցի.... ոմն ապականիչ է և ոչ ոմն ՚ի գործոց իմոց.... ոչ ապականեսցի։ Եսայ. Ե. 11. Վասն այնորիկ որ յառնեն ՚ի գիշերոջ. և հետեւին սոր գինեբերմունք լինիցին։ Մի՛ սրբեցներ գինեսս.... ապա ըմպէ ՚ի քաղցրութենէ գաւաթանց. և ՚ի խնձոյս սրտից քոց ես. ոչ ոմն ՚ի գործոց իմոց ապականիչ է և ոչ ոմն ՚ի լերինս սրբութեան իմոյ։

(42) Նշանակ օրինակ՝ իբրև։

(43) Օրինակ մի՝ սա սուղ։ այլ Թէ և սիրի ես սա փոքր մի ժամ ՚ի յորկորամոլ շռնայութեան, ոչ

որ փոխանակ ոչ պատուէն զպնդութս , և ընդ փառաց զգեցեալ էն զամօթալի ձաղուածիս . այլ սակայն և նոքա ի հասանել կարօտութեն , գրաւէ և յերկիւղ տուեալ աղցատութեան որպէս առասյաւ , իբր գաւազք ի թշնամութիւն դառնան ։

ԺԵ . Կայցէ տեսցէ ոք զսա և երկրագործութեան առնլի յեղանակաւ կենացն , վասն ոչ լսոյ ինքեան ունել զերկաբառնութեն զօրէն այլոց անկոցն . այլ թէ շահ և եթէ սակաւ տեւէ՝ միանգամ օգնականութեամբ կարօտանոյ . (44) կայցէ թէ դժնդակ դէպքն դէպ ի գարմանոյ , ծերացեալ յատկանութեան դառնոյ . և չարագործն խղճմտալ սրոյ արկնիցեալ ի կենացդոյս քերծի ։

ԺԶ . Նա զկնի հասման՝ յանդիմանէ , և յանդիմէ մտացուածն երթայ . զի ոչ ի ձեռն կենցաղավարութեան շահ հնոց յիշի , և ոչ արագահասութիւք (45) շտաւեալքդ ի պատգածնութեն . որք մեծագոյն երկոյղ յետ բազում ամաց հասանեն ի չար ։

ԺԷ . Լաւ տունկ որ այսպէս բոլոր բնական պատահմամբք տարաւ զպատուս , և առպականացու և մերկ թեան պատճառ այլոց ցուցաւ , զո ոք ի վայրենի և հայր յրնտանի տնկոց ածեալ ընդ սմա բազգատեցուք . որ հանգոյն սորա չպտուեաս կշռեսցի ի հալ և ի կրեալ զուգահաւասար տնս ։ Այլ ևս ոչ ոք , բայց առնեւին վատթարագոյնք ի տնկոց՝ սերմանն (46) և մը

(44) Երկու օրինակք՝ ցոյց ըէ ։ յր՝ յոլոց եթէ փորր մի թոզացոյն ի դարմանոյ՝ առպականի, և այնուհետև չարաչար խղճմտի սրոյ արտաստի խրել մերժի ի կենցաղոյս ։

(45) Օրինակ մի՝ չտաւիղնոյ պըղնձոյ ։

(46) Երկու օրինակք՝ սերմանն ։ Մխիթարն առասպօր լծակցել ընդ մրնոյ՝ և համեմատել ընդ որթոյ . ոչ երեւի լինել բնաւին և ծանօթ սերմնաբազային՝ որ է ի սեռս բանջարոց պարտիզայ , այլ բոյս ինչ հասարակ վայրենի տեսակ սերմնոյ , որ համանուանաբար և առ հելլենս կոչի σικυός . որ և չէ ինչ այնչափ օգտակար ի սեղանոս Հաշակաց . այլ մանաւանդ պատշաճի ի կազմութիւն բժշկական դեղոցն . ըստ որում ցուցանեն նախնիքն բնախոսք ։

առաքելոյն . փիլիպ . գ . 18 . ա՛ն՝ բռնացեալ խրխնջոյ է , և ֆառաւ ամբն խրխնջոյ . տակաւին և նոքա ի բազանել կարօտութենն՝ ըմբռնեալք երկիւղիւ պակասութեան կարևոր պիտոյից . որպէս գաւազանեալք ի թշնամութիւն դառնան նմին ։

մոլենի. ոչք մարմնովք նկնահասակք և գձուձ են հաւասար սմա, և վատախառն խոշակասուն պաղովք մատուցանեն ախտաժետուն ձաշակողացն. և զկնի հատմանցն՝ յանպիտանուն (47) համանասկս մատչին։

Ա. յլ սա և գնացա վատթարուքն քաջ՝ ի բաց գերազանցիկ՝ մելիկան խեղճայեղուքն զոր ներդործէ յլմ պաղն, և բղջախոհ գեղխուքեամքն, և սաստիկ աշխատուքքն զոր հասուցանէ գործողաց, և այլ քաղցմ չարեօք. զոր ոչ սոքա և ոչ այլ ոք՝ ի տնկոց բերեն հաւատարուքն։

ԺԸ. Կրտ արդ՝ տունկ որ այսպէս (48) երկքուսի խեղճացուցաւ բնուքեամբ. ՚ի չարահնարէ (49) հայթայթանօք գտեալ բերաւ յաշխարհ, և ՚ի չարաբոյն ախտաւորուն մատչի. մնուցանողացն գժընդակ, և ապառումք ըմպողաց հիքուքե պատճառ. մնալունցն արդասեօք ախեղճ. հոգևոր իրաց վատթարացուցիչ. ՚ի կալն՝ կարեօք պատանդեալ, և ՚ի հատանելն յանպիտանուքիւն երթեալ։ Ո՞վ ընդ ոք այլ քան զայս պարտաւանս կարասցէ հատուցանել (50) սմա, քայց թէ սա՝ իակ կարպետացի գլուխ բազմախանդ պարտաւելացն ամենեցուն։

Որ

(47) Երկու օրինակք՝ նայնպէս։ | ոյզ ցուցաւ ՚ի սկզբան Ճառիս։
(48) Օրինակ մի՝ երէցոյ ոչ խեղ։ | (49) Ընդ օրինակին՝ հայթէնաձոփ։
ի՝ երկդիմի կամ կեղծաւոր բնուքե՝ | (50) Երկու օրինակք՝ նմա։

( )ԻՆԱԿ · Ը ։

Պատասխանի (1) Հաւատոյ Թէ ։

ա. Եթէ հաւատասցես որ քննեսցի, զինուել քո լուր երես, որք ի կենցաղոյս վարին ի մէջ մարդկան, ծնունդ տատանելի և ապաւէնն չար գայթ քան (2) ի նաւ արկուեն գոլոն · ուստի գերապայն և անբաղդատելի ունի զպարտաւանդ քան զամենայն երս ։ Նա այս (3) Թէպէտ և սաստիկ յայտնի է ցուցիչ երացն, այլ տակաւուց՝ որոյ (4) գնդին ինչ զանխափանելի է գժբնդահուէն ազգս, և փորձեցայք անցանել բանիւ ։ Քրիստ՝ այլեայն սաստիկն (5) որք վարին յաշխարհի երք, եթէ ունիք սուր և ունիք յոյն ուենն զիշատալ արտաքս Թեանն տեառնէ, զնդ նմին խառնեալ բերիւն և զմիմեանս տալ բարեացն Հեշտասէր Թեան · զինուորութիւն՝ զաստի անդր արտաքսիլն Տանդ երս՝ և Հոգեալ ի հրեշտակսն · և (6) շինողքն

Ը

(1) Պատասխանին կի՛ արուէստ տեառնատուէ՝ ի բժշկասաստիկ կարեւոր արուեստիցն Քրիստոսի պետութեան, որով և ի ոչնչոյ գոլոյ գոհէր, այլ յիչ բերի տառ պե՛ զ · ա · ր · ի · ի բառիցդ առեալ ասելոյ զոր ցաւ, և վերջին յանգիրն է զոր Տառնատեն՝ ի տակս ազգի ազգի անհամար մեռանելոց վասնզայն, մանաւանդ արհամարհով առ Տէր և մոլորեալսն առաջել կոչնողացն ի Թիկունս առաջնոյ պատէ · մինչև լինել յառաջս, և Թէ որ կամեսցի մատնէ զանձն ի Տալ կամ խեղդել է · կի վերջին անտեսութիւն յառաջս, և կի ցանկացող անձին կորուստն ։ Ալ այսորիկ և յաջողութիւն շ երբ

Ը

կար Տառապեալ Տանապարհորդու Թեան՝ պատեցեալ իմն Տանդարեալ էր նոցին, առանձինն յանդգնեալ մեռանել Տրաշագործեալ արուեստիդ բնակութեան, այլ անկարելի և փակ Թագաւորեալ ի նմին վայրի ։ Այս և ի այլ միսս՝ զինուորութեան Տեմատ ի զօրսն ունայ զոյգ իւրաքանչիւր ասելոյ զիտալ ուրեք խնամոյ Տանդարեալ ։ Ժ · ի միակ Տոխոխեալ մուրեալ Տնարաւոր ոչ վերադրել կամ զինոյն ։

(2) Ծրինդ մի՛ գնասուրեան ։
(3) Ձորք օրինակ՝ ընդդէմ ասին ։
(4) Երկու օրինակ՝ գոյն Թե ։
(5) Երկու օրի՛ ոչնչ · ո ընդ ամենայն
(6) Երկու օրի՛ · շինողքն ։ ջ՝ որ

Ը

ձմեռ, զաւազակացն աներկիւղաբար՝ և՛ ի գիշերային ան-
նպաստ հանդիպեսցի. և Հանապարհորդացն երկիւղ՝ գիշե-
ռասուն և զերեսեցի (7) Հանապարհացն գիւրասցի, և
սիսիմանս օձեւվանացն խրախուսեսցէ. նման սոցա և
այլ ևրք բերէն գիշերասէր գիւրասցի։ Ասէ նաւարկու՝
և ոչ մի յառաջադոյս խառնեսցի ունի մխիթարու-
կիւրն տագնապոյս. ոչ գիշերասուն և զերեսեցի Հա-
նապարհորդացն (8) գիւրասցի. և ոչ գիտասցի օձե-
վանաց՝ և զգիշերային հանդիպեսցի, և ոչ զաւազակա-
ցըն աներկիւղաբար խաղաղասցէ։ Այլ յամենայն կող-
մանց զօրին ջուրց բնաւ անդադար բերի՛ ի վերա-
կան. և անասնակ սիրեք և անխափան խնդութեամբ
արտունեցեարբք պատանդեալ է. և երբեմն զահոյան
՛ի Հակառակ յամենայն ժամ առաջի ացացն նկարի,
գինի, ընդդէմ երթալով անդադարելի բանակաց։
Ա ամենայն զօրին անբաժ բարեաց՝ անխափան գովաբ
անկն զաւարաւանան՝ գերազանցեալ (9) զամենայնի.
զոյց պահապանակնա և Հա թիկնա և ոչ (10) կարեմ
բան արժանոյն արտայայել, այլ բան կարի անցեալ
ասացեալ՛ ի բնաւ մնասուց։

ջ. Այս նախ հաւատով՝ յանկոյս և յարաժամս գաղ-
ջուն երեսաց, և ոչ յանուշահոտութեն հոտոտելեաց
երեսան. ոչ պատուղ (11) աերմանց՝ ի խրախճանու-
Հաշակաց, և ոչ տեսակք կերակրաց պատեալ՝ ի ըս-
գոսիանս մատց գոսիցին (12) խաղիք. այլ յամենայն
կերակրաց ամենայն զարդուց ատակեր և ամենի կ։ Այս
յառաջ քան այլոքք վշաք՝ զոր մատուցանէ մեր-

(7) Օրինակ մի Հանապարհորդացն։
(8) Օրինակ մի Հանապարհացն։ Ցմեծ
բան՝ Հոգևոյ Հանապարհացն։
(9) Օրինակ մի գերիշխելով։
(10) Ելրեք օրինակք՝ խոչեմ։
(11) Օրինակ մի՝ պերճանաց։ Ցամ-

զաւակի՝ բան՝ ի գրեցից Թէոդո-
րոսի ասացեալ յանկոյս և յարաժամս երե-
սաց գաղջութեան Հոտոտելեաց
յանուշահոտութեան Հոտոտելեաց
բերի. ուր ոչ պատուղ պերճանաց
՛ի խրախճանութեան Հաշակաց, և ոչ
ազգի ազգի կերակրաց՝ ի սեղա-
նոյ ասացեալ յամենայն գիշերոյ։
(12) Ելրեք օրինակք՝ խաղոյ։

ճառարանն, ասպարէս գործադրատուհանէ դիմացն տեսլեամբ պահպանիլ. և անդադար քերմանէ բռնանէ յորձանսիցն կոծէ յամեհացն կողմանց. և՛ի առաքեալ զօրէն անհին տան անկոյ առանմանէ առաքեալ, և՛ի վերուստ բռնութեամբ օգոյն իբր զանդարիս վառանիլ. և զիստս անդադար գալմանէ ձայնէն սահմանացն խռովիցուցանել. և զտիրապետն անդառնցն գլուխ՝ հարուհատութեամբ ազատելոյն ջրոց Թմբկիցուցանել. և այսպէս (13) առագեալք Հաշտառութեամբ՝ և այլ աւետարանն ապիսիք առաքեցուցանել զանձիս բնակչացն։ Եւ զի այսպէս

Հաւատարիմ ոմն բան,

է. Ա ման այսպիսի ոչ իբրև զօդատակար արհեստին հաւանիս յիշեցեալ լինիլ գառակը առաս, այլ անյուշ և մոռացեալ են՝ ի վերջնոցս մատիկան ազգէ, իբր սիզուռնը չարեաց և առաջնորդք վատթար և մահացու իրաց. (14) անարժանիք եղեալ գրոց և յիշատակաւ պատուոյ, զոր ասէին օգտակարացն հաւատոյ։

է. Եւ համարձն (15) Թէ և յիշեն ոմանք՝ ի վերջին ազ

(13) Օրինակ մի առաջն ոչ ընծա՞։
(14) Երկու օրինակք՝ պակասին։ Ցորոյ զնոցա զառաքեալսն վերնոցն յիշեցուցանէ զնոսա զանձնեալ, պատրիկին անհանձն ձայն իրերաց յայլ ազգս վերստին բերելին զրկա պատճառս ունէին, որպէս ասացեալ է. ունէր պատճառ՝ իբր ոչ ծանոյ ծովս. և ունէր՝ առաջի աչաց. այլ՝ աշխարհ, և գաւառս. և պատմիչքն. և այլք ևս՝ յաւուրսն և պատճառս որոց. իսկ յաղագուց՝ ունէր փիլիսիկացուց. և այլք՝ հրեայսցուց, իսկ այլք ևս՝ այլոց. որոյ ոչ ոք միաբան առաքեալ յիշատակին լինել առաքին գոմէ կամ հեղինակ առին։
(15) Երկու օրինակք՝ ընդհէ՛ ևս չի՞։

յետին ժամանակաց պատճառս, բայց ոչ զնոսա պատճառս, բայց ոչ զնոսա վերջ՝ ի գիր պատանեալ, այլ ունելով պատճառս. պակասէ այն խնամս. ձեռ. ։ Օրի երկու ընդհէ ևս չի՞։ զառաքեալսն վերնոցն յիշեցուցանէ զնոսա զանձնեալ, պատրիկին անհանձն ձայն իրերաց յայլ ազգս վերստին բերելին զրկա պատճառս ունէին, որպէս ասացեալ է. ունէր պատճառ՝ իբր ոչ ծանոյ ծովս. և ունէր՝ առաջի աչաց. այլ՝ աշխարհ, և գաւառս. և պատմիչքն. և այլք ևս՝ յաւուրսն և պատճառս որոց. իսկ յաղագուց՝ ունէր փիլիսիկացուց. և այլք՝ հրեայսցուց, իսկ այլք ևս՝ այլոց. որոյ ոչ ոք միաբան առաքեալ յիշատակին լինել առաքին գոմէ կամ հեղինակ առին։

արհեստաւորացն արհեստիս, ոչ պրոյ և դավելիք հանդերձ՝ այլ պարտաւանաք, իբրև զի վնաս եկեալ ոմանց աւերատուացս ազատիւն. և մանաւանդ զանձնոյ փրկուե՛ի մահու վտանգս ոմանց արտաքնոցն արկի առնելմանդ։ Որոյ բաղձալիս ընդհանի այնչափ անյապաղ երևի ունել իբրև զգիժիս, միանգ զի ոչ շատանալ զանազան կենդանատառնոս պիտոյիւք ցանկ քոյին պաճարանաք, այլ վարել փափաքանաք աւելորդից ծուխիցն շահիլ. և յօժարել՝ ի գուսպաւ կրաւոյ մնանել ընդ երկուս անպարտելի բռնութիս հողմոյ և ջրոյ, և ընկալն փայտին [16] հաւատոյ զանձնոյ փրկութիւն։

Ե. Կամ զայս ոչ՝ ի խորհուրդս միայն, այլ փութան գործով կրթել [17] զքեզս հմտութի արհեստին. վասն որոյ տալով զանձինս իբր զիւենդանին յաճուկս՝ ի տապանն, նայիլն [18] բերջ ջինն՝ յարտաժամ ձգմամբ չուեցաղնացն փոփոխել զառաջատան ըստ ընթացից օդոյն. և շրջիլ զնաւս փոքրագոյն թևոցն երաժանակօք, և հաստանել զարահետս ձանապարհ՝ ի նշմանացս աստեղացն. ընդ որ խելայղութեալք անձանձ ոյթի պչնաւն զբոլոր գիշերս զօրէն յիմարելոյ. և ձանձրանալ [19] զկորուստս չուանօք խարխափայն ընկիցմանն փորձին։ Կամ այսպէս իբր չար գաչնաւ՝ ազատութեանն ախտիւ վարեցեալք ջրոյին կրթել զանձնոյ արհեստին զնզլա հմտութի։ Կամ սակայն ոչ պահութիւնն ոչ զայս դժբնդակ ծառայութիւն միայն ուսոյց նոցա հարկանել,

Է. Այլ և զբուսաւլի պիղծ օրինացն աւանդս աւանդեալ մատոյց, զսպանուէնն և զդողուէ, զաւազակութե

(16) Օրինակ մի՝ հաւատան։ Թերեւս եւս՝ հաւատոյ. կամ՝ հաւատան։
(17) Ձին օրինակին՝ վերև։
(18) Երկու օրինակք՝ բբջբն։ Յորդ պրեսս ոչոյ կատարեալ նայիլն յարտաժամ՝ միտ եգեալ ձգմանն չուանացն աւազատուէին՝ առ ի ըստ շարժման օդոյն փոփոխել զդէմս նոցին։
(19) Երկք օրինակք՝ վերոյս։ Յորդ և առ՝ ի գիտել զնաւուն ծովուն՝ առեալ փորձեն չուանօք գնդոյն. զի ըստ այնմ անելոնակ փութասցեն զնաւարկութեան ընկենուլ։

հուն և զղիկուն , [20] և զայլ ամենապատ տարեաց .
զոր խոր զգնական օրէնս արհեստիս փորձին քա-
ջութեամբ յարուճեստուորացն դործիլ կատարել . և զա-
նազան զրկութեամբք վարին ի վաճառականութեան ,
և զողութեամբ դաւել զինչս մարդոյն առնուս հր-
նարին , և ծուխհեղձոյց առնել զբաղուսն վիժելով
ի նաւուց ի վայր . և ի վերայ յարձակել աւազա-
կութեամբք՝ որոց յաղթեացեն նաւուց , յորս փու-
թան անխնայ ընկերացանել յանդունդս զբաղուս
անձինս . և զայս գաւ ոչ միայն առ օտարս , այլ քա-
զում անգամ և առ իրեարս մեռուցանեն զործա-
կիցքն տարեաց . և յանխնայ [21] խելթիկելով զընկերս՝

ընդհանուն կերակուր ձկանց զմսոցինս նոցա :

Է . Ցի՛նա , առատ ոլորի երս ոչ միայն առ օտարս և
առ ընկերս զայս մատոյց տարիս , այլ և զանձինս ևս
հրամայեաց առնել՝ և թօղուլ անառաձս : Վասն որոյ
իրրև զիւս չար ասէլոյդ ինչ յանխնայ վանեն զմար-
միս առնս ամենայնիւս առկախութ , և զցայդ զրուսհարու-
թեամբ սևացուցանեն , և զցերեկ արևակէզ առ-
նելով զօրին [22] լորանեալ մշակի բրտացուցանեն ,
և զմոյնս ի տաճնուն փոխեն , և զդոյս ի տգե-
նուն , և զբնական դեղեցկութենն զոր ունին՝ ի

տգեղութիւն :

Ը . Ա՛ր զգօրուն՝ ոչ ի չարդաւանձելն նահատակու-
և կամ կրճեշանիցն ևս կրթեն . ուր մարդեալ՝ օձա-
ութ [23] հանդստեցին առնուն զօրուն . այլ յամօթա-
լի և յանուսծ գործս վառանել՝ ի նաւաբարշութիւն
և յընդունայնութիւնս վառուակս , յորոց յարուժամ
յոչնեալ [24] անկանին յուժոյ՝ իրր զանհանգիստս

անխնամս :

Թ . Ի՞նչ նմին կոտուանեն զբնական ունակութիւն

արու-

(20) Օրինակ մի՝ և զայլ ևս զայլ ևս զոր խոր
զգնապատ . և այլ՝ և զայլ եղեսպոյս :
(21) Ձին օրինակն՝ խելթելով :
(22) Օրինակ մի լորանեալ : Թերև

և՝ փոպարել , կամ բրտացեալ :
(23) Օրի՛ մի՝ հանդիպին : Ք՛ յետ
մեցմանց հանդստանամբ զօրանան :
(24) Երկու օրինակք՝ յոգնել :

արարած՝ վասն [25] զնտեղտակաց խառնուածն շրջապատի՝ զոր ունին՝ ի նոսրն եթէր՝ ի կապարանին երկաթի շրջաձայս. զոր սովորեացն մատուցանել զՀեղգուն, որ պիտ կրճատի՝ զերատուիթի։ Ի ման դի ամենայն ինչ բնական [26] առատութիւն՝ կրճատելեամբ ածէ, և խաղ մուխք խառնեալ։

Ժ. Ասաի յայտ է, զի նոսաստուի ոչ միայն զմարմնոյ ունակութիւն և եհե վիճակ, այլ ևս զոյ զՀոգւոյն քառաթիւ առաքինութիւն յընդդիմանն տապալէ. և փոխանակ խնամոտի՝ անմոռացոյն գործէ զիւրն սիրեցողս։ Ոչ անդի ուսոյ կարէն խնամոտնոտալ, որք ոչ՝ ի գպրոցս խնամոտութեան դեզ երթին, և ոչ՝ ի քաղաքս կաճառս միաբանին՝ ի խոստակցութիւն բարեաց մարդկան. այլ ձեռք [27] ՝ի չուանս ձգութիւն աչխատին, և աչք՝ ի յառաջատես նոսաց պշուցեալ հոգին, և միտք զբռնեալ յածին ընդ [28] զգալի այրածոց յածմունս. և միայն զերկին և զջուր առանին, և անբան կրճատելեամբ վարին։

Ժա. Ոտկ անբան կրճատութիւն ազգակից և գրացի է բազջախոհութ. որում՝ ի դէպ երանեն բան բնական իրանի իրացն ստացն սպասաւորք. որք թէպէտ և պահեն զպարկեշտութիւն՝ ոչ կատարեալ բարուք լըցեալք, այլ զօրին անասնոց ախտից բռնութեամբ ազգերեալք զառապարանաց նոսաւն, և այլ ևս զանազան զբազմութիւնք իբր անլոյծ կապանօք հարստեալք [29]։ Ոտկ Հարկեալն՝ յայտ է զի ոչ ոգջախոհութիւն է, [30] և ոչ զօրին կատարեալ առաքինութիւն ասի։

Ժբ.

(25) Էրկու օրինակք՝ ընդեղծոյ։ յի՝ վի տեղական կի՝ անշարժ անդրծութեն, որով իբր երկաթի շղթայիւք կապեանդեալ կան՝ ի նոսրութեն. որ և գՀեղգութիւն սովորեցաւ պոռնալ, ոչ թէ հակառակին՝ կրճատելին զերատուէ։

(26) Հին օրինակն՝ պակասոհ։

(27) Էրկու օրինակք՝ ի լոսոնոյէ գոռնէ։

(28) Էրկք օրինակք՝ ընդ անգիտի։

(29) Էրկու օրի՝ հարստահարեալ։

(30) Եւ ոչ զօրէն։ յի՝ կեռչ բարոյական առաքինութեանց զօրով կատարութիւն. և ոգջախոհութիւն զօրով մի՝ ի չորից մասանց բարոյա-

ԺԲ . Ասաւ ըստ հաւատոյն քանի՝ ի դէպ իսկ պա-
տահէ առցա անարի խնեհշուէն պատառանք : Ա ան
զի ոչ զօրէն քաջացն ըմբշամարտս բազկամրցու Թեամբ
նահատակին , և ոչ զազանական զօսպարմամբ կըռ-
ուոյ , և ոչ ի Հակառս քաջացեալք մինն զմիւսն ,
ուստի բարեպատուհանօք արտաքոյ ըմբռնելին զը-
մեծացուցիչ մրցանակս : Ա՛յլ զօրէն վտանգարուցն
ընդ անզգալիսն մատնելին մեռեալութիւք . ուր ոչ
քաջութիւնք երևելին , և ոչ յաղթութիւնքն հա-
տարին երբեք . այլ միշտ յաղթեալ վտանգարուցն
իբր [31] զիւաբեաց անպատուիք . և զարհուրելոք
անձնասպանց փութան լինել յանդարտեալն բըռ-
նաբեանց :

ԺԳ . Ինդ. որս ի վանէ եկեալ հարկեցան մատնել
վանն աւերտիցն ոճիսմանց . որ են իսկ նոցա անի
բաւութեց պատճառս , որպէս չատխոսքն շատանալ՝
արդարանալ : Ա անդի զուարճ ոչ խոտորեալ , եթէ
այս ածէ զնոսա [32] ի խորհրդատուԹիւն վաճառացն ,
ուր կրաւոք նեղոցն զմիմիք յաղթահարին զվնաս-
ատեան և զաղքատս . ուր և տուր և առիւ փոխո-
մանքք խաբէուԹեն՝ զրկին զանձինս ախմարոյց : Ա՛ն
ասկայն այսպիսի վաճառականաց Թէպէտ և ինքն
լսա ինքեան խոտորեալ ի մոլորեցողաք անկրա-
ւոյ , այլ փոքրատիցն առ գաղտ և առագաստ Թե
նոցա գործովք . որք գաւեհն զինչս , և ծուխարուր
առնեն զանձինս բազմոց . և մանչուկս առեալք
վարեն զօտարս և զընտանիս՝ զոր կորուն , որպէս
և յառաջադոյն [33] առացաք :

ԺԴ .

[31] Երիս օրինակք՝ իբր :
[32] Երիս օրինակք՝ ի խոխոբոտ-
ք՝ ոմն ոչ ոչ հաստատեցեալ զայս ,
եթէ անցեալ ազատուք մերձալքն
գնեցուցիչ՝ ետուին և ի խորհուրդ
խուճս վաճառաց , որով ըստ խոտոր-
նոյն . տես ԺԱ . 1 . կրաւոք նեղո-
գաւեհ հաստատութիւն կեղեքին զմիմ-
ծուռուն և զաղքատս . և յայլ փո-
փոխ առեալս խաբէուԹիւն վա-
րէքով՝ զրկանս առնեն ազխատաց
և պարզամտաց :
[33] Երիս օրինակք՝ առացաք :

ժԲ. Այսպէս պատ անբաւականութիւնք եւ անսխրելիք են յաշխարհին, եւ զօրէն դիւաց առեղծողք աներեւոյթն՝ եւ առեղեակք յամենեցունց։ Այլ Թէպէտ եւ ունին վէր՝ի վերոյ գոյն ինչ [34] բարեսացս, ոչ՝ի փառս ոչ բարդաւածելոց զոք, այլ յիւրեանցմանէն հին դադունիցն. որք մի՛ չքաւորուն աղցատութեան՝ի վախճ եկեալ՝ էտուն զանձինս յայսպիսի Թշուառութիւն։

ժԳ. Այս վասն առեալ առեալ դժբղդակ վշտացն զոր կրեն յատուժամ՝ չժամանելով՝ի ծերութիւն, այլ՝ի կէս աւուրց ելանեն՝ի կենցաղոյս անձուկս՝ի ծերութիւնէ. ոչ եւ վատնդաւոր եւ եղկելի մահուն յեզանակ ունի։ Այսպէս զի ոչ՝ի հիւանդութենէն՝ի սիրելի տարաւորայ պաշտպանի, եւ ոչ՝ի մահուն խանդաղատանօք խօսակցուի եւ համբուրիւք ողջունից յուզուի կին ընտանեաց. այլ՝ի հիւանդութեն [35] անտած եւ անխնամ անկեալ տատանին, եւ՝ի մահուն անկարեկից եւ անհոգ մերանին՝ իբր՝ի մէջ Թշնամեաց. որք զկնի մահուն ոչ պատանաց եւ Թաղման հոգ տանին բան օրինացն բնուէ. այլ բարձեալ վիժէն ըզմարմինս նոցա կերակուր գազանաց՝ զօրէն մերելոյ ոչ անասնոց։ Ահա եթէ հասարակաց դիսէացի նաեւ աբեկուէն մահ, այն աղէտք՝ի վէր քան զբան, եւ անպատմելի Թշուառուն. վասն զի ոչ նոցա մատուցանէ միայն [36] բան բնութեն զմահս, այլ եւ այլոց՝

հանդերձ զգայուք բազում մահս։

ժԴ. Այս արդ՝ զի այսպէս աներեսադժպատեհ պատահիւք լի է կեանս, զո՞ր օգ հայելոց երանի առդատեսցուք, որ զուգահաւասար տուա հիքութեա [37] ցուցանի.

զայլ

(34) Երկու օրի՛. բարեացս, և այլ՝ բարեխրատս։ ՚ի՛ Թէև ունին սակաւ ոմանս բարեացս՝ իմ չատագովս, բայց և նոքա ոչ են յերեսէ հաց, այլ յիւրեանց նման Թշուառացելոց. որք առ չքաւորուն կարեաւ զի ապրեցին առնեն՚ք՝ էտուն զանձին՚՚։

(35) Օրինակ մի՝ առն։

(36) Երկու օրինակք՝ ըստ բնութեն նոցա։ ՚ի՛ Նաեւ արեւկուէն ոչ միայն բնական իմ՚ Թիւրիզական մահս մատուցանէ նաեւ արկղոցն, այլ եւ բարեգործական մահս բազմաց՝ որք ՚ի նոսա անդր բարձեալ ունէցին զվաճառս իւրեանց։

(37) Երկու օրինակք՝ ցուցին։

զայլ և ոչ զոք գտցուք հանդէպ սմա , քայց եթէ զղինուորսկանն ։ Այլ և զնա ոչ ամենայն մա- սամբք , այլ միայն մահուն օրինակաւ . քանզի և նա ոչ ՚ի մէջ սիրելեաց խօսելոյ կամանն հրամանս , այլ ՚ի Թշնամեացն խողխողն զինուք զօրէն պաշա- րեաց . քայց որպէս յառաջ քան զմահ , և զինի մա- հուն՝ գերազանցեաց (38) զսուրս զինուորականն ։

ԳԻՒՂՔ

(38) Օրինակ մի՝ գերազանցէ ։ ՚Ի հնգետսն և օրինակս մատենիս պակասէ վերջին դլուխ այսր Ճառի . այն է համառօտ քաղուած ածն վերջաբանական , զոր և ա- ռանց զանցառութեան յամենայն նախընթացս օրինակսդ տուեալ է առնել ըստ կանոնին ։

ԳԻՐՔ ՆՕՄԹՆԵՐՈՒՄԱՐՔ.

ՍԱՀՄԱՆ (1) ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԵԱՆ։

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ (2) ՅԱՔ-
րադրական քան զնոգիմ հարցանելոյ միշտ առ մեծապոյման : Պնդրա (3) և այժան է բաղդատել , կամ զբարի ընդ բարիս յանդիմանել , և կամ զվատթար ընդ վատթարս . և կամ

(1) Սահման բաղդատե : Բաղդատութիւն ըստ սահմանի ընդ սահմանելոյն ըստ ինքնոյն հանգոյն հնչեանիսեին՝ Σύγκρισις . որ է համեմատութիւն իւր համարիտս է , ի հանդարտական վիրս առնել զնոսին փոխանակ համեմատելոյ՝ երկուց իրաց ընդ միմեանս : որով և ի բառն արուեստս հանդարտելոյ առանդի ի նեղբերին առգիս ձեռնարկելոյ , այլ և առանձնել ի հարատարելոյն . գիրք ին . գլ . ձ . յոգ . ժիչ , և բան այնմ առնիսեին բան կիկերոնին . « Ընտ , « յորում երկու կամ բիչիչ , քան « բարգաւ իմիք որ հաստատակ է « նոցա , համեմատին միմեանց » : Հնդամի և առաքինակ առնիսեին ի պարծանիչ հոմանակելոյն՝ այլ առաքինի քան խնամասիչն :

(2) Հնարաբանի բան : յիր՝ Նման առաքինական կամ մեծապարկան . որով այն՝ առ որ մեծ գնեն միտն՝ փոխանակի քննութիւն երկուցանէ , գնա առ հնարաբանն , յիր յիմնի առաքինի ցուցանի : Ընդհանրապես յաղթութիւն ի առնիսեին և գնահատարդն , այսինքն ունելով . Բան ընդ գիմարանին՝ ի յարաբերութիւն համարելոյ առաքինի հնչեանիսեին ։

հաւասարն : Ընդ ևիմ ի վերայ ունել գրչաց ի բաց անկեալ ի մեզանի , ինչպես կամիցէ ոք ի մեզ ասել , ինչպես կամիցէ ոք ի մեզ ասել , ինչպես կամիցէ ոք ի մեզ ասել

կամ պիճուճանքս ընդ փոքունս, և կամ պիտոյանս ընդ մեծամեծս։

Կամ (4) բաղդատութիւն կրկին ներբողեանն է և կամ պատրաստ։ Կամ՝ ի բաղդատելն պարտ է նախ խոհականաւն վարել, դիմելով՝ որով՝ ի ներբողեանսն

և բաղդատելի մեծի ընդ փոքունն։ զի մեծն ըստ փոքունն՝ հասարակ կամ աղքատ մեծութեամբ կամ առնիմեծ փոքունն, յաւելու եւս մեծութիւն նոցա, ոչ եթէ մեծութեամբ նոցա։ Կամ՝ ի բաղդատելն պարտ է մեծամեծս ընդ մեծամեծս։ Կամ՝ ի բաղդատելն պարտ է մեծամեծս ընդ փոքունս, և կամ պիճուճանքս ընդ պիտոյանս։

(4) Կամ բաղդատութիւն։ այլ բաղդատութիւնն երկոքին կրկին ներբողեանն է եթէ ըստ առաքինութեան և եթէ ըստ պիտոյից նոցին է։ ի ներբողելոյն կամ ի պատրաստ։ զի ի սուրբ Հոգւոյն կրկին պիտոյ ասի ներբողեանն։ զի ի մարդկանէ պիտոյ ասի ներբողեանն։ զի ի մարդկանէ պիտոյ ասի ներբողեանն։ զի ի մարդկանէ

սրն՝ կամ (5) պարտաւոն վարիմք. ասկայն ու զնոյն առնեն զպօծառնուլն. այլ զլուխ առ զլուխ մերձ գնել։ Վասնզի եթէ ոք (6) զդիմոնաթենէս առ եաքինէս մերձ դիցէ, և ըստ ինքեան ասիցէ զդիմոնաթենի զգուշութիւնն առանձինն՝ և զեաքինի զպարտաւն, ու և առ այն բաղդատուն լինի։ Այլ որ բաղդատէ, պարտ է զդիմոնաթենի զաղջն ասել, և ապա յարտաքին գնել զեաքինի (7) զաղն. և դարձեալ զդիմոնաթենի զնուռնդն առ եաքինին գնել հաւասար։

Այլ (8) բոլորովին իսկ զպօծառնութիւնն այնպէս պարտ

ծէր ընդ նմա. և եթէ յետոյ եղեւ գալիր գառաւորի գնալ ուրեմն, և անտի էլեալ յարկեցս՝ ի պարզ կառավիրակ խաղարկուած։ և այլ ևս յորով այսպիսի պարտաւորեան զոյգդ գնուիցէ։ Բայց արդարև եաքինէս ծնեալ յանձնէս վերստաւն ունի յառաջքան զդիմոնաթենէս, ի հօրէ՝ որպ ասի, առաքինութենէ առնելոյ, եթէպա և ի մօրէ գգալ կիսոյ՝ յանձնէն ոտիճ. որ բաց ի կիզերմամբ գալոյ վարձեալ և ի Հարստաւանութենն՝ հետ ի պատիւ առնելոյ. և հանարձ ցուս ի եթէ ասն անուանելոյ Հարստաւանիցն հելլինացուց։ Այլ այդ առացեալ՝ առ անհաշտ մտօք դառն յարաժամ պնդնդա խնդրել՝ ի վերայ մրմնոյ գիմոնաթենէս և եաքինէս, ի զգուռնդ հակառակ կողմին պարտաւորեալ յառնել եաքինէս առաջագրի յանձնոյ. և երթեալ՝ ի հանդն գարոյ հաստատ հաւատալ, և անտի փղել ի ռասնս՝ մեռանս անոյ հն։

(7) Երկբ օրինակք՝ զաղն։

(8) Յո բոլորովին իսկ։ Յո անհնարին առ՝ զկարգուն եթէ Նոյն բաղդատուեալ այդ առացեալ՝ գլուխ առ գլուխ ըստ ընդհանուր հարցապնեալով, յո՝ փոխանակի հաւասարելով և ընդ երեսս հաւանութեամբ պարտ է

յառնէն հաւասարութիւ։ Այս բոլորը էին բազաբարձրի, նոյնն ներքոյեան է և յամ պարտ։ Այլ հաւանութեամբ թուին՝ օրինակ ի մէջ առնու և ընդունի գիմոնաթենէս Հարստաւանեցն՝ զդիմոնաթենէս և զեաքինէս։ Իսկ յերանելոյ առաքեալն Նոյնոյ ունի ի վերայ այսր ենթադրելի։

(5) Երկբ օրինակք՝ ի պարտաւանն։

(6) Ըստ-խոնարհեցնէս առ նուիրեցս։ Այս մեծին գիմոնաթենէսոյ ծանօթ ոչ ունէ մեր ի վերայ գիմոյ յի։ օրինակ։ Ոչ ընդ առել առկատաւ և զեաքինէս գրելոյ, որ հաւանարուեալ էր յի ամ, և երկոքին նախանձիցեգիմ իմիտոյ։ Այսպէս քոյ հաւատարմեալ լինելին վկայութիւք նորին եաքինէսոյ հրապարակս առացեալ զանձնէ՝ լինել ազնուազարմ, անպարտելի առաքինի և վարժեալ առաւս երևելի խնդասանութեց, և յարբունս հաւանիլն ի պարտն զօրանալոյ հայրենեացոյ քոյ՝ հանդիսացեալ։ Եթէ գիմոնին նոր եղնեալ ի գիմոնաթենէսոյ՝ կամ գեղ ընդ առաքինասացեալ անկեալ։ որ կոչէ գնա որգի կնոջ պատկի, և եթէ ի մանկուէ յի մեր խրատ ետուր ի գիմոնաթենէս յի հոգոյն արդարեկոտ գիմոնաթենէսոյ գեղ՝ խնդիր գծծուլ ի փղոցս և ի հրապարակս յա

պարտ (9) է առնել, զի լսելն առ գլխով ընդդէմ հարցաքննել. քանզի ոչ այսպէսն՝ յոյն և ընդ պատ-
ճառ է :

Այլ (10) ամենևքեան օրինակք բաղդատութիւն գոլոյ արժանաւոր առնեն, մանաւանդ որք զիտրքունն առ
մեծամեծս մերձ գիտեն. վասն զի արուեստագոյն ձար-
տասանն պէտս ունի առ այսպիսեսն ձեռնարկու-
թեան արուեստս :

( )րէ

առնել. ապա թէ ոչ՝ յոյն, յո՝ յորացեալ՝ կամ թիւր, և անպատճառ՝ կամ անզօր լինի բաղդատութեան :

(9) Ըստ օրինակի՝ առնէ պարտ է :

(10) Այս ամն օրինակի : յո՝ թէպէտ ամ սեռակք բաղդատուէ գոլէ ի կամ քոչ հանդիսացուցանեն զձարտասանն, բայց առաւելապէս բաղդատութիւն որ լինի ի փոքունց առ մեծամեծս. առ որ արուեստագոյն, յո՝ սրամիտ և հնարագէտ ձարտասանին պէտք են,

զի ըստ արուեստին յօրինեալ կազմուցէ զբաղդատութիւն : Զմանրանախ ըստ առաջին մասին՝ ունի և սիմեոնիտս. * Ծէպէտ (ասէ) ամ սեռք բաղդատուէ ի գլխոց, բայց յաւէտ լեթէ փոքունք առ մեծամեծս յարաբերին * զիտացին * : Յոր յաւէտ պիտի կիանտս. * Ընկ զբաղդատութիւն ամեն պէտս ունի՝ և հնարագիտութիւն, զի գիտի և արուեստագոյնն է, զի գիտացիկս միշտ կարողանայ գոլ ժիր զանդրադարձեալն * :

Ագինակ. ա.

Խաղաղասէր Ներսիսեան (1) և Անիայի։

Ներսիս և ազգի ազգի հնարիւք առաքինութեան ձեռնտատարն դիւրաւոր յարդարին ազգի մարդկան. (2) Թէպէտ և այլ ի նմին ժամանակի, և քան ի-րարանցելոք ուրուք յառաջադիմէր։ Սակայն առ այժմ բռնանդաւին գաղարմամբ շահեցարանեալ. և ի մէջ եկեղեցին ինձ բանիւս մատուցանք ունայնք չըշմարիտ զարդու Հոգեզարդանման փառաւորեալք, և յառաջակոչմանն աջողակ աշխատանի գաւառալք. Անիայ երանելի Հայրապետին Ներսիսի. և բարձ-բաղ լուր պարու մարդասիրեցի մեծին Հեղինեայ։

ա. Ասան զի ոմն ի տղայոց Հանդերձ խակզամբ խորհրդեանն բարեաւոհմ ազգին՝ նախադուն իմն և հզօր հինն (3) բոլոր բարեպաշտութեան փոխադրող զայն եղեալ Հաստատուցեալ։

ա. Նա ոմն ի՝ և զինի ժամանակաւ, այլ այնքան հասարակ կամօք, և մանաւանդ չերմեռանդն սէրով միանալ ընդ արարչին փառ ծայրեալ, միանգ զի նախանձախնդիր և անդադար միշտ ծածկեալ ատա-

(1) Ասան արքահասու մեծի Նահապետի գեր ի վերոյ հոչակելոյ քան զնա առաքինին Տեոդ կոսիկեցոյ, ըստ իւրաքանչիւր գործոց ոչ ի մի ժամանակի եղեալ առաքինին Տեոդ ի գերեզմանի՝ զոր ունելիք տեսանել ի գիրս Ա. Մակաբայեցոց։ Որ զամ Տեոդ ի Ներսիսեան Ա. ամաց Ներսիսեան ի Ներսիսեան Ա. ամաց Ներսիսեան ի Ներսիսեան Ա. ամաց Ներսիսեան

առաքելոցն պատրաստական գոյանել։

ՃԵ. Ասաւ առաջնոյս բնակութեն՝ դարձ քան զյանկալի լոյս ածեալ շուքն հաճեցարկոյ ի յոգի, (4) վկայի յանապատականութեն. յորմէ միտաւ քաջահաւանութեամբ հաստատեալ հրամանատուէն հրաժարեալ Հեռանայր. որպէս զի առ փոքր փոքր վարիչ մարթ հանդիսանայի բարեացն բանակեալ. որում ասա և արդեամբք խոկ գոյա ժառանգաւորն պարզ գեացն հնարհալից երկրի։

ՃԶ. Խոկ երկրորդիս՝ գաւառ (5) գալիլեա, և կայան բնակելոյն Թեղլեհա. նմանապէս անուանէ (6) յա-

առա

(4) Ի հին սրինկն պակասի՝ վէ հոգի. և այլ ընդօրինակ։ Երկիր ծննդեանն արդարեան էր աշխարհ քաղքենացոց ի յոյն քաղաքին, ոյք ասի ծնեալ։ ժե. 31. քն բնակչին երբեմն էր։ որ պէտք վին վարակեալն էր անձն կոյս պատուական. յորմէ զառապինն հրաշեալն ոչ՝ որ առաց. Էլ չերկնէր ոտիմն և յոգին ոտիմն, և ինչ չերկնէր զր ցոգին գեղ. երկար նահապետն Թարգմին հարր Լեւոյ և բոլոր գան ազգապատճառն եկին և բոլ- նակեցան ի միջագետս ի խառնա- գրոց ։ ա. 4 ։ և երկրորդ անգամ անուն՝ յոր մեռանելոյ հօր Լեւոյ, քան առաքելոյն. երբ. ժե. 8. Ընդունէր նոքա (այ) երանել ի փեղէն, զր առնուր էր ի քառասնիցն։

(5) Գաղիլիա։ Ընդարձակագիտէ պատմեալոյ՝ նոյն և Թարգմանիչ այս գրոց՝ զիմեզլեհա հայրենի քաղաք մարգարէին եղեալ՝ առաջաւորս հանդիսացան լինել յայնկոյս յորդանան։ ի գաղատ, անուանէ ի գիւղին գաղտ, և այլք ի կէս գիւղին մնան մնասեալ։ հայեցեալ վէր ի լիճ գոյ ի քան։ ձ. Թագ. ԺԶ. 1. ուր ըստ մերոյն ևօթանասնից Թարգմանչաց հնոյ՝ գաղատ։ Եւ ասէ Եղիա Բեղբոյ գիւղ ի Բեղբոյ գաղատոյ։ Եւ ասէ Եղիա Բեղբոյ գիւղ ի Բեղբոյ գաղատոյ։ Ասի նոյն և ի Գաղատացւոյ։ Եւ ասէ Եղիա Բեղբոյ գիւղ ի Բեղբոյ գաղատոյ։ Ասի նոյն և ի Գաղատացւոյ։

(6) Օրինակ մի՝ յասէր Բարեխն՝։

ոսոտ քարեկեցութեան պիտոյից լրմանէ, պ՚յոլոմ և զայլս առաւել ևս (7) յորդորեալ գքաղցունս և ըղ-
հեշտալիս Աշակոզայ՝ զոսո կալմինն և մեղմ
շայեկանութիւն։

Ճ. Յորդորող գոք և առաջնորդ նախահաւելոյ ծ-
ռունիս յանախակ (8) առաջնորդութեն հաւատոյն ո՛չ
ևս՝ ի մարդկանէ երևի ունել, այլ հոյելով՝ ի յո-
ղիղ շաւիղս արդարոյն յիւրումն դարն նոյն, և նոքին
օրինեալ զաւակի սեռիդ, զարդացոյց հետոյ նոցս
զընթացս առաքինութեն։ Եւ միանգամայն իսկ
զաւոյգն զերկուցանելով քան, ինքեամբ առանձինն
սկսող կատարելագործնոյն եղեալ. զի և ոչ զծնողն
առաւարեալ լաւագոյն (9) յորդորմունն իմանել։

Ճ. Հաւատարմութիւն և միաւս՝ նախահօրէ մեռաւոր
Հաւերժելոյն աւ սա, պաշտպանեալ բազձրայոյց
անապատանելի օրինակաւ զանուն (10) նուաստ և ա-
ղեղ՝ ի վերոյն քան զգնաւ անուն՝ գյաւուպաձայն-
եալն՝ ի սմա այլ ոչ։

(7) Օրինակ մի՝ յաւելուած։ այ՝ յա-
ւելեալ և զեղեալ։

(8) Երեք օրինակք՝ յառաջնորդեալ։
այ՝ նախահօրէ և ծնողք արտա-
հանեալ աւ սակաւ սակաւ՝ ի նշոյ-
մարիսն ածուպաշտութ՝ ի պաշտօն
կատ Թերևսակ՝ ընկեր զնչ ոչ-
նուհեան առաջնորդ հաւատոյ
աւ ոսծ և ուղիղ կարգաւ՝ բաց՝ ի
աւելոյ օրինել զաւակ նոյն միակ
արդարոյ յիւրումն գարս։ Ո՛չ
քան հաշուի ժամանակագրութեն
այժմու բնագրին երբայեցոյ՝
որպէս և Թարգմանութեն լաօ-
նոցաւ՝ հանգիպի ձգել աւելոյ
զինուոս ընդ արբահամու զամս
խրտ հարիւրս և յիսուն։

(9) Օրինակ մի՝ յաւելումն։ և այլ
յաւելումն։

(10) "Նուաստ և անչ". այ՝ անհնազան
և անասպատ ծնողաց։ Ընդունի ինչ-

Ը. Ընդունակ հայրապետիս լինելոյ կամաք [11] մի՛ շահեցի՛ ի հանդերձեալսն հասարակաբար ամենեցուն ծանօթ[ի]ցն և հեռաւորաց՝ առաւաւելար զօտարութեանն հատուցմունս։

Թ. Ոմանապէս և տեառնտղիս կազմել զհեռանալն ի բազմամբոխ կաձառաց մարդկանէ, առ ի յանխաւսիմն և յանդբաղ յաղագս հոգւոյն անբնդհատ խոկալ՝ միանալոյն յիւծային առեւտ[ի]ն։

Ժ. Օ՛նի որոյ միոյս ինքնաշարժ բնաւե՛ նախ՝ զանկամբ [12] առահասութիւնս յինքեանէ զատուցեալ, ապա զընդ ձեռամբ հասառատացեալսն անօրինեալ յօրինութիւն կարպատութեան։

Ժա. Ոչ յայտէս և միւսոյս երկնից այսոքից կատարել հրահանգիւք զաստուածակեալ՝ կրթելոյ տանել ըզխաղաղն [13] զգեստուցն խոշտութի՛ն, և զհարկաւոր կերակրանացն պէտս՝ չտիսրատրսն առհինանել ժառանգութի՛ն։

Ժբ. Ա՛յո՛ և բնաւորեցա՛ւ իսկ հինիս օրինադրաւ մի՛շտ ընդ անմոլար վարուցն զնացս Թէսաղոնէ. զի և յառաջիկայն [14] նոյնք օրինաւոր կրօնք զկնի եղեցին մարդկան զբնիլ զերծեալք նախատակ բեցան։

Ժգ. Օ՛ որ առնլով և ընտրեալ յաջորդս զգրաւորացն ընծային պատուիրանն, և ոչ այնու միայն վարեցաւ զոլ առօյգ և անգթելի առանդատոհ. [15] այլ և զնորոյ աւանդութե՛ն շնորհն խրտով անարատ կրօնքն յառաջադոյն գնկու ցանեցը։

Ժդ. Ա՛հա և պանծալի գերեցկուն հայրապետիս յօ-

տաւ

(11) Կրկին օրինակք՝ հնոյէ՛ ի հան՛ ցի՛ բնաւորութի՛ւ էր նահապետին ապրուհանու նախահոգութի՛ւ մեր առակարգել ամենեցուն առ հասարակ ծանօթից, և՛ն։

(12) Օրի՛ մի՝ պատճ. ծննդ. ժբ. 8։

(13) Կրկին օրինակք՝ գիտարանաց գեղագանն։

(14) Օրինակ մի՝ յառաջիկայն։ ցի՛ ուղիղ ընթացք քաղաքավարութե՛ն արբանեակս իբրև հինին կամ զանգատ եղև պրաւորական օրինադաց, որ ի ձեռն մովսէսի առնեն զինին եղերաց մարդկան։

(15) Օրինակ մի՝ այլ նա և։

տարագրէ՛ն[16] պատուհասմանէ, լսէլ ի հզօրէ պրուժանեցեալ. այլ առանձինս զահաւոր կիրսպատանին ներքնեաւ թարեաւթէ, խոստովանելին՝ ի Թագաւորէն Թագաւորացն կարգեալ յինքեանս զան Թագաւոր։

Է. Վտիճկասէ և մարդ արկս զանցեայն՝ ի բազմաց, և զբաջ լուծանէլ վայելչութիւս փայլեցուցանելոյ՝ զարհուրացանել՝ ի զարհուրելի պատուհասին լսելոյ առողջանալ, և առ հասարակ յորս միայն ապդեցութիւն մեծարելի բանին առաս հասանելը։

Ը. Ազատաշնորհ միս՝ ի բոլոր բարեացն յորդորմունեղս, որպէս կանխեալն ընդ[17] առաւօտան՝ և զիրաւունքն՝ ի մեծին օրինակ ընծայել փութալոյ պատարագիլն, մատուցանելոյ զօրին բոլորատարածից. և կամ ի խորհրդատուց Թէոֆեւսէն ընծայելն՝ ի նորահրաշ հնարացն ընդունելութիւն։

Թ. Հաւատալ սիրն և միտս պատճառ հաստատելոյ երազ երազ՝ ի յառաջադէմին. այլ և՝ ի լեառն այլ և՝ ի քարէ։

Ժ. Աւր առաս անդէն[18] վազվզակի զօրաւոր քաջասունքն Հանդիսիւ վառեալ կառատրէր զբազաւորացն առաւրէ զպահպան հաստատէ։

ԺԱ. Ո օրաւորագին ևս ժանդակեալս հաւատալ, բառնալ[19] զՀանդատարէր բեռն՝ ի վերայ ուսոց իրը՝ ի հաստկի երկաստատուէ յանդուց զդիպելիկ սրինն, և հեշտալոյ խրախճանութեն Հաշակութիւն։

ԺԲ. Սրինն քաջասիրեալ ևս հաստատկի[20] հանձարել լոյ

(16) Երկու օրինակք՝ չափ ազատն։ Ձննդ. խգ. 5. Պիտանի եթող զնոսա ընդ ինն ամենեսեան ի սուր, ձոն. ի՛ջ. 9. Ի ձեռն ամենեցուն ի սուր ի ձիջ ձերոյ։

(17) Զորք օրինակք՝ ընդ առաւօտ։ Ձննդ. խգ. 3։ և ի՛ջ. 6։

(18) Երկու օրինակք՝ ի վազվզակի։

(19) Օրինակ մի՝ զանդիսիւբեր։ Ընդառաջ՝ ի պատարագիլն զբազաւորացն Թէոֆեւսէ պղտոյ՝ Թիկնապահ ևս զնոյն Ձննդ. ի՛ջ. 7. Ի ձեռն ամենեցուն ձերոյ ընծայեսջիք ձեր։ ձոն. ի՛ջ. 6. Ի ձեռն ամենեցուն ձերոյ ընծայեսջիք ձեր։ Եւ ես ամենայն ձերոյ ընծայեցից ձեզ։ Ես. խգ. 66. Զամենայն ձերոյ ընծայեսջիք ձեր։ Ես. խգ. 66. Զամենայն ձերոյ ընծայեսջիք ձեր։ Ես. խգ. 66. Զամենայն ձերոյ ընծայեսջիք ձեր։

(20) Երկու օրինակք՝ հանձար ևս հաւանութեն։ Ձննդ. ի՛ջ. 27. Հաշի

խոհականութեան յայնժամ, և ոչ խոհելոյն զսուտն ստեպր և
հաղորդելն բնաւից մերոց, զկնճռանելն խնդրոյ
հրոյ ևս, և համեմատելն զինքն ընդ առնչակցին. և
երկրորդ, յառաջագոյն խնամարկել քանզ
սիրեն առ՝ և զդուռնչեան երդոյ (21) պահպանու-
թիւն. և զայս օրինակ յամենայնի վարելոյ կառա-
րելութեան խնամարկեն առաջնորդս ունել։

Ե. Բայց և հարցաքննեալս պատասխանիոյն, և խոր-
հիլ և յիմանալ. վասն զի ելիցէ բերացուցանել զայն
առակացեալս առաքեալ մերոյ երկրորդս ոչ այնչափ յան-
ձանկին, երևելի՝ զի քաղաքացուս (22) և՝ հոգևորին
և ելիցէ պատրաստեալ, քանզի ելիցէ առաքել հարկանել ի
երկաքանչիւրումքն զանազանչել խորհրդով և պատ-

շուն բարեպաշտութիւն. և համարձակութիւնս առ ի նմա
բառնալն և յուսացանել։

ԺԱ. Խոկ [23] ապա զաւետեացն քան ընդունողս՝ և
ողջախոհ տյաս, զի ձեղիս և զժուարաժեղին
վառանգ անպատկառելոցն շատախօսել հրամայէր, օրի-
նակ լինի ապաստանդելոյ կարծեաց ապաստացնեալ
անհպում՝ ի հեշտասիրութեան միտելոյ յամբաստանչ. և
միայն յոյժ պարկեշտութիւն առնուին ի պէտս արդիւնու-
թեանն վարեցեալ. և անդրկին՝ ի նոյն ողջախոհս մաք-
րասիրեն ամիսոխելոյ։

ԺԲ. Ա՛յլ նա՝ և ամենևին բարձրագոյն քան զքծակ
ցուի առնառնութեն [24] ամբարձեցեալ, և զրնկիզ ըզ-
վերին զօրութեացն շնորհ՝ ի յանձն ձգողն, զի նա
մարմնական մարմնաջունք բռնադատել կարծեացին.
մանաւանդ որ և ամբիծ քնութեամբ արբեալ առ-
չար կանխահասեան [25] լուսաւորութեան յայլ
դարեցաւ։

ԺԳ. Յաղագս որոյ [26] քաջուն ապրարոյն հօր՝ երևե-
լի՝ ի չարաչար խորտակմունքն վանելոյ զհօրս ամբար-
հաւաձեալս զգառոյն. որով և պատուեցաւ քա-
հանայական բարեբաստութեն տանել զարժանաւորն
իւր վաստհանալի յաղթանակ։

ԺԳ.

բերէր՝ ի խրատել և յուսացա-
նել։

(23) Երկու օրինակք՝ խոհեցն ա-
նէր»։ Ձեռն. ԺԴ։ Համեմատի և
առաքինակ գլուխս՝ առելոյն օգտա-
ւետ. պիտոյ. ԺԴ. քաղաք. ոչ.
զէ. ին։ * Ալ բնաւ երբէք մարմ
* է յանցաւոր առնել զաբրահամ
* վասն հարցին ոտանաւոր. քանզի
* վարեցաւ նոսին յորդեծնուն ի,
* ոչ՝ ի լսուին առաքեանցն, և ոչ
* առնհարութիւն՝ այլ մանաւանդ
* հետազոտութիւն հարազատ ա
* ռաւետին»։

(24) Երկու օրինակք՝ ամբարձեալ։
Բառգրքի՝ ի հարց հանձնոյն գիր.

ջողախօս հաւանականութիւն ինն
խնամասիրելոն վն եղելոյն մար-
գարէի՝ անուանելոն կուսաւք հան-
դիսանալ՝ ի մանկասիրեան օրինակն
անդ։ Ըստ որում առ և ասին
լերեան՝ ի հասն կուսանացն. Ա-
* յսր արդեօք զանազանեալ է
* ինն՝ ի հրեշտակսյ՝ եղիա, եղի-
* սէ, և յովհաննէս՝ առաքելոն
* սերոյք կուսանէ՝ ոչ այլ ինչք՝
* բայց միայն հետևիլ քնութ»։

(25) Երկրք օրինակք՝ լուսաւորութ։

(26) Հին օրինակի՝ փայլութ։ Ձեռն.
ԺԴ։ Տես և զարաւաստուն քա-
հանայիդ Ճանկասաս այսորիկ՝ քա-
սուն. գիրք. Ը. օրի. իս։

ժբ. Ի՛նչ արիսպ ոչն այլոց ոչ՝ ի բանսկան նահատակութեան Հանդիսին առ՝ ի քաշատիպս հանդարձակութեան ցուցանելոյ զամբարշտութիւն Բաղաւորին, և յանդիմանել զայլադաւսն տոլուն անուանին չարաչարութեան[27] կամակատարութիւն։

ժգ. Վա՛ որոյ[28] միոքիս պատուի քան իրաւացեցոյն առ խոնարհապոյնն քան զինքն վարել եղբօրորդի. այլ և ոչ զոյգն ինչ մնասուք խոնարհել յաւարող ժողովրդեան շահս, թէպէտ և կարդաւոր և անկասկին՝ աւարին էր յանձնառութիւն։

ժդ. Ասոյց արդարասէր հաւատարութեք և հանճարեղ իւր տեսանողս՝ կրկնապատիկ փոխահատոյց[29] կամ

(27) Օրինակ մի՝ նմանութեան։ ՚ի. Թագ. ԺԲ. 18։

(28) Օրինակ մի՝ ԱՀ տուի. և այլ՝ պիղծ։ յի՝ ըստ պատմելոյ ՚ի Ծնն. ԺԹ. ՚ի վերջ խնդրելն արտասանս իրաւացի մարդոյ վասն զեղծուածոյ կրտսերի քան զինքն եղբօրորդւոյն իւրոյ զոհասէր յամենայնի գործս՝ յորմէ կան գործեալ առաքեալն՝ զոր յանդիմանեալ էին Թէսաղիկէ ՚ի ագապացուցչութեան։ Ծայրագոյն և զերծ յորդորեալն՝ ոչ ամեն իրաւարանէր, ա ապրիստ արդարոյ ԺԸ բերեալ նահատակեան, ոչնչ առելի քան զդահա պատերազմին կամեցաւ անդրադարձել յաւարէն անտի, ա առելով. Զգիշ գնիան իմ առ ՚ի բաղմանել. . . ԵՒՆ ՚ի ՚ընդունել ինձ ՚ի հնդեա ՚ի նոցա ի հրեշտակս ոչ ինչ ես ինչ։ Ինչ քան կարգաւոր իրաւանց, կամ ոչ ամեն՝ օրինաց ազգայ, իրդն առ Թէշաւիս գանալ ի անկանիլն նմա՝ որ արդար պատերազմաւ Թագաւոր ՚ի Ջշտաեմաց անտի, զորս և ազատիլն անարգ քան իրաւանց ոչ կարելի ոչնչով պահանջել ՚ի Թագաւորէն՝ ոչ իրաւանց անդրդանել ՚ի հնազանդութեան։ ՚ի՛ր։

(29) Կոմսոյ պատուոյ։ Թէսալոնեցի ՚ի ՚ի. Թագ. ԺԶ. 9. յաւարելն ոչ զելեալս ՚ի տարեվճիս քաղաք ակնարկութեան, առ. Պատահեալ է նմ ոչ ինչ ոչ ոչ ոչնչ ՚ի ոչ ոչ ոչ

մեռա ապաստարին գառանելոյ, ազեցուցանելով զ-
պօհիւք միջոյն և զալերն նուաղութիւն. Թող զայս
ոչ արդարասիրս ևս զվրէժ ի չնմանութեան հակա-
առակողաց։

ԺԴ. Յաղողեալ[30] կինացաղօքս ոչխարիկ զերծուին
ընտիցն՝ միայս գուշակի հաւատարիմ ընդածին հա-
զարապետացն, առ որս առաքեցան զկուսացանել
կարգաւ զառաւաւթիւն առաջնածոց զառաքոլիւն
տեառն Իւրոյ։

ԺԵ. Յաւէտ փարթամութեան անասնական մեծու-
թիւն և միւսոց[31] ևս, մեք և միայն պատնէշապատ
մանկաւարին Նահապետի՝ առատանօր բաւական է ի ցոյց
այսպիսի յառաջանալ. մանաւանդ եթէ փոխանակ
ապականացու շահուց՝ կարպետալ իչխան ի սկզբնա
գոյն լինելութենէ երկնի և երկրի՝ ի բանալ և ի
փակել կարողացեալ։

ԺԶ. Ամանակիցս մտերիմ Ծերասնոյս ի մարդկանէ
ըստ իւրում ժամանակին երևեալ[32] նոճապատգոյն՝ և
տակուբն ոմանք ի փառաւորագունիցն, և յայլոցն և
ոչ բնաւ ոք. վասն զի անձանօթք[33] բարեպարիշտ
հաւատոյն եղեալք,[34] և ի նմին լերկի օտարք ի սի-
րելութէ ընտրելոցս գասին։ Այլ հարատաւս բարե-
պիտոյս ասել սմա զվերին զօրութիւնս ի գիմս և՝ զնո-
նատագ գրելիս զինչսդեն առ սա[35] յօժարմտութիւնս.

և

(30) Երկու օրի՛. յաջողեալ։ Ծնն.
խե՛. 35. Լա՛ որ ոչնչեաց զիրե իմ յոյժ
և բազմացաւ. և նա նմա արջառս և ու-
խտ. և արճաճ և ոսխի, ծառայս և ա-
զախնայս, ուղտս և էշս։
(31) Ի չորս օրինակս պակասի՝ Եւ
Հաւանաբար բանիցս և զոր առ-
ակնարկեալն ի Նա յոբ. Ծնն. Ա յո-
• պիսի ոչ էր երանելին Հեղիաս,
• որ զինչ կենդանին միայն ունէր. և
• պատառ որ զծխրտանան էր լոց-
• գեցեալ պետս ունէր մանկանկ
• Նոյ։ Տեսանէր զչարատրելին պատ-
• պուճ՝ և զմարթամանութեան եղբ-
• այն. աեւս և զպանապանուն զո-
• բուեն։ Աշակերտաս այսպիսի
• զերկինս փակեց, և ասդիւր զե-
• ջրս անձրեւաց. զերկրս մրգեցուին
• սանձ եզև երկնից՝ և ոչ անձ-
• եաց անձրև զերկրս ասնև զմեց
• ամիս։ Իսկ նա ծերասնիս զգե-
• ցեալ և Թագաւոր զարդարել շորեր
• իսնդրեալ զինքն։ և զինչ օգ-
• ուտեղն նոյ յայնչափ սերմանէ։
(32) Երեք օրինակք՝ նոռապետոյ։
(33) Օրինակ մի՝ բարեպաշիկ։
(34) Երեք օրինակք՝ և նմին երկ։
(35) Երկու օրինակք՝ չեշմարտութ։

և կամ թէ զբարեգործութիւն ամենեցունց արարչին, որ անծաւալ յայտնութիւն ղեկտրդոյն տեղեկութիւն ի վեր հանել խոստանայր։

ԺԵ. Սղմանել և հարցաքննեալ երկնաբուզաբացին եղիցուս, երբոր ան լսա աշխարհասիրացն ամենից ծանրել յանապատն զսիրոյն մեծարդի ջերմութիւն, բայց [36] ի կոչեցեալն սէր ի արբառանին յիսք. որով և յամենայնի առնուլ զինդրելին բաւականաբար զօրանայր։

ԺԶ. Խարեհամբաւ բարդաւաչանօք հայրապետին՝ սատ բաւական զմիտս ընծայիցն զարհուրացանել ի խրախուսիտ զբաւարհացումն, և հանդերձելոյն վտանգաւոր հանել [37] ի հանդստարան և անձնո վայելմանն օմեխման։

ԺԷ. Ի բաշխառատոյն լինի ցուցեալ և տորոդասիչս չանապատարհտդս աբանդելի փոխհանմանին ի սատ բաւա ի վեր համբարձեալ յանմարմնոյն ուրախակ ցաւեցի. այս սատ ուդասիչս մեծանուն [38] Հնոսութիւն հորդեալ Հանապատի յառաքինութիւն յորդումնոց յոյժ ընդանեցոյն՝ մշանջենաւորական կենդանի պահելոյ։

ԺԸ. Պառաջնոյս մնալն ի մարմնի չափեալ կարդի ընդ համարով, բայց պատճառականոյն քան զայս մնանելն ի լարեր ծերութիւնէ, և լցեալն զաւուրսն լրասարդելի և անխոտան կառարելութեն գլխաւորել զայ։ լոյ. խակ ի հրաժարելն ի մարմնոյ հաստատուն քա-

(36) Իբրեւ օրինակ՝ բայց ի ի՝՝։ ի՝ զեռանդն սիրոյ բարեկամութե ոչ ծաներ լաս աշխարհասիրացն յանապատսան և յանագատացա, այլ միայն յիսք. որ սիրացս սէր կո՛ չի ի արբառան կամ յիսծանչնչ պիտս. լե այնմ. ա. յովհ. ե. 16. ՀՀԾ ՝ՀԸ Ն։

(37) Օրինակ մի՝ ի հանդիպաւոն։ ի՝ բարեհամբաւ Հնոսութ արտահա մա ոչ միայն լի բաւականն զը ոճարհացուցանել զիտս ընծայ տացն սատ ի՝ նեղկացուցն, այլ և վատահ առնել յուսով հանդերձել լոյն, երկնից առեւ ակնկալութեն օրինակիւ ի գոգ նիր։

(38) Օրինակ մի՝ Հնոս՝՝ՀԸ։ ի՝ այս է սատ ուդասիչս մեծհամբաւ Հնոսութ, որ յորդոր լինի ի կատարելութիւն առաքինութեանց, ցուցանելով եղեալ անսխալական և Հանապատարհտդ առաքինութե ի նորոգիչ սատ

զաբահանութեան կենացն, անչարչարելի և խաղաղական հանգստեամբ՝ խրատիւք [39] հարազատ ժառանգ գոլոյն ընկալեալ զգարմանալի ծածկոյթ թաղմանն։ ԺԶ. Այլ երկիւղած անկարճանելի դիժոգ խոյ[թ]ոյն մահաճան եղեալ, ցորքան ժամանակս կրեաց զ'իմաստութեան նուիրեալն՝ միշտ անշարժ խոնհրդով դաստիարակեաց [40] զատ լաւին. զինչ ոչոյ վկհատոյն շարժմամբն՝ արիւն և առագաստ, վոհմանակ՝ ի հառաջագոյ առորնայեցոյ մայրս գառնալոյ՝ ի ցնծալի հայանութիւն օդագնաց լինելով ամբարեցաւ։

ԺԷ. Ասաի և քաղմոց ազգաց հայրս յարուժամ անկեալ՝ ի միաս [41] երկիւղածից ետն՝ ի քարեբանել, և՝ ի խոնհել յառաջնոյ՝ և՝ ի նորոց պատուիրանացն առանդութիւն, ոմանք մանաւորին, և ոմանք ընդ-

հա-

նորգել մարդկան կերկրէ կերկինս՝ ի միջնեկնաւորն հինգհատուն։

(39) Հարազատ ժառանգ։ Ծնեալ ի Բեթ-8 • Աբ այս ին ամ առաջ կենդան աբրահամ գրէ եղեաց ձէնն ամ։ և պատ ի առաջ աբրահամ ձեռամ՝ ի բարեսէ ծերութիւն, ալեհարեալ և էլ առաջեր։ և յառեալ առ քեզնէրդ իւր։ և նաեցին զնա իսահակ և իսմայէլ որդիք նորա ի քարեսն մակբե՝ յարևելից կողմանէ երուսաղէմի։ Այլ և իսահակ գնաց ի կողմանս ասորեստանի։ խնամեալ ի կամ ըն հարազատաց ծնողացն։ և կամ զնաւորս ժառանգեալ երկրաւոր գոյնէն, յորոց ոչ զրկեցաւ հնազանդութեամբ հաւատոյ։ ոչ անգէն նզովեալ ի հնասուն։ ոչ անգէն նզովակի ի հնասուն։ մնասուածք իսահակ որ պէտուարն էր ի նմա։ Թեպետև և ըստ հրամանին եղելոց նմա յոյց։ ծնեալ ։ 12. իսահակ էլեզնդ ի բեղ շառայ։ զորս և հանգստացոյց եղեալ նմա յոյց։ ծնեալ ։ 25

Հանուր աշխարհ յիշատակէ սկիզբն ամենահաւատարմագոյն պատմութեանց։

ԺԲ. Զիրաւի ասացն անհնարանալն և նոյնգոյնս՝ ի բարեպաշտից մարդկանէ խոտորմանելոյն երկիւղս երանելի. վասն զի (42) առաքեալ անհասանելի է բանութիւնն բարիք՝ լուսապսակեալ մեծասքանչութեամբ ուսուցչի՝ ի լերինն դրախտէ առեալն և յուսալի արժանաւորացն ունն ծանօթացեալ։

ԺԳ. Ապրէ՝ այսպէս երկոքին կատարեալ արքայ անկեալ յայնմ յանձակին (43) երկրագործուէն՝ առաստաբեր զարմիսոյ առաքինութեանն պատուոյ ընծայեցին Հայկայ խնամոցին սոյ. (44) որոց առանձնաբար հասակք՝ և բաժանեալ ժամանակք, բայց կամք և դիտաւորութիւն՝ ի մի և ի նոյն փութալ փափագելի կէտ։ Յաղագս որոյ արժանաւոր է միշտ առ որս պատահիւ բանի լինելոյ, երգակից լինելով գովաբանել զսուրբս անպիտար հոգեաստեղութեամբ։ Այլ արդարև երանելիս զանձինս համարել, յորժամ ըստ սոյն առնեն ընթացիցն յարմարեսցին բան ներբողական։

Օրհնէ մի՝ նշան։ այ՝ որպես ասացաւ։ ՚Ի սկզբանէ արարեալ զնոսա արու և էգ. և ասաց՝ վասն այսորիկ թողցէ մարդ զհայր և զմայր և զնա կցեսցի կնոջ իւրում, և եղիցին երկոքին մարմին մի։ Եւ ոչ ամաչէին երկոքին՝ Ադամ և կինն նորա։ Եւ ոչ ասէ՝ թէ ոչ ամաչէին զմերկութիւն մարմնոցն, այլ զանձինս։ Զի ոչ ամաչէին ի միմեանց, այլ ի Տեառնէ։ Եւ ոչ ասէ՝ թէ ոչ ամաչէին զմերկութիւն մարմնոցն, այլ զանձինս։ Զի ոչ ամաչէին ի միմեանց, այլ ի Տեառնէ։

(42) Օրինակ մի՝ նշան։ այ՝ որպես ասացաւ։ ՚Ի սկզբանէ արարեալ զնոսա արու և էգ. և ասաց՝ վասն այսորիկ թողցէ մարդ զհայր և զմայր և զնա կցեսցի կնոջ իւրում, և եղիցին երկոքին մարմին մի։ Եւ ոչ ամաչէին զմերկութիւն մարմնոցն, այլ զանձինս։ Զի ոչ ամաչէին ի միմեանց, այլ ի Տեառնէ։ Եւ ոչ ասէ՝ թէ ոչ ամաչէին զմերկութիւն մարմնոցն, այլ զանձինս։ Զի ոչ ամաչէին ի միմեանց, այլ ի Տեառնէ։

(43) Երկու օրինակք՝ երկրագործ։ Ծն. Բ. 12։

(44) Ոմն օրինակք՝ որոյ։ այ՝ որոց [illegible] կենաց, և ժամանակք։

Օրինակ. Ե։

Խաղաղասուրթիւն Աշակուրթիւն [1] և Ողջմտուրթիւն։

ա. Ոչ ցանկալիցն [2] յամենեւեսեան՝ և ըղձիւք և ջոժտարամիտ կամօք որսալով հասանել՝ ի վտանգալիցն, միայն յուսաջատեալ Աստուծոյ մշակութեանն պատուական ախորժակ առնուցուն ուժք. մանաւանդ՝ ի խաղաղութեանն ողջունեալ լի բարեաց ջուխտակցելոցն։

ա. Խաղց հանդուցն սիրն լծակցեալք ընդ գոլեւոյս՝ և պահապանն մեծապունխ՝ ի յերկրի մարդոյս, և սոյնն կենդանասէրս բարեաց՝ պատերազմականին բարգաւաճել լոր։ Այր թէպէտ պատրաստասքաւ լը սոցայն Թուխեայն ջնարելի՝ իմն ազդեցուին, այլ՝ ի Չնորհս քննութիւն՝ գոտեղ պատճառս մեծաց շահից և ամբողջ շինուն աշխարհի։ Այլ և յարաձգելոյ առ խրատս, [1] փորձելին զհամբարելոյն յինքեանս աջողուածս՝ ի միջ ուներ։

ե.

(1) Յաղագս զինուորութեան կամ զինուորական պատուոյ՝ ունելոյ անուանել ինչ ինչ և ի վերոյ. գիրք Ե. օրինակ ը. ՝ի ներբոսեան պատուոյն, Հանգերձ համառօտ բացատրութեամբ ըստ մեզ կամ երկրագործուն, զորոյ յատուկ կոչդ վնասել։

(2) Ներկս սրինակ՝ ի ցանկալեանն անձնեանն։ այն՝ զոր զնամ ցանկանալ եան, և ըղձիւք և յոժարամիտ կամօք փոխանակ ի ձեռս բերել. միայն գերազանցեալ պատուական մշակութեանս պատուական արուեստս, և այն յանցեալ՝ բայց ազատելոցն յերկնային վարձս ի խոստացութեանն երջանկութեանն գնելոյ զինեալս։ Ի կոյսէ բանիցս կիսկ-

բան՝ ի գիրք այ. պշտիկ. գլ. խբ. յատկեալ. * Յամ իրաց յոյժ շատ, գոյն զան զինակուին՝ Նշ վարդան գիրք. այ. գլ. ը. Աշակուրթիւն (առ) պրակատ՝ ուսանելի. անդ. Թէն ոսուցին կարի կարեւոր և մեծ * Ար և այնքան մեծարգի և պատուական զաուրս առ ոսուցիս, ասէ կատուին՝ ի յաուաջ. մշակ" * Միոչ զի կարի մեկնել գոլով բարի՝ այն մեծ աչին մշակ բարի ... և այն մեծ գոլուս հանարեալ էր նոցա։

(3) Օրինակ մի՝ ֆոլիոյին. այ՝ և երկոքին՝ մշակականին և զինուորականն հանդերձառեալ իրերաց, յայտ առնեն զպատուականն յին-

յ. Վանդն (4) ուր միանգամ պատուէրեցան կեանք մարդկօրէն վարուց՝ ի լուռեայնս և՝ ի միջերկրայս, միանգամայն և՝ ի հեռաւոր կղզիս, յայսոսիկ հա- ստատարար վիճակիցս մնալոյ ։

յա. Բայց (5) և հանդիսաւոր իրն ձգեալ յառաջանալ՝ ի բոլոր ծագս սիրելոյց. այլ թէ և առաւելեալ՝ ի պաղատանսդ վայրապարն գտանել, ասկայն առ այժմ բանտաձառեցի յաղագս զգուշագունիցն ո- մանց, և՝ ի պահս խաղաղարէնն զոհարերելոյ յա- ռանձնական ընկալեցայս վիճակի ։

յբ. Ինոզ (6) միանգամայն՝ ի նախատաճկէն երկ- րին ազգիս նահատակեան հոյ, երբոր արդարև գնա- ստակաց կինդնծայ հիմունք բուռն Տարեալ, միաբա- նեալ՝ ի քաղցր աշխատասիրութեն արդասաւոր ջան ։

յգ. Իակ յաղթողականին հաւատ հայրապետեան արթա- համ, և լուռ նմանել գործեալ վերադիմի առաքին- ացոյն բանակէ, ոյց՝ ի չահ գաւառակեան հաւա- տացեալ ։

յդ. Ա. Ալաե (7) երէց Չմշտարուիճ յայտնեցաւն՝ Ալտա- հայոյ երկաքանչիւրոց առնեաւորի Թադաւորն՝ ու- ղիղ անսխալ անկատարծութեն, և ուսումն՝ ի գործս վարել վաստահեալ՝ ի սերնդակից ։

աստղեալ ոյսոյ յիմարեանս գնա- ցանել զգործս Ծէց՝ կամ գործոց զոհարերեալոց ։

(6) Ինոզ եպս. ։ յի՝ որդւոյ յով- նան վարդապետէ ակեալ՝ ի Տարսոն ասորեստանեայց՝ այլ հրա- տարակ ընկալաւ յաղագս ծնն. յե. 15. երեքին սկսալ միանգամ և՝ պն երկրորդ. հաստատուն ազգի մարդկան նոյ. քառ այնմ. ծնն. լժ. 20. Նա սկսաւ նոյ այր հողագործ- անելիք փորձել. Ի փղնեաց այնի ։

(7) Ալաե Ի էրէ. յի՝ նաև և գնդա- պետ կամելով յայտնել՝ երկա- քանչիւրոց սկզբնատարածման և անաւարտ Թագաւորն ձեռ. ու- ղիղ անսխալ ։

Ը. Ոգին ի յառաջ խաղալով [8] ի յառնիս քարու-
ժին երկակի աջողակ բարեացս վասակք։ Ախտաս-
ուրեցին միւսոն՝ քաղեզ ոլիք ունոնք երկրատ ոլծոցն
մանկունք։

Է. Ոշնախէս և միւսոն՝ հանդերձ զօրաւորաւ զօ-
րակառոյն դասք, ոլք յօժարամիտ կամաք ի սոցայս
ոլծոլծել պատուասոտակոնք. ի յայս միջոցանակ աշ-
սիձանին դասեալ ախտժեղի քաջալերուտ ոյն խոսո-
ատնօքն և մեծատուն պարծանօք Տամոլձակել ի
յանկնաւ Հանդիսիս յօրդորումն։ Կամաւորս և օդ-
ատակարացն շահեմարտոն ջիւրս Տատատակ, ախտժել
զՀեղուժն [9], և զանբոյժ կայտոնն ի մրկիսոյ և ա-
նիսոժեալ խոսոմոլձեռնցն։

Ը. Ախոմ կինոլձք ի զանազան Տրամադիսն վարժ-
մամբ պատերազմակոնօքն Տմոռնալ միոլձք, կոռ-
վակի առնիսնաւորուք, [10] զի խոսոմատար շարժ միմբ
առոպարկն, զպատշաճ ձիսալարկն, զանկրկնակ Հան-
դիպումն մարտաոցմացն, և զառոյուց ոսմնոզոն, ո-
րով յարդարեալ կատարին խաոնմունք Ձախո-
ատմարտից։

Թ. Ոսկ միւսոսն զ իսնտկան ատանալ ոչ՝ ի քաղ-
մանՏոր կոչ [11] Հոգեոգիծանաց առաւել՝ քան Թէ
՝ի զիւրին զօրծոցն ատել կոնալ ըստ իւրաքանչիւր
Տմառելիցն։

Ժ. Ոլոքին և վարդապետին՝ միաձիքեաս ունել զգ-
ան-

(8) Օրինակ մի՝ ի յառեք բուերը-
բոլիքն։
(9) Երկու օրինակք՝ զՀեղուժն։
Ջայս Տատաճած բանիւ Կոմոսոր-
և օգոսիոբոյն. որ պիոիձի յառեք
մնակականին՝ մարթ էյարել ի մի-
լոյ ի սկզբնաւորուքն զկոյն ոյս-
ոյս։ Սպատատ որեցին միւսոս, նե-
որով կոռնորս՝ ջի սերելոս և
օգոսուն չահեմարտոս միակոմի.
զիւրան ոատատյանէ վարել Հեզ ի-
և կալ ապահով ի մերկոյ, նէն։
(10) Օրինակ մի պէսպէսին։ ջի՝
Ջիրնաւորակոնաւս՝ ատ՝ ի քոչ
Տմառելոյ պատերազմակոնեին. կոր-
Թին՝ ի զանազան Տրամադիս վար-
ժուԹեց, ոյլ յուզիկ նետադրու-
Թիս, ի Նռոտար շարժուն ատ-
ոտարի՝ ի պատատարուԹէ անձին.
՝ի յաշջոյկ ձիսալարուն, յանկ ը-
Թէ Հանդ իսկեցուցումն պատե-
րազմական գործոյ, և յայլ
յոյլսկիս՝ որով նէն։
(11) Հին օրինակն՝ Հոգեգիծաց։

վարս անառակաւոր Հնդոստանեայց , ընտրեալք քա-
ջալաւութիւք , որոշեալ զբնական կարգ աւուրց
ասկման :

Է . Վասնորին (12) և վասնորոք հակառակորդացն՝ զը-
նացեալք ի շաւիղս ուղիղս օրինաւորին . ի բաց մեր-
ժեալ ի մտաց զնոսին (13) պանծանս ամբարշտաւա-
չութեան . փոխանակ որոյ զկնդանեալ լսոտ չարիսաւոր
խոնարհմանն , որ զի լսոտ կամաց առաջորդեաւն ա-
ջողեացի :

Ը . Ի սոյն դասիլն ևս ոչք սրտին երևելապայմն և
բարեձեռք գիշերկութիք գիտաց , պատշաճաւոր հասա-
կաւ , վայելչացեալք ևս ի զարդուցն կազմուածս ,
և սիրաճառագիւսաք ի փայլող գիմուցն մաքրութէ :

Ը . Ա՛ն սոյա անտանն յայտնիսի շքեղ առնելոն և աշ-
խատասիրքն , Թէպէտ և անամբիծ գինքեանս գիմաց
յարուցանեսա օտարոտի պատմուճանս (14) առնեն .
սակայն բնութիքն քաջալերեալ զարդարուքն գոծ-
Թեսա և զարմանալիս տեսողաց գիսաս երևեցուցեալ
յայտնել :

Ը . Վասնորեսալքն ի պատերազմականս իսկ՝ գիտա-
ւի ծանեցին արտաքոյ սիսարութէ առարկուածոց ,
առ կարգաբար ուժով բառնալ գինքեանք գծան-
րութէ հակառ , (15) և քաշկռտարձ զրահիցն կառա-
րել զգործ . և անձառապինդ գործուեացն բռնու-
Թեամբ (16) կրեալ ընդ ինքեանս գհատանողական
սրոցն յոգնութիւն :

Ը .

(12) Օրինակ մի՝ Ն վասդ : և այլ՝ ի վասդ :
(13) Ւերկք օրինակք՝ պոչնան : յո՝ գանեին և առ առաւելիւս Թէ-
նամեաց , այս է առ գինուորս՝ ուղիղ քաղաքավարութէն լսա ո-
րինաց , ի բաց մերժելով գսովո-
րեսան խրեսանց սեռոյ պարծա-
նոտ ամբարշտաւանսն . և փոխ-
անակ ամբարշտաւանսն գիմսն
հատակորդին չարիսաւոր խոնար-
հուն չարիսաւոր խոնարհ-
զատաւարկուն կամաց խրեսանց :
(14) Ւերկք օրինակք՝ ասոցն :
(15) Օրինակ մի Ն փոխանակ : Ընդ-
հնուսն յեռանցս պատերազմին
գործեաց նոսինեանցն՝ անաստղ
գործել մեզ զձայնս զայս , որ ա-
սէն և եթ ի գործ ածի . սակայն
երեք չէ ասուածոյ ի գրեսց :
(16) Օրինակ մի՝ առնու ընդ ի-
նեանս :

Ի. Ախտից և յերկմտութենէ պահանջի աշխոյժ պնդութիւն (17) զօրաւորապէս ամենք առաւելիք. որպէս ոչ միայն զանօթն և զիւակուղն, այլ և զխառացեալ թանձրահողն և զխոշոր տղտուկն դիւրեացս հնար քաղիս արօրադրելով կակղել, և բոլորովին խակ՝ և սուս կարշնել զօրութիւն կամակատարութեան։

Ի. Անկոցունդ սոցա գործնեայք յոյժ հեռի՝ ի հեղգութենէ։ Արդեօ՞ արագաշարժ փութով ժամանել՝ ի (18) հանդիսատեղին տեղւոյ, յաղագս չնալով տղտուկ հասանելով՝ ի վերայ առէլեացն. և այնպէս տղա հերքելով զընդդիմակացն՝ կարասցեն անել իւրաց յանհոգուտ զիւրեանցն կողմն տպրեցուցանել։

Ի. Խակ երկմտիս՝ ի գալ ցնծալի գործատունէն ժամանակի, զչժուարաշարժ յուլանալոյն հեղգուն քամահանս արարեալ՝ ընդ ամանս անտրտնջել յօժարութիւն ի յաղգի տղի շահաբեր գործոյն կատարածոյն. յորմէ կենացն և փոխանակութեան բարեբախտութիւնս։

Ի. Անկատարածութիւս հանձարել խորհրդով լուսոյ զխնամոցդակացն գոլ զհնարուցն բազմայ. նախ՝ սկզբանցն բանիցդ հեղեցս չորեակ տաբերցս (19) խառնուածոցս լինել հնարաւոր. գործել խնամալ և զիրախտնուցս ժամանակայ. ոչ անդիտանալ և զնուիրեալ կենդանեաց և անկոյ։

Ի.

(17) Երկու օրի՛. գնդուիբ։ յի՛ զօրել պնդութիւն յայլմանդամ կերպարան մերձենալ։

(18) Երկու օրինակք՝ ի հանդիսատեղին։ յի՛ ի տեղի հանդիսատեղւոյն՝ առ ի անկատար շաւղմանէ ի վերայարձակել թշնամեացն։

(19) Երեք օրինակք՝ խառնուածոցս։ Ջ գայք ձևանուծուն միակուռ առ փխխանեալ և ձեզ լե բնագրա նականին. միայն ե վերդիվրոս ի ջնդի։ Ջ։ Տես գ. 7. որով առ լի նի անդիտանալ զչքնարերութեան երկնից և առաքեալ, զիաւր խոստանալ արեգական և լուսնի. զերկրաշարժուե, և զանկրնեմա գաեաց և զանդաստանց ծովու, ևն։ Լե բառնալ, վեցօր. Տես Ջ. առ ՝Նշանք որ՝ ի լուսատուսն և ի բնեին՝ ի շահ տգտուկն են աշխ խարհի... այնպես և միմեանց զգուշացուցն յաւելուածոյն ակր ունել զերծութենեն, և անկիլ զառնել՝ ի տալս շահ ժամի։

ժԱ. Ասաւ ցայգ և պատրաստ իմաստնոցդ վարդք խելամուտք հնարաւոր իմաստից՝ և ի գիտութիւն ծայրից. զգաստամիտ խորհրդականութենէն գտաք նախալուծիս նուիրել ընդդէմ գրժոզացն, և զքո շանալ ի նոցա գտանելոյ նենգութէ. և միանգամայն ծանոյց պատաքս քոյս զասիմանն իմաստութենէն, որով կատարելապէս բարձրագլուխս էր մինչեւ յայրդեան։

ԺԲ. Պանդխտի միակութենէ գարձեալ զիւրն մանկունն սէրն վտանգոյ անբիծս յանմարսաւք [20] շաղախմանն ապրեսցոյ պահել լինի և պաշտպանել՝ յայրդոյ աւերմոյ ի յատականոյ ործ արկածիցն ելեսուցն ծնողոյ սէր մանեաւքն, զի Թէոփիլ հնարիւք ժողովեաւքն ազգմունք Թէ՝ ի վայելելն պատրաստեցի։

ԺԳ. Կայցէ ևս գեղեցիկ յաջորդ առաս ցուցանել հանդերձ պարկեշտութէ, ընդ միջ անկեալ հեշտութեցին հաստանն՝ չարաչնչուկ կարեաց նեղութենէն. և համ Թէ ազգամիտ [21] գոլով՝ յուսալով հաստանել պատկի և մեծաշուք պատուոյ և փառաց. և վասն այսորիկ հանդիպել ի սմա պարտուցն ազգախոհութէ Թէ առուգեացի։

ԺԴ. Ա՛պա ուրեմն՝ սոյնս մեծ և անհամեմատելի պատճէն [22] գերակատար բարձրանայ. որ և հարկ չատաբար հատատուցումէ և առանձինն իւր գնոյս կապ յաղթողն, և անկրքելի նահատակ ցուցանել. Թէ և յորովիւք ոմանք գործ քաջութենէն կապատարի, այլ՝ գործ գործ՝ ի մէջ քաջութենէն գործելոյ՝ ի նմանէ. հարատատ լինն ուսուցանողք՝ ի քաջագործ և յանվանելի նահատակ իւր ունի ցուցանել զորինութիւն. որով և գլխովին հնար է՝ ի նմանէ անգործ Թուլամորթութիւն։

ԺԵ. Ար Թէոփիլ և յայլսն [23] հանդիսատեցաւ սմա իւրն

(20) Երիտ օրինակք՝ շաղախմանէ։
(21) Երիտ օրինակք՝ գոփաբէ։
(22) Օրինակ մի՝ պատուէն։ Յր՝ զի-նուորականաւն՝ արիութեն գերապատ, այլ՝ գործ գործ՝ ի մէջ քաջութեցն գործելոյ՝ ի նմանէ։
(23) Երիտ օրինակք՝ հանդիսատեցաւ։

իւրն լծակից, ասկոյն նուաղանաւ յոյժ եղեւեր քան զղուպակիցս։

ԺԲ. Ա՚ՀԻ՛ ի մէջ մատչելով առանցն զղուպասպառ սիւն բաժանուին արդարութեան՝ օժանդակեալ հանդերձ յառաւելութիւն։

ԺԳ. Ա՚ինքան դերազանցեալ ինքեանք քան զառ, պշտի՝ ի յաղթութեն միւս։

ԺԴ. Ի յորդառատ զեղմամբ մշակութի, թէ զառ բազմաբեր արմտեացն բեղուսոր յաձախուեցին վայելեալն էրուի. և եթէ զառ առատալոյ՝ ի յղիութենէ բերոցն՝ հանդերձ վաձառաշահութեբ մեծութենէն առատութիւն։

ԺԵ. Ա՚յտպէս և զինուորութեր. յորժամ հերքեալ պատուհասին զօրք հակառակորդացն, այնու հետև ընդարձակեալ վոխանորդի առնուլ առաքառաւմն բռնութեամբք [24] զնոցին մեծութեն. որ և ոչ բնաւ բեզաւ խոկ ինքն իւս՝ ի չբառորութենէ յաւէտ, քան եթէ յանկարծ փայթածութենէն կատարել ազգերս բաբառ բերոցին զոլխատնտեսուն մարդկան։

ԺԶ. Ա՚կրոնք [25] բարեկամ հաշտութենէ կարծեալին բաղուծ անդ ամ Ձառեցեալքն երկրապուծքն. բայց հա-

(24) Օրինակ մի՝ յառաջ առաջ ըմբռնմանէ։ այ՝ այնու հետև առաքառաւել օրինաց յաչխարհակալ ժառանգէ զինեալ նոցին, և այսու այ եթէ զի՛ բնե ինչ չբառորութենէ կարծ լուսցանել, այլ մանաւանդ յանկարծ փայթածութենէ կարծ յաւելու, որով առաջ է ազգերս բաբ մատակարարել զոլխատնտեսուն մարդկան։

(25) Ա՚կրոնք բարեկամ։ այ՝ ոչ միայն ինքեանք երկրապուծքն՝ զորոց բաղուծ անդամ Ձառեցաք, և բնեին սկզբնք և հաշտ բարեկամք մշակութենէ, այլ և առաջագոյն համարէին ազգք կենդանեաց զի՝ ի ներքոյ երկնից՝ ահագին ձայնի առնու։

այ՝ մշակութենն թէպէտ յայլ գեղս հանեին, այլ յայսմ ի յաղթութենէ մատեին երեք նուաղագոյնք քան զնա։ Բայց ասկայն ի միջ մատչին արդարութենէ՝ զերազանցեալ նոցա ոչ ինչ զինուորութենէ զինուորացեալ է զնա։ և այնպէս երկրորդին կոչի սիւն զղուպասպառ։ և ասի զայնպէս, ի հատառաւել, ի զղուպասպառ փոխանակեալ մոլ առաքինութենէ քան զնոսա կերոյն առաւելել։ Ա՚յլ զարգացութենէն ինքն անգամ ասի զնա ի հատառաւել մշակութենէ զեղեցիկ ցուցանել և վերադիտոյ բերութեամբ։ ի միջ։ է։ Տես 473։ յառաջն։ "ի միջ։ և նոքա արդարութենէն յաչխարհէն՝ և զվերջինն հետս առնոց ի՝ և ծով առ մշակս"։

Հաւատաւեաւ ունի հեշտալի կամեցողս [26] ընդհա-
նուր երկնաւ աղնս կենդանեաց ։

ԺԴ. Այս հիմն [27] քաջութեաս Թուխեացին ընտա-
նեաւթ յառուկ իւրքն . այլ Հնդիարտուք վիհապիմք
՚ի սիրելութիւն Թագաւորք՝ միանգամայն և պատուա-
կան Ձիովքն , և առ հասարակ խազաղասիրեալք ՚ի սը-
մանել յանկասկած կեանս ։

ԺԵ. Այս զոյգ զբաղմունք յաղթանակ բարեփառու-
նդուռաս տանի՝ յաղագս ընծայելոյ ՚ի բերոցն մնան
լինչ և ՚ի սիրուհեան տաճարն , և կամ լիսձեան ըզ-
խոյրեացն հասուցումն պաղատելութեան ։

ԺԶ. Այնան ամին և հեռուպայս՝ որպէս յառաջադոյն
ցուցաւ , մեծանուն Հնդուքք , [28] պի և ՚ի սքանչե-
լի վերին զօրութեան բուռ այսմ առաւելահրաշ իրն
առնուլ կերպարան ։

ԺԷ. Այս պի [29] համառօտելով՝ զերկաքանչիւրոց ա-
ցա համքաւ հեշտալութ առաջնոյնքն Հայրապետաքն ,
որ սկիզբն կառարելագունից արարեալ յառաջե-
ցու-

(26) Ջընդհանուր երկնաւ ։ Աստէն կերեւի թէ վերնայ ՚ի բաց ան-
կեալ է նախադասութիւն ընդ ՚ի բառիս երկ-
նաւ . և կամ թէ այսպէս պարտ է ընթերցանել՝ ընդ հանուր երկնաւ
աչս կենդանեաց ։

(27) Երկու սրինգք՝ տաշտիս ։ ՚ի՛ նմանատիպս և առ բուն ըս իրեցուն
քաջութեան , որպիսի է բուռ վի-
րաւորելոցն՝ սիրելին , ոչ միայն
ընտանի բարեկամութ կերպին նո-
ցին զնուագարանքն , այլ և ն ։

(28) Զի և ՚ի սփանչ՚՝ Թուխեացն ըս
առաքելոյն հաւատ . ըս . 38 . և երեւս.
ա . 21 . սկիզբն զօրութեաք ան-
ուանելն մի լինի գասուց անուն
հրեշտակաց , այլ Հնդուն բնիկք ՚ի
վերայոց ըս գիտնականսն յոր երկ-
քինիցս . յորմէ շնորհալին . եթէ ,
* Սիրոյն զօրութեց անուանակոչե-
՚ի Թիւն՝ զարիականն իւրն և զանձ
՚ի շարժն արուեստ նշանակէ՝ յոմ-
ոյ ոճաստեսակ հնդկագործութիւնս ա-
՚ի նոյ , և ոչ մի լինչ ՚ի առէ-
՚ի գեղոյ նոյ հրաստիրութեց ան-
՚ի արհեստաւոր իւրն անկարութեաք ըն-
՚ի գործնել , այլ անշեղապար իւրն
՚ի հայելով ՚ի գերազանկ զօրացուց
՚ի չին զօրութ , եւն ։ Բայց և առ-
հասարակ միանգամայն անհնարին
գոյացութեաք , ոմն հրեշտակի , յաղագ
ոճոյնէ պատգամաւորելոց , այս-
պէս և իրրև պատմութեամբ հրա-
մանաց ոճոյն Թէ՝ լը նմանուէ ի-
նուհոյաց երկրաւոր Թագաւոր , զբա-
երկնից կամ զբօրութիւն՝ անուանելոյն .
լը այնմ . գ . Թագ . իգ . 19 . Տեսի
գեր ես երկն նոսեաւ ՚ի վերոյ սեռոյ
իւրոյ , և ես զբօր երկնից նայիլ ստրջ
գեղաւս ։ Իս առաջ . Ամբ . 22 . Օրհ-
նեցէք գեր ես հրեշտակք նորա , հզօր
զբօրութ որ առնէք զբան նր՝ ընդ ձայն
նի պատգամաց նր ։

(29) Օրինակ մի՝ համխոսելով ։

ցուցին։ Այլեւայդմ՝ ժամանակաւ, և նախ՝ ի յաշխարհս գալ երեւի մշակականս, և մինչ խոպան ընդ յաւիտենից ձգեալ յերկայն։

ԺԲ. Ա. յել և հարցաքննեալ՝ ժամանակաւ՝ ի վերջ, ունկնդիր նոճազ ընդ երկրիս տեառդութիւնէ յարամնալ և յերկարաձգել։ Արդ [30] և իբրազանչիւր արժանաւոր դադարման՝ մատուցանել զբարօրութիւնն բերկրանս, և զիաղաղական բնակութիւն։

ԺԳ. Յաղագս որոյ [31] ապա յիրաւի պարտ և արժան է յարդել և զարմանալիս համարել զերկոցունց օգտաբերացս բնութիւն։ Ա՝ ասն զի ումն անդրդուժելի պարիսպ [32] շուրջ անկեալ զտուս խաղաղութեն ցընծալի և միխիթարական հնարիս։

ԺԴ. Այս ումն՝ ի սոցանէ՝ մայրաքաղաք բարուէ, առ՝ ի դրդմանէ և վարիկասնոյց բարեկրութիւք լցուցանել զվիճակեալսն, կրել զիկենդանութիւն մարմնաւկան։ Ա՝ յսոխ ահա յիրաւի ուրեմն սոքա անուանեսցին անտուտ վկայութիւք իբր առաջինք, և սպասաւորք [33] առաջնոցն ի յերկրի օգտակարութեց։

Ա՝ Ա՝ Ա՝

(30) Օրինակ մի՝ որ ի՞ր թէ պէտ տեառդութիւն երկաքանչիւրոյ ձգի ընդ տեառդութիւն աշխարհիս, բայց և առ իբրազանչիւր նոճազ մանաւանդ դադարման իբրեանց մատուցանեն զյիճակելոց յաջողութիւն և զիաղաղական կեանս։
(31) Ի հին օրինակն պակասի՝ ապա։
(32) Օրինակ մի՝ շուրջանակի։
(33) Երկու օրինակք՝ առաջնոյն։

Ճառ Ե։

Խաղաղութեան (1) Գործոյն և Պատրաստից։

ա. ա. [illegible] առաւել զեղեցկութիւն վայելչացուցանէ, և զոյժ մեծապայծառան պատուական հանութիւն՝ ժամանակս, և միշտ կենդանագործական գոյնսն բանաւորաց և անբանից (2) ապրիլն վերակոչել իսկական կանխիւ, երկուք այսոքիկ են՝ որ ցուցանին զերջանկայութիւն տարեւորականն չափելով առ ուրախ յաւէտ սիրտս մարդկան. գործանայիցս ահա և այնոքիկ կատարել ժամանակք։ Այլ Թէպէտ փոքր ինչ զանազանին յիրերաց, այլ սակայն մանաւանդ ծանօթագոյնք (3) սերնդաւորք յարմանան առ միմեանս բնականեբար գրակցութիւն. և գրեթէ զհաւասարութիւնն իսկ ունելով շարադասին՝ առ՝ ի զպիտոյին մասամբ կարարել բարիս, երբեմն՝ ի շահեմարանէ անտարբերութիւն։ Օ որս և այժմ Հարցաքննելոյս տեղիս զերկաբանչիւրոցն առցա բարեբախտութիւնս, և միանգամայն առ ձեռն պատրաստ զօդնականութիւն առելոյ հիւրընդունն Համբերատարակ գոյիցն՝ այսոցիկ, և որք զարժանաւորս առցուն կամիցին Հատուցանել

պարտութիւնս։ Ա՛յսոյիսս.

բ. բ. Անդի Համարձակ առցա ընդ աստեղայն արփ, ուեալ առաջնին աշխարհ՝ երբոր վերարկուիլոյ

Տ 2

(1) Տես՝ ի վերոյ գլխէ Ե. օրն. ե. (2) Երկու օրինակք՝ անբանէ։ իմ՝ կամեցեալ լե արժանաւոր ներբողել զառաւելն ներբողեան գործոյդ. յոյժ՝ առաւելուլ բառագառուլ նորին լե առաքինոյ։ (3) Երկու օրի՛. ծանօթագոյնս։ իմ՝ միշտ ծանօթք և մերձաւորք են միմեանց ընտանի գրացուլ, և գրեթէ միաւորեալ միաբանին, ևն։

Համանեղաւանդն իմն զծիլ և զցամաքը. և առաւել բանն Տաւուխլոյ ծանկիւն և զԼինոսայն բնակեալ բարբարեցիսն։

գ. գ. Այլ սքանչելագոյն և զարմանի գոյացութիւն ունին երկունքին ի միջոցին պատահել, ի մեծն ասեմ արեգականացն լուսատուի [4] պարզևաւէ. զանն զի յորժամ փոխխնեալ գիշերացն ի խոյն կոչեցեալ գարնանի [5] կիսոգակ, յայնժամ զմոլեգլաւական դիպուածոյս ծնանի ժամանակ։ Ընդ անցանէն սուղ ինչ փոխումանէ փոխառեալ սակս ի միջ անցեալ [6] յառիճ կոչին, զանաբոյսացն ցուցանէ կատարելագոյն ծնունդ [7]. և առաջք զբանիւղակին մատակարարել բարբարոսացիս ձևով՝ սղդի մարդկան։

գ. Չինաս, [8] միջոյ՝ որոյ գերդեցիկն և ախորժակ, երբեմն ի մեռելութիւն իմն [9] կէնդանացուցանել կարողութեամբ զանմահացեալն ընծիւղեալ ի դուրս զբողբոջս՝ և զամենայն բուսոյն բերս, բնաւորեցաւ այնպես նաև կոչել սիկիզբն նորոգութիւն։

դ. Նաև միւսոյն յաշխարհէսյ զկատարելագոյնան, ի վերայ ասացելոյն փութայ Տաւուխանել ի չափ ըզբերս պտղոյն ամենայն՝ իւրումն ցանկալի ախորժակ կաւն յօդուտ մատուցանել։

ե. է. Նայց և զբանիւղին և բուսն անցնիւրն արհեստից յառաջխաղացութիւն Հանդերձ կրթութիւն՝ յաւէտ առքինի Հանապէն պատահանեալք, առ ի զամենեսեան անդադարս յիւրաքանչիւրն յորդորելոյ ի խորժակ [10] ի բանական և ի գործականն կրթութիւն։

(4) Օրինակ մի՝ պայծառուէն։
(5) Օրինակ մի՝ ինդառնալ։ և այլ՝ ինդառն։
(6) Զորք օրինակք՝ յառինն։ Ըստ վերոյասացելոցս՝ գիրք. է. օրինակ գ. ծան. 16. առիւծն միջին գոլով երից բարձրագոյն կէնդանոցս կերակուր ունի զանազան կերպարանս մեծոյ, ի ժամանակ արեւու յառաջանան նորին երթ ի վերջին կէտ բարձրութեանն, ձևանայ մեզ բուն և կատարեալ առիւծային ձևիւ։
(7) Հին օրինակն՝ ծնունդ։ Թերևս՝ ինդառնալ։
(8) Օրինակ մի՝ դուս՝ որ գերդեցիկն։ և այլ՝ ն դուս։
(9) Հին օրինակն՝ ինդառնացուցեալ։
(10) Օրի՛ մի՝ ի բնական և ի գործական։ յի՛ ընդ առաջ նորա՝ նոյնաձևն զորդեայ

Թէ։ Այլ ոչ փոքր և զանազան կենդանեաց չիւք ի անոցն [11] փուճացուցանեն վայրս։ Այլ՝ նա այլ ինն արուեստակեալ գործեալ՝ իբրու մեծ հմտու թեամբ ղբանաբան բուսոցն ամէնցմանէ խակըզանել մինչև ի ծայր։

Ձ. Այնպէս և օրինաւորեալք են քնաւեան սովորու թիք. Առաջինս՝ զհամատարածն բարեխառնել օդ ոյս, և անդուստ զառողջապոյծ յատկեսեան զե ղանցանել խնամ։

Ղ. Ա՛ն երկրորդին՝ յառաւելն զնոյնս առեալ փոխ չերմայեզդ առապահառնուն, զհամեզ պարարտու թեցն ի պտուղս [12] ամբարել մեծաւթիւ։

Ճ. Ա՛մենավայելուչ գեղեցկութեամբ՝ գարնանոյ ինքս ինն զարդարեալ պատուհի ժամանակ, զա նազան ծաղկանցն յօրինմամբք ուրախացուցանե լով զբոլոր կենդանիս։

Չ. Ա՛ռայ ոչինչ նուազ, այլ հանգիստ ամին և փո խառնորդն գատանի պոյծառութիւք, [13] զքաջ բարդա ւաձանացն մատուցանել վայելս ուռճազարդ ճոխա գոյթիւքն՝ զեռութիւն պտղոցն և զբազմութիւն սա զարդիցն, և զբարձրագեղ վարսիւք զոստոցն համ բարձումն, և զոյլս ինչ բոլոր միջոց երեւելագոյն գե ղեցկութիւնս։

Ը. Օ՛ղջք ահա և արագութիւն հանդիպին։ Ա՛յլ խառնան անյապաղ փութով ի բուսուցանելն զե պեալ զամենայն՝ որ ի հողոյս [14] ածանցին կենդա նական սերմանք։

Ը. Ա՛ն երկրորդն՝ նմին օրինակ [15] չէս կատարելա գոյնն առեալ, բայց թագուամ անգամ առաջնոյնն յառաջատէ. Լինելիս և երեքամնեան չափն առ

ուր

(11) Հին օրինակն՝ ֆուռացանէն։

(12) Երիս օրինակ՝ համբարել ի ծառիս։

(13) Օրինակ մի՝ և պատրիարքաւոր։

(14) Օրինակ մի՝ անդունդէն, և այլ՝ անդնդոյն։

(15) Ուրեք օրինակք՝ ի չոս։

մանց մարդկան յիւրաքանչիւր ըն դարձեալ բերմունս և արուեստս, եթէ ի բանականս՝ որք մուտք լի նեն, և եթէ ի զարծականս կամ ի նուիրեականս։

ուրբք, սակայն յաւէտ քան զնա յանկուածն ՚ի բար-
ուքն ցուցանէ ձևի, համօրէն բեղնաւորութիւք անդաս-
տանացն և բուսաստանացն։

ՃԻ. Այսին և զօրութիւն յաւէժացեալ գործոյ ՚իմիջ
անցեալ առաքեալ. «Այս» վասն որի [16] արիւնայեղցու-
թիւն զբոլորն ընդոլ կենդանիս՝ ուժեզագոյնս գոր-
ծէ և հարշնեզս. Ծէ և ինքն բան ինքեան անշուշտ
առաքեալ [17] ասէր է. այլ գոգցես իբրու յաւէտ
բռնութիւք կորզեալ ձգէ ՚ի գուրս գնա, ՚ի գոյութիս
բուսոցն յերևելիս ածելով։

ՃԻ. Կամ սա գործեալ իբրև գայեկագար մատուց-
եալ առ սակաւս սակաւս գնդէ, և միշտ [18] զօրագոյնս
յայտ առնել զոյն՝ որ ինչ միանգամ ամենեցուն առ-
՚ի կենդանեցս մատչին գործմանցն պէտք։

ՃԻ. Այսպէս և իմաստուն էղեալ պատճառ՝ առա-
ջել այսոքիկ գոանկին ժամանակք։ Վասն զի գալ-
նատայինս ՚ի ջերմագոյնն կանխաւ հասեալ առեղիս,
բարեխառնութիւն բերեալ օդոց, [19] որով մերձեալ
զախտից փարատութեցուցանէ ծնունդս. և այնպէս
առաջն լցեալ խորհրդով՝ հանձարէղ զմարդկայ-
նս գործէ բնութիւն։

ՃԻ. Ասկ սորուն գրակցին ձգեալ ՚ի հիւսուածոյինն
կողին. և անդ նոյնօրինակ ՚ի բաց զգառնաշունչն

մղե-

(16) Հին օրինակն՝ ըստ միում՝ ասէ
նայեցուիբն։

(17) Օրինակ մի՝ սքոլաստիկոսք է։ Ցի՝
Թէպէտ ինքն ըստ ինքեան հզաւոր
գոլով չէ ՚ի կարգի ներգործիչ
առաքեալ, սակայն զբուսն զբո-
լորեալ ՚ի գոյացուիս բուսոց, կորզեալ
ինն ՚ի ներքուստ յայտառակ ձգելն
զբոլորեալ նոցա։

(18) Իբրև օրինակք՝ զբուսաբուծիչս։

(19) Ընդ Ջերմեալ։ Ցմեկնիս ըստ հի-
սունակարգուց՝ ՚ի բաղնիսեցուս ասէ
մանուկ բժշկութիւն. Տաս. ՃԻ. հին.
ՃԻ. * Համարէն առաքեալ սակաւ
* անխտիր յայտ Ճմկս առաքեալ (ա-
* սի) հանդիպել * բայց համե-
մատութիւք իբրեայց զգառնութեն նա-
խանձոտ առնէ բան զայրս և նա-
ինքն բժշկապետն յառնէլն անգա-
նօր. հմմր. ՃԻ. Լմմէ * Գառնութեն
* բաղնատոյն է և անուանի *։
նր. հմմր. ՃԻ. * ՚ի Ճմկս առաքեալ՝
* ՚ի գարնան և ՚ի սկիզբն ամա-
* բան՝ մանկունք և որ նոցին ըզ-
* հետ գան տեսք՝ կարի բարեկամք
* կենան և քաղցրագոյնք են. նակ
* յառաջան և ՚ի մեռան ոչնան՝
* ծնելոյ. և կեղ ոչնան և ՚ի Ճմկ-
* բան՝ որք զմիջինն առնեն հատ՝

մելով առանամանիս , որք [20] զխաւօղամարգձականն
բերեն ախտաժէտութիւն՝ և զմաղասացն յուզմունս .
նմանապէս բարեխառնութեն զբնակիչսն խնամատա-
րիմն ցուցանել և յոյժ խոհեմապէս գնալ ։

ԺԱ . ԺԱ . Արդ անդէն առ ձեռնպատրաստ ընձեռէն
զբաշխարութիւնն , զարևմանն որպէս ասացի՝ առնել-
զյաձախութիւն , և ծայրապատառ վերակացն զ ործե-
լոյ առաւս . բնաւորեցաւ նովիմբ հնահատակաբար
զբարեկարծուն . և սահման ընկալեալ յինս յաւէտս
զոյն փոխել անզանգիտելի հնահատակութեն ։

ԺԲ . Ոչ յայտնանել զարձել եկեալ յօրինի առ գա-
րուն և պարկեշտ ալջախտութիւնս . զի սակաւ ա-
ւուրբք յօդոգրեալ՝ ի խառնիմն ածէ յարձակմունս .
և զայն՝ յաղագս փոխանորդուեն զաւակի . և անդ-
րկեն զարձեալ ՝ի նոյն բնութիւնս՝ խաղաղացեալս զնո-
սա հանդստացուցանել ։

ԺԲ . Ա՛յլ ամառնայինն բոլորովքն խակ յապահով
զարգարման լեցուցեալ զամէնեսեան՝ մաքրարբմն
և պարկեշտալոյս պատրաստ ։ Ոչ այնպէս մի քան
զմի առաւելուն բարեբախտութիւն ։

ԺԳ . Ալ միայն [22] առ աստղեաքն՝ այլ և յառաջի
հմայն վարելով արդարութիւն երևի մի՝ ի ժամանա-
կաց՝ առ՝ ի հաստարակաբար զամէնայն սերմանիսն
համանգամայն բուսուցանելով , և զանկոցն արձա-
կելով բազբոջ . և ոչ առ մի որ երբէք ակնառու-
թեամբ գնայ ։

ԺԴ . Այնպէս և լծակցեալս ընդ սմա՝ զուգակշիռ
հաւասարութիւն ամենեցուն ըստ յանգիսիւր [23] բեղ-
նաւ

(20) Օրինակ մի՝ զխաւօղամարգձականն
ինն բերէն ախտաժէտութիւն : Ոմանք
առնձինն առասակ ինչ ախտի ցու-
ցանել ձայնս , որ պատճառի ՝ի
աստիճ առաստաչ մոգձինն ։
(21) Իբրեւ օրինակք՝ ՝ի բուն բեր-
ծոմիսն ։

(22) Օրինակ մի՝ առ աստղեաքն : այլ՝
ոչ միայն վերոյասացեալովքդ երևի
արդարութիւն միոյ ՝ի ժամուց , այլ
զարնայնոյց , այլ և առաջնակարեաց ,
որով հաւասարարար առ հասա-
րակ զնոմ սերմանիսն . և՝ն ։
(23) Երկու օրինակք՝ բեղնաւորու-

նաւորութիւնէ միայն զվայելչին մատակարարել չկարէ. և հարթաբար գարձեալ գեղջկայ մատուցանել՝ և Թագաւորացն, համանպատմայն խակ և անասուն կենդանեաց։

ԺԴ. Սոքա և առաւելութեն երկոքին վայելչականք է, թէին տեսանել՝ յղփացեալ գոգցես իբրու ընդէմ հին մեծութիւն փարթամագոյն։ Ոսկինն՝ ազգի ազգի բուսոյն յօրինուի, և գծագրեայ և, և զգեստաւորեան (24) անկախիտ ծառոյն ունելով բառացութիւն. և զբազմածին հոյլս կենդանեաց, և զանթիւ երամս թռչնոց, զլուզականցն և զօդապնացից, և որոց ոչ գոյ բառ, պարսնակելով յինքեան։

ԺԵ. Հանգոյն սմին և գուգակիցս՝ բազմաւորականս փոխադրել գշատագոյն փարթամութիւն. (25) և յայտ՝ ի հոծ և՝ ի խիտ շուքս ծառոյն գուցեայ. զի թոյլ զայն՝ զամենայն զնուիթս ընդեղութեն, զլիութիւն հարկաւորացն առնելով և զբերութիւն հնձանացն. ընդ որոց փոխանակեալ միշտ ոսկւոյն և արծաթոյն և՝ ի պատուական քարանցն լինել։

ԺԶ. Վարսպագոյք են ժամանակացս այսոցիկ և յոյժ սիրելագոյնք. Այլոյս՝ բազմախոտութիւն մշակացն մանկունք՝ (26) և նաւապանցն, և այլք որ միանգամ կանխեալք՝ ի յանցնիւր յառաջին գործառնութիւնս՝ անհատ բարեկամութիւն և զգայնկութիւն ունին առ սոս։

ԺԷ. Աստղին ձևի և յաջորդս՝ յարդարեալս պարծանօք՝ լի միանգամայն զվայելողսն դրկել զամենայն ընդ երկնաւս ի սորոյն գոյից, զիշխանս և զիշխեցեալս հանդերձ վայելուչ յարմարականն յարմարութիւն շուրջ զսիրելեացն կացուցանել պարս։

ԺԸ. Ոսկին համօրէն և մեծարգոյ տեղեացոք հաս-

(24) Երկու օրինակք՝ Ի զգեզն Իւրոց։
(25) Օրինակ մի՝ Ի յայսի հոծ։ յոր որոյ ապայոյդ է պատասխան առաւել չտեսանելոյ և զերամն հնձանաց, որովք լցուցեալ գնաւ հաւրան, Թոյլ՝ զի և պտղոն լի-նի մեծի փարթամութիւն. զաւելորդն շահավաճառութիւն փոխանակեալ ընդ ոսկւոյ և արծաթոյ, և քարանց պատուականաց։
(26) Օրինակ մի նաւապան, և այլ նաւազն։

Նստաւոյ բարեհամբաւեալքն լինիցին ի փառաւորեալ
Հոխուէ [27]։ Աղաւաւորն՝ ի յաղուներան խակ ի քար
գաւառէալ մնառելոց, ըստ աչխարհաւարութեան ա-
սեմ կարդի, [28] և ըստ ապրանացն նոյն՝ ի սմին ժո-
ղովեալն ի վառնգաւոր ջուրցն հեղելոյ։ Այլ զի
սկիզբն առնոյ [29] և նախաձարգեալ եղև, [30] և՝ ի
պայծառաւորեալ ընդունակ ի հնուէն և ի նո-
րոյն։ և արժանի արդարև բոլորովքին ոչ հանդոյ-
ժեալ գառնալ։

ԺԶ. Արդեօ և առաջնոյինս ժամանակ, յորում և
երեխայրեացն [31] ելանելն պատուղք, և ապղի ապղի
հնձ

[27] Երկու օրինակք՝ Հոխուէ։
[28] Ը- շատ ապրանոցն։ Ընտ վե-
րոյհաչելոցս. զկնի Ե. սրի. ի. Ծան. 13. որք միանգամ զառեղ-
ծագործութեն աչխարհին՝ ի գալ
նոյնն հաւարտական՝ հանդերձեցան.
նոքին և զակնկալն և զկատարած
միաւեռոյ ըմբռնելոյն՝ ի նմին ժամի
խնամառարելոցն, առեալ՝ ի բա-
նից անտի. Ծննդ. Ը. 13. Ի- եղև
՝ի վերջաբերմունքն Ե՝ի գիւղ աչխ ինեաց
նոյն յանեխանն առաջնոյ, որ ոչ դ եղ
անուն՝ նոճաձեաց չոր չերեսաց երկրե-
խնայել զառաջինն ամուն գործոյ
նոյնն հաւարտական՝ ըստ որում
և բազումք յայլ և յայլ ազգաց
և ժողովրդոց խնդրեանէ անտի
առաքումն կալան՝ ի նոյն ժա-
մանակ գալոյնոյ կարդել զգ-
աարեգործութեան անոյ խրատուց։ Ե-
՝ի սմին ուղղութեն, ոյզ ակնարկէ
և փիլոն. յերկան. բան. ան. առ. աս.
կաս. ասկաս չերեսաց տանոյ, ընդ
որս և ինքեանց առ Ծառայութեն
եգիպտացոց. և կամեցեալ ոչ
անդրէն յառաջին կարգն հաւաս-
տել զԺողովդ իւր, յերկան նոցին յե-
գիպտաց՝ ի գարնանային հաւս-
տակած՝ անդ՝ պատուիրե. երկոց.
Ժբ. 2. Հզիտս այս երկոյն ինչ ոչինչ
բնն առաջ, առաջնոյն եղիցի ինչ յա-
ղեա գառաց։

[29] Ի հին օրինակն պակասի Ե։
[30] Օրի՞ մի Ե՝ի պայծառաւորեալ։
Ընտ այսմ խորհրդածել յոյնիկայ
բանս կիրարեալ երկոցն՝ ի կոչ ընդ
ծոյ. Ժբ. 11։ Ի- ևս թե յորմէ
• (առ) ժամանակի յորմէ փոր-
• կիցն, յառաջան ժամանակի և
• յե. գալոյնէ անգրէն վերագոյն
• առ յերգս երգոցն, Զմեռն
• անց՝ ծաղկիք երևեցան յերկ-
• րին, ժամք հասանելոյ հասին։
• Ձայն՝ ոչ այժմիկ ծաղիկք լի և
• երկիր, և հասանեն զայգիս։
• Տեսանեմ զնորոգ յայսմանագէս
• ձմեռն առէ անցեալ. զի արեգ
• ամիս հասել է, և աւասիկ գա-
• րուն է։ Ձայն՝ ձիկս այս է որ
• առ երբայեցւովքն նման կո-
• չեցեալ էր, յորում ասեն իսկ
• զառակաց. որ յիմէ ըն օրինաւոր-
• բայն էր, և այժմ գեռ ձմեռն
• առաքէ։ Ահա այն ձիկ է աչխար-
• հիս արարչութեն. այն ձիկ է
• յորում ասաց ինձ, բղխեսցէ
• երկիր բանջար սերմանոց ըստ ազ-
• դի իւրաքանչ, և այժմ իբրև
• սեռանեաս գոյ գոյ ամենայն
• բանջար բողբոջէ։
(31) Օրինակ մի՝ երեխայեան։
Երեմ. Լժ. 26. Զառաջին արթնեալ երկ
րի ես տեսի։ Ի- ևս ես տեսի։ Ի-
երեմ. յ. պն է ոչինչն արմատոց ն-

ճանաչելը յաճախ մեռցին տառապ, հանդերձ քաղցրաշուքական խմբեալ ոճովք մեծամեծն սքանչելիւք։

ԺԲ. ԺԲ. Այլ՝ այսպէս և երկարաձգութեամբն զուգահաւասար չափեալ երկաքանչիւրոց ցուցանի երեք ամենայն բոլորակեալ առաւելք։ [32] և՝ ի յանկուցիչն եկեալ նոցա քաղցրալուս սպառուածովք, Այնուհետև ելանել սկիզբն, ի զարմանալիսն մեռանելով փոխանորդուն։ Այս նա գործել յայլսումն բարւոք կատարումն առարուեալ ամենայն ծայրատգատար չէզոքեալ շուրմարտոք։ [33] որոց գործարումն հաստատակայ հիշատակի վասն ի բոլորաբերեսն վայելել ժողովման. և զինի հանդարտուել նոյ՝ ամենեքեան բերկրութեամբ յուսով սպասեն գործել ի նոյն նորոգել [34] քաղ բերքատուութիւնս։

ԺԴ. ԺԴ. Այս արդ՝ ժամանակք որ այսպէս յամենայն կողմանց պատարեալ [35] բարւոք, և սուղ երևեալ զանազանին յիւրեւրոյ, և Չէմարտասիս միմեանց են օժանդակք՝ և մեռցին և անասնոց. և միանգամայն իսկ բարերարութեց պատճառս առնել զոսա և բարեկիցութեամբ՝ սիրեն և հաստատուն լինելով աշխարհին։ Արդ յիրաւի սպա լսեա ամենիմաստ գործոյ, [36] հաստուցանք, և հաստուացուք զմեծագործն և զքաղաքարեալն գործական զան քարգաւաճեալ։

Օրէ

(32) Ներկու օրինակք՝ և յանուն։ յն՝ և վախճան երկարանձգութեցն լի՝ նի ամենաբարեխոք սպառուածով. զի վախճան գործոյն՝ պարանձգի լի փոխանորդաբերեալ ելանի սկիզբն ամենայնի. և ամենայնին սաւառնի յայլ ևս բարեխոք կատարութիւն, յորում ծայրագոյն սաւառնէ զիշեան շուրմարտոք՝ որ հանգիսի ի սկիզբն աշխան։

(33) Օրինակ մի՝ -ոյ։

(34) Ներկու օրի՝։ բարեբերութեան։

(35) Օրինակ մի՝ բերեալ։

(36) Օրինակ մի՝ գործոյ։ յն՝ ըստ արժանեաց խնամատարէ կատարել՝ գործոյն գործել կամ լինելութեն նոցին հաստուցաք, և հաստուացուք զծայրագոյն գործոյն։

Գլուխ Ե ։

Քաղքաւորութիւն Ընդհանրապէս (1) և Յատկապէս ։

ա. Ա՛ն ումեք յիմանալեացն յատկապէս առանց ցնծալոյ մեծապէս լինելոյ՝ Թողեին երբեմն զիւրեանս ոմանս անքննելիք՝ առ ինքեանս գնալ (2) քննելիք, յանձնախառնին բերողք օգտակարին ։ Այլ այժմ արժանաւորք՝ ի զարմանալ համարեցին միայն նաւահանգստացն և անդրանոստանայն գալեկի վայրք . զի անհակառակաբար հաւանարարութիւն զիւրաւս շահաւետութիւն և զգաստութիւն յերկիւղ (3) յորդել պատրաստականք ։ Ո՛չ վիայեալս զաղանել եղելոյն արդեամբք (4) լսել՝ ի մերձ առ իրեարս հարցափորձելոցս՝ առ՝ի գիտել զոյութիւն և գՀատարտութիւն հաւատոյ վերկոքումբք զարդացելեացն բարեաց , այսպիսի սկզբամբ ։

բ. Օ՞ի բնաւորեցեալ ունել զիւրն (5) հանգստակայ կայանս , Ա՛ին՝ ՚ի խառնուածի ծովու և ցամաքի , միջնորդել բաւականաբար երկաբանչիւրոցն կողմանց բնակչացն յանկարօտ պիտանացուածոցն ընդունելութիւն ։

(1) Թէպէտ մակագրութիւն բազմաւոեւէ՝ որով և ենթակայ ձևոնարհ է ուղղակի անգամանն . այլ առնի արտօրինց . և նաւահանգիստ գիտա կի ծովեզերեայ տեղիք՝ ի բնել ձևացեալ առ՝ի պատսպարել նաւեսաց ՚ի բառնէ յարձակմանց հողմոց և ալեաց . այլ պատճառաւ տեղեացն ցրտակիմն կոչի ձգի բանն բուռ պահանջելոյ պարզ ներքոյական գիտոց ՚ի վերայ բազդատելոց ընդ զինուորս կանխեն . և նաւարկուէ՝ զոր պարտաւեալ ՚ի նախընթաց գիրսն ։

(2) Երկու օրինակք՝ գնալ ։ այլ՝ Ա՛ն ումեք ՚ի մտաւորոց հատուածն առացուածովք Նոխազելոց՝ պարտ է ՚ի բաց Թողուլ կի ալհամարհել իբրև գուշնաբեալ ինն և անարժան գնուելի՝ զարժանի սեն գնուել զգնուելի անելացն՝ որ լսելոյ են շահաւետութիւն ։

(3) Հին օրինակին՝ յորդեալ ։

(4) Օրինակ մի՝ լսելի ՚ի նեղ ։

(5) Հին օրինակին՝ հանգստակայ ։

ք. Իսկ միւսս հասեալ սխուեցաւ յայմ ծագս աչխատել
հի (6) ՚ի սերձաւորսն ընդհանուր ազգի մարդկան՝
քաղցր վայելմամբ ղինքն ընդանեցուցեալ։
իէ. ջ. Ասացանց՝ զաւ ՚ի կատարելութիւն արարչական
զօրութեանն։
իջ. Կրե (7) խնամելն՝ ուժեղն ՚ի տոյնսն յերկրագործ
ծայնն նախահօգուածենել։
իչ. Կրե ուժեղն յայնցանէ, զոր ՚ի նաւաւխարելն
վոյթք, միանգամայն (8) և ՚ի տաճուին օգտակարել
տարբոյս յօրդորամիտք։
իէ. Զաղագս որոյ ՚ի գիտղագործն ախորժուին նա-
ւահանգստեան՝ քարոզելն ամենեսեան հանապազ յան-
խաղ հանգստարանի հանդարտութենէ ՚ի յուզմանէ
ամբոխալից մրրկելոց ալեացն։
իը. Ա՞յլ և անդաստանիս գիւրելն (9) զվտանգաւոր
հարկս կերակրոցաւոր՝ ՚ի բանտարկեալս և յայլոց կեն-
դանեաց ծանօթանալ ախորժելն։
իձ. Ինդ այսու քաջութեամբ տեղեաւ խրտու ընդ հմուտ
վարժողաւ աչակերտին աշխատասէրք ջանացողքն,
տեղեկանալ կարգաւ գիւղագործական գործոցն հրամ-
տուէս. որով և վաստակք փարատել (10) զտաղտկալի
դերեւոյթս անպտղութենն՝ յառաջադիմիք նշոյլ։
իէ. Ակնարկս և խաղազակատաւս հրահանգ վարժ-
մամբ յարդարին. վա՛ղ ի՛նչ թողացուցանել գործ
դաստարկուչքն խանդաղատ զիւրեան. քայլ հանդիսա-
յուցանել կրթել ՚ի խաղացմանն և՝ ի գաղարմանն, և
լինել խեղճութեա գործուեացն պատրաստուել։
իթ. Ո՞յն և ահա որով (11) հաւատացեալն առաջնորդել ՚ի
վեր

(6) Օրինակ մի՝ էնէրէ ՚ի ինէ-
նէ։ և այլ յոլովք։
(7) Երկու օրինակք՝ Ե- ՚ի Խնա-
ձէ։ և այլ յոլովք։
(8) Ո՛չինն օրինակն պակասի՝ Ե։ և
այլ՝ Ե ՚ի Խոտո աձուտ։ ըի՛ և մի-
անգամայն յօժարամիտք ՚ի վարել
կամ՝ ՚ի գործ աձել զգաստասեռացն
առեալս ծոլու։
(9) Երեք օրինակք՝ վճռանիւտ։ ըի՛
նաև և անդաստանիս՝ մատակարա-
րելով զամենեսեան կարեւոր սեռս
կերակրոց, ախորժելն ի սա հա-
տարակ բանտարկ և անբան կեն-
դանեաց։
(10) Օրինակ մի՝ ջոգրուին, և այլ
ջոգրուկ։
(11) Օրինակ մի՝ հաւատքեան։ ըի՛
նաւարկու ձեռն որոյ միանգամ ձեռ-

վնաս օրինաւոս. զի հանդերձելոյն զոլ գոհացո-
զական երկիւղածութիւն՝ մեռեալ պատուհասի անախտ
աջողութիւն. և յուզարկելոյն ըմբռնելն [12] անդէն
մահու դիպուածով զառացուածոյն առաւելութիւն։
Է. Կայսեր առանց պատուիրանատահուն ընձե-
ռել և միւսա, հանապատ բնաւորականն [13] կարգ օր
անօրինել զընտրեն գործոնէից վայրապար խոնարհ-
մունս. և զայս օրինակ դատաիրակեալ՝ ի խրատ
զգաստացն ոյն ընտրեն [14] օրինադիր։
Ը. Կռ որով՝ ի միջին երկի զարմանս տեսողաց և
բերքատուիկ վայելչութենէ ձե՝ գեռատիւն [15] խոկզբամբ
՝ի մատաղութեն բուսոյն. և կամ՝ ի միջահասակին
կանաչացմանէ գեղեցկանան. ապա և ջանազան և
վայելուչ ծաղկոյն գունաւորութենէ հրաձեռակ, և կամ
ի՝ դարձեալ հասկին կարմրագիտ շքեղութեն։
Թ. Կռ սա սմին օրինակաւ [16] և ՝ի միւսմէս տեսանել՝
պայծառատեսն առաքաստիցն ապիտակութեամբ,
և գեղեցկակարգ նաւացն յօրինմամբք. և որքան
այլ ևս՝ ի նման բնաւորն բոլորակաձևութեն բարե-
գործութի վայելչանոյ։
Ժ. Աւժգնութի բարեկեցոյն անդաստանին աներկ-
բայ հաստատութե յաղագս չար և սակաւ ինչ զգաս-
չաս սերմանեացն [17] ընդունելոյ՝ գաղտագողուա-
նել, և ՝ի բազմապատիկ լրումն առաւելութե գերե-
նաւորութի հոգւոյապէս ուժոյ։

(12) Երկբ օրինակ՝ անընդդիմանալ։
(13) Երկու օրինակ՝ հաւնոց ։ այ՝
նանուանէս և անդաստանն առանձ-
ին պաշտօնեայք իւր հանապատ
բարեկարգութե ուղղեցոյն զընդ-
վայր, կի՝ զանկարգ բերմանս բը-
նութե ՝ի խնամոյ. և այսոքիսի
օրինօք գաստիարակեալ զնոսա՝
խրատէ զգաստանալ։
(14) Երկու օրինակք՝ յօրինադիրէ։
(15) Օրինակ մի՝ ախմամբ. և այլ՝
՝ի սկիզբն։
(16) Օրինակ մի՝ և ՝ի միւս և սա փ՝։
(17) Հինն օրինակին՝ ընդունել։

նամուխ եղեն նմա՝ առաջնորդել
յուղիղ քաղաքավարութիւն ըստ օրի-
նացն այլ, ոմն զի ՝ի գեմ եդեալ
անելոս նաւահանգստին՝ անվե-
ատեալ պատասխանեալ յաջողեցոյն
մեռանի, հանդերձ բարեկամաւ գո-
հութ. և յաղագն. զի որով
բարձին զնաւսն ՝ի նման՝ անվե-
ատեալ գիտութեամբ յաջողեցոյն շա-
հել զառացուածոյն առաւելութիւն։

Ը. Այլ նաւաշանգիստ՝ Թէպէտ՝ ի հեռուստ և կիսի
ի մօտոյ ծովածուփ եռացումն մրրկեցի, տակայն ան-
տեղի տալն (18) պղտութենէ ալեացն։

Ջ. Վիրաւորազաց յառաջադիմել միայն ի փու-
յտացանել զբուռոցն առէցումն. զորս և ի նմին շրջ-
ջագայութենէն տարուցն մնռնաւանդ եղիւք երիւք է-
բեանեղօրդօք առուրց զարդացուցանել, և վաղվա-
ղակի ի կատարելութեն հասուցանել։

Ժ. Աքրատ արագ (19) Թեթեւութիւ ձեռնել և յերկրոր-
դումն է իմանալ զիրացիս՝ ի նաւուքն Ասիոյ դե-
դել. և անյապաղ երագ ուղեւորեամբ գարձեալ հրա-
ժարելքն իբրու (20) Թեւոթոյս սիրն փափագմամբ
ի յառաջադիմին բերելով՝ ուր և կամիցին ըն-
թանալ։

ԺԱ. Ի սանդղ և ընդարձակութիւն առատասիտ ի-
մաստից գաղարելոյն յինքեան գերելով հեռուզո-
ւել մտաւոր հայեցմամբ շարժմունս օդոյ (21) և ըզ-
աեղափոխութիւնս աստեղաց՝ և նմանողք սոցուն, ի
սառնային գհանձար՝ պարզապանեալքն ի սմանէ։

ԺԲ. Ցի՞նս, ոչ անբաժս ի քննել հասանելոյն հա-
սանէ և գերկրագործն՝ և զուգակիցս. այլ իմաս-
տասիրաբար իւրն (22) խնդրով տեղեկանալ մտաւոր-
զբաղմանգակ երկրին զբնութ, գհետ թեզ բերելոյն՝ և
զու-

(18) Երկու օրինակք՝ առնելի փոխ
ի գիտութենէ։

(19) Օրինակ մի՝ արագագոյն. և այլ՝ արագընթերնութիւն։ Ցի՝ զիտցի առ-
նարագ թեթեւութենէ և իմանալ և յերկրորդումն ի ձեռնէն միոջ գեղ լինին ձանաւարհորդել նա-
ւաք. և յետ առն և անդ շրջելոյ ի գառնային անգրէն ուսոյ հրա-
ժարելոյնն, անյապաղ երագութիւն թեզաք ալանալով առ առ փա-
փագմանէ։

(20) Օրինակ մի՝ բնթնաբերոյ. և այլ՝ բնաբերոյ։

(21) Օրինակ մի՝ գեղափոխութիւնս։ Ցի՝ նաև զուգակիցս՝ ի մէջ
մտանէ՝ յոմանց կրկին։

ցի՝ ի՞նչ նաւարկութենէ գադարեալ և անվիրաւոր կենդանեաց ընդարձակ կիսերի հետ ի մէջ մտացն՝ գիտութեամբ բերի՝ ի հեռաւորեալ և ի հմանալ շարժ-
մանց հողմոց և անդադրափոխութենց աստեղաց, և այլոց սոցին նմա-
նեաց աստեղաբաշխական գիտու-
թեանց, որով առանձին նաւարկողքն
գիտեսցեն։

(22) Օրինակ մի՝ խնդրեալ. ցի՝ նաև զուգակիցս՝ ոչ անբաժ թո-
զու զերկրագործս՝ ի հետուստէ, այլ առնէ իմաստասիրական իւն հե-
տազօտութեան ի մէջ առեալ՝ ի մէջ
տանէ՝ յովանդակ կենաց երկրի,

պատարէր անհնարին , զինքեանմէ խակ խոնարհագոյնն և զկարօտս ջնաբաչխութիւնէ . ուստի յայտ է եթէ ջրբնաւակ տարերցդ խառնուածոյ պատուական հմտանալն ։

ԺԲ . Պատուական տեսչութեան լուսաւորելոցդ պատրաստութիւն մերկանալն զբիծ ցանկութենէն ։ Ասն զի ոմանց պահել [23] զպարկեշտութիւնն՝ ամբոխչէ շուեմնպատանեցեալն ազազաւ զսերմանեաւն . և այնպէս քաղցր յուսով և գոհացող կամաք կոխել զչարութիւնն պակասով և գոհացող կամաք կոխել զչարութիւնն պակասութենէն՝ քաջալերեալ ։

ԺԳ . Այլ [24] այլոյն՝ մնալ յօդջամիտ սահմանին առաքինութենէն . նախ՝ զի և՝ ի հրամայեալ յամենանացն հաղորդութենէ յօրով ժամանակս առանձնանալն՝ ի նամա զուշակել և զկարձելն՝ ի զերկս յարձակմանէն . երկրորդ՝ ի մէջ անհուն վշտացն լսմբառնութիւն՝ ջերմեռանդն յօժարութեամբ բևեռեալ զնոսա՝ ի յայնպատ սրբութենէն մաքրութի ։

ԺԴ . Ալք և անպատրաստելիք ևս՝ ի հանդիսանալ ընդդէմ սատակչեալ բերման ալեացն , մինչ զի քաջապէս բռնութեամբ զի ի վիրապ խրելոցդ զկուտակելոնն յորձանս հատանել անցանել՝ ի կաւեցեալն ։

ԺԵ . Ընդանդիտել քաջութեամբք վառեալք առ՝ ի վատատակոյն խրեանց՝ և ժիրք՝ ի սիակեն [25] զատ , փախուցանելոյն զանընդել կենդանիս , հերքել զդժոխարատապատահ դիպուածն ։

ԺԶ . Ընտեսատուտոյդ ոնք [26] բնաւորելոյս՝ և սի ջատագման ծոլու և յամաքի բաժին . հարթ հատ-

(24) Երկու օրինակք՝ այլոյն . և այլ այլոյն հաւ ։

(25) Երկու օրինակք՝ զնա ։

(26) Օրինակ մի՝ աբուհոփափոխ , և այլ՝ աբատրափոխ ։ Յի՝ վրայ հնարիմայութիւ բնաւորելոյ է նշանատանդիպուածք կայ՝ ի միջատահանին ծովու և ցամաքի առ՝ ի արգասի հաւատարութիւ վարել զանխափոխ շահաւանատուն , միջնորդ գոլով երկաքանչիւրոց օգտակար երկոտոյ զիւրեանց բերրին՝ և զամայացեալ անդիւնին , զի բնիկ խոնաւն՝ և զոր պէտս ունի ոտոքման . որովք յայտ է թէ պատուական նա նման հմտանալ բազադրութենէ ջրոյ և ատրեցոյ ։

(23) Երկու օրի՝ . ջհնէլ ։ յի՝ երկբաժանեալ պատուհասն ունի պարհասանել , ոմն զի անվատանգ՝ ի հատարուածն եկեալ՝ շահեմպատանեցոյն ասդիւնէն ։

սարսափել հանդերձ անխոտորումն շահավաճառութեան, զուգեալ բան երկաքնութեամբ ոչ անօգուտ երթեւեկ թերութեան զգամաքոյնսն՝ ի կղզիս, և զկղզեացսն ի ցամաքոյնսն բնակելոց հաստատութիւն։

ԺԴ. Ուրանի և յորդառատ վայրկեան արծարծելոյն զազգի ազգի բնութեանցն [27] առաջադրեալ, զհամակցութեան և զառանձնացելոցն ի միմեանց պահելոյ զգիտնդատնական շուրջս։

ԺԵ. Ա՛ սան զի սա և բաւական [28] այսմ՝ ի յորդառատ բնութեան զարմանալոցն լիուն, որպէս փոքր ինչ յառաջ ցուցաք՝ ցանմանէ սերմանն բազմացուցանել յերեսնաւոր. և կամ թէ յեօթ ասելն ի հարիւրապատկութիւն վոխանակ զցանկալի թերացն առաւելութեան։

ԺԶ. Կայցէ թոնի թէ տիրական շահք մեծանալոյն համարեալք են և ի հարցաքննելումն, պատուհասկան քարանցն գիւտք։ պաշտպանել ընդ նմին և զպետութիւն առնել պատրաստութիւնն ի մեծապոյն նուիրեցոյն հաղորդելոց, այլ և գոսկւոյն և գարծաթոյն գիւտս. և պարզաբար իսկ բնութիւն կենցաղոյ օգուտ ընծայիլ անտարակոյս գոլ ձեռնտու։

ԺԷ. Յիւրաքանչիւր ուրեմն այսքանեօք կենցաղ օձատիպ վայելչապատնիւս [29] առաւելեցին սիրոյք՝ վերամբարձեալքն քան զկարիս կարօտութիւնն, և կամ ոչ ի նմին չքաւորութեն պաշարեալ. ոմանց՝ զի ի գերի ի վեր առաւել փափաքանաւք։

եւ հիք մատաղ ցանել զերծս՝ ցանատոյնսն կիմ միջերկրեայնն առ կղզեայնսն, և ի կղզիս բնակելոցն առ ցամաքայինս։

(27) Օրինակ մի փետրէ։ այ՝ յորդառատ անդադարեալ արդարութեամբ մատակարարել անուն ոք զերծ ազգի ազգի բնութեանց, եթէ հանապազեաց միակաց կարելոյն՝ որ են մարդիկ, և եթէ որոշելոցն անդակաւ՝ այլ և այլ կենդանեաց։

(28) Օրինակ մի՝ յայսմ։ այ՝ առ և Հնդկաստան փորթամանեաւ՝ յորդառատ բոլորելով զարմանացն լիութեան, և այն՝ ոչ ի վերոյ ի գերութեան, զանազանեալ չար ինչ գործոցն անկարգութեան, զոր առնեցուցէ բազմացուցանել ընդ միոյ երեսուն, և այլն։

(29) Երկու օրինակք՝ վայելչափառիս։ այ՝ ի վեր այսպիսի բարեաց և պիտոյից կենաց՝ որպէս և սիրոյք են վայելչական հաւատանգամս երեք անկարօտեալն պիտոյից, և երեք պաշարեալքն չքաւորութեան կոչեցաց. ոմանք՝ զի յաւելուցուն փառաք առաւել փափաքանաւով։

'ի վերոյ փառս փարթամանալովն՝ եղիցի յաւէրժաճ, և կիսոցն՝ զի անդորրեսցի կատարեալ 'ներ-
ողութեն առաքինութեանք։

ԺԳ. Յաւատարիմս և ընդ յաջորդիս բարեկամա-
նալ սովորեցին՝ բարեկիրեալքն [30] 'ի յառաջ բա-
րեկեցուէ, և Քշնաւառականքն 'ի չարալուծ կիճա-
ցըն Հարկաւորութէ. կիսքն հեշտալի յղիութէք՝
վայելչին աղագաւ, և այլքն՝ զի կարևոր արարեխին
պատրաստութէն գիւրեալ ընդարձակիեցի։

ԺԴ. Արա և հնչակաւորն [31] բարեհամբաւութէն
յայտ 'ի յոլովիցն ածաբանին է. բայց առ այժմ ե-
կիցս երանելի հոյլապետն Քրիստոս Չմարտեալ, և
զայլս՝ յառաջնոյ 'ի բարեբանելն զՀարազատ որ
գին՝ և յայտ գանկալի առելոյ զաղթեցեալ զանու-
նահատութէն [32] բուրումն նմանեցուցանելով։

ԺԵ. Կորահրաչ [33] Հոմութէամբ բարդաւոր-
և Լուսկիցս. վասն զի յամենայնի արժանաւորացն
այդ անձառելի բարւոյն խոստացումն հանդաստեմք
քին և անխտով յատակողութէամբ վաստակեալ
նորոգի 'ներարեցեալութէ' զնակիցեալը։

ԺԶ. ԺԷ. Ընդ այսմհետս կազմութէան երկրքեան
և յաւերժանան [34] միտք 'ի բոլորելւոյս յանկու-
մըն. որք Թէպէտ և 'ի առհասարակ ժամանակին
իրեանց առ փոքր ինչ դադարեսցեն՝ առատալ զո-
րու-

և այլք՝ զի լցուցեալ զկարիս պիտոյից վերծանելոյն 'ի տառա-
պանաց ապրաստութէան։

(30) Օրինակ մի՝ 'ի յաւէտ բարէ"։

(31) Ձին օրինակին՝ բարեհաւատութէ։

(32) Ձին օրինակին ընդ այլ միում՝ բերան։ Ձայլ բանս յորմէութէ խառնակաց նահատակն՝ որով օրհ նեալ գլուխս. Տնտ. կէ. 27. Հմմտ հոմ ոչխոյ խոյ էքեաս գնաց անդոյ էիս՝ ոչ օրինեաց Աբ. և փայե փեչ ասի 'ի յօդոյ երկնից և 'ի պարարտութէն երկրի, և բազմա-ի ցորենոյ և գինւոյ։

(33) Նորհրաչ ձեռնութէ։ Ամերիա

(34) Ձայլ օրինակք գինէ 'ի բուլ"։ ցն՝ միտք 'ի կատարած բոլորե ցուածոյ, կամ միտք ցվախճան ա հասին։

յուխտի՝ ի հանգամանէն, և կամ՝ վատասպելի ցանկութեամբ յորդորս առ ինքեանս գործեցին զմարդիկ. սակայն յետ այսոցիկ անդէն վաղվաղակի՝ ի կարգի վիրաբանչիւր գործին ամբաստանել պատրաստ էն։

ԺԶ. ԺԶ. Ասակ արդ՝ որք այսոցիկս [35] ի յառաջնում գումարեն բանիս երևեցան փարիսեցիք միմեանց ի սէրն այսոցիկ ըստ ինքեանցն բնութեամբ. և ի զոհասպանութեանէ առաւելան սի՛ քան զմի բանի եացն գերիկութեամբ. և զօրացուցիչ [36] առին նայնոցս առնան տկարութեանէ, առ՝ ի զարտաքին առն և զի ներքուստն լցուցանելով զոչխատս կարօտեցեալն։ Ո՞պա ո՞ր ոչ [37] զգեր՝ ի վերոյիշեալ առ նամանաղբ՝ ի գոմիելիս՝ իբրու յառաջադրացուցութեամբ ասցս առ յիւ տանել վերհատիս գնդ և գերիշխապէն գումարեալ նուագեանն գհատուցումն։

(35) Օրինակ մի՝ ի յառաջադրութենէ։ (36) Ուրիշ օրինակ՝ սպրդեցուցիչ։ (37) Օրինակ մի՝ գեր՝ ի ընդոյն։ յի՛ ասցս ո՞ր՝ ի նամանաղբ ասցս գոմիելիս՝ վերհատիս գնդ և գերիշխապէն գումարեալ նուագեանն գհատուցումն։

Գլուխ Ե.

Խաղաղութիւն Հայոց [1] եւ Պարսից։

ՈՒ. ՈՒ. [illegible] ընդունիլ [2] ի հաստատակաց ծնողէս ի յերկրի երեսին միտս [3] յառաջ եկեալ բաղմահոգիք առեալք կենդանեաց. յորոց ոմանք հանդերձ տեառնական կայծակամբ [4] ի բանտարկես զառանելոյ [5] եւ ոչ հաղորդեալք ինչ տրտմ վտանգիցն զիերտուն [6] դառնի օշնակոնք. խակ այլք եւ անտեսանի անգամ անծանօթ զոլ։ Բայց այնք որոց միանգամ հարկեալ երկրաշարժեալ Թագաւոր, զիերեսն լինել եւ լաւ կամաց ունել զարտաքուստ օշնակոնութեանցն պետս, [7] յայտնակ ի նմ իւիք ազդեալ՝ որպէս զնոքա սուն եւ հանդերձեալ կենդանեաւքն վտանգաւորեալ տես տուին. ի ձիոյս առեալ եւ յայլազգս՝ յաւէտ ի կեն ցաղօքս տեսակաց։ Մեք այսպէս խոստովանեալ մեր

(1) Ի վեր անդր գլուխ Ճ. օրի. Ճ. պատմեալ գՅին՝ յառաջիկայս ի ձեզ բազմապատիկ քան զայս ի ձեզ բազմապատիկ քան զայս Ժամանցն բերել ի գոհութիւն Նորին, առաջանալով՝ ոչ եւ նշանակից ազատութեան, եմք զնորոգ ընդ նոսին ենթակայ քան զպարտիսն հրամանատուին մարդի եւ պատրաստել եւ ներքոյիցել։ Խակ զուգակիցն նոր Մեր այլազգք եւ ծանօթք եւ ընտանի ոչ տեսակ շարքաստուածոյ, որոյ ազ բանիւս տեսն՝ տիրացիս անուանիցն ցուցանել կամ եղեն, եւ խրախանին կամ. նամասնեցոյս հանդերձեալ միւսանգամ զնոր շարքաստանիս՝ գրելոյ առ ձեզ մատանեցն շահաւէտ ոչ տատանելոյ եղոյ. յայտ եւ բազում ինչ ունելոյ տեսանել յաւ ազգ բերելոյ ի բաղդատական Նաւեցս։

(2) Ձորք պրինկք՝ հրաւիրեալ։ ի՛ անհանգիստ երեսից, կամ ազգեցուցեալ։

(3) Ներք օրինկք՝ ի յատոյ։

(4) Ներկոյ օրինկք՝ ի յանդիմանութիւն։ եւ այլ՝ ի բնաւորագիս։

(5) Հին օրինկն՝ եւ ուր հաղորդեալ ընդ նմա։ ի՛ յայտ անդր զայ ի վերջին ընծայ օտարազգեաց ի մարդկանէ նոր՝ նաեւ ոչ իւիք գիերտուն կամ պետ պիտոյից մարդկան լինին ձեռնտու։

(6) Օրինկ մի՛ գիերտուն գտանին։

(7) Օրինկ մի՛ յայտնի, եւ ուր իմն։ ի՛ քաղց յառնելոցուն՝ ի ոչ երկրաշարժեալ կենդանեաց՝ որոց միանգամ կատարելոցս մարդս Թագաւոր, ոչ յայլ ոմանէ այնպէս լինել եւ լաւ հանդերձեալ ունի զիերտուն պետս, որպէս յընտանի կենդանեաց

վտիճիւ ցուցին շահք առաւելութեանց [8] ի յարատևութենէ հաւատոյն համեմատութեամբ առ Քրիստոս. Եթէ ոչինչ զանազանութիւնք ըստ իւրաքանչիւրոցն գնաւեցին՝ ասէին նուազ միաւորեան զբարեաց հաւատոյնմանն ընդունողքն նոցացն ։ Այլ նախ յառաջելով առանձառ, զի անդրադառնայ ի մարդկանէ զկայութիւն բնակութենն ապարեալ առաքելոցն ի երեսից [9] կողմանս սիեղերաց, իբր զի զչնորհատուսն բերէն ծանրագունի բարձողք ախոհելով, ի խոզ և յոլիւտս և յընդհանուր մասունս երկրի ։

ք. Այլ ապա զի բաժանին առաքեալք սուղ ինչ ոտիշ մանել. Այնոյն ի չնչին առարկեալ պատշաճել ըստ արժանաւորին ի հարթարուպակ դաշտան, և ի յարբերական հանգոյն ի խաւխանիչ խոշորութենէն ։

ք. Այլ և միւսոյս գործ անբասրագոյնելի ժրութենէն զթափանձրահոգ և զհնութեղ անդաստանս կակղելով, առ ի յանվթար բնել զառատ պտղոյն լիաբեր արմատս ։

ղ. Ակնարկն այսոցիկ ամբողջ գնաւեն բարերաւ կեցդանեացս, որ [10] և ամերաչյն բարի և գեղեցիկ լինելութիւնք, իմանալեաց և զգալեաց եկիցն ի կատարելութիւն։ Ասաւ բարեմիտ [11] խնամածուք գարձեալ ուսեալ զօրէն հարատևաւ ժառանգի որոշեցան տեառնէ զմանք ընտիր իրի միակութենն մանկունք ուրախալից ընդհին պարապեալք անսասրաշաւ և գոլոխագոյն խանդաղատանօք ի տածելն պատրաստակամք ։

ձ. Լոկ [12] ուամ մեն յառաջադէմ զօրականքն, և այլք ևս զուարճացեալք բարեբախտութէ, և անկասրոտ ընդգրկութենն յորպաւաւ գոյութ. ոչք անհնար միաձուլեամբ ոչինչ ընդհատ ի ծնողացն ծնեալսեղ յանուն՝ ի ձեռ և յարքայաւոյ ։

(8) Զոլք օրինակք՝ ի յաղագոնէ ։
(9) Երկու օրինակք՝ կողմանս ։
(10) Օրինակ մի՝ և ամենաբարի ։
(11) Ասին օրինակն՝ խնամօքն ։
(12) Երկու օրինակք՝ ոչնչ ։

ուլեն՝ է նա ինքն, որով և ամ բարի և գեղեցիկ լինելութիւնք անմարմնոց և մարմնաւորաց եկիցն ի կատարելութիւն ։

յանձնանձանաց[13] յայսմ պատահել խնամածուփ եւ
ջ. Յաղագս[14] որոյ՝ սորա ախտաժուկ բազմապատիկ
պարկեշտութ՝ եւ ի մանուկըն, եւ յորժամ առուգացեալ
ջարդասոյն՝ ի գործմանըն, զուգատիպ վերիվազանչիւ
լոյն զանբանից եւ վիաստոյ անդրադիպ յիւրս մերձ
դնել հեշտալի շահեկանութիւն։
ճ. Մանուկ եւ երկատեր արօրագիպս անպատճոյ եւ դիւ
բազխուս կերակրանօք՝ շատանալով ինքնաբեր երկ
կրի[15] բանջարօք, եւ անկամայ քուսոյն պատրաս
տութիւ. ապա՛ի տաժանելի աշխատութեց զհոգա
ցողն[16] ինքեան՝ յինքեան պահելով։
ի. Ասել եւ ոչ անհասն՝ ի հրահանգից կրթուիլ
ազգ ձիոյս՝ առ՝ի ղհսակ եւ ղընդարհիոյ սպերասա
նութիւն նոճաձելոյ հնազանդ. զի անխոհակ քաղցրու
թիւ բերել[17] զվերբերեակն ինքեան յառաջիկայ
դիտառարութիւն։
ի. Այնպէս եւ հարցաքննեալս առ սա՝ կրթի ընդ
կենցաղագործսն անցանելով վարժուին,[18] զի յայլ
եւ յայլ գործոցն առաջարկուիլ՝ ուսեալ զինքանելով
եւ ճշմարիտ խոնարհման նոճասութիւն. մինչեւ ևս
ընդ

(13) Երկբ օրինակք՝ յանհնանց։ ՚ի՝ ոյք միամիտ արտեւ զօրէն որդեսեր ծնողաց պատասխն՝ ի գործմանս խնամոց սորա։
(14) Երկու օրինակք՝ սոյց։ ՚ի՝ յորմէ այսորիկ՝ սոա ունի սեռական բնաւորութ նշանակի. ապ բանիւսակ պարկեշտութ սնանելն. եւ միւս գործմանն յորժամ առուգացեալ զարգասոյն. որոց երկրպանելութ. այս է՝ անբան պարկեշտ կերակրոց. եւ բանաւորաց պատշաճեալ սերտութ գործմանց պէտս ունել պատրաստ։ Ընդ զայսմանէ սեռ եւ ՚ի վերոյ. գիրք. ճ. օրի. ի. գլ. ե։
(15) Օրինակ մի բանջարանօք։ * Յաղագս բազմաձաշակ (առ թէոփ * բաստոս. գիրք. ի. գլ. ժե)
(16) Երկբ օրինակք՝ խնդհանց։
(17) Օրինակ մի՝ բերէ զվերբերեակն։ ՚ի՝ ընդհանրական հպատասխութ կրել առնել զինծեալն ՚ի վերս իւր՝ ուր գեմ եգեալն է։
(18) Երկու օրինակք՝ ըստ յոյն եւ այլ։ ՚ի՝ այնպէս եւ բազդատութ առ ընթեր ձիոյն եղելոյն արդեամ՝ վարժի ՚ի պէտս օգտակարաց կենցաղոյս. առ ՚ի յարմանկութի այլ եւ այլ գործառնութեց. որով առանն խոնարհ նոճասութ ձգել զառ. եւ ընդելութ բար

ընդհանրութիւն բառոյ[19] զի ի հեռուստ շահաւետ բերս բեռնակրութեանն։

Ը. Յորոց յայտ է զնոսանն քաջատաւութիւն զնաւատելոյ օրինաւորն՝ ի նոսրատաւութեան խրխնան և միշտ անդրանիկ պարծանաց առնել[20] զհանդարձակապոյն գշահաւետսանն։

Թ. Իսկ՝ ի նորոցն գահակիցս՝ օրինաւոր կոչդ հեղաց գնաց հանդարտութիւն անկեալ՝ ի յինքեան գնոսալոյ գոսկեր հանդաստեամբն յոտարհալ կայանան։

Ժ. Ի միջոցս տեսանն վայելչակերպ ձև տեսակի, և գեղեցիկ գունաւորութիւն գանազանութեամբ. քանզի յոմանց[21] պայծառապէսս ապետականութիւն մարգարտիս փայլեալ, և կիսոցն՝ հակառակն նորին գծել տեսութիւն.[22] այլոյ ևս գարձեալ՝ ի քանզգձալի ծայ ծիս խառնուածս ընդունելոյ գոլ երեւելապոյսն. և պարզապէս իսկ՝ բոլոր բոզբոջաց և ծաղկաց երկին երանի նմանութիւն՝ ի վերայ իւր նկարեալ։

ԺԱ. Օ ազարչոցոյդ հաւասարապէս և միւսոյ՝ պատեալ բարեզարդ գեղեցկութիւն, միոյ գի հանդոյն ասացելոցս և՝ ի սմանէ գոսանել գբազմաւորսիան գունոյն պարծանութիւն։

ԺԲ. Ա՛եծութիւն հասակի առ մանեալ երկարաձգութեան չափաւոր կրթութիւն. Ամոլ[23] մանր՝ հրձուելի բոլորսոյն նմանութեն գեղեցկանալ՝ վերջնոյնքն և պատկանձն յօրինուածով զարդարեալ՝ խիտ և հրաշալի բոլորին բարեմասնութիւն։

ԺԳ. Ա՛յլ և երկրորդս՝ միծս և ահաւորս գտեսա-

ձեալ բերել՝ ի հեռաւոր վայրոց պչահաւետ բեռնիս։

(19) Հին օրինակն՝ գի՝ ի հեռուստ։

(20) Երկու օրի՝ ընդհանրապէսն։

(21) Օրինակ մի՝ պայծառապէսց։

(22) Երկու օրինակք՝ այլոյ։

(23) Օրինակ մի՝ գի՛ս. և այլ՝ հասա հրձուելի։ յո՝ որոյ միտս, այն է ձեռն, հրձուելի կամ վայելուչ բոլորակաձև ինն նմանութ գեղեցկանոյ, յորոց միջն ցոգուխ. այլ և ասելն ընդհանուր է։ իսկ պատճառն յօրինուածով ասել զարտաքին գոյն, զայն մասն ասեղ ձեռին անտարակոյս՝ ասլ գեռևս վերջ ասեղ ոչ գամբակն, որ և յատարելն յատկապէս կոչի՝ στιφάνη. պսակ. ասեղ պատկառելոյ յօրինուածն, որպէս ոչ ասեղ հնոցիկս առեւտրոս,

ընելեացն (24) ունելով զանձրևաթափն հայեցուածս. և օրինակ լինի երկրիս պետական թագ զգեցուցանել։

ԺԲ. Պաշտպանել զօրութիւն ձիոյս. զի ոչ զառակ սուտ տեսանելոյն ասանելով հզօրապէս՝ ի մարտին ժամանդրեալ աւերել, այլ հանդերձ նոքաւ զիւրն պատուասանիսն (25) ձիապնիս, և զանիծուցանել զպատասպինումն զնուաճելոյն զօրաւոր ուժով բառնալ զինքեանք կամ խոտացեալ։

ԺԳ. Պատա ուրեմն սոյն հաստատուն գոլ և յաղթական ոյժս ազգի. վասն զի սիրամարդ յառաւօտ միտք՝ ի մեռս արեգական անկրքելի բառնաք պատուհաս զերեսս երկրի բառնալիանացեալ. և կամ զպղտացեալ եալ՝ ասացեալն զծանուծս ինչ թեռինս ձգել զինն իւր կարգինել կամանկարուածք։

ԺԴ. Ցնծալեաւորիւ ընծայիւք և երգապատիւոս վանիւք նշոյլ նշոյլ գերազանցութիւն, առ՝ ի սլանալն յորոյզ դուրեն հանդիւս՝ միշտ բերեալ՝ ի յառաջադիմին հեռի։ Ցինոս, (26) ևս հրաշալի՝ բուռ թագաւորացն գոլ ժուժապէս հրեշտակապետութիւն. առ այսու և՝ ի հանապատականութեան արշաւանք սովոս անխոտան՝ ի յարձակմանէ յաղթութիւնք հաստատուն յաւէտ։

Ժ.

զաղ՝ ի պատերազմունս սովոր են ազատացանել երիվարաց առ՝ ի յամրութիւն և՝ ի պատահարութիւն կերակուր զինուց հանապատական ասին։

(26) Երկու օրինակք՝ և հրաշալի՝ զի՝ ուր զի ևս պատնէշն՝ ի պէտս փառաւորական հրեշտակապետութեան զի գիշերի՝ զարկ։ Նա և՝ ի պատերազմական յարձակմունս պատահարին հնոյզ յաղթութիւնք հնոյզ ի վէր թշնամեաց։ Նա պատգամ այնուամ զերազանցել և յագեցութիւն ձիոյ զրկիլ զնոյն յարձակմանէ, միշտ հանդիսանիլ՝ զի ազատարկի երկրագործ պիտոյ ի մեռս։ արամ և պատճառ ևս

Ա. Հրամայեաց ապրծանացն (27) և մեծարգի յաջորդս կարգել զառաքելութիւն անդանդաղ՝ ի քաղցր երկրին օգտութեան վաստակս, անընդհատ շրջագայութիւք և՝ ի կատարել զերծմանեաւքն լինել, մանաւանդ թէ յառաջքան զայս և՝ ի սերմանել ըն կանխել. և այսպէս յամենայն բաղ-

ձայն յորդորմունս վարդապետական ժամանակ։

Ժա. Ա՚ԱՀ ահա այն ցանկալի հիւղանդն Թէոփիլոս և եղև, և անուճանի անբան, սակայն ոչ ամենևին անբաժ (28)՝ ի բանաւորական գյառաքելոգրեաքն ընթերց. նախ՝ զի առ անուճանակոչութիւնն հաճոյին գառնայ. և երկրորդ անգամ՝ զի կարճ ևս բան հրամանի գործ ծանելին յարդելոյ և՝ ի շարժել՝ ի գործն. գարձեալ է՝ զի և ինքեամբ իսկ առաքնորդեալ գայ՝ ի տալ բահան կոչմանն։

Ժե. Ի սա ամին օրինակի և հաճոյիցես, եթէ ընձեռեսցի՝ ի ձեռս հմուտ վարժողացն, յորմիջ խոհեմութեան զիւրան ցուցանել՝ ի չահ արուեստս պատշաճ գործին մնաւորի, և առ կամս ուղղողին գիւրահաւանս եղիլ յարժանաւոր յառաքելն (29) և՝ ի հեշտասիրան գադարմանն. ապա եթէ ձեռաւակաւ խոտաբէն գերբեացի, յիշխանան քան եթէ յիշխեցեալսն երթիլ գե մերգաղտութիւնն։

Ժբ. Ժբ. Կայցէ՝ ի ժամանակի առհմանեալ խոտնեցեալս ընդառաջութեան՝ զոյգ (30)՝ ի հարկաւոր կիրգանասեր-

---

տակոյն գրեթէ քան զամենայն գրառաս՝ առանց պարտաւորելոյ։

(28) Երեք օրինակք՝ ի բանաւորէս։

(29) Երկու օրինակք՝ և՝ ի հեշտասիրան։

(30) Երկու օրինակք՝ և հարկաւոր։

տութեան զրեթէ քան զամենայն գրառաս՝ առանց պարտաւորելոյ։

(28) Երեք օրինակք՝ ի բանաւորէս։

(29) Երկու օրինակք՝ և՝ ի հեշտասիրան։

(30) Երկու օրինակք՝ և հարկաւոր։

(27) Օրինակ մի գհրամայեցեալսն։

տարել այսպիսի բաւականութեամբ հրաժարեալք՝ ի վա-
ւաշելոյ նպատակէն՝ պահպանին ընդ մաքուր
ամուցաւ ողջախոհութենն ։

ԺԷ. Աւասի միտս առուգապէս խոստովանեալ քա-
ջարութեին բարձրագոյն մ՚եալ յարդոյն. վասն զի
փոփոխ ղէքսէն[31] դեռնաքարշ աշխատութեին. և
այնպէս վերամբարձեալ հանդստեամբ ժանդակի
անուանեն նահատակացն՝ և յամրոյզ յաղթութեին
տալ խրախուսանս ։

ԺԸ. Կայցէ և յայնպիսս անգիրծ վհատելոյն զգանգե-
տանք՝ ի բաց հրաժարեալք՝՚ի ժիր աշխատասիրու-
թեին յորդորմանէ ։

ԺԹ. ԺԱ. Ա՚յլ թէ և նոճապետալ յայսմ երևեսցի՝ ա-
մենակատար ընծայի արդարութեէ հասարակաբար
Ծապելոյ[32] առ աւետեաւան ։ Կարճրացուցանէ զե-
բազանեալ փոխանակ զուգակիցս՝ի բաղձութեին սմա
՚ի յարդարակ մատակարարութեին բաժանման ։

ԺԲ. Այն յօրմէեալ յաձախէ՚ ի ժառանգութեի հա-
սարակաց[33] մարդկան. մինչ զի բարեաոհմիկք և
անարգք, մեծատունք և աղքատք, և բոլորումին վեր-
ջին տնանկութեն վտանգեալք՚՚ի յայսմ կինդանոյ
պաշտպանին՚ի կենացն դիւրութեի ։

ԺԵ.

(31) Էրկու օրինակք՝ փէփէտոչ ։ ը՝ ձեռն փոխանակ առաջին լքու-
ցիչ աշխատուէ՝ որպիսի է ձգուիլ առյել, արօրոյ, կամնասայլի, և
այլ այսպիսեաց, ՚ի վէր խլ բառնալով հանդստեամբ ինն զանազա-
նի նահատակացն ՚ի հանդէս քա-
ջութէ՝ ժանդակիէ քաջալերել զնո-
՚ի գլուխ տանել զյաղթութեին ։
Խակ արջառն անընդհատ աշխա-
տասիրութեէն յօժարամիտ առնէ
զնակն առանց վհատելոյ արիա-
նալ՚ ի գործ ։

(32) Էրկեք օրինակք՝ Խափեչէլոյ ։ ը՝
արջառն թէ և նոճապետէ՚ ինչ երև-
եսցի յայսմ քաջութէ մասին քան
զնին, այլ ըստ արդարութէ՝ որում

է հասարակաբար ծագել առ ա-
մենեսեան. ը՝ անխտիր մատակա-
րարել խրախանձելութեամբ զար-
ժանին, գերազանցել քան զզու-
գակից իւր զնին ։

(33) Հասարակաց տրէխան ։ Համառօտ-
նի բանիս և վերկետոս հատանել-
ցի ։ գիրք ։ ձ ։ յ՚ոչ ։ " Յար և
։ քերիմ (առէ) շարժեալ յաւէտ
։ յօգտաւէ և յերախտաւոց նոցին
։ խակ արջառոց ։ առանց որոյ
։ ոչ երկիրս գործի, և ոչինչ
։ իւիք ազգ մարդկան ունի կաշ
։ ՚ի հասատատութէ ։ Ընդ և
։ արմունիք առ հասարակ՝ արդա-
։ րև արջառոց և արօտոց են ար-
։ գիւնք, նա և այգեստանեաց

ԺԵ. Ա՚յտպէս և յայլսն, [1]եկալետ և ոչ ամենեցուն պիտոյ եւթեալ [2]առաքեալն. այլ որոց (34) հնազանդն լինի, ի ուրեք ի գրելոյ անհաւելի գտանի սակաւ ածելեաւ [3]ի բանսն։

ԺԶ. Ա՚նհաս սիրելոյն յօդիւ զհոգիս միաբանեալք՝ յառաջագոյն խոստովանեալք՝ հայրապետ խնամածուքն, և միահամուռ վայելիւք վաստակոյ պատուոյ չեղծումն։

ԺԷ. Պանի (35) և գերկիսորդիս կանխեալք փարելի միամտութիւք փառաւորեալք [4]ի յերկիրն Նոխազիք աշխատահակք, և ոչք ըստ պատուհասին իշխանութեն աշխարհանալն [5]ի նոցանէ կարդեալք։ Ա՚պա ուրեմն և ոչ ոք իսկ պատաքոյ փափագելոյս ցանկութ օտարացեալ [6]ի կերակրանացն կամակցութենն երեւեցի։

ԺԸ. Համբառ հեշտասիրս բարեխառնութեն տոյս չոյտ [7]ի մեծագործս ուծացութեցին գոլ։ Ո՚ի (36) ուրեմն [8]ի տալոյն նմանութիւն վիպայի գերծ [9]ի վերոյ գործելն գիտեցին գիտել հրաշալի երկիւղոտս լծել [10]ի կառս, և նոքօք ձիւաքարել գիրկութենն ընթացս։

ԺԹ. Կարեւորագոյնս և առաջնիկայ արբուք ընտրեալ [11]ի սրբոցն պատուհասին նուիրս, (37) մաս

---

* պէտք ... Թողում զայդ ոգւով
* բեռնակրութեան, յորս ծանրա-
* գոյնն առանց ապրելոյ յարձառայ
* ձգելոյ՝ անդարձ ինան ... Ընդ
* անուան յաղթոյ գազանագործ սր-
* բանկութեն ընդոյ. առ այլոյ
* ուզտոյ, և առ կէտս տեսոյ
* փղոյ • այլ ոչ և մի յայգեաց
* կարէ լինել առանց սրբատոյ։
(34) Օրինակ մի՝ և գնաւոյ՝ ոչ
ենթակա ձեռն հանձնառուք այլա-
ոյ՝ և ոչ առկառագնա լինի. և
[1]ի առկառոյ առացէք. այլ կեղծ
յաղթելոյն տեսցէք, գիտ լինիս եր-
բեմն երանելոյ նոյ աձել գրելոյ
յանդառնոյ բարեաց։
(35) Օրինակ մի՝ գանդի՝ առ գնո
օրինակին ևս գրեալ գանդի. առեղուա-
կան նշանակելով բարձրի՝ ի միջոց
գ. ց. յառնական ուշադրելոյ՝ գանդ։
(36) Ուրեք օրինակք՝ սրբեն։ Նմա
բար. ի. 8. "Ձի երեցեր չերիւարս գո-
ե հիւնդութիւն գո գիլոյն է։
(37) Ա՚ռաքեալքն ի յաղթ։ Ա՚յ
միոյն ի մանկտական օրինակս գե-
բազանց առաքելոցն բան զայլ
առաքեալ կենդանութեան պատճառ
ալեաւն՝ ի նմանէ պատասխանի
ընդունելոյ ոչխարկոյդ, որպէս և
առաքեալ յորելեանին ի գիրս գե-
առացոյ, այլ և առ պատուիրեալ
հետեւեսոյ առ Տառապարկ։ * Ի
• յերոյ (առ ալիւնոս • գիրք •
• ի• գ• խ•) ապետապոյն ոգ-
• Կանիզք, և երեսարկապոյն հոգ-
• առաքեալ պատուհասին ընդոյ *։

առեալ՝ ի յոգեկանէն իսաւսէլատէն քառասնից
և լուծանիան մերոյն։

ԺԲ. Սոցունց ահա ցոլշատ ժամանակս յերկարեացն
շարժելն զինքեանս լաւագոյն ընդոլ կենդանակա-
նաւս, միշտ պատրաստք՝ ի յարբանեկել զարտեացն
ապաստարութիւն։ Այս ապա՝ ի կատէրն[38] յայտնանէ
զսա զառանութեն տիոցն՝ դրդեալ փառիկանայ մա-
կերեսոյն բարեխնամ կերակրողութէ։[39] Եթէ զի
որպէս զմեզ՝ ի մեծաշահագունեցին իւրոց՝ ի կաղն՝
մատուցի[40] ինքն՝ ի գոլէրն վախճանեին՝ ի վայել
մանաս հեշտակեցութէ։

ԺԳ. Յոկ լծակիցս Թէ և բնաւորեցաւ հետս՝ ի չա-
շակմանն պիտոյից մեռոյ, այլ հանդոյն նպատուն՝ ի զա-
ւանանալն պարարելոյս՝ անդատին այսպիսեօք զար-
մանօք[41] քակտիկեալ զդրդի։

ԺԴ. Ջեռոյց՝ ի մեռնիլս հրաշագործ կենդանիք՝ ի
յառաջ եկեալ քառասնից. յորոց՝ ի զարմանալի վար-
ուկին[42] յիշատակէն ամէն նորոգ ի անմոռացութէ։

ԺԴ

(38) Կրկին օրինակ՝ յայնմանէ։
(39) Ընդք օրինակ՝ ոչ էին ինձ։ ի՝ արքան՝ ի զառամ ծերութէն անդիսանն լեալ՝ ի ապաստարութի՝ դարձեալ անդրէն բնաւորել գրդի և կերակրել պարարի. որով՝ ոչ՝ ի կենդանանէն էր մի՝ ի կորն շահաւորոց՝ եթոցն, նոյն և՝ ի վախճանին եկեալ՝ ի վայրէս բարեհամ ճաշկերոյ։
(40) Հինն օրինակին՝ հաւատացի ինձ։
(41) Օրինակ մի՝ բաղնիքեալ։ Բայց ինն օրինակք աշխոյժ և քաջ գնաց առակաւոր ձեոց. որք՝ ի զառանութէն և յանդիսանութէն՝ երբեմն երբեմն բարեխառնութէն բարիոք գրգռեալ գարմանութեն՝ ի մեռոյ՝ ի զարմանալի ոչ ինչ ոչ ինչ ոչ ինչ

ժԲ. Եւ մինաս յարանուանութեան յինքենէ ծնեալ որդոցն և յորդորագունից, հրամանաւ աստեղոյն արարչի՝ ի վանուիմն հակառակամարտութեան առաքելն (43) երբեմն ժամանակի։

Նակ արդ՝ կենդանիս, զոյս այսքան ուռճացարդս և լցեալս բարեաւ քանս գիտեաց՝ ի յոգւոյ և՝ ի մարմնոյ գովելի մասանց, ապա յիրաւի ուրեմն մեծաց հանձար իմաստասիրին ասացն վերբերեացն արժանաւոր և իմաստուն վերծոյ ոյն ներբողութեանն։ Այսան պի օգտակարք արդարև իբր հաւատարիմ հաղարապետք երկրայնոցս գոլ աստեղագունց թագաւորի, առ՝ ի զմեծամեծան և զչքնաւորագոյն աղցս կարեւացն գիւրելոյ, հանդերձ պաշտպանելով խորին խաղաղութիւք։ Ո՞յց միանգամայն համառօտելով արարած Նանաչել զշահս Նշմարիտ բարեաւ կենդանեացս. և ատենաւոր (44) հատուցանել, որպէս առասպ՝ վերաստուածին Ձայնն, որպէս (45) աշխարհասիրքն սատարք եղով շինութիւն և յարմարակարգ յաջողութեան մարդկան։

Որէ

և Նիկանդր. մինչ զի և՝ ի հեղեղն բարբառ մակագրական մեզմաց եզև Նայնա՝ Յաչպէ. պոհնէ. որ է արջառաց (առէ խոխրոտ) ծնաց։ նեին մեղուք՝. թէպա և այլք՝ ի մարմնոյ առեն, ոմք և վարան. մշակ՝. գիրք. ք. գլ. է. ՝ Նե ապա ուրեմն՝ ի նեխոյ Նր (արջառոյ), ծնանել մեզուաց՝ առաջագոյր մարդ մեզուց՝. ի-զուտ զոր քերթողական ոճով ընդրկար նկարագրէ վիրգիլիոս յիւրումն մշակականի. ք. հնդր 285. յոյն արուեստն վերտակաղմուէ մեզուաց՝ ի մարմնոյ արջառոյ. որում և հեղինակ ցուցանէ զարհաւեաս որդն առաղնեի Թագաւոր արկածոցոց։

(43) Օրինակ մի՝ յերբեմն։ ք. օրինէ. 20. Նե վիճաբան առաքելոյն գր՝ ՈՆ ՝ի ՆՇ։ Նե յեսուայ. իգ. 12. ՝ Նե առաքելոյ յառաջագոյն քան զնդն վիճաբանն, և մերձեալ ընդ յերեսաց յերդ։

(44) Նշդիւ օրինակք՝ հատուցանել։

(45) Ազգք օրինակք՝ աշխարհարէք։ ՝ի՝ և առանձալով զնոսին՝ հատուցանել Նշ. որպէս առասպ՝ զնեղ բազաքանութեան երբև բարերար լոյս աշխարհի. Ձհռնտաս գոլով շինութիւն. ԱՆ։

(Ծրինակ · Ը ։

Բաղդատութիւն (1) Զիլբենոյ և Ռոմաւենոյ ։

ա. Ո՞յժ քաջամեծութեան պատճառականութիւն ըզ
Թարդաւաձեալն ի տուն՝ (2) Զիլբենի, և
զմիջտ պաշտպանն մեծաշուք օգտակարութեան մարդ-
կան, յիրաւի ոք յօժարեսցի յարդել զովական
բանիւ ։

ա. Նայց ոչինչ նուաճ աստէն առ սմին տեսցի զար-
դարեալ ցնծալից բարեօք՝ և ամենևին անխռովանն
և զօրաւիգն կենցաղօգուտ պիտոյիցն՝ (3) յաւէտ զար-
մանալի և արմաւենոյն ծառ ։ Ոտոյ և արդէն իսկ
լինալ (4)՝ ի հաւասատեաւ համն մատուցին՝ յայտնեսցի
փոքր ինչ զանազանութիւն, և յոլովպտոյն առ իւր
եարս միաւորութիւն ։

բ. Ո՞ան զի ահա միոյս հաստատեալ այնպիսի տեղի
բուսուցող, յորում (5) յանձնախեալ սաստկանոյ տա-
պախառն ջերմութիւն. և ոչ քնաւ հետք ուրեք ձմե-
րայնոյ (6) սառամանեացն երևեալ՝ և կամ դիտել
լեալ ։

բ. Ոակ միւսոյս, նմին իրի խոյս տուեալ՝ ի հիւսուածին
կողմանցն՝ ուր խաստաշունչ օդոյն քունութիւն հաչել
զբնակիչսն զօրանոյ, ընտրեաց զարժանաւոյնն իւր
ունել վայր՝ զբաւելխառնապոյն յերկաքանչիւրոց
ծայր

(1) Տես՝ ի վերոյ գլուխ Ը. օրինակ բ. զառանձին ներքոյ Զիլբենոյ, և՝ ինորին գլ. ժբ. ըստ կանոնին՝ առաւելութիւն բաղդատութեան ը արմատենոյ ։ Ջորս առաջնոյ գարձեալ՝ ի մի վայր բերեալ՝ ասյ յօրինակ հաւասարական բաղդատութեան ներքոյ ոմանք, զգաստութեամբ՝ ի գովելի յատկութեց անուանեն զբնակիչսն զօրանոյ։

(2) Երկու օրինակք՝ Զիլբենոյ ։ Ոմանք զառանձնավայելուչն աղիւսուք՝ ըզբաղդատաձեալն անկանութիւն Զիլբենի ։

(3) Օրինակ մի՝ յաւէտ զարմանալի ։

(4) Երկու օրինակք՝ լինել հաւասար ։

(5) Զին օրինակին՝ յաճախ սաստկանոյ։

(6) Երկու օրինակք՝ սառնամանեաց ։

ծայլոյն առաւելութիւն, յանխտիան զոլ[7] տարա-
ծուին անկիւնոյն զոյացեալ։

Ը. Ը. Ա. Մեռնոտարին տուընկոս տյաորիկ՝ զօրութիւն ո-
րոյ քանդակ կատարեալ լինելոյ[8] յօրինեալք
աւարտեցան։ Ո՞ր տեսիլ մշակին մանկանց[9] գի-
բոյարմնոյս տպատաւորս առ իւրեանց կարօտութիւն
պէտս, միտպատմոյն և հեշտակոնս առ ուրախալից
վայելչութեան, զոտն յօժարագոյնք՝ ի նմանածուէն
տոյս վերակացուիկ։

Ը. Ա տաուցանելոյ[9] առաջնուն զանարժելի իւր
զառատատուիկս զարբուցուն Ջրոց. որպէս զի զայս օրի-
նակ տնուցանելոյն պատրաստեցի և առնողք զոր
գայման չափ։

Ը. Այնպէս[10] և զուգակիցս տանել զանձանձանս
աձելցնանն միայն շուրջ[11] զիւրեաւ քոլորակաձեւ
բաժանիլ։ և այնպէս անկատար՝ ի վտակացն ա-
ռաջանալ՝ գարնանեալ տնանի։

Ե. Յաղագս որոյ համբաւելոյ օրինակ իմն վարժոյ՝
զարմանալի ձիմինոյս տուընկ կրճել զգուշածնեալոյն
անտարակուսելի դիւրութիւք յուսումն[12] շահատու.
քանզի ոչ աստաքանութիւն յատաւանաց պահան-
ջոյ, և ոչ այլոց ևս բաղմաջան հնարից, որովք խե-
լամուտս լինել խրթեան։

Ե.

(7) Օրինակ մի՝ պարտք։ յի՝ առ
անխտիան առնուն և ծառայութեան
անկոյն։
(8) Երիս օրինակք՝ գիրս առնել։ յի՝
զորս և զերկասին առնել մեզ
կոյն, եթէ քանզ ունին ծառայել
՝ի պէտս կարօտելոյ իւրեանց,
նա և ՝ի հեշտակոն վայելչութեան
ուրախալոյ, յօժարութիւն երեին վե-
րակացուիլ գործոյն առնել տոց։
(9) Օրինակ մի առաջնոյ։ * Արդ
* արտաքինին (առ հառաջիկան
պաշտօնեայ։ մեկն՝՝։ գիրք։ ի։ հոկ-
* տեսիլ՝՝։ 12.) զարեւակիզ և զնեբ
* մտացոյն վայրս։։։ վի այնորիկ
* պարտ և շուրջանակի բրեալ
* ուռոգանել անդադար, և այնու
* ինն յաղթել տասոյ տնորոյնոյն։
Յոր յաւելու տղինիս։ գիրք։
ժբ. գլ. ը. եթէ՝ Նա տղինչ գրէ
* զջօզ երկնից և ոչ զյորդաձոս
* անձրեւս, այլ միայն ուռոգանել
* զուարճանալ *։
(10) Երիս օրինակք՝ պատճէնք։
(11) Շուրջ օրինակք՝ գինուանէ։ յի՝
շուրջ զարնանալոյն բաղնատակ փոս
գործել չափաւորապէս ուռոգելոյ
և այն՝ ի կարեւ ցանկալոյ ժամու
ոչ առանդնեն անկատանք։
(12) Ձին օրինակին՝ ակաոյ։

է. Ընտանենոյ հաւասար այսմ եւ արմատենիս, ըմբռնել եւ յօրինիլ առաջի արկանել զկրասխանաւ այդ հաւատացեալն. այլ արդեա յանդիման անարգութիւն պահելով զի վերայ եկեալն [13] ի քնութիւնն կարիցէ՝ ու՞ր ի սխրանացու շահս ընդունելացն։

Ը. Ընթանալի կարգաւ հաստատեալ ի սմին մեծաւորք քաղցրահամ ունակութիւն [14] բնական հիւթ՝ քան ի քնաւ ազգաց բերս օրինաւոր առնել։

Ձ. Այլ [15] յերկկողմանեայն զերազանցեալ առ աւելեալ քաւիւք մրգատեսիցն քնաւորելոցեալ ի պտղին՝ հաստի ոչ պատահաւորութիւն զերծանել։

Ղ. Ի սմին բարեգործել ձեւ զերիցկութիւն յոյժ վայելուչ եւ անթափանցելի՝ զսաստկացմամբ տերեւոյն միտս դալարանալ, եւ պայծառապէսս վարսաւորութիւք ծաղկին հրճուել. եւ որքանօք ևս աւելագին երեւիլ լաւագոյն յօրինուածս յառաջ անցեալ պտղոյն լուսաւորել։

Ճ. Ջանգխառատաւին այսմ եւ հարցաքննաւորս առ առ գառանն. սկիզբ զի ոչինչ ընդհատ գոյացս [16] զերիցկացեալ շքեղութիւնն պատուի՝ ի վերոյ խոր նկարագրել, մշտատեւութիւնն լինելով, եւ փայլել էրսին էրսին բարձ բաձ զուարթութիւն։

Ը.

(13) Օրինակ մի՝ ի բառնէն։ այ՝ հասնելոյն այսմ եւ արմատենին այնու, զի ծիրանի ներկայ ձեւ ծիրանոյն յորով աշխատութիւս ասց զրոց յանձն եղև, ոչ՝ ի բացակ եւ ի յաստանել վերաւոյ ոստոցն առ ընտ ասէ։ այլ ոչ յանդիման անարգ զոյ ծոյլ ծորդ զայնոսիկ երկայ՝ ոչ ոքի. երբ զի զատատոյ ի զայսոսիկ յանձնիլն՝ ի բնութիւ՝ մատուցանել ի պատուական շահս ընդունելացն, զորով նոցին ի ոչ՝ ուս կարգին ծիրանի ասէ ծոց, ոչ եւ ստրկ նշանակի։

(14) Ընտիր հիւթ՝ ծոյլ խոնաւ զոյացական եւ զգոյշ ուշիւն ոչ՝ ի բառնէն պատուական ոստոյ՝ կարի ազնիւ եւ քաղցրաձայնակ։

(15) Հին օրինակի՝ յերկրբազուհս։ այ՝ ի պտուղ ձիմիեանոյն բնաւորեալ ի զերազանց քաղցրութիւն քան զնա մրգատեսից, բաս հաստատագոյնակ խոշոր պտղոյն ծիրանի մեզ ոչ՝ ի նմանէ։

(16) Օրինակ մի՝ գիրեցիս։ եւ այլ՝ գերերի ցիրերեն։ ծիրանի գերերին անունն են իրերայ ասեւլուսակ ասեղ ձիմիեանոյն եւ արտաւոյեանոյն. բայց իրարանցիւրն ի իւրաւ պայմանի գերիցկ են՝

Ը. Զի՛ նա, զարձեալ էգն՝ ի տացանէ զոլիէն և հղօր քաշամանգուհեքն [17] կարծրատորմն ելոյ և սեռա. ո՛ լոյ և ոչ տեղի տուեալ յինքեան զիւրատակէս տալ կարուհեքն ճնաւուցն էրեխ։

Թ. Այլ և [18] յատառեալ՝ յայտ ի թէ անկեղակարծ խոտոտվանեացն յամենայնումն զօրաւորագոյն ունէլոյ բնութիւն, յատագս քաշաւոյդ լինել ուհեանն բարձրագունի, և լիուիթ ընդունելին լինել լոյ, առ՝ ի յանխափան գրեթիւ զամենայնումն վճռոլ լինքեանէ զղջութառնութիւնս, սատարաստուիթ գործեացն [19] զօրաւորագունին։

Ժ. Յաղագս որոյ [20] իբրև ընթացիւք ինն ուհեան՝ ի տացանէ արագ՝ ի փուիթացիսն յառաչագէմ ժամանելոյ. այնու գիւրատարժ առ՝ ի քուառանելն. և վաղվաղակի աւարտուն զպատահեքուիթեն հատուցումն։

ԺԱ. Ո՞ւր ուհեին՝ ի բաց մերժելոյ զյաւր յերկարութեն յատագումն փուիթացուցանէ՝ զոր քնաւորեցաւն յամբոխ կատարումն բուլոնդակէ։

ԺԲ. Նայց զարմանալի ևս զընտիր ստացուած մտացն

ղէ

ատաուն բարձրութեն յերկրէ. (զորմէ աւանդէ պլինիոս՝ ոմանց՝ ի նոցանէ ամէն միտև ցքաւոր կանգուն յերկայնու[ի].) որոյ ոմք նշանակի առին պատատարի՝ ի վերոյ ասելոյ յատակմանց գետնագիծ. և երկրորդ՝ ատատատակ ժամատակարութեամբ յիս քան կայուն և ուհանան նեղեցս գործեաց՝ ի պէտս պէտսէս գործատնուէց։

(19) Իբրու օրինակ՝ զբաւորագոյն։

(20) Իբրև ընդունի։ Ի գլուխ եղատուէ վայելչատէս պատասխանի գյատակուն անկաց. առաջին՝ արժանաւորագոյնս երբ ընդունցաւք ինն վայրկեան յամենայն փեսոյ վարն երեսեցուցանել զծագիկ խոյ և յամենայն յատեխն առատուէ զպատարկերուէն։ Իսկ ձիմեանին՝ ոչ ի վեր անդր առացաւ. Թէպէտ և անդամն ուրեմն քան զքէն ի

զիմաստութիւն ասէր, հեշտալի պտուղ ձիմիեանոյ՝ կանդնեալ բարձրացուցանել այսպիսեաբար։ Ի՛նդուն ի քանական[21] արուեստին փոյթս պատասխանոյն՝ երբ սա յորդ պատկան իմն օգնական, զանբոյս ազգամուղ դիւերոյն գրկել անսասանելի միջօրեայ գործել, օժանդակ զարգացուցանել զնմանձարեզ խորհրդութեան հասանելոն։ Ի՛սկ խառնեալ և բժշկոյն առաղջական ապեգանիս՝ բազում անգամ զմեծաժեռութիւն փարատելով, արծարծէ ընդ առաղջութեան կարողական և զխորհրդոյն տեսութիւն։

Ք. Ի պատասխանոյդ հանձարոյ և քաղցրութիւն ամենեցուցս զոլ պարտ. որ նմանապէս[22] բարեխառնելով զընութիւնս ձայնակոպացն, բաւական ի միմեանս ածել խեղամաւթիւնս՝ առաքնորդելով բան վայելչականին։

Ժա. Ժա. Ո՛ պտուղոց[23] ի խորհելն և ի զգաստութեան զգալն օգնականաց, Հշմարտեսցի հրաժարեցուցանել յայնցանէ և զանմարթսն հեշտ ցանկութեանցն առարգել մեղկութիւն. վասն զի մերձաւորագոյն խակ ասէորութիւն կարող ընտանեսցի միաբանապէս ընդ խմաստութեանն և հաւատոյ սարկեշտութեանն[24] վարք։

Ժբ. Ի՛սկ որով խմանալի է. զի ի միջոցս կատարի գերեզմիկ քաջարութիւնն զարձեալ բան երկուց օրից նահատ, գեառնապնացացն յանդգնաբար յարձակմանց՝ որպէս արիւնաբար գազանս ընդգիմ կացեալ գե-

---

ծառոց սկսանի, այլ ի սուզ Ձմիկն ընդ նոսին փութայ վճարել ըզպատագործութիւնն։

(21) Ձին օրինին՝ ի բանականն։ բանիպին գոյն պարագրեցոյ։

(22) Բարեխառնելով։ Ըստ նախնին և արդի բժշկոյ՝ ի պտուղ արմատեղոյն՝ յոմանս ոտարոտեալս Ձայնակեալ, փակի ոչ միայն քաջ ունեցուածոյ զօրուն, այլ և բժշկական. քանզի անդամական իմն ասէն զոյ գոյ բնութ՝ չափաւորել զգուծումն բնութեան. որով և զօրացուցիչ և առաջնորդացն, և դիւրին կրծոյ և համարձակ գործարանաց ներգոյն. և այնուհետև ըստ առաջնոյ բարեխառնել զՁայնակոպան. կարող յորդ դարձ յիմաստակից խեղամաւթիւս։

(23) Ջ-պտղոյն. յո՛ զպտղոյն՝ ըստ առաջնոյ, Նպաստաւորագոյ խոհականէ և զգաստութեանն Ձգնարարի և հրաժարեցուցանելն ի Ձայնակոպացն իբրեւ ընդ նոսին։

(24) Երկու օրինակ՝ վարս։

դերասիայ բարձրութիւնն. և՝ ի վերայ ծայրիցն զօրինն պատանիցն փուշս շուրջ զպատգամն արկեալ, որպէս զի (25) անկուռէլն օգտագնացացն զարանակալութեանն պահեսցի։

ԺԲ. Յոկ միւսոյս՝ Ջնդեանն՝ ի դուրս՝ լուծիչ աշխատութեանն, և զօրացուցիչ ձիւթոյն քնութեանն օձեալ մարդկ զմարմինն աներկիւղս՝ ի գուպարս առնելոյն արիացուցանելով, նոյն օրինակ կերակրելով. և յարդարեմ յաղթութիւնք (26) լի՛ և զինահատակն՝ ի հանդիպելոյն հասուցանել՝ ի մրցանակս. և միշտ փառաւորապէս և անպարտելիս զինս ցուցանել պատուհասին յաղթանակօքն։

ԺԳ. Սովաս (27)՝ ի մէջ մատուցեալ միանգամ մատուցիչ կարասին և հերքող անկրաւութեանց զուգակշռեն արդարութեան, իբրու խրատացուցեալ անձաշակելի գտնութիւնք զրերս պատգոյն (28) պարսպակալ մինչև՝ ի ջուր կատարելութեն. զինի որոյ բաշխի պանապան պիտոյիցն օգուտս իւրոցն խնամողացն, և՝ ի ձեռն նոցա հասարակացն ամենեցուն։

(25) Օրինակ մի՝ անուռէլն։ Սովրութիւն է պատերազմողաց՝ ի պատերազմին զառաջինն ընձիւղս իւրեանց արձակել առ անվտանգ ասացին, իբրև անօթս լինել մատնասաւակ ներհակ. որոյ ըստ ձեռին աձեցեալ և հատանացեալ, և ինքեանն ձեզ-քեալ ընդ միջ երեսին՝ ինձն խոնարհ խոնարհ փուշք ծայրանց արուեստ էնոյն, և միշտ ցկատիլ պատգոյն և մատնասաւակքն այնպիսի պըն-դացեալ՝ ի փուշ զինիւ անօթոյն, շուրջ պատեալ զօրին պատանիսն պահպանեն զպատուհաս արեւագոյն՝ ի գարանակալութեց Թռչնոց։ Եւ ոտքս յունարէն անկատիա կոչին՝ ՀՀՀՀՀ. անկիւն. որոյմ՝ ի մէջ ըստանց պատուհասիցս ձայնս ևս ընդ։ որ՝ ի գևաստ. խգ. 40։

(26) Երկու օրինակք՝ ի նահափանաւ Յաղթութիւնք զերիս Թռչուն գործս քաջութ ձիթենոյն. մի զօրացուցանել և կազմ յարդարել զրկիչն՝ ի մրցմունս ըմբշամարտութե. ոյք ծանուցեալ՝ ի վերոյ. գիրք. Ե. օրի. ԻՀ. ծան. 20։ Երկրորդ՝ ի ներհակ կերակրոյ պատրաստել. և երրորդ՝ զքաջայաղթն պատկել՝ անպարտելի հանդիսացուցեալ. զոր որպէս առաջորեալ էր նախնեացն զյաղթականան՝ ի հանդիսի առաւել ձիթենեաց պատուհասի. ոյք յիջ բերեալ գարձեալ անդառնօր՝ ի ծան. 9։

(27) Երկու օրի՛՛. սակս մոգոնեալ

(28) Զորք օրինակք՝ պղտիէ. յորժամ յիրաւունս արդարութեն բերեալ՝ զանազ ձիթենին առ այլոց զրկառուս իւր նախ քան զինին, անձնաշակելի գտանելն պահպանեալ մինչև ցկատարեալ հասանելն. և յետ այնորիկ, ևն։

ԺԴ. Այլ ոչ թողացուցանէ[29] առարել օտարացն եւ նմանողն զիւր քաջասիրութիւն. քանզի որպէս առաջեաւն, ի վերուստ եւ ի ներքուստ անսասիկ ամրութիւն պահպանութիւն քաջայայտ է. եւ այնպիսիկ տղայքս յարդարասիրեան ընձեռէլոյ, յորոց[30] նախաերկոտ բարւոյ տածեցաւ զիմոխարկնան հատուցմամբ։

ԺԵ. Յոյժ զարմանալի է եւ գովելի առատաձեռնութիւնդ միա, որ[31] ոգեւորչին խոստովանէ կախեալ ունել զյոյսխոստութիւն պատուոյն՝ անսուձայ յղփութիւնն[32] ցիսացեալ։

ԺԶ. Այլ երկրորդա՝ թէպէտ և զմտա հիրերաց անչքնչելոյ բնաւորեցաւ զդիր միջոցն, այլ սակայն ի սակաւաւոր պակասութիւնն ոչ յաղթահարեալ չքաւորի։

ԺԷ. Ի չերմեռանդն սէր Թոռնեացին[33] բեւեռել զկամ ընդ պատճառի լուսաւորութեա մերձաւորիցն եւեթ, և ոչ գիւա տուրս բարեացն պատշաճի. բայց անսուտ քանիւ հեռաւորաց ևս և մերձաւորաց։

ԺԸ. Յարատասասալոս ցուցցի փափաքելի և քաջահաճոյ յոյսնկատոյն[34] ի յոգջունել ի բարեկամութիւն և զուարակիցս յառաջ անուճանելով, ոչ միայն զիւրն խնամոցդ, այլ զնաւաւարածոյն զդաստ և զոմանս ի պարծանացն, համօրէն զլռելոյ խոկ մարդկի, ոյք միշտ առլցեալք ի տարոյն են շահաւէտութէ։

ԺԹ. Վասն ի վերոյ բարեփառութիւն բարեպատ առաքինութեան

(29) Ձին օրինակն՝ առնէր։
(30) Ոմանք օրինակք՝ նախերգեցոյ։
(31) Ձին օրինակն՝ առիսոզքին։
(32) Ոմանք օրինակք՝ ընդ ոչ ոչ ոչ

դուն[35] համբաւեալ հռչակին Հնդկաստանեայն բերու-
նակ ընտրելոյն։ Վասն զի[36] քան ուժգնին՝ յարմա-
րեսցի պարտ արդարոյն ծաղկեալ առեստարանին. և
միւսում[36] ևս ոմանք վկայեալ առելով, երկից՝ ի քարձ
բանիւքս արտաբերին. և արդարն այլ ևս նմանեալ այսո-
ցիկ բանիք ուծացնելոյն զամենեսին առուգեալ պատմին։

ԺԶ. Ի յայսմհետ հնչուսին նուագարանք երգեալ և մար-
գարէին,[37] անուանեալ զինքն քաջասպառազէն ձիթենին
անկեալ՝ ի տէրունեան տաճարին. և այլոյր[38] քան
մեծանուն Հոխոսիթէ տնկոյս և զիսրայէլեան աղգին
նմանեսցուցեալ պատասխանեաց։

ԺԷ. Յերկպառաձգեալք երկաքանչիւրքս երևին եր-
թեալք՝ ի բազմամեայ տէրողութիւնս աղգէ յաղգ, և
որպէսզի մինչև յորդիս, և յայլ ևս յառաջանալ՝ ի
յառաջիկայսն։ Ոչ աքանչելի, յորժամ կատարելա-
կան[39] հասուսին եկեալք՝ ի վերայ։ Ո՛ որ ընկալեալ
լինին բերոյս պարարտութեց զկնի բարձանին՝ ի
նիւթս մեացականապոյս կայնին կազմութեան։

ԺԸ. Ա՛յսպէս և անուանեալս առնոյ քաղցրութեց՝
անօթոյն և զանազան[40] գործեացն անցանելով՝ ի
պատրաստութէն, անմոռաց յիշատակաւ յաւէտ՝ ի
կենցաղաւմն պատուի։

ԺԹ. Իսկ արդ՝ յորժամ այսպէս յաւերեալն կազմանց
փոյ

(35) Ըստ սահմ. ազգ. զիս. 15. Հմմտ. Դատ. ԺԳ. 5. Եւ ոչ մազ գլխոյ նորա անկցի զի նազիրեցի Աստուծոյ է մանուկն յորովայնէ մաւր իւրոյ։

(36) Եւ միւսով ևս։ Երկրագ. Է. 8. Եւ էր յարմարեալն, բուսեալ հարեալ գիմաբերութեց նշ։ Յոր առէ տերն գիտիցէ նաւսկացի. * Աղէ հայ * եաց՝ ի ակրն յանկաւսն սոյ, որ առ * ուշս և առ արդարս՝ որ քան * յաճախեալ քերովբէական նրբա- * տեղն, առ որոյն հանգչէին բազ- * մաձայն էն նմա ... որ և առեալով * զբաղձալի ցանկութեն և զին- * ծուխ գնարժանին՝ ոչ զարմանալի * էր, առաց, երկից, ևն։

(37) Սաղմ. ծիե. 7. * Ամբ էս ոչ յիրենէ պիղատէ՝ ի փառ ոչ, յաստուած յողջոյնի ոչ յաւիտեան.

(38) Սաղմ. ՃԽԷ. 3. Արդէ փառ նո- բաբանի յիրենոյ ընտրէ ընելանով փէ։

(39) Հին օրինակն՝ հաստատուն։ ցի՝ երկոքին առնկոյս կատարելոյ զընթացսն՝ և՝ ի վախճանին հա- ուասարք, անդրէն ունին յերկա- բանգեալ մեալ բազմամեայ աւետ- զուէ, ձիթենին՝ ի պէտս գալով աւետարանին և հաստատուն կանգնոյ կազմութէ, և արմատեանին պատ- բաստեալ՝ ի յօրինուած պէտքս անօթոյ և կարասեաց։

(40) Օրինակ մի փոքր ինչ։

փառաւորք և յոյժ վայելուչք հասանելութիւն ձայնիկեալք մատան, եթէ՝ ի հնամարմնոյ շահեկանացելոյ ե-
րեւեցան փորձ և ընտիր տունկք (41) առաստաղնորհ
հոգին այլ կատարեալ առաքինի ի սիրելիսն կարելոց և
բարեաց մարդկան։ Այսպէս ի դէպ զաշխարհագործու-
թեանն հասանելոյ պատիճ դէհասութեանցն միայ-
նում։ Այլ զի ունի ի սոյնմէ գտանել հնարս ի լուսաւո-
րել և պատրաստ ի գործունեայ, և զօրաւիգն ի քա-
ջանալ։

ԺԲ. Այլ այլ ումն գործեալ լի քաղցրութիւն նիւթ
գոլ ուրախութեան՝ և միանգամայն օգնական ամե-
նայն առաղջութեան։

Այլ զլուխ քանիս ի վերայ առացելոցս, ահա զբա-
հեայքն ի տոցա (42) զուարճալիցն, երիցս եղկե-
լիք. և ընդունողքն հակառակ նմին, ի միջ երով
քաղցր հանդերձք և անբաւ փառաւորութեան
հասարակաց լիցին։

պարգեւք՝ առեալք մարդկան ի Հարակ կարեւոր պիտոյից՝ և ի խոր-
հուրդս գիտութեց. ապա գիտաւո-
րացուն այսոցիկ և եթէ հա-
ւատոյ զգալիւ հանապազար-
հարան գովութեց։

(41) Ձին օրինակն՝ առաք ընդ։ իբ՝ որովհետև յայտ կոչմանց հաւատ-
ուն ծանօթացան ոք լինել փա-
ռաւորք և ամենավայելուչք. և
քոյ շահեւոութիւն երևեցան
պատճառական և ընտիր տունկքս
առաստաղնորհ հոգ ոյ կատարեալ

(42) Օրինակ մի զառաքեալն ընդ։

ԿԻՐՔ ՈՒԹԱՆԱԲԱՐԿՈՒ։

ՍԱՀՄԱՆ (1) ԲԱԲԱՌՆՈՒԹԵԱՆ։

ԲԱՐԲԱՌՈՒԹԻՒՆ, (2) Ի նամառութիւն քարոզ ենթակայ դէմ մարդ։ Ի բարառնութեան (3) զանազան նշանակութիւն են երեք. քանզի ոմն ի նմին բարառնութեան.

(1) Սահման բարառնութիւն։ Բարառնեալ՝ Թարգմանութիւն յունական ձայնին Ի՝Ցորօւէ։ Իբր-էիւ։ բառագրեալ յանուանէն ո՛Ցօ։ էիւս, որ է բառիք կամ բնաւորութիւն։ և ՚ի բայէն՝ ՊՕւ՛ա։ էիւ՚օ։ յո՛ որ նեղ չինել կամ առեղծանել յարդիւ հաւատոյց լաւութեացդ սովորաբար առեալ եղև փիլոն նկարող գրոնէ անձին ուրուք՝ լո նեղբելին և արուսքին հանգամանաց պատմարար անկեղծութիւ առակի եղեալ, որ և ախրութիւն ասի՝ գիտնապրութիւն։ և լո այնմ ՚ի Հարսանի։ գիրք ի։ գլ։ ժը։ յօդ։ ի։ ա՛ն՚ի։ Զև՚ ։ որով զարթոյս և զբնաւորութիւնս ։ և զայլ ընդարձակ հանգամանաց ։ ուրուք բանիւք բացատրելով ։ Յակ բարառնութիւն առնէ լո նախնեաց, լո որում և յառաջիկայն՝ ընդ անուամբ լոկ գիտնականութիւն առհասարակ անգամանօր։ յօդ։ ի։ ։ կեղծաւոր անձին, կամ ձև՝ ո՛ ։ զոյ վերաբեր կամ բացակայ անձին, կամ նաև անշունչ անդրադարձ իրաց՝ զոր և նմանութիւն կոչեն ։ Իսկ արդարև այնպիսի մեքնաբար են միմեանց՝ բարառնեալ և գիտնականութիւն, միևնոյն զի յամենայն կողմանց ընդհանրապէս նոյն իրք են երեք։ քանզի ոմն ի նմին բարառնութեան զանազանի ի միմեանց ։ ըստ նկատմանց ինչ։ որպէս ասացաք ։ և ոչ ինչ ինչ ՚ի նոցանէ ՚ի բաց կայ ՚ի նոցանէ ։ ո

և սին՝ դիմաւանութեան, և սին՝ կերպարանաւանութեան։ Ի բարեաւանութեան է՝ և ուրանօր դիւղին ծանօթք են, քանզ զբարին յաստուած առեղծանելոյն, այսինքն. Օ՛ղնէ արդեօք (4) քանս ասեայ ազիզեաւ՝ պատուհիկի՝ ի բոյս։

առեալ. երկրորդ՝ ի դիմաւանութեան և երրորդ՝ ի կերպարանաւանութեան։ Ասդ՝ մատենագրութիւն առեալ բարեաւանութեան է, որով առեղծանելոյն կի՛ հեղձնէր ծանօթ դիւղացիք կի՛ անձանց խօսել ըստ պատշաճի բարուց և գնաւորութեան խրատուց զայն լինէ՝ զոր առաքեալ մարդի էր ինչ առել յաւելեալ ոչք հանգիպ պեցան նոցին։

(4) Երկրք օրինակք՝ ասէին բան։ յիր՝ Զոր օրինակ. Յորոյհան բանս յարձակէր ազիզեաւ՝ ի լսել ինչոյ հարցուածն զոյժ մատնուն պատրոհի սրբոյն ի ներքոյ օրինակին խրատ։ Երկու օրինակս բարեաւանութեան ունի լիարանիս առիւծուն՝ ի վերայ առնին ինձիակին։ Ասլ զանոյս մատնուն պատրոհի՝ ի տղայական ձայնին՝ յաներբելի զպղատգունն քաջին ազիզեայ. լիով նկատ համերս ակնառ՝ ի ծիլ. հազ. նեղգուհիս եղանակաւորին։ Ասդ՝ անուանին ազիզեա առաքին՝ ի դիւցազունն հնդկաստանեայ՝ առ լինել ոգի ոչխոյ ազգային փշ. Թիոյ՝ ի Թեառոհիս՝ ի Թեառոհոյ մարէ ծնեալ. և՝ ինձ անգամին՝ ի գեղարդոյ ասոյն ազգեալ՝ ի չուր առնչաւոր ազգէ, կնգձեցյաս բռնագոյ մարդնոյին անց Թափանցելի գոլ գիւտ՝ բայ՝ ի մեղ կրնկանէ առնոյն յորմէ հաս լեալ՝ ի չուր ընկղմեցյաս։ որ և յանձն եղեալ՝ ի խնամս գաստիա բակոյ քերուելն ձիացեալ՝ անա առեն առ նմ ուղղակ ազգէ և առիծոյ և այլոց վայրենի գազանաց։ Ասկ՝ ի գաստիարակ գիւցազունն հնդկաստանեայ՝ ի մ ազգ արոյն մեռանել ընկալեալ՝ ի ատամոց

Հասէ առեալ զգուսն եղջեւոն

Ի լսոյ բարձելոյ։ Աստուածոյ աբիլենոյ դիմքն են ծա-նօթք. բայց զբառսն յոտուկ իբրու զբարկացելոյ ստեղծանեմք։

Ոչ դիմաւնու[թ]ի, (5) ուրանօր զբանն՝ միանգամայն և զդիմանն ստեղծանեմք, որպիսի. Օ՜ինչ արդեօք ասիցէ բանս ծով՝ ծովակաւ եղելոյ լակեդմոնացւոց։ Աստ զդիմանն ստեղծանեմք խոսել, քանզի ծով ոչ բնաւորեցաւ խոսել. եզբառսն նոքին տա-րակուսեալ [թէ] ունիցին զնա (6) միջերկրայք, որպէս արիսատիւն (7) արար, և մեռանողքոս ի դէմս դնոյ ստեղծանելով զյանդիմանուն[թ]իւնն։

Լուկ

աբիլենոյ. [թ]եկոփ և փառպինն ասէին[ք] արարիչ ի փախուստս խաւնոպեաց զիշատիան, այլ ապա անդրէն զարացեալ հակառակարարին, ապաստանի պատ-ճառիկս ի ձեռաց հեկատոմի ժա-ռանգ արդասին պոխանու։ Ցայն դոյժ մանու սկսեալոյն լուծանել ապիլենա յանտիոքիայ՝ անբերելի ցաւով պատարէր, և փազանա-ցեալ արտասուօք անդրէն ի լվա յարձակիլով [թ]իշտանայն, յետ գալի հարուածոց՝ մանուամբ նո-քին հեկատոմի վրէժխնդիր լինելո մանու պատրակիլ։ և ոչ շատա-ցեալ՝ նահ. ասա զայրոյթ արտին ցնորելին նմ յոտուցս կատեալ՝ ի հատան խրատ. [ե]րեցս [ը] քարշ ասանէր զբազապատ՝ և զդէրեզմա-նատն պատրակիլ։

(5) Ոչ դիմաւնու[թ]ի։ Լակ դիմաւ-նութիւն, յն. προσωποποίια. Բառս բաբէրա, է՝ որով ստեղծանին կիմ կիզծին բարք հանդերձ դիմօք կիմ անձամբք։ ոյք եթէ արտասքոյ վի-ճակի բնութի[թ] խրոյ ընծայի ու-մեք անբանաւորի՝ բան իբրև անձ նախանե։ զոր օրինակ յորժամ ձեւացուցանիմք խոսել ծովու զար ասպական բանիւք՝ ի ծովակալէն կիմ՝ ի տիրանալն լակեդեմոնացւոց։

ւոց ի վէրայ ծովու զառաջինն։ Ոչ ոչոս առանձն կիզծելով խո-սել ծովու՝ նաև դէմս ստեղծա-նելիք նմ. ուր ոչ երբեք բնաւոր-եալ և ծով խոսել, որ և յայտ լակ է ամենեցուն. և ոչ ոք ասիտ-կուսի զբառսդ նոյ ոչ խոսելոյ, բայց եթէ [թ]երեւս միջերկրակա-նացք, ոյ՝ ի միջին վայրս ցամաքի ծնեալ[ք]ն՝ և անեալ[ք] միտս հեռա-ւոր ի ծովեզերեցւոյ, որք շատնին ոչ-րեք ի միտս զծանօ[թ]ի ծովու։

(6) Նշիսու օրինակ՝ ἡμεῖς։

(7) Ոչ արէոփէրե։ Ալփոնսոս [թ]ոզէ զբնական ծովուն հանդերձ հնդկական նոքին արհամարհե-լով, զոր ակնարկէ քերթողահայրս մեր, անբիծատու յարէ յօրինակ ասէ-մանի դիմաւնու[թ]ի անբացայտա-լին և մ[թ]ին հպանակաս. եթէ. * Ոչ ասանէ մեռանողքոս զյանդի-մանուն (յն. Ἀντιχοι. Ընդդէմ ի հան) * խակ յանդիմանուն[թ]իւն կոչ է * և ոչ դէմք, ուստի և դիմաւ-նութի կոչի * : Յորմէ և յա-ռնուցի [թ]արգմանչաց բանիցս հնդև իմաստասիրել՝ յանդիմա-նուն[թ]իւն կոչել մի՝ ի կատակերգու-[թ]իւնն մեռանողքն, յորում իբրև զանձ-նաւոր ոք ձեւացուցեալ նոքինքն զյանդիմանուն[թ]իւն՝ կիզծեալ ինչ

ինակ (8) կերտատրամաստուծոյ է, ուրանօր գ-ինչն են
ծառօյք, այլ գաղարեալ է նա. և զիմնոյն՝ ի մի՛չ
բերելոյ զիկերտատրան։ սրպիսի (9). Օ՜ դինչ արդեօք
առի-

ասի՛ք։

(8) Իսկ ինքդրածառն՝ Կերտատրա-
ստուծոյ է։ յն. ԻՀՀԱՀՈՒՐԱ Իսա-
ՀՀԱՀ-Ո՛Ւ, յորժամ զծառօյն ունձն
ոչ՝ ի մի՛չ բերելոյ խոստ, բայց
յայնժամ՝ մինչ մեռանիցէ և վաղ
ուրեմն գաղարեալ՝ ի կարողուէ
խոստոյ։ Յաստղերացս յայտ է
սորին բերել ի մասնաւորն առա-
ջիկայ բառարանումն՝ և կերտատրաս-
տուծոյ։ զի նախա ձեացուցանել
բանն պատշաճական բառոյ մե-
ռելոյ, բայց այնպիսի՝ զոր միայն
էր նշ ասել, և ենթրեա առաջիկայ
ստ իցէն։ Խոկ կերտատրաստա-
ստուբ ձեացուցանին՝ ի գիտոյ մե-
ռելոյ այնպիսի բանք պատշաճա-
կուին բառոյ նշ՝ զոյս ոչ երբէք
վարկցին նոքա, բայց անշուշտ
վարկին՝ եթէ ոչ ստ լինէ իսա՛ ոչն
ասելի հանգիպուիլ էր նշ։

(9) Օ՜ դինչ արդեօք։ Կարձէ ա-
ստուծոյ զկնի ոսկնմնեալ յորէ տե-
ղեսնս հատուածոյ։ Այլ ի
գիտելոյս հատուածոյն՝ ի կատարելոյդ ել
՝ ինչ խրատ ունիցիս զոր ոչ
՝ ասիցես ժողովգեան
՝ առնուլ եւոյդոյս. և որ-
՝ ասիցէ՝ յոյժ շահիցի։ Ար-
գելոյ պատճառաւոյս մեր արդեամբ
՝ ի մի՛չ ստացուցանել զբնական-
պերճախոսական պարգեւն ոսկ-
նոյեայ՝ որում զբոլոր կոչ կը-
նուլն, արդեօք զինչ ինչ ունելին
ստել քոյ Հայրենասէրդին ոսկն
և մեծասիրտ և սրտմտիկն։
Այլ ժամանակ կինայ նշ վասն
դու յստակել քոյ զգուշութեանդ ի
կերտատրաստանել։ գիտ գիտ
նշ ստ ժողովրդ ոսկ-
նոյեայ նշ անարժ վաճառուչ

գտանելոյ նշ ստ ժողովրդ ոսկ-
նոյեայ նշ անարժ վաճառուչ
կերտատրաստանել։ գիտ գիտ
նշ ստ ժողովրդ ոսկ-
նոյեայ նշ անարժ վաճառուչ

խարխուլ նշ։ ուր կատակել-
գուլ նշ ստ ժողովրդ ոսկ-
նոյեայ նշ անարժ վաճառուչ
գիտ գիտ նշ ստ ժողովրդ ոսկ-
նոյեայ նշ անարժ վաճառուչ

ասիցէ քանս սողոն, և միլտիադէս, և արիստիդէս, ա՛րդ՝ ի պերսպաանէսիականսն զօրսավար լեալ կղէ ոմն։ Կանդի՛ ի պերսպաանէսիականսն անդ՝ ո՛չ սղոմն, ո՛չ արիստիդէս, և ո՛չ միլտիադէս մերձ էին։

ԱՅԼ

արդեամբք՝ ոչ ի հեռի գալով ի նոցանէ՝ ի մի համարձակեացին՝ նշան գիւրանալ անձանց մեկնուիլ ինչ օրինաց ժառանգ յօրինադրէն։ և այնպա յաջել ըստ երեսաց և ըստ լեզուի։ և գրանել անդրէն գաղանի զնոն թուլացել՝ ի պահպանել օրինացն և զեղծել՝ ի բարեկարգել։ և զոխերտասան կացել ի գլուխ բանակալուծ։ վն որոյ արտաբերէ խոյս ասյ՝ ի կիպրոս, և անգէն մեռանել՝ ի հասակի ութսուն ամաց։ Իսկ մեծ հրամայէն միլտիադէս որդի կիմոնեայ և հայր կիմոնի՝ յաղթաձաղարտ սերնդոյ, էր քաջ զօրավար աթենացւոց իրր առ 490 ամաք նախ քան զԱ։ որ քաց՝ ի պեղպէս յաղթական նահատակութեանէ՝ ի հայրենասէր ձգտուն մարտից լեռնալ անսուն յիշատակ ազգի իւրոյ զյաղթանակ մարաթովնեանն անուանեալ։ Հակառակ յորում զերբեհարիւր հազարեան պարսից՝ առան հազարաւ իւրով վանել խորտակեալ։ ԱՅԼ առա՛ ի ապրելոյ յաշխարհս կռուոյ իւրոյ՝ կասկածանաք միաբան բռնակալուն՝ գառաւարաւել միլտիադէս յաւելնէ անմոռանալի աթենացւոց առ ի մահ։ և ի բազմապատիկ երախտեաց առնել ասելոյ անդրէն իմացել՝ ի կեանս նոցա նոր, փոխեցաւ վճիռ մահուն՝ ի տուգանս յիսուն տաղանդոյ, զոր անկարացեալ նոր հատուցանել՝ արկաւ ի բանտ։ ուր և՝ ի սուգ ժամանակի ատտապանալ կնքեաց զկեանս իւր։ Եւ արիստիդէս մականունեալն արդար՝ որդի լիսոխանդեայ՝ էր առաջնորդ աթենացւոց առ 480 ամաք

Գիրք Բ։

ասիցէ քանս սողոն, և միլտիադէս, և արիստիդէս, ա՛րդ՝ ի պերսպաանէսիականսն զօրսավար լեալ կղէ ոմն։ Կանդի՛ ի պերսպաանէսիականսն անդ՝ ո՛չ սղոմն, ո՛չ արիստիդէս, և ո՛չ միլտիադէս մերձ էին։

ԱՅԼ

կղէանն։ Եւ զօրինակս զայս յիւր բերել քերթողահայրն՝ Թերպեա հայելով՝ ի պարսաւական կատաղի կերպսն մեծին արիստոփանեայ ասասել՝ ի վր կղէանիս այսոցիկ։ որ գալով՝ ի առիւծ ժողովրդեանն անուն խաղաղարար արուեստիւ, այլ գլխովին անհնազանդ պատերազմի, և շաղակրատ մէնդ քան Նարտասան, յաւակնասեալ միեցաւ՝ ի պաշտօն զօրավարութեան։ յորում Թէպէտ եղոյց քաջութիւնս ինչ, բայց վատութիւնքն առաւել երեւէին։ ուր և՝ ի պելէպոնէսեանսն առաջել մարտին ընդ սպարտացիս՝ ի բրասիդայ՝ ի պաշտօնել մատնել՝ և ամօթալի ձաղանաք՝ ի փախուստ Ձեռնել առասկի ընդ իւր ամիսս եօթնեալք՝ իրր առ 424 աթեք նախ քան զքն։

Յանկ առեալ և միլտիադէս և արիստիդէս զիւր ազգ մեծամեծք աթենացիք՝ նոսանձաւոր բարեացակամութեամբ հայրենեացն իւրեանց։ Սկսան որդի էքսեկեստեայ ամենայն, ծնեալ իրր 640 ամաք նախ քան զքն։ եղև մի յեօթն անուանեալ՝ իմաստնոց հելլենացւոց, որ՝ ի Թեսպոնեացոյ միտան ժողովրդեան հարկեալ առնուլ զպատիժ առաջնոցն՝ զոր արիոնդն առնին։ մեծացեալ Ձեռնեցաւ՝ ի խոսիանել զնոսին խիզախական գրակնեանն օրէնսն։ և նոր օրէնս և իրաւունս առնինանել ամենայնոց։ որպէսզի հաւատալ ըստ նմա երդմամբ և առդնոյր մինչև ցամս հարիւր ան խախտ պահել զօրէնս իւր։ և ինքն՝ ի միջոցս առան անոյց ժամանակի մեկնեցաւ պատճառաւք չհասկանալոյ ոչ ոք։

այլ իբր զկերպարանս նոցա մերձ բերեն խօսել ընդ աթենացիսն յառաջս կղէոմենի. (10) որպէս առ բար եւսոդիս յոսկի աղջիկն. և արիստիդէս (11) յաղագս չորից։

Եւ բառառնութեանց (12) ունիք էն տրտմականք, ունիք բարձրականք, և կէտք խառնք։ Եւ տրտմականք, ուրանօր տրտմութիւն ինչ ի ներքոյ կայ. ոյպէս.

Օ ինչ

երկնէք այնուհետեւ զէնս կրեացեն քերթողք։

(11) Յաղագս արիստիդեայ։ Զայն ձառ վերոյասացեալն արիստիդեայ նշանակէ, որ միանձն ցայսօր ուրանալի ի հաւաքութեան գործոյ նորին, արտրեալ ի վերջ չորից իշխանացն աթենացւոց՝ թեմիստոկղեայ, միլտիադեայ, կիմոնի և պերիկղեայ։

(12) Եւ բառառնութեանց։ Ականջին բաժանութեան ոյզ առացեալ՝ սեռի բառառնութեանց ի տեսական խօս, էր վն գիտելոց կիր անձանց զորս կեղծեալք խաղալ. խակ երկրորդս այս՝ ի վերայ բառից զոր ի ձառէն ձեռացուցանելիք։ Քիչ բառառնութեան գոլով նմանակցութեամբ բառից կիր ներքին կարգաւորեալ ոգւոյ, որ՝ բնութեամբ կրից՝ և ունակական առնելոյ. որ առատանալ և թուլանալ նոցին՝ բաժանել գործէիր ի տրտմական, ի բարձրական, և ի խառն։ Տրտմականն, յն. πάθη. բնութիւնք։ յորս կրաւորականն, է՝ որ բուռն բերեալ ամբ փշուառիկ և խաւարչ զկարողութեամբ ոգւոյն. որպիսի են՝ կիրք բարկութեան, երկիւղն, կասկածանաց, գորովոյ, սիրոյ. ևն։ Բարձրականն. յն. πάθη. իմիք։ ասի՝ յորում բարձ կիր ընդարձակ ընդունելութեան ինդիւնան վերն. որ՝ խնամատարել, պարգեւատրել, խորագիտել. ևն։ Խակ խառնն է՝ որ կազմի ի տրտմականէն կիր և ի կրաւորականէն, և ի բարձրականէն։

նախքան զքեզ. որ և սա յոլով բարբառեցաւ հայրենեացն իւրոց եղև պատճառ. մինչ զի ըստ ասելոյն որպատանի՝ ար թեմիստոկղէս, կիմոն՝ և պերիկղէս դիւցազունք իշխանք աթենացւոց ձոխացուցին զաթենս հոյակապ տպարանօք և ընդարձակ ձեմարանօք և մեծագանձ արձանօք, սա ինքն արիստիդէս առաքինութեամբ վաստակացն զաւենացն։

(10) Ձին օրինակն՝ ոչ ի սբոյ պողոսէ. և ջոյք օրինակք՝ ոչ սբոյ ի պօղոսէ։ Ի կարգէ բանիցս երևի ինձ յառաջ բերել քերթողահայրս զքրիստոնեայ յեսդողեայ, ոչ՝ ի փիղոն կոչեցեալ կատակերգուէ նիր, ար հարևանցի առաքէ ասիմանիոս. այլ՝ ի մանկապրէզին՝ ասի ապ. յն. χρυσῆ γέφυρα. կիմ χρυσοφγέτης. խոխոնիէն. յն՝ ոսկեզին ապգ. կիմ ոյզ թարգմանեն այլք՝ ոսկեղէն գետ. զոր և յայտնապէս յիշէ յեսդողեայ անուն՝ յոլիոս պողպա. անուշ՝ պիղբ. է. գլ. իւր. և գիլբ. լե. և ժ։ Իսկ եւսդողիս այս էր կատակերգակ քերթող աթենացի. իբր առ 435 ամաց նախ քան զքեզ, զորմէ առացին ոմանք ծուխակուր սպանեալ յարկի. բիատեայ՝ վասն քերթուածոցն սպարտաւագիր լինելոյ նիմ։ Ընդ այլ նշդրիս եւս պատմին մեզ. նել նիմ՝ ի նաւատանապարտելն ըզհետ լսակեդեմոնացւոց զնուռ օրհնել. յորմէ չարաչեալ ասեն՝ օրհնս հատատակելոյն աթենացիք՝ զի մի

Օ՛ինչ արդեօք ասիցէ բանս յանկանել [13] հնձ-
տուելն՝ սրխամուխս։ Եւ բարեյաւկանք, ուրանօր միայն
բարքն՝ ինեղբոյ կայցեն. սրպէսի. Օ՛նր արդեօք
ասիցէ բանս միջերկրեայ՝ [14] առաջինն գծոյլ տե-
սեալ։ Իսկ խառնիք, ուրանօր բարք միանպատմոյն
և տրտմութիւն՝ ի միասին [15] գան. սրպէս. Օ՛ինչ
արդեօք ասիցէ բանս աբխլլեա՝ ի պատրոկղի անկա-
նելն [16] վրէժս առնուլ գիտեալով. քանզի պատրոկղի
վախճանն՝ տրտմութիւն. իսկ բարք, յաղագս պատե-
րազմին խորհուրդ։ Վասն՝ բաժանութեան այս է բա-
նառնութեան։

Իսկ պատկերք, [17] համառօտ և բացարձակ, և վճռա-
բեալ

(13) Հինն օրի՛. Հնդիպելի։ Պրեսա-
մանա որդի լսանելասնեաց էր վերջ-
ինն Թէրը որովայնոց, որ անուանե-
ին եղէ՛ ոչ միայն նորագութեն և
ընդարձակութե ախրութեն նրոց,
այլ և խոպան կործանանամբ նո-
ցին։ Վասն՝ ի բազմութեն որդոց
նրոց՝ պարիս էրհնել հրեշտա-
կութե՛ ի սպարոխս՝ գոպս յաւել-
ասիէ անուն ըստ էրկրեցիկին էրլինս
գիկին մեներգասոն ալքայի ոպար-
ասցոց. և ի ժխտերն պրեսանս
անգրէին գարձեալ ցնա, միա-
բանել ընդ ժին ազգ ախրութե յա-
նոց ի հեռակատարն պարթեմ ի վէ
որովայ, զոր և յետս ասանեալոց
մորսն և պարարանին առնէ. ի
նոցին գիշերի խոպոպն Ծերունին
պրեսանս ի ձեռաց պրեսոպ
քաջիկ որդւոյն աբխլլեայ. Թէքրեէ
ասն Ծէ. իբր առ 1240 ամաք նախ
քան զքն։ Իսկ հեքսոր կի հեկ
ասոր էր ընտրելագոյնն յորդիսն
պրեսանս յեկաբեայ սերնդի կնո-
ջէն Լեսմէ ծնեալ, և յաջորդ Թա-
գաւորութե պատրաստեալ էրլուա-
ասրդ առոյգ ուժով պնդութե, և
չահասակութե ահաւոր ի վերոյ
Թշնամեացն, որոյ և քաջութե ապա-
սրբելոյ նորին մեծին աբխլլեայ
գաւառն վրէժխնդրութե վախճան ըն-
կալաւ, ասլ և նշանակեցաւ ի վէ-
րոյ։ Վն որոյ զանմխիթար ազէսա
ազգացն պրեսանս հարկ նկն՝ ամ հան-
գամանեցն քաջ նկատակ հո-
մերոս ի վերջին հարձներգութեանն
նորոնականութեն նրոյ։

(14) Օրինակ մի՝ գառաջինն։ Տէս
զնոյն օրինակին առաջև. օրի. Ե։

(15) Օրինակ մի՝ գան։ յն՝ ի միասի
Նոյն ի միասին հանդիպելին։

(16) Վրէժս առնուլ գիպէնով։ յն՝
խորհելով կամ ի մտի գնելով,
վրէժս առնուլ մեհեանն սերնդ-
ոյ նրոյ ի հեկատէ։ Ասր հայե-
լով ի վախճանն կի ի մտին պատ-
րոկին՝ բարառնութեն ձեռնոյ
պրեսանսն։ Իսկ նկատանեաք խոր-
հրդոյ կի մեռածութե վրէժխնդիր
գիր լինելոյ այնմ մարմնի պա-
տերազմի, բարառնութեն լինել
բարք կի բարեյաւկան, զի վերա-
բերի առ պրեսութե։

(17) Իսկ պատկերք՝ յն՝ կերպ կի ձե-
որով նշանակի ոմ ձոյլ բարառ-
նութե զոր առ առնել՝ համառօտ յն՝
որոշ ևսութիւն պարբերութե փակ
երկբայութիւն յն՝ բացայայտ և գիւրիմ
մեկնելի։ Ե ձեռնարկ, այս է՝ առանց ինչ

բնակել յամենայն մանուածոյ հձևոյ։ Եւ (18) զոր ծեսցես զնա փոխանակ զլխոյ՝ երիւք ժամանակօք, Աղբիւրիւ, և Ընդելումն, և Պատառմամբ։

Օրէ

մանուածոյ խնամոյ և բանից, և առանց զժուարելոյ և անտանելի ձևոց հանդուրժելոյ է, որպիսի են փոխանութեանք խնամութեանք ևն. որք արդարև անպատշաճ իմն են ի բացատրել զկիրս. զոր օրինակ՝ անտանելի է ումեք՝ որ բարկութեամբ յարձակեալն է, կամ յանկարծ երկիւղիւ պակուցեալ՝ դեղերիլ ի յօրինուածս և ի պաճուճանս բանից։

(18) Եւ գործեսցես։ Արդ՝ ի կազմել սկզբ սակ զնոսա բարեառնական՝ ոչ է պարտ առնել գլխովքն որք առանդեցան ի նախընթաց կա-

նոնս նախակրթութեանն՝ պիտոյից. եղծմանն, նեղջոյն, ևն, սկսանել լով ի յառաջաբանութէ և կարգաւ ընթացիլ առարտելով ի վերջ բանութէ. այլ փինդ այնց գլխոց յերես ելանս ևս թաժանել զնոսն։ Եւ յառաջնումն ասիմք զի ըստ նախնեացն զվերաբերել եալս առ նեղկոյ ժամանակ. յերկրորդումն՝ առ անցեալ ժամանակ. և յերրորդումն՝ առ ապագայ ժամանակ. որով վայելուչ և ըստ կարգի ձևանոյ բարեառնութեան։ ըստ որում է տեսանել և զառաջինիկոյ օրինակսդ։

(Օրինակ ա.)

Ո՞վ քինելիսի (1) զանս ասէր Ադամ ելանելոյ ի դրախտէն։

ա. Ահ ուժգնագոյն հաշումն և արդարոյ բոլորովին իսկ (2) անըմբռնելի վտանգ, որ ի վերայ իմ հասեալ կայ անձին, հասեցուցանելով զմարմնոյս զօրութիւն, և ջլատեալ լքուցանելով ամենևին զմտացս սնդուքն. և յայսցանէ ահա դժընդակ անտանելի պաշարմանցն փակի լինէին և գոնէ սուղ ինչ սիսեմանացն և միխթարուքեանն մնան։ Ցի՛նա, առ ի դիմել ինչ (3) մեծասուդ հառաչանացս՝ յայսէտ ընկղմումն տրտմութեանդ զիս դրուէ արտասուել անձն։ Վանզի յոյժ արդէն թիւրեալ ի յուզիլ շաւղաց յանցաւորութեանս գտանիմ, դեռ ի վերոյ զօրութեանն հալածական ի փափկասիրոյին և յանկոտրօտ բարեօք ջանարձակեալ յամենազիոյ տեղւոջէս, և անկանիմ մերժեալ ի նմանատոյ անդնդոց, և յայլեկոծութիւնք սահմուն եղեալ ի ցաւագին կեանս կենցաղոյս։ Ա՛յլ նա՝ թերևս մանաւանդ զբաղարթութեն կարողութիւն զոր հասանել, եթէ միտքն մինչև յայս միայն ինձ աղետս հարկեցեալ կրելի եղանէր։ Այլ արդ՝ այժմ խոցոտումն ի վերայ հարեալ արկածից դնի,

(1) Զինպիսի։ Յայս յեղանակ առաջարկութեան հանուորք կարդալ զվերնագիր ճառիս բարառնուած, ոյք ի սեռանալ առ ափիճանիսն՝ եթէ " Զինչ ասէր նեռվրէ ի առաջ " ասատ անկանիլ որդւոյն " . կի' առ լիբանիսն, եթէ " . Զինչ ասէր մեգիա ի վերնոյ զորդեան " ։ Ընտ որում և առաջնոյ փինդ դնելոյ պարզաբար . Զանգ ոգաժոյ յեղանեալն ի դրախտէն։ Ալլ զգրուանական բառնուն նախաձօր մարգկուեա ոգաժոյ ի ժամու արտագաելոյ նէր ի դրախտէն փափկուե, որ ի ծնն. գ. 24. սեռս և ի վախճանի մատենիս ի յաւելուած օրինակ կայ բարառնութեն։

(2) Երկը օրինակք՝ անըմբռնի։

(3) Երկու օրինակք՝ ի ինձասուգ՝ յորձակեալ ի վերայ իմ մեծասուգ հառաչանացս՝ ի խորս սրտիս

դնի, քանակիլով դեմյանոյ խոսի փաստագիրոյս. և մանաւանդ զանիթաց քաւնաւելի և սհասաւոր կրձիմն ի մէջ անկեալ (4) կենդանական և թոյնեղին պահապանաց ոմանց առ ի զգուշանալ աքսոնելոյ ունիս կարգ եղելոյ. զի զօրին անհայտ հակառակորդաց ի զարհուրեցուցանելն միայն զինեալք. և ընդ նմին անհատ լուսաւորութիք ի առնջեան և ի դիշերի ի լուսաւորն ևթե պատրաստական հրամայէաքն իւր եանց վայր. և յաղագս այնպիսի խանդակաթ (5) տը խառնուք հանդերձ երկիւղալից ահիւ դրեթէ հեղձամղձուկ առնել զիշխանական յարձակին սիրտ. տեսլեամբ լոկ, և անձուկ ի բարեացն վայելմանէ արգելլով։

ԸԼ. Ա՛ՀԻ ԹԷսիւս և վերսէցի յոյժ հիացեալ էս, սակայն լաւագոյն վարկանիմ առ ասայելոլքս յիշատակել և զկանխուն իմ եղեալ փառաւորութիւն, որով (6) ուրախանալի անախտապէս յանտուտուս բերէ

ունին Թէոդորետոս. ինդ". ես. և պրոկոպիոս. ի սմին վայրի ծը-
նողաց։ Ա՛ՀԻ ի գրից եգեսիական դրախտին, և ի զանակի առ-
թագրել անուն նախահօրն նշա-
նակել այնու բանիւ ծննդոց, պէտպէս և անուանդ գոլով կար-
ծեաց նախնի վիպասաց, Թոդոսիք յատուկ բերել առասնոր։ Իսկ
յատագոյ բանիւքս՝ և ընդ նմին անհոգ լռասուրեաւ. Թերևս զոյս խնդատ ակնարկէ, եթէ այնպէս անընդհատ լուսաւորութիւ պահապանաց զրկիւ և զդիշեր ոչ գոտ-
նեմ պատրաստ դէմ ի խաւար գի-
շերի անտեսութիւ ի ծածուկ անդ-
րէն ի նեղութս սպրդելոյ։

(5) Օրինակ մի գշաբանի։ այլ կրա-
կծագին կամ առատակ անուանէ։

(6) Երկու օրինակք՝ ուրախանալի...
յանդգնեաւ։ այլ Թէոդոս և այսպէս
զգնեալ գոտոյ եղկելոյն, ասելոյն
լաւ համարիմ յառաջել Թէոդո-

խառնածին՝ ի գլուխն ը որում
մանէ զրաւէ զարտաւուչ անձն խո-
(4) կենդանական։ Առասնոր ի բան
ծննդոց. ի. 24. Լշ հրամայեաց
էլոհիմ և բոզեցին սրոյ ընթանալոյ
պահել ընծիւս ծառոյն կենաց. Թուոյ
խորհրդով վարել զձայնս կենդանի
փիլոն էլոբէն։ Կրանդի Թէոդոս
սովորութեամբ խնամել առասցէ զկրեր-
ասակաց՝ ի քերովբէական գաստ-
անոն, զորս մարդակերպ ձևով
հրամայէ առաւել ի ձեռին երևել
ցոյց ամ ոգասոյ՝ ոչ պահապանս
կարգել արգելուլ զնուա ծառոյ
հօրն անդրէն ի գրախտն եգեսա-
կան։ Բայց ի զօրուլ էլոբէնոյն
ձայնին հայեցել ի լերբայականն՝
ցուցանել և զնուանուլեն այլևայլ
կենդանեաց, ոչ և յայտ է յեզե-
կիէլի ՃԻ. և այլուր. յորմէ և հոլո
ոմանց ի նոսանեն հատարել այլան-
դակ և ահաւոր կերպարանօք զիւռ
զայ ահաբեկել հալածել ոչ զնա-

թերկրութեանն այսպիսութեամբ իմն վայելիւք։ Վասն զի նախասկիզբն՝ իբր առաջին հինն ցնծալեացն իմոյ հաստատեցաւ այն, զի յանարգ և յանզգայ նուաճոյ գոյացեալ կերպարանեցոյց բառական աջողն պատուական կենդանին. այլ և քանուցն եւս՝ ևիմանալոյն ընդունել։ Այլ զարձեալ զի չհնարաւորս նկարագրութեան ասացեր (7) ծածկեալ՝ ի սեռիսական տաճարի բնակութեանս, լուսաւորայն ինձ զիմանալիս առնութեանն հանդերձ (8) անդամոյ մարդկութեանն զեկուցանել, հանդիպել անձրևութեանս ի վերոյ ամբարձմամբ քան զբնաւ երկրաւոր լինելութիւնս բարձրացեալ թաղաւոր. և ոչ (9) այլաւոր ուսուիք յաւէտ քան զի՞նչ նոյն ինքն յինէն առելով մատամբն պատուականեալ յարմարեցաւ հարազատ օգնականութեանն լրումն։ Պատուեցոյց (10) այնուհետև և առարտեալ

ա առնն լինի։ Երկրորդ՝ զի մի
ա հանգէտանդաման, այլ մանկա-
ա գոյն, վն որոյ որք զառանց-
ա հալան առնէն կանայս՝ առաջա-
ա նեալի են, իբրև զբնութիս բնութեն
ա քանութեամբ։ Երրորդ՝ կամ զի
ա այլն իբրու հարկաւորագոյնն
ա մասին ինամ առցի կինչն.
ա իսկ կինն իբրու բոլոր մասին
ա գարձեալ անգրին արբանեկել։
ա Չորրդ՝ առն իրաւ ասց առա-
ա կաւ՝ ինամ առնել կինչն իբրև
ա գառեր, և կնոջ պատուել զայ-
ա րըն իբրև զնոյն. և յիրաւի,
ա քանզի զբնականութեն փոխ կինն
ա յագդէն իւրմէ առ այրն։

(10) Պատուեցոյց այնուհետև՝ այն՝ և՝ ի լրումն հանդերձն բարեաց երջանկաւէ՝ պատուեցոյց նաև վերակացութիւն պահելեաւն գործոյն, զոր չնորհեցոյ ինձ առաւարարին պարգեւատուն՝ վայելել՝ ի բոլոր բնոյդ նր հեշտալի զբաղմունքն. ըստ այնմ ծնն. ի. 2. Եւ գնէին զայ

առութեա խնամ յիշատակել զաւագին վասաւորութեանն իմ, զոյ անախտութեամբ ուրախանայի՝ անարատելի բերկրութեամբ վայելել՝ ինոսին։

(7) Երկու օրինակք՝ ծածկել։ և այլ՝ ծածկեւ, այն՝ նաև ձգբիս նկատ
թագրութեամբ ծագել պատկերին այլ՝ ի յիս՝ ի սեռիսական իւր առնարտ
քնակութեամբ, զեկուցանել կամեցաւ
զբառաւարագին առաւելն անել-
լութեան՝ հանդիպելոյ ինձ երբ-
քեւէ անտգտ մարդոյ եւ երևել-
լապէս ամբարձեալ գերբ ի վերոյ
քան զբնաւ երկրաւոր գոյացածս
ոչ ինչ համեմատ ի վերն ասին ինչ։

(8) Երկու օրինակք՝ անախտ։

(9) Երկու օրինակք՝ այլաւորէ յա-
ւէտ։ Գնդէցիկ յառաջերեալ վե-
րոյն. ի լինելոյս. բառս ոչ գոյ
գոյացեալ ի մէջ։ Ընդէր ոչ
ա ասի այլ կենդանեացն և այլոն,
ա այսպէս և կինն կերկրէ հաստա-
ա տեցաւ, այլ ի կողէ առն։ Նոյն
ա (առ) զի մի հանդիպասարսափիւ

բարուքեն առ ի հաւատալ զարեւելեայ սուրբ ծնաբեն վերակացուքի. և զնոյնս առնել առաւաւտուն պարզեւատուքեն ի բոլորէն խրախառնալ հեշտալի շայեկատուքի։ Յորում համոզեցաք այլոքն սուրբքն ծնաբեր առնալ իսկ այգաւ և որ ի միջոցին ևս անկեալ կենդանի ի գոյս. որ արդարև կենդանարարքն պարգեւքն բնաձեռք պինդն ինձ ի վայելուչն առաւերուայ բարի ի բարիս։ Ցի[11] գոս, եւս

թեաց։ Ալլք՝ ի Շարաւատական եւ Ղեղեայ Նազակեանս, որով արդեամբք Տաճկաստան առեն տարատակերքն ըզբարիս զոր կրօսեսին, և զարեւելեայսն զոր գերեցան։ Ալլք ևս՝ խոր հրեղաբար, ոյք ամէն սրինգեն այսպէս գերեալ ի Տաճկաստան անտի՝ առեալ ի Տաճկէ և ի Տաճկէ ի Հայս, և ի Հայոց ի Տաճկս։ Ոմանց ի Տաճկաստանեայց զրօսանեալ ի Հայս, ոմանց ի Հայոց ի Տաճկս։ Ոմանց ի Տաճկաստանեայց զրօսանեալ ի Հայս, ոմանց ի Հայոց ի Տաճկս։ Ոմանց ի Տաճկաստանեայց զրօսանեալ ի Հայս, ոմանց ի Հայոց ի Տաճկս։

* Ալ անկեալ (առ) ի սկզբանէն
* չարաչար. և ոչ հրաժարեցաւ
* զկէ մնացեալ .... այլ բարեաւ
* էր ի գէպ Տաճիկ Նազակեցի։
Պրաւ հաստատեցաւ և ի մէջտեղ զաբարիս կէսկոս, ի Հայ չար չարեցաւ։ Ոչ չհաւանիմ ի Հայ. առ պօղոս առաքեալն։ * Ոչ ի ի պատուհաս (առ) պիտանի Տա
* ոչնչ, եթէ ոչ Տաճիկ քան զեռ
* մնացեալ հրամանատարութեան ոչ
* մերձեալ էր մորդի՝ ոչ մեռաւ
* նէր, այլ մնաց անանհանգիստ
* բնաւ։ յորժամ յետ Տաճկին
* պիտանի ի Տաճկ կենդանի մէջ
* մնացաւ ըստ հրամանին պարսից։
* Կայր նոյն պատուհ՝ որ հրամա
* նատ ոմանց բարի էր, ոչ
* ատեց հրամանին՝ չարչ եղև

ան գիտէն զոր ոչեչ .... ԺԶ. գոր
նէ ընդ ս գուն։ Ար գործիքեաց
ոչ ասացեալ եառն, չոչ գործիքեաց
և ի գլուխք ոտիցն ինքեան։ Ընդ
որս առնու ինձ խնամանալ և ի
վէր գոյանին կենդանի՝ անկնէ ի միջ
Ընդ առնելոյ գրասանին. որ ար
պատրաստ, ևն։ Ալլք՝ ի Տաճիկս հա
մանեցան բազմք գի և գնոյն Տա
ոչ առաքեալ, անդ. ի. ԺԶ. Ար
բառեալ ևս ոչ ոչ ոչնչ .... գնաւ
գնաց ի ոչ գրանին, և գնաւ գոյ
տեղ առ ոչ գնալ, անդ ոչ գնաց
հրամանի բազմ եւս՝ ոչ և յառաջ
գոյք գոյացան, երկուս ոչ ոչ
Տաճիկ գնացին նոսին բանիս. մի
Տաճիկ կենդանի, որ չէ ոչ Տաճիկ
գնալ էր հրամանատարութեան ի Տաճիկ
պատուհ գնացին ի Տաճիկ գնալ
գնալ, և անդրանիկ ոչ գնաց
ի ոչ գնալ ոչ գնաց ոչ գնալ
գնալ ոչ, ոչ գնալ ոչ գնաց
(11) Ալիկա օրինակ՝ Տիեզ և ըն
նալ։ Ոչ Տաճիկ գրանին գրանին
և ոչ գնալ ոչ գնաց գրանին
գրանին ոչ գնաց ոչ գնալ
ոչ գնաց ոչ գնալ ոչ գնաց
ոչ գնաց ոչ գնալ ոչ գնաց

եւ ընկալայ զպատուհեր հրամանին եւ եբեր օրինաւոր աւգ
տութեն պահպանական առանց՝ ի ձեռն փոյթին
գիտութեանց գիտելոյ զբարին եւ զչար. (12) եւ այնպէս
յամենայն ժամ առնոյն ինքն կատարեալ օրինա
դիրն հայելով զպատշաճսն՝ անհաղորդելի մնայի ի
ձաշակմանէն անեղեւոյթիդ տարին. միշտ վայել
չացեալ մնասուանդ ընդհինձ գլուսաւորագունին երա
նութեան՝ անչնչիչեան կամօքն ապատանալ ի բռնա
դատողական հարկաւորութենէ՝ լինելով ծածանման
ի վերայ այսոցիկ առասելս բարեաց, յայնժամ
ապա ես ոչ գիտեի անհոգանալ (13) զիմանալի շա
րին մանանայ, որ ծածկեալ ծերոյ ունայնացեալն
եւ անխած ես ի բարւոյն ընդդիմամարտան գոլ, եւ զա
բանակալ քինոյ ինձ տպատելով, (14) յորմէր աւերիլ
զգիշերեցկայարմար կենացն անմոհացունից յօրէ
նուճած. եւ եկեալ միս ծշմարտասացութեանդ կամելով
պատճառաւ ինն ցաւակից. եւ զօրին երբոր նախահօ
գակ (15) խրատու վարելով ի չարագնաց խորհր
դոյ ծառայութեն պատրանս: Նայլ այն ինչ ճշմարտութիւն
մարտ՝ ոխակիմ (16) պատերազմողի, յարուցանել
ընդ

* Խուժել կերպարդ՝ ժանիս օձին.
ի գիտութ նախնոյ՝ մարդ եւայիս.
ի վերջն անկել՝ մարդն առաջին.
հաւանական՝ բանիւ նորին.
ի այն ժամու՝ որ ի խաչին.
զի քաւեցէ՝ զմեզս նոցին.
և յորժամ եւ՝ ազատիցէ հին.
եզ զառ ելին՝ ի մէջ գրախտին *:
(13) Հին օրինին՝ պիտէ : այ՝ յա
ստուած բարեաց յայտնակ յան
հոգս կացեալ՝ անծանօթ ևի մա
նանայն անմատչելի ջրին :
(14) Երկու օրի՝ յոշնոյ աստէն
այ՝ կէզծաւորութ քծներ :
(15) Օրինակ մի՝ խոտորեալ :
(16) Երկու օրինակ՝ պատերազմ այ՝
ձշմարտութ հայելով այն էր մարդ
ոխակիմ պատրանքի յարուցիչ ըն
դեմ իմ՝ ի գլխոյդ զնա, և ոչ, եկն

ընդդէմ իմ՝ ի պղծել և ոչ՝ ի կանգնել : Վասն
հայհոյեալ այսուհետև՝ ի սատրապին բնութէն և
դիւրահաւանն գազանին, երևելոցդ [17] զձէ զհրա-
ժարեցուցեալն՝ իբրու զանխոհ օգտակարին լցու-
մին . և այնու զսէր դիրուճեալ , առաք և ես սոյ-
նաբաղձալ անկանելով՝ ի վայր՝ ի հիմանէ հաստատուն
խորհրդոյ՝ ի պատուիրանագանց կամակորութէն .
յորմէ և գտայն [18] բէր՝ ի վերայ՝ փոխանակ բարե-
խնամ հայրենի քաղցրութեն՝ անծանօթ անաստգոյն և
դժուռատրաբար լուսանացն բան : Վասն ընկալեալ ընդ-
անաչխատ հանդստեանն՝ ատժանելի ցան . և ընդ-
ուրախանալոյն՝ ի բազմապատիկ վշտէ լմնեա բար-
եացն՝ փշոյ և տատասկի քաւաւցանեն . և ընդ հրա-
շալի անապականութէնն , այրէն՝ ի հող գլուծանին՝
հանդերձ թշուառական գազգակցաւս . [19] որուս
համառատիս հրամայեցաւ այլոլքն՝ առ ինս գարձ , և
հեծութէ ցաւօք որպէծնութէն : .

Ը .

(17) Օրինակ մի՝ Ի յՆ : յն՝ հրաշ-
ագործոց գնաս գնդեցիկ ձեռնէ
արգելել գազգն՝ հանարիլ եթէ
անասպակոյս ունի՝ ի ձեռս բերել
գնահատութեն ձեռնէն՝ Հայոցն-
լուին՝ ի նմանէ : Ծնն. գ. 6. Ես Եփես
կին ի բաղ էր ծառն՝ ի ուրախու-
թիւն և համոյ աչաց հայելոյ , և գեղեցիկ՝ ի
տեսանել , և առ՝ ի գործոյ նր , եւնէ .
Նեփ առն խորհրդ ընդ նոր , և ներքս :
Ուր առն ասելերպան . Ձան . ժէ .
* Ընդարձակ ասպականեն գբարս
* քաղցրութեն բանիւ ճարտ : Եւ ընդ
* գնդր նախ քան գնդրասանութեն
* գնդասիան՝ ոչինչ յայտնիանայ
* բնաւ գնուռ ուժ . ոչ գնայ-
* ուէն խորհելոյս և ոչ գրգռելոյ-
* կուռ նր եաթս . բանալ երկնիցէր
* ի պատուիրանէն նոյ . և ի պա-
* ատուիրանէն որ Հաշակնանն գնդա-
* գայր : Ինակ այդ յետս պատրէ-
* լոյ ի յաջ գայանէնս՝ հատանէ-
* յաւ ոչ միայն գլխովքն անտա-
* ուտ զերծանել նախա-ապէ-
* և ձեռնհասասար լինել ինք-
* եանց , և յայնժամ յոյս խոստ-
* ումանցն առնել զերծ
* գնդ :

(18) Օրինակ մի՝ գնդ ի գնդոյ : յն՝
յորմէ՝ և բաց յայնմանէ գտի կի՞
Ժառանգեցին՝ գինակ հայրաբնատ
քաղցրութեն որով առեալ էր վայել
ընդ նա , զգժուռատրաբար կշռաւոր
բանացն բան , որով և փոխանակ
անաչխատ հանգստեանն՝ ընկալայ
կն : Չի թեպետ ի սկզբանն պա-
ատիրեցաւ ագամայ , ծնդ . բ .
15. գործել . յն՝ մշակութէ պատ-
պել , բայց իբրև զգաստացոյ ասա-
գաւ , առ ի հետ կալ ի ձանձրա-
լի գառապրուէ , սոյ առ ասել
բերան . և ոչ առաժանել վասաս-
կաք՝ զոր օրինակ յետս անկցին :
(19) Ուռամ հնաս" : յն՝ որ և բաց
ի առանել պատուհասեցաւ առնո
գազգեամբն , կի՞ հրամայութէ . և

ի. Եւ ասէ՝ օրհնեա և կամ լիր իւիք որդեօք՝ ի մէջ
պատերազմաց հեղուսիցեց շուրջ զինեւ առաքեցէջ
զիմանդրամանդ [22] ախտակիտացս կապոյտ կարացիկ տա-
րաւել, թէ ոչ ոք զի տիրէ Յովհ՝ պատշաճեացի
փոքր ի շատէ յոյս վիճակ արուեցիւ անկանդնելի կոչ-
ծանումն Քշտանչին, որ անհանգիստ հալածանօք ի
վէր երկրի երերեալ յածցի. և ընդէն պատրաստեալ
առաքիկոց [23] ես լցեալ ջինել ժառանգաւոր գահի-
կիցս ի վերջինս աշխարհին անապատ առանձնացն։
Եւ Յովհ զայս, մի ես այլ գործեալ մեծ բարեչես-
տութեամբ առեալ, միանգամայն խոկ յերկիցեալ և
ի վախճարուեցեն ապաւինեցայլ հայր. որպէս զի
Քրիստոս շարհեացի առ աստիս աստիս վերատին ար-
ծարծել զառաքիցն [24] մանն վանն բարեհոգմանեցեն.
և ի վերայ ամենայնի եզիլ զիս ինքն որպէս զմեծ
պատուական զառատաբերուն զառաքեալսն։ Եւ օ-
րինակ զգուշացի զինեն եղելոցն մնդկիան, առ ի փոր-
ձել զառաքցին ուսումն վարդապետութեանն։ զի եղիւ

ինեն ժառանգել զանձամանսն առ-
ջինսն ծայրագոյն առաքելոցն։
(22) Երկու օրինակք՝ մանն քանիցս
հան։ յն՝ որով Քրիստոս շարհեաց
զինեն ունէր զնոն առ աստիս աստիս
ի ձեռս բերել զառաքիցն վիճակին
արդարոյն Յուդ. որպէսզի ա-
յսպէսքն ի տարի առաջնորդ ձե-
ռամբն զառաքեալսն վերատին
ընդունել զանձամանսն առաքե-
լական։ և կացեալ մնացեալ
զարթնել ոչ առաքեալն Հնոնն զա-
ռաքեալսն պատրաստել մնդկ-
կան։ (23) Ոմանք ոչ ունին զայս
բան։ յն՝ զգուշ-
ացեալ զանձամանսն առաքե-
լական։

ցինն պատրաստեալ ի յառաջագիտից ընկերացս առաքինութեանէ, անդունդ լինելով ի վայրկենի խորհրդոց։ Եւ անկեալքն դարձեալ [23] ընդ յանցաւորութիւն մի արհամարհանս զբաւականն յամենայնի սիրելի արասցեն։ Այլ առաւել յօժարամիտ կամօք վերաբանիցին լինել լսողք՝ հնազանդ կամաւորութիւն բանին ընդ[24] եւ կանխեսցեն ընդ ամին յոտդոյք՝ ի հանդիսի պատուիրատուին լինել։ եւ նոցին [25] հաւատացմանցն երթալ յոյժ արժանաւորապէս գաւանել վայելուչ ոստ, եւ՝ ի հանդերձեալսն խոստովանեալ յաւիտեան։

Ամէն։

* քոյ գովասին։ զի սէգանեղով
* անասէր զայն ուսոյ անկաւն։
* և յորմէ պատաւէ յինչ կործաս
* նեղցաւն։ կարօտացոյն և միտ
* գիկէ ապաշխարութիւն։ զի ան-

* գինն ի նոյն կոչումն արժանի
* լինի գառնալոյ։
(23) Ձին սրինկին ընդ անցաւորութիւն։
(24) Երթեք սրինկիք՝ եւ կանխեցին։
(25) Օրինակ մի՝ հաւատացեալոց։

Օրինակ Ը.

Ո՞րպիսի բան ասացեք (1) Յովհէթի վաճառելումն հեղգարին։

ա. Եթէ զի անհնարին և յոյժ ե վտանգս, և սակայ ասա այդր ես քան զբան գեր՝ ի վերայ հանդիսատուին Թշնամուեմ չհնազանդիմ. յորում այժմ հասեալ ըմբռնիմ անզերծանելի լինել(2) ի վերատեսուչէ ախտից սատակուած. և գրեթէ այնպէս յամրկոմանց պատեալ պաշարիմ հեղձամղձուկ ձուկ լինելով(3) տրտմութեա, մինչև ոչ ես(4) ճեռք հիս դուրնաթեայ լօրուն մխիթարելոյ։ Նա զի գլուխ չարիս այս ե ասացեն, որ վաճառիկ հեղգարին լինիմ մատնեալ ի ծառայուն. և միանգամայն անկանիմ երթեալ գերեալ ես և ըմբռնեալ. իբրու ոչ այլ ինչ յաւէտ քան լիմ(5) որպես նախարհմն այժմիկ՝ ի վիճ նեղուելես և յանտանելի տեղի չտալտարանայ։ Այլ նա՝ զինչ ես ասեմ ի վերայ հիքուելեցս, ընդ որս չիանալ գոյ և զարմանալ ընդ այս. զի զոյս խնամոյի օգնականս՝ որդուքն ի հարուածոս յուսացեալ եղբարս,(6) արդէն զսոսա գոյ գաւաթեալ թշնամիս, և կորուսանողք զաղատուելիս։ Նա ես սակայ գոյ

(1) Տրամական բարեհամեցաւ ձեզ ցուցանել ի գեղս գեղեցկին յոմանց նախայ նահապետն՝ ի ժամուն զի վաճառեալ յանտագործն եղբարց իւրոց յայլազգի վաճառականան իսմայելեցւոց՝ առ որկաբար մերկ նել՝ ի հայրենեացն իջանելն յեգիպտոս. ըստ պիտոս. զորմէ և ի Ծննդ. է։

(2) Օրինակ ին՝ ի կերեր--ե։ այլ՝ ի վերայ եկելոյ առանիկ Թշնամեաւելոյ։

(3) Երկու օրինակք՝ պրմիսէ։

(4) Երկու օրինակք՝ ճայ։

(5) Օրինակ մի՝ ես ի ինչ։ այլ՝ և պերելես ես և ըմբռնել՝ ոչ այլ ուրեք առաւել. բայց եթէ ոչ այժմիկն նկարեմ մաք՝ միանգամայն երթեալ անկանիմ՝ ի վիճ նեղուելոյ, ևն։

(6) Երկու օրինակք՝ անդէն։ այլ՝ զսոս կարծելն օգնականս, յուսացեալ՝ ի նոսա որպէս ի հարուածոս և եղբարս. այլ խոկ գաւանեմ զնոս գաւաճանող Թշնամիս։

դժոխահեռս պատերազմողք. որք փոխանակ յաղթեալն առնելոյ անօրինութեան՝ զթշնամութիւն խառնեալ նմին. և փոխանակ (7) մնասուցանելիք բախտն, զիւրեանց հնացուցանեն (8) ի հեռասաւն գնալ Ննոսպատի, տարագիր ի հայրենեն ժառանգութենէն առնել։ Այլոց վայ և աւաղ, զի կորնչի առանիկ սիրոյս Տարառաւել, և ի նեղբս անկանի մխանաօք լի (9) սատակիչ թշնամութեան։ Այլ մի և այս չարագոյն վրդովիլով վարան (10) գարձեալ, և արտասուեալ տարտակոյսք առնոյ, որ ի ձեռս օտար մարդկութեան և ոչխարպետութեան գրաւելով զթշնամեալ կամ. և ամենևին ոչ ունիմ ուրեք ապաստանել յանդարտախս, և օգնական զոք խնդրեմ պաշտպան վառանդի. վա՛ զի ոչ ծնողք են՝ ի թիկունս, և ոչ գրացիք, և ոչ բնաւ այլ որ՝ ի մարդ կանել, եթէ փախստեան դաժանակեալ արդեօք զինս քաղաքիս նեղութեան, և կամ զանխիթար գերութես նեղութեան։ Այս արդ՝ զի ոչինչ կայ յայս Թողութեան հասանել՝ յայտնի է ամէն, և ոչ միւսանգամ սիրտ փանաց ուսանել ի յառաւել արտմութեան. բայց այն

(7) Հին օրինակն՝ հաւատանելիս։ Ո՛վ տառս բանիս այսպէս մարմի է բացատրել։ Ուր են արդարև շատ շատ պատերազմողք, որք փրկիչ յայտնելոյ, կամ՝ վանելոյ զանօրէն նեղողս անելիքս ոչ գիտեն զինս. և փրկիչ մատուցանող է ինձ բանական կամ բարեբարոյ առնելոյ, զկորուսեալ նորին՝ առնել, զանօրէնս զանօրէնութենէ ազատել, և տարագիր առնելով, ի հայրենի ժառանգութիւն։ * Ո՛վ անօրէնք պղծեալքս դրաւեցէք (առ ոսկի բերեալս ։ Նուա ։ կիւ ։ Ծնունդ ։) ով գառապարտ Հաւատարիմ։ Ջնա՝ որ մեր ժառանգութիւնն արեան կոպեալ էր ի ձեզ, որ սիրելին էր Տիրոջ ... որ յայդ երկեալն առ ձեզ՝ ... Խոշտիք վառառել ։ և վառանել ուխ բարերարս մարդկանն որք հոգւոք աղէտից, զի՛ ի ձեռս, եղէ։

(8) Օրինակ մի՝ հիւծացանէն։
(9) Ընդ օրինակք՝ սպառիչ։
(10) Օրինակ մի՝ փաշա ։ այ՝ այլ գարձեալ և այս ի մի՝ իմիգոմիչ վարանեալ, և անշնորհեալ տարտակոյսք առնոյ, զի՛ ի ձեռս, եղէ։

այնքան (11) միայն, որ լոկ կենդանական շնչով վրան դաղաղատա իմն կրեմ առե։

Բ. Ա՛յլ ոմն (12) ասէ դարձեալ պատճառել Թշնամանական հետևանս հեծեծելի և եղկելի, իբրև պահում կրից համբերեմն. զի միտս յուշանկանէն ևի անեալ՝ անմոռաց լինելով միտ. և այնպէս յաճախեսցի զվէր ատելն անառուտ գալ զիածայնն ի ամանցն առաքեալ առ իս խոստանալոն ՝ի ձեռն երազական պատմանէ. մինչ զի հանապազորդ բարեաց ևեթ զոհարձանացի յուսամք. և զժնեալ ինչ նեղութենէ՝ և ոչ միով իրօք քան յաւէժ սոսկութենն յայտանէր ինձ։ Ա՛յս սակայն ևս և (13) փոխարուձն ևս առնոյր ՝ի խոստմանէն քան իրացն չգնաբերուէ, այլ ոչ ևիէ քան ինքեան հատուցանել բնութ. յորում և ևիս լոկ համարձակիմ ասել՝ ոչինչ կարեմ ցուցանել, ևէ զխաղաղանացն երբեք կրնցի կիրս՝ և յաղագս այնորիկ ընդդիմին իմն (14) գարձան բարեխառնութենէ։ Ա՛ռայ միտս որպէս և ևէին խոկ՝ նոյնօրինակ և ևեցից, Հանապազորդ զայն և ևի՝ որպէս առաքին, վայելել զարարեփառ գործոցդ նացն և զարեալսն Թշնամեցն բերկրութիս ՝ի գեղեցիկ և յիածայնն անբիծին. որ հանապազ ըն առաքինութենն զբարեգործութենէր փառս։ Ա՛յս այնպէս նոյնակ էր ինչ՝ զոր Ծերունին մերինէր հայր, և էր՝ որում էս հառաջելի՝ վայելչացեալ Ծաղկեաց պատմութեանն. որ երբ (15) նախակրթեալ գործեա մեծամեծ

Ծայն

(11) Օրինակ մի՝ այսպես։ ըի՛ և այս միայն մեզ ինձ մնան մխիթարութիւն. զի լոկ կենդանական շունչս ուրեմն ՝ի մարմնի ։

(12) Երկու օրինակք՝ Հաշտարար։ յի՛ Ա՛յլ գարձեալ ասաց և եղակի ինձ պատրաստեցաւ Թշնամանութիւն. որպէսզի զոհասին կրից համբերեմ էս՝ որ միտս յեղյուսկուէ. Եէն ։

(13) Երկու օրինակք՝ ի՛փոխարուձն։ ևի բան ոչ ունի խնդրելի է բանս. Ես ևիէ առացից Թէ փոխարէն ցաւս ևիծ ՝ի խոստանանէն՝ ՝ի փոխարկել իմ զընդհատս առաքինի քոց պատուհասուիցէ, Թէ և անհնար է ևի ինքեան հատուցանել բնութ. քացդ և հանապազորդ առնել՝ ևիէ և ևիս ոչինչ կարեմ ցուցանել կրել երբեք զախտանացն կիրս, յորմէ ասես ՝ի նեղհանին չզբաղեցին երբեմն իմ ։

(14) Երկու օրինակք՝ դարձան ։

(15) Օրինակ մի՝ նախակրթեալ։ Գեղեցիկ խորհրդածէ բերեալ

ծաղն լինելը պատմէ. և ի ներքս միջոյն յոգւոյն անչարժ խաղաղականն ի ելոյ [16] ընդ միջոցն։ Խաղ երանելի թէ չէր պատահեալ այնմ ամենայնի հրաշ ազային կենաց. այլ պատճառք բոլոր ընտանեսցուք ի ներքս եղեն, քննեսցուք առեալ և առեալուն, մանաւանդ [17] և անապրեալ, և նոցին համանման ընթացք։ Ցաղագս որոյ՝ եթէ այնք ոչ էին լեալ յոգւոյ ազաց, ոչ և ոգւոյն խաղաղեցեալ կենակցեալ. և ոչ փոխանակ սիրոյ՝ յաստուածային դրդէին ջանիս։ Ի նա, ոչ այնքան միմ ընտանութիւն ողբերգեցից, որչափ զծնեալսն ի նմանէ հոգւոյ զանմահիմարութիւնն առաք, յորժամ յանկարծակի գոժիւ [18] համբառ հարան զատիս նորա երկնիցն գառանք. և անժուժայեալ նա ձմարտութիւն՝ զի առնի ինքեանեալ ինձ զծերութիւն նորա արտմանէ լի ի գժոխս։

* խաղաղութիւն և պարտուցի ի նմա, * նաև պատուհասնն, և զորինն * հանգաւսին՝ զինքն, խոտորեալ և * պատերազմի։

(17) Երկու օրինակք՝ և անկրճուն եաւն։ Ի մէջ երկուց պնդագոյն առելոյ երկրագին յոտնափոյ գնաց բառսն խրեալոյ՝ յոր երբեմն առասպօր ի ծնեալ էր առաքին բանբերաս անդրանկացն յարատեալ, և երկրորդ՝ առաքելութիւն սիրոյ հօրն խրատոյ առաջագոյնի ծագիկաց պատուհասնն, յաւելուն այլք և երրորդ, ունէք ի գիտս ասա, այն՝ զի յայ այժմու բնագրին երրայեցւոց և անոնց համրգնուածոց, փիլոն մերսեան յայ հարաքան հօրեղբարն։ Ի հին ու ի բերանն համբառ տար պատուհասն ինչ հայրն խրոնց. ասէ. Ի ամբաստան նեն պիտուց խորհ առ հօրն ի տարաչար յանցանսն։

(18) Օրինակ մի՝ ի համբառ։ Ցյորժամ յանկարծակի գոյժ լսեցաք պատուհասց սիրելի որդեկիս նորա Ժամանակաց նոցա։

ջ. Այլ արդ՝ ինչ և կամ թէ որպէս յայտ հետ հնարեցայց թաքուցանել զնա՝ միանգամայն և զիս յանդիմանեալ զվտանգաւորութենէն. զայն այլ իւիք ոչ [19] կարացի գիտել, բայց միայն և եթէ բուժօք. այլ թէպէտ բազում և անբաւ է ազէտ ապաշխարութենէ վշտացն, սակայն զբարեւտահմիկ և զանկուղակուռ ուրախութեան հաւատն իմ հանդերձ առաքինութեամբ պարծանացն առից. ոչ կորուսից անվհատութիւնս կամաց: Այլ որպէս և է՛ [20] զանազանաբար համբերելով և մնալեթելով սպասեցից ընծայիւն խոստմանցն. և ստէպ թախանձելով կացից առ աստուածն արարիչ, ոչ միայն այդպարուբ, այլ և նախնեացն գեղեցիկ հաճոյութիւբ: Այլ յայնժամ ապա՛ի հաշտուել եկեալ, վաստահանալով [21] առեմ, եթէ՛ի մօտոյ և եթէ ընդ երկայն ժամանակս, հաստատ գիտելով հաստանել է հայցուածոցն, և առնուլ է, ոչ զյաւելուածս և եթ՛ ինեզուէ թարուքիւն, այլ և զհանդերձեալսինն ևս մեծաւն ժառանգել: Վասն զի նման սպէս նոյնօրինակ և այլումն առնեայիւ [22] յոսոմ առաքն կայ վայելել զանդորն և զհոգևոր անհոգութենէ ցնծութիւն:

(19) Օրինակ մի՝ խաւսէց: յն՝ այսմ հնար կամ չարակ ոչ զայլ ինչ կարեմ գիտել, բայց մի միայն այսու և եթէ գտանիցեմ, (թէ. ոչ ոք բնչ և անցաւ են ազէտք հանդերձեալ վշտացն որք հանդերձ ակեցին ինձ), զի զբարն և զանձ կորուսեալն առանց առնի միոյ՝ զսովորական հաւատս իմ առ ձեզ՝ հանդերձ առաքինութեամբ պարծանացն ևս կամք. և ոչ կորուսից:

(20) Օրինակ մի՝ անձանապանաբար: յն՝ զանազանն վշտացն՝ ի վէր իմ եկելոցդ հանդերձելով. և պատուհասելով՝ սպասեցից ընծայիւն խոստմանցն զոր անսխալանաց յայտնեաց ինձ. և թախանձելով անխոտորելի արարչին ամէնից՝ ի հաստուցումն վարձուց. ոչ միայն վճռ այդպարուբ խնդ՝ այլ և ի շնորհս նախնեացդ խնդ որք բարեհաճեցան նմ:

(21) Օրինակ մի՝ առնէ: յն՝ որովք հաստ և անխոտոր լեալ այդ՝ հաստատակամ առնել եթէ առաժանցին կամ անապատ՝ ի հարկէ անեղկատար ունիմ հաստանել հայցուածոցս. և առնուլ՝ ոչ միայն զերկրաւորս բարիս, փոխանակելով ի նեղութեան առեալ, այլ և զՔրիստոսի հանդերձեալսն ժառանգել:

(22) Օրինակ մի՝ յոսոմ: յն՝ որպէս և այլոց առնեացուն այսպիսոյ յուսով բարեբաստիկեցոյ՝ առաջն կայ վայելել զանդորն. և զհոգևոր ապահովութեան ցնծութիւն:

Գլուխ Ե։

Ո՞րչափ ինչ ժամանակ (1) Կաւելի յորժամ զգոյ զիւրում եռանդ։

ա. Ես հաւ անկեալ կայ այժմ ի ներքոյ ոտից իմոց մեծս և անսպրդիլ կերպարանս, որ բանիցն յայժ հասանելոյս է՝ յանդիմանել, (2) և միանգամայն ահաւոր ծանրութիւն վայրաբերեալ զիս նուազս. և ինքն ըստ ինքեան զօրէն ելլուս անսպառելի համարեալ զոլ նահասակ։ Այլ զի այնպէս զգոյեցա ամենայնիւ խրոխտ ի տեսանել երեւի, և հզօր հսկայդն յիմանալ. և արդէն լոկ ի ցուցմանէս միայն ի հիացումն երկիւղի դրեթէ ի բոյց վախրատիւ զգնաւելոցս կացուցանէ անձինս։ Օ՞ի՛նչ ինչ և կամ որպիսի իւիք (3) ըմբռնեալ արդեօք զպատուելս խոստովանի. Թուի թէ յայնմ պատճառէ։ Վասնզի ոչ ի հակառակամարտ զինուոյն արդէն զիանգիլ ոչ ի հակառակամարտս

այնքան ապաշարժ գոլ, մինչ զի և յառաջ քան յերկիրն [6] բերեալ հանդերձ ազգումն կոչնանամբ առաւակուան ինքեանս յայտնէ անձին։ Եւ զի այս այսպէս է, ապա՝ ի դիպել ի այսուհետև, որում հա- մանգամայն և տայ իսկ որպիսի [7] աջողութիւն ինն և ժամն՝ ի ձեռն, ոչ միայն՝ ի տանիսն զկատարումն զի- նուցս և ելիցն առնուլ՝ և զաւար բանակիս և ելիցն բե- րել, այլ և զնոյն ինքն նոսին որով անեղկայապատ բառնալ զգլուխս, և անդրէն [8] յաղթութիւն լի՛ լինի հաստատել բանակ։

ԻԲ. Ա՛յլ ևս, ուր արդ տայցէ իցէն պարծանք՝ զրա- հեցելոցս վաստիակ մահու. և կամ զինչ տեղի [9] կո- րանայցէ իւրոց համացեղիցն կացցէ. որ երբեմն այս- քան բազմաժանամակեալ քաստաստն տեսլեամբն ան- ցեալ՝ ի միջ երկաբանչիւրոցն կայր բանակաց, լը- ցեալ խրոխտ ամբարհաւաճութեամբ՝ ի բանսն. որպէս զի յոյժ զօրութիւն՝ ի դօրացեալն տայր՝ ի պակուցու- ածի [10] երբեմնական գնդիցն. և զայն ցայնքան յա- ձախեցուցանիցէ համբարձեալ [11] զԺողովահեա. հայ հոյուքըն, մինչ զի ոչ և ելիցն նախատինս անարգու- ածեսանողականն [12] գնեն առնել, քայց՝ ի գլխովինն և առ

(6) Ածելոք օրինակք՝ վերուին բերեալ։ յ՝ բայց միայն՝ ի բանսնանէ յարեալ միով՝ ի վայրս կոչնանին վախճա- նել։ և այն՝ այնպան սպասպատեա, մինչ զի նախ քան զանկանիցէ յեր- կիրն՝ խոկ և խոկ ցուցանէ զառաս- կուն անձին խրոց։ * Աբանչելի * իւն էր սպասել (առ ոսկէ բերան։ Նոտ. խրչ. Ծնոտ.) և նորա * հրաչ առաւելել զկնեռսպասելն * յերկիրն կոչնանելոյ յանդիմել * անոյ։ և զնոսին սպասպանակա- * նեն առաքեալ՝ ի նոսն * որ քայց՝ ի հոմանէ այլ ազինչ * գիտեր։ Ընդէր և մեր այս սպաս- * ակ։ զի սա զվերջին օճանգա- * կուսին ունէր խոր՝ ի Թիկունս։ * խոկ նոա Ծափուր գալով անոյ՝ * բնդունելցաս՝ ի անոյն։ *։

(7) Օրինակ մի՝ յաջողութիւն՝ յ՝ սպաս- ի գնալ է այսուհետև, միանգա- մայն և տայ յաջողել խոկ ժա- մանակն՝ ի ձեռս իւր՝ ոչ միայն զգինս նր կոտորել, և զայն և ելիցն բերել յառաջ բանակի իմոյ։

(8) Ածիսս սրինակք՝ յաղթողութիւն։

(9) Օրինակ մի՝ ի կորուսոյ։ յ՝ և կամ ուր սպասելոյ վախասակաս սպասս զառնակ հանդերձից իւրոց։

(10) Օրինակ մի՝ երբեմնական։ և այլ՝ երբեմնական։ յ՝ մինչ զի՝ ի զօրութիւն գօրս մեծասքեա ունի սպակու- ցեալ էր գունդն երբեմնական։

(11) Ածիսս սրինակք՝ գնեռսպասելոյ։

(12) Ածիսս սրինակք՝ գնեռսպասելոյն։ յ՝ խոպանչելոյն, ոչ Թարգմանի՝

առ

առ նմին իսկ արարիչն անապրակիտալ յանդգնեալ՝ ի վեր ջնջարարութեն արձակիլ զձայն. և յայտնէր զիւրեմն կարծիս տալ [13] Հնդրի խրախուսանաք, եթէ նա ինչ ինքն իսկ ոտիկն յաղթուէն՝ և ոչ այլ ոք։ Ու այնոքիկ սուտ կարծիք, և վերին անգամ երկնաքարզարքայի զօրակիտանցն անարժան գոլ, նոյն նա ինքն կայինն տիպարութեան, և ամենևին իսկ ոչ։ Ընդոյա [14] կարի յոյժ և իմ գժուարաւալ յառաջադիմ լինելի յայնժամ, ընդ գժնեայ ապստամբութեն չարարոյն ինձ ելանել առաւել քան զինամանոք ի և ազատանալ անձինս, ընդ կիսատպրեալն յաղթութեն, զոր սահմանէր բանիւ ազատուել յաղթութէ այլազգեացն, և ծառայութեն պարտուէ երբայեցւոցն. և անդէն՝ ի գլխովին անաւն պարծանաց յաւիտեան իբրեւ ծառանդեղութեամբ անձին, ցուցանելով սուտ վերերևութեն զանցայտութեն պարծանացն։ Զորմէ ամենևին վերկարէն գոտաւ. և էգէ ոչ բան այնմ օրինակի, այլ պրակ տեսանել՝ լուծեալ՝ ի վայր յինէն՝ ի մանկագունէս, զոր յառաջադոյնն ելից քինաւ, և այժմ անկեալ կայ [15] Ծովը և երեսից ձեռ։

ՃԸ. Ասայց արդ՝ լինի կարի քաջ յայտ, զի կատա-

=ձոփէ. յորմէ համառօտանէ զնոսա յառաջիկայդ՝ և այլուր՝ ի մատենին աշխարհիս իմ գիտասի։

(13) Ընդրի՝ ձայնս լե Հնդից ևս պիտանեալ մերոյ համառձակ գրիչ առաքեալ՝ ունի զնոսա ընդ այնմ որ առաջն գիրք լե. ի սահմանել արտաքսեալ զնոսի՝ ընդ հնդից. այլ լե զինչ ինչ նոցանէ ոչ գիտասի՝ յուշիմ առ այժմ առել առաջարկէ, մինչև այլուրեք ձեռ պրտակաւ յայտնեսցի։

(14) Օրինակ մի՝ ընդ այս։ այլ ընդ որս մեծապէս գժուարել և իմ։ և յառաջադոյն թուղեալ ինձ յանդուգնութեամբ ի բանակ այդ հեղգամտութեան, քան արհամարհանաց անարգանաց ընկալեալ անձին ինձ. ապերախտ, եթէ առ նա՝ ոչ գոյ զինչ ինձ ի նմանէ յառաջադէմ լինելի յայնժամ յառաջադոյնն ելից ինձ. զոր նա ինքն բանիւ բարեացոյց հոչակեր առաքելոյ յաղթութէ այլազգեացն, և ծառայութեն։

(15) Օրինակ մի՝ Ծովընդերքն։ այլ այլուրեք և յանդիմանեն տեսիլքն կարծանել յիմանալ՝ ի մանկագունէս։ զոր յառաջադոյն ելից ինձ. և այժմ անկեալ կայ ի միջի ծովու և խորասուզ ձեռ։

բնացին քան սովին ուխտադրուժ[16] խորհրդ ապրեալ, և մերկք մտցեն ի մէջ բանակին և հարցեն զլօթս այլազգեացն. և այնպէս անխնայ ի դուրս զլէին և զաւար նոցին առեալ բերիցեն, հրձիւք առնելով զքաղաքս նոցա, քանդել զբարձրս, ի ծառայութիւն վարել զազգն. և համակիրեալ ի միջոց[17] զօրինացն բառնալ զամբարիշտ ասելոյն։ Այլ հաւատարիմ պէտ յօժարութիւք յայնժամ ասա ի խոր[18] խաղալոյ զօճէն յաւէտ և զմերս ծաղկեցուածոք օրհնա՝ հանդիպեալ քաղաքացն, եղեալ նուիրեալութիւն ի այնպիսի յաղթութիւնն[19] պատս պինուց և հաշմուեց մերոց առաւել քան թէ ստացողին բոլորութեան։ Այլ մի՛ նաւանդ լինիր առանձինն գարձեալ եղելոյն նոյն խրատուածքանուելոյ[20] ի գէպ՝ ապաստանել ի վերին օգնականութեան, և չկնարհատակիս հրամայելոցդ յապաւել նեղն միայն զօրութիւնն ոչ[21] ձեռինն գործ։ Այլ յայնժամ ապա աւելի քան զաստղաբաշխն ընկալանել ցից զբարձրն՝ առաջնորդել խորհելի, տիրել թշնամեացն, և ի խաղաղութիւն միշտ զբազմախնդոյն ապահեալ զքաղաքս։

Գլուխ Ը.

(16) Երկու օրինակք՝ խորհրդոյ։ (17) Օրի՛ մի՝ ընծայինացն։ ի՛՝ զամբարիշտ ասելոյն զօրինաց նոյ առ հաւատարիմ ջնջել բառնալ ի միջոց։ (18) Օրինակ մի՝ Խաղաղութեան։ (19) Օրինակ մի՝ պատս։ ի՛՝ և ըստ պատու յաղթականի ուրախանալ վայելուչ, մատուցեալ նուիրեալ ցուք մանաւանդ ոչն աւելեցուցոյ քան թէ վնասուց և կազմութեանց մերոց։ (20) Երկու օրի՛՝ խրատքանուելոյ։ (21) Երկու օրինակք՝ յէութն փոքր։ ի՛՝ և ապաւինութեամբ միայն ի նեղութիւնս գործել զօրուէ ձեռինն ոչ՝ որ գարձ հրամանատարի կամ իշխանի կարգեալ, այնուհետև ապա ապաւինել քան զոյն կառավարելոյ զգործս բարեաց՝ առաջնորդելով նէրա, տիրելով ի վերայ թշնամեացն, և միշտ ի ղեկավարի խաղաղութեան պահելով զքաղաքս։

(Ընդհակ. ՃԽ :

Ո՞ զինչափսի (1) ասէա բանս առաջի Պօղոս՝ ի շրջուտ նուէր աշացն :

ՃԽ. Մայդ արդարև այս ուրեմն՝ ի վէր է քան զմիտս զարմացուածն, և Հմարատապէս զործ ածային աբանելեաց. որ զիիջատուրդս շուրջ գինև առաքել փոյլատակուածն Հառադայլեից ծառայեալ՝ բերեցուցանէ (2) զբնական նեղոյ ործուածն տեսանել լեացս. և ահա անկեալ գնիմ լի ապտապիելի և արտասանի պատուհասիւ : Ոչ առաւել ևս հրաշալի այս, (3) գի ոչ՝ ի հակառակին լուսոյ հարկանիմ անտեսութ. այլ յորմէ արժանաւոր թերևս լուսոյ բաղդն ևս իմոյ լինել երեսաց, այսու՝ ինեղբս մեռանել աղջամղջի՛ն կուրանալ խաւար : Ա՝հանդամանն յարուցեալ լծակին ընդ աչին և ահաւոր բարբառ հնչեցուցանելով (4) առկառուք գիւծուն մոլորութիւն անձինս՝ առ՝ ի զարհուրեցուցանել և զհառաջադայեալ յա-

(1) Զինչափս ապա՝ ոմանք յօրինեալ կոյց միայոյ գրեն ըստ յաջորդին. ապաքեռ, այլ նիմ չէ վրիպակաւ գրչաց կրնասել՝ ի ձայնէս ապաքէն, զնոյն ցուցանէ անտարակոյս. իսկ ասել՝ Զինչափս ապաքէն կիմ արդեօք բանս ևն : Իսկ վիճ ձեռնասու հարուածոց պօղոսի առաքելոյն յուզեալքին նմ՝ ի գանահոս՝ ի վերինդրութեան հաւատացելոց, ըստ կարգի է առնուել՝ ի գործս առաքելոց. գլ. ԻՀ. և իբ : որոյ համն բարառնուն՝ ի պահու անգ շրուացեալ յերկիր կործանելոյն՝ ձեռացուցանի յառաջիկայս :

(2) Ելին օրի՛՝ Բէնդոցանն. և այլ Բէնդոցանէ : յի՛ խաւարեցուցանել ղայցեալ հասցեալ լուսոյ հարկանիմ կուրանալ : այլ յորոյ Հառադայլեից պատուհասէր՝ լուսաւորադոյն լինել և խնդալ այսոյ, (ըստ այնմ. առաք. կգ. 10. ելիէ, լուսով երեսաց քո փեռնէմ զլայս.) ի նմանանել նեղադործն ինձ լիանձրուանց խաւար կուրանէ :

(4) Ա՝հաւոտ : Ի՛ծկեալս առ՝ ըստ նիւթական շարադնութեանն բառիցն առկառ էին բանքն առացեալք առ՝ ի յիւէ, ելիէ Ա՝հաւոտ՝ զի հալածէս պիս. այլ զբուռն ադ՝ բանականին՝ ի նմա առիւսաս՝ նուէք մեծամեծ մոլորութեց խնդ, զոր օրուսալով եահադին ձայնիւ հնչեցուցեալ բազմաց զնաւաղացեալ զնացեալ լսելիս իմ.

յառաջոտիւն լսելեացս։ Այսպանդ կրկնասպառակ
աճառորութեց արտաքս մերժեալ հեռանայ յինէն
և դնեցայ փոքր ինչ քաջալերութեան սնոտակազմ
հաստատութեն։ Ընդնդակս և զուգկցայս փոխա-
նարդել զմնդուն՝ լքեալն. և զմորհել և զիմանալ՝
անդրադարձ եմբերուն. այլ հաշտալք աճապարելոյն
գտանելն՝ ի մէջ կիսամահ ապրեցայի։ Ելոյն հար-
կաւորապէս կարծեմ զիտոյ[5] առնելով այսպէս նշա-
նաւոր երևմանս՝ անկար հասու գոլ կատարեալ
տիար և հոգելոյն բնաւես։ Ա.յլ եմբոլս և զի
ջանիլ[6] ձայնիւս՝ ի փոքր քաղաքել նաշտարացոյ զին-
քըն առաջանալ, սակայն[7] Հանդէպ՝ ի կատարու-
մին այնու զօրութեն զոյգ արարածք հաստատեցան
և պահին։

Բ. Այլ ոչ անդիտանամ զիտոյ զարհուրելոյս-
նոյն դիպուածոյս՝ յաղագս յառաջադոյն խոստո-
վանելոյ յուզիլ Հանապատին Հնդկաստան խոստովանութեն.
և զնդդիմ հանքարձակութիւն ուժգնին կռմնոյն՝ քաղ-
ցրասէր հանդարտելոյ։ Ա.յլ և այսպիսի ջերմեալ և
ի նմանին[8] անհատաստութե մեռելոյ լինելը պատճառ,

նախ՝

(5) Երկու օրինակք՝ առնելով։ այլ
մինչ զի անշուշտ հանդարտեմ, եմբէ
անշեղակ ակատ և հոգելին բնաւե
մարգոյ տակաւ. զիտոյ առնէ կիմ
հանդիպելով այսպիսի աչիզ և
առնական անդրանց։

(6) Ընդ օրինակի՝ յոյնէս։

(7) Ընդ օրինակի՝ Հանդէպ ևսփարտաճ
յոյ ի մէջտեղ առնելովն (գործ. իբ.
8.) էր եմ յոյ դաշնադրեցի. զի կա-
յանէ զինքեանէ գուշակեալ ունն
լինել՝ ի փոքր քաղաքի անտի նա-
զարացւոյ. առկայն մեծամեծ և
աշխատ հանդանակեալ զուգընթաց-
ցէք ձայնիս՝ յայտնապէս ցու-
ցանեն լինել նոյն այնմ որով ա-
րարածք հաստատեցան, ևն։

(8) Երկու օրինակք՝ անհատանէ։
յոյ գիտացի առաջադրեա՝ եմբէ

նախ՝ զի յառաջին սիրոյ հրահանգեալ առ աստ հա-
ւատարմի վարժողին՝ սաստկացի զիարիսեցւոյն քաջ-
առաքինութիւն։ Ապա զիմբ դարձեալ զիսուբէն ծանօթա-
նալդ լինի քան զամենայն աղգաց վերագոյն փոյ-
թաբանելի խնդրոյ աղգականացդ լինելով առհասի[9] ա-
նձանձոյ եղեալ, և եթէ օրպէս սքանչելի տաճա-
պատառանեան օրինադրութեան ի ձեռն մեծին մարգա-
րէից քակտեալ առարկեցաւ։ Ապա այս օրոյ պան-
ծալի իբրու բարեխոսանաձ ինձ յորդորմամբ ի հայ-
բենի առանգութեան[10] գիտել. օրով ձեռնամուխ լի-
նել այնուհետեւ յառաջութեան եկեղեցւոյ. ոչ խնայել
ի մատանել զդաստ հաւատոյգեղոցն ի բանգարգել
չարչարանացն նեզուխ. և զի[11] ի կատարման առաջ

* զնէ, առա կամեցաւ անուանել զնո
* օրինաց. ասէ զնորդ պաշտել
* զօրէնսն յառաջադոյն։ ... Ի-
* ճիրեա ասելդ զբ, զինչ օգուտ
* անուանելոյն նմ առանն, եթէ զն
* վառնաի՝ կամ այլ իւիք զրնդա-
* նիկաւոր իցէ այսր. էությ զն զի
* նիչ այսպէս կարծեցուցեն՝ յառե-
* լու՝ Ընդ առա գառնալոյն։ Ի-
* ոչ լոկ առաց առ գառնալոյն,
* այլ առ առա գառնալոյն, զն
* յայտ արարեալ զնշանակ Հաւա-
* տարգածութեան, և զնառա առնելոյն
* գրաւականն, և զրաղնապատակ
* պատկառանաւ առ այլն *։

(9) Օրինակ մի՝ Ե ոչ անդառնալ։ այլ՝ նոքին առանձին քաջ ծանօթանալդ նմա նմանապէս ազգի իմոյ ընտրելոյս գոյն առհասի՝ քան զնամ ազգաց, ոյք և յայտ առնին։ Հառմ. իթ. 3. Ազ եղբարց Ե ազգականաց իմոց ըստ մարմնոյ, որ են Իսրայէլ, որոց որդեգրութիւն, և փառք, և կտակարանքն, և օրէնադրութիւն, նոն։

(10) Օրինակ մի՝ գնալ։ այլ զորս և պանծալոյս գնաւելով նմ Նաւատնչելով, այնու հետեւ նրբ բարե-

նախանձ լինի փութալ զն հայրենի
աստանգութեանն ձեռնամուխ լինել
յառաջութեան, նոն։ Գ. առա. ա. 13։
* Զարմացեալ էին ասէին. (առա
կնբրել եղեմ՝ կոչ. բնծայ. Ժ.
* 24.) զն պօղոս, և առէին. ոչ
* առ էր որ յառաջադոյն հարա-
* ծիչն էր. ոչ այսր խոկ եկն
* հանել առնել զմեզ կառուցաք
* յերեմ։ Մի լինչ զարմանայք՝
* առ պօղոս, նո լինէին գնաւ-
* գն եթէ խնդա էր լինչ ընդգեմ
* խաժանացն պատգել։ Ուս լինէին
* գնառեմ զն չեմ արժանի ես ա-
* նուանելոյդ առաքեալ, զն հա-
* ւատացեալ զեկեղեցիսն ոյդ։ Ապա
* ազիաւորէր առնելն զայն. զն
* լինչ այսպէս ծառայ՝ եթէ չա-
* ծառայ և քահանայ էին օրէ-
* նացն քարոզանել զնն. զն զայն
* ոչ գնառելն՝ եթէ նա եկն կատա-
* րել զօրէնսն, և ոչ քակել *։
(11) Երկու օրինակ՝ ի հաստատման առաքելոյն՝ և ի կատարման առաքելական նախանձկայնն լինել գնառաջադոյն վճարեալ լինէր սպառնալիս նր, այնու զն առ անխափան պատ-

նոյ նահատակին անխտիր պարտապանն ապրեցաւ զայն՝ ինձ առաւել գոյր ի քրիստոնէութիւն։[12] Եւ այսպէս օրինակ ինն առաքինութեան հարածչացն առաքեալոցն պարտս լինելով՝ յանձնայն ժամ ջանալն ազատութեան զձեզնատուէն զարդասպանն. միոյ զի ոչ միոյն զբնակեալսն յերուսաղէմ,[13] կամ ի մէջ սրբոյ շուրջ գնալոյ մատուռիցն՝ ի յամբոխելն գնոսա պատուհասեան, այլ և ընդ հեռաբնակ տեղեաց անցք ջրելն քննասպահութիւն[14] գործելոյ՝ ի գալուստ յոյժ ձախելն. և յայտ յորում ըմբռնելոցայս՝ տանել գրոյ ամբաստանութեան անպատասխանելեացն։ Ընդ[15] որոյ խոտորանաւն այժմ միտուն հատուցեալ յառաքելոյն կայսեր կնոջն գոհութիւն ոչ. որ ոչ բան յանդգնեցեալ նոքաւար բերման էտուեալ առաւակտանէ շինչոյ գիւրն գանութիւն, այլ շնարհեաց խրատս զգաստացուցիչ առաքելութեան։

Ը. Օ՞ր և իմ ընկալեալ կոխոցիկ զանհնազանդս դուին հրե հաւանութ.[16] դաւձուցիկ գնայհոյող է.

քեր։ Ալդ՝ դու ոչգոյս նկնեալ
պատմեա զքեզ։ Ալև սա։
Ալյս այնէ՝ որ յառաջն հարա-
ծեալ. արգ առաւոտ նկնէ առե-
ատուտե։ Ընդ նէ, արդեօք բե-
ջուր հանեաց գիտաս նէ. դա՝ ոչ
ոչ էր որ կարող էր գնա այնպս
հանել կաղատ։ Իսկ յանդգ-
ուն թերեւս եսաս գնա. և անկ
առեալ նիմ խօսե։ Դա կանխաս
ես վերացել էր յերկինս։ Պա-
գոս եկն էլ ի հարածել գնոյն
գնացին. գի յետ երից առաւոտ
ի դատաստան կանգնեաս սպանցէ
զնոյ պահպանեալ ի քէն, արդ-
քարոզ առաւոտ հարածչին էն-
նեն. գրով գծուածէ։ Իսկապէս՝
այլ և բնաւանս ի վէր ընաւանեաց
վկայս կոչեն. ես քեզ գնշանակեն
ծառայել. և գոս սահանեն էր-
կոնացեալ էս։ Մեծ են. մեծ
են պատուոյ և յարհանաս գը-

հեի գնանդերձս քարկոծողացն։
գործ. ին. 20։
(12) Ինչն օրինակն պահասի՝ Ի-։
(13) Երկոք օրինակք՝ Ե ևս ինչ։
(14) Երկոս օրինակք՝ փոփոխէ ի
փո-ար։ յի՝ նաև ընդ հեռաբնակ
հատուածոցս անդադարելի վտան-
ջանքն գործել յարձակեալ ի
պատերազմ։ Ես ասեն յոյժ ատե-
ցեալ՝ ի ամենի գործոցն ըմբռնե-
ցայ՝ ի ամենէն գնշանակելոցս
գնացեալ ես ժողովոցն ատե-
գանութեան յանդուգնութեան ան-
ձեզոյն ոչնոցին։
(15) Օրինակ մի՝ ընդ ոչ. և այլ
ընդ ոչո։
(16) Դաւթացիկ։ Յատկիկայ բառս
գեղեցիկ խորհրդածել և հիւրել
Եղիշեացի. կոչ. ընծ. ժ. 23. * Պա-
գոս ասէ ես ոչնոցին գոյք ընդ
լինել, ես փոյթ լինչ կամիցիք
գործ խնդրել՝ որ լինելն խոսի
քե։ Ալդ՝ դու ոչգոյս նկնեալ
պատմեա զքեզ։ Ալև սա։
Ալյս այնէ՝ որ յառաջն հարա-
ծեալ. արգ առաւոտ նկնէ առե-
ատուտե։ Ընդ նէ, արդեօք բե-
ջուր հանեաց գիտաս նէ. դա՝ ոչ
ոչ էր որ կարող էր գնա այնպս
հանել կաղատ։ Իսկ յանդգ-
ուն թերեւս եսաս գնա. և անկ
առեալ նիմ խօսե։ Դա կանխաս
ես վերացել էր յերկինս։ Պա-
գոս եկն էլ ի հարածել գնոյն
գնացին. գի յետ երից առաւոտ
ի դատաստան կանգնեաս սպանցէ
զնոյ պահպանեալ ի քէն, արդ-
քարոզ առաւոտ հարածչին էն-
նեն. գրով գծուածէ։ Իսկապէս՝
այլ և բնաւանս ի վէր ընաւանեաց
վկայս կոչեն. ես քեզ գնշանակեն
ծառայել. և գոս սահանեն էր-
կոնացեալ էս։ Մեծ են. մեծ
են պատուոյ և յարհանաս գը-

ելոցս ի քարեբանել զնոր և խրատել զմարդիկ .
եղեց փոխանակ հայածելի քարոզ , ընդ աւուրսն
պերճել զիւրս ամենեցուն ի հնազանդութիւն քրիստ :
Այս և հինն այսոցիկ (17) եղեալ զլուսաւորութիւնն աւա-
զանին հիմունս , առաքելոցյայ ի լուսաւորացն ի
ձեռն հոգեկերոյ գալ ի գիտուն ճշմարտութեանն : Զայն-
պէրձ այսոքիւք և այսպիսեօքս եղիցի ինձ (18) ա-
ւարտ կատարելական ընտրելոյ նախնեացն քարե-
խօսութեան . որպէս զի և նոցունց ցնծալի քարեացն
հոսատացելոյ ժառանգաւոր լինել պատրաստեսցի
անվճար :

( )րէ

(17) Ի հինն օրինին պակասի Նշիւղ
* հայելիքն . այլ կարծիս ասան
* անուանց զի ընտանեաք էին յառա-
* Զագոյն . բայց զայն ասա՝ որ
* յառաջն Աշնաւիոն էր , յետոյ
* եկեալ մեռաւ * :

(18) Օրինակ մի՝ առաջ ինչ ի նոր-
ընչականն : յո՝ և այսպիսեօք եղիցի
ինձ զնեմեցաս կատարել ի նոր
օրէնս աւետարանին , որում փա-
ռաբանութիւն յաւիտեան նախ-
նեաւ իմ ընտրելոյ , ամէն :

Օրինակ. Ե.

Ո՞ իրավ[1] եթէ ասացեալ Պետրոս զկին ուրացեալ նահատակ զիջաւ։

ա. Ո՞վ ասաստիազոյն հատաչուճն և ցաւագին հեծծուէ, որ՝ ի դժպատեհ գլխովմանէս յարձակեալ ի վերայ՝ ընտ խաւարապատած մշտարբք[2] զոգւոյս լուսաւորութիւն. և ձգելով հեղձամղձուկ նեղութ ազիտից՝ ծարաւամեծ ցանկութեամբ զկորուսն քնուես. և այսպիսի կապտաւոր և յանախուխելի սգոյս բառնայ ինչ ինձն քաջալուս յոյս միսիթարուես։ Կանգնի ահա[3] նկատ օրինակ մեծի բարւոյ անսխալ հատուցման, և յառաջաձգմեամբ ի ծոնէ վիմ, շարժիմ ի բարձր աշխատանէ կատարելութեն՝ յամենևին ի տապրին և ի վերջինն խոնարհումն. միոջ զի ոչ ի մատնաւոր յանցանաց իմոց յաղթահարիմ խորագոյն խանդս առ մերձաւորն նիւթելով, և ոչ ի մարմնաւոր կարեաց իմոց յեղծեմ ի վերնայնս, այլ բոլոն դակ[4] քաժանումն ի կենացն ազատել եղ, և խոստ

(1) Տրամական բարառնութ վայելչապէս ձեռացուցանել յառաջիկայ գլխոյն պետրոսի առաքեալոյն զքննութիւն պետրոսի առաքելոյն ի ս. բացատրութենն յոհ ի Քրիստոս չարշարանաց նր. զոր հանապատիկ զեկուցանեն աւետարանիչքն՝ յառնելն եթէ՝ նշանակել եթէ՝ նշանակել զնա՝ զոր ասէն։ զնանակ եթէ՝ նշանակել եթէ՝ ասէն։

(2) Մշտարբք՝ ընդհանրապէս։ այլ՝ առաքեալն զնոյն և ապաշխարութեան վ՝ չարչարանս անկեանն՝ յարձակեալ ի վերայ իմ խաւարապատած մշտարբք ցաւագին զգուաստութեն ոգւոյս. ևն։ և այսպէս կանխագիտէ իմ ի սուտ անտեսելն՝ բարձեալ լինել յինէն ամենագեղեցիկ յոյս միսիթարութեն։

(3) Երբէք օրինակ՝ անձ օրինակ։ այլ՝ ահա ես ասեալ և օրինակս անհատ հատուցման՝ որ է մեծ բարի, որով և յառաջապէն անտեսեցեալ ի նոնէ վիմ. (մատթ. ԺԶ. 18. Ես ես ձեզ ասեմ զի դուն ես վիմ.) շարժիմ. ևն։

(4) Օրինակ մի՝ բանականաբ։ այլ՝ վասն զի ոչ մատնաւոր իմոք յանցանաց մեղայ. զոր օրինակ՝ անիրաւութիւն պարծելով առնելոցս, և կամ ասելով ի կարեաց մարմնոյս՝ անկանելով ի վերնայնս։ այլ բոլորովին բաժանումն յաղթել կենացն երևի լինել, և խոստանալն ի Քրիստոս Յիսուսէ կայ առ ասելն առաքելն իմ։

քաւեն ՚ի Հրեշտակն Տեառնէ ինձ առաքեալ ան-
դիւաղ կառապան։ Նա (5) զայն փոքր ինչ թեթևս և
դիւրաշրջելի զոլ, եթէ ՚ի զայրացմանէ զաղտնա-
բարոյիկ անձինդ անհաւատ իշխանաց երևիլ՝ ընդդէմ
ապստամբութեան (6) համբարձեալ։ զի քաղցունա-
սիրի մանկամանութեան պակուցմամբ բռնադատեն
Հաւատալոյ զառուն իբրու զառուգուն։ և կամ թէ
յայլմէ ինչ գոլ ՚ի բռնաւորական (7) և յանժուժա-
լի դիպուածոյ ցուցանել զանկարծադէպս հնդեալ
՚ի վերայ հիւրուն։ Այլ զի՞ ոչ առաքէ զյաժմ բարե-
տոհմիկ կերպարանիս առաւել իջանել ՚ի ծառայա-
կան ամբարշտութիւն զառածուածն, քայց միայն զը-
պէս (8) առեգիէ Չհմարտին՚՚ ՚ի վատթար և ՚ի նուաստ
գնել։ մանաւանդ թէ յառաւօտեմիկ խոկ կնոջէ,
որ առաջին հարկիւ ցուցանէ զոգեղէս զօրէն բռնաւո-
րացուն։ Վասն ձեզ՝ զառաքեալս նախ զհոգեղ հոսել
անընդհատ յերկարութիւն յորդաբերս ազուսոր, և ըզ-
զարմանալիս ոգւոյն զիւրականացնել, ասելով զՔրիստոս
ուսման աւետարանին մերոց։ Այլ անհնարին և ա-
ռաւելն ստուգութեամբ ոգւոյն ազբերդութեան, երբ
զանգին երկու հարկանիցէ ՚ի մեծն Եղեռն
ազգին։

(9) Երկու օրինակ՝ անձինաբախան։

• զանգին երկու հարկանէ ՚ի մեծն Եղեռն
• զվիշտն՝ այնպէս բարբառել վա-
• ևկուսս, ՚ինչ զի ոչ ասէին ՚ին-
• կայեալ հաւանեալ զանձին ծա-
• ոչին։ Իսկ ոչ յաւէտ և
• զայրանալ և վատնել պատս էր՝
• այնպէս ընդունելոյս հոսել. յայ-
• ժամ անձնեալին ոչ ասացայր .. և
• զաղաւնացեալս աւետարանել և
• վասնզարս ապշական միտ ՚ին թե-
• թեր. և ոչ միանգամ և ևեթ, այլ
• և երկիցս և երիցս ոչ ասացայր, և
• այն ՚ի սուգ ժամին. ոչ աւասիկ ես-
• աստուած, զի էր արտաքոյ. քեզ
• ցեղանէն ՚ի գազիմն հարցաս՚՚,

(5) Օրինակ մի՝ ես զայն զայս։ այլ
և այսպիսի անհաւանս ՚ին թեթև ընդ
ինչ ասէ, և ՚ներքոյ ասէ ան-
ունեալ, եթէ հանդիսանէր էր յերե-
կիսել և ՚ի բռնադատութեան ոչ հաւատալ
իշխանաց ընդ գէմ ապստամբութեան
յարուցելոց, ոչ ևն։

(6) Օրինակ մի՝ համբարձեալ։

(7) Երկու օրինակք՝ և յանդիպելի։

(8) Հին օրինակ՝ ոչ՝ ՚ի։ * Այլ
՚ներ և պատմէ զերեցս (առ
ոսկերբերան. մատթ. ճառս. ՃԶ.)

արամանեմիան մի քան զմի՝ ի վերայ արկանել։ ՚ի. Եւ զի ոչ արատաբոյ արժանաւորութիւն այս է քան. մանաւանդ յորժամ զառաջինն եւս զիմ յիշատակեմ զանցս բարեխոհութեանցն. ասասի սկիզբն անհակառակ աջողուածոյ առաքինութեան գիտեմ հնչեցուցեալ առ ես զնորոգութեանն (10) քաղցր բառ. որ անդէն վազվզակի ընդ ականջս լինել, փութացայ արհամարհել զի մանկամէն աչխատութիւք կեցեալ զաշխարհականաս. և միանգամայն անհաւանիմ գնալ ընդ շահիպս ծաղրոյ փրկական լուսաւորութեանն. յորմէ և պատուհասոյ սքանչելոյն նոցին առաքողն զօր զահեղիցուքն։ Եւ յայլ ես ոչ ժանաւոր լեալ պատմի անաստիսն փառաց և բարեպաշտութեան էի՝ ի լերինն, առեամբ հաւատարմօք և լուսազգեաս վկայիւքն զանձանելի սքանչելեացն պատմի տառացն ասեն. ուր զի և առ յոյժ հնչուտաս լոյն խնդ ի ներսհատ հանդատարանին, յօժարելի առնել ՚ի նմին զանհեռատալն քնաքուէն. և երբ նմի թէ (11) յայն եղեալ էր ամենայն գիտուժելոյն խրատատուէն։ Ո՞ւ (12) այսոքիւք բառականացեալ էի

(10) Հին օրինակն Ը այլ երկուց՝ տաշտոց բերեսա։ Կարծի նկատելն պետասան անգրելոյ հանգերձ եղբարցն իւրում առանձին յանեսա. մի՝ յայն ես. հաւ. ուր և փոխանակեալ առնէին կոչեցաւ կնքեսա կի պետոսա։ Խակ երկրորդին խնամոյ. ի. 19. միջոցեսա յոյս ձիանցն պատասխանի։ Ոչ որոյ սակս ոսկեբերան. մասնի. Ճառ ծդ. ՚ի մեռանել զառաքինին ՚ի հեռանել սոցա՝ և ի մեռանել երկրորդ՝ ի մեռ անգրելոյ, ուրեք ի ծանուցանել զիմ ի ծանուցանել ՚ի բանս զառաքելոյն ի ես. և զայսոցիկ զհանգուցեալսն ի ես. ՚ի զսրբոյ պատմագրելոյ։ Զի նա ի ինքն ոչ՝ ի սկզբան՝ ի մեռնելոյն նոյ ի արդել. և ոչ յետ մեռնելոյն ի եմոյ ՚ի ես. ի ես. ի ես.

եւ յամենայնի՝ ուր միայն յայլսն կենսաւէտ փրկու-
թիւնն, այլ և յառաջամիսս ևս հարցանէ՝ լցեալ
լինելն վարդապետական շնորհաւքն յիւն նմանողն
առաքելոյ. և անդրէն պատասխանեսցէ զաւանելն
առաքեալն, և երանելոցդ ամենայնի երանելի։
Այլ նա, ընդունելոյս այնքան բաւական
նայեալ փոքրոգի զինեւ Թախան ծանրանալ բեռնիս առ-
նել, միտեալ համարձակելոցդ (13) առնուլ օրինակ իւիւ
պարիսպ ընդ հաստատուն ընդ յատակ Հոնտպարհօր
դնել ընդ անկայնն և շարժուն երկրիւն բնաւ չկորն
որ ի ծովուն։ Եւ այնպէս ահա աւելի քան զայն
ամենայնիւ բարեկրթեալ՝ զուարճանայի Թադեոսոս
բար Հոսեաբիոյ, առաքելոյ զաներեւոյթ բանակաս
հակառակորդացն։ Ընդ նոսին հալածականս և
զհամառաժեռանելս երկրաքանդելոցն առնէի՝ հոգւոյ
և մարմնոյ։ Եւ զի և ես ի բաց միտք Թաճեցւոյ. քա-
ղաքացին իսկ այսպիսի (14) աքանչելագործութիւնք ոչ քան
զօր ներգործեալ՝ ի միտս զարմացուցանէին զկերտե-
ւանող անչին ընդ անբաւ բարեացն պարգեւողին Քրիս-
տոսի։

Համեմատ այսմ յառաջ բերէ և
կիրթոսի Էպեսացւոյն. ի կոչ. ընծայ.
Ժա. 3. * Աբդ՝ իբրև հարցան
* (առաքեալքն) առ Տէրն, զարդ-
* մացեալք ասէին ընդ նմանէն, զի ի
* վէր էր քան զնազդկուածս հար-
* ցանէին զոր հարցանէր։ Եւսե-
* յառաջ մատեալ (պետրոս)
* յառաջականացն առաքելոցդ զբ-
* ան ինքն եկեղեցւոյ՝ ոչ քան զի-
* առէ առաջն արկիլ, և ոչ ի
* խոչնդոտս մտրդման մեռանել.
* այլ ի հարթ զիմաստ ընտրեալ
* բնէ, առ ինա՝ զոր և ես քեզ. ոչ
* քոյ առաջ. այլ զոր ես քեզ
* որպէս ոչ ինդրեցայ։ Եւ յիւ-
* բանէն Տառանէր վարդապետին
* ի վէր քանին. քանզի էր խոր
* հնդամիտ, և ի վէր քան զնազդ-
* հասեալ էր պիտանին. և զառաջ-
* հնդիք՝ վէրս քանին, եմիկ հայր
* էր որ յայտնեացն. զի առ
* այսպէս փրկիչն. երանի՛ քեզ
* սիմոն * են։

(13) Օրինակ մի՝ ևառնուլ։ Ա առա-
ջին. * Ա՛այդ էր, (առ կիրթոս,
* կոչ. ընծ. և. 9.) մեզ նմանեալ և
* քեզ սիմոնա, յարիւնէ և ի
* մարմնոյ հարկեալ. և նոսին կե-
* րակրեալ կենդանացեալ. այլ
* երբեմն առաջ ցնա այր յի՛ եկ
* առնս, հաստատ վարդապետին,
* և սիրատ ի վէր չարչին գնալ։
* Քան զնա հաստատեսցի յա-
* տակաց գնաւսա ի վէր չարչին
* ուրեք տարածեալ, և գնաւ-
* բաղ մարմնոյն ինքնին հա-
* ստատեալ ընդ ամենայն
* ցեալ առնելոց * ։

(14) Օրինակ մի՝ աքանչելագործութիւնք։

քեալ։ Ընդ որում և մերձաւորապէսն յանգելոյ դիշերին՝ ի յայսմ թէեն աղօթակից լինէի. բայց և ինքնաձեռն՝ ի վերժխնդրութեն ունողացն էի. զոր և ծանուցեալ Հաւատոյ [15] դիտաւորութիւն ամենասո-
ւին, առկայն և այն օր խնամարկելով արդելոյր զա-
ռաւել քան զարժանն գՀամբոյձակութիւն՝ ծածաքար
զգուշացուցանելոյն՝ ի բաց դնել երկայնմտութիւն
զմարդիօրէնն յոխորտութեն, և ուսոյց առնուլ գՀեղ
նաւասարութեանն պատուիրան. և այնպէս միտգեա
համեմ անհաւան [16] վերնաբանութեան զհարազատ սի-
րոյն ցուցանել օրինակ, և գերազանցութիւն զամենե-
քեան եղանել զղուշակցօքն, նորին ազգակա-
ւասիկ քան զամենեսեան ինչ՝ ի խոնարհ գայ-
թակղութիւն։

Ը. Ասաւ և զ'ի վերեւն [17] և լաւագոյն կանգնումն
յուսացայ՝ նոյնիմբ յուսահատելոցն օգնականաւ
պատանել. արարից նախաշաւիղ վերստին ուղղեա
գՀակառակն այնորիկ՝ յորմէ գԹեցին. զի զոր սա-
հատուցն առաջի քակելոյ, առաջի բերբուց և բազ-
մոց անդրդուժելի գաւանութիւն ընկերոյ՝ յաւել-
ուած

(15) Երիտ օրինակք՝ գԽոստովանիցի՝ այլ և՝ ի նմին ձեռն՝ ի դարձ էի վերժխնդիր լինել՝ որոց եկեալ էին ունել զնա, զոր և Հաւատոյ տեսուչ քոյ ծանեալ ամենասուն, և՝ ի նմին խակ աւուր խնամարկելով՝ ի վերոյ իմ արդելոյր, ևն։

(16) Օրինակ մի՝ գՀամբոյձակութիւն։

* Էր ուր ազգէնն պարտ էր (առ ոսկերբերան. մատթ. Հատ. ձէ.)
* և առել՝ զի մի առանց բո՛ի բաց
* Ձեղքեացցէ՞ նա յանձն իւր ա-
* պառասանել առէր, Թէ և այլն
* գայթագղեացին, այլ էս ոչ...
* Զոր և յանդիմանել կամեցեր
* քե՞ Թոյլ էս ուրացուէն...և
* յայն առակ Թոյլ էս, զի յեա
* այնորիկ խրատեացե զնա։ Լուր
* զինչ առէր. Եւ էս ազգեցի
* ի՞ քո զի մի պակասեացէն Հա-
* ւատք քո։ Զայս առաց առ'ի
* մերկացուցանել, և ցուցա-
* նել նմա զարտաքոյն է գայթագ-
* ղել ընդ քան զայլսոյն, և մեծի
* օգնականութեանն պէտս ունի։
* Վառզի կրկին էր յանցանքն,
* զի Հակառակեցաւ, և զի նախա-
* մեծար արար զանձն քան զայլս.
* խակ երբեմն Ծանրագոյն, զի
* զամենայն ինքեանն յանձին կա-
* լաւ վնասել։ Եւ առ՝ ի գար-
* մանս մատուցանել, այսմ Թոյլ
* ասց գայթագղումն գալոյ։

(17) Օրինակ մի՝ Եւ գ՝ էաւ՝ ի՞ և՝ զվերանն՝ ի վեր՝ ի գերծանեալս և զաւագոյն կանգնումն՝ յուսացայ, ևն։

ուշաց քարոզութիւն յորդորման, ՚ի բոլոր յուժով և յօժարութիւն չերմեռանդ մաքուր սրտիւ և խոնարհ անձամբ պղեցայց զչքնաւն ապաշխարանաց։ Այս և որ վիսպակ[18] ապրեցմամբ պիճեռայն բան լուտացաւ ընդուս, շարժեցայ յայսմհետե ՚ինորին վասս քարեբանել, և յուսուցմանն մերոյ։ Նոսանաց[19] ընդ այսոսիկ և համբերել ժուժկալուն. զի թէ էղիցի ծուխարար ընկերման մասանել, և թէ ումանց մարդ ախոյեան գաղանացն վասնուին, սակայն համառօտապէս զիմեցից իբրու յարդարև կարասեաց ուրախասէ. որպէս զի առ սակաւ սակաւ արծարծմամբ[20] լուսազունիցն՝ հասից յառաջին ծայր կատարելութեն. և եղէց փակակալ արքայութեն, հիմն եկեղեցւոյ, և հոգւոյն սքող ընդունող. և միանգամայն վայելուղ հանդերձելոյ և յաւիժաւկայ քարութեցն։

( )րէ

18) Երկու օրինակք՝ Էրեպոպոլեցոյ համբ։ այ՝ որ ՚ի պայմանէ մարդկայնոյ ինա ակարութեն վերնակալ՝ զրանն կենաց հոգեղեաց լեզուս ուրացուելոյ, յայսմ հետէ, ևն։

19) Երկք օրինակք՝ ընդ այսոսիկ։

* Նա ինքն (առէ օգոստինոս
* բան. Ձեզ.) ուրացոյ՝ և սկ
* բոյ, բարձրաւանուէ ՚ի վերայ առ
* բարձեալ՝ և ուրացութեն առ
* պատ անկեալ. արտասուօք
* մարդկէ, խոստովանութեն բնա
* կեն՝ և շարչարանօք պահակեն՝
* զայս եդիտ եղև՝ զի վեր անուանի
* Ներ կատարել սիրով մեռանիցի
* ի որում տարագիտ փութով
* մեռանելն խոստացեալ էր *։

20) Օրինակ մի՝ լուսափառնէն։ Համաձայն բանիս ասէ և ՚ի Նաումն Եփրեմի՝ որ ՚ի վարս Հարց, ՚ի գլխոյ քրէ. * Պետրոսի ընդեմ իմ
* ուրացոյնն զիս երիցս անգամ,
* արտասուեացն ողորմելոյ, և
* առեալ կոչեցի, և ՚ի կարգի ա
* ռաքելութե պահելոյն, և զրանա
* լեն ոչ հանի ՚ի նմա *։

(Յունուար · Ը ։

Ո՞ր ընչեալին քանս առաջի (1) Յովհաննէս քաժանեաց եաղ յեղիսայէ ։

ա. [illegible] ունատատուիմ ահա և յոյժ վտանգիմ յեր-
կարաշրջիւր կոչմանդ՝ ի գնութիս միանգա-
մայն և՝ ի հրամանէ առնս այդ . վասն զի գնու-
հզօրապէս զի վայրկն հատանիցէ ունի կարգ . և առ
այժմ (2) քան այլ առաքաւոր առաքեալ հրամայէ ինձ
անդրկին ՝ ի վեր կոյս ընդ (3) կրօնիդ զիմս առնել
գարձ , և իսկոյն քաժանմամբ հուն ձանապարհի և
գիւղատէրն անցս իւրոց պատրաստել ասիդ . և զայս
ոչ գիտեմ թէ (4) ծրագիս՝ ի գրուէն զիս ինքն կարեմ
հայցուցանել՝ գառել և ոչխար , և հանիցանէ ինձ
՝ի միջոցի արկեալ (5) գերեզմանապէս զերծանել կամաց ։
Վասն զի մերոց (6) կողմանս՝ ընդ և կամիմ իսկ հարկա-
նել զառնալ միոյ ամառուան ժամու , անկարելի գոլ
յայտնապէս յոյժ անկարգ ընթացից . և զերկայնդիս
գարձեալ՝ ընդ անտես և անկատար ձողուած , քանզ

Հանուց

(1) Ջանուեն՝ բայց ՝ի միոյ օրի-
նակէ որ ունի Յոհաննէս . ուս-
ցեալ ընդ օրինակդ գնեն լը յոյ-
նական յոլովակնութեան , առ որս առ-
եալ գերբայական ձեւն գրի՝ Լսելոյ
ասե . Խոսքանեն . կամ յորդանեն ։ (2) Ա-
ռաքեալն անուն ոչ ասի ի նոսա
նի զերայոյ յորդանանեան անուամ
կրկին առեալ , հայի յայն պատ-
ճառաւոյ գիտելոյ , ուր մեծն
հոգին մարդապէս յառաջս վերա-
նալոյս մերոյ էրկեալ գերբայն
նայել խորոց երկնից գերբայիդ . և
անցանել կամելոյ ընդ նա՝ ձա-
վոյ գնացեալ գերայն յոյսիկոյս և յայն
ձեռաւ գերայն յոյսիկոյս և յայն
կոյս՝ անվնաց առաքեալ անց երկու
երկանիւ հանդերձ ՝ի միւս կոյսն ,
այլ պատմի ՝ի գլ . Լեռն . գլ ։
(3) Կրկին օրինակք՝ ուր ընդ առաքեալ ։
(4) Օրինակ միւ՝ ընդ յորդանէն գրեալ ։
(5) Կրկին օրինակք՝ ուր ընդ առաքեալ ։
(6) Կրկին օրինակք՝ ի մեզ կողմանէս ։

հանդերձ զօրօք և այլ ի [7]վերոյ ասացեալ փառաւոր . և ծանր եւս և բազմագին ընծայիւն դահճապետութեանն պարծեալ : Այլ այսպէս յանդիմանութեամբ ի միջի երից այսոցիկ անցեալ կամ վատնեալ . և ոչ զիւր ոք ի տագնապի կարեմ առնել զնոսա Ձեռնտէր ընտրութեանն զաջոյն և զահեկինին , որպէս [8]առային :

Ե . Այլ միայն զի վազվազակի յայսմ հնդուէ զայ վաղնջուցն անդորր յիշեցեալ ինձ բարեբախտութիւնն , զոր [9]արդեամբ ստրկասացանութեան կերեալ ի սխալանս՝ այսպիսի բան . առաջի նախ առաքին ինչ առեալ յանձնառել ի լիբանան լեռնէ միայն ինձ . [10]և զոյս քաջ զեղեցիկ զանձարձուրսմբ զաւերեալն տեսցեն երկիրք արբուցմամբ , շայեկանացեալ ի տաճկի և ի բոյսս . և համարիչն զրկեցէ աւերեալն զերկիրն և քաղաքաց , անբանեցին և քաղաքացի պատճառ զոլ անցանել ի քաղքն . և չէր ինչ յայտնանէ անցեալ բարեաց՝ զոր ոչ ինձէն ի չար հաւատացեալ [11]դահճապետութենէ իմ երանելեմի

է վասն բազում հասանցս :

(7) Երկու օրինակք՝ վերոյ ասացեալ փառաւոր . և ծանր եւս և բազմագին ընծայիւն դահճապետութեանն պարծեալ : Այլ այսպէս յանդիմանութեամբ ի միջի երից այսոցիկ անցեալ կամ վատնեալ . և ոչ զիւր ոք ի տագնապի կարեմ առնել զնոսա Ձեռնտէր ընտրութեանն զաջոյն և զահեկինին , որպէս առային :

(8) Երկու օրինակք՝ և ասացն :

(9) Հին օրինակն՝ արդեն : յր՝ յաւելուածով վերոյս ասացեալ ունայ ինձ ծանր մեղաւորիս ի չէիլ միայն զնահատել ի բազմահարուածս զոր առաքինին ի ծերութեան ի չքաւորութեան զերեալ ի ձեռն ինձ ի տագնապի ինձէն ի ձեռն ինձ ի ձեռն ինձ ի ձեռն ինձ

եղեալ յեկմնաւսա և եղեալ յերկրէ։ Ցմի նա, [12] և հոյանուն էր պարծանօք. որ ըստ կայնի նա այլ խաղացմունք ուրեք լայնաւք և խորաւք յաւէտ քան զիս, սակայն ոչ այնպէս [13] զիւրաքանչիւր գաւառս առեալ համբաւեցան, որպէս և ես յատուկ ՚ի պարզեացն երկրի յղփանայի երջանկաբէր։ և այն պէս մինչև ցայժմ գրեթէ անգիտալի խորութիւնն քնակչացն Հանդիսացեալ. և ազատաբար ոչ քնաւ ումեք ծառայել հնազանդեցի. բայց [14] միանգամ և եղեւ այսպէս յիմն ժամանակաց քանաքաղաքացոյց ազգէ. և զայն ՚ի վերուստ հրամանէն՝ տեղի տուեալ խոչընդեցոյ երկիւղիւ, և անդրկէն զիմն արարի գնացս, [15] երբոր պարիսպ նոցա գործելով անցի կրկնեցաւ զառապանակ ուխտին ՚ներ. և պատճառ այնպէս ցաւ մաքրութիւն կայի պաշարեալ, մինչ զի ոչ իշխեցի և ոչ զմիոյ ուրուք թանալ դիմելիս։ Այս սակայն զիարդ և իւր՝ պատճառաւ մեծ սքանչելեացն էզեն առ հս յայնժամ զօրութիւք. զոր թուի թէ ահա յառաջիկայս ուրեմն զնոյն հայցէ գործ։

Ձ.

կան և եղեալ հրաշական՝ ինձ նա խոնարհաբար մատակարարել։

(12) Իրիկու օրինակ՝ Ե հոյ անուն։

(13) Օրինակ մի՝ յերեսանէրս։ ՚ի Թէոդէս և գաւառին յայլ և այլ աշխարհս հռոմայեցւոց լայնութիւն և խորութիւն առաւելիւ քան զիս, սակայն ոչ այնպէս անուանիւք համբաւեցան՝ ոչ ես մի միայն յերկրին ուրեք առեալ։ Այլ զի և ինձ խորութիւն այնչափ է՝ մինչ զի ոչ ինքեան անգնալի է ՚ի մտաւգկանէ, որով և ազատ ՚ի ծառայական նոճաստուէ։ Այլ մեծաւ գեղոյն յորգանանաւս լայնութիւն և խորութիւն, հանապազ յաւուրս հնձոյ ցորենոյ՝ բոլիւ ուրեք նշանակեալ է ՚ի տեղ գիրս, մինչև ՚ի սիրտսդոյ ինչ, համբաւեալ մեծաւմեծ գեղոյն եփրատայ և միգրիսի. և այլոց։ Ծանոյ զաւանդուին հրեից, որք առնեն եղեալ յանցանել ըստ նա երթեցուցին՝ յորգոհաս լայնութիւն ուր սպասել էր ՚ի յերկիս հազար կանգուն. ուր և յափերկուց քարընկեցիկ լայնաւք նոր հնգիւ բաւական խորութիւն՝ զոր զեկուցանեն Ննիգհորդք, շատ ՚ի լոյդ մեծաւք սրամտելեացն ոչ, որ պատմին առ յեռաւս, և առ եղեալսն։

(14) Օրինակ մի՝ գոյա Ե նը։

(15) Իրիկու օրինակ՝ ԽԲե։ ըստ և յեռաւս ընդգէմ սրսրի զընթացս նոյ՝ ՚ի վերոյ կոմանէ գեռատիկ զջուրս ՚ի վեր երեսաց, և ամիրոյ ձեռ երկու զպարեսոյ. ըստ այնմ յեռաւոյ։ ՚ի. 16. Նա նոյին ընդոր ՚ի քանէին ՚ի քերուսա՝ գեղոյն անջրդեալ՝ հնոյ ոչ յոյժ։

ՀԷ. Արուամ [16] հանդերձակեալ իբր եւ ի հնարիւք առից այժմ զառիղն , [17] Հանապազ արարից . եւ ի հետ ունձայինն երթայցէ կամաց , որպէս եւ ամենայն հաս տատեալք և արարեալքս ինորին վարին բանէ : Ի սա ամին օրինակի և ես ցուցից մեծապէս հնազան դութիւն , և քան զերբեւին կարմիրն առացեալ ծոլ . և եղից սիրելագոյն և գլխաւորագոյն ի գեաց . և միւսանգամ ընդունակ որպէս կարծեմ այնմ հրա շից ունի , և գերաշխարհիկ բարւոյ՝ ակնկալութիւն առեալոց . որ ոչ [18] այլում ումեք լինի ջուրց հա մարին ամենայն գոյացութեան ընդ ենթարեգա կամբս :

Օրէ

ՀՀ. 6 . * Ակնդին աչխարհի՝ ջուրք . և ակնդին ա * ետատրանիցն յորգանաւ Ազա * առ ելն ի ձեռաց փարաւոնի * ի ձեռն մովսէսի՝ ի ծովն , և * արարեալ մեզատարոյ յաշ * խարհին՝ ի ձեռն ջուրց առաջ * նէն . . . Համբառնայր յերկինս * եզիա , այլ ոչ եմէ առանց * ջուրց . անցանէր նոյն ի յոր * դանան , և ապա վերացեալ * արշաւէր յերկինս * :

(16) Օրինակ մի՝ ասէին նմա : իբր առաւ և այժմ ձեռնամուխ եղէց որով և իցէ եղանակաւ առնել առ, և Հանապազ պատրաստակամ եմ : (17) Յերկու օրինակս պակասի նա խադաբն . և ի հին օրն . ի կորզիլն մեզնոյն բառիս գտանելի Թողեալ՝ ի բաւականս նշանակին չակերտիւք : (18) Երկու օրինակք՝ այլ ոմք :

յոտոփիպէս փաղաքէ՝ ար է նման ֆրիւ բաբիայ : Իսկ միջոցն սկսեալ ի առաջաւոր անցիցն ներկայացոց , որ կարծի ամէն գեաց մերձագոյն ի գլխաւորսն լինել՝ ըստ Թարգմանութեանն . չափ յաչխարհագրացոյց առնէ քան զչորեքհարիւր ասպարէզ . և ցուցեալ պատրաստակամ յանցոյս բանալ լինի՝ երբեմն քան առաջարկ :

(Օրինակ Ը.)

Ո՞վ ինչպիսի բանս առաջի, (1) որ ի միջոցս երկրի բնակեալ առաջին գծով առեալ։

ա. Իմ նոր իմն և զարմանալի անկարծելի առիթ իբրու որպիսի զարմանալեօք եկեալ հանդիպ պիս լինէ, անբնական հաւատասուքեն և ահագին պահուցանող (2) առթեր. զորմէ և ոչ ընդ միտս առ դամ ածի խորհրդ օրէն։ սա ահա գոգ գիս յանկարծօրէն իմն ոչամ զերազոյն հասանելս առնելով բնու թիւն, (3) և միանգամայն ցոյցս երկիւղի յիս կացու ցանէ։ Ո՛չ ի սոյն յորժամ հայիմ առասանել, զի է ոչ այլ ինչ ի յաւերժական գոյացութենէս, բայց միայն ջուր հանդարտած անդադրական ուծացութիւ ծառայեալ. և յոյժ բազկրեակ գիմօք անդր ու քան զանասնդադանս գերազանցել զօրութիւն, հար թարդակ բնակութեամբ։ Ո՛չ այս գի ոչ ի լերանց պատճառակի առհմանաս, և ոչ մի ինչ ցամաքային էութիւ. այլ գի երբեմն կոյսն անդադնդս է, և երբեմն ցամաքն (4) իմանալ գերազոյն գիտութիւն ձգտիլ. բայց թէ որպէս ուրիշ խառազօրէն ձեռ (5) քառմնեալ ծածանիս, և մերթ լի ամբոխիչ գիր

(1) Առաքեալ բարեյաղան թար առնելոս, զոր և ի վերջ անգր ի կանոնին յիշատակեաց՝ երբեմն թէ ախտացեալ առ կերպարանառուն ինն պատճառի. որ՝ Ջինչ ինչ արդեօք առասցէ որ ի մարգարէից. որ ասէ գրաման ծնեալ և միշտ անել ինչ ի միջոցս ցամաքի հետև ի ծովէ. յորժամ գեղ լեցի նման զառա ջինն ասէ առնել զծով հա մառատ։

(2) Օրինակ մի՝ գոյէ։ յր՝ ոչ ան քննելի և աչառին պահուցանող առթեր։

(3) Ինն օրինակն չ այլ միասն՝ և ի հանգամանս։ յր՝ որ զհասանելս բնու թիւն առնելով՝ ծովի ընդ ծովի շարժմանցին միանգամայն և պա կուցանել զիս։

(4) Ինն օրինակի՝ և հաւասի։

(5) Երեք օրինակք՝ յառաջ ոչ ինչ յր՝ մերթ խառազակաւն ձեռամ հե գիկ ծածանելով յր. և մերթ ամ բոխանալոյ ուծացութեամբ ոչխս յարու

զինեն յարուցանել առիս՝ ձգնարան ոչ գինս. յայսմ վարանեալ տարակուսիմ (6) յընդերման։ Ցի՛ նա, զոյն գարձեալ ոչ խառեմ, զի և անհասանելիք են խոլքս, և անբմնելիք համբարեալքն ի սոս մեծութիւք. այլ ես զինարդ ի միջոյն և այսր լեռնօրէն յորձանօքս բարձրացեալ կուսակէ (7) զանհաս ջուրց պարարբերուէ. և համայն իբրև կարծես սայ անարգել բռնութիւք յընկղմումն վիխտակ (8) յարձակել ի յաշխարհս. ոչ միայն ոչ եմ անգէտ՝ որ կարի յոյժ յոյսանեխ է. վասն զի հասանելով ի յերկեսս խորտակի սպիտակացեալ ալի ցուցանել, և անբնեւ թափանցեալ ոչնում հետև աւելի գալ քան զայս և ոչինչ։ Այլ ոչ զարմանալի և նորագ տեսութեան, զոր յառաջագոյն ոչ նմանապէս այսորիկ կալ

Ծէի (9) զամանէ։

ք. Այլ թէպէտ և լուր ընթացից ժամանեալ առ բայն հասանելոյ ի լերինս. սակայն յոյժ պատրաստ լինիցի՝ թողեր զոմէնս սակաւս ինչ բաղկացեալ գոյացուի. և նորին ազագաւ համարձի ապա զոր քանութիւնն լինել զօրին լճայ ինչ, և կամ գուցիւ քեզ խաղացուին յորձանից գետոց, որք չափին երկրիք, բամանգակին սեծութիւք. և բացուսա ան-

գրաւ

ցանելով՝ ի վարանս տարակուսա-
նաց արկանել զիս առ ի ձգնարանել
զնեմ զմի յերկուցն, ցի՝ զնոցա-
զանանութիւնն, կի՝ զամէնխուսին։
(6) Երկու օրինակք՝ չընդրման։
(7) Երկու օրինակք՝ գանհասապ։ և
այլ՝ փարբերէ։ ցի՝ Զայն ևս գի-
տեմ զի գրեցիր անճանաչելի են
խորութիւնք ջրո. և անբնելի՝ ձոյ
խուզին պատուանակեալք ի սոս-
բայց թէ ոչ ի միջին կարծանել ի
վեր երթալ գերծեալս գորձանաց-
գին ամպարձէլ անընդհատ ջրով
բերութիւ կուսակէ. որով և կար-
ծես սոյ եմէ անարգել բռնութիւ
յարձակիլոյն յորդաբեր բնակու-
նել զաշխարհս կի՝ զամանս՝ ու-
կամ. նաև զայն անդանձեմ և խնա-
նամ յայտնապէս եմէ հասանել-
լով յերկերան խորտակի՝ ապիտա-
կացել ալեացն, և այնու հետև
անեկբևութեամբ չքանել։
(8) Երկու օրինակք՝ յոյժանէի յոյ-
խորհուս։ Ի հին օրինակին՝ ոչ և
յայլ երկուս՝ բուռս այս անկատ
տարար իմն գրել, մարթի էր բն-
թեռանել՝ ի յաչխարհս. ուր մեզ
ուզղագոյն և թեռնեցուս միայոյ
գնել ըստ առաջիկայիդ. հասանել-
լով զուզղակուս նորին, ասաբերս
որպէս՝ ծէնէիդոյ. ցի՝ յամենայնիս
մանր երկրի՝ գիմնագրաժանելով
ծովակոզմանց։
(9) Երկու օրինակք՝ ի սմանէ։

գան՝ գնալիք մարդկան լինին՝ առ ի յանգս Հանապ
ազարհի առվի տալով. և թէ երբեմն առատանան
ստակաւազքն յաւելլով յորխոց ոմանց. այլ յաւէտ
ընդ նմին և շահեկանութիւն եղիցին հասեալք, և միշտ
քաջալայեալ թէ լինի արժանաւորս կարգի։ Իսկ
այս զոր առեալեմն այժմ ոչ այսպիսի բերել նման
նութիւն, քանզի ծովնւ անհուն լինելոյ՝ ծանծաղն ան
բաւ (10) և՝ ի վիճակ՝ յոր թէ մերձեցայց հուպ երբ
թալով. հաստատ գիտեմ զի միանգամայն անկա
րացեալ՝ ի սորայն լինիմ հասանց՝ զայս խնդս (11) ցուց
ցէ մասնաւորաբանելով քանզ. իբրու ոչ ևս քաղցուն
ջուր ըմպելի առնլի քան զաղտաղտան գտանել ան
պիտանութիւն. և զիշտ ընդդէմ հակառակն յայ
տնացնելոյ անհրեշտութեանցն յինքեանն յա
ւետահաղորդն աղբերայ։

Ը. Կամ որով արդեօք հասանելիք հասարձակութիւն
կեցցէ. յորում ոչ գալարեայն երբեք կարասցեն
բնծխելոյ ջոյրք, և ոչ տնկոցն (12) ցուցին զանազան
և հաստատուն վայելչութիւնք. և ոչ բնաւ այլուստ ու
միք իւենցոգակիանայս եղիցի յարտոյ և պիտանացու
ցիկս լինէ. բայց միայն անցեալ գնասցէ՝ ի քանց երբ
թալով նաւատրդացն (13) հմտութիւն ընձեռեալ քաղ
մարխին (14) Ջանալ շահիւք լի բարեբախտութիւն։

ԳԻՒՂՔ

(10) Երբեք օրինակք՝ և ջինաց։ այ՝
խակ առաջիկայ ծովս զոր առաջ
նեմ այժմ՝ ոչինչ յառաջագոյն
մասք բերելոյս բերել գիտեմ ես
այլ անչափութիւն անհուն ծովն լի
նել՝ ի ծանծաղուտ և յարտաւաժ
վիճակ՝ յոր երբեք մերձ չեցի ինձ
հուպ երթալ. և կիմ ինձ հաշակել
լինել՝ ի նմա, ոչ և փորձիւ խնդ
նամ՝ ի մասնաւորեալ գիտցի քանց
խնդս. զի ոչ է քաղցր ջուր ըմպել
ի, այլ ապի և անպիտան. միշ
զի նաև զանգագաթս հասանելոն՝ ի
նա քաղցրահամ աղբերայ՝ ի ձեռն
գետոց՝ կլանել, և ըստ նեբտակ
համով զրուկացուցանել։
(11) Օրինակ մի՝ գոյացանէ։
(12) Օրինակ մի՝ գոյացանին։
(13) Հին օրինակն՝ նաւատրդ ընկեռնէ։
(14) Երկու օրինակք՝ ըստ նմա։ յո՝
բայց միայն եկեալ՝ ի պէտս հը
մուտ նաւատրդացն՝ բազմադիմի առ
առատութեամբ նաւարկելով ընդ նա
՝ի յաձախութիւն շահից։

ԳԻՐՔ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

ՍԱՀՄԱՆ (1) ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ.

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ (2) Յ*քան պատմական՝ ի գիմն ածելով երևելագոյնս գյայանեալն ։ Այս (3) արտասանելի՝ գրկիմ , և գիտ , և գժամանակս , և գտեղիս ։ Գիմ , որպէս Հոմերոս (4) գոդիսեաս ,*

(1) Սահման արտասանութիւն ։ Աբրահամեան անուանեցին ի միջ՝ Հոմերմոսեալ յատկական Հայերին Ε"κφρασις · է֊փ֊ռա֊սի֊ս · յայտնկեալ ՝ի բայէն դրկ֊ա֊նգ֊ա֊ծ֊ա֊ց · որ է՝ առել կամ գիտել յայտնեալ , առարտաստ ՝ի նախակրեալ կանոնաց ՝ի կիր առեալ եղև փիլոն հռետորական ձևացս ՝ὑποτύπωσις · ի֊պո֊տի֊պո֊սի֊ս · ի֊պո֊տի֊պո֊սի֊ս · փո֊տի֊պո֊սի֊ս · որ լի լաս · ասի՝ Descriptio · ի֊պո֊տի֊պո֊սի֊ս · յր՝ ի շրջագրութեի կամ առարտագրութեի , և կամ նկարագրութեի · գորմէ ՝ի Հարտասանութե · գիտը · ի֊ գլ֊ ժի֊ յոգ֊ ի֊

(2) Բան պարծանաց ։ Ամենայն հասարատութե ի նմա հեղինակսն Հայնիցս՝ λόγος πεϱιγϱαπτικός · ի֊պո֊գ֊րա֊փի֊կո֊ս · գնի ՝ի միջ պարծանաց · իբր առել՝ բան շրջագրատ կան , որ ակնարկև և գեմ յանգել նան առատե գնե՝ զոր յայտնե , կամ զորմէ միանգամ Հատե ։ Առատ յորջորջեցաւ սա ևս ՚ναϱϱγια · ի֊ն֊ա֊ր֊գի֊ա֊ · յր՝ է՝ յայտնագիտութեան ի իբր զի՝ առե կատարելեան · գիտ֊ե֊ց֊ · ե֊ գլ֊ յ֊ · առատ ուշ այնի ի քան առել էրևի՝ որպան ցուցանել · և ՝ի սմա տեսութեակ ի այնպէս բերի յատացնել , ոչ զարմե գիտացողաց՝ որպէս Հաեր-

(3) Այս արտասանելի ։ յր՝ առարկայ Հատե արտասանաե , են գիմք , յր անձինք · իրք՝ յր ործոցութիք · ժամանակ , և տեղիք ։ Ընդհանրապատելոց՝ զանգած կենդանիս և զառնկս , զորով զանց առնե մերս իրև լի ինդեան իմանալիս՝ ՝ի նախընթաց կանոնացն ։

(4) Գոդիսեաս ։ Ընտանի քան ամ օրինակաց մերոց յայտնապես առատագիտ ՝ի գլուխ՝ գրի ՝ի հոչակելի Հայկական փիլիսոփայ ՝ի Ներսիսեայ կանն յոգիսեաս ։ յր՝ ոչ Հոմերոս ՝ի գիրսն ոգեառակ · և ՝ի բանն տօրինն ոգեառակ առ պետերսվահ կիսն իւր՝ արատասանե զերեսիսեան բառս , կոր ինկամիք գոլ , և անոգոչն՝ և գոնդրատեիր ։ յոգեաս · ժի֊ · հին · շգ֊ ։ իսկ ձայնս՝ հընդհ֊ զոր՝ օրինակ մի գրէ՝ ընդհ֊ և միւս այլ՝ հնդհ֊ · անատոյգ երևի միջ առ այժմ , ոչ ղանոնակեցաք և վրաեին՝ հնդհ֊ · ՝ի վերոյ · գիտք · ըօրիս · ձ · ծանո · 13 ։ Ընդ ոգիսեաս , կամ լի այլոց՝ ուրիսեաս էր ասեանեի ինձ ըս իմոսկոյ և շատք կղզեաց և կողմանցն հասկոյ , ՝ի զարմե դիւցազանց՝ որպէս հաեր-

հետևեալ երբ Թիկոմբէ առաջին գաղղիացիներ ։ Ա-
զիզ (5) օրիորդ Թուկիդիտէս՝ ընտանեկան ։ Ա-
զիզ

ակոյ , մինչ զի պատմի ընդ՝ երեք առաքելոյ գալ իւր իրում՝ և հանգիստ վերծանել վիպասանութեան հերոսական յաղթեցն , և լուծել զնուիրական գովասանութեան հանգիստական՝ նախատինքացն՝ նախատինքն ձարեկ յորոսանս հարսա ընդ նմին Թուկիդիտէս . զոր տեսեալ նոքա վասն գերեզման բնաւորութեան որդւոյն՝ և գեղարդեա հասակի անդ , որ գոչեին էր ապաքէն յաղագս ընթերցման նորին յաւանդեալ : Ա-
յնժամ զրահատուն վիճակեալ Թուկիդիտէս՝ ետես զայդ քան զամենայն բան , այլ առ ոտիւքն գրեալ և նա ինքն , առ ոտիւքն գրեալ և նա ինքն , առ ոտիւքն գրեալ և նա ինքն ,

Այլ զառելիս, (6) որպէս նոյն ինքն նաւաստանգիստն ձմեռնային։ Այլ զժամանակս, (7) որպէս թէ որ անցանելոյ ընդ գարնանայ, կամ ընդ այլ ինչ ժամանակ նոյնպիսի։

Այլ (8) արտասանութեան ոմանք էն պարզք, և ոմանք՝ շարաչծեալք։ Պարզք, որպէս յորոց առացի իւրաքանչիւրոք։ Իսկ շարաչծեալ, որպէս արար Թուկիդիտէս (9) զդիշերատմպտուխն, կռիւ արտասաւ լոյ՝ հանդիպեալ՝ ի գիշերի. քանզի ժամանակս գիշեր, իսկ երբ՝ կռիւն. և արտասէ զերկաքանչիւրսն՝ ի միասին։

Պարտ է յարտասել զդէմսն՝ (10) յառաջնոյ մասինոյ սկսա-

դպր. է, առնէ գարձեալ նա ինքն Թուկիդիտէս՝ յարտասանելն զդէմս երթային կռիւն՝ ի սկիկիլիա հանդիպել. յորում երկու ինչ միանգն արտասանին, ժամանակ դիշերային, և գործ պատերազմի։

(9) Երկու օրի՛. պիւնէքոմպտեան։

(10) Օրինակ մի՝ յառաջնոյ։ Ընդ ջնկոյ բանս Թերևս ազաւաղեալ գրչաց կրճատեալ՝ և սխալեալ ձևակեալ, բայցայնմ ևս այսպէս դնեմ առ ափիմոնեսոսի. * Եւ պարտ է * յարտասանելն զդէմսն՝ ի յառաջնոյն առ վերջինսն բերել, * որ՝ ի գլխոյ առ առս։ Իսկ գերս՝ * ի նախընթերմայիոյ, և յայնոյ որ * ներքոյն՝ ի նոսին, և որք առաջ * էն հանդիպել ի նոցն։ Իսկ ըզ- * ժամանակս և զտեղիս՝ ի պարտ- * նակէզոյն ի նոսն *։ Ընդ՝ կո- նոնս այս առանդ փոխեմ զկնոյ կիմ մատանց՝ որով՝ ի պայմանս նախկրեմուէ կազմի ձևոն արտասանական. իբր զի եմ առարկայ արտասանութ է անձն, պարտ է սկիզբն առնել ի նկարագրութեան գլխոյն՝ բուռ նեղբին և արտաքին հանդամանաց, և անտի կարգաւ իջանել մինչև ցվերջին մասն մարմնոյն՝ ոտն՝ ցատան։ Եւ եմէ ի կիմ

(6) Ի՝ պէդիա։ Դարձեալ և զայն քաղցրայայա ևս դնեմ սխիմոնեսոս. *Տեղիք ոչ նա ինքն Թուկիդիտէս * յատաչ բերէ զձև նաւահանգստի * պատին Թեսպրոտացոց՝ ձմեռնային, առացէ *։ Չոր և ունի Թուկիդիտէս ի գարձն։ ուր արտաքոյ զնաւս հարկ է և յաստն նաւատոյ եկեղոյ ի լճակագետ՝ ի խոխոռիս (այսէ՝ ձմեռնային) կայգնալ նաւահանգիստ. որ առ Թուկիդիտէս Թեսպրոտացոց գաւառն է, նկարագրէ զդիրս նաւահանգստին այնորիկ։

(7) ՈՀ ԲԷ ՀՀ անց՛։ ըր՝ ոչ յորժամ անցանելոյ ոք բանիւ՝ կամ նաւելոյ զգարնանային կիմ զանցնելոյն ձմեռն, և՝ ինձ գյառնելն զաշարհել բուռոյն և երթին երթին Թուկիդիտեայ։

(8) Եւ արտասանութ։ Կիկիմն ոչ ասակ արտասանութ առանդին. մի պարզ, ըր՝ յորժամ ենէ ոչ արտասանութ էն լինել միայն. և ըր այսմ պարզ ասին իւրաքանչիւր վերոյհիշատակեալ օրինակք միայնակ ձառնալ։ Երկրորդ՝ շարաչծել. ըր՝ բազադրել. յորժամ այլևայլ առարկայք ի միասին և միանգամայն արտասանին. ոչ ի

սկսանել. իսկ ինքս և տեղիս՝ ի նախիցն և որ ի նոսա է. և յետ այնոցիկ հանդիսակերցելոցն՝ նա պարտ է (11) առացուածծին դաշնաւոր գոլ, և ծաղկեալ, և շարամանեալ աւետեայն ձևովք:

(11) Ըստ դրէ՛ է: ի վախճանին պատուիրէ համբակին՝ վն ոմն ընտրագրել Հառի արտասանուել, գործառ առնել, յր՝ բացայայտ և յիմար, և ոչ վերլծանուիչ (որպէս առեն սլսյմարդ. բայց և ծաղկեալ այս է՝ պճնեալ և զարդարեալ, և պէտպէս Հոխաբանական ձևովք յիշխրեալ.

օրինակագ, զեկուցանեն չափաւոր լինն յառաջաբանուէ ակնկալն առնել արտասանուէ, և համառօտ վերլծանուէ առարտել. Թէպէտ և զանց արարեալ զբաժանական համարտել Թուղթացդ, զոր առ վոր էն յայլ օրինական ըստ խրատ քանչիւր գլխոց գրոշմէլ:

գործոցուէ, որպիսի էն հնգեքին յայծորդ օրինակագ առնելք ի քերթողահօրէս, յայնժամ սկսել ի նոյէ, յր՝ ի պատճառաց գործոյն՝ պարտ է գալ ի միջինան, և անտի ի հանգիստուածոն, յր՝ որք զհետ էկին այնր ի վախճանին: Իսկ ի Ժամկս, ոյզ՝ գարնանայինն կամ առաւնայինն. և ի տեղիս, ոյզ բուբաստան կամ նաւահանգիստս, արտասանին պարտնակելոյն ի նոսին ըստ պատշաճի: Ուր և Թէպէտ ոչ նշանակի նախաշաւիղ և վերլծանուէ ոյզ այլոց նախաշաւիղ. բայց յօրինակի Հառիցն զոր առնեն ափեծնիտս և լիքս նիտս, ոյզ և մերս յեօթանեսնին

Ողբ. ա։

Աբրահամու Աբրահամ, [1] յորժամ զգայրն վանեաց Թագաւորս։

Ագահաւոր և յոյժ սքանչելի, որպէս ՚ի բազմապատիկ ընթացս առաքինութեանն՝ զուգահաւասար և յանպարտելի քաջարութեն կատարեալ գտաւ նախ սպառազինեալն հաւատով հայրապետն աբրահամ. որոյ թէ զիարդ անչափ հիմամբ հաւատոյն աւարտեցան ամբոխք և միահամուռ բարեգործութեունն վարք, և կամ ազգակից [2] նոցին նահատակութեն հանդէս, որով բարձրագոյնս պարծանօք առաքս և գլուխ թեն քաջապէս անուն։ Աբդ՝ թէպէտ և վկային այսոքիկ հաւատարմաւ մարդապրելիւն մոխրեսիւ. վասն զի նա որպէս այդպարի ըզմեծ իմն յիշատակելի գործ ընդ առնոյն հաւատոյ առնու պատմութեիս կարդեաց ՚ի սէր մատենագրութեն զամենեքեան ընտիր նախնոյն գլուխք սկիզբն, և գլուխ կատարումն կէնոցն։ Սակայն ոչ փոքր ինչ լսոտ այնմ օրինակի և ես՝ էր ինչ որում յառաջագոյն այն իսկ յաճախին օրինացն լսող եղեալ առացեալ

---

(1) Աբրահամ՝ ՚ի՝ արտասանութեն Հայկազունս պարզեալն ազգանուն։ Տես ՚ի ծնն. ԺԷ. զառացինն յաճախեալ գիրս պատմեալ՝ զպարզ ազգանուն նահապետին, որ գիտեալ խոտանէն երեքհարիւր և ութսուն ընդ ածեալ ՚ի վէր ջրոյ գաւազանի Թէթրացն՝ գոգոլապտղոյ, ամպրփատոյ, արիւնքաշ, և Թաւշապտղոյ. և գոլորշի վանեալ գինի՝ Թափեաց ՚ինդէ զղովս եղբօրորդի իւր վարեալ ՚ի գերութեէ։ Ջորմէ այսոցս խնամատարեալ փէ-

(2) Երկու օրինիք՝ նոցան։

լոյն զծերունեոյն վճռոմանց, և ի՛ր զի սրատահեաց երբեմն (3) և առեալ ևս քաջամարտիկ նորայն լինել նահատակուե, լսա կենդանագրութեե լինն (4) Ճշգրիտ տոպիս նմանութեբ յօրինուածոյ։

Վանզի դէպ եղև ինձ մտանել յամենասպայծառ տեսարան, յորում ի՛շատակէր քաջացն անմոռանալի քաջութիբ՝ ի բազմութիե, սրատակերտ լուեցն ցուցեալ՝ զոմանց յաղթօղաց, և զոմանց՝ ի պարտուե մատնելոց՝ յարմարեալք։ Կայր ոչ ուրուք՝ ինոցա նել երևոումն բաւական եղեալ այնպէս ձգեաց զմիտս՝ ի զարմացումն, իբրև զչիանալի գործ աքանչելեաց հայրապետին։ Այլ առ նմին տեսանէր (5) հանեալ զկերպարանս ձևոյ չորից բարեպաշտական աշխարհականացն, հանդերձ ամենայնիւ պատերազմականն մատուցանելով վուխոյ, մեծամեծօք և հանդոյն ինքեանց արամբք երևեալեօք, և անհամար երիվարօք, և յոլովախումբ ևս (6) հեռևակազօրաւորօք արանց մարտիկաց։ Ա՛յլ և լցեալք երևութեանայնի աւարառու և յորդառատ շահուքն զոսկւոյ և զարծաթոյ, և զբազմահոյլ խաշանցն առաւելուե։ և առ

(3) Ե՛ր փետ։ Յառաջիկայս և՝ ի յայնմ երիս օրինակս առեալս յաձգաշունչ գրոյ՝ ի յիւրաքանչիւր ձևացուցանել գրոց՝ ի չէ ուրուք նմանել, և՝ ինձ ի՛ երես պատկեր գծագրել զէմեան զիման առնուլ զինեմակոյ ձևացն, և զնոյն բացագրել բանիւ. ուր՝ ի յետագային՝ ցոյ՝ յորում առնուն որոց, բուրաստանի, և նուաճանգամ՝ ցուցանել ինքնին երբեմն արգելանաբք միմանց և ակամառաբս լինել խոցոյն։

(4) Երկու օրինակք՝ ձշմարտագիր։

(5) Երեք օրինակք՝ հանել։ յի՛ ոչ ուրուք՝ ի ոչէ պատկերագրուելոյն այնպէս ապրեցուցանէ զմիտս ականին, ոչ հիանալի հանգիս նահատակացն արբանեանս, որ միանգամ տեսանէր՝ ի նմին ձևացուցեալ զկերպարանս չորից, ևն։ Ա՛յլ վա՛ չորից թիկնացս ոչ աշխարհակալք անուանելն առաջնոր, հատանական կարծիք եղեն բազմից, ի՛ոչէ՝ քոյ ոչագանգատ լինել հզօր թագաւոր պարսից, որ եղանէն անուանելին, և առնուգիտայ՝ ինքնակալ արբայ բարեբեղեն և առյուսանելացյ՝ մի՝ ի չաչոր գացն նեբրովդոյ. ուր և լի այլոց անուանց հատարել նոյն ինքն նեբրովդ լինել։ Իսկ լի յովսեպոսի՝ հն՛. հր՛. գիրք. ին. գլ. լե. չորեքին նոքա միաբազանցն ասին լինել զօրավարք միահեծան ազբութե առբեալ առաջնորդացյ։

(6) Երկու օրի՛. հեծելաւոգօք։ յի՛ հեռակ զօրաւորօք կի՛ զինուորօք։

առ

առ հասարակ իսկ անդամ և զաղջակիցս ինքեանց մարդիկ անխնայ (7) վառանդիւ զօրացեալ վարէին ՚ի գերութիւն ։ Այլ և բնակեալք էին օրհնեալ իմն իւրեանց յանբոյիլ հանգստարանին և յանկասկած յաւիտենական ամրացելոց, և կարծիս տալով թուէր, (8) եթէ զընդդէմ համբարձեալսն ապստամբացն անհնազանդութիւն վանեալս առաջի և զնոցուն զկեանս և զժառանգութիւնս ՚ի բուն ունելով պարծելին յոխորտացեալք, և ցայնքան բարձրագոյնս պանծային ՚ի վերայ յաղթահարելոյն, մինչ զի ոչ միայն (9) զգուշագոյն պատրաստութիւնքն քամահանս առնէին, այլ և լսա հեթանոսականն յուսոյն և վստահքեր բարօրութեանն առաջի արիանէին զանսասմանն շնչայուրթիւնէ և ապերեցութիւնէ ընդարձակութիւնս ։ Ոչ այս դիտէր այնուհետև (10) և զլխածանրեալս և ցնորիւք թմբրութեանն բանդագուշեալս՝ լքանելոյ յանմահութեան նիրհուին. և փոխանորոշելոյ զբնիթէ մինչև զառնչութեանն զծագումն ընդ խաւարային գերոյն շերտին զատմանն ։

ՎԱՐ

(7) Երկու օրինակք՝ կոտորեցին ՚ի ջերմութեան ։

(8) Օրինակ մի՝ ինչ պէտ է՝ ըստ եղծանակ անկատած ապահովութիւն խրթին յաւիտենից հանգստարանին բանակելոյն նոցա ցուցանէր՝ եթէ զապստամբելսն ՚ի նոցանէ պինդ աչին մատնեսցէ թիշրան նուաճել, և զկեանս և զառաջնածս նոցա ձեռամբ իւրեանց գրաւել, այնքան մեծամտեալ յոխորտացեալ պանծալ ՚ի վէր գերկոյսն, մինչ զի և ոչ իսկ փոյթ առնէր զգուշանալ պահել զինս, և այլն ։

(9) Երկու օրինակք՝ զգուշագոյն ։

(10) Ունի օրինակն՝ և գլխածանրեալս և զլխածանրեալս ։

Ա.ՅԼ նա՝ անդէն առ նոսին զեկուցանէ երիցոյդ վերնապետն այնուհետեւ զանուն[11] ընդ ծերունոյն հանդերձ[12] երեքամիւրոմք եւ ուխտատանութեամբ ընդդծնօք, եւ այլոմք համանման մարտակիցօք. այք էին պատրաստք եւ սնոտակատարք ըստ ամենայնի[13] պատերազմողացն օրինի. եւ իսկոյն յայնժամ ապա իւրաքանչիւրոք երկեր առ յոյժ զեռմեռանդն կամ եւ քաջապինդ արուէ՝ նախաձեռն՝ ի խառնուածին մարտին առնել։ Հրատարակեալ հայրապետին քաջերեալ, եւ ընդ նմին զօրանային՝ ի վանուցն հակառակորդացն նորուն մարտակիցքն. զկնի որոյ եւ հասանէր ամայն իսկ ընդծնացն հաւատարիմ գաւա՝ ոչ վերջանային՝ ի հանդիսաւոր մարտին գործակցութէ. եւ որպէս՝ ի վերոյ հատանելով հեղգութէ[14] թաւուածելոց ամպատրաստացն քանակի. այդ առ յոյժ ոչ հին ոչ կարկին քայտափայլ երեւութիւնն ընտրել զիրարեանցն եւ զօտարացն. եւ յայնմանէ աւելի քան՝ ի վերոյ անկեալցն՝ ի միում անց[15] սատակին արոց. ՝ի ԹշնամեացՆ գեր՝ ի վերոյ լինելոյ՝ ի զանազանս հար-

(11) Օրինակ մի՝ զանուն ծերունոյն։ Ք՝ զեկուցանէ զանուն ծերունոյն՝ ընդ նմի եղելովքն երեքհարիւր եւ ուխտատան ընդծնօք. եւ այլովք երեք տասնուեւերեք, որք էին առնոյն՝ եղբարք՝ եւ մանկունք նորին՝ բառամբ նեղեալ ազգէն Հայոց գունդս։ Թէպէտ եւ փիլոն՝ ի ձառկէնն խոնաս՝՝. զերեք հարիւրեան արքահասուն եւեթ յիշատակեալ, ասէ. ՝՝ Քիչ գումարէ զընտանիքն ծա՝ ոայն, եւ արծաթագնոյն հրա՝ տան առնէ՝ ի տան մնալ. քանի՝ երկնչէր՝ ի նոցէ ձեռն տալ թըշ՝ նամոյն. զընտանիքնան գումա՝ րէ, եւ յօրինել՝ ի հարիւրապետս՝ երեք՝ ի վերոյ յարձակէր գա՝ տաք՝ ոչ՝ ի տասս յուսալով՝ քանի գումարեալ մնան էր՝ ի թիւրցն, այլ՝ ի զօրավիգն պաշտ՝ պան օգնականին եւ յառաջա՝ մարտի արիացոյն՝ ոյք՝։

(12) Երիս օրի՝՝. երեւհարիւրով։

(13) Օրինակ մի՝ պատերազմող։

(14) Երիս օրինակք՝ բառամոլեալ։

(15) Երիք օրինակք՝ ապականին. ՝ զոյ՝ ի՝՝։ Ք՝ որոց՝ ի գիշերային ժամուն տատակ ահիւ ընկճելոք ոչ կարէին յայտնապէս որոշումն առնել՝ ի մէջ արանց խրնամոց եւ տատրաց. եւ վէր այսորիկ առաւել լինէին տատակեալքն՝ ի որոց խրնամոց քան՝ ի հակառակամարտիցն՝ ի վէր եկելոց. եւ այնպէս՝ ի գեր՝ ի վերոյ լինելոյ թշնամեացն՝ հասնել՝ ի զանազան հարուածս կրկնատատակ առաջելով զարիւն ապիտակաւոր ոսկերակաւոր տեսակ անասնոյն։

հարկանելոց հարուածոց կրկնապատիկ հատուց-
մամբ չարեացն՝ կայացուցանելով ամենեցուն ողոր-
մի ողբերգութիւն։ Եւ ահա յաղթութենն պատիճ
չնմարտասիրս կերպարանագործութեն ոճային օրնա-
կանութեն զօրացեալ՝ շնորհեալ պատրաստեր ծե-
րունոյն, զերկայ՝ կորուստ [16] եղեալով, և զերեցոյն
միւսանգամ մխիթարական փրկութիւն։

Եւ՝ ի վերոյ այսոցիկ առացեալ աքանչելագործութեն
անդ՝ առեանել էր զարձեալ յաւէտ զգալմանալիս
նահատակին զերեզկաբար յորմարութէ խառնեալ
ընդ արութեն և զարդարութիւն։ Վանզի ձևանայր
ոչ ըստ շահասէր յոխիտակող անկրաւութեցն [17] ող-
ջերութիւն, այլ յամենայն ժամ որպէս զաւելաստա-
ցութենն էն փութայեալք. այլ ըստ կրաւայնոյն
վարելով յոյժանէր լինն լաւագոյն առարումանն ին-
քեան առնուլ զնա միայն, յաղագս որոյ և զիմէր՝ ի
հանդիսաւոր կրկին վճարումն. զոր և տայր [18] գիտել
ոչ ապահանայու մեծութենն զինքն ցանկացող, քան
թէ ըստ արուեստագոյն հոգւոյն ժրութիւն և ջերմե-
ռանդն մնացն, ի փրկութիւն հարստահարելոցն վա-
փագելով զայլ յայնպիսի երագործութիւն։

Այսպէս զի անդէն՝ ի նմին կարգի վերատին հայի
յուրացաւն [19] նորահրաշ հերոսարան ապա երկուք մե-
ծարգի աշխարհանօք պատուհասել, թագաւորութիւք
միանգամայն և քահանայութիւք, որք անուն ծա-
նուցեալ՝ ի վերնագրին, կոչէր մեզ ի նիւթ։ Եւ նա
զնահատակին կամօք, և բոլոր՝ ի սրտէ ուրախասիրտ
բերկրանօք ընդ առաջ երթալ նահատակին՝ զձեռս
՝ի վեր համբառնալով զինուցականն և զյաւէժակայ
բարեբանութիւնն ընծայեր. արդարև վաստահանալի

---

(16) Երկու օրինակ՝ եղեալ։
(17) Երկու օրինակ՝ սովորեալ։ Ի՛ ոչ վարեր անկրաւ յոխիտակութէ ոչ սովորութէ ընդ շահասէր պաշտօնեայ, որք յայմ ժամ, ևն։ Եւ այլ գրիչ ացիւրականն ասացեալ առաքինութեն ածրագործութեն նահատակին՝ յորում գործառնութէ, ոմն և՝ ի վերոյ գիրք է. օրինակ. ոն. գլ. ժգ։
(18) Օրինակ մի՝ գիտելով։
(19) Ձեռն օրինակին՝ յորոմ. և այլ յորում։

ըստ վայելչական խրատուն [20] Հնխուածք քաջարժն յաղթանակ։ Այլն գարձեալ և՝ ինանանէ՝ ի յաղթողին ծանօթանալը պատուհասական փոխանորդութեանն ըստ համահաւասարութեան օրինի. և այնպէս յամենեցունց լուսաւորելոյն կատարելագոյն առաքինութեան ընդառաջելոյ։ Ինքնասիրութեամբ՝ ի զօրանալութեան առ հասարակ և բազմութեան փրկչացն՝ և փրկողացն մարդկան. ոմանք թէ որպէս՝ ի դրժողակ հինասխարուչին ղերծեալք, և յաղագս՝ ի հայրենի երկիրն և՝ ի ժառանգութեան դառնալոյ հրաժարելոյք էին. և կէաք առ՝ ի պյոլոմէոն [22] շահից օրինին անուանեալ հասարակութեամբ բաժանելոյ՝ նմանապէս ուրախութեամբ ուրախանալին կացուցանելոյ առ նակաւն խնձոյս։

Եւ իմ զայս ասեմ՝ եթէ անգամ ոք ի մեզ ի ծառայութեան ինչ ինչ ընդ ձեզ ի վարուցն ի ձեռն ինչ ինչ ի ձ

(Գլուխ · Ը ։

Պատասանումն (1) Յոզովդեանն ընդ ծանչն անցեալոյ ։

(Ո) բազմոյ նորատաքանչ նշանագործութեանցն զի տուեալ միշտ գիւրաւ տեղեկանալ ՚ի՞նչ և ՚ի պատուհասական յորդանանեան մասնաւորութենէ, ոյք ըստ իւրաքանչիւր արժանաւորին կատարէցան. այլ և ոչ մի ինչ յայտագիտեացն պատմութի ահաւոր և զարմանալի հրաշագործութիւն (2) կայցէ տեսանել. որպէս զկոչեցեալ կարմիր ծովուն զբաժանումն հղօր հրամանաւ բաժանողին առնն ոյ ։ Պատճէն այնպէս ինն պատմութիւն խառնեալ ունի յինքեան ոչ միայն զահաւոր պակուցումն, և կամ (3) զուրախալից խնդութիւնն, բայց և զոմանց վերկուլ, և այլոց զկորստեանն եղեալ պատճառս, կարի յոյժ ՚ի հիացումն զլսողսդ ածէ անձինս ։ Այս ոյսմ ահա քաջայայտ խոստովանեցեալոյ (4) իրագործութիւն պատուհասեաց եր բեւն ժամանակ (5) տեսող և խոնարհ լինել ասցէ ըստ նկարագրութենէն արուեստաւորեալ յարմարութեանց ։

Յորում տեսանի՛ նախ ընդարձակութի՛ նորագոյն և

(1) Օրինակ մի՝ Թոզովդեան էւէ ։ Ա՛ի յերեւելի տեսարանաց հրաշալեաց յՈՀնութենէ դիցս արձանագրեալ՝ է անց գնացք Ժողովրդեան իւրացոց ընդ պատուհասած կարմիր ծովուն իբր ընդ վէց մեղ նադաւ Ջնոյն՝ յերեսանել իւրեանց յերկրէն եգիպտացւոց առաջնորդեալ մովսէսի. զոր մանրամասն հանդամանօք պատմէ նա ինքն արէնագիրն՝ ի գիրս ելից. գլ. ԺԴ ։

(2) Երկու օրինակք՝ հրաշ ։ ի՛՝ ի

բազմապատիկ նորատաքանչ հրաշագործութիւնս ըստ իւրաքանչիւրս պատուհասից կատարեալս, զոր անշուշտ ծանուցանէն ածողսն մատեանք, ոչ գոյ տեսանել այսպիսի ահաւոր և զարմանալի հրաշագործութիւն, ոյք զոր պատուհասն զբաժանումն կարմիր կոչեցեալ ծովուն ։

(3) Երկու օրինակք՝ ընդ ուրախալից ։ ոյլ ։

(4) Օրինակ մի՝ խոստովանեալ ։

(5) Երկու օրինակք՝ խնոնարհ ։

և համաստարած ծովուն, որ բնտանեբար ունէր առ[6] արեւմն քան Թէ առ ջրոյ քնուԹենն վնմանուի նորագոյն տարերց նորա։ Ցի՛ նա, Թող զի էրէմիկ ձչպ տառԹի կարմրայատակ գոյացուն՝ որ ի՛նոսին անցեալ ցուցանէը։ Վատձեալ գոյա՝ երևելի բանակաց բաղմուԹն մնոդկան յերէրն բանակեցելոց՝ հաստարակաբար արմնց և կանանց, ծերոց և տղոց, երիտասարդաց առուգապոյն քնուԹեց վայելչուԹք և շքեղակերպք, ի մէջ նոցունց յատկա ոմանք և ծերունիք[7] գոյին առաջնորդք, այց զեկուցանէը բան վերնագրին, առաջնոյն մնալն անուն կարգաց գեալ. և երկրորդին նորին հարազատի եղբօրն՝ ա հարմնէն. և այլոցն ամենեցուն բանակեցելոց[8] միանգամայն՝ խորհրդեալսն ժողովուրդ։ Այս խոկոյն ի նմին կարգի գրեալ ծանօԹանայր բանակ, ոչ ևս խառնիճաղանջ բաղմուի, և կամ Թէ անկատար հասակք, և այլ և այլ զանազանեալ կերպարանք. բայց[9] ամենեքեան յարբունս ակոց ի չհն գոլ պատ

(6) Հայ արեան։ Վասն յաճախելն էրօՏրՀ. էՒՒՒ՝. իբր Է՝ կարմիր անուանելոյ ծովային ծոցոյ արաբացւոց, (զոր նկարագրեսս ի մէջ բերել առաջաբար, այլ ասի՝ ձեռացուցել էր ի գոյն արեան.) այլևայլ կարծիք եղեն նախնեաց և արդի բնագանից. * Զոր մեկքս (առ * այլնիսս գիրք. Ջ. գլ. Խբ.) * կարմիր առացին՝ յոյնք էրիՒՒ- * ուէան անուանեն, յերկիթեայ * արտոյտ. կի՛ իւ անուն՝ յանգ- * րատարձուէ անուն Հառատոյ. * Թէկ արեգական կարմիր ձեւա- * նալոյ. խոկ այլք յառաջոյ և ի * հողոյ յատակացն. կէաբ ևս * այսոցիսի՝ ի՛նոյն խոկ ի բնուէ * անուն ջուրցն *։ ԵՒս և ի յէ- ոսին Ժամկի բնակչացք Հնդկաստանի ընդ առաջեալ ծովէ՝ առնն բոլիք, եԹէ արդարև չուրք նր ունդ ի ծանծաղագոյն կողմանս՝ կարմրու- Թիւ որակեանն ի կարմիր առ- ջոյ անուն յատակացն ներկիւալ, ոչ ակնարկէ և չերեմոպահոյրս։ Յորս յոհանէս կաստրացի, ըստ կարմիրառաց. ի մէկն. եէլից. գլ. Ժ. 19. անեբկրաց առ առուգիլ գերան՝ յանօԹ ապակի արկեալ ի ջրոյ անոն. և ի յատակաց անգրայն ի ձեռն ծովայուզակաց բարձէլ նեւԹ լինէ կարմիր երբեմն գրուատ չիկագոյն իմն կերպանոք ծածկեալ։

(7) Հին օրինակն՝ և ծերունի։

(8) Երկու օրինակք՝ համաձայնեալ։

(9) Երկու օրինակք՝ այլ ոմք։ Ըստ յոհաննոսի. հն՛. հր՛. գլուխ. ի՛. գլ. Ժէ. ՝ի բանակ Հակառաս և գնացուցանն զգնդ հետամուտս և զնէն ինքեանց էին վերհարեալ պատերազմական կոտք. յետոյն հալալ հետեւելոյդ, և երկիւղ եւս հալալ հետեւակք։

պատերազմական գործոյ, հանդերձ անչաւատեալ զօրու, կալմ կառօք և երիվարօք, և մարտիկ հետեւակօք, պէտսն բերելով մարտացու զէնս, նիզակս, վահանս, սղեղունս, տէգս, և այլ որ ինչ միանգամ պատերազմական փոյթն յառաջնայր բնութիւն սպառազինութիւնն, արդարեւ իսկ ա հագ լինք էին՝ ի տեսանել. զօրս և զիւրլինն էր Ճանաչել և զնոսա՝ ի շարադրութէնն բանիցն ասացեալ զեզ խոտացուցոյն գոռոզէն և զնորին մարտակցայ։ Ընդ որոց ապա երկաքանչիւր միջոց բանակացն անկեալ ունէր ամն խոտացեալ[10] մղաւորել անդրանիկ առեալ՝ ի միմեանց զբանակեալսն, և անյայտ ի բերդոց առնել։

Նոյն ահա իբրեւ այս այսպէս եղեալ յարդարեր, հնուալ՝ ի յառաւօտին պահուն, որպէս նշանակեր, դարձեալք՝ ի վերջակողմն երթայելոյն հայելին՝ ի գունդ թշնամեացն, յորմէ վաղվաղակի զահի հարեալք, յայնժամ արտունջ գոգցեա և մեղադրուի բազում նոցա[11] զնախամարդարելին լինելով, իբրու զկամօք մատնող՝ ի ձեռս հակառակորդացն։ Օ այս այնուհետեւ ոչ կարացեալ դիտել հաւատարիմ առաջնորդն[12] զի՝ ի վերնոցն այն բողոքումն, և յառաջ մատուցեալ քաջալերութեամբ ինն յարձակել՝ վստահացեալ յիւրն առաքինութէնս. և զմտաբիտ հրամանատուն ետն հայեցեալ յերկինս՝ ի վեր ամբառնայր աջու ձեռամբն զտէրական գաւազանն, և հարկանելով յանկարծակի զմիաւորեալն ինքն ընտ

(10) Օրինակ մի՝ հղաւք։ ը՝ սիւն ամպոյն վարել՝ ի հրէշտակէ այլ որ առաջնորդեր բանակի իւրացուցոյ՝ ի գիշերի մտել՝ ի մէջ նոցա և բանակի եգիպտացւոց՝ ի գիշերի մտել՝ ի մէջ նոցա և զոզմանէ նոցա լուսաւորէր զնոսա. և՝ ի միւս կողմանէ Թանձրամած խաւարասպառել ունէր զեգիպտացիս. ոչ զի աներեւոյթ գոլով՝ ինչ էին իւրացուցոյն մի իրեսացն յարձակել՝ ի վր նոյ՝ ի գիշերին։ ելից. ԺԴ. 20։

(11) Օրինակ մի՝ զնախամարգարելին լիներ։ ը՝ զնախամարդարելին լիներ։

(12) Օ՝ ի ձէրնոցն։ Եթէ յառաջիկայս չէ ապրգել ազաւաղուն ինչ՝ ի գրչաց, Թերեւս այսպէս պարտ է խմանալ, ը՝ այնուհետեւ առաջնորդեալ մովսէս՝ ի խորհուրդս Ք՝ ոչ ամենց բողոքման առ ա՝ և այլոց գառն արտունջմամբ բերել

ինքեան բաժանելը ջուր, յերկաքանչիւր կողմանս յարուցանելով հաստուածս բարձրադոյնս։ Այլ [13]՝ի նորա զայս առնել աքանչելիս, որպէս ինձ երևեալ՝ վարել զդպրական ծանօթութեան, և՝ ի պատրաստել ընդ ինքեան զԹագաւորականն Հանապարհ պարբերաբար և կառուցանել՝ ի յաջմէ և յահեկէ հզօրապէս և անվթար հաստատուն, այնպէս՝ մինչ զի Թիպեր ասի և անտի յողղողումն ալեացն ամբոխեալ շարժեր. սակայն՝ ի նոսին պարկեշտ հաստանելով՝ իբրև զանշարժ վիմի բախեալ անդրէն ընդ կրունկն դառնայր և ընկրկէր։

Աւշադրեալ դիտեի, զի յանկարծօրէն իբրև յեզակարծութիւն ժամու գեղեցկացարմանալ կարգաւ մի բան միոջէ դիմեալ յարձակէին մնանել՝ ինեբքս անթիւ խառնիբքն մարդկան. [14] և յառաջադասին՝ ի հետ մեծին մնալեսի բան իւրաքանչիւր պատուհակաւնութիւն յուզի անկեալք ընդ նորոգ փողոց և ընդ հրապարակն Հանապարհ։ Օ՜ զի անդ գոյր ապա տեսանել զիարայիլեանն ազնուական ազն, զոր՝ ի Հանապարհորդելն ոչ այնչափ յառաջիկայեան և կամ՝ ի գարշապարս ոտից ուշադրելոյ հոյել, որքան Թէ գլուխ ամբարձեալք՝ ի կատարս պարսպացն Համբառնային զաչեան։ Այլ այնպիսի խնամալ ոչ երևիլն փութանակի զմիմեանս քաջ

առ ինքն. և յիջ մատուցել, ևն։

(13) Էրկու արիւնակ՝ ես՝ Ինդուին՝ յո՛ և՝ ի կատարել մոսէսի զայս աքանչելիս բաժանումն ծովուն. Ճանչել իւն ևԹէ այնուհետև իբրև զդպրական ինչ կենդանի ծանօթութեամբ վարել ծովն, յերկուց կողմանց պարապաձև կանգնել և ընդարձակ ապրուն Հանապարհ պատրաստել՝ ի յատակս ծովու։

(14) Ես յառաջադասն՝ ի պատրաստել մոսէսի հրապարակ գառաջնորդն ըզծովն՝ և՝ ի յանդալ ծնգհի.

վկայէ և յոսէսեպոս հին՝ որ՝ գիրք. ի՛. գլ. ԺԷ. ևԹէ նա ինքն մոսէս պարագլուխ եղել առաջին զոտս հաստատեաց՝ ևվ՛ անկոխ Հանապարհին՝ քաջալերելով զժողովն զհետ գալ հետոց իւրոց։ Յոր յաւելու առանդունն երբայեցւոց՝ խորհրդածել յերկրորդ էջ գլխոյն ասելով. ևԹէ՝ ի զանգիտել այլոցն և՝ ի խուսափել, ցերկն յոտից առաջնորդութիւն ստանալ իւրոյ անդէն խրախուսանել հետևեցուս մոսէսի. որում ապա զհետ ևկին և այլք։

ջալերելով ընդ ցամաք[15]՝ ի յայնմ կողմն ծովուն. և ոյք ՚ի յառաջն եւանէին ուրախալից՝ անդրէն պարձեալք որգոյն ձեռն տալով աձապարեալք գիւր եւանցն հանդիպին յաջորդս, և նոքա դարձեալ զերկրորդն. և այլք զայլս, ցոյնքան մինչև ՚ի սպառիլ չուհոյն։ Յորս և վերջնոցն մեծապէս ազատելով ՚ի յերկիւղէն, ընդ նոսին անյապաղեալ գնծութիւն կայթիւն պարելով զոհացողք լինելով միաբանակի զաչմեհեցուցեալսն ՚ի նմա. և առ էտեղ քանակեալք շուրջ զեզերբն, միտ եդեալ և ՚ի թշնամիսն հայիլին սպասելով՝ եթէ զինչ կատարած նոցայն եղիցի, զորոց կամեցան զիրուք առնուլ. և ՚ի հետ մտեալ կարծիս տային նմանապէս, իբրու թէ ՚ի նմին էր ձևի մնալ աբանդելեացն. այլ նա ոչ նոքիսկ[16] յաւէժ ամենայն։ Նայց նախաշաւիղ առաջնիկայ արկածից նոցա կորըստեան՝ նախ[17] այն թուէլը գալ, յաղագս որոյ մանաբերելինն հետամուտք լինել, զի զօրէն աձապարիսկ շղթայիւք կապուսն անխաղաց անուշ կատաց նոցա ժամանելը, ոչ տայր ըստ սովորականին արադահացն լինել հոլովմամբ, այլ բռնադատեալ քաշելին մինչև յեզերս ծովուն. նմանապէս կապ եալքն և երկնալքն յոտից՝ ՚ի վայր լինելին մղեալք. և ամենեցուն համարելով իսրայէլ լայնացան սիս յարմարական պողոտայ, առ հասարակ փողէին յանդըդնաց

(15) Երկու օրինակք՝ ՚ի յոյն։
(16) Օրինակ մի՝ յոչնիսկ։
(17) Օրինակ մի՝ այն խոկ։ Բնագրանն եւնոյ. ժգ. 25. ըստ եօթանասնից. Ին կոպեցոյ զանխո կառաց նոցա. և վերջը ընդ բառնաք. զոր առ սկիզբն պիտանելիք այդոյ թարգմանութեանս տարժանելն նմանապէս զայդ ի վայր։ այսպիսի երկտակաւ մեկնելն և առաջնիկայ բանիւս. յոր սկիզբն պատառհասելն էգիպտացւոց ոչք խորհելն հետամուտ լինելով և ընդընդելով զնոսա զինեալս. թուէլը գալ այն, զի երբեմն պղտակաւոր շղթայիւք անընդարձակ կապանօք կապեալ լինէին առնելիք կատարեալ նոցա. և ոչ արագ արագ հոլովելին ըստ սովորութեն. որով և առիթելին նոքա ինքեանք բռնի ընդ քարշ ածեալ բերել մինչև զեզերս ծովուն. նմանապէս և ոյք երկնալքն ընդունելով անընդարձակ՝ առ զերին ՚ի վայր։ Եւ այնպէս աւիշն հեծելեցն և հետևակք՝ հատմարելով պատառաձած ծովուն, յարմարական պողոտայ՝ այլ իբրև այդ հանդիպեցան, առ հասարակ յանդգնաբար և խիզախաձայք մեջեցան ՚ի խորս անդնդոց։

նաբար անկանեալ յանդունդս [18] և յոխորտացոյց նըս։ Զոր որս հայելով միւսանգամ զերծեալքն ի ցամաք՝ տարակուսէին դարձեալք երկիւղալից ահաբեկութիւք զարհուրեալք. և կարծէին զարդէն հասուցին առ նոսա։ Ուստ զեղեցիկ [19] հրամանք նաւուէին համբերելով անասցեալ միմեանց ի մոռանալ հակառակորդացն, յայնժամ որ ի բաժանելն յառաջադիմելով նուիրն զօրութիւք արտորէին ձգեալ զոք աչն ի վերոյ պատուհանն ջրոյն, արագ արագ քարշ բաղոյն համբարձուցին պատասխանին ինոյն լոյծ և տաբած տարը զիջուցեալ խաղաղասցուցանեը։ Ինդ որում անդէն առ ժամայն խորտասոյզ ընկղմուցին ըմբռնելոցն տիրեր. և առ հասարակ սուզանելով ի յանդունդս եզխատացիքն կառօք և երիվարօք հանդերձ ամբարհատաձեալ գոռոզասն, և այլովքն ամենեքուքիք ծովակուր որպէս ասացի և հեղձամղձուկ [20] լինելոց։ Որս էր ցուցանել չարագոյն և անհնարին ոզբերգուն, զորս ոչ կարեմ ըստ հանդիսին պատմել։ Այսան միայն զի զգանազան պատրաստութեանցն յօրինուածս ի փայտեղէն նաւուն զկազմուածս յանդունդ ի վեր ունելով սահեցուցանէ ջուրն, զկէտան ծփելովին առեալ զերծել զանկելոցն զգեստս, և զկէտս [21] յորձանօք ալեացն չեզը ընկենուլ. զմանս ի ծանրութենէն սուզանելով ի խոնարհ հասուցանէր ի յատակսն, և զոմանս կիսամահս ի միջոցին վայրապատինս կացուցանէր։ Այս զայս օրինակ [22] ա մենատալչարոզին համօրէն վանուցին։ որք թէ և փութային ընդ կրունկ անդրէն դառնալ, սակայն ոչ կարէին. այլ սաստանեալք կորեան, և խորայէ լացուցն ի գլխոցին կատարեալ փրկուէն։ Այ՛ նա, յոր-

(18) Օրինակ մի՝ և յոխորտօրէն. և այլ՝ յոխորտս։
(19) Ձիին օրինակն՝ հրամայօրէն. և այլ՝ հրամայապանէն։
(20) Օրինակ մի՝ լինելով։
(21) Երեսք օրինակք՝ յոչնչութ։
(22) Օրինակ մի՝ ամենատրտուր ոգւոյ գին. յի՝ և ըստ այսմ օրինակի առ հասարակ վանուցին լինէր ամենատրտուր ոգւոյն եզխատացւոց։

յորժամ զիւրեանց շահաւոր և առաւել քան զկոյս պաշտպանութիւն խնդանային՝ և զԵկեղեցին զնորին հակառակն գործանուին, յայնժամ որպէս զկոյս դորական [23] զոճարթուք քաջալերեալք լինէին արք և կանայք, և՝ ի միասին ոճեալ ընծայէին այլ բան ընծայելոյ կրկին հանել քարեբանութիւն և ձայն ցնծութե։ Եւ զնոյնս նոճապատառ երգ և երաժշտական զուգաբարբառ հնչմամբք պարտաւորակք եղեալ յերկուս բաժանէին դասս. որոց առաջնորդեալ հաւէրդ [24] արանցն՝ մեծն՝ ի մարգարէս մովսէս, և կանանցն՝ նորին հաւանարուեստն մարիամ։ Եւ այնպիսաբար յամենեցունց առաքեալ հրեշտակ հանման ուրախալից պարտաւորութիւն՝ համբառնալով զձեռս յերկինս, և գոհանալով [25] ՚ի հնորհողէն յաղթութիւն՝ բազմաձայնական հեշտալուր բանիւք։ Զոր և իմ առաւելագոյն ընդդիմութիւք զոճարձագեալ ՚ի տեսանելն զայսքան նորահրաշ զարմանագործութիւն, պատշաճ համարեցայ զնոյն ձեռել և առաջի ձերոյս լսելութե. որպէս զի ՚ի հաւաստեալ պատմութէս բերկրեալք և դուք՝ տեսողք այնոցիկ լինիցիք ուրախացուցիչ տեսութե։

Օրէ

(23) Երկու օրինակք՝ զոճարեաւն։
(24) Օրինակ մի՝ հաւանէր։
(25) Օրի՛՛ մի՝ գնորհողէն։ Զարմա-
նատես կարծիր ծուռս իբ այսմ
առնել և փխլոն ՚ի ձեռն վր՛՛ առս՛՛.
*Քիչի ծուռն հրամանատ այլ անունդ
փրկուած ազգիդ՝ և անունդ համարին
առաւելութեան լինի ... ՚ի միջ երկո-
ցունց վայրն յաշխարհսպատառայ
ձեռիւն և ՚ի ցասումն՝ ասցին որա-
ւուրէ շարձակիւս, ըստ որ ժողովն
հետևակաց միմեանց ցայնկոյս ցա-
սին առ բարձունդկդոյնան յու-
զարկէք։ Եւ ՚ի վեր յարձակէր
նոյ թշնամեացն որձանք կուտա-
կէլոց հոսանացն՝ միոյն ՚ի միոջէ
կողմանէ, և միւսոյն ՚ի միւսմէ ՚ի
ցաւք մնան հասեցելոյ՝ որք զհետ
անցին ՚ի թշնամեացն՝ հեղեղել
տպակունին Զայս առաջ ևկրել
նոյ, որ չքան, և չքան զվեսս, և
չքոյս ՚ի վեր և մեծ գործ. և
ձեռագրեսաբ եղել արք և կա-
նայք մի սար եղել զգոհացողա-
կանն օրհնել ՚ի փրկիչն ձեռ եր
գեին։ Եւ աւետարանդեր արանցն
մովսէս մրգրել, և կանանցն՝ մա-
րիամ մրգել։ Այլ յաւէտ նոճա-
նուէ արարել պատմանելոյս այ-
սոցիկ սպիկ պար, նոճապաբ զուգա-
հնչմամբք և զուգաբերութեամբ-
աս. Ծանր հնչուն արանցն՝ կա-
նանցն սուրն խառնել, յարմա-
բական և նոճապատառ բազձայ-
նոլեն կատարէր, և արդարև
երաժշտական *։

(Օրինակ Ը։

Աղտաստանութիւն (1) Անիայնամարտութիւն դաւթի և գողիաթու։

Պատերազմական հանդիսիցն (2) դուսպարը միշտ ահա երիւքս այսոքիւք զանազանութիւք յաւետ տացեալ իւրաքանչիւրովքն ցուցանին զօրութիւն. ծովամարտութիւն, ձիամարտութիւն, և հետևակամարտութիւն։ Այլ մի (3) ինոցանէ առաւել ողջմելի ունելով գործառնութիւն. դի և թագաւորն անպատարժանի ոչ արարեալ դիւրան արտաքոյ անկեալս։ Այլ ձիամարտութիւնն ոչ այնքան զնահատակութիւնցն ունի զիոյթ՝ որչափ թէ հետապոյն վրիժակօք նետաձգութեն՝ կարծիս տալ անարուեստ, զանձինն և ետ ձողապրութեամն փութալ հնարել։ Այլ հետևակամարտութիւն առաւել քաջանուն բանիւ զյաղթանակն ունի գովուէ. վասն դի՝ ի դէմս իրերայ գոլով մարտացու գործուածքն, և աներկիւղ գրկախառնութիւք զախոյանիցն մերկացուցանելով (4) յարդարէ գործ, կամ հեղբոյր լինելով՝ զաշխարհագովութեցն տանել մրցանակ, և կամ մեռանել՝ ի վերոյ հայրենի գաւառին՝ զպարծանացն բաւնոյ արդարագործութիւն։ Արուեստ յիրաւի ասպա նմանապէս և ես փորձեցայց անցս

(1) Տես զհանդէս մենամարտութեան դաւթի ընդ գողիաթու՝ ի սա. Թագաժ. որոյ և բարառնութիւն կեսո յաղթեաւն՝ ձևացուցանի՝ ի վերոյ գլուխ ը. օրինակ. է։

(2) Երկու օրինակք՝ պատ։

(3) Երկու օրինակք՝ զ՝ ի ոտանէ։ յի՝ առաջինն՝ ի ոչգէ, որ է ծովամարտութիւն։

(4) Երկու օրինակք՝ յոդորդէ։ յի՝ ոտանաւոր մատեան քաջուի գերազանգէ այնու. դի պատերազմական գործուածք մերձ ընդ մերձ աներկիւղ գրկախառնութեք կողոպտելով յաղթողութեք վճարել զգործն. յորում եթէ վանեսցէ զիշնամին զհանդիսարտական գովութեցն առնու զյաղթանակն. իսկ եթէ մեռանիցէ ընդ հասանիցէ վա հայրենեացն՝ ժառանգէ զպարծանս արդարագործութեն։

ունցանել բանիւ. և համարելով (5) զդոյն ի ձահ, զբաւելի և զդողիսաթու միամտակուռութիւն թերեալ այժմ առաջի ձերոյս եղիկ լսելեաց՝ այսպէս։

Վանդն տեսող եղեալ իմ ողջամիտ հասմամբ ազ մեծապէղեցիկ կենդանագրութիւնե ի պատշաճագոյն ուրեմն տեղւոջ. Տեսանիկ նախ առաջին զպատրուհակեալ արուեստագործութիւնն, զի քաժանելով ունէր զնիսա հաստատութեան յերկաքանչիւրս ամանս հաստածս լերանց՝ բաւձրագոյնս յարուցեալոց յերկրէ, և այն էր իբրու ոչինչ կարի անձուկ յիրերաց ունելով միջոց. այլ բաւականն (6) հովիտ առ ի գնելու հակացն բառնալ ասանել հոյլս։ Ար ի միում կողմանս ունէր վերնագիր՝ ցուցանելով զիպարոյկեալնն հարեալ բանակ. նոյնպէս և յերկրորդին զայլազգեացն հակառակ նմին գումարեալ. զորոց զհետ եղանէր (7) նահատակ. մի ի նոցանէն կողմանէ ահաւոր ձեռով, յանգի մարմնով, անձառնի հասակաւ, և պատկառանդ մեծութեբ գլխուցն. ապ, նա և այլոքն ամենայնիւ գիւցազնական գոլորիցն Թոռէր տեսողացն։ Ար ոչ այնու միայն, այլ նա գոգացեալ խրոխտ

ատ

(5) Երկու օրինակք՝ ընդդէմ։

(6) Օրինակ մի՝ հովիտ զի ներհակ։ Տեղին ուր խմբեցաւ պարզմն՝ ասի ի բնագիրն Թէքուռէց լինել ի մէջ սահմանի և ազիկայ յաւելուածին. որ ըստ հաւատական գնեաւէ՝ անկանի յարեւմտից կողմանէ Հին Ջուղայի. զորս կի հինգ փարսախս հետ ի նմանէ. ուր հանդիպեալ երկուց լերանց՝ ի միում բառնակեալ էին իջևայիք. և ի միւսումն՝ այլազգիք. և հովիտն անուանեալ կայծոյ ի մէջ նոցա. յոր իջեալ պարզեցին երկոքինն զնա կատարն ընդ միմեանս. և ընդ մէջ նոցա անցանէր հեղեղատն, ուստի ընտրեալ առնու գաւիթ գինոյ քաղցեալն։

(7) Օրինակ մի՝ նահատակ ի նոցանէ։

վշ հանգամանաց ազգի գողտրեալ Թոռ հակոյն, զոր գեղեցկի և փղջուացի և եթ անուանէ յայսմ վայրի բնաբան գրոց Թէքուռէց, պէտս անատոյգ զոյցդ յօգտ գնի առանդութիւնք հրելոց ի ձառ հակայնեն. պատճառս առեալ ի բանից անտի. ք. Թագաւ. ի ա. ձառ. Ի. ուր ակնարկին այլ ևս եղեալք նոր հանդիպ հատ փառ հարցն խրոնից. զորս ոչ նորին հասանաւորեալ յիշ բերել։ Այլ վ մեծութ հասակին գոյիսեան. զոր բնագիրն չափէ վեց կանգուն և Թաւ. Թագաւորանեն բէլէք լինել երբն երկոտասան առանչափ. ոչ զի համեմատիլ ի չափ բարձրութ երկուց առաքեալն հասակաց մարդկութեն։

տակ՝ն իմն կարծեաքն՝ և ձևով մարմնոյն այսպէս ցուցանել զինքն ամբարտաւանութիւն լի փքացեալ. և իբրև քամահանս արարեալ եբրայեցւոցն ազգի՝ ձանձրացեր, որպէս թէ նա միայն այդպէսք տուիչ յաղթութեանն, և ոչ այլ ոք։ Կայր այն էին, որպէս նչանակէր՝ պատրանքն կարծեաց տուտ վերբերութեանն։ Ապա զի այլ ումն դարձեալ նմին հակառակ, նոյն օրինակ նահատակ յարուցեալ յերջանիկ տեառնէն տոհմէ (8), տեսանէին զի համբառնայր հատուածեալ՝ ի գնդէն՝ մանուկ տիոք և չոյժ գեղեցիկ. և՝ ի վերոյ քարեձևութեանն զխնայն ծաղկեալ հնոյն առաքինութեանն. և զինեալ ընդդէմ այլազգեացն գնայր ախոյեան։ Կրկնացուցանելով զինքենէ՝ ի ձգրտահան կենդանագրութեանն՝ բերել ձև ոչ ևս զղինուորութենէ, այլ զհովուականն սովորութենէն. յորում և անցեալ՝ ի մէջ նշանակէ վաստակ լինելով ոչ՝ ի գէնս և յերկիր վարս առաւել՝ քան թէ ձմարիտ (9) նչանակօք հոյեցուածովք մարմնոյ, նոյն և տարածմամբ ձեռացն՝ ի վերին օգնականութենէն զոյս ցուցանէր, և չուածայինն նախախնամական զօրութիւնն։ Կրկնէ իսկոյն՝ ի տղայ միայն զպարտաւորութիւն աջոյ ձեռամբն առեալ, և մնալ ընդ անուրջ. նոյնպէս և ցուտ յահեկուստ բերել

(8) Երկու օրինակք՝ փոխ. յի՝ յիսրայէլեան տոհմէ։ Թէպէտ և տոհմ նշանակի մանուկ ասի լինել դաւթի՝ յորժամ եղ ախոյեան գեմ գողիաթու. և ոմանց վերստաւն՝ կամ և այլոց՝ քան հերկու առնոց, սակայն յայտ է թէ մեծուն մատանց մարմնոյն առաւելեալ քան զչափ ախոյն, ոչ գիտ լինել ըզմիջ՝ որով՝ ի չահ պատրաստ ձեռն ունի վարպետական հնարից ձեն առեալ, զոր ի՞նչ անելոյ ժուռն եթող՝ ի բաց, և զսովորական ձևն իւր հովուական սարուց անդրէն զգեցաւ։

(9) Օրինակ մի՝ ճշմրտ նահապետ նշ նշոյ։ Ասյս ձայն դաւթի (սակ ոսկեբերան՝ ի չառ ձ. գաւ՝՝. և սաւ՝՝.) տապատատ էարկ զբազ բարեան զոյն. քզի յառաջքան զձգել զքարն՝ ի զօրուն աղօթիկ ձեռնատուիս եղև. քզի և ոչ վայրապար սովորութ ար ձակեաց զքարն. այլ նախ ա ապտեալ, գոռ գաս՝ ի վերայ իմ ընծայ քով. իսկ ես գամ՝ ի վերայ քո յանուն աստ զօրուեց՝ զոր նախատեցեր այսօր, և այնպէս արձակեաց. և այս ձայն ոչ ձեռամբ առաքնորդեալ ուղղեաց՝ ի նա զքարն. այլ այս պակասէր զբարբարոսն, և խոցոտեաց զյանդգնութենէ հաւատակամարտին՝։

քնարելով ձեռին, երթայր զոզոցես մինչև ի հնդկաստան լինել, և անդուստ ի վեր առեալ ժողովէր ի մահսեան[10] զքարանցն ընկենելով զպատուհասոյնս։ Այս զի ի բազմացն ի ձեռն առեալ զողորկագոյնն և զբոլորակ, և որ ի ձայն խորտակումն հակառակմանսեան զոլ գլխոյ՝ դնէր ի պարտաւորկն. և ինքն ընկճեալ[11] իսոնարհէր յայնն յերելով ձեռն, և այնպէս ձգէր յարձակեալ ի դէմս թշնամուցն, մինչ զի հարեալ այնուհետև կշռակի[12] ընդ աչամէջն անցուցանէր, ջախջախել արկանէր ընդ սաղաւարտն և ընդ ձակատն ի ներս[13] յուղիչն. զոր և իսկոյն գիտացեալ լինէր, մուխն՝ ի ձայթմանէ ազդեցուցեալն՝ զօրութիւն յաղթուէ, և երկրորդին[14] լքուն և վայրաբերութեան պատանոյին։ Այս միանգամայն առ ձեռնպատրաստ իսկ՝ նորին հակառակամարտին զի նու հասանելով՝ ի վերայ արագասիցս և աներկբայաբար բառնալ զգլուխն համարձակ քաջութիւն, և անդրէն միւսանգամ յաղթող պարծանօք յիւրն հասանելոյ։

Յորմէ՝ ի վախճան դարձեալ այնուհետև այլազգեացն լինէր կռիւն, և՝ ի պարտութիւն մատնեալ՝ ի հեթրայականացն համագունդ յարուցեալոց՝ ի վերայ. և առ ոչնչացարեցն խուճապիւք լի, այնպէս կէսք վերջացեալք[15] ի վախճանեանն՝ սրոյ լինէին կուր։

(10) Երկու օրինակք՝ ի մահանն։
(11) Երկու օրինակք՝ ձնչեալ։ Զև պարտաձգութիւնն նկարագրի բառնելն, յորում բոլոր մարմին մարդոյ ոտիւք միայն ի գետին մնայ, ի նմանէ դառնալ բովանդակ ուժգնութիւնն։
(12) Օրինակ մի՝ ընդ աչքին։ Ի ոտորին մնան Հակառակն՝ ի մէջ երկուց յօնիցն՝ ի վեր աչաց. յոր խնամատուածեամբ գիտեաց գաւիթ ուղղել զպարտապարին՝ առ ի խորտակել և ցնդել զանօթ ուղղին, զորմէ կախեալ կան բովանդակ ոտիք և կենդանութիւն մարդոյ։
(13) Օրինակ մի՝ յուղէն։
(14) Երկու օրինակք՝ ըստ պարտնոյին։ Ոյ և իսկոյն գիտացեալ լինէր զօրութիւն գաւթի յերկուց այսոցիկ նշանաց. մի՝ ի հնչմանէ Հայթմանն ակառատակի գլխոյ հակայնն, և երկրորդ՝ թուլութիւն պարանոցին՝ ի վայր խոնարհանել գլխոյ նորա։
(15) Օրինակ մի՝ ի չոխոչենն։ Ոյ՝ և այնպէս կէսք՝ ինազանել կեաս ձեացեալք՝ ի փախուստն կերակուր սրոյ լինէին. իսկ այլքն յառաջ

կուր. և այլքն առաջի մինչև ցդրուն քաղաքացն երթային հալածեալք։ Այս անդ զօրին անքանիւ՝ զամանս ձերբակալս տարաբեալ սատակէին, և զմանս հանդերձ բազմամ աւարաւ գերիս առեալ՝ յիւրեանցն խաղաղութեանէին տանել քաղաքս, վայելել ամենապէսիցիկ բարեբախտութիւն։

Այս իմ ահա զայս ամենայն ի տեսանելն՝ սքանչացեալ բերկրեցայ հեշտութիւն լի, և զնոյնս գալձեալ ուրախացի համարեցայ և ձեզ պատմել։

( )էէ

քաղաք մինչև ցդրուն գետոյ և ակկարոնի հալածական անկանէին։ Ուր սակ յովսեպոս. եթէ յայնմ յարձակման սատակեցան

իսրայէլացիք՝ ի պատերազմունացուոց անոի իւրև երեսուն հազար, և կրկին ևս քան զնոյնս վիրաւորեցին ի նոցանէ։

(Գլուխ ։ Բ ։

Պատասխանութիւն (1) Վիշերամարտութիւն Դեդէոնի առ Մադիանացիսն ։

Դեդէոնի պատերազմական լուսազործութեանցն հանդամանքը, մանաւանդ գիշերամարտութեան՝ քաջապէս իսկ ծանուցանի ինձ և՝ ի լրոյ պատմութենէ անջինջ մատենագրութենն, որ համառօտաբար բացնիւ յայտնի (2) զնորայն կայուցանէ զդեղանակս երկին ըստ ամենայն ներգործութենէ մասանցն ։ Պայց և՛ առաւել՝ ի հաստատուն և ճշմարիտ տեսութենէ նկատելոյ զգրոյն՝ զոր տեսի (3) Ճշգրտագոյնս արուեստս կեալս ըստ բոլորի վերանն նմանութենի. և զնոյն արդէն փոյթ կալեալ զցոյց տեսական գործոյն, նոճագեղիկ և ձեղ պատմական բանիւս ։

Պանդի նախ անդէն (4) յիսկզբանն, որպէս եթէ անյաւի և անթիւ երևեր հասեալ խռնուն՝ ի վերոյ երկրին իսրայելացւոց յարուցմամբ բանակեալ բանակ հակառակորդաց, և ընդ նոսին մածելոցն անհամար բազմութեան ուղտերամակաց և այլոց խաշանց, որով չարաչարն ցուցանէին հարկանել նոքօք զանդ-

դաս-

(1) Յայս է՛ի գիրս դատաւորաց. դլխ. գիշերամարտութիւն դեդէոնի որդւոյ յովասու գաւրին նկի ընդէմ մադիանացւոց և այլոց ժողովրդոց յարուցելոց՝ ի վէր երբ բանեցուց. որ շարաչեալ արտասանութիւնք նկատելի յատակ կ՚ինայգ ։

(2) Երկու օրինակք՝ և զնոսայն ։ Յ՝ Թէպէտ գեդէոնի գիշերամարտութեան որպիսութիւն քաջ ծանուցեալ է ինձ՝ ի լրոյ հատուածոյն պատմութեան որ գրոց, որ համառօտիւ յայտնի առնէ զգործոցութիւնս նորին ըստ ամենայն մասանցն, սակայն և՝ ի վերոյ այսր ձեռն նաև յակնարկութեան պատկերի նորին զոր տեսի ըստ արուեստին ամենևին Ճշգրիտ ձեւացուցեալ բովանդակ հանգամանութեանցն, Ջանացայց և՛ս զնոյն տեսութիւն գործոյն պատմական բանիւ Ճառել և ձեզ ։

(3) Երկք օրինակք՝ Ճշմարտագոյն ։

(4) Երկք օրինակք՝ յոկիբանն ։ Դատաւորաց. ԺԸ. 2. 3 ։

պատանեաց նոյն։ Այլոյ նշանագիրն որ նշանակէր[5] յանուանէ էր ոչ միայն զմադիանացւոյն ահագին զօրութիւն, այլ և զամպարեկացւոյն՝ և զարևելեայցն եկելոց ազգաց յօգնականութիւն։ Նոյց ոմանց ահա զերկուցն լուեցից առել զկերպարանս զգեստուցն և զնոցա, և զվիոյն՝[6] զմադիանացւոյն ըստ հանդիպելոյն օրինակի սկսայց երդել անվայելչական պատմութիւնն։ Այք կարի յոյժ ժանգատեսիլ գունով՝ զմարդկայինն տեսակիս նմանութիւն սոակ գրիւ մարմնոյն մասանց և եթ ունէին. այլ այլով կազմածովքն՝ զնոցա կամ հանդերձիցն՝ մեծ մի ջոցաւ օտարակերպք էին ի բնաւ ազգաց։ Ասան զի ծածկոյթ զգեստուցն ի միջոյն և ի վայր սակաւ ծեալս ունէին բաւական համարեալ, այնքան միայն՝ մինչև զամբիոյն ծածկել անդամս. իսկ զպլշն ամենայն գրեթէ[7] ի բաց հոլանեցուցանէլով, և գոյն ի վերոյ զթիկամբք աղաբողոնս։ Այլ նա, և վարսք գլխոցն միշտ անյապաւելիք մնալով երկայնագոյնք էին, կախեալով ի վերջ կոյս զուսովքն մարմնոյ զօրէն կանանց սովորութիւն։ Այոյ ի վերոյ այսոցիկ նոքայն էին ոչ ունելով սպառազէնս ի գործ, և ոչ սայլաւարսս ի գլուխս, և ոչ սպառազէնս յոտս, և կամ զամբութիւնն զրահիցն. այլ փոխանակ առացելոյս՝ զաղեղնաւորութիւնն և զնիզակացն և զսուսերոյ և զսուգացն ընդ նոսին պատրաստութիւն. և որ ինչ սոցին նմանք փոքունք զինագործութիւնք բարձեալ բերէին։ Այս իսկոյն զոգ-

(5) Երկու օրինակք՝ յանուանէ։
(6) Զմադիանացւոյն։ Ըստ բազմոց հնախանդիր մատենագրոց՝ մադիանացոցն և արևելեայցն՝ որ են խանդելացիք սերձիք յաբրահամէ, նոյն ասին լինել որք յետոյ կոչեցան՝ ոտառազինութիւնք և աստանդական արուեստ։ զորոց զբարուն համեմատս առաջիկայիս նկարագրէ և ամենայն

նոսա մարկեզինոս։ Ի գիրքս Ժզ։
* Այս ազգ (ասէ) որոյ սկիզբն
, ձգի յաստուածս մինչև ցսահմանս
, Նեղոսի և քսերմայ, ամենից
, քանսն առ հասարակ պատերազ-
, մական են, կիսամերկ՝ նակա-
, բէն ատառատուկս զամենեցունց
, և եթ ծածկեալ *, ևն։
(7) Երկու օրինակք՝ գրէ ի բաց հո-
լանեցուցանելով։

գոգցես[3] ելեալ սիրելին իւր զմարախս բազմութիւն՝ հարկանել զերկիր թշնամեացն, և անխնայ ապականութիւն վարելոյ առ նոսա քանդելին Ճարակել անբանիւքն զանուսոյն բարութիւն, և զդեղեցկութիւն այգեացն և բուրաստանաց, և յոքունց համանման մրգաբեր ծառոց՝ ըստ սովորութեանն թշնամեաց խաղ բացուցանելոյ, որպէս թէ 'ի բաց[4] խլել յատակ ելին՝ նմանութիւն հրոյ բոցակիզեալ, կամ ելին և զչինուածս գեղոյն և քաղաքաց սպառել։

Նոյն[10] միտիգեւս այս այսպէս անցեալ զմէջ ունէր 'ի նոցանէքն ապականութիւնք, յայնժամ տեսանէր յարձակեալ 'ի վերայ նոցա[11] զօրէն իւր 'ի գիշերի և զդէդն իւրովք երեքարիւրով անզէն սպառազինութիւնս ելեալ, և գայլին լոկ պատերազմանման ունելով փող, և ընդ նմին ամանս խեցեղէնս, յորում ծածկեալ բերէին ջահս։ Այլ հասեալ մերձ 'ի բանակս թշնամեացն, անդէն վաղվաղակի յերիս առաջս բաժանէին՝ ըստ օրինի գեղեցիկն հրամանի. և շուրջ կացեալք իբրու ընդ նա նայելով՝ 'ինմին ժամու խորտակէին զամանան. և անձայպարեալք 'ի ձեռն առնուին յայնեակն զջահս,[12] և աջու ձեռամբ զպատերազմականն ունելով հարկանէին փող. և յանկարծօրէն խրախոյս բարձեալք նշանակէին մեծապէս աղաղակաւ ասելով զսուր ՚ին ասել և զեղ-

(8) Օրինակ մի՝ էնէաւ։ Ոմանք գոգ-ցես էջ։ Սովորութիւն կալեալ մագիստ-նացւոց՝ 'ինմին ձեւիւ, ոչ պատմել յովսեպոս՝ առ ըստ ամէն եղանելին կեղեքել զերկրին ինչացուոց, և պարապ ասելին 'ի ձեռնասելին ձեւիւ՝ զի վարել նոցա և յորդոր եղ զերկիրն՝ միւսանգամ գարձելին անդրէն 'ի վայելս վաստակոց եղ կելեացն. որով զամս հօմեն ասի հնձել ինչացուցն. և այնուհետեւ յոգիս ապաստան մի միայն ձեռայր նոյ յոյս ապրելութեան առ ձեզ։

(9) Օրինակ մի՝ 'ի բաց խուսել։

(10) Օրինակ մի՝ Հայն միտիգեւս։ Ի՝ միտիգեւս ըստ առասպելոցս՝ յոյս-պիսի հեղմունս պատատելոյ էին, և 'ի մէջն անդ գործոյն, յայնժամ տեսանէր, ևն։

(11) Օրինակ մի՝ զբդն։ Ի՝ իբրև 'ի մէջ գիշերի. զի 'ի բնագիրսն գտանեցաւ. Է. 19. ուր ասի, 'ի միջոցի գիշերոյ պահուն, ըստ սովորութեանն գլոց բաժանել գգիշերն յերիս պահս, յուցանէ՝ 'ի սկզբան երկրորդի պահուն, որ է յատակ քան զմէջ գիշերին։

(12) Երիք օրինակք՝ և ոչ։

դէմն։ Եւ զգացեալք զայսոսիկ նոցա, անհնարին երկիւղիւ խռնեալք ընդ միմեանս սաստիկ շփոթս կացուցանէին. և այնպէս առ ահի ածառաք բազ կութեանն անզգուշացեալք զմիմեանս սատակէին, մինչ զի ոմանք ընդ իւրեանցն իսկ եւանէին տուրս. և այլք՝ ի չոյժն փախստեանէ զմիմեամբք անկանելով սատկին, (13) դիակաւորք յերկիր դնէին։ Եւ զայն իմացեալ եբրայեցւոցն այնուհետեւ՝ ի քաջ զինս եանցն ընկենուին ջահս, և փոքելով ուժգին՝ մատուցեալ ձեռն՝ ի գործ արկանէին՝ ի նոսա նոցին զինուքն։

Եւ միտ եդեալ Հայկի, (14) զի աւելի ևս քաջ զինցայն յերեսաց հարուածս, ՚ի միայեալսն գեղծոյ եանն ցուցանէր զօրութիւն. որ զկիսոս սատսատս արկեալ անդէն ՚ի տեղւոջ սատակէին, և կիսոցն զհետ մտեալ զձանասպարհայն մաշէին վանեալ արտ. և զոմանս միանգամայն արտաքոյ իւրեանցն վանէին սահմանաց։ Եւ անդուստ ապա անդէն դարձեալք ձեւանային ընծայութիւն, հաւաքեալ զմեռեալսն և զաւար բանակին զձիշտսն անկէլոյ. և զայս արտրեալ նոքա յղփանային ոսկւով և արծաթով, և զանասունսն ընդոյ, այլ և խաշամբքն անգամ և զինուք։ Եւ զկնի ՚ի յերեսոյ (15) այսոցիկ ժողո-

(13) Իբրու օրինակ՝ դիակաւոր։
(14) Օրինակ մի՝ առաջին։ յո՛ զմոզ զայն զի աւելի էր հարուածն ՚ի մեռեալսն եղէզ. քան յորս ՚ի միայեալսն զեղծոյ անտի երեսեցաւ զկնի զդեղծոյն զօրութիւն, զոմանս սատսատս արկեալ, և՝ Արտ՝ վկայէ և յոմանս։ Տե՛ս։ Տյ՛։ գիրք Ը. գլ. ՇԼ։
* Եւ սակաւք այն էին (սուկ) որ
* ՚ի ճիշտսն անտի մեռան քան
* զգոյշս ոմք յերեսոյ, յոյժ այլ
* եայլուելք բարբառոյ նոցին ՚ի
* միմեանց. վն՛ որոյ շփոթեալք
* միմեանց՝ խռնեցան զինուք
* սատ՝ հանդիպակաւքն ՚ի ծըշ

ՀԱՄԱՐԻՑ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՍՐԲՈՅ ՄԱՇՏՈՑԻ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՍՐԲՈՅ ՄԱՇՏՈՑԻ

ժողովեալք ի մի վայր վայելչականապոյնք սկսեալ պարելին զյաղթութեցն պարս զոհացողական ձայնելիք . և եդեալ նուիրելին զպարծանս նահատակութեցն , ոչ զինուց և զօրութեց , այլ միայն անդադար բարեբանելով զյաղթող ձեռնին ածային զօրութեանցն :

Այս զայս տեսանելով իմ զնորաստեղծ ի կենդանի նպատութենն զգործեալ զիշխերամարտութիւնս , և ընդ նոյն կարի յոյժ զարմացեալ , հարկեցայ և ձեզ պատմական բանիւ երգել զյեղանակս իրին . զի ուրախակից միանդամայն և պատմող խմբումն լիներ նիցիք զուարճութեանց :

( )րէ

յաղթութէ գոհացողականբանիւք յորում ոչ զինուց և զօրութեց , այլ միայն յաղթող ձեռնին ածային զօրութեանցն ընծայելին զյաղթականին անդադար բարեբանելով զինա :

(Օրինակ. Ե։)

Ա՛ստուածանութիւն (1) Աղօթ։

Աղօթարկանիս իրի ախորժակ յոյժ փութայ ընդ վայելուչ հանդիսիցն նահատակութիւն միշտ՝ ի յեղբիս յայսոսիկ քաժանեալ գոյացութիւնս քնաւութակահանապէս կատարել. ՝ի ցամաքայինս, և յօդս դնացս, և՝ի ջրային լուղակս։ որոց սկիզբն են երկոքանչիւրոցն՝ օդայնոց և ջրայնոց՝ հնարիցն և էթխմաստութէ, և զանազան հմտութիւն մեքենաւորգործուածոցն։ Ա՛ստ (2) ցամաքայնոցն՝ ոչ այսց միայն, այլ

(1) Աղօթութիւն կամ արուեստական հնարաւոր գործիւք ըմբռնելոյ գիւղի կենդանիս խնդրանէ առնոյ աղօթութիւն գոլով սիրական մարդոյն՝ ՝ի գաղման պիտոյից նորոց, որան էրէոց ՝ի լերինս և յանապատախիտ վայրս, (որոյ օրուանս ասեն ինն յաւուրկ՝ յօրինակ առաջի դնի առաւօտ,) առ առկառակառս և սէտարան հանդիսական ձևացաւ մարդկան, առաւելապէս յանձնախել ՝ի հնուէն անդ առ իշխանաղաւնս. ոմք է սէտանել ՝ի պէրս նախնի վիպասանից, ընդորս և ՝ի պատմութէ հայոց ամին իսկ քերթողահօրս յովհաննէ։ Եւ այն՝ արդարև բոց ՝ի գրօսանսոց գուարճանալ՝ և վն պատերազմանս կան կրթութէց առաւելապէս նպաստս լինելոյ. քանս այնմ պատառն յոյ օրինաց. բան է. " Պարտ է օրինադրին և գովել և պարտաւոր զրուցագրութին՝ ՝ի գործ արկել ՝ի հրաշանգս Ձգանց և վաստակոց երխտասարդութէ. որպէս զի զորոց գինքնին լաւագոյնս յարդարել՝ գովել, և զընդհակառակն՝ պարսաւել ". Եւ արիստիդէս ՝ի Նոսն աթէնացոյ. " Պատերազմական (ասէ) արուեստութին է մանն, մանաւանդ լեռնի պատկեր՝ որպարզութէ մարդկան ". Վասն որոյ և ոչ ոչ ոչ մանաւանդ արձանագրելոյն զգնի զհանգամանաց ազգի ազգի անուանից պարսգութէ. յորս երեւելի է քննութեամբ աթենացոյ, և զինի նորս ոչխարնոսն անապրատացոյ՝ ասանաւորապէս գրեալ, զոր նոքիրեաց անուանելոսն կարակալայ կայսեր, փոխարէն պարգև ընկալել ՝ի նմանէ խրատանելոյ ասէ ոչ գահկան մի. յորմէ և նեբրհան քերթողութիւնք նորին զրուցոյ՝ ոչ փոյթ անուանեցան։

(2) Երկու օրինակ՝ Բայց և ցամ՝։ Յերից առաւ գլխաւոր տեսակաց պարսգութէ ցամաքայինն և ջրային նագրել էր և առ լսակեգեմոնացիս ՝ի հրահանգան մանկութէ՝ յորում առաւելապէս վերամբարձ մարդկոյ նոքա ՝ի փորձ զինուորական Ձգանց, քան օդայինն և

այլ և հաւատակոցն ուժով բերել [3] օգնականութեան. զի յամենուստ անպարտելի մնալով՝ յառաջադէմ գումարեցին, որպէս առացի առնել [4] լիով գեղեցկիկս ախորժակ զիւրն տարցի յաղթանակ օգտակարութեան։ Որում արդէն և ես հանդիպեալ սքանչելի իրապուծութեամբ՝ զոճառնացեալ լինիմ, ոչ այնքան ՚ի զրուցատրութենէն լոյ, որչափ յականատեսն դալ հաւաստութենէ. զոր չշմարտապէս այժմ բերեալ յանդիման քանիւ ՚ի բարեմիտս եղից լսողաց, որպէս կինձն երևեցաւ։

Պանդի յառաւօտին ժամու այն ինչ ՚ի ծագել լուսոյն գնալով ես արտաքս ընդ դուռն քնակութեանս, տեսանէի ելեալս ՚ի քաղաքէս անբաւ բազմութիւն մարդկան, իբրու յոյժ խռնելոց ՚ի միասին. ընդ որ յաւէտ զարմանայի, ոչ միայն ընդ միաբանականն չոլ, այլ և ընդ գեղեցիկ յօրինմունս կազմութեանն շուրջ [5] խմբեցելոյ, մանաւանդ ընդ ձիականն և հետևակ զօրութիւնն։ Որ զի ամենք ՚ինոցանէ տիգաւորք էին, և սրբինաւորք, և ամենք աղեղնաւորք։ Էս այլ ինդ էր իմանալ զարձեալ, զի կէսքն բազձեալ ունէին թափարդս և արուգաղս, և այլք լծձեալ ունէին [6] ձգեալ զբազմութիւն շանցն գնացեալ տանէին. և այնպէս զոգ ցես ՚ի Հանապատհորդելն իբրու ուրախալիցք իմն էին, և յարմարականն ձևով համբուրեալք զկորին խառազութիւն։ Այս խոյն երիտասին գիմեալք՝ առաջնորդելով ՚ի գլխաւորագունդ ունէին, և հասանէին մեծապէս պատրաստութիւն ՚ի տեղի ինչ անտառախիտ և յոյժ գեղուղիշ. յորում բոլոր անթիւ էին երիտոյ՝ դադարեալ յիւրաքանչիւր ամրութիւն. զորոյ հասկնէն գումարեալ ժողովք որատրացն անցեալ կային այնուհետև։

Այս

(3) Օրինակ մի՝ յօշնականութիւն։

(4) Երկու օրի՞. անչէալ լինելով։
(5) Երկու օրինակք՝ խմբելոյ։
(6) Ոմն օրինակն՝ գլեալ։ և այլ՝ գլեալն գլեալն։

Զբայինն, որք մանաւանդ բերին ՚ի զբօսանս հրճուանաց, որպէս ցուցանէ քաննութիւնս։

Եւ նախ յառաջնում նոճադին ամենեքեան զլռութիւն սկսեալ ցոյնքան ոչ հանիւին (7) խոշիւն, մինչև շուրջ (8) պարսպակեալ Թոկարդեօքն և սառակաւկան խմբիւքն, և այլով հնարաւոր գործեօքն զբռնադանդն արդելոյին վայր, իբրու անխրատաւեալս գործելով։ Եւ յայնժամ վառահայեակք ապա միւթաքանչիւր (9) նախպատուհութեան, յանկարծօրէն առհասարակ զաղաղակ հարեալք յորդատոյն գոչմամբ ձայնիւն հանիւին, և յերկրէն անգամ առ՝ի լրնդառաւումն երկիւղի (10) անձեռնմխելիցն առնել. յորոց և նոքա յոյժ խուճապեալք անդին՝ի փախուստ դառնային. և պառակտեալք այսր անդր հարթուղիսն անհետացուելիք լինէին, ոչ ուրեք երևեալ՝ զուղելոյն, և սաքրելով՝ի մէջ խառացեալն անառաւ։ (11) յոյս ապատանեակք և նոքա յորձակիւին՝ի նեղրա՝ հետաւարեալ (12) զառապականեացն հոյլս։

(7) Իրիք օրինակք՝ խաչիւն։ Ոչ՝ և զառաջինն հանդարտութիւ և լռութիւ վարելով առանց ձիկ հանելոյ գործելին՝ մինչև շուրջանակի պատեցեն Թոկարդեօք, և զիւրաքանչիւրսն զրահաւոր չանցն կարգեալ պատրաստեցեն. առ՝ի յայսպիսեօք և այլովք ևս հնարաւոր գործելոք անխրատեալն գործել զբռնադանդակ վայրն արդելուլ զիսխուստ դրուցն։ Եւ յետ այնորիկ ապա վառահայեակք յիւրաքանչիւր։

(8) Օրինակ մի՝ պոչիւնելով։ Եւ զառախոն։ Աստանօր՝ի գէպ երևեցցաւ մեզ զդառաւխոն խոտիւն՝ ըստ որում ասացաք՝ի մերս բարբառ՝ի պարսկականէն, խնամով փնտիկ խոտի որոշական չանց. ոմն և զայն ազամ. եր՞. ձէ՞. ի՞ամ։ առնել զրուց ամ զօրացն՝ ազեալ գնալ կուտակ զպատականն։ Որ և առ եղիչէի՝ի նոյն խնամս գրի բառիկ. յառելն. եր՞. 207։

(9) Իրիս օրինակք՝ նախապատուհութիւն։

(10) Օրինակ մի՝ անձեռնխելիցն։ Ոչ՝ յոյժ գրի ազդակ անոր երկիւղ՝ի վեր շուռանալ՝ի յերկիր նաև բռնելով՝ի ոմն անձեռնընդդել կիս վայրենի կենդանեաց։

(11) Օրինակ մի՝ յոյս։ Աստէն ապատանելոյն ըստ եգեալ կերպագրութեամբ պատշաճեալ որոշեցաք մարթի ևս վերադարձիլ գաղանացս, այսպես ընթերցել։ Եւ սաքրելով՝ի մէջ խառացեալն անառաւ ապատանելով՝ի նոսոն. այնու հետև և նոքին որոշեցքն յորձակիւին՝ի նեղրա՝ արձակել զհետ նոյ զրուցս կան շանցն հոյլս։ Շանցն գործածուն ասէ փեխդեօս. գիրք. ի. հոմեր՞. հն՞. գլ. ի. այնպան կարևոր էին յորոշեցեալ՝ի մէջ, մինչև որոշեցեալն գիսոսիւն ստ հեղլիք նայիս ձայնս ոչ ոչ գիսոսիւ. այս է՝ շնածուիմ կոչեցաւ։

(12) Օրինակ մի՝ զառապանեացն։

Յաղագս որոյ և վարեալքն իսկ և իսկոյն ի լծոզա-
ցուցանելն անթաքուստ յուզմամբ երեալ ի վէր
միւսանգամ սուր դնացս (13) ուղիղն փախչելին յիւ-
րաքանչիւր դարանիցն. և կարծիս տալին բոլորե-
ցուն միանգամայն զանհասուելիք ընթացիկին։ Ուակ
նոցա ամենեցուն նայեալ յոյն՝ աչառարեալք հա-
մանգամայն ի մէջ վարեցեալ անդր անկանելին
ցուցանել զքաջութեան լաստ անյաղթելն կարի, մանա-
ւանդ թէ աւելի ևս քան զկարն հետամուտ լինելովն
թուէր երապուելին. և ի յառաջանալոյն ոմն քան
զոմի, և սակս յիլ և երան առնելոյ ի զարմացման
եղեալ՝ ոչ կարէր զբոլանդակն պարսպիտել զառա-
ւելութիւն նահատակութեանն։ Այլ միայն զձիոյն
արագութիւն քան զմարդկանն յառաջել, և զշանայն
քան զձիոյն, և զերկոքումբք՝ զնեռաձգութեանն
թեւանալ։ Ընդոլ զյաղթանակ (14) աղինեցուցո-
ծութեանն ի վայրն (15) ընկենելոյ զանբաւս յիրեցոյն
զանապատն և սկսապէս սաստակմամբք։ Ա սան զի զո-
մանս ի նոցանէ (16) կարելիքեր առնելով, և զայլս այ-
լովք հանդերձ կուր առաջի ամենեցուն արկանելով՝
վանդելին գրեթէ մինչև խոպառ իսկ։ Ակայն և
նոճազքն ինացելոյն երթեալք հարկանելին յան-
կարծապէս յերապատն, և անդուստ հարթուց-
եալքն ի թակարդան շաղելին՝ յոյժ անզերծանելիք
ինալով։

Նը

(13) Երկու օրինակք՝ առնելով. և այլ՝ առնէին ֆոխչէով։
(14) Երկք օրինակք՝ աղէ նէրգոբ-ծուէն։ Նման ի նոցանէ կարելիքեր առնելով, և զայլս այլովք հանդերձ կուր առաջի ամենեցուն արկանելով՝ վանդելին գրեթէ մինչև խոպառ իսկ։ Ակայն և նոճազքն ինացելոյն երթեալք հարկանելին յանկարծապէս յերապատն, և անդուստ հարթուցեալքն ի թակարդան շաղելին՝ յոյժ անզերծանելիք ինալով։
(15) Հին օրինակն՝ ընկենել։
(16) Երկու օրինակք՝ խուճ վէր։

Եւ ՚ի վերայ [17] այսոցիկ ամենեցուն վաղվաղակի հասեալոց՝ լցեալ կատարէր յամբառնելն զամենեսեան նմանապէս հանդէս ոտտորդական գործոյն հանդերձ զուարճալւոյ խնդութեբ։ Իսկ [18] ապա ժողովեալ ՚ի մի վայր՝ պարէին պատս յաղթող քաջութեբ, և կացուցանէին երդս նուճապատւոր ձայնիւ, և կատարելով զայն՝ մատուցեալ բաժանէին, զուարթապէս ցուցանելով զձև արդարութեբ։ Եւ զհայցողէ լինելով նեղով զոյ անցեալբ գնային ՚ի բաց՝ բերկրեալբ ոտիկս ասացի, ոչ վասն հարկաւորացն և ՚ի թէ կեղծ և կամ բարի կեղծ [19] բազմասեռութեբ, այլ զի յամենուստ զմեծ յաղթանակ գոլութեանցն երբ թեալ տանէին։

Ո՛ որ ստուգապէս ուշադրութեբ զոյս ամենայն տեսանելով իմ գեղեցիկ տեսութեբ, զնոյն [20] և արժանաւորապէս խորհեցայ՝ երբու ոչ ևս խոսել և թաքուցանել. այլ յայտնի պատմութեբ և ձեզ վերապրեցի գովականն բանիւ. զի միշտ վայելչակից ինձ եղեալ [21] գտանիցիք, և սիրոյբ զեկուցման գոլոր պարտութեբ բարւոյ։

Գրէ

միայն վն ոտտորդ զհարկաւորս կեղծ, և կի բարւոբ կեղծ՝ պէս տեսակաբ կենդանեաց ձև խանալով, այլ և զի յայնցնց առնուն զմեծ յաղթանակ գոլուեց։

(20) Երկու օրինակբ՝ և արձանագրեցի։

(21) Երեք օրինակբ՝ գտանիցէ։ Ի՝ այլ զի և գոբ միանգամայն ընդ ինձ վայելողբ լինիցիք, և յօժարամիտբ յիմանալ զլցեալն ամենայն բարութեբ։

անդրէն՝ անզլծանելի ըմբռնելին ՚ի Թագարդան։

(17) Երկու օրինակբ՝ այսոցիկ։ Ի՝ եւ վն այսոցիկ ամեն ՚ի գլուխ եւ ելանելոյ՝ ըմբռնելով զամեն առհասարակ, լցեալ կատարէր հանդէս ոտտորդական գործոյն՝ հանդերձ, ևն։

(18) Երեք օրինակբ՝ ձաղվէսց ապա։

(19) Օրինակ մի՝ բազմաբեռութեբ։ Թերևս՝ բազմաբեռութեբ։ Ի՝ ոչ

( ) Գլուխ · Ը :

Ա. Թագաւորութեան (1) Խուրաստանն :

Ոյժ փառաւորագոյն աջողութիւք, և միշտ նոր բարբառ զարմանալեօք առաջնոյ մարդոյն նահապետին ազատոյ՝ Թէպէտ և շնորհեցան կէսքանք կենցաղոյս կատարելագոյն բարեօք առատեալ, և շահելով յաւերտեան կոչմանց զանձառելի փառացն ընդունելութեան, և յաւէտ երանութիւք պատուհեցաւ առակայն գլուխ և ծայր էրջանկութեանն (2) գրաւոխն էին (3) վայելք : Այսու ևս զինչ ինչ ես, և կամ մեծաց գովութեանց արժանաւոր բերոյ, քան Թէ որ յիւրոցայնոց աջոյն մշակեաց խնամոց փոխիւթեանն կոչմամբ ցանկալի անհատութիւնն : Այդ երեք այս ոյսպիսի Չքնաղութիւք լի հանապազ և՝ ի ոչ ինչ լինելութեանն (4) երկեալ վհայէ, առա յիրաւի ուրեմն և ար-

(1) Օրինակ մի՝ Բարբառոյն : Բարբառոյ առաջնոյ առնէ լինելի՝ ոչ միայն փոխանակ ծագելոցայ, այլ առաջարանեալ նորին յայտառնել · այլ ընդարձակագոյն տիպիկ արարածին կամ միջակէտ երկրին · որ զարգացեալն է զնաւարնայն ծագելոցն՝ և միանգամայն բառոյ բանջարոյ և ծառոյ՝ առաջեալ ի վաստկս Ջուրց :

(2) Երկրորդ օրինակք՝ գրաւոխն :

(3) Օրինակ մի՝ Հայրէ հայելէ :

(4) Օրինակ մի՝ գնեաւ : Ծանեայ զ. 8. Ա- գնելոյ ասի զերծելոյն յերկինս ընդ արեգակն . . . և առաջի ասի զմարդն զոր արար, նախ զնա ի երեսից իւրոց : Այլ առ ոսկերբերան · Ձնաւ. Ժէ. "Ձեռանէս եղեալ արդան պատուհասի ։ ես ամենեցուն եղեալ գրաւական ։ Ձնել զնա : Ձնել ի առաջեալ զ- զնա արտաքոյ գրաւոխն՝ առ-

Ի-Ն

· ժամայն մեռանիլ անգթ · զի
· յիւրոց անուն ՝ ի ծանեալութիւն
· բարեբարուն խոյզ առաջնոյ
· գնացէ նմա՝ , և պատասխան եղեալ
· քանիցն մեծարեցան ՝ ի մեռա-
· նել զնա ՝ ի գրաւոխն · · նոյն
· զնդն ոչ պատչէս խնամոյ , ոչ Թէ
· պատուիրեաց զի անգ բնակեա-
· ցէ · ոչ զի և անասունն և բնա-
· կութիւն մեծարեալ զամբարձացուսցէ
· զնա , և յորդորեսցէ ՝ ի շնորհս
· կալու Թէ , ՝ ի միտ առեալ եղեալ
· արշաւ երախտիս ընկերացուն՝ զի
· և բարեբարել ինչ նմա՝ : Ա-
անգ · Ձնաւ. Ժէ. " Ձինչ ինչ առա-
· ապաչէս" գ-ի-բագոյն քան զոյս
· պատուհասեան , և մեծ քան զոյն
· պատիժ · շնորհէր նմա կեալ ՝ ի
· գրաւոխն , երեսէ՛ երեսից գեղեց-
· կութիւն զմարդոյն , և անասուն

Ի-Ն B b

արդէն խակ պաշտպանեալք ամանք (5) առաստաքէր և
յաւէտ հնոյժալից բուրաստանացն շահաւէտ առեղ-
ծեաքն Ծանիկին հիւալ՝ի մէջ բարեբախտութիւն, և
յանկարծա բերկրանաց զուարձութիւն։

Ես որոց և ես փոքր ինչ քան զընակութիւնս վայր
յառաջ մատուցեալ՝ առեի առղի ինչ արդաւանդա-
հող և բարդոսիին յանհարթ խոչորութիւնն առնելով
՚ի յարդարութիւն, առ՚ի զուգաբար (6) բաժանել ընդ
ինքն զջրաբաշխութիւնն ծաւալութիւն արդարակ հար-
թութեան։ և պարարտութիւնն գալձեալ անխափան
հասուցանել (7) զբերկնաւորութիւնն յարդարութիւն։
յորմէ և՚ինոնա էին անկեալ ուռասակք բաղմաւորա-
կան օգտապուներից անկոց։ Ցի՛ նա, զայնր վայելչա-
կան վայրն դիտէի, զի շուրջ զարտաքնոյն կողմանէ
պարսպակեալ ունէր պարտապանն կաղմութիւն ամրու-
թիւն՚ի խիտ և՚ի խոյոտող մայուռաւտ փշոց։ որովք
միայն ահաւոր ուռելեամբքն բուսական լինել զայր
հուրեղութեանեալ երկիւղիւ ոչ միայն զգրժող կին
դանեան զգաս զգաղանացն արգելով՝ և զյարձա-
կութիւն այլոյն ամենեցուն, այլ և զնոցին նմանոգս
ջրատաւրերս ոտանս մարդիկ՝ խոափանելով կարձելն
՚ի չարաչարն օգտելոյ զբոլմնդակութիւն բարեացն։
Ես որս (8) որմ և երկրորդ գոան երևեր կարգեալ
յարմարակաց յօրինուածով՝ զայնպիսիս (9) ունել
ծառան՚ի փոյթսին, որք թէ և հեռի՚ի սարգաբերու-
թենն շահիլ գային. բայց առ յոյժ ուղղաձիգ բարձ-
րու-

(5) Օրինակ մի՝ առաքբեր և յաւելու
պեսզ ընդ"։ յն՝ առա յիրաւի տե-
ակը կի՝ բնակիչք գեղեցիկ բու-
բաստանացն՝ Ծանոյնին կնաւ՚ի
բարեբախտութիւն, ևն։
(6) Ընդ օրինակն՝ բաժանել։
(7) Օրինակ մի՝ զբերկնաբերութիւն ար-
գարութիւն։
(8) Օրինակ մի՝ ըսա արամ է։ յն՝
զինն որոյ, կամ յետ որոյ։
(9) Երեք օրինակ՝ առնել։

* զուարձանալ, և վայելչանալ
* մեծապէս հեշտանալ։ Յորմէնոյն
* առաքէն՝ եմէ քանի բերկրալի
* է առաւանել զծառս պտղովք
* Ծանեցուցանել, զվայելչութիւն
* երկին երկին ծաղկանց և ազգի
* ազգի խառոց։ զվարդագեղու-
* Ճի առաքելոյ, և զայլն զորս
* միանգամ՚ի դէպ է խնամել՚ի
* դրախտի, և՚ի դրախտին ասեն
* կենաց յայ "։

բուլթեցն՝ և ողորկատարը քնուլթէն և առոյգուէն, դիւրայարմարը մատուցանելոյ ՚ի պետս շինողացն փուլթոյ էին տունկք (10) ոխեացն և կաղամախեացն՝ և հաւասարուց նոցունց ցուցելոց։ Զայլ անդ էր ուեսանել սակաւ ինչ ՚ի ներքսագոյն քան զասացեալսն զկարմիր յոյժ դղեղեցկատեսականն (11) պարզ պայեալ զբազմութիւն պտղաբերացն՝ զնանեխեաց և զխնձորեաց, և որքան միանգամ ազդակիցն այնոցիկ բնաւորեցան ընծայել զբերս. և զոմանսն համ՚ուրք և գունով՝ էրթալ միտն ՚ի հեշտասիրի Հաշակմանն շայեկանութիւն, և միւսոցին՝ անցուցանել ՚ի զգայուն թիւնն բերկրութիւնս։

Այլ առ այսոքիւք մատուցանելն ինձ հանդիպումն նորոգաձոյ (12) երեւութի՝ արուճեսուաւոր ինն էր կրպակօծութիւք (13) երկայնաձիգ. եւրզմունք քարու-

նոյ

(10) Օրինակ մի՝ ոչխաց ։ և այլ՝ ոչխաց ։ Զոմանսն համեմատեալ ոմանք հելլենական անուամբն օ-φιοστάφυλλον։ ոφիոստաφիլէ. ասեն նեղելն փիճակ կապարի ։ թերեւս իսնատատարիչ ՚ի բանէ անուն ոչխ նշոյլ։ գիրք։ ժէ։ գլ։ լէ։ ուր առէ զկապարէ, եթէ ոմանք կոչեն զսա և ոφիոստաφիլէն. այլ է՝ սխալեալք ։ Բայց յառաջիկոյ նկարագրութեանն ոխեացն յայտնապէս ասեալ եթէ ոչինչ նմանութիւն է նոքա ընդ կապարոյ, զի սա ունի զկաղամախին ասէ լինել ուղղակիս բարձրութեամբ՝ կարճրանալեաթ, որով ՚ի պետս շինուածոց յարմարէր, և պտղոյնն անպիտան ՚ի հաշակումն։ ուր կապարին է թուփ մացառուտ ՚ի չերմկոյքն ապատաժառուտ բուսեալ, և պտուղ նր ոչինչ յօրինեալ բերի ՚ի համեմն կերակրոց, ոչ ՚ի նախնեաց անուն դրեր և գիտակարծիցն. գիրք։ ըէ։ գլ։ մբ ։ Իսկ եթէ ոխին՝ միանգամ և եթէ հանգիստ զատ ՚ի տեսակաց ծառոց գիրս յայս՝ զորն ՚ի տեսակաց ծառոց ոխոյ ոչ պատշաճ նշանակիցէ, առ այժմ չունիմ առել տուրգութիւն ։

(11) Օրինակ մի՝ պարագոյնս։ և այլ՝ պարոյնս։

(12) Երկու օրինակք՝ նորափոյ ։

(13) Երկու օրինակք՝ էդիւսիի ։

հակայն ընդ գերակայ ծոյլս ծառայն չարասիրս նեալք. այլ զբեթէ անտրիւր յիրերայ և անբաժանելի թուէր յանկուածիւն զիմաւոսիքք ոգևանելն խառնուածոյն, և միայն զիտելի էլ զանազանութեն ի բնութենէն։ Օ՛ կին այսոցիկ ամենեցուն ծանօթացնոյր զոգեբս պատշաճագոյն չափով և ուղղակի հշռութեբ ածուսուեալ միջոցն՝ յաղագս քաջառուածոյ զարգացման պիտանացու բանիցարացն լինելոյ ի՛նոսա, և անուշահոտ և պայծառաւզարդ ծաղկաց առնելման։ Օ՛ այս յանգանէի սքանչելի գերելոյ հուեբ վայելչացեալ զիայրն. ուստի զուգախառոյց հառատակութեամբ նոյնպես կրկնակի (14) սիրտանբ խրախանիս զոհարերութեբ յառաջանալոյն ընծայել՝ բարուն հեշտալի հոտոտելոյ, և վայելել գերզեկայուսութեբ՝ զոհարձայնութեն սեռանելոյ։

Ո՛չ նա, ու քան զիմի (15) հրաշափառ սեղանոյն պայծառացուցանայր զոհարձացեալ լցեալ ցանկալի բարութբ, ցուցանել իբրու թէ զարձեալ ի՛նմին լսելի եղեալ և սղգի սղգի նոհատուսոյ հնչմանցն քաղցրացեալ հուեբ, յոյժ հեշտուբ ուրախացուցանելով զլսելիս, (16) ի տարմանարին խոնարհութբ շուրջ խմբեցեալ՝ ի բազմաւօրհնեան ծագնոցն երամոյ. այլ մի բան միոջէ երբեմն առանձնական և երբեմն խառն ձայնակցութբ բերելով մատուցանելին նոհատս երգոց։ Ամենք բնաւորականք յիրերացոյ երգեցողք երաժշտականուբն, և կենաց՝ ի թեթեւաշարժ ծառեցոյն՝ հանելին օրինակ նմն հեշտալուր բարբառոյ։

Նայց

(14) Օրինակ մի՝ սխալանօք։

(15) Օրինակ մի՝ հրաշափառագին։ Եւ՝ նաև այն՝ ի վեր առացել հրաշատուս պայծառութեբ առեալոյն՝ յաւելցայ միւս ևս զոհարձութեբ լցեալ ցանկալի բարութբ. զի ծառեբ ևս լսելի լինելին անգէն և սղգի սղգի եղանակաւոր հընչմանց քաղցրացեալոյ հուեբ։

(16) Ունի օրինակն՝ ի պարամբարն։ Եւ՝ խառն բազմութբ։

վերոյ. գիրք Ջ. օրի. ի. գլ. Ե. երբորդն է՝ որ ընդ բարձրագրեալ ծառս կապեալ առնէ ընդերկայն բան բարձրութեան ծայրից ծառոյն. և առաս հնոգ սերտակից առացան առ մեզ՝ բաղառեալ. որ սկիզբ և առ հեղինակն անդրանիկ անուանեալ յոյնքրիստոնեից ձոհաձեռքն ապոլինարեան։

Նայց ևս մեծաց գործոյ գործակալեաց արժանի քան զամենայն անդէն զոյն էր առեանել՝ [17] զհասարակաւոր յօրդորուածն աշխատասիրաբար երկրագործին, ընդ նովին և զշարժուածն վտակախառազաց և յորդառատ ջուրցն. զորոց չհմտացատիս և ոչ կարիդ ընտրել զառատաբերութիւնն այնուհետև. զառիպ այսր անդր ըզշուրթսափել միշակին, և կամ զյաւէտախառազայ ջրոյն հոսանսայ [18]. զի աշխոյժ ժրութիւբ գոգիկս՝ և քաղցրատպոյն յատոյ բաժանել ըստ իւրաքանչիւր ուրուք ընդ ձեռամբն եղելոց գործոյ ցարգացման ։ Այլ ոչ սայլ պերասանիկ քան զջրոյն յատաջադիմ խոտոյ մուծս զնուրսլ անդանդաղ [19] յօժարմտութիւբն. այլ որպէս զուրբնութեաց լինելով միշտ անպիսաս ամենասէր գիւղիկն պահեալ նախախնամեր ոռոգանելով վայր ։ Օ որ և իմ ահա այսմ ամենայնի մի ըստ միոջէ գիւղուցելոյ բարեբաս ունակութեցն չնորհալիցն տեղոյ ընդ հանդիսելն, լցոյ քաջահաճոյ [20] խրնդ գամառաբ. և զոյն կարպատաւոր վարիսոյ երկրորդել և առաջի ձերոյ ըսեբութիբ. որպէս զի լինիցիք զուարճակիցք պատշաճապոյն և դուք իմում զարմանալի առաքութեցս ։

Ծրէ

(17) Օրինակ մի ընտրական առաջ ։ և այլ չորեքտասն ։ Թերևս՝ հասարակ ինչն առանձնաբ յուցանել զառաքերութիւն փութոյ երկուց կողմանց՝ ի վերայ միմեանց, զոր ի ոամիկ բարբառ յատկապէս կոչեն՝ եռրեն ։

(18) Զորք օրինակք՝ հասանիդ ։

(19) Երկու օրինակք՝ չօժարամտութիբ ։ Ոչ՝ և ոչ ներելը յատաջադիմ խաղացման ջրոյն՝ դերասանին գիւղ քան զանդադաղ փոյթ խըզնամոյ իւրոյ ։

(20) Հին օրինակն՝ խնդութիբ ։

Օրինակ Է։

Ընտասանութիւն (1) Յաւահանգստի։

Եւ քաղաքացն (2) ոմանք թէպէտ և միջերկրայք են, և ըստ երևելութեանն կարծիցին միշտ ի քաջ վայելչութեանն բարիս յաւէտ յղփանալ, որպէս յարմարագոյն բանիւք. սակայն ձշմարտութիւնք ոչ այնպէս արդարև բարեբախտութիւնք փառս ի նոցանէ կարել (3) ցուցանել ի յաւետնուստ՝ իբրու զմեծ և դեր ի վերոյ յորդառատ մեծութենան, որք քնաքեաւ գեղեցկօրէն ուժով ի ծովէզերեան իւրեանք քաղաք ի մէջ անսուխ ամրացեալ խաղաղութիւն. և առաւել ևս անհամեմատելի երջանկութիւն զայնոցիկ համարել, ուր յարացեալ ինոսին և նաւահանգստեան իւրեանց մեծասպատիճ շքեղութիւնք։ Այլ նա, դարձեալ և որ ինոսա զհիրական գովութիւնն յօրինակ քերել պարծանս ընդրկի՝ յաւէտ բնականն է հազմութիւն և ինքնին նաւահանգիստ, քան զայն որ յարուեստին և ի հնարաւոր ինչ ի մարդկանէ որ սոցեալ (4) յարուցեալ կանգնեցին՝ համանուն ունելով կոչումն։ Այսան զի նա քան զնա այնչափ զօրանայ զանապատութիւնք պատուհասականութիւնն, որչափ բնական իրք քան զմարդկայինս առաւելուն աստ։

Նայն հաստատուն և անսխալ յարգանօք։

Յոր ահա և ես փոքր ինչ անցանելով ըստ քաղաքս ի

(1) Ընտրեալն նաւահանգստի բազդատութիւն անգամանի ասի և ի վերոյ գլուխ Ե. օրինակ Ը։ Ընդ որս անդամոյ պատճառաւ նաւահանգամ յորմակի ձգի բանն ի վերս նաւակուռն, այսպէս և յաւահանգիստ հանգերձ նաւահանգամբ նկարագրի և ծովեզերեայ

քաղաք՝ գիմաբաժանել միջերկրեայ, կամ ի միջոցս ցամաքի հառուցեալ քաղաքի։

(2) Օրինակ մի՝ Եղեմ ամէն։

(3) Օրինակ մի՝ ցուցանել է ի յառ։

(4) Օրինակ մի՝ ուղղեալ։ Յ՛ որ ի հնարաւոր ձարտարութենէ մարդկան՝ ազգեցուածիւ ի մէջ ծովու

՚ի ծովեղեր կողմն, տեսի յարուցեալս յերկրէ (5) եւ
հաքանչելոս ոմանս զուգահասաւոր դասս. զի բար-
ձրագոյնք էին՚ի ձահ ցուցանելոյ հրաւանդանս իմն
և սարաւանդակս, և ուղղաձիգ համբարձմամբ մը-
տանէին՚ի ցամաքէս՚ի հառաստարածն ջուրս անցա-
նել պարիսպ. և անդ պատշաճողաբար զգոյշս զը-
րէն զեղեցկահաճ համարի յարմարեալ ծայրիւքն
առ միմեանս, այնքան միայն ցուցանելին վայելչու-
հան մերձաւորութիւն, մինչ երկի մանի և եթէ հաւասար
զեղեցկացելոց ։ Օ՞ր՚ի հետ այնորիկ զարձեալ
յաւէտ աքանչելիս զմիջոյն նոցա ունէր (6) պատպա-
հեալ բազմութիւն անչափ հաւասար մեծամեծելոյն
յօրինեալ (7) հագմամբ, զոմանս առաջաստիւք և
զոմանս արձակս՚ի մեծաքեռաւոր հատոյն, և զայլս
այլով անցեալ՚ի խոտորոշէն ձևի զգաստր առնուլ։
Այլ Թէպէտ և զկէաս (8) կռէին՝ և զկէաս ինքուցա-
նէին, սակայն այնպէս հրաշափառաւոյն դիտէի
զվայրն, մինչ զի լցեալ գրկիմ բոլոր բարեբախ-
տութիւնք զծովայինն իմանալի տեղւոյ, որ երբու մեծ
լիոն

ամբարձեալ կանգնեցաւ. և հա-
մառօտաբար եա կոչեցաւ հաւա-
հանգիստ ։

(5) Օրինակ մի՝ Խրտունէիս ։ այ՝
յերկուց կողմանց հնչոյ չափով
բարձրանէ և երկայնանէ ձգեալ
՚ի խորս ծովուն, ևն ։ Համանձայն
ամին և վերոգրելոս քերթողական
ոճով նկարագրէ զնաւահանգիստն
յեղանակին ենէականին. գիրք. ը.
հմր. 530. յառէն. * Յորգէլ զը-
* բանան ցանկալի շնչմունք հով-
* մոյ, և նաւահանգիստն գամ
* քան զդամ բացեալ մերձենայ,
* նաւաստիք զառագաստս ամփո-
* փեն՝ զգլուխ նաւին ուղղեալ
* յաջին կոյս նաւահանգիստն յա-
* րևելից ծովուն կամարակերպ
* կորանայ. ծայրք հանդիպ երե-
* բաց փրփրեն ալի սրակմամբ.
* նաւահանգիստն՚ի միջոցին ծած-
* կեալ, և վերջ աչառակատն
* ամբարձմամբ ձգեալ ասի և
* անտի երբև պարտիզք ամրա-
* ցուցանեն * ։

(6) Օրինակ մի՝ պարփակէալ ։

(7) Օրինակ մի՝ հաշէալ • և այլ
հաշէլեօ ։

(8) Օրինակ մի՝ հէին ։ Ակնարկ
հէլ, և հջացանէլ՝ երևի յայտ
առնել առատօր գնաւաշխատեն
գործառնութեան, որով երբ առել-
Թէպէտ և ոտեղ իսն է ակատան
նաւահանգստին՚ի պահու անդ
նաւահանգստեն՚ի առանձնել զերազ
մութիւն մրճահաւակ գործատորց,
զամսոն՚ի նաւացն գեղեա կատ-
նահարութիւն կերտակալ ամրացու-
ցանել, և զայլս անտիարժ ազա-
զակաւ շինմնից ձգեալ կիւցա-

լինի և ամենապէղեցիկ ցուցիչ ածականքան կատարեալ ցաւ չինուածք։

Տիրոջ, զինչ լինչ անպ ոչ էր տեսանել, և միանգամայն սքանչելին՝ ի մարդկանէ լսել բարեպաշտուն, և երգս ածականացեալս, որք ի յոյժ անդնդային ծովանային յոյժամ՝ ի միջոցին (9) յանցանելով ի նկատառելն գային առեղ, յայնժամ՝ խնդալից եղեալք՝ ձեռս յերկինս համբառնալով գոհանային զառաջնորդականն աջոյ սրտարչին՝ որ ապերոյժ զնոսա, և զբնաղագիս իւրեանց առացեալ ինչս. և այնպիսեացն միահամուռ երաժշտական ձայնիւք երգին նուագս երգոց. և փութայինն հանել յիւրաքանչիւր բերանոց նոր բարեբանութիւն՝ առ խնդութիւնե սրտից բերկրեցելոց։ Այս երկրորդ անգամ՝ լսէի զաղաչանս քաղցրագոյն առ առաջնոյն բոլորելոյն՝ և զայնասիկ գաղձեալ, որ անդուստն երթալ ի խորս նաւէին հանդերձեալ գնալ ի վերոյ լոյծ միանացն յորձանուտն ալեաց, յառաջս երկնցն ապառնաւոյ՝ (10) հայցել. նախ՝ վասն անձանցն փրկութեան. և միւս և՝ զի լիաբախտիկ անդրկին օգնականութիւն ի խաղաղութեան գառնայցեն վայր, դնելոյն ուխտ, և աղօթելոյն աղօթս։

Օ որ (11) ի հետ այնոցիկ՝ անյագագոյնս ասպ և ի սրտահոյն հայելի գեղեցկութեն, որ շուրջ զնովաւ յարիւեալք ամենապայծառն վայելչութեբք, ունելով աղի աղի կենդանագրութիւնս, այնքան ձգիչ առահաս և նմանագործս բոլորի՝ մինչ զի սրտիս թեև կարծիս խոյ առյին ըստ իւրաքանչիւր (12) գծեալ կերպ

(9) Օրինակ մի՝ ընդունելով՝ որ՝ որք յոյժամ՝ ի միջոց անդնդային ջրոց քաջալր ծփանային զերծեալք ժամանէին ի գէմ եզեալ առելին, յայնժամ։ Են։

(10) Երկու օրինակք՝ հայնէ։

(11) Օրինակ մի՝ Ջոր ե՝ ի հետ։

(12) Երկք օրինակք՝ գոչնեու՝ որ՝ մինչ զի խրատանչիւր նկատեալ կերպարանք ծանէին եթե կեն-

ի[ն]քնապատմոյ և զկենդանական արդիւք ցնծոյն ուռնելով արձակել բարբառս։ Այլ նա, թէպէտ զինքն [ա]ռաքեալ (13) որ [ի]նոսա՝ և զյօրինմանէնս երանելոյն, և կամ զյանձնառակեաց հարիւրապետին յաւետ իցէն, որ [ի]նքնըքեան զանձնազնիւթիւնն ունէին ամբաստեալ (14) բարեբանութեամ՝ միանգամայն զծիծ և զցամաք։ Յորմէ էր ցուցանել միաւանգամ հնձ և խիտ զբարեփառան կայքիդեալ մարդիկ, զի նոտէին զօրինաւոր արիւնաւ զարքունեացն առնուլ զսակ. և ոմանք մատուցանէին վճարեալք, և անդէն վաղվաղակի զգլուխն հաւատոյին հատուցումն։ Այլ այլք զտուրքեաւնութենէ բերէին փոխի՝ վաճառաշահիկք լինելով։ Այս այնպոնակք փափխամարք՝ կիսոց [ի] վեր երեալ բախտիւ՝ զանձանց երեւեցուցանէին բարեբաւանձնոս, և կիսոք [ի] բաղում խնձոյիցն դրճաստեալք ընդ[ո]ղզակիանն (15) ընդունէին բան, ոչ միայն երջանիկքն, այլ և հանդիսականք ազգ ազգաւորացն մարդիկք բարեբանեալք չայէին իբրու յոյժ խրախուելք, զվայելուչն տեղւոյ յայտնել փառս։ Այս առաւել ևս այնորիկ՝ ոչք ընդ ուղղաձիգ մնալոս փողոցացն [ի] նմանել [ի] քաղաքն մտանելն տանել [ի]ներքս զբարեզարդ վայելչուհս. որ յայսր անդր անցիցն առաս այնուհետև արանցն

Թերն

դանական չունչ ունելով բար[ե]բաս արձակէին։

(13) Երկու օրինակք՝ ընդառաջն [ի] ոտս։ Յն՝ բաց [ի]նկարացն որ [ի] արահան յօրինեանէ ակնայս երան գոց, և ի[մ] յախնայակեաց հարիւրապետ հաւատար յաւետակաց նոցին, և [ի] ներքան անդ անելի բարեաց ամ բարեզոց հանանգամանն [ի] ծոմէ և [ի] ցամաքէ։ Էր աւետանել գարձեալ վնասն բազմոն փառաւոր մարդկան, յորոց ոմանք նոտեալ առնուին զարքունի մուրս՝ ըստ օրինացն արիւնաւ [ի] վերոյ վճանառուցն։ և այլք որք վճարել մատուցանէին, և վաղվաղակի ձեռնագրով տային հաւատոյ[ն] վճառուցն պարտեաց։

(14) Հին օրինակն՝ բարեբանութիւն։

(15) Հին օրինակն՝ ընդէնն։ Յն՝ և այսպիսի գործառնութիւք՝ ոմանք երկնէին ձոխանալ ընչիք, և այլք մեծարեալ պատուէին բարեբանութիւք. յորում և մեծամանն հրաշալեաց ոչ միայն հրաւառութիւն երջանկացելոց, այլ և [ի] հանդիսանք գոհ առեալ ձեռագիրս արուեստաւորաց ոսկիիկ մարդկան, որ և այս ամ՝ զիսաւս ուրախալի վայելչութեամ առեալն յայս առնէր։

Թնդէր (16) անհուն բազմութի՛ւն, և խափոյն ՚ի սաստիկ փութոյն և ՚ի զմիմեանս ելանելոյ՝ (17) արդարանալ- մանն ձևով յայնժամ զծովու և զցամաքի գեղեցիկ- ըին խառնէին բարեփառութի՛ւն, զանտիսն ՚ի քաղաք տանել՝ և զքաղաքին անդրէն ածել։

Օ որս (18) արդէն և իմ զայս ամենայն մի լսատ միտք առնանելով սքանչանայի, և հեշտացեալ ահա՝ զնոյնս իրաւացի համարեցայ և ձեզ պատմել։

ԳԼՈՒԽ Ը.

(16) Հին օրինակն՝ ընդէնէր։ և այլ՝ բռնէր։ ՚ի՛՝ և ևս այն էր տեսուն զարմանալի, զի ՚ի ծովեզերքն ըն- ուղղորդ փողոց մտանէին ՚ի քա- զաքն՝ բարձեալ բերելով ՚ինեղբա- զազդի ազգի բարեզարդ վայել- չութիւն վաճառաց. ուր և յայսր անդր ընթացից անհամար բազ- մութե մարդկան գլխդէր քաղաքն։

և այնպիսի սաստիկ փութով մի զմիով գերազանցելով՝ արդար հաւասարութի՛ւն գեղեցիկ օրինաք փոխարինէին բարիքն ծովու և ցամաքի՝ ձծովայինան ՚ի քաղաք տանելով, և զքաղաքայինան ՚ի ծով։

(17) Օրինակ մի՝ յարդարանման։

(18) Հին օրինակն՝ պատ- ուրէն։

ԳԻՐՔ ՏԸՆՆԵՐՈՒՐԴ։

ՍԱՀՄԱՆ (1) ԳՐՈՒԹԵԱՆ ։

ԳՐՈՒԹԻՒՆ, (2) Ի ԸՅՑՆ-
լութիւն առաւելն իրիք իրի ։ Իւ (3) զա
նազանեցաւ յընթադրութենէ, դրու-
թիւն՝ ընդհակայիւքն . քանզի դրութիւն է . ուրիսիսի
ինչ , եթէ պարտական իցէ ։ Ստանօր յատուկ
իրիս է այցելութիւն ։ Իսկ եթէ առդիցես սին
դրու-

(1) Սահման գրութիւն ։ Տանեփորդ և վերջին նախադրութեամբն ըստ մերում՝ ասի գրուել, ի թարգմանեալ յունական ձայնին Θέσις ։ Ի՝ ինչ ։ զոր լատինեցին՝ Propositum ։ Բայց ընդհանուր, ըստ է՝ յատուկ գրուելն կամ առանձնական ինչ ։ զոր և ի հանդուրժական միտս առեալ լինի փիլիսոփայ հարցողին, կամ առանձնական արտահայտութեան նախադրեալ և ձեռնարկուած . որ եթէ ընդ հակառակն՝ իցէ արտաքոյ և առանձնաձալ անձամբք , անկնաբ , ժամուք , և գործոցելիք , յորում ժամ ասի չին . Τποθέσεις . ինքնին ։ այս է՝ ընդհատրութեամբ կամ ենդհատրութեամբ ։

(2) Ընդհատ գնաց ։ Ընտանօր՝ այցելութիւն թարգմանեալ յունական ձայնիս ὑπόθεσις . երկոքին գոհ , ցուցանել ևս՝ քննութիւն նկատութիւն կամ հետազոտութեան . որոյ առաջ . Գրութեան է բացատրել կամ խորհրդածութիւն զկամ ընդհատրութեան ։ Եւ այս հանդերձ ձայն ափեմնեխոսի ։ Իսկ ենթակայն Ներ ևս առանձին . քան բացատրեան , որ առանձ բացատրութիւն անյանց . և այլ ամ նախափան՝ ընդունի զհակառակութիւն ։ Ի հին օրինակն պակասի ի սահմանելս ձայնս էրէ . զոր և ի հանդերձ ձայնեալ այլոց չորից լցուցաք ։

(3) Իւ զանազանեցաւ ։ Անհիշատակ զինի սահմանի գրութեան՝ ըստ պատճառի գնել միտս զգանազանութեան նորին յընթադրութենէ . զոր յետ բաժանման կարգէ ամփոփ նկատս ։ Իւ ասի տարբերել ի նմանէ զբնախոհութեան , յորմէ պարագայիւք ։ Քանի զոր օրինակ գրութեան գոյակայ ատ. որդեաք պարտ է պարտակել զի՝ պարտագոյն պատել զբնդդէն . որ է այցելութեան , յո խորհրդածութեան՝ զոյակ լինի գրութեան . ի յատկութեան ի մի ըստ որին պարտ գրութեան անձինս զի՝ պատճառաւ՝ զոր կոչին բնդհատրութեան , յայնժամ գրութեան այն լինի ընդհատրութեան . զոր օրինակ ։ Ի յայտ ձանգէ պարտիլ ի յոյնս՝ խորհրդածութեան զանկեցեալ պարտակել զապարտիս քարտոր խրթնութեան . ուր այն առաջաբ՝ յատկեալ զանձինս յո զանկեցեալ , և ի վերայ բերել զպատճառն՝ որ է յարձակութեան պարտիլ , նոյն օրինակ գրութեան

գրութեան դէմ կամ պատճառս՝ որք էին շրջակայքն, առնել ընդհատուածի, ծպտիսի ինչ. Ի դառ պատճ հյացն խոտհնին լակեդեմոնացիքն (4) պատասխել սպառ տէ: Յաւելեալ դէմք լակեդեմոնացւոցն, և պատճ Հասք պատճայն ընդհատուածի գործէ: Ա՛րդ՝ այսուիկ՝ որպէս առացի, զանազանեցան գրութիւնն և ընդհատուածի:

Այլ ի գրութեանցս (5) ոմանք էն քաղաքականք, և ոմանք

ի գրութեանցս ոմանք էն քաղաքականք, և ոմանք

թէն եթէ ընդհատուածի: Ըստ այսմ սկիզբ զառաքելոյ զոնա- զանելոյն և կուինովքեանս-դիմք ՚ի գէպ են, (առ) * ընդդէմն լինել կամ անօրէն և * կամ որչափ. անօրէնք են որք * հրաժարեցուցեալք յանձանց, * և ՚ի ճիմաց, և ՚ի անգեաց, և * յոյժ այսոցիսոյ՝ լը երկուց * երկուսին կանայրեմին ձգել. զոր * յոյնք գրութիւն անուանեն, և * կիսիկերոն՝ յառաջադրուն: Իսկ * պրոչաբքն են զրագրութիւք * երից, անձանց, ժամուց, և այլ * լոց. և որպս ընդհատուածիք * ասին ՚ի յոնէաց, և ՚ի սկզբան՝ * պոնդէք. --- Ա՛յլ ընդարձակա- * գոյն է միտ անորոշն, և ՚ի նոյն * յառաջանայ որոշեալն. կամ * գիտ սիրեալ անորոշ խոգոյ. * Ընդհաք պարտ է կին ածել: * Իսկ որոշեալն. որդհաք պարտ * է կառանել կին ածել *:

(4) Զորօք սրինակ՝ գրութիւն գործէր է: Բազմոհական ընդհատուածիք Թուի առեալ ՚ի պատմագրութենէն Թուկիդիդեայ: Ա՛յլ ևս անպատրեալ լինելոյ մտադրողացն զնոսա՝ առաքեցաւ՝ ասէ ՚ի վերոյ գիրքն. սրինակ. ՚ի. Յան. Փ:

(5) Ո՛ր ՚ի գրութեանցն: Գրութիւքն ոմն և ընդհատուածիք, լը բանիւ առաջիկայ զանազանեալ՝ ՚ի քաղաքական գրութիւք, յն. πολιτικαί· քաղաքական գրութիւք, յն. πολιτικαί· mundus. Տիեզերա. այս է՝ աշխարհ: Եւ արդարև այլ և այլ

բաժանին, ասին ոմանք՝ զորոց խոտհրդածութիւնն պատշաճի առ քաղաք, կամ առ քաղաքավարուն և առ կենցաղավարուն մարդկան, զորս մարթի և կոչել և բարեկամս նոցա կամ գործակցաս. զոր օրինակ. Ընդհաք պարտ իցէ ուսուցանել. Ընդհաք գիշերն պարտ է պատրաստել. Ընդհաք պարտ է նաւարկել, և այլն: Ըստ հանգերձն այսոցիսիք բերելոյ ՚ի սէտս քաղաքական կենցաղոյ, և առ անվեմար պատշաճուածոյ հասարակաց: Իսկ անհատական գրութիւք յն. Ἰδιωτικαί· բառ՝ Ընդհաքին, անուանին՝ որք միայն հոգեցողուած ազգաց առաջնորդելոյն. կամ առ խոհականութիւն մտաց և ևթ պատշաճին՝ առանց ինչ վերաբերելոյ առ գործոցն. զոր օրինակ. Ընդհաք գինուածն կամ բռնարարել պարտ իցէ երկիր: Ընդհաք հոգին իցէ անանձն: Ոչ ըստ այսմ են ասեալ պատճառանականն, բնաբանականն, և հանդերձապատանեկանն ընդդիմաք՝ որք ոչ անկանին ՚ի գործոցս մարդկան. այլ միայն հոգեցողութիւն մտաց վճարին:

Ա՛յլ գիտել արժան է. զի ՚ի վերոգրեալ օրինակդ՝ ուր ՚ի վերայ գնէն հանձային յառնական բնութիւն ասի թէ երկիր, ՚ի յատկականն թարգմանութեան պրեակեանսն գրի՝ mundus. Տիեզերա. այս է՝ աշխարհ: Եւ արդարև այլ և այլ

ումանք առաւելութիւնք։ Վասն զի որք (6) միան-
գամ քաղցին զիրարմէ պիտին, այրելու լինի. և
եթէ առաւանաման լոյծ. եթէ պատրուակելի. եթէ նա-
ւելի։ Վասն այսորիկ՝ ի միասին ուտելն զքաղցրս։
Իսկ առաւելութիւնն՝ որ առակ զառաւելութիւն ունին, այրել-
սէ. եթէ գնդացանէ լոյծ երկին. եթէ հոգի անմահ։

Կանոն առաւելութիւք միայն ըմբռնելոյ։

Կամ (7) զարձեալ՝ զրուելոյն կիսոյն են պարզք, և
կիսոյն քաղցրատեսակքն։ Պարզքն, եթէ Հարտասո-
նելոյ է։ Իսկ քաղցրատեսակքն՝ եթէ Հարտասանելոյ
է միանգամ՝ քան խնամատարելոյ։ Կամ (8) քաղ-
ցրեալ զրուելոյն։

Իսկ

զարձեալ զրուելոյն կիսոյն են պարզք, և կիսոյն քաղցրատեսակքն։ Պարզքն, եթէ Հարտասանելոյ է միանգամ՝ քան խնամատարելոյ։ Կամ (8) քաղցրեալ զրուելոյն։

Իսկ

Քաղցր պարտ է Հարտասանել, այլ հեռատրուէ պարտական, կամ առնետրանել։ Քաղցրատեսակն՝ Քաղցր պարտ է Հարտասանել՝ եթէ միանգամ խնամատարել, այլ խնամատարուէ կամ փիլիսոփայելոյ պարտական։ Եւ այսպէս վիպասէ և կամ խնամատարուէ՝ ի դիմի ։ դէ ։ ի ։ յառնէն ։ Դրուելոյն ։ որ առնէ լինին՝ ի քաղցրատեսակ ։ խրոց ։ որպէս՝ Քաղցր գեղ ։ ջուրկ՝ եթէ քաղցրատեսակ հեռուէ ։ են լաւագոյն ։ կամ՝ Քաղցր ։ օրինակաւ՝ եթէ գինոյ պարտական ։ անուն գոլոյն է Հարտասանել ։ կարճ լինի վայելուչ են՝ ի հրաշ ։ Հանգոյս խառնի՝ և ձորք ։ որք և ։ անձրեւս Հարտասանեն եթէ որոշ ։ առանձն Հաւանելոյ ցանկալոյ ։ և եթէ՝ ի գառամեն և՝ ի Հակա ։ Հառաջ ։ Իսկ առաւելութ տիրն օրինակին զի այլ երկուց կրնասել ունի պրանս՝ այսպէս ։ Պարզն՝ ի բն Հարտասանելի է ։ Հանապատ ինչ ի Հատասխրէ ։ որ յայտնապես երեւի վերնագիր գրոսիի ։

(8) Հիշէ բաժան՝ ։ Ի սա երկրորդ բաժանութեան գրոսիի՝ ի պարզ և ի քաղցրատեսակ ։ կիսի՝ յայտ է եթէ ունի ծառայել կարծիք եղեն նախնեաց վէս ձեռք երկրի և երկնի միջոցանէն ։ ունէք Հանդերձեան Հարմատակ լինել, այլ խորհրդոյ ։ կէսք խորհրդոյ՝ կամ վերգիմի քառակուսի։ Իսկ խնամատարելոյն և Հնարագունեայ կարծիք պրակրասնել քնարերոց ։ եթէ ոչ և նագաստեր իմն ։ ունէք ձեռնասն Հանդերձեան ։ և այլք ոչ միեղբօր նման կամ ասղնամն ։ Ունին խրի առնէ կիսոյն ասէ՝ եթէ ։ Ո՞վ երկու ։ և ամ առաւելութիւնք ։ և բոլոր ։ նա ։ ի առկրասուկնեաց գնեցա ։ կաներոյ գնեն երկրի Հասասակ ։ գիր լինել ։ ։ Ես արհասակել ։ գիրք ։ ։ յոր երկին ։ Հարկ է (առ) ։ գնդակաձեւ լինել երկրի ։

(6) Ի հին արիներն ոչխարի Հանգիստ։

(7) Կամ տալեաւ Հայոց երկրորդ-
մասնաւոր բաժանութեանցս զանոյ առնէ ասիմանեալս, այլ առանձնէն զնոյն և այլք Հանդերձեան չերեքո-
զանօթս զանազանելով՝ ի պարզ և ի քաղցր ։ ուր մեզս խորհր-
գամ գնէ՝ բաղադրեալն ։ Յորմէ այս ոչխարն քաղցրատեսակ կամ Հանձնասակն երանակա-
առաջի գնէ ։ Պարզն՝ զոյօրինակ,

Իսկ [9] զոգեւոցեալս զնա, առաջին՝ նախաշաւղաւն, որ է գովութիւն երկին այնորիկ՝ յաղագս որոյ [10] էնթադրեալ է։ Այս ասեմ կատարեալսիանօք զկնի[ք] օգտակարացն, կարդացեալն, երաւայեալն։

Առաջին՝ ի կրթութենէ [11] ընդդիմադրութիւն ընդունել. և լուծումն՝ ըստ կարողութեան։

Գլուխ

զհաւատոյն և զվայելչականն, որպէս է սեռական յիշխող օրինակաց։ Ուր մերձ ըստ ինքեան իմանալի համարելով թողուն քերթողացն մեր և օրինակս յիշատակել զհանուռս վերաստին կիսէ վերջաբանութեան Հասի գրութեան, զոր արդեամբք ըստ կարգի առնեն ի կազմութեան օրինակաց նորին։

(10) Օրինակ ասի՝ էնթադրեալ։

(11) Առաջին՝ ի կրթութենէ։ Ի վախճանի ասէ՝ գիտել արժան է. զի գրութիւն այդ և ենթադրութիւն՝ գործով ըստ ինքեան առաջարկութեան ինչ երկիցդ յայտնի, կազմել Հասի նորին գրոցն զայլ ևս Հաւատոյիսն նախակրթութեան յաւէտ և ևս ձեռնադոյ ըստ կերպի վիճաբանութեան, կարգեալ ի նմա զկատարելականն առաջեալ գրութիւն ընդդիմադրութիւն և լուծմամբ, այլ զկարգ սակաւ իրացն պահանջիցին։

Նաև ենթադրութիւն, որպէս և առաջինն։

(9) Իսկ գոյեղէ։ Ջգրութիւն՝ այլ և զենթադրութիւն, ըստ հաւատոյ ինն ոմոյ Հաւատալ՝ ասէ գործել ըստ այսմ կարգի. Զոր առաջին գովաստնական նախաշաւիղ առնել ի վերայ բնաբանին՝ զորմէ է խնդիրն՝ ըստ գլխոց կիմ ծանուցց առանդելոյ ի կանոնի ներբողելն։ Իսկ ասա ըստ կանոնաց հզծմանն և հաստատակ սեղոյ՝ ձեռնամուխ լինել ի կատարելականն գրութեան, ըստ ի փառաս պատուական ձեռագս առ բանն վախճան բանին. որ էն օգտակարն, կարդացն, և երաւացին. ցուցանելով նախ՝ թէ շահաւէտ է գրութիւնն կիմ ենթադրութիւն այն. երկրորդ՝ կարելն, և ոչ անհնարին. երրորդ՝ ըստ երանոց և արդարոյն. յետոյ՝ ի նմա ըստ պատշաճի նաև

Գլուխ ՚ի։

Ներածութիւն։

ՆԱԽ (1) քան զամենայն ինչ հարկ է գիտել զայս, զի ոչ ոք կարէ ճանաչել զԱստուած, եթէ ոչ ուսցի զանձն իւր։ Եւ ասի ՚ի հարկէ, զի ոչ ոք կարէ ասել զայս, թէ ոչ գիտեմ զանձն իմ

զինքն վարկցի, թէ ոչ յառաջադասցի. զի ոտն ինքն
՚ի կենցաղս յերևելիս [5] եկեալ՝ և տոհմն բազմա-
պատիկ բարեմիտ հաղորդեալ, նմին պատճառի
սյնուհետև պարտ է՝ թէ նոյն քան զայլոց գոմե-
լեացն, սակս ասացի ՚ի դէպ զաքսնչելի [6] և գյուեժ
նեղլեզուաբանութիւնն։ Այլ և ընդդէմ առակաս-
գրութիւն և գիւղնդանութիւնք յարդարուն կազմեաժող
քակտողի մահու՝ ոմն միայն հայհոյասուկ յարու-
եալ. զի զոր նա առ ատեան ՚ի վերայ անիանելոյ
քնահան տկարութիւնս՝ ծախեաց, սոյն և աւելի քան
զհակառակն անցեալ ՚ի մէջ [7] գրքուածն արծար-
ծեաց, և գիւղնդանութիւնն յառաջ խաղացուին
զարդացոյց, և միշտ գործակից ոճսյինն գոյա ա-
յսպիսեաց գործոցն։ Ցի նա, զասացեալս անդրկլեալ
առաքեալն ՚ի ևս ծաղեն ծացն գերաշխարհիկ զար-
գեացն յոյժ հաւանելի զոլ հաստարեալսկան տուրք
բարի՝ անդէն յիսկզբանն վիպասեալ ընդ արտերեալն
և հաղեալ ինքեանք [8] բարեկենդանութիւնան զոլ
գերով։

Ա՚յլ զուարձանալ ցանկալի ախորժակս [9] առնու-
նելի՝ սովորեալ կալեալ անդուստ վինչև ցայժմ
զքաղաքացուցանելն և յերեքտասիկ տարերայք բա-
ժանմամբ ՚ի պարծանացն կոզմանն հարկել։ Վանդի

՚ի

լինելով. վ՚ն այսր պատճառի և
պարտաւորեալ է յառաջ քան զայլ
ամ գովելոս զամ միշտ ներբողել
գերազանցեալ բանիւք։
(5) Ընդ օրինակն՝ ելեալ ՚ի աւրուն։
(6) Ընդհանուր օրինակք՝ և գյուեժ։
(7) Օրինակ մի՝ գրքուածն։ այլ զի ուր
մանն առ առակաս առակաս ՚ի վեր
ևս եկեալ բնական սակրաւել կենդա-
նեաց՝ ապատէ զնոս, ամենատես
հակառակ նմին յառաջ մնասա-
ցեալ գործոցն գարձեալ անդ-
րէն նորոգել. և գյաղորդութիւն
կենդանեաց պատուոյ յորդիս ձգել
առնելոյ ցանել, և միշտ գործակից

լինել ընդ այլ ՚ի առեղծագործսն։
* Քիչ և նոյն իսկ ամենատես
(առ բարեկեց. Թուղմ. յայ.) և
* սակրաւել մանկտ. վ՚ն զի միշտ
* կալ մնալ անմնալ էր. յայլոյ-
* գոմեմատիկ սերնդոց ընդհանուր
* սպարիսն գիտանդիներատուրեան
* կենաց *։
(8) Օրինակ մի՝ բարի լինելոյիքեան։
ծննդ. ա. 28. Հզրա՝ և եփ սրտ
գին, և օրհնեաց զնա աշխ և ասէ, աշխ-
ղեր և բազմացարեսջ և լցեր զերկիր ...
Լ՚ս եկեր աշխ գնա՝ զոր սրտ, և ակա
բարի նա յոյժ։
(9) Զոր օրինակ՝ ամենատես։

'ի Թռչունս, և 'ի լուզակս, և 'ի ցամաքային կեն-
դանիս բարձրանալով. ոչք Թէպէտ և զուտ հա-
սար քնաւորեցան սովաւ պահել անհեա զարատեա
փոխանորդու Թիւն [10] կենդայ. սակայն ոչ այսպէս
առանձնաբար ըստ ամենայնի գեր 'ի վերոյ պատմեալ
էրեսս [11] բանաւոր իսկ որոշեցաւ ազգի, յորոշս
ունելոյ գհանգէտ օգտակարութեն օրինաւոր կրօնիւք
գհաստատակամ Թիւ 'ի նոյնս Թիւ զարգեցելոյն առնել.
որոց և կարգօք սկիզբն՝ և վայելչական յարմարութիւ
բանականակամ Թիւ։ 'Ի ձեռն որոց և հաւատացաւ որդ-
ւոյ փոխագէրն պատուդ որոնայնի, միաբանն և ազգա-
տոհմային ջերմեռանդ Թիւ, ըստ կամաց տուր և առու-
Թիւք, և ըստ բղձի ուրախակցութեան զուարճացումն.
և միանգամայն որ ինչ միանգամ բարեզարդու Թիւ
քաղաքաց. և համարին բնակչացն երկրի բարիք՝ ոչ
ատուեք, քան եթէ յարմաւոյ ատարձակցու Թեանս

զերկաթ յորդիսոցն։

[12] Այլ ահա, և հանդերձ այսքանեօք մեծաշահ բա-
րութիք առաւելու Թեա գոն՝ 'ի բնութես մերում զինուս
հանձարեղ՝ համամարդ իմնաստնոյն զօրանոյ։ Վանգի
քաջայայտ ամենեցուն. զի գյառաջադոյն [12] յա-
պահովագրու Թիւ յանդահայեցաւն յորժամ ընդ
երթով քաղցր ըմբռնմանէն արկցէ, անդրկին քնութիս
և նախահօրական գհատելոյ զօր բաս օրէ գառատանօր
կենացն ակն ապատուասել նախախորհուա՝ և խնդալ

մեռս

(10) Երկու օրինակ՝ Թեսալոնեի։ յ' որք Թէպէտ առ հասկ բնաւո-
րեցան ամենատես շարունակ ան-
շեջան պահել գյարատեա կիր զա-
միցս երեսել յաջորդս 'ի կենդա-
նեաց երեսել, սակայն ոչ այնպես
առանձինն գերազանց իմն պատ-
ահաւ ամենեցուն, ոչ տահմանեցաւ
բանաւոր ազգի մարդկան. յորս
հանդէս հաւատարութիւ միացեալ
զուգակցեալ կատարեն զոչս
կայն ըստ օրինաւոր կրօնից. որոց

և սկիզբն՝ չինի բաս կարգի, և
կատարումն՝ վայելչական յարմա-
րութիւ։ Ընդ 'ի ձեռն որոց և հա-
փագէրն պատուդ որոնայնի հիմն
որդւոց ծնանդ, և ն։

(11) Օրինակ մի՝ բանաւորիս որոյ։

(12) Օրի՝. մի՝ չորահնգերորդ՝ յո՝
քաջայայտ է ամենեցուն, զի նա-
զգեխումն անհոգածուս կիր զան-
փոյթս և զվհեհերուս 'ի բնէ, յոր-
ժամ ընդ իւրն դրաւէ, անդրկին
վաղվաղակի չինոզս, և ն։

մեռա հմտութիւն զանօրէնութեան տեսչութիւն յարդարել. որպէս զի ներքնոցն քաջայարմար իմաստութիւն ուղղելոց, դիւրաւ ասպա և արտաքնոցն պատասպարել երկայնմտութիւն։ Վարձեաւ և եթէ օրպէս խորհրդով առ մերձաւորսն իրս վարել իմանալ, և ուր պարտ է զհնազանդութիւնն պատիւ հատուցանել։ Այս այսոքիւք ձանաչել՝ եթէ զիարդ տալեզարական վայելմանցն նշմարեացին բերք. և կամ որով օրինակաւ յեա առաջիկայն գանձել ժառանգութեան պատրաստուես։ Այս այսպէս առաւել քան քանիւ՝ ընդ նոյն ինքն իրա աշխարհավարութիւնն անցանելոյ միոյնիւ, [13] գերազանցել օրինակ իմն զիւրացանելոյն՝ ի բանի դեղերմունս պարապել, գրեթէ և զգլխաւորապետունսքն իսկ իմաստասիրական բառից կանոնութեամբ։

Ինդ նմին խոստովանելոյ յառաջագոյն [14] առաքինութեան՝ ազատք ևս՝ ի զազրալի և՝ ի ծառայական գործոյ [15] հարկաւորութենէ՝ օրհնութիւք առնուն նայեալքն պահպանին։ Ո որ երբեմն՝ ի քանդակ ուժոյ և՝ ի զուարճասէր կամաց բարեպաշտօն սահմանել ուխտապրութեան կիտ՝ ընդ ցածուն և մաքրագոյն զգաստութենն՝ և բարեգործել ևս զլաւագոյնս յորդորել. և երբեմն ձանապարհաւ և կամ այլոյ իսկ դիպաւածոյ հետացութեամբ՝ զիմիեանց գայն զսէրն զսիրելութենն ամրացուցանել բաւական գոլ։ Այլ և նոյն իսկ բուռ [16] օրինաւոր հրամանի պատուհասանդ

(13) Երկբ օրինակ՝ գերազանցեալ։ (14) Երկու օրինակ՝ առաքինութեան։ (15) Հին օրինակն՝ հարկաւորութենէ։ (16) Երկու օրինակ՝ ըստ նմին։

և այլ՝ առաքինութեան։ այլ՝ բաց՝ ի յառաջագոյն առաքինութեան, որ ի խնամատարութենն կամ խոհականութենն՝ որով վարդապետել են, հետևելոյ և՝ ի բարեխոհութենէ։

ի հետաւոր, և ծախարտացել ամ

անկողնեացն միաւորութի՛ւ , և մանաւանդ չափաւորագոյն հարկաւորսան միայն ՚ի պէտս որդեծնութե՛ւ վարելոյ, ոչ ասպաքէն քաղցրութի՛ւն իսկ այս համարեալ իմաստնոյն գործ գոլիք ողջախոհութե՛ւ ։

Կայցէ և քարեհամբաւ քաջարուեստն հանդէս ի՛ւրիք առաւել՝ քան թէ սովաւ քարձրագլուխ լինելով ։ Կայցէ և հատարումն՝ ուստի զրաղում յորդորմունս կարեւորս իբրև զհանդիսարդիս քաջալերութե՛ւն ունել լոյ յաւէժացուցանել համարձակել ՚ի յանկքելի նահատակութի՛ւս . և աւեմ յորդորող ՚ի վերայ հայրենի արարոցն մինչև ՚ի մահո՛ւ չափ մղումն՝ փոխանակ տան և ընտանեաց [17] պնել զանձն ։ Այլ և յորժամ չիշեացին ուժգին խանդաղատանօք գութք մանկանց , և կամ նորին ինքեան ամուսնին՝ յորոյ պ՛ոյն յորդուլ առաջի արկանէն , և ո՛չ սուղ ինչ կասել ՚ի յառաջադէմ ՚ի յաղթութի՛ւն պատերազմողոց ։ Այսպէս և մեծերիմ քարեկամացն և համատոհմիկ աղգայնոցն սիրելոյն՝ ընթանան յորդորել ՚ի քաջութի՛ւն հանդէս ։ Այսքիկ ահա և այսպիսիք բանադրոյն [18] կարեկցութի՛ւք գրաւակիսնք՝ թուի թէ ո՛չ միայն զքաջս , այլ և զանսիրտս ոմանս մարտից կարողապոյս զարթուցանել ՚ի յաշխոյժ գործարդ ընդդի՛մ հակառակամարտից ։

Ընդունաժանելի յայսցանէ երից կատարելապոյն առաքինութե՛ւ , և մանաւանդ զոլոյն չորրորդն արդարութի՛ւն առ

՚ի

* բարեհաւատիցիս ՚ի վե՛ր ամենա-
* նագելոյն յաշխարհի ։ Զի պա-
* տուհասանք են հարուածիքն , և
* սուրբ են անկողինք նո՛ց , ասէ
* առաքեալն ։ Եւ գու որ զսուր
* քուկդ ունիս խոկմամբ՝ ո՛չ
* յամենայնէ՛ց անուն ծնեալ
* ես ։ Եւ գու որ զսակաւն առա-
* ջոհածս առացեալ ես՝ ա՛լ զար-
* ծաթն խոստան համարիցիս ։
* Ա՛յլ մեծայոյզք լինելոյն ոչք
* զամենանուին օրինաւք յանձինս
* իւրեանց թերեն . ոչք զամենա-
* նում օրինաւք՝ և ո՛չ եթէ լիուքի
* ւո՛ր անչափ ընութե՛ն վարիցեն ։
* Ճանապարհն զժուարանակս հան-
* դուսեան , զի կանխեացեն յա-
* զթութ . զի հանդերձիւն հան-
* դերձ՝ սուրբ զնարմինս իւր-
* եանց ՚ի ժողովս մատուցանի-
* ցեն ։ Որք ո՛ր որդեծնութե՛ւ՝ և
* ո՛չ ո՛ր անվարգ ցանկութե՛ւ յա-
* մուսնութե՛ւս խառնակեալ լի-
* նիցին * ։

(17) Երկու օրինակք՝ տ՚ն՚ւ ։

(18) Օրինակ մի՝ բ՚ն՚ւ գրա՛՚ ։

Հհ ։

'ի պատուհել բարելյան ախորժահաւան յառաջքան
զանիրաւ դլեցուԹիւն [19] զաշխատասէրն քրտանցն եւ
հասիրուԹիւն. յորում բաժանին ըստ իւրաքանչիւր
պիտոյիցն արժանաւոր բարեացն գործակատասու
բաժանմունք՝ զոճառիմաստիս կամաք մշակել 'ի հրա-
մայեալ օրդմածուէն տրամէր բարեմտուԹ նուէրս՝
'ի յարմտեաց անդաստանաց, և յայլոց պտղաբե-
րուԹեցն 'ի ձորունեսեան տաճարային ընծայս։ Կա-
զմամ անգամ՝ և անխափանելոյ իրաւամբք առ յիշ-
եցեալ գործակատարն վարել միաբանուԹիս. այլ և ըստ ոմ-
գարուէն ուղիղ ընԹացք. զի զիւրբանչիւր ոմգարա-
գործ բարեբաւուԹիւնս գաւառիարակելով դրել 'ի
ծննդոցն բարս, որպէս զի ոմանցունդ ըստ ամենայնի

Հայրենի ուղղուԹեցն գաւանիցին։

Կամ արդ՝ ինչ որ այսպէս ինչն ըստ ինքեան 'ի հիշ-
ատակեսցի ցուցանել, այլ և այլոցն ևս ամենայնի շա-
հաւետուԹեց ծայրագոյնք. որ և հանդերձ բազ-
մապատիկ կենդանեսցին յաղագաւք անհայս [20] ևս
զբանաւորիս ունի զիկնդրանուԹի. ոչ 'ի յաւելորդացն
մանաւանդ քան 'ի հարկաւորացն ծանուցեալ շա-
հաբեր պիտոյից. և սա հասարակ իսկ չինուԹիւ և
ուրախալից սիրուհատոյ զգրաւիչն. սա և ընդ ախոր-
ժելի մարմնական բարիսն ընդելուզեալ՝ բերէ ինձ
քեամբ և գՀոգևորսին վարուցն զոլ լիաւորագոյնս
սրտ զասացեալ հոգւոյ առաքինուԹեցն կատարմանս։
Կնդգիմ այսպիսի ապա ամենայնի ախորժակի,
Թէ և կարի ոք 'ի հակառակասէրս վիճազգացն իցէ՝ ոչ
իւիք կարասցէ ընդդիմանալ, և կամ բամբասա-
նէր ապաշնորհս յերեսուանելեացն արիանալ յան-
պատիւ արհամարհուԹիւն։

զ. Կայ ամենայնուԹիւնս ասէ 'ի տրամախանճոյն և.

վասն

(19) Օրինակ մի՝ զաշխատասէրն։ զի' | ձին բերոյն Թողուլ զանիրաւ զլե-
և հոգւոյդ ասեն բանեցեալսն ա- | կուԹիւն՝ աշխատասէրն վասն։
տաքինուԹ, որ և արդարուԹիւն | [20] Երկու օրինակ՝ 'ի հաւ հրեա։
կատարն ամենայնի, զոր յանդ

զիսոն մի տարաժամ մնչս մանկանց և ի նմանէից առնուլն ի վերայ հասուցանելով՝ յոյժ քննիչ զիսն պաշտել ցաւագին տրտմութ։ Օ ինչ[21] ասես, զգուժիչ կոտրտուածս Թախծանաց, և զառաւել սիրտիս հրձիռանաց առնել՝ այժմ երկնեալ տալ ցիս[22] արդէն խակ ի յայտնութ բանիս գանգիմ շուխեալ։ Ա ման մի ինչ մեծ և յաւէտ պայծառագոյն բերկրանք խնդալոյ ուրախութ, քան զհանդերձ բաղմախոտումն պարտաւորեալ ի սիրելոյն գոլ վերայ երիս կառապն։ Ասաւ քոջոյնյա և միակդէսն ի վերայ խրախոսանիս[23] զմեծագործունեան հաստատակեցեալ, այնուհետև օր բան օրէ գարգանալ անտրտում զնացմունեն հրձիռանօք և յիւս առաջիկայն երևելեցին, մանաւանդ յոյժ բաղմանմանութեն ծագիկ առաջի ոչացն անասնոյն, և բան հանդիսում հաճոյ ոսնելն, ո՛ ոչ գիտէ՝ զի ժամ քան զժամ այն պիտանացն նորոգին ամենասիրեցս բարեմտութեն կիրք։ Հոտագս օրոց[24] և ի զատանել երբեք բան այսպէս մի ժամանակելիս՝ ըղձիւք լիս և յոյժ ջերմագաւթ հայեցուածոս[25] բաղկացուածք, գատանել արդարև զնչ միխիթարութիք՝ յոյժ զայնոցիկ քնութիս տես

(21) Օրինակ մի՝ Օ ինչ ոգս ցաւ ծիւ։ յ՝ զինչ խոցիս, գգուժիչն ի կատարեալ Թախծութիւն։ զաւնութիւն արտասուիցէ։ այժմ խակ կրասիրելոցն բանիւքս՝ որով լուծիչ զինգոյն մաքրութիւնք։

(22) Ուրիշ օրինակ՝ անդրէն։

(23) Օրինակ մի գնաբարձանն։ յ՝ քաջայայտ է զի ի վերայ նոսիկ խրախոսիմ զնաբարձեն հաստատակեցեալ՝ այնուհետև օր բան օրէ և ևս երևելիս առաւելութ անտրտում զնաբարձութիքն հրձիռանաց, ուստի յոյժ և առաջի ոչացն տեսնելոյն զգոպիկաւ բիչեալ զառաւել կայ՝ հանգերձ յոյժ ինդրալոյ միաբանութ առնելն։ որով ով որ անգիտանայ երեք այնպիսեացն հեշտալի եռանդն սիրոյ ժամէ ի ժամ նորոգի։

(24) Ուրիշ օրինակ՝ ի զատանել։

(25) Օրինակ մի հայցուածոյ։ յ՝ և վն այսր պատճառի ի բաժանելն երբեք միանգամայն յոյսակիսի փոխագելոցս, բնչ որս ըղձիւք և ամենայնիւք գիմով զգալի առաւելիք միացեալ էին։ արդարև գեղ միխիթարութիք զայն ունին գառանել, զի այնուհետև տեսանելն մասք երեք բանական հոգիք նոյ կան ինան ամուրձ և անեղծանելի։ ի՛ տեսանելն հաստատ երեք հոգիք նոցին ամուրձ պատրաստել պահպանին ընդ ձեռամբն նոյ։

տեսցեն ամբողջ պահպանութիւն պաշտպանեալ։
Այլ ահա՝ սովիմք այսու [26]՝ ի տրտմակոծացն ասել
լով դարձեալ՝ ակամայ խոստովանութիւք տահմանեցեր
պինարութիւն տրա յաճախոյն անխտրութիւ. վասն զի
ազատ և բոլորովին անբաժ՝ ի հակառակէն հաղոր
դութիւ՝ միայն դեր՝ ի վերոյ քան զենաւ ստորինս՝
սուրբն վիճակեցաւ ծորութիւն վերադոյն առանձնա
տորութիւ։ Ոսկ [27] յերկրիցս ոչ այնպէս տեսանին եր
թեք վճարմունք իրաց. այլ միշտ խառնուճած ընդու
նելով յերկոցունց՝ ի լաւէն և ի դժպատեհ դիպ
ուածոյն ձանաչին այսպիսի բանիւ։ Այր զի [28] թէ
ընդ երկրապործութիւն՝ լծակից երթեմն և չարաչար
վտանգ անբերութիւնն. նոյն օրինակ և ընդ վինուո
թեանն՝ պատուհասիք և մահք տարաժամ. ընդ նա
ւարկութիւնն՝ զանազան վնասուցն թշուառութիւք. և
որքան այլք ևս նմանք այսոցիկ՝ երկաբանչիւրոցն
ընդդիմութեց հատուածարեալք ցուցանին։ Այլ սա
հայն թէպէտ և այսպիսիք քննաւորեցան՝ ի յերկրի
ախտաժահք, այլ ոչ անյուսացեալք երթեք յիւրա
քանչիւրն լինին օգտուէ. քանզ միանգամայն զան
շահն և վնասաբեր յուսահատութիւն երբ՝ ի վերոյ
հարկանելով՝ մոռացօնս զոգես [29] զվրիպակն առ
նելով սպառնմունս, [30] յամենայնի ժիրք և ինք
նայորդորք լինելով մարդկայինս սպզ, անցեալ
միայն

(26) Օրինակ մի՝ ի փրփալեցն։ ՚ք՝ Ինչ պէտ արտունեց պատճառս ասելով զի զամուսանութիւնն, այսու ակամայ խոստովանիմ եթէ առնեա խարուէ՝ ի մէջ սորա՝ և այլ։
(27) Օրինակ մի՝ յէփ։ և այլ՝ յէ էփ։ և այլ՝ յէրէփ։ զոր որում և՝ ի հինն օրինակին գրեալ՝ ի կարգին՝ ի լուսանցսն անդ ուղղագրի՝ յէրէփ։ ոմն և մեք եդաք ըստ հանձնելոյ բանին. ՚ք՝ առ երկրագործսն ինքս կամ երկրաւորքս ոչ երբեք այնպէս կատարին։
(28) ՚ի չորս օրինակս պակասի՝ Ընդ։
(29) Երկու օրինակք՝ զվրիպակն։
(30) Երկք օրինակք՝ յամ ծէրէփ։ ՚ք՝ թէպէտ և այսպէս խառն՝ ի յաղագուէ և՝ ի ձախորդութիւն բնաւորեցան լինել երկրաւոր գործսն Ծառնութիւք, ասկայն՝ ի վեր այսոցիկ ոչ երբեք յուսաբեկ լինին՝ ի գառնելոյ շահս յիւրաքանչիւր՝ ի նոսին. այլ՝ ի բաց թողեալ զյուսահատութիւն երբեմն անօգտա բնիչ և ինաւակար, և ոչ ինչ յինչ լով զձախող պատահմունս, յամ

միայն սպասեն պատշաճ յաջողուածոյն յօժարու-
կան կամաք։ Եւ նորին աղագաւ պատրաստաք այնու-
հետեւ ի զինուորելն պնդակուռիւմ փութոյ, ի մնալ-
կէն, և ի նուաւասարել, և ի քննուս առ հասարակ
անհեղդաբար յառաջանան Հեծոյ։

Ա՛պա ուրեմն զի յայսմ այսպիսի առուգեցաւ ողջա-
յառնաստանուէ՝ (31) ի չմնդրտուէ իրս առուգեցոյն,
Այլ երանելի և յօգտակարագունից. զորմէ որ
պէս յառաջագոյն զեկուցաւ, ի սմանէ քաղմահոյլ
ազգակնացն միաբանուէք, և սէրն սիրելուէք քա-
րեկամացն ծանօթուէիք միշտ երևելոցդ յոյն քարե-
բախտին ազատուէք յոյժ լցեալ (32) վայելչականն
յօրինելոյ հրապարակք, առեալն լինելոյ նոքուսիք
վստահանալիք ամուսիք պարապեալք և ի գործոյ
Թշնամեացն են գաւառանուէ. և քաջահաւան կա-
մակցուէք ինքեանք առ իրեարս խաղաղասիրեալք։

Ա՛յլ նա, գարձեալ և ոչ ի գործուածոցն է
մանաւանդ՝ քան թէ ի կարողագունից հաստուն
լաւագոյն ախորժակիս։ Վասնզի ոչ է (33) ընդ անբա-
ւուն անհուն՝ և կամ լայնատարած խորոց ծովու
Հանապարհորդել, և ոչ ընդ ցամաք քաղում օձե-
ւանօք ի հեռաստանս ուրեք հատանել անցանել,
և կամ անհանդուրժելի արդեօք զճախիցն իցէ առ-
նել յոլովուն ընչից և ստացուածոց, և ոչ որ այլ
ինչ ի պատճառացն քաղեալոլ։ Այլ յատուկ
ընդ

(31) Օրինակ մի՝ Հնդկաբուէ։ Ցո՛
Ցեռ օրինակօք առուգելոյ ազատ
լինել ամն յայսմանէ ամբաստա-
նուէ, առուգեցոյն և արգելմամբ
իրացն՝ եթէ ասէն այս է գովել և
ըստ օգտակարութեան մատանց.
քանզի ոչ յառաջագոյն ծանու-
ցաւ՝ առվտ լինին բազմահոյլեն։

(32) Երկու օրինակք՝ վայելուչ։
և այլ երկու՝ վայելչական։

(33) Երկու օրինակք՝ ընդ անբա-
ւուն։ Ցո՛ նաև առնանուէիքն
վայելուչ կառարումն ոչ է յայն-
պիսեացն՝ որ գործարուս ի ձեռս
բերի. այլ է յատկանշատարուս
կարելեաց. քանզի առ ի ամուս-
նանալ՝ չէ հարկ յանհուն և յան-
բաւ ինչ ձեռնարկել, որպէս՝
կամ ընդ լայնատարած խորս ծո-
վու Հանապարհորդել, և կամ ճ
ցամաք, և։

դործս առ հասարակ ժրացեալք
և յօժարամիտք բերին ազգ մարդ-
կան, յօժարական կամաք ակն
կալեալ միայն վայելչական յա-
ջողուէ եղեալ գործոցն։

ընդ կամն էն՝ անդէն և հանդիսումն առնէաց-
բասա [34] յարանոյ. և զի՛ ի նմին խոկ բնակութեանէ, և
և զի՛ ի մօտաւորան բնակեալ տեղիան։ Եւ այսպէս
՛ի յաճեցման ամենայն լուսոյ բարեացն լրմամբ միշտ
անխոտոռն ցուցեալ հաստատակաց ամենեցուն ցանկալի
գոլ, տարակուսելի տրամուէն գրաւման պատուա-
Հաղոյն փոխարէնիչ, կարեւոր օգտակարապատուհին
պարտական գիւրանալոյ [35] ՛ի գիտս առանձնալոյ։ Զայս
ցանէ ահա և յայլոցն քաջայայտ եղելոցն ՛ի սմանէ
վայելչական բարեզարդութեանէ՝ կարգաւորել ընդու-
նել սուն և զանհակառակ գովաբանութեանցն հասու-
ցուսն, որպէս զի եղիցի յորդորական յաճախութեան
արժանաւորացն տուս, նախ քան այլոցն՝ հասանել
սմին ՛ի կեանս աչխարհիս։

ԻԷ. Ա՛յլ ամուսնութեն առ՝ ՛ի տարեկալեացն գոլ. ապա զի չարաչարուկ կարեօք Հոգոյ [36] պատանդեալ է՝ մանկանացն և կենակիցն ամուսնի, և բազում և այլոցն հարկաւոր պիտոյիցն առ ՛ի հաշել զբաղու-
նեաբան։ Եւ արդ՝ ել այնէ չգնարուիս ՛ի բազմն մարդկան վճարմանս ուշ եղեալ հայեցուք. այլ ՛ի նոցանէ առանց [37] յառաջախոհելոյն զիտառորուէ, և բնաւ խոկ առանց բազմաջան տաժանմանց տարեկ զբոլանդակուէ։ Վասնզի ահաւասիկ այժմ [38] ՛ի յընդունայն վիճաբանեալ, երկուց այսոցիկ անգլ

առ-

(34) Օրինակ մի չգտանայ։ այլ՝ առ-
ժամանակ և գործն ՛ի գլուխ հանել։
(35) ՛Ի գիտս ուսանելոյ։ այլ՝ կարեւո-
րացեալ և պիտանակաց առաւելիչ,
արդեամբ խոկ ՛ի փորձոյ ուսու-
ցանելով գիտելին և գործնակա-
գրան ինչ տաժանելի ընթերցու-
նելոյ հետանոյգ ոք ՛ի գիտս. ոմք
ցուցաւ և ՛ի վերոյ։
(36) Հինն օրինակին պանդանչեալ է։
այլ լուծանելոյ է։
(37) ՛Ի հինն օրինակին հետաւորեալ
գրի՝ յառաջնէջեալ։ և այլ՝ յառա-
ջախոհ։ այլ՝ ել և անուշաւ հնձալ-

առեալ քննելոցուք զբոլոր գոր-
ծառնեալս մարդկան, եթէ արդեւ
՛ինոցանէ առանց յառաջագոյն
խորհելոյ և ծանուցանելոյ, այլ
և առանց բնաւին ջանիոյ և տա-
ժանանաց բազանդակեալ կատա-
րեցոյն։
(38) ՛Ի յընդունայն։ Յերկուս օրինակս
գտաւ առաւելեալ գրի՝ ՛ի յընդու-
նայնութեանց. յորս և պակասի
բանին ակնհայ առաւել մինչև առաւել
՛ի հայնն պատճառանց. զոր օրոյ
և յայս միջոց գնաց լինի մեզ ար-
ժան ՛ինոյն օրինակաւք վարել։

տուելոյ առեալ զքեզ Եպերանոս։ Այլ զի՞ զի սկզբան առնելով ի կազմուելոյդ ահաւոր և մեծս ապարածոց, զքեզ ակնարկելով և միայն հրամանական բանիւդ արարչին ընկալան (39) զգայդ և զհաստատուն իւրեանց. և որքան անդրէն իսկ աննահնար զօրութեն անուշհատ հատարի կամեցաւն։ Նա երկրորդ՝ զի և սկզբնէ ի քում բնութենէդ և հատ յաղագակցացար, եթէ հանդերձ ժիր և անդադար աշխատութեաւ մարդկան գործք սահմանեցան գալ յանկուճն հատարեցուն։ Յաղագս որոյ առաքինեացն և ի վեր քան զվերջինն տաղտկանս խնդնեշուեն (40) համբարձեցելոցն՝ ե՛ զիարդ հանդիսանալ ընդ քաղցր երկասիրութեն վաստակս. որով զիւրաքանչիւր անդործուեն զԺուռարիոս զիւրեացն ի հեշտալի վայելչին (41) աջողութիս։ Իսկ ամենատուիչ սակաւ ինչ մասն հոգոցն զիւրակերելի այսու առաւել, զի ի յոլով նախահոգակս մտանել բաժանի. վասն զի և օգնականին աստուածութ, և ի չափ հասելոց ժառանգացն հոգատարձուն զիւ տելի ե զկարեւոյն թեթեւացուցանել զվտանգաւոր ծանրութի, և զբարեաց բերել (42) խնդակից կամ մօք զհաստատակութիւն։

Այլ այս ցանկալի իրապործութի ի մէջ ամենասպառիկ լարուե վկայեալ՝ զարդարի և բան կորովակի իրաւացուցն մասին. (43) զի որպէս ումեքն ի քաղցրա-

(39) Օրինակ մի՝ զպարտ հոգեպատե։ յայնեակս արիքն՝ և ի վեր ամ
ք՝ ի զուր հակառակելովդ՝ եր թարձեալքն, կի՛ ի բաց զատու
կու այսպիսք գլխով ոգեստե ցեալքն ի կարի դանդաղ վեհ
ապարանս։ Աստիճն՝ զի այդու թուութի՝ փութան միով ի վա
անհնչելակ ցուցանեա զքեզ եղա տակս երկասիրութի՝ որ քաղցրն
նակի կազմուե մեծամեծ արարա է. որով զնա դժուարին երևելն
ծոցս. որք միայն ակնարկութի անդործութ՝ գիւրին ի յայդոցա
հրամանական բանից և եթ արար թիւս հեշտալի վայելչին։
չին հատատակեալ զարդարեցան. (41) Ելին օրինակն՝ աջողութ։
ըստ որում ամենակարող զօրութ (42) Երկու օրինակք՝ խնդակից։ ք՝
որ ինչ միանգամ կամեցաւն զի և հատատարակս վայելել ի բա
նէ՝ անդէն անուշհատ հատարի։ րիս՝ խնդակից լինելով ընդ մի
Նա երկրորդ՝ զի և ոչ, ևն։ մեանս։
(40) Օրինակ մի՝ համբարձեցոն։ ք՝ (43) Օրինակ մի՝ տանէ։ ք՝ ոմն քան

գունից համարեալս զինքեանն յաշխարհս գալ։ ուստի և՝ ի սմա նախ՝ որ և վկայեցաւ իսկ Աչմարտու- թիւն՝ առաջին Ձաշակել տեսլեամբ զպայծառ լու- սոյն զծաւալումն, և զայլսն մի ըստ միոջէ անբաւ բարեկրուեցն (44) վայելմունս ինքն ձգեալ, իրաւա- ցի է ըստ իւրոց բարուց շահաւորուեցին յաջորդեալ նմանապէս առ այլսն զիմոխարկումն հատուցումն։ ուստի եղիցի այնուհետեւ յառաջանալ ընդ մնարար շինութիւն՝ և հարազատաբար ժառանգակալացն փո- խանորդութիւն։ Վասնանակ ընդ որոյ և պատրաստին կրկնապատիկ բարիք (45) պատրաստել, դարձուցա- նել զարժանաւոր դարձուածս հայրենի աշխատուէն ՚ի ծննդոցն՝ ՚ի կենդանութիւնէ պատկառելի պատճոյն կամակատարութիւն, և ծերատածութեցն վերստին խնամակալութիւն։ Իսկ յորժամ հասցէ հարկաւոր փոփոխմանն հրաժեշտ ՚ի կենցաղոյս, յուզարկեալք այնուհետեւ ՚ի նոցանէ իբրեւ (46) ՚ի խաղաղական հանդիստ։ Ընդ կամ թէ զնոյն ինքն կեանս միասի- ւոցն յերկրի շառաւեղացն, համարել արդարեւ ան- ձանց բարեկեցուն, զորս վեհագոյն քան զանշունչ կենդանատրութեանն ձև ՚ի կենդանագրայն յօրի- նեալ։ և կամ ՚ի կարծր ինչ նիւթոց պատկերա- գործաց զատեղծուածս պատկերաց թողլով հիշա- տակարանս՝ (47) զպատուական քանաւորացն մնաց-

ոնք

զաւակաց անոնք պատրաստին ըստ արժանւոյն կրկնապատիկ բարիք. մի գեռևս առ կենդանութիւ իսկ նոյ հանգերձ պատկառանօք հատա- տակութեան և ծերատածութեցն խնամ- մակալութիւն. և միւս՝ զի ՚ի փո- խել նոյ ՚ի կենցաղոյս՝ յուզարկա- տորին ՚ինչք ՚ի հանգիստն խա- ղաղական։

(46) Օրինակ մի՝ վախճանեալ։

(47) Երկու օրի՛. ՚ի գոքանիսն։

* Ջնջեալ անուանն (առ որպա- սան. գիրք. ՚ք. օրինաց.) Թոռիկ ՚ի մուսացմանէ, և ՚ի հրատարակէ

(44) Օրինակ մի՝ Բեղկեբել։

(45) Օրինակ մի պարբառեալ։ ՚ք՝ ՚ի հոգեւոր հայրենի աշխատութեն՝ ՚ի հոգեւոր հայրենի աշխատութեն՝ ՚ի ծննդոցն՝ ՚ի կենդանութենէ պատկառելի պատճոյն կամակատարութիւն, և ծերատածութեցն վերստին խնամակալութիւն։ Վասնանակ ընդ որոյ և պատրաստին կրկնապատիկ բարիք պատրաստել, դարձուցանել զարժանաւոր դարձուածս հայրենի աշխատութեն՝ ՚ի ծննդոցն՝ ՚ի կենդանութենէ պատկառելի պատճոյն կամակատարութիւն, և ծերատածութեցն վերստին խնամակալութիւն։ Իսկ յորժամ հասցէ հարկաւոր փոփոխմանն հրաժեշտ ՚ի կենցաղոյս, յուզարկեալք այնուհետեւ ՚ի նոցանէ իբրեւ (46) ՚ի խաղաղական հանդիստ։ Ընդ կամ թէ զնոյն ինքն կեանս միասի- ւոցն յերկրի շառաւեղացն, համարել արդարեւ ան- ձանց բարեկեցուն, զորս վեհագոյն քան զանշունչ կենդանատրութեանն ձև ՚ի կենդանագրայն յօրի- նեալ։ և կամ ՚ի կարծր ինչ նիւթոց պատկերա- գործաց զատեղծուածս պատկերաց թողլով հիշա- տակարանս՝ (47) զպատուական քանաւորացն մնաց-

ոնք

զաւակաց անոնք պատրաստին ըստ արժանւոյն կրկնապատիկ բարիք. մի գեռևս առ կենդանութիւ իսկ նոյ հանգերձ պատկառանօք հատա- տակութեան և ծերատածութեցն խնամ- մակալութիւն. և միւս՝ զի ՚ի փո- խել նոյ ՚ի կենցաղոյս՝ յուզարկա- տորին ՚ինչք ՚ի հանգիստն խա- ղաղական։

(46) Օրինակ մի՝ վախճանեալ։

(47) Երկու օրի՛. ՚ի գոքանիսն։

* Ջնջեալ անուանն (առ որպա- սան. գիրք. ՚ք. օրինաց.) Թոռիկ ՚ի մուսացմանէ, և ՚ի հրատարակէ

ուսուցանել զանձինս մեր ի սէր Աստուծոյ, եւ ի սէր ընկերաց մերոց, եւ ի սէր ամենայն մարդկան, որ ի մեզ ապաւինին, եւ ի մեզ յուսան, եւ ի մեզ հաւատան, եւ ի մեզ ակնկալեն զամենայն բարութիւն, եւ զամենայն ողորմութիւն, եւ զամենայն մխիթարութիւն, եւ զամենայն օգնականութիւն, եւ զամենայն ազատութիւն, եւ զամենայն փրկութիւն, եւ զամենայն կեանս յաւիտենից։ Զի ոչ ոք կարէ ասել, թէ ես ոչ ունիմ ինչ ի մէջ իմ զոր տացեմ ուրուք, եւ ոչ ոք կարէ ասել, թէ ես ոչ ունիմ ինչ զոր ուսուցանեմ ուրուք։ Զի ամենայն մարդ ունի ինչ ի մէջ իւր զոր տայ եւ ուսուցանէ

Գլուխ Ը։

Գնէ (1) Պարսպելին է։

ՈՒ. Ինձ ոչինչ այլ այսպէս ուժգնակի (2) հիացուցեր զարմացման բերեալ մատուցանել, քան թէ զայնոցիկ մարդկան ախորժակս մտաց՝ որ զբաղաքացն զանազան յարմարակարգութիւնս գոլէին, և հեշտաւ տանէին զբնակիչն անդ. և՝ ի բերրաստուտիկ բարուքենան հանապազ (3) վայելուցս, այլ և աքանչանան ևս ընդ նախագուտակս արուեստի այնպիսի ամենաբարի իրագործուքենէ. և՝ ի պարսպելոյն խոյս տուեալք՝ դժուարելով՝ ի բաց զիւրեանցն դարձուցանեն դէմս։ Նոյա զայս ոչ գիտեն թշուառականքն զի առանց տուս և անուճանել իսկ ոչ կարասցէ (4) քաղաք. և թէ անուճանեսցի երբէք, սակայն զկեանսն թշուառութենէն ամենայն իրօք երթեալ տարցի վաղանս՝ ի թշնամեացն, և արուեստիզ տարակոյս ազիտիցն։ Վասնզի տայդ արդարև սա խոկ է սկիզբն և յառաջադրութիւն ամենայն գերեզիկականդութեան քաղեցեացն, և պատճառ զանազան արհեստից յառաջխաղացութենէ. և յայսմանէ մեծանալով (5) վայելչական իրք մարդկան, որով դիկենայն և զգալի կենացն անցեալ տանին շահս։ Յայսպէս որոյ խնամատարութիւնք և յոյժ քարգաւաճեալք՝ ի բանաւորացս սմին

(1) Երկու օրինակք՝ պաշտպանէի։ յի՝ արդեօք պաշտպանել պարսպօք պատել ամրացուցանել զքաղաք։
(2) Օրի՛ մի՝ ախորժակաւոր։
(3) Օրինակ մի՝ վայելչասիրեաւ։ յի՝ և ախորժմամբ բնակին՝ ի նոսին, և հանապազ վայելուցք են բերեալ պատիկ բարուքենց նոցին։
(4) Հին օրինակն՝ ի չոգէ։
(5) Օրինակ մի՝ վայելչանայ։ յի՝ և պատճառ լինի գիւտից և զարգացմանց զանազան արհեստից։ յորմէ վայելչասէր ձեռնարկէ ընկերութիւն մարդկան՝ այնուհետև վայելչին՝ ի շահս օգտուելոց, եթէ լաւ կարեւոր պիտոյիցն կենացն, և եթէ լաւ առաւելութիւնք քան զկեանսն։

սիին հոգ առնելով գործոց, քաջապէս լինն գոգ-
ցէս ժառանգին՝ կատարելով միշտ զբարօրութեցին
պիտոյսն. և լուսաւորիչք՝ ի կենցաղումս յօրա-

Նման փառաց։

Ի թերևս յիրաւի յաջագս (6) պատճառականագու-
նին այնորիկ, որ ոչ միայն մարմնականագունին այ-
նորիկ պատասխան եղով պահէ՝ ի խորին խաղաղու-
թե, այլ և հոգևորին յաւէտ ևս (7) օգնու քարե-
պաշտուն մատուցանել՝ այսպիսի բանիւ։ Ոչ առն միր
կեցիցս ժամանակ՝ կրթեալ ածէ զմարդիկ՝ ի ջր-
կոյ առաքինութեցին հանդէս. ՝ի խաղաղութին ժա-
մանակի՝ յիմաստութե, և յողջախոհութե. և՝ ի պա-
տերազմականին՝ յարութե, և յարդարութե։ Յիմաս-
տութե, զի՝ ի մի վայր հաւաքելով զբազմութիս
արհեստաւորացն՝ պարապեցուցանէ զբոլոսն հանա-
պազ իրը՝ ի չոյժ վարժման՝ ի կալ՝ ի հրահանգս
ի խաւսել կիւրուին քնաիւթե. յորոց կէսք՝ ի միմեանց
փորձին զգանազան հանձարս՝ քանակաև և գործա-
կան արհեստից. և կէսք յառաջնոյսդ բերեալ
անցուցանեն զիւրաքանչիւր զիմաստսին գիւտս։
Ասոյն ամենք (8) պատարհալ հանձարով՝ զառաջնոյ-
դութե հասարակաց առանն, և զյարմարականս
քաղաքավարուն քաջապէս մատուցանեն քաղաքաց,
և ամենք առանձնական՝ կիւրաքանչիւր տանց տանին
զանտեսական խնամս շինութե։ Ի յողջախոհութե,
զի

(6) Երկու օրինակք՝ պաճառ-
նն։

(7) Օրինակ մի ասէ՝ ՝ի՝ և առայդ
է առացեալս վն պատճառականա-
գոյն պարտաւորեալներն, որով ամ-
բողջ քաղաքն ոչ միայն նպատա-
կինն բուն իսկ մարմնաւոր բա-
րեաց՝ ՝ի խորին խաղաղութե պահե-
լով զբնակիչսն. այլ և հոգևորին
առնի լինի ուղիղ քաղաքավա-
րուե՝ բուռ ապա. զի կերկուս և ս
ներշնչեան ժամանակս կրնէ ըղ-

մարդիկ ՝ի հրահանգս ջրկոյ ա-
ռաքինութեց. յր է՝ ՝ի խաղաղութե
ժամանակի. ևն։

(8) Երկու օրինակք՝ պակաս։ յր՝
ամենք ձեռնհասք իմաստութե՝
կարգին յառաջնորդութե հասա-
րակաց, և ըստ պատշաճի բարեաց
իմաստ մատուցանեն քաղաքաց. և
այլք առանձնաբար պարապին՝ ի
անհատական հոգատարձութե շի-
նութե իւրաքանչիւր տանց իւ-
ենոց։

զի ոչ խառն՝ ի խուռն յարձակին [9] ՚ի զեղս խղճմտելոյ խառնիցին. այլ յարմարական կարգի գաւառ գան յամուսնուն՝ ըստ բնին բարւոյն կամաց. և քաջ ջապէս որոշելով յոյլոց՝ պարապեն իւրաքանչիւր ամուսին զուգակցին լինել մտահաճոյ. [10] որով քաջանուէնք ապա մանկանց յաւելուածն, և քաջ ընկալող շինուէնի առնց՝ և յաճախին օրինաց։

Իսկ յարուէնն՝ այնու զի զնա ունելով յոյս ապառնոյն ՚ի խուռնուէնէ ժամանակին ՚ի ևիկուն, և այնուհետև կամ արուաքս երանել իւր ՚ի մարդկանէ արիաբար մարտնչին ՚ի վերոյ հայրենի գաւառին, և կամ անդուստ իսկ քաջացեալ [11] վերիմանեն անելկիւղ զի ՚ի վերոյ յարուցեալն անիրաւուէք։ Այլ և չնմարտաւանիցս արդարն՝ այն և արդարակ գործոյն պաշտօնեայ, առ ՚ի վճռուին առնլով տատակել զառաւակիչն չարայեցոյ թշնամեացն, [12] և ապրեցուցանել զանձինս՝ և զիւրեանցն սիրելիս. և յաւէժ ՚ի բարեզարդուէնէ զնուռնեանն պահել առ Հարս՝ հանդերձ խոյրեօքն և նոճիրօք. և ամենայն զամուսնուէնէն [13] զյարմարուէնս, և զայլ ամենայն պահելով՝ ցուցանել բարեկարգուէնս թիւն քառասի։

Իբր արդ՝ էր որ այսպէս զանազան արուճեառիկ պատճառս է՝ նորոգուէն, [14] և զեղեցկակարգուէն աշխարհի, և յատկահոմ հանդառարան թիւրատատիկ քաղեխոյեցոյ՝ ի գուճարձացուցանել. և ինքն ըստ ինքեան յոյժ ՚ի վայելչականացն մայրաքաղաք երևիլ՝ ՚ի խառզաղուէնէ՝ իմաստուէք և ողջախոհուէք զարդարել, և

(9) Զորք օրինակք՝ ընդ։
(10) Օրինակ մի՝ որով քաջ ամուսնեցուք մանկանց, և բարեկարգ շինուէն առնց միւս մատենագրացին՝ ոչ միայն ըստ քաղաքական բանից, այլ նա և ըստ ձոծացին օրինաց։
(11) Օրինակ մի՝ ՚ի ՚ի խնդ։ ըստ՝ ՚ի ՚ի յոյս առաւառանելով՝ անելկիւղ զուգի վերիմանեն նոցա որք անիրաւուէք յարուցեալ էն ՚ի վերոյ խոբեանց։
(12) Հին օրինակն՝ և ապրեցուցեալ։
(13) Զորք օրինակք՝ յարմարուէն։
(14) Զորք օրինք՝ և գեղեցկուէն գաւառի ինդուցոյ։

և ի պատերազմականին՝ ապուեթ և պոպարուեթ։ Սմա ապա ո՞ր այնքան ի Հռոմէասեականացն եղիցի, մինչ զի փոխանակ յարդելոյ և մեծարելոյ՝ զայսպիսի ընդունակ բարեաց, ընդդի՛մ ինչ ասել բամբասանս կարասցէ յանդգնաբար ձեռնարկութիւն համարձակել։

ՃԲ. Այժ ասէ, այլ պարիսպ երկչոտուէ ի նշանակ. վասն զի զորս ինեբան արդելեալս փակէ հիւրութիւն հաստատութեան,[15] զոդեցս անարիս ինն և յոյժ խնդնեշագոյնս զնոսա ցուցանէ։ Ո՛ զուշուի[16] և զյաւնսպագոյն պատրաստութիւն իրաց՝ որ յաւէտ արուեստագոյն քաջութիւնէ, խնեղշ վաստութիւնն նշանակիչս ասել գոլ, և Թուխս զայդ ասելով քո այժմ, միանգամայն երթեալ տարցիս աստուստ վաղվաղակի զշամբուշ յիմարութիւնն մոյանակս. քանզի եթէ այդ այդպէս է, յոյժ գիւրագոյն է քեզ և զայլն ամենայն պատրաստութիւս իրաց հակառակ անուանքն ձայնելն[17]։ Աւստի ժամ է այսուհետև ասել քեզ անարուեթ ցոյցս[18] և զվինուճորուեն հանդերձումն սպառազինութիւնէ, և զնաւաստութիւնն մենքենաւոր հնար փրկութիւնէ, և զձանապարհորդութիւնն նախապատրաստութիւս, և զայլոցն իրաց ամենայնի զպատրաստութիւնս. որով հանդիսացեալ մարդիկ հիւրաքանչիւրն[19] արիանան գործառնութիւս, և անցեալ առնին զյաղթութիւնն կենցաղոյս։ Ասակ եթէ այս ամէն

(15) Հին օրինակն՝ փշէս անարէս։ Համեմատ այսմ ընդդիմանալոյ Թեանս պատմէ պլուտարքոս՝ ի գիրս լակեդեմոնացւոց, եթէ ապիս արքայ սպարտացւոց անցեալ առ պարսպացն կռնեթոսի՝ և տեսեալ զդարձուածսն և զընդարձակ շրջապատս ամրութիւնն նորա՝ ասէ. այր կանայք են բնակեալք ի սմ։ ակնարկեալ բանիւս՝ եթէ արք քաջք չունին պէտս պարսպի։

(16) Օրինակ մի ըսփուրսի։ և այլ ջի ըսփուրսի։

(17) Օրինակ մի յաւնել։ այ՝ եթէ այդպէս էր, ապա քան քեզ ևս իրաց պատրաստութիւք ներհակեան անուամբ կոչել էին։ և նախ իսկ անուանել ցոյցս պարտ էր ասել զվինուճորական պատրաստութիւնս, և՛ն։

(18) Երկու օրինակք՝ և ի վինուճորուեն։

(19) Օրինակ մի արիսան։

ամենայն ոտիկս ասացաւ՝ արուեցէ, և ոչ անապրուեն ոչ ցոյցք. նմանապէս սոցա և յաւէտապոյն ևս ծանիցի [20] զպատրաստուրեան քաջարուեցն զօրավիցն, և բոլոր վստահ օգտակարութեանցն առնել. որ միշտ՝ ի յարձակմանէ զրկողացն մնալոյ եղեալ իւրոցն մանկանց ամենայնիւ զուտել պահէ. և իբր անհատ կապանօք սիրոյ աճեալ զբոլորս՝ ի միաբանութիւն յարմարել. և առաքեսցէ [21] հանկանոկու թիւք վաճառաց զբնաւս անկարօտ կացուցանել, և բանակին և գործնականաց արուեստիւք, որ ի վերայ հազոյն բարի մարդկան՝ հանապազ պայծառացեալ զարդարի։

Վայ նմա, առաւել աբանելի, զի զայսչափ [22] օգտուեցեալ պատճառ, ոչ գժուարին, այլ դիւրապոյն և կարելի՝ ի յարուցանել։ Վանդի ոչ ընդ համառաւարած լսելութեան ծուլու նաւարկել և հաւաքել զնեխեծան, և ոչ՝ ի հեռաւորեալ վայրից [23] քաղցրահաւութիւք հայցել և ածել զարուեստաւորսն էր պարս. բայց կամացն միայն պէտք են յօժարութիւք առ՝ ի յառաջարկուելն գործոյն գալ. և անդէնն վաղվաղակի առ ձեռն նուիրեցոյն գառանն պատրաստուի. ընդ նմին ոչ սուղ և շինողացն բազմութիւն, որք արուեստակելով երապատիս զհետ կամացն ածեալ և զգործոյն [24] ցուցանեն կատարելութիւն։ Ասէ որ այսպէս յաղթաւոր սուրբդ ոգոյն խոստովանեցաւ լինել, և օգտակար՝ միանգամայն և դիւրահնար՝ ի յարուցանել, յայտ է ահա՝ թէ՝ ի գովելեացն է, և մանաւանդ դիւրին [25] կոչ յառաջնոցն։

(20) Օրինակ մի զպատրաստուրեանէ։
(21) Երկու օրինակք՝ հանգանա՝ ջի՝ և փոխեալ առելաւաւելք վասն Հառաց՝ զբնաւս, նէն։
(22) Օրինակ մի օգտուեցեալ։ ջի՝ նման այն է յաւէտ աբանելի, զի կատարեցուն պատրաստի որ է պատճառ այսչափ օգտուեցեալ, ոչ է գժուարին, այլ յայտ գիւրին և կարելի։
(23) Երկու օրինակք՝ բազմաբարուէ։ Ուր ըստ այսմ նման՝ ի հին օրինակին՝ ի կարգին եդեալ, ի լատանցեալ ուղղագրի բազմաբարուէ. ըստ որում և մեք եդաք։
(24) Հին օրինակն՝ ե զգործոյն։
(25) Օրինակ մի՝ առաջնոյն։ ջի՝ և մեզ առաջին՝ ի դիւրապոյնսն, քան առաջինն դիւրին։

ե։ Այլ դարձեալ պարտապետութիւնն ասէ՝ յոքնա-
գոյն ծախ ընդդէմ գործէ, և աստիճ աշխատութիւնս
մարմնոյ հասուցանէ։ Վաճառգոյն գիտեա զասաց-
եալսդ՝ քանզի ոչ ամբաստանողդ հասարակաց.[26] մի-
զի մի գուցէ անխորհրդաբար զայդ ասելով՝ զերկուց
այսոցիկ չարահամբաւս և վատթարագոյն իրաց ան-
ցեալ առցես պախարականս, զապահովութիւն բռնու-
թարուց, և զանարդն տաղտուկ վաստուէն ևս կարծես։
Յաղագս որոյ և ո՛չ գիտէ զայս, թէ ամենայն
մարդկային ինք երկուց այսոցիկ կարօտանան սի-
տոյից՝ ի կատարումն իւրեանց, ծախից ընդդէմ՝ և տա-
ժանման մարմնոյ, և մանաւանդ պատուհասիանա-
գոյնքն և չոյժ պիտանացուքն՝ և չաւէտ ևս[27] զա-
տացելոցս պահանջեն վարկս։ Այլ քան զամ գիտել
ոք կարասցէ ցուցանել վիճադոյն և ամենևին սի-
տանացուն, որ՝ ի մի տեղւոջ հաւաքելով զբազմութիւն
մարդկան՝ առաջոց և վերակացուս իրերաց կացուցա-
նէ. և յանդիմանականն պատկառանօք ամօթոյ մի-
ւեանց, և հրամայութիւք աչի տանջանաց դատաւո-
րաց առնելիւ՝ ի բաց[28] առնուն և յանիրաւս զրկութեանց
զբռնելոս, և աճեալ հիւրաւացուցն հասուտատ կանո-
նի։ Ասասի չայտ ի՝ թէ[29] զայսպիսի իրաւայուցս
պատճառս արուեստականն պարիսպ, և զոյս[30] միան-
գամ՝ ի նահանգէ ոչ առնուս բարի առացուած՝
հասուցանել զիմոխանակն ծննդոց, և չեռագոյ

մանդ

(26) Յերկուս օրին. ոչկոյն չասն։
(27) Օրինակ մի՝ գասուչելս։ ք՝ իսկ ազնուագոյնքն և չաւէտ ևս առանացուքն՝ նաև առաւել չա-
փով պահանջեն զառացել ծախս ընդդէմ և տաժանումն մարմնոյ։
(28) Ի բաց օրինակք՝ առանց։
(29) Օրինակ մի այսպէս։ ք՝ չայսպէս է թէ այսոցիկս իրաւացի գործոյ է պատճառ պարտապետութիւնն. զոր է թէ ոք՝ ի նահանգէ առնէ զիրեն բարի առացուած՝ փոխ-
խակի առանդէ զնոյն և չեռագոյ գայից իւրոց, հրինատատակ ար-
դարութիւն առնէ՝ և գլխովին իրա-
ւացի գործ. առա թէ չայսպէս
՝ի նահանգէ իւրոց ընկալէ զայս-
պիսի պատճառ ժառանգութե-
և ինքն առանձին հեղինակ եղեալ
նմին՝ թագդէ սիրելի չաշխարհաց իւ-
րոց. չիշատակ երախտեաց նորա
անմոռաց կացցէ ազգաց՝ ի մէջ
մարդկան ազգաց չաշտ։

մանկանցն, կրկին արդարութիւն է՝ և յաւետապէս իրաւացն և գործ. Թէ ոչ և յումեքէ ընկալաւ զայսպիսի[31] վերհատոյն առացուածս, և ինքն իբրու նախահաւակ ելով յաջորդեացն մտերիմ սիրելեաց, և անմոռաց յիշատակ երախտեաց՝ ի մէջ մարդկան զպարիսպս Թողցէ ազգաց յաղգս։

Այս արդ՝ ի[32] որ այսպիսաբար յամենայն կողմանց վայելչանայ, և իրաւացեալն՝ որով բժշկէ զիւրս մարդկան՝ սիրելեան և վերակացու է. և պահապան ընչից զուարթեան և բարեզարդ ձոխութ, և ընդ նմին առատաձեռնութեան զխոհութեց,[33] այլ կենցաղոյս պայծառանոյց վարժարան, և մտերիմ ընդ միմեանս սիրոյ կապ յարմարուէ, և առ՝ և առ վաճառաւոյ, անկարօտ կենաց պատճառ, և նախախնամող գործոյն իշխանաց և խրեցելոց։ Այ՝ սորա չինուի փոյթ պարտապոյ ցուցանել եղիցի ինձ՝ և իմոյ հատանեցելոյն. և կամ մեծասիրտս գոհութեամբ գոլիլ զայնսպիսիկ և զոք փոխ թանն յարուցանել զսա։

( )րէ

(31) Ձոյլք օրինակ՝ ջոյնդիսի։ | (32) Եղիկք օրի՛. իբ ուղիղաբար։
(33) Օրինակ մի՝ յայլ ինչ՛։

Ճառ Ե։

Յոհ (1) Մաւետեցւոյ Ե։

ԱՌ. Քանզի զամենայն իրաց դէպս գործոյն՝ որ ի կենցաղումս վարին ի միջ մարդկան ի սկզբան կենաց, հրաշափառապէս եւ նորաքանչ ցուցանի նաւաստակեան իմս արուեստ, եւ գրեթէ զեր ի վերոյ (2) անցեալ կայ քան զբնաւ բնակեանագոյն ախորժակս բանաւորացս։ Վասն նա, թէպէտ եւ այսպէս ունի զբնութեն պատահմունս իմս, սակայն ուժգնին (3) հնարհաւն վարեցեալ՝ զանկարելիսն եւ զանբնակեանս զանազան (4) մեզբենայաւոր հնարիւքն կատարելիս (5) եւ գնայակեանս կացուցանէ ամենեցուն. (6) եւ զնոյ տուին Աստուածորդուհիւն քան զյերկրիլն գնացս ևս զխուզագոյնս կազմէ՝ հարկանել ցամաքայինս։ Եւ այսպէս զերկուս տարերս համագոյդս արկանելով ի գործ հարկաւոր պիտոյիցն՝ զծով եւ զցամաք, երթեալ տանի զմեծ եւ զզանազան զբաղեդիսեցն բերս հասարակաբար յերկաքանչիւր կողման. եւ զի նմանապէս ահա ունելով բերէ յինքեան

(1) Զարուեստս նաւարկութենէն ի վերոյ գիրք ձ. օրինակ. Ե. պարտաւորեալ ի հրահանգ համբակաց, յառաջիկայս ըստ արժանեացն նկարբանել, զշահաւէտ հանգամանսն նորին ի պէսպէս գլխոց յիշել բերել։

(2) Երկու օրինակք՝ Ե եւ գԷ ի վեր՝ եւ գրեթէ զերազանցեալ այսոցիկ է մամ բնակեան արուեստիցս բանաւորացս։ Այլ եւ ակնարկել, ոչ նշանակեցաք ի վերոյ. գիրք. ձ. օրին. ը. Ծանո. ։ եթէ առնուն նոքա՝ այսոցիկ բնականեին զգան ջրոյ իմն էր համարեալ անվտանգ նաւարկութենէն։

(3) Օրինակ մի՝ ընդհան։ ըստ՝ առեալ եթէ ի նախահնամանէ. ըստ այմ. խնամ. ժէ. 3. Սակայն զո հոգւոյ ջրոյ զեղուիցէ, զի էգուտ ե՞ի ձուկն ճանապարհ, ե՞ի մէջ ալեաց ջրոյ։ զն։

(4) Երեք օրինակք՝ զեղեամբ։

(5) Երկու օրինակք՝ ե գնացական։

(6) Օրինակ մի՝ ե զանգուածն։ ըստ՝ եւ զՀանուատարհորդուհին՝ ի վեր լոյծ եւ անհատանաւ ասելն՝ որ է ծուխ. հեշտասէր եւ յաղողագոյնս կատարել քան զուտ զեղուրեան ընդ ցամաք երկիր։ Եւ այսպէս նաւարկողն զերկուս տարերսն եւս՝ զծով եւ

քեան զմեծ ափսեսն փարեմամբ իրս։ Ա՝ ապա այսր
րիկ և զծովեզերեայ քաղաքացն բնակիչս՝ որք սո-
վաւ[7] վտրեցաւ և վարին, զանապան և չբնաղաղիւտ
ընչիւք յղփացեալ, և այլովք առատաձեռնեալք հոյա-
կապս և հռչակաւորս ի մէջ ամենայն սիեզերաց
երեցեալ և ցուցանել։ Ցի՛նա, սա և յերկրորդ հատած
ցամաքի անցեալ ի ծովային կղզիս, էած զառա-
ջերն և զամայն վայրս ի քաջաշինուի քաղաքաց. որք
սովիմբ ընդելակրթեալք իբր յոյժ արուեստիւ՝ ա-
մենազան բարեբախտութիք,[8] և պայծառազօր շի-
նուիքն քաջ ի բաց գերազանցեցին զմիջերկրեայ
հռչակաւոր քաղաքքն։

Ա.ՀԼ սա ոչ ասացելոցս բարելաւութիք միայն յօրա-
նայ, քայց և՛ս վեհապոյն և առաջիկայիւքս ձանաչի.
և մանաւանդ խմաստութիքն՝ յոր մարդեալ գիւրն ածէ
մանկունս.[9] և զայնս՝ թէ և կարի յոյժ ընդունե-
լուլ ախտս, արագագոյն գայե և հմուտս, քան
քան զիմաստասիրացն սորս, որ հանապազաղ յիմաս-
տուչն դեգերին դպրոցս, յաւէտ դերազանցեալս
ցուցանել ի բնական տեսութեցն հանդիսս։ Ասասի
զարեգական գնացս ձանապարհացն գիտե հշտաիկն,
որով և գյեղեզմունս ժամանակաց գործէ փոփոխե-
լուլ յաստեղատունան։ Ա՛այց[10] ոչ զսակաս ասաե-

զայ

ջեամբք հաւատարմակս ի գործ արկանելով ըստ բերման պիտոյից շահի գործ, ևն։

(7) Օրինակ մի՝ վրէյան։

(8) Երկու օրինակք՝ և պայծառազարդ։ ըստ՝ նաւարկութիւն առնելով անցանել ի չարուշտակ ցամաքէ ի յերկրորդական հատուած ցամաքի՝ որ են ծովային կղզիք, զանէնն և զանապատացեալ վայրս նոցին քաջ յայտարար չինուիք այնպիսի քաղաքաց, միոյ զի սովաւ յաձախութիք վարեալ նոյ իբրև. չնաշխարհիկ արուեստիւ, ամենատես բարեօք և պայծառ յօրինուածովք, որպարև բոլոր գերազանցեն քան զրուն ցամաքային հռչակաւոր քաղաքս։

(9) Օրինակ մի՝ և ցայնմիկ։ ըստ՝ և զնոսին Թէսպէս և բազում վեսոք և առաստանօք, բայց փութով գործէ քաջաշինութս։

(10) Բայց ոչ զպէս։ Յառաջիկայ բանս երևի ազաւաղել հանդիպել ի վերնամանէ գրչաց. զոր Թերևս այսպէս մարթի ի նմանել։ Վա՛ղ ևս նաւարկողն ունի ձեռնտիւ դիտել զընթացս ձնձղացն արեգական, որով նոյն ինքն մատնելով ի ներքս բաքանչիւր առաւօտուն

զսոց և ելիցէ խաւղելով, և զլեզուան՝ զի խոտիցէ ընդ
նակացն, այլ և սա զբնութիւն օդոցն փոխէ՝ ի ջերմինս,
և անդուստ՝ ի վիշաս ամպրոպաց. ըստ նմին[11] օրի-
նակի դարձեալ և զաստեղացն յածմունս ըստ ժա-
մանակի տեղեացն՝ ի տեղիս։ Նոյնպէս ամենայն որ հան-
դգն սոցա բնական իրաց գիտութիւն լիապէս ծանու ցա-
նել, ցայնքան՝ մինչ զի գրիչն մարդարէական ընդ-
հատ վարեցեալ՝ ի ներկայումս զհանդերձելոց ժա-
մանակաց ընդունին զգիտութիւն, և յառաջագոյն
զգուշանան՝ ի մրրկաց և յահագին դառնաշունչ
ձմերայնոյ սառնամանեաց։

Նոյնպէս զի յայտնանէ պարտապով քննութիւնք ասացելոցս
ամենեցուն, և զանազան զբօսանօք երկոցն, և երկ-
կիւղիւ առաջնիկայ[12] արհաւրացն վտանգի խոտո-
նեալ արդելու զինքսն ոչ միայն յօտար անկողնակ-
ցաց՝ ի վաւաշոտական խոտամոլութիւնէն, քայց՝ ի հա-
րազատն ամուսնաց. ՝ի քաց վարեալ տանի՝ ի խառ-
նից հեշտ ցանկութիւնն, և գրիչն որպէս անմարմին
զբօսանեցն հաւասարեցու ցանէ՝ ի սարկաւագանալ՝ զոզ-
ջախոհութիւնն հաստատելով սահմանի։

Վ.ԱՀ ոչ փոքր և յարդարութիւնն պարծի մասին՝ այ-
սոքիկ աղագաւ. վասն զի՞ոլ ոչ գիտէ՝ որպէս ասա-
ցին, ըստ նմին օրինակի՝ թէ ահիւր հանդերձելոցն՝
և յանխրատ զրկութեանց և զողութեանց,[13] և՝ ի նոցին
հա-

(11) Օրինակ մի՝ օրինէ։
(12) Օրինակ մի՝ արհաւրացն։ և այլ՝ զարհուրանացն։
(13) Երկու օրինակք՝ և՝ ի ոսկին։

հանանման ջաղեաց, և լոկ փուխացուցանէ կրճել
ի հանդէս շահից արանցն վաստակող. և անտի
դարձեալ վասն շահիցն և անձանց փրկուճէ՝ հար-
կեցուցանէ գալ և յուխտին պաղատանս առ նա-
խանձանցն ամենեցուն ՚ած: Օ որ և ընկալեալ
պինդ ըստ ածմանն՝ ձեռն միւսանգամ հատուցանել նո-
քօք տրխուր տուժողին, փոխանակ ապրանացն՝ զոր
հուներն պատարագս, և զնուէագաւժս բարեբանութիւս:
Նայց չվնաս զմեծն Նոյա ասացեալ եղև զնահատա-
կութիւն[14] առաքինութենէն զմեհատուչն քաջարուէ.
յորում յաւետացեալ գոհութիւն զիւրսն ցուցանել, ա-
խորժոյս[15]: Այլ զայն ոչ ի միում ժամու զօրէն այ-
լոց նահատակաց, և ոչ ընդ միում դարձեալ հո-
մասեռ ումեք դիմաց, և կամ ընդ բազմաց. այլ
յարուժամ ահա և ընդ երիցուս քառապոյնս և ան-
պատեղի տարերս օդոյ և ջուրց. որոց մրցմունք
դժընդակապոյնք են քան զամենայն նահատակու-
թիւնն հանդէս՝ ըստ ասացելումն, և մրցանակքն
բազմալանք և պատուականապոյնք. որովք մեծա-
պէս պսակին զյաղթողս, և առաւել[16] արիա-
ցուցանէ:

Լոկ արդ՝ լիր որ այսպէս զանբնաւորն իրս քնաւորս
հատուցանէ, և զանսովորս՝ սովորականս. և կրկին
բարեփառուճէ պատճառ լինի ազգի մարդկան, և
զուգահաւասար մատուցանելով՝ ի պէտս՝ զծիլ և
զցամաք, այլ քաջագոյն ևս զերիւքն զարդարե-
առաքինութիւք՝ ածահանձոյս[17] երևել: Այսպս արժա-
նաւորեալ ե անյապաղ փուխով այսմ անցանել
ախորժակի, և կամ գովել զայնոսիկ որք սովս
վարին ի հատարակաց շահս, և ի մեծասպնջուս շէն

(14) Օրինակ մի առաքինութեան... գոհ-
արութիւն: այ և չվնաս ասացեալ եղև
ի մէնջ զնահատակական ա-
ռաքինութեց այլ զդերազանց քաջ
արիւէ, յորում հանդիպ շատա-
գիկ ցուցանել զգործմանեայս խր:

(15) Երիցս օրինակք՝ ախորժոյս:
(16) Օրինակ մի արիացուցանէ: այ
որովք մեծամեծ պսակաց արժա-
նի առնէ զյաղթողս, և քաջ յա-
րիւթիւն կրճէ:
(17) Երիցս օրինակք՝ երևեալ:

հուլիի քաղաքաց՝ և բարեկեցիկ փարթամութիւն անձանց։

ՃԻ. Այլ ասէ, բայց նաւաստուի, թող զայլ ամենայն վտանգս տաժանմանց երկոց, ևս չարագոյն գնաւաբեկութեցն ունի զտոպրակոյս. որ հանդերձ աւնասին[18] ստացուածոց միաստուց, և յետին թշնաճութիւն մասն է մահու. և զկնի մահուանն՝ և թաղման ևս անգամ չառնէ արժանի զմարմինս մարդկան։ Պարտ էիր գնաւաստուիդ ածային և մարդկային արուեստ ասել. որով վաղվաղակի՝ ի քաջ վձարեալ լինէր յամբաստանութիւնդ պատասխանեացն. վասն զի յաշխատութիւնդ տաժանմանցն երկոց, և՝ ի տարակարծ դիմաց գնաստու, և՝ ի վտանգ մահու՝ յատուկ ածային զօրութիւնքն վիճակեցան առանձինն զգեղեցկին ազատուել։ Զի որ՝ ի նեղջոյ լուսնոյս վարին կրէ՝ և՝ ի մէջ մարդկան, միշտ երկուց հակառակաց ընդունակ լինելով բարւոյ և չարի,[19] ասեն երբեմն գնորին բարին, և երբեմն գնորին հակառակն տարակոյս կոտրատեան. որպէս և Հանապարհորդութիւնն բազում անգամ զաւազակացն յարձակմանն դիմանայ. և ամուսնութիւն՝ զխնդակատասպանութենէն[20]. և զինուորութի՝[21] զպարտութենէ պատերազմի վանման. նմանապէս ասացա և այլոց ամենայն իրք գիւրաքանչիւր պատուհաս գնաստուին։ Զի արդ՝ յաղագս վտանգի գնաստուց՝ որպէսզի ոչ Հանապարհորդեացդ յերկիւղ, և ոչ յամուսնուէն եկեացդ յօրհնս, և ոչ զարձեալ զինուորեացդ ընդդէմ թշնամեաց, և ոչ այլ ինչ ըստ այնմ վա-

(18) Օրինակ մի՝ պատճաճով։ Բառս ասորերէն է։ Հարցեալ (ասէ բառիս. զիրք ա. զլ. ը.) ուրուն ցանապարհս խնամատարեր, նմին որոց թիւ առաւել գտանի՝ վնասուցց նմին կենդանեաց. և պատճառ. գնաստուցն ընդ որս՝ ի նոցանէ ունիս նմանել։ Երկրորդ

յով բանիւս գասել գնոս ըստ կենդանեացն, որք գիւրաւս խրտնութեամբ մատնեցին՝ ի հանգոյս ալեաց և հողմոյ։

(19) Երկու օրինակք՝ փոխին. և այլ՝ փոխ։

(20) Երկու օրինակք՝ պնդնիւ պատուհան։

(21) Օրինակ մի՝ զմարտիկն։

վարեսցուք արհեստս։ և զիարդ կարասցեն կալ հաստատուն կարգք կենցաղոյս, և կամ որպէս յաշխարհիս վայելեսցուք բարութիւնս։ Այլ թէ ոչ կասեալ [22] ի վտանգէ աղիտից՝ լքանիմք յիւրաքանչիւր արուեստից. այլ ամուսնանամք, և գինուիմք, և ձանապարհորդեմք, և այլումն ամենայնիւ վարիմք արուեստիւք՝ որով զտրդաբոյն կենցաղս. և

բոլորք յիւրաքանչիւր իրաց վայելեն օգուտս։

Արժանավայելուչ է սոյնպէս և յաւետարանոյն ասել զնաւաստական [23] իրս արուեստիւ, որ քաջ լաւագոյն քան զամենայն մատչի ի պէտս մարդկան. այլ ի սուղ ժամանակի՝ յոր ախորժէ ոք, մերձենալ ցեալ հասուցանէ օգուտս. զիմաստնոյն ի լռել ժուժել բազմազան չքնաղապիտուտ ընչից. զտեսլասերս՝ ի զանազան [24] նորահրաշ առեուծիս քաղաքաց, և լեռնային և դաշտայինս, և դետեղերայ, և բազում՝ նշանաւոր վայրաց և սքանչելի իրաց. և զհարստակոյ ըմբիշս [25] հառս ի մարտս նահատակութեանց մղման՝ ի բացարձակ օտարաշխարհեայ քաղաքաց. ուր քաջապէս զյաղթութիւնս կատարելով՝ անցեալ [26] տանին մեծապէս յաղթանակս։ Այսմանապէս և զոզբերգական՝ յոզբերգութիւնս շահս. և զիմաստասէրս ի վարժապետութիւնս, և զբուժիչս ի բժշկութիւնս. և զայլ ամենայն արուեստաւորս՝ յիւ-

(22) Ձին օրինակն՝ կասել։ յի՛ ապա եթէ ի վե՛ր այսր ամի ոչ յետս կացեալ Թողուն զիւրաքանչիւր գործառնութիւնս՝ վե՛ր վտանգի աղետից, այլ ամուսնանան, են։ *Այսմանապէս արժան և վայելուչ է և առ առաւել՝ պարապիլ ի նոյնաստուածական արուեստս, որ են։

(23) Օրինակ մի՝ ի չէ՛ս։ յի՛ պարապել ի նոյնաստուածական արուեստս. որ արդարև քաջ և քան զամենայն արուեստս պիտանի լինին մարդկան. քանզի զոր շահս և ախորժ ոք ի ձեռս թերել՝ ի տակաւ միջոցս ժամուն մերձենալ մասուցանէ նմա. որպէս զիմաստունսն։ են։

(24) Ընդհակառակ օրինակք՝ ի նորահրաշ։

(25) Օրինակ մի՝ ի փե՛ս։ յի՛ և զքաջ ըմբիշս առեալ՝ նահատակութեանց մղման հիւսուածս քրիստոսի՝ յօտար աշխարհս։

(26) Օրինակ մի փառ՝ ի նդին։ և այլ՝ փառի նդին։

(27) Ե՛ս զոզբերգականս։ յի՛ զոզբերգականս խոսրովուս՝ ի թէսաւրոնս։ զորոց ծանուցեալ լինիմ՝ ի գիրսդ։ Ե՛ս օրինակ. Ա. Ծան. 3։

յիւրաքանչիւր արուեստից։ Այլ առակին զայսչափ շահաւետութիւնս ոչ սասակիւ ծախսովք ընչից մատուցանէ զօրէն այլոց նրաց, և ոչ դժուարալուծ տաժանմամբք երկոց մարմնոց երկայն ժամանակաց. յայդպէս որոյ ոչ հետեւակ քայլափոխութիւնք երկարաձիգ ձանապարհաց աշխատեն զմարմինս, և ոչ քեռնակիր անասնովք զբազում ժամանակաց օթեւանս, զոր գործէ ծախս ընչից։ Այլ առանց [28] ծախուց և աշխատութեան մարմնոյ, իբր ի բազմահանդէս պահեստի՝ դիւրաւ և հեշտիւք հասուցանէ յօգտակարութեցն տեղիս. և ի սուղ ժամանակի՝ որպէս ասացի, զիւրաքանչիւր ախորժակս բաղձանաց ըստ ըղձի մատուցանէ։ Այս արդ՝ իրագործութիւն որ այսպէս բոլոր՝ [29] բոլորովին ունի զքաջաբարութիւն, և զայնենգուն ախորժակս դիւրահեշտի կատարել ի սուղ ժամանակի. և զոմանս ընչիւք յղփացուցանել, և զոմանս տեսլեամբք զոչարձացուցանել. որով՛ իւիք ոք կարասցէ պախարակել զնա՝ որ պարտաւադէտ բարս ունիցի, և ընդդէմ ասել բամբասանս չար փոխանակ բարւոյ։

ՁԸ. Այլ նաւաստութիւնն ասէ՝ յանբնակեան իրաց է, [30] յամաքայինց ընդ ծով Ձանապարհորդել։ Ո՞ որ փոքր ի յառաջ ներբողեալ ի մէնջ՝ բնակեան և Ընարաւոր ցուցաւ, և յոյժ դիւրին քան զամենայն ախորժակս՝ առ ի վձարել զսէտս կենցաղոյ գոյատ գործոց. զայս այժմ շամբշաբար յամբաստանութիւն բերեալ մատուցանես. զոր պարտ էիր բնակեան և յոյժ դիւրագոյն ասել, և ի վերայ այսր օգտակարագոյն և իրաւացի գործոց գործօնեայ։ Այս զայս ո՞ չ գիտէ Թէ զերկուս անկատեալ ազգ մարդկան լայնատարած միջնակայութիւք [31] նայ տա

ուիք՝

(28) Օրինակ մի՝ ծախուց։
(29) Օրինակ մի՝ Ի բոլորովին։ այլ՝ որ ունի զքաջ բնաւորութիւն, և՛։
(30) Երկու օրինակք՝ ցամաքայինն. Ձանապարհորդեալ։ այլ՝ ցամաքայնոց ընդ ծով Ձանապարհորդել։
(31) Ձին օրինակն ը այլուստ ունի՝

ոխիւ՝ ոչ այլ ոք, բայց սա զօրէն միջնորդի՝ ի միաբա-
նութեն յարմարական սիրոյ ածիցէ, և զառաւելու-
երկաքանչիւրոցն՝ ի միմեանս անցն նուաղութիւնս հարթէ.
և զնուաղութիւնս յառաւելութեցն լնու. և զուգա-
թեաց և հաւասարութեաց լինի քաշխող բոլորեցուն։
Այլ ևս՝ իրաւացի այս, զի զօր ոյժ ապրիլ ևեաց ար-
ուեստս[32] յաշխարհի՝ ի պէտս մարդկան, սա նորին
շնորհաց ստացուածոյ եղեալ՝ ի կիր արկանել վարել
յառաջ. և զմարդոյս տիրական իշխանութիւն զու-
դահաւասար ստացուցանել՝ ի ծովս և՝ ի ցամաքի.
ուստի բարեպաշտօն առ ոյժ լինի զհաճոյն կատա-
րելով, և բարեգործ[33] առ մարդիկ զիրաւացին և
զօգտակարս յառնել։

Այլ արդ՝ յորժամ այս այսպէս գեղեցիկս ախորժա-
կըս կրկնակի իրաւամբք զարդարեալ նազի, զբոլո-
րեաւեան[34] ամէն՝ աներեսպան բարեօք վայելչացու-
եալ յղիացուցանէ. և պայծառս քաղաքացն կա-
ցուցանէ բնակիչս.[35] և՝ ի վերայ երագագոյն դիւ-
րութեանցն հանդուցանելով՝ հասուցանէ զբնաւս
կիւրաքանչիւր իղձս բաղձանաց։ Ընդ որս ապա օ-
րինօք լինի ներբողաբանել զսա, և յիմ զօրութէ
սիրել. և զովել զարձեալ և զայնոսիկ՝ որ հանա-
պազ սովաւ վարին՝ ի պէտս կենցաղոյս։

(32) Երկու օրինակք՝ ապարհի։
(33) Հինն օրինակին ըստ այլ երկուց՝ բարեգործ հարկանի։
(34) Երեք օրինակք՝ զբոլորեալ. Նա՛ և ընդ ընդ։ յր՝ ոճ այնմ և մարդկայնին իրաւամբք զարդարել ձեռնամուխ. և զամենն առ հասա-
րակ ամենակերպ բարեօք, ևն։
(35) Օրինակ մի՝ ե՝ ի վեր։ յր՝ և՝ ի վեր իւր հանդուցանելով զիւ-
րութիւնք երագագոյնս հասուցանէ զբնաւս կիւրաքանչիւր, ևն։

(32) Ի ձեռագիրս այսպէսիք։ և այլ երկուս՝ ձեռագրեն այսպէսին։ բայց յայտնագոյնս ամենեքին վերնագրեալ գրեալ առաջի, ուր և յայս է յուսկ գրութիւնն՝ ի վերայ։ Աւասիկ խնամոտ բանիս է. եթէ ո՞ չ գիտէ, զի զբաժանել՝ ի միմեանց ազգ մարդկան՝ ի միջ անկեալ յայնասարած անհասատատ ջրեզերն ծովու, նաւարկութիւնն միայն միջնորդեալ կցորդ զնոսա իրերաց, ևն։

ԹՈՒՑՈՒՄՆ ՎԱՃԱՌ ՅԱՂՈՐԴ ՃԱՆՈՒՑ։

Երբ առաջինայ օրինակս բարեսիրեալ ազնուացն փափաք եղեւ, զի ես ևս ի հնոցս փութայի, առանց ինձ բաշխանակաւն հանգերձ տալոյ ի նախընկալեալ ճաշուց անտի զբօսանք՝ յայսմ վայրի յաւուրս չանս պնդերկարաձգութեանն տանելին հարկեալ. բայց որպէս ինքեանք անդիմադիր պահեալ զնոսին հաւատարմութիւնք, այսուհետև վարիմ ես ի բաղադրութիւնէ յաւելուածոյ միոյն ի վերնոյ պնդերկարէն՝ զոր

Լերամած օրինակայ բարեսիրութեան։

Ոչ այլ յաղագս արուեստոյ մեղրոյ ասելոյ ի բաւն հարկեալ խրթնանայ, եւ նուա՝ վասն նշմարելոյ ի տեսս գնահատականութիւն ինչ ոմոյ եւ արուեստականութեան իմաստասիրին, եթէ ոչ այնպէս բարւոյ օրինի եւ հմտասէր բարւ յերեւելի՝ որպէս այլ օրինակ խորհրդականի նախանձելոցս լինելոցս, լինելիս կարծիս ինձ երկիւղածութիւն տարին ի առնելոյ զայնպէս ոչ լինել հարեալոյ ծիւռանդս չերմեռանդութեան, այլ այլոյ ոմոյ բուռ, կամ լինել աշակերտի նորին լեռնդրոսի՝ հնչեհաղորդութիւն վարդապետին յօրինելոյ։ Այսոյ պատճառս ընտրելով հաւատարիմս առաջի հաւատարել, ոչինչ անդիմադրելի է տարբեալ հաճարել զնոսա նորին չերմեռանդութեան արուեստից յառաջ քաղանդակաւ՝ լինելոցս ի պատրաստութիւնս, առաջի եւ գործերութիւնս ոմոյն գնահատանելոյ յարատարելոյն յընկալացս հաւատիս. պէտս եւ արուեստոյ առնել փափաք առաջինն ընդօրինակող գործոյն՝ խնամով ամփոփել հաւատացեալ ի սմին առ ի բաւս տարողաձի յանդիմատասս ոգեհաղորդութիւնս նորին ընդ ամբոխ կոչելոցն հաւատիս։ Այս փոյթ յայնմանէ ոգեհաղորդութեան չերմեռանդութեանն, նշանակեալ ինձ զնոսին գնահատութեանն, ոչ ինչ ինձ ի բաւս ասելոյ ի ներքս ոգեհաղորդութեանն։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ՕՐԻՆԱԿԱՑ ԲԱՐԲԱՌՈՒԹԵԱՆ։

Ո)րինակ . ա ։

Ո՛ր ինչպիսի բանս (1) ասասցէ Ադամ ելանելով ի դրախտէն ։

ա . Ահա անկուածն անհնարին , և տարապրու-
թիւն ի վէր քան զբան .(2) նորոգ լուր
դժբնդակ .(3) վէր սաստկութեան՝ որով յոյժ վարա-
նի իմս տարակուսանօք անձն ։ Ադա ոչ ախորժելի
եղէ ի հեշտասուն գրգռարանէ , և խաւարտղածք
մուխք արտաքս ընկերցուին (4) կայենից ի հրաժեշտ
գեղեցկանալ բարօրութեանց . և ընտանեկցուն չա-
րահամբոյր և անտանելի պատուհասիս ։ Ադանա՛ն
ինձ աւասիկ դրունք արտօսրահոս տրտմութեանց՝ ի
մշանջենատուր (5) և յանվաճառ թախծանոց յուզմունք-
քով Ադամայ ։ և փակին (6) լուսագնաց խնդամտի-
տութեն շաւիղք ։ Ո՛ արհուրիմ սարսափելի (7) դո-
ղայմամբ ի յերջանիկն ահեղ բարբառոյ սակս խոյ
սագատանելի սխալանաց՝ զպատմուճանն ի վերայ բե-
րելով ցաւուցն , ոչ նուազ ինչ և մանուածոր ձայ-
նիւ , այլ ընդհանուր և բոլոր պատուհասիս բեր-
մամբք , քաղցր և խնդամտիլ (8) միապետութեն ազգա-
և

(1) Ձորք օրինակք՝ ասէին ։ Տես ի վերոյ գիրքք ը· օրին · ա · գձառ. ապրանքան բարառնուէ՝ ի վերոյ ապրին բնաբանի ։
(2) Օրինակ մի՝ նորփալոյր ։
(3) Երկու օրինակք՝ էդրտապիսէ ։
(4) Օրինակ մի՝ կայենից ։ յր՝ խաւարատած սխորութիքք արտաքս մանն՝ հրաժարելով ի վայրոց գեղ-
ջուկ և նազելի բարօրութեց ։
(5) Երեք օրի՛ · և յանդրա նախ՛՛ ։
(6) Հին օրինակն՝ լուսոյ գնաց ։
(7) Երկու օրինակք՝ դողմամբ ։
(8) Օրինակ մի՝ գոպապուսոնէ ։ յր՝ զարհուրիմ դողմամբ յիմծայնին ահեղ հրամանէ՝ արտմոսկան ցաւմամբ ի վէր ածէլ խնդումն չարաչաղ սխալանաց . որով ձայնիւ

և (9) ՚ի վերըմբերձիկ գոհէութեա՛ն՝ անկանի ընդ բազմագո՛ւնն և անթիւ ախտից ծառայութեան։ Լ՚(10) եղեռնաւոր և յանկարծահաս ուխին խաղաց ցեղդ, որ առաւէն և առա՛ւ շահագո՛ւթիւ գիս (11) պաշարեցոյ սիրէ, և անյայտացուցանէ զվայելչո՛ւթիւ ածառո՛ւնկ (12) դրաստի։ սերմանող անհա՛ս (13) տարահաւանութիւ հնձէմ լիաբո՛ւռն զամբարիշտութիւ ոյժս, և համբարեմ ինձ երկայն ամմանակաց զանղերծանելի և զանզրո՛ւս հիքո՛ւս։ Ո՛չ ձեզ աղաչեմ տառապելի և երկիւղ և զօրութիւն աւազակաւոր ծուխս, ընդ որ ծածկեցեալ (14) ընդ նորատաւեղիւնս՝ ոչխարանո՛ւէր աշխատանօք ուրո՛ւք տառապութիւն խնդա՛ն ձշմարտութեամբ անձինս։ Պատանութեա՛ն հնչակիկ լռութիւնք եր և երեւացա՝ օգնեցէ՛ք ցաւակցութիւ՛ն անկանելի անհեղեալ վիրաւորութիւ՛ք, երազարամարք գոլով անդուժելի ՚ի վառանալ աւազաձայնութիւն։ Պնօդնականն մարդիկ, անբնակերակի անձն դիմոյ օգնականաւ՝ զպատանա ՚ի վեր քան զձշմարտութի՛ւն կարծելով ըստ որո դայթադիր խորամանկ օձին վարդապետութե՛, այժմ ահա ՚ի պատրոյ գործոցս Հաշակիմ զանչափելիանութիւն. միանդամայն (15) ՚ի հանդերձ ամենայնիւ

բաշատ յանկարծահաս ուխին հարեալ. որով միտքն մոռնալ զանձն։ որով մերսն մոռնալ զանձինս կեր։ որով ոչ ինչ մնաց զոր թողուն պղտորեալ ջուրք. որով ոչ ոք մնաց որ ցանկասցի ձայնել՝ ուխի. ար ցուցանել ևս զանդին կիր զիր թուրն զոր թողուն պղտորեալ

(9) Երեք օրինակք՝ ՚ի վերըմբերձին։

(10) Օրինակ մի եղառնաւոր։ և այլ՝ ի եղ եղառնաւոր։ և այլ՝ ի հեղեռնաւոր։

(11) Հին օրինակն՝ պաշարեալ ին։

(12) Ածուկ օրինակ՝ դրախտ։

(13) Հին օրինակն՝ փարհասանուէ։ ի՛՝ սերմանողս այ ժամանակ պղտոյն հասանելիք դժկամակութե՛ հնձեմ, ասէ։

(14) Հին օրի՛. Նորատեղիւնս՝ ի՛՝ զձեզ պղտեմ նորագործ սարկաւագ երկինս և երկրի՝ և հզօր սարկաւագ ասպազատաս ծովու, ոչխարկից եղեալ ես նորատաւեղիւնս՝ օգնեցէք ինձ ընդ թեշտասպեալ անձին խնդ։

(15) Երկուս օրինակք՝ ՚ի հանդերձ հայոց։

նիւ կարօտաւս ինաւով [16] առանձնանալ՝ պահելոյ թէ
կրեմ առաքինութեան։

ՃԲ. Այլ ոչ միայն զիս արգելանս այնքան՝ քան եմէկ անցեալ
ժամն քաջասիրութեանն յիշատակը խոցոտեն զժգոն
դառնը. զորոյ սքանչելի և զհրաշաւորագոյն նկատել
ծուլեմ մտանել և ասել անբաւանեամ. քայց միայն
սուզ լինել զմտաց ակն՝ ինձնիցս հայեցուցանելով. և
այնուհետև ամենայնիւ փղձկիլ՝ ի սիրոյ եմէ ընկերոյ
[17] պարտաւանդանս։ Յորժամ ամենապատիւն հրա-
ման՝ զերկինս ինձ լուսաւորօքդ հրաշագործ խորհո
նարահիւսեալ, և զերկիր ակընդձակ բազմաւեսա լու-
ծիք ամենածին հայեան յօրինեալ։ Եւս ծով ան-
դընդայեղոց խորութիւք՝ բազմազան կերպարկերն լո-
ղակոյն ամենագիտիւք [18] միաւորելոյ ինձ անկարօ-
ւութիւն շահեմարանելոյ։ Այլ իմ այն Հոգւոյ Ճշմա-
հանդիսք՝ յորժամ յանկուցէ ես սիրական ձեռօքն
կենդանարարեալ լինիլ։ Ուսայ [19] անդրէյ երջանի-
կաւէտս բառացուցեն, ուր զի ի դրախտս ինձ և հնձ
աւելի գթասան փառիկասուն և երանելոյ անկապոյ
ծիւր գրասս, միաւորեսական գոյացուցանող ամենայ
նուիրիք. և ես ի զանազան և ի բազմաշնորհ բառա-
ցուիցն առեղօք միջակայեալ, յաւէժ բարօրութիւք
յղիանալի յոյնասէր [20] միտոյն հաղորդութիւն Աստու-
ծոյ, և զուակոյեղոց վերնութիւք՝ անմահալի գունոյ
տեսութիւք ցանդ զուարճացեալ։ Ծածկեցաւ [21] ի
ներս

(16) Երկու օրինակք՝ առանձնանալ։
(17) Ձորք օրինակք՝ պարտանդս։
(18) Օրինակ մի՝ հրեշտակեալ։ ՚ի՛
նա և ծով խորանգունդ՝ բազմա-
տեսակ ձկանցն յաճախութիւն հանա-
պազորդ ի յանհատոյս վայելս կե-
րակրոց լինէ պատրաստել լինելոյ։
(19) Ի՛ներս օրինակն ոչինչ անդրէյ։
(20) Օրինակ մի՝ հրեշտակ հաղորդ։
և այլ՝ հաղորդութիւն։ Ընդ այժմ ան-
առոյգ երեւի ձայնս, եմէկ չէ վրի-
պակս գրչագ ձեռացեալ։
(21) Ձորք օրինակք՝ ծածկեցաւ...
և այլ՝ գիտելութիւն։ ՚ Ես զի (ա-
ռ առաքեալսն. ծննդ. Հատ. ԺԷ.)
, լցեալ էին բազմատարափ խնամ
, առութիւք, ուսոյ յայնմանէ զոր
, ասէն. Ես ած զնոս առ ազամ
, անուանել զնոս կոչեացէ զնոս։
, զայս արար՝ զի ցուցցէ մեզ զնոծ
, խնամատուն նոր։ Ես դարձեալ

նէին անվրէպ դիտողութիւն ձշմարտասիրին հանդիպելոյ
թիւն , յորժամ ամենատարին հրամանաւ (22) միաբանութե
ղընդհանուր երկրագործացն աղբս յանդիման իմ
ածեալ , աղքեր ըստ անցնելոյ պատշաձի յօրադրել
անուն · և ես ոչ միայն յայնս առաստացեալ անմնացոր
հանձարով տեսութիւն , այլ և օգնականիս կոչելոյ
լինելն (23) առաւելութիւն եղան և պատձառ ծանօթ :
Որ փախուցելոյ մեծարգի հրաշափառութիւնն , լսող
եղեալ իմ խնդացուցանողն ձայնի՝ և խօսակակից
անհամեմատելի վերաբանութիւն , և ես յանկարօտ
փառս հանդոյն նմին հանդուցեալ · և այժմ համանդամանին ի ձառելոյն արդասաւորութեց կողոպուտ և
մերկ մնացի : Ո՛ւ փոխանորդեալքս ընդ առաջնոյն
ժամանեցին ինձ հակառակօք , անէծք հասարակաց
կիր և տրտմութիւն անբոյժ , հայ ցաւոց , և տաժանելի քրտունք , վշտացնութիւն երկունք , և հնոյանդութիւն ծառայական · և հաւասարապէս երիարքանչիւրոյն (24) ի հողմ գոյացելոցս ինոյն անդրադարձիլ երկիր : Ո՛ւ առաւել ևս այս , որ արտաքս ընկերութիւնն տասանից դյանդիման տեղեալոյս ունիմ
բնակութիւն (25) գարերեվի տեսութիւն ի ցանկութիւնն
հաշման միշտ ընկալեալ զհաշուոն · և հրեղէնն սրով
բեխական անաչառ տուր արդելեալ պահէ զտարփուա
ւոր ծառոյն կենաց՝ ոչ միայն զարքունեան պողոտայ ,
այլ

* ասէ · զինչ և անուանեաց ա
* գաւ , այն անուն է նր · · · Ես մի
* լինչ վայրապար համարիցիս զա
* սացեալն · այլ ի միս առ՝ եղիէ
* քանի խնասուն է այնչափ ազ
* գաց Թուշնոց և ասղնոց , գա
* զանաց և երկոց , և այլոց ընտ
* տանի և վայրի կենդանեաց , և
* ջրայնոց և երկրայնոց առնեն
* ցուն առ հասարակ սեպհական
* ըստ խելաքանչիւր բնութեցն
* գնել անուանս » :

(22) Օրինակ մի՝ ի հաբանութէ :

(23) Օրինակ մի՝ առ առաւելութէ

էգան և պայքառ ծառոյ · և այլ՝ առաւելութէ էգանէ պատճառ և ծանօթ : Յո՛ ոչ միայն անուանակոչելով զինա ձնան. բ. 23 · Ա՛ս խնդութի լիր , զի յոտնէ խորհ առաս :

(24) Օրինակ մի՝ ի հողոյ :

(25) Օրինակ մի գարերեվի : Թ՛ երևի՝ գայլատեղի , այս է՝ ողորմագին կամ աղէկատար տեսութէ :

այլ և [26] զքաղաքն հեռւանացց արտահետ ։ Եւ այս պէս ընդհանուր ազգութիւք երանելիս նախասահեղծեալ

Ծեալ՝ քոլորդ՝ ի հիքութիւն ընկերցայ գոգ ։

ձ. Լ՚ըդ՝ զինչ՝ արարից, որպիսին հնարեցայց, զոր սակաւանիս կազմեցից [27] ծայր՝ ի ծայր վիրաւնութեան. ոմ մոլորեցից օգնել անկեալս՝ ի ձեռս աշխարհին վտանգից. եթէ յաձախեցից [28] միշտ մնալ և եթ՝ ի տրտմականս, մի գուցէ և այս տարահաձելի ։ Լ՚այլ առից առաւելնեցայց յանջրելի անեղիս գթութիւնս, քանզի հարից զնորին գործական հրաշմանաց, և կալայց զիս անմեղնելի՝ ի բաւականին յուսոյ. զի թերևս շնորհեացին ինձ երկայնմտութեն պարգևք. և երկարատոյն զղջման ամենակօք հասից թողութիւնք շնորհի ։ Լ՚Աեացէն ծնունդք քոյ առաջնական օրհնութիւն, և բազմոդութիւնն անմամբ հնազբեցայց աղաչել [29] զկեցուցանողն երես ։ Յամանեցից միւսանգամ դարձի հաշտութիւն, և քոյ կորդի ընդ աղօտ տեսուն երևեացին՝ ի վերջին ժամանակս մուտք ծոցածինն սկզբնականին անդրանկանն քոյ նշանարատութիւն [30] կոզաշինիս բոցագտանելն և՝ ի՞նչ կուսին. որով քոլորք՝ վախճանեալք և կենդանիք գտցեն զերկրութիւն հանգստանալ, և աչխարհ՝ ի՞նաքաղցեալն ժամանեսցի հաձուն. և ես փարատեալ՝ ի տխրեցուցիչս ցաւոց՝ նորին հանդիսարար սքանչել

լա-

(26) Հին օրինակն ձ այլ երկուց՝ զքաղաքն ։ Ջայն նմանապէս ասի և՝ ի վերոյ գիրս. ձ. օրհ. ին. յառաջին գլուխ՝ ի՝ նեղեալ ժամանակ՝ բոյս պատուաձն ։ Իսկ Սրուէբեան ա՝ նուագ յառաջիկայ բանս՝ վարի ընդ տուղորութիւն նախնի վկայից, որք զբնաբան ծննդոց. ձ. 24. առնուն անխախտ՝ ի վերոյ հրեշտակական բնութեն. ոյք և առաւնել և՝ ի՞նչ բանիցն բիշտ անգամ՝ ի կանոնս յաղութիւն և խայտ ։

(27) Օրինակ մի ծայր ե ծայր ։ յր՝ յառոյ մինչև ցգլուխս, կամ ևս մնասմբք վիրաւորութեանս ։

(28) Օրինակ մի՝ ե գլ ։ յր՝ եթէ խոպան մնացից՝ ի տրտմութեան, մի գուցէ և այս ևս բոլորովին անհաձոյ լինիմ ցկե ։

(29) Օրինակ մի՝ զերեսս ։

(30) Օրինակ մի՝ նշանարատութիւն, ե կոզ՝ ։ յր՝ որով և ազօտ տեսութ՝ յայտնեացոյն ինձ հանդերձել գաղտնի ծոցածինն անդրանկանն սկզբնականի հօր՝ ծնանելով և՝ ի՞նչ կուսէն մարմնաւոր. զոր նշանակեաց յանեցաւոր կոզաշինիս եւայլն արտադրութ. որով և բոլորք, ևն ։

լապտրծուԹ՚ԸՔ հասից միւսանգամ նորոգմամբ՝ ի
հրաշափառս վիճակ ։

Ա՚ըր իմ առաջին քարեբաստուԹիւն էդէմական գ ըր-
գասրանին հեշտալից կիրք . և ապա ակրեայ՝ ի վե-
րայ իմ ծառայականն [31] խրոխտ ։ Ա՚ըր իմ հոգե-
կինացն զուգասպասիւ բնակուԹի՛ , յորժամ հրաշա-
կերտ դրախտաձուն անմահաձիշակ պտղոյն գասո-
ղաբար մտայ ընտրուԹ՚ԸՔ զաստուցանել վայելա-
պէս . ուսոի տակաւին հրապուրիչ [32] անջրպետն
կին արտակայ ։ Ա՚ւոյ ծաղկատեսակ հաստատուն
պարտպրուԹիւն , որ յազգոց իմ վերիպատ որձէրն , և
կիչոյն վերածեայ ազետս ։ Ա՚ղջիկ իմածին զարմք ,
որ սակս խնդս մահառահման ձայնակացս՝ և նո-
քին յարտասահման վիճակեցան վտանգս ։ Ա՚ւոյ
և նախահասակ զուգակցին , յորմէ էս [33] նախաս-
կարՀօք յաճախնորՀ տարտպրեցայ ժառանգուԹէ ։
Օ ի՛նչ ապարից . որպիսի՞ հնարեցայց [34] բուժանս .
զոր սակեղանիս կազմեցից իմոյ վիրառնուէս ։ եԹէ
յաձախեցից՝ ի տրտմակատան՝ յաւխտենական տի-
բեցեն՝ ի վերայ իմ դժոխք . նա Թէ և զերկչոտու-
ԹեՆ համբուրեցից անպարծուԹի՛ , ի մշտնջենաւո-
րուԹի՛ լինիմ յիմ կորուստ ։ Ա՚յլ առից ապաւէն
նեցայց քաջալերուԹի՛ յայն՝ որ ապար զառընԹերա-
կայ դէմս հաստատեսցի . խուսեցից՝ ի կորստական
ծառայն պատուհրանազանցուԹէ , և առ էրկիրպէս
հպէ

(31) Օրինակ մի՝ խրոխտ ։ այ՝ իմ զանկանս ։ Յետ
բռնադատելոյ ընԹացից Հառնս երթ՚ը ժամանակաք լ՚ա կանոնին ,
առաջն վերատին կրկնին ներկայ և անցեալ ժամանակք . և գար-
ձեալ փակի ապագային ։
(32) Երկու օրինակք՝ անջրպետն ։ այ՝ ուսոի այժմ հրապուրիչ ան-
ջրպետին , կի բանտարկու բաց ժանիցն գնս արտաքս եհան ։
(33) Երկու օրինակք՝ նախաստ-
եօտ ։ Ընդդէմ առաջնոյ խնամ
ձայնիս՝ Թէ յոր միտս արժան է
առնուլ ակրանգս . արդեօք պարս
է խնամել վն նախատասեղծ կեն-
դանեացդ՝ որ ՚ի գերեսանին . եԹէ
այլազգ ինչ այտոչս ընդհատուլ-
որոց պատճառաւս էս լ՚ը նմ (եր-
կոքին նախաստահիկքս) ատրա-
գրեցայ յաձախնորՀ , ևն , և կի
Թէ՝ որով էս անգամն ՚ի սկզբան
աչխարհի տարտպրեցայ , ևն ։
(34) Երկու օրինակք՝ Հուժանս ։

հակեցայց կենսաձաշակս սուրբ. որով նոքա դիւրայար մատ նորոգեացի կենցաղ։ Յարեցայց յաստաչնարու թե զղջումն հանդերձ խոյնկնս համազուգաւ. Թո ւրեցիկ վտակ [35] ինամիս քնուե ի մեղսահակեցայց վիպարանաց, աճիւ ի դուք զամենից Հարատարա պեան ասճ։ Հաստատեցայց ի յոյս կուսածին փրկ չին. միաւորելոյ զմեզանչական մարմինս աւրուհան չարչարակցութեն. գիտեմ զմարդասիրութի նորա, զոր և ինձ օրինադրեաց. [36] յորժամ գարձ ցիս և հեծեծեացես՝ յայնժամ կեցցես, և գիտաս ցես թե գառնացաւ քեզ զիս Թողուլն։

Եւ արդ՝ ոչ գաղափարելոյ զաստչնարութեն հեղուլ սրտիս՝ մինչև զկեցայց զանհնազանդութեն մերիս ցեալ պատմուձան. որով առանց ամօթոյ ի գասս արժանաւորեցելոց [37] բանակացն եղեսմբեցայ. յորոց մահանաք բանաստիրուհին գոտյ արտասկացեալ. յետ որոյ և յաջակողմանն արժանաւորեցայց գասուն կայանի։

(35) Երկու օրի՛. ինձ մեք բնաւ ի ձեռամնոյս։ Ասէր թերևս այսպես խնամով պատրաստեմ զմեզանչեցեալ վտակս զաճախան բնաւելոյ ի մեղսահակեցայ աչացս՝ որք են վիպարանք ներքինն ապաշխարութե, որով և ածիլ ի գուք, և ես։ (36) Քանզ երկուց մարգարէու թեց ի մի զուգիլ յառաջ բերին առաքեալ։ Հրայ. Շ.ւ.ցլ մերոսմն հօրեանաւնից. " Զի այսպէս ասէ Տր աբն Իսր. յորժամ գարձցիս և յոգոց հանիցես, յայնժամ կեցցես և գիտաց ցես Ես Տր ած քո էիս։ Եւ երեմիայ. ԺԹ. Խրոպեցայ զձեզ ապաստաբուրիթ փո, և լարիւ փո ի գաստիարեցայն զձեզ. և ծանիցես և գիտասցես՝ Ես էր Տր քո։ (37) Երկու օրինակք՝ բանակացն, և այլ՝ բանաստիրացն։ Այլ՝ մինչև զկեցայց զգաստութեանն մերիս ցեալ վն անհնազանդութե, կամ անհնազանդութի. որով և առանց ամօթոյ ի գասս ընտրելոցն ես հանգամանիլ ի երկնից, յորոց այժմ մահա նոյ բանաստիրուհին արտաքս ընկեցեալ։

Ագաթանգեղոս. Բ։

Ո՞վ էնջելիսի (1) բանս առասցե Աբրկիր՝ ընդունելով զարիւն աթեղի արդարոյ։

ա. Ոչ վիրապ անհնարին՝ ոչ՝ ի մերձաւորէս ա-
հնաձոյ և ոչ՝ ի հզօրէն սարսող։ Այլ լերթ
և կատարէլ զազան՝ ոչ՝ ի հոտառահս (2) խնայող,
անհնարին մարդախաղող առեանելով (3) զԹշնամա-
նանն անձն՝ առաջնորդ մերազամակարդս խաղդաւա-
նաց։ Այլ պատերազմաց յարուցմունք, և դու ե-
ղուներակս զգործ աղխոյ կատարես. տակս որոյ
ոչ երկաթակուռ զգեստ առաջի, և ոչ ամենահատ
պողպատակիրք Թեքէն առ՝ ի վանուն Թշնամեաց,
և ոչ կափիւռն լայնալիւծ աղեզանց, և ոչ ակնար-
կումն վերհիցն առ՝ ի քաջամարտիկ ախոյանիցն գու-
պարս, որ գործով արիւնհեղան զհանդիպս դեղե-
ցիկին նրի կատարեն։ Այլ (4) առ առաջնորդ բազմա-
պարծենակս չարեաց էղանին։ Ընդառաջանան դաշտք
սպառայս վերիժապարծ աղխոյիւք. չհանդուրժեն լե-
ռինք յողորմագին ձայնէ. ալեկոծի անհնարին
ծփանօք յորվիլանեանս նաւամէտս (5) քնարհիչն՝ առ
՝ի յընդունումն արդարոյ և քաղցեալոյս արեանն,
որ

(1) Տրամական դիմառնուէս էրկ-
րի՝ հայի՝ ի բան ոչ առկային եղ-
բայրասպան. որ՝ ի ծննդ. ՚ի. 10.
Գոչեաց արեան եղբօր քո բազում առ
ի յերկրէ։ Այս արդ՝ անիծեա՛լ լիջիր
դու ՚ի վերջ երկրի, որ երաց բերան իւր
ընդունել զարիւն եղբօր քո ՚ի ձեռաց
քոց. զի գործեսցես զերկիր՝ և ոչ յա-
ւելցէ տալ զիւր զգօրութիւն քոյ։
(2) Հին օրինակն՝ խնամող։ Ք՝ ոչ՝ ի
հատատառաւն առաքս խնայող։
(3) Ջնջառնուլ։ Թերևս յան-
կայծ և հեղհեղուկ։
հմուտ գրոց յաւելեալ է նախ
գիրք ս. ՚ի վէր ուղղական ձայնիս
ընդառաւնլ, կարծելով արդեօք
զնոյն խնդիր բայիս՝ գնահանելով.
որով և մեմին և ձևացեալ բանս.
ուր այսպես մարթի խնամել. Ոչ վի-
րապ անհնարին մարդախաղող
առեղեանն հիմ երևեցուլ՝ Թշնա-
մանեաց անձն։
(4) ՚ի հին օրինակն պակասի՝ առ։
(5) Երկու օրինակք՝ նաֆթ. Ք՝
լայծ և հեղհեղուկ։

որ գնա և տապուծի[6] ի տապանաքնակս կայեանս։ Ընդէր վոխանակ քաղցրաշունչ օդոյ՝ գնչխալ ժանեաւոտութեան սիրես ի վերայ իմ։ Վասն զհատազատս և զբարեհաճդ եղբայր սպանանես. Սակս որոյ[7] գտնելն և անողորմն վրիժուք մահաժես գիմն զկենցաղազրաւ հիքութիւն։ Սակս ի զադանամիտ բարուք խողխողիս զբոյնն մերձաւորդ։ Ընդէմ շաղախես զընդհանրատարած բնաւորութիւն արիւնաուզդ հոտմամբ։ Ընդդէմ խաղ բես զիմանալին գեռաբողբոջս գարմ, և զիշոյն փոխառաւես տխրութիւն։ Վասն զզարմից քոյ խորհրդես[8] զեկս ըմհեղեղին. որ զմահաչիրաւէրն յաջորդես կոտաստ։ Օ՜ինչ առնեմ, ուր բաղդեմ զյանկարծադէպ պատուհասաւաք քարկութիւն, զոր վատաբախտիկս անձն կատարէ՛ ի վերայ իմ չարաչնար փութով։ Վասն զի նախատատեղծիկն մարդ՝[9] յանէն ունի զբնաւկանն պատիւ հանդերձ

(6) Օրինակ մի՝ ի տրփանքն։ այլ՝ ի հատատատուն վայրս. կամ՝ ի հատատատուն բնակութիւնս տեղիս։

(7) Օրինակ մի՝ փոխանակ։ Ակներև՝ գտանելն, կամ ապրողքդ. ուր նշանակէ՝ ինձ և ի նախնեացս օրհնութիւն։ Ծահկ. 25։ Կենդանիկ բացատրութեան խորհրդածել և ոսկեբերան՝ ի բան ծննդ. գլ. 8. Հայոց եաս յայն՝ ի վերայ աբելի նկրեց նոյն և ասաց ցնա։ " Ահ տիկ ձեռինն, " ով երեսնատար աղջիկ, մեղք եղեւնատար ոչ այն՝ որում անգամ մարմնոյն արբանեկեր։ Ահ ժպիրս, ժանտ, և չարա " նեխի ոգւոյն, և զոր միանգամ " ասիցէ ոչ զարժանն։ զնորդ " ժպրհցաս կատարել զամենայն " առեա, ոչ ուրդահատեցաս " նահատիկ զնորհուրդն՝ ի միտ " առնալ զբնութիւն։ Օ՜ինարդ " ժամիկալեաց ուսանիլ զմարդ " միւն եղբօրն սահմանաւք առատաս " անկեալ յերկիրն։ և անդ էին " ոչ լսելիք լբաս՝ ի ականջին։ Օ՜ինեմ մեր յեռ այնչափ անդոց " անասնելով օր լը օրէ վախճա " նեալ՝ նաև իւրականն օրհնա " սիր, Թէպէտև ոչ մերձաւորս " ի գործով չարժիմք. և եմք Թշնամի՝ ի բաց լուծա նեմք զբ " Թշնամուն։ բանին առաւել " անս անկ էր լուծանել և անբ " դէն առ ոմն փնտրել զոգին, առ " առալ եմք որ փորձ մի յառաջ " խոտակիցն էր և եղբայրն հանդ " մոյր և հանդհոյրն՝ նոցին էր " կանոյ ծնուեղ, մանկիսմ սիրելի " ձոյ։ զի չանկարծակի անչուեղ և " անդործ գիմաւոր անկիլ կայ։

(8) Երկու օրի։ գիտի՝ այլ՝ ընդհանր վա զարմին քոյ պատրաստեա զգաստութեան Ջհնեղեղին։ որով զմահ հարեալն կատաստ ածէս ի վերնոյ։

(9) Օրինակ մի՝ և յանէն։ այլ՝ ի յոյ էած։ որ՝ կարտաւել և զբնա

եւ այլիւ։ Իսկ եթէ առ ուծումէն բոլոքելոյ, եւ գոլեմ զարեւացս գիտուածն որ կատարիս լիս, զեռ եւս առեղնագիտ ակամբն երկայնամամբ. սակս ո՞ր մեզ առնամանկարդս գազան զանողորմն [10] յանդ գոլծ. եւ ես յամեռնոյն կողմանց զիշխուածուածեցս

Համբուրեմ անմխիթար արտունէն։

ի՞ր. Ա՞ր այն իմ ժամանակ, յորժամ ընդ առել բանին՝ եւ ես յոքնագանն վերադարձի բուսակս [11]՝ ի հիեցագաւուածս ասուց։ Այնիւ այն բարեբաստուածեան. յորժամ բազմացան անուշահոտ բուսակք զարդարեն երգրս գիշերաշարժիտակն սիրամարդ. սակս որոյ եւ օր քաղցրաշունչ՝ ի ձեռն արեւելեան ցօղոյ, եւ բազմազուեթ խնամով մնուցանելին զիմ առնոյն գարմ, յորժամ ձնառապայթքն լիկս առաւօտուն հարթածուաւալ տարածանելին, եւ ես քաջուզիշ բուսակօք հրճուիմ։ Ա՞ւդ իմում նախելին բաստ ան, յորժամ օրհնութիւնն ոչ՝ ի վերայ իմ հասանէր, [12] եւ յինէն նուիրատուութիւնք անմահ առնոյելին ընձեռանէին։ Ա՞յլ մանաւանդ. եւ հոտանք ախտ նախիւն աղբերոյ անյագիլ առակառապետելին ինձ, եւ ես գերդեցիկ անդաստանօք ուրախանայի՝ ի ձեռն յարաղաշարձն փառաւորութիւն. որով անբանիցն եւ բանաւորացն երամք զուարճասարան [13] եւ մեծարելին ընդունելին վայելչութիւնս։ Յորժամ գարատատանքն ընձեռանէին մանկանացուս աղին ըզպաղոյն քաղցրահամ ձնաշաւակաւորութիւն. [14] եւ ամենայնքն առ հասարակ ինձ մատուցանելին ըզվիս

կանն պատիւ, կամ զկրաւունս առաքինագործ գատաստանի՝ առ՝ ի պատուհասել գանցեալսն։

(10) Ձին օրինակն յլ այլ երկուց՝ յանդն։ այ՝ գուցէ նախախնամութիւ երկայնամամբ յլ անտեղիս վնասուցանելն գործոյ մեզառիթ գազանիս։

(11) Օրինակ մի՝ ի ննդոցս։ այ՝ եւ ես բազմաւաւոյ բոյս՝ ի վեր ընծիւրելն զառ կիեցագաւուածս զբուսակս իմ ուժգնութիւնս։

(12) Ձին օրինակն՝ եւ յինէն այ՝ առաջ խնամ նախելին բարեբաստուած. յորժամ օրհնութիւն այլ բոլոքաւածեալ, ի խոյրեաց խնդ մանուցանելի նուէրք անանմահ բնութիւնք բարձրելոյն։

(13) Օրինակ մի՝ ի գեղարդին ընդառանին։

(14) Երեք օրինակք՝ եւ ամենայնեան։

վրաւորմանութեանն նոճապատ։ Օրիցեայ՝ ի քաղաքանին պայծառութեան. տարածելի՝ ի վերայ իմ մուխ անհնարին հանդերձ ողորմագին արկածիւք. շրջապատեցաւ [15] գինև և ժամանեցին ինձ ազէտք չարեաց. փոխանակ յարաղուշարձ ուրախութեան՝ սուգ վտանգի համբուրելի։ Ծածկեցին սոսկելիք մնոյն, [16] և խուռներ անհնարին [17] խառնիճաղ գնացին մտաացիկս քարութեանն. սակս որոյ՝ ի մեծագործին պատուոյ զգձատեսակս ըմբռնեցան եղերեանս։ Ք. Ա՛ւդ՝ գինել արարից, որպիսի բուժանս հնարեցայց անպատուոմ չարեացս. ուսանի կազմեցից սակս զանխս անբժշկականս հարուածոց։ Ա՛յլ առից ես պատիւնեցայց՝ առ նոյն ինքն ածուին քաղաքեցից ընդ վտանգ. [18] անկարելի ազէտիս. սակս որոյ վիրապն անձին [19] եօթնեւկին վրիժուց պահանջեացին առ կոսիք. և ես միւսանգամ նորոգեցայց [20] արեգաւէտս կենդանի՝ առաջնակ քաստոյեղց դրոճատուքան գոլութեամբ։

Որէ

(15) Ձրկու օրինակք՝ շրջապատեցաւ։
(16) Օրինակ մի՝ նաչինեցին գիս։
(17) Օրինակ մի՝ խառնբեաց։ Յոր՝ եզ. ձեռաք ապականեաց զիմ անօգնականան բարիս։
(18) Ձրկու օրինակք՝ անդրէն. յոր՝ անհնարին կամ անսահմանելի ազէտիս։
(19) Օրինակ մի՝ եօթանկին։
(20) Օրինակ մի արեգաւէտ կենդանի։ Յոր՝ և ես անգրէն որպէս էի՝ նոր բոլեցայց արեգակամբ միտ ջրացեալ կենդանութեան՝ քան առաջինն բարեբախտութեամբ դրոճատուելոյ գոլութեամբ։

Ճառ Ե.

Ողջոյն Յակոբայ (1) առաքելոյ ընդհանրական յամենայն տեղիս :

ա. Պօղոս անհուն աղիտասիրութեամբ, սահանք սրբոյ մուրհակիս, աշխարհածածկի խռովութեանդ, որ ինձ ի սերկեան հանդիպեալ : Ո՛վ խաւար (2) թանձրատոտ լուծ կօրացուցիչ երկաթեայիս զդայարանացս : Ո՛վ սուգ անմխիթար, և անողբերմ վշտապանք թշուառացուցիչ անձինս : Ո՛վ խորհուրդ լի անօրէնութեամբ, և ոչինչ ի նեղքս նշխար բարեպաշտութեան : Ո՛վ վերք և կատաղի գազանք, որ խառնիք չարաշունչ արիւնծիւք զդեռահասդէմս զարմ : Ո՛վ մարդախոշոր ժողովք (3) վիրագոյ, որ ոչ ի հայրենիս խնամոց երկնչիք, և ոչ զանհնարին պատժատարտար (4) հզօրացդ դողանիդ զմտաւ ածէք : Ձիմ (5) չարախանձ ժանեօք ի կորառեանն յուզարկիք խորխորատ զբարեհոլովանձն : Ահա որոյ չար գործոց կենագրաւ հիքութեամբ յուզարկիք (6) յաւիտենաձեմս հոլովիչս զձերումին մերձաւորդ : Ահա կրն մահածիք ծերունեաւնս հօր սակն ղողորմագին դաւաթեր վտանգ : Ռիմ շինուցանիք զկայծակն արծարծիչ վատաբաստակս անձին . քանզի

(1) Տրամական բարառնուն յա-կոբոյ՝ ի տեսանել զարիւնամած Թաւ պատմուճան որդւոյ իւրում յովսեփոյ . հայլ ի համառօտն բան նահապետին . Ծնն. լէ. 33. պաճառճառ սրբոյ ինոյ է . փոխան լար ելիր դնա . փոխն յոփյոխեաց պղծելէ :

(2) Օրինակ մի՝ Ռանդրատաչ : ՚ի՛ ո՛ խաւար Թանձրատարած՝ որ առյ խոնել զկրկին զդայարանս տեսա-նելեացս :

(3) Երեք օրինակք՝ Էրօխոյ :

(4) Երկու օրինակք՝ հզօրագոնէն : ՚ի՛ և ոչ զմտաւ ածէք կամ խորհիք զՀզօրագաւնէն, որ չարաչարն պատուհասէ :

(5) Երկու օրինակք՝ չարախոսէ :

(6) Երկու օրինակք՝ յաւազարկեցեր . ՚ի՛ ի յարիւն հոլովեալ Թամա-ւէք զմերձաւոր ձեր : Ընդառաջոր Թոզէ զանառուն դաշանան՝ քէր-Թոզական ոճով ձգի բանս առ-եղբարան յովսեփոյ . Թէպէտ և

զի յորժամ առեսանեմ զծաղկատարփակս պատմուճանս արիւնազանգս ոտից մարմնոյդ, սակս որոյ տրտմեալ եմ թերևս յինքեան, յայժ շտապեմ զիս երկուցանք առնել ոտից.(7) չժուժամ անհնարին ցաւոցս, չեմ բաւական՝ ի տարակուսանս վտանգիդ. սակս որոյ ոչ ևս ուշ տեղ կայ ապիկթարութեանդ։ Այդ՝ զինչ առնեմ, ուր բողոքեմ զպատուհասատուաքս քարկուածիդ. ուր փախչիմ, յո՞ ապաւինիմ, զերկիս չարեացս որ հասին՝ ի վերայ իմ՝ ի գաղտագոյն որոգայթից թշնամեացդ, որ դաւանագործ մեծաբանայիւք ըմբռնեցին՝ ի խոշխոջուն ղպարմանաղանեաւն համբակ։ Այժ(8) առաքել, նա անդ՝ ի տեղւոջն ունի(9) զբնակուն ակն կայեանս։ Այդ եթէ առ ածուածին բողոքեմ զանպատում չարեացս, դեռևս նա(10) յերկայնմտութեանն՝ ըստ առաքինմատան իշխողութեանդ. և դառն գազանամիտս տեսակքն՝ անողորմ թշուառութեանդ զանհնարինդ կատարեն գործ։ Այդ եթէ առ աղինս ամենայն,(11) աստուստ աղինք հակառակորդաց զնորս հակս բարւոյն մատուցանեն, և ես յամենայն կողմանց զաղէտս թշուառութեանդ համբուրեմ։

Բ. Այլ այն ժամանակ, զի զնմանէն գերեզկահիրաչն զարմ քաղցրաձայնին հայրախնամն գԹոմ մնուցանել՝

՝ի բնագիր ՝ի գոյց ոչ գոյ ինձ՝ նաև յայտնապէս եմէ կատարածէր ինչ յակոբ զնացանէ վն ոտացոյն յոմանցն։

(7) Այրիսս օրինակք՝ էնոքէմ։

(8) Ձնին օրինակն ընդ այլ միում՝ էնէ առաքել։ Այր՝ յո՞ ապաւինիմ, եմէ առ հոգեբել, նա անդ, ևն։

(9) Օրինակ մի՝ զբնակն։ և այլ՝ զբնակնանն։ և այլ՝ զբնակնայն։ Այր՝ նա արդէն մեռեալ՝ ի բնական ձայն մահկանացուաց կոչեցեալ է. Քզի հոգեբել մայրն յոմանցն՝ ի ոգւոյ արթուն բնութեանն մեռեալ յաւուրսն ցայգ՝ Թագեցաւ՝ ի Ձնոյ՝ ինն եւթանասնից՝ ի բնեզիս՝ որպէս պատմի՝ ի Ծննդոց։ Ըէ։

(10) Այրիսս օրինակք՝ յերկայնմտութեանդ։ Այր՝ գուցէ տակաւին երկայնամտեսցէ քան խրատուիս առաքինմատն, և անողորմն գազանամիտքս՝ ոչք միայն զանէծս մարգոյ ունին, անողորմ չարութիւն զանոտնելի գործոգ կատարելով անպատուհաս զերծանիցին։

(11) Օրինակ մի՝ և ոտքոտք։ Այր՝ խոկ եմէ առ հասանելն ազգ մարդկութեան բոլորեցուց, անդրէն նոքին՝ ի բնէ հակառակութեանէ գոլով ըզնէրհակս բարւոյ զարհան ունին մատուցանել ինձ։

նել՝ անիմանա՛ի Յիշատակութեան դաւաց, յորժամ յօրէ նէ նմին զլսաւորութեան պատմութեան առ՛ի կենցաղոյս վայելեսցի. և ես[12] մեռ զօարձանայի սպիտակամորթութիւնդ ծաղկեալ։ Որպէս այն բարեբաստութեամբ, յորժամ յանուրջն գիտասցուք պարք լսաւորացն զերկրպագումն մատուցանելին[13]՝ ի ձեռն ածելոյն երկրպագութեամբ իմածին դեռածաղկին համբակի. և ես առաւել զօարթնայի պայծառութեամբ զէր զերկնապատիկն զամբարս։ Սակս որոյ հրահանգեալ զնոյն փութով բարեպաշտութեամբ յառաքինաւէտն առաքելոս, որով զիմանալոյց գոյս պատրաստեալ՛ի վայելս նմին, առ որս անկողոպտութեան պահելի՛ի Յիշատակութեան[14] դաւէ, և սիրելիանս մխիթարութեամբ ունելի ծերութես անձին։ Ապրէ՛ սաւանդ իմոյ նախկին բաստի, յորժամ բերկրեսցի ազմենապարծ փառօք երգս զտերևախիւտն՛ի բուսատից՛ի գնացս ջուրց, յորժամ յանուանն բերանոյ ընդունելի անուանակոչութեամբ,[15] և մեծախոյժ զօրն արկութեամբ յաղթող գտանելի անմահն տեսակի. սակս որոյ յօքնորոշ առաքելոցն գիտելի՛ի տառուստ՛ի վեր և զպարս հրեշտակացն որք ուղևորելին ընդ նոյն։ Որուսի զմեծապարծուն փառաց[16] առէս. զրկեցայ յառաջնոցն փառաբաստութեանց, և փոխանակ այնորիկ զքաձառեսակն համբուրելոյն վտանգս։ Սակս այնորիկ անկաւ՛ի վերայ իմ մուրթ անհնարին, և առաջերք մահու ժամանեցին ինձ. տագնապեն զիս երկունք աղիտից, և առ անմխիթար ընկղմեաց զիս՛ի կորստեան վայր. անօգնականեցայ յիմ կողմնոյ,

(12) Օրինակ մի՝ դք։ և այլ՝ դաք։ ՚ի՝ և ես յաւէտ, կիմ կարի զօարձանայի՝ ծաղկեալ սպիտակամարթս աչեօք։

(13) Օրինակ մի՝ ՚ի յէառնէ։ Թէպէտ և՝ ըստ ածելոյն երկրպագութեանէ, կիմ ածեալոյէ երկրպագութեաբ։

(14) Ընդք օրինակք՝ դաւոյ։ ՚ի՝ զորս և անկողոպտելի պահելի՛ի յանչշտակալ դաւաճանութեանէ թերեւնամեաց։

(15) Ձինն օրինակին՝ ՚ի ինչորդ։ Ծննդ. լբ. 25. և ին. 12։

(16) Երկու օրինակք՝ առ էս։ ՚ի՝ կորուսի զՀանգստանեան՝ կամ զյաչելոյն մեծապանծ փառաց։

մանց, և ոչ ոք էր որ լինէր ի Թիկունս հասանել. քանզի որ որ արբուցանէր զիս ուրախանայր բաժակաւ։ Այլ և առնել միանգամայն հասին ի վերայ իմ, և խառնէր ի միջօրեի[17] և ի հասարակ դիշերի անակնկալ աղէտից. հանդիսեցաւ անձն իմ ի պաշարումն չարեաց. պարագիսեցան[18] զինեւ ահա ամենուստեք տագնապաւ վշտաց. ըմբռնեցայ զանբարեբաստկելոյն պատիւ։ Ո՛րդ՝ զինչ արարից. ուստի խնդրեցից սպեղանի իմոյ անբժշկականս հարուածոց. զոր գտից միակ Թարիչ անուրախասէրն տրտմութեանէ. ուր պատուիրեցից զգուժասպարտն չարիս։ Ո՛րդ՝ եթէ առից կապայս սուգ անմխիթար՝ յարուցիչ կոծասպարտից, յոր դարձից զերազարտարս[19] յաշխարհանուաճ ձայնս. ապա ես առաւելապոյն յորդորեցից ի վերայ իմ զնուճաւաքն բարկութեան, և մերձամակարդն գոյիւք յուզարկիցիմ յորովայն մահու։ Ո՛չ առից[20] վաս եցից զծերուձես միտս խմաստից կուսիւք. զկենդանի մտաց ապաստեցից. ապաւինեցայց ի նոյն ինքն յիմծութիւն. երկրպագէցից աներեսայաղթ սրտիւ նոր. քաղցրեցից զչարեսցս[21] հաւատիմն. զի չարքն[22] չարութիւն կորնչեսցին, ի ձեռն ամենատես ատենին չարուցից զչարեացն կրեսցեն պատիժս։ Այս ես նորոգեցայց միւսանգամ ամենատարածն փառօք՝ հոգւոյն ազատութիւն, և գնորակեալսն ժառանգեցից փառաբանութիւն։

ՄԱՂ.

(17) Երկբ օրինակք՝ ի հինգերէն։ Թերևս վրիպակաւ եղեալ է առաւուն՝ և ի հասարակ. փոխանակ պրեցայ՝ էրբն ի հասարակ գիշերի։

(18) Հին օրինակն՝ պարապիպեցան։ այլ յայտ կողմանց չուրջանակի պատեցին գիս չարիք ապագնապաւ վշտաց, և ձնշակեալ վայելեցի զանգիտ և զանելայելուչ պատիւ։

(19) Երկու օրի՝ յաշխարհանուաճ։

(20) Օրինակ մի վրիպեցէ։ Ընդ առայժ է ձայնս, զոր մարթի իմանալ փոխանակ հասպարելոյ։

(21) Օրինակ մի՝ հաւատիմ։ այլ և առնա բազմացեալ վէպ չարեացս պատահեսցէ, զի սոքա չարքն չարուս ունին կորնչել (մատ. իւս), և գործօնեայքն ծայրագոյն չարեացս՝ ըստ չափու չարեացն կրեսցեն զպատիժս։

(22) Երկբ օրինակք՝ ընդ առ։

ՄՈՎՍԷՍԻ ԽՈՐԵՈՑԱՑՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Պիտոյից տաւի , խրատատւութիւն յորդորական առ (1) Վէրոդոմս ոմն աշակերտ իւր , նեղակրթել քաջուշիմն վարժիւք յիմաստս Հարտատանական արհեստից ։

Ա՛ռաստ՝ ի բարձրագոյնս վերանալով դէ՛ղեկապէս (2) զեզատարեւոցես ընդ երջանիկ պատս սերձանալոյն (3) երդաբանել՝ ի պարբերական Հեմարանն ։ Յորում բանատարածիչ խոհականութիւք արհեստատիպս Հարտատանելոյ (4) իմաստասէրն երանոյ յաւէտ դրօճատիպիս՝ ի քաջն Հոռեպատուն , ընթերցասէր կրթականութիւք՝ Հանդիպելով՝ ի գուպարս բանասարատին՝ ըմբերանեսցես Հանձարել բանիւ զբանին պանծացեալն ։ Նոյ աեալ՝ ի բնական աշխոյնն , ուր զկացրդոյն կատարելով , և բարեպաշտ փութով ուծնասէրս անձանոյ , բարւոք (5) յարմարեսցես զուսանական Հանդէս ։ Ա՛յդ՝ ի յօբնախտութիւն ժողովարանի՝ ի Համօրէն քաՀանայապարտ դասուց՝ ի բոլոր ազատերամն երանոյ երանաւէտ ձայնիւ բարեբանեսցիս ։ Ա՛ւա՝ ի դա-

* Ըմբերնաբան յորդորակ մատենիս՝ բացայայտ բանիւ ըստ այմ մարթ է իմանալ ։ ՚ Ա յսոցիկ (կանոնադրութեց և օրինակաց) մատուցեալ ընթերցանութիւք և կրթականութիւք՝ քաջ և գրաճառելի ունիս Հանդիսանալ ընդ մեծամեծ Հարտատանս Հեմարանիդ ։ և Հանդիսիլ անատիս և շաղակրատ խնամատարիս ոմանց՝ ըմբերանել զնոսն Հանձարել բանիւ ։ Եւս և ասէս յաւելանել և՝ ի վարդապետականն պատիւ՝ զկացուրդ բարեպաշտ ուծնասիրութեցն զարդարեսցես դասակարգեալ Հաստատակ՝ ի քաՀանայական դասուց և յիշխանական կարգաց ։ Ա՛յլ և՝ ի դատաստանական առնել ըստ իրաւանց և արդարութեն

(1) Երկու օրինակք՝ Բէոդոս ։ և այլ՝ Բէոդոր ։
(2) Օրինակ մի՝ դեղապարեւ ։
(3) Երկու օրն. երփաբանելի պարէր՚՚ ։
(4) Օրինակ մի՝ չհմաստասէնն ։
(5) Երկու օրինակք՝ յարդարեսցէ ։

պատուական առնէին ըստ ներագրելոյ օրինաւոր
կրօնից [6] արտաքս առեալ զնրաւխոյդն խնդիր, և ոտ-
ուիս նախասեռուցն յաջողեացիս։ Այլովն գեղա-
պանած հրձռնանօք եղիցես պարծանք համատոհ-
մեայդ, և բաղձալի արհեստասէր համբակաց, ընդ-
հանուր հաշակելոյ գիտողականն [7] համբաւով։
Այլ ես նախատուռն կրթարանիս՝ և առաքել ևն
թանկագին իրն հաւատոյական հանդիսաւորաց, հա-
մանգամանքն ուշեղագոյն պարունակեացն։ Այլ ես ներ-
բանկրթեալ երկասիրաբար՝ հետևելով վարժապե-
տիս [8] քովն Այոհաննու, քաղցրեացեալ քեզ պատկ հո-
գեծաղիկ վարսագեալ՝ ունել՝ իներ անձինդ ոմ թեզ-
գոյե։ Օ այս առաքրելով գաղափար, յօրինեալս
առաքելականաս կրթարանիս Հարտարագոյնս՝ մոմ-
սեռ քեզ թեզոգոյն [9] առաքարելով՝ ի սոյն մեծ երա-
նելոյս։ Զայն աւետաւոր հրաւառակեր առ մեռա-
նան երանս օգտակարիցն, ի վերհագոյն վերհից պե-
տաւորն երագասեռս ժամանել՝ ի յօրն երկրեղի. որ
որ՝ ի ձէնդ իցէ գեղագիրդ [10] ի վայելչուս գիտաւո-
րութեն՝ ի հաստատակացս գումարութեն առաջ զիտա-
գիր աշակերտն։ Այլ թևաճեալ փութապես Հան-
գիր աշակերտն։

---

[6] Հին օրինին ընդ այլ միաւոր։
[7] Օրինակ մի՝ համբաւով գիտ։
[8] Օրինակ մի՝ գոյն հանգիսի։
[9] Օրինակ մի՝ առաքելով։
[10] Երկու օրինակք՝ ի վայելուչ։

թեզ օրինաց Հանելով զիտաման՝ ի նախատասիս Հարտաստանս գրեա-
ցիս։ Եւ այնպես հաշակեալ Հանգրէն պանծալի հղիցիս ազգակ-
ցացդ, և նախանձելի ուսումնականիս Համբակացն։

բէին[11] համաչափելով սեռք Թեւաներձացն ըստ իւ-
րաքանչիւր համերգաց սեռականացն[12] հասեալ ի տե-
դին լոգարանացն. իջեալ առ հեզասահ վտակաւ
խաղից յորդահոսան յատակապոյն աղբերացն, և
ծայրաձիգ վայրիւք վայելչացեալք, երամ երամ գնե-
դիւքն բանակէին։ Ապա հանդէսք ներանձից[13] բո-
լորակաւ քառակապէս ի զարդոն պատուհանացն
զանհաւատարն ի փեստոյն յօրինեալ, պանծալին
զգեստապատիւն առնուլ ձկիս։ Ոչ ոք սխալեր անդ
հաւն խարդաւանեալ գտանի յայլոյն արուարքա-
լով, բաղադրելով հիւրիւմ սեաւծոյր սպրասին, ի
մէջ[14] բիւրակերպ հաւուցն պայծառանայր։ գիտաս-
ուրեալ բոլորին նորահրաշ, որ ծաղիկսարք երան-
գօքն պատուհանաց, և գերապարծ հրճուանօք լե-
զարդուց[15] բազմախայլիւք ի հաստարակացն։ Ոչ ոք
հնչելով զերանաւէտս զձայն համագաւնդ ժողով
դաւանելոյն՝ առ իսկզին ուրս վիճակին յաւէտս ըստ
արժանի արքայական Հօրեւրէ։ Ասկ խորամանկ
Թագուհին[16] գիշերասէր՝ ի հաւատակերին մերձակաց գո-
լով, պարտաւորող խոհականութիւք ծանօթանայր
իւր կրնին[17] երանդի։ Ասկոյն առեալ ի բոյն գնդ-

ծա-

'ի նկատառել սեղին վտակահոս ազբերականին, և երամ երամ բա-
նակեալ՝ մի զմիով առաւելագոյն գեղով երանգոյն՝ ակնունէին առ-
նուլ գիտապատուական պատիւն։ Յայն հանդէս միջամուխ լեալ և
սխալեցանել հաւն ձայ, ի վերոյ սեաւծոյր կերպարանացն խոր-
դախեալ գիտասուս խորտականցելոյ վայելչապատենին՝ ի նոցանէ. և
այնուհետև պնդեալ և պայծառացեալ քան զամենեսեան՝ ի բնա-
հեցն առ հասարակ հանդարտեալ լինէր արժանաւոր ազբիւրական մե-
ծութիւն։ Ադ գիշերահասն խորամանկագոյն՝ ի Թագուհին՝ առ-
ի Թէր գոլով նմին. և քան խոհական կերպիւ՝ սովորական շուրջ
հայեցեալ բարեաբն ծանօթացեալ խրատուն անդհական երանգիւ՝
ծառացեալ Թախեր՝ ինանել զերան յատուկ. խոյատակեալ ըս-
ար-

(11) Հին օրինակն՝ համաչնելով։ և այլ՝ համաչնելով։
(12) Օրինակ մի՝ հասանել ... ըստ բանեցն։
(13) Երկու օրինակք՝ բուրաբախ ապաճապեր։
(14) Օրինակ մի՝ բարեխիրդ փափ-խապեր։
(15) Օրինակ մի՝ բացափայլեալ։
(16) Երիս օրինակք՝ գիշերասէր։
(17) Օրինակ մի՝ խոյ խոյեանն։ և այլ՝ խոյ երան։ և այլ՝ խոյեանն։

ծանելով համանման խրոխիւնն ներդոյից, բայց դրեալ [18] օրէն համալին սրատեսչաբէր զրահապանծ խորհրատանս սերձացելոյն։ Հետևելով և այլքն ան գիտութեան [19] իբրեանցատարաս երանդոյ գիտակ եղով [20] ըստ մծատզգաց իրադիտողին՝ զիւրաքանչիւր համանգամանայն կատարելին։ Այլ այսպանելի և ծաղկահան անզարդ յատուածան զարդարանաց, և մերկ կազմն յիւրոցն սարսափ՝ ծաղրելուածս յոքնաղան հասուցն եղանիւր։

արժանեաց զգրատպանծ սերձանելի նմի։ Յորմէ ուսեալ և այլոցն նմանապէս՝ ի բաց առնել խրոխանելիւր զիւրն, այնու հետև մերկ կոզմոզուա յատուածին զարդարանացն՝ ծաղր և ծանակ հանագուսեալ յոքնաղան հասուցն լինէր։

Եւ զսոյն գայթ առասպել Ձայի յառաջ բերէ և նոանոս՝ ի մեկին առասպ. գրեթ. ձեծաբ. կարդեալ մակագիր. «Յիչս Ձային» և Թեսոյն, հասարման». զոր և կրկին եղանակաւ պատմէ. «Ընտրեալ էր (ասէ) յիչս գեղեցկուհե հասուց, և զնեա էր քննիչ ընտրութեն։ Ալդ որ առնմանեցուա՝ յորում պարտէր դատարկել հասուցն առ զնեա. և յառաջնում առնմանեալ առուրն եկին հաւքն՝ ի գետս լճանալ, զի խրատանելիւր փայլեցուցէ բնական գեղեցկութեն։ Իսկ Ձայ անուանեալ հասդ քաջ փորձ է մարմնով և ոգեղ առասկաս. այլ յանկեալ Թեսոյ հասուցն զինչեսամբ շուրջ բարգաւ՝ եկին և նա առ զնեա, ոչ զի առցէ զգեղոյն յայլմանելի։ և հոգոյ շնչեալ զայլասերս՝ ի Թեսոյն. և մերկացեալ՝ ի գեղեցկութեն՝ ունելով զառ՝ ի բնութեն ոգեղութեն, զի եղև առնեղով։ Եւ այլսոյս գիշել առն զնեն՝ Թէ յորժամ եկին օտար Թեսոյն ոչնեալ։ Իսկ գիտեցուածն խնդա խորհրատանս գործով՝ զնեն ծաղրեալ։ Նուագեալ Թե, մոռացեալ՝ ի բաց առ. և ապա այլոցն ծանուցեալ՝ եալ զնեսեսցեն՝ ի բաց առնին զնեմ. և նա ինացեալ եղև բնական առասկեն առնեցեն առնեցեալոյ»։

(18) Օրինակ մի՝ զըրէն համա՝։
(19) Օրինակ մի՝ իրէանց ոգայս։
(20) Օրինակ մի՝ ըսա գրագիտաց։ և այլ՝ հրատիտաց։

ՎԱԽՃԱՆ

ՑՈՒՑԱԿ ԵՐԵՒԵԼՒ ՏԵՂԵԱՑ

Աճապարանք գրոց յիշատակելոց ի համառեհիս։

ԾՆՆԴՈՑ։

Ա. 28։ * . . 180։ 400։
Բ. 8։ * . . 110։ 321։ 385։
Գ. 23։ * . . . . . 431։
Գ. 24։ * . . . . . 319։
Դ. 10։ * . . . . . 435։
Զ. 6։ * . . . . . 114։
Զ. 20։ * . . . . . 267։
ԺԱ. 31։ * . . . . . 255։
ԺԲ. 1։ * . . . . . 55։
ԺԲ. 13։ * . . . . . 259։
ԺԴ. 23։ * . . . . . 261։
ԺԶ. 3։ * . . . . . 260։
ԺԷ. 7։ * . . . . . 258։
ԺԷ. 27։ * . . . . . 259։
Ի. 13։ * . . . . . 259։
ԻԲ. 3։ * . . . . . 258։
ԻԴ. 5։ * . . . . . 258։
ԻԴ. 35։ * . . . . . 262։
ԻԷ. 8։ * . . . . . 264։
ԻԷ. 27։ * . . . . . 289։
ԻԷ. 41։ * . . . . . 210։
ԼԲ. 28։ * . . 150։ 440։
ԼԸ. 33։ * . . . . . 438։

ԵԼԻՑ։

Բ. 16։ * . . . . . 155։
Ե. 1։ * . . . . . 157։
ԺԱ. 2։ * . . . . . 158։
ԺԲ. 2։ * . . . . . 281։
ԺԴ. 25։ * . . 184։ 367։
ԻԱ. 17։ * . . . . . 204։
Լ. 14։ * . . . . . 20։
ԼԴ. 11։ * . . . 71։ 159։
ԼԴ. 26։ * . . . . . 281։
ԼԸ. 22։ * . . . . . 61։

ԳԵՒՏԱՑԻՈՑ։

Ե. 7։ * . . . . . 30։
Ի. 9։ * . . . . . 204։
Ի. 20։ * . . . . . 107։

ԹՈՒՈՑ։

ԺԲ. 8։ * . . . . . 159։
ԺԶ. 33։ * . . . . . 44։
ԻԸ. 23։ * . . . . . 161։

Բ. ՕՐԻՆԱՑ։

Ե. 20։ * . . . . . 300։
ԺԷ. 15։ * . . . . . 162։
ԼԴ. 6։ * . . . . . 160։
ԼԴ. 7։ * . . . . . 159։

ՑԵՍՈՒ ՆԱԻԵԱՑ։

Ա. 6։ * . . . . . 25։
Գ. 16։ * . . . . . 348։
Ե. 13։ * . . . . . 183։
ԻԴ. 12։ * . . . . . 300։

ԴԱՏԱՒՈՐԱՑ։

Զ. 2։ * . . . . . 375։
Է. 19։ * . . . . . 377։
Ը. 20։ * . . . . . 377։

Ա. ԹԱԳԱՒՈՐ.

Դ. 18։ * . . . . . 9։
ԺԸ. 50։ * . . 331։ 370։

Բ. ԹԱԳԱՒՈՐ.

Գ. 3։ * . . . . . 203։
ԺԴ. 30։ * . . . . . 206։
ԺԷ. 2։ * . . . . . 207։
ԺԶ. 22։ * . . . . . 207։
ԺԸ. 23։ * . . . . . 49։
ԺԷ. 18։ * . . . . . 208։

Գ. ԹԱԳԱՒՈՐ։

ԺԸ. 1։ * . . . . . 255։
ԺԸ. 9։ * . . . . . 261։
ԺԷ. 40։ * . . . . . 262։

Դ. ԹԱԳԱՒՈՐ։

Բ. 8։ * . . . . . 346։

Ա. Մ՚ՆԱՑՈՐԴԱՑ:
ԻԹ. 2: * 39:

ՍԱՂՄՈՍԻ:
ԼԱ. 12: * 215:
ԼԷ. 10: * 335:
ԾՒ. 7: * . . . 169: 308:
ՀԼՒ. 15: * 308:
ՀԺԲ. 9: * 50:
ՀԻԿ. 3: * . . 169: 308:

ԱՒԱԿԱՑ:
Ջ. 8: * 177:
ՃՊ. 8: * 40:
ԻԳ. 4: * 45:
ԻԿ. 20: * 238:
ԻՊ. 6: * 66:

ԵՐԳՈՑ:
Ի. 8: * 308:

ԻՄ ԱՍՏՈՒԹԵԱՆ:
Ջ. 10: * 115:
Ճ. 17: * 158:
ՃՊ. 2: * 244:
ՃՊ. 3: * 419:

ՍԻՐԱՓԱՑ:
Ջ. 16: * 15:

ԵՍԱՅԵԱՑ:
Ի. 11: * 238:
Լ. 15: * 434:

ԵՐԵՄԻԱՑ:
Բ. 3: * 281:
ԲԲ. 19: * 434:
Ե. 8: * 216:

ԵԶԵԿԻԷԼԻ:
Գ. 17: * 10:
ՃԵ. 2: * 235:

ԱՄԲԱԿՈՒՄԱՑ:
Գ. 8: * . . . 183: 298:

ՄԱՏԹԷՈՍԻ:
Գ. 19: * 342:

ՃՊ. 29: * 343:
ՃՋ. 18: * . . . 340: 343:
ԻԱ. 41: * 441:
ԻՋ. 75: * 340:

ՄԱԲԿՈՍԻ:
Ա. 4: * 342:

ՂՈՒԿԱՍԱՒԻ:
Ա. 6: * 343:
ԻԲ. 33: * 344:

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ:
Ա. 42: * 342:
Ե. 46: * 162:
ՃԼ. 10: * 344:

ԳՈՐԾՈՑ:
Ի. 23: * 156:
Ա. 4: * 335:
ԻԲ. 2: * 337:
ԻԲ. 8: * 336:
ԻՒ. 20: * 337:

ՀՌՈՄԱՑԵՑԻՈՑ:
Ը. 28: * 56:
ՃԳ. 4: * 108:

Ա. ԿՈՐՆԹԱՑԻՈՑ:
Ի. 5: * 402:
ՃԲ. 8: * 61:

Բ. ԿՈՐՆԹԱՑԻՈՑ:
Բ. 5: * 339:

ԵՓԵՍԱՑԻՈՑ:
Ի. 18: * 237:

ՓԻԼԻՊԵՑԻՈՑ:
Գ. 18: * 239:

ԵԲՐԱՑԵՑԻՈՑ:
ՀԱԼ. 8: * 255:
ՀԱԼ. 23: * 152:
ՀԱԼ. 27: * 157:
ՀԳ. 4: * . . 31: 14: 402:

Ա. ՏԻՄՈԹԵՈՍԻ:
Գ. 7: * 71:

Ց Ա Ն Կ

Ընդհանուր և բանիկ մասնիկաց այբենարանական կարգաւ, ցուցակագիրք լուսաբանութեան։

Ա Բեղէ անուանեալ տառիս է վերայ և առաջ՝ երկիր-435։ Աղաւաղանք պատճառ սրբելոյ-202։ Աղեխարհ գրեալ ի հատորս տրամադրութեան։ 202։ Ամենայն վանական գործոյ յանապատս է։ 202։ Անհնարին է բարեաց ոչ ընդ ազնուական երկիրն յոյժ ծնանել, և յորմէ ոչ առանձին ներքնահայեաց եղեալ։ 203։ Ասոնք նոր առաքինիք նահատակք էին։ 203։ Հայոց բարեպաշտաւոր ոչ կրցին ազգել զնեստորեան մոլորեալ չարեաւ։ 203։ Անդրադարձ անգամ ի մանկտի։ 204։ Աստուածային գիմախոտական արիւնաւոր է երակ։ 204։ Աղաչանաւորութեան ոչ յանցանէ։ 204։ Ագաթոկլեայ մարմնոյն գործոյն վասնզական ի տակառն։ 205։ Ծանրագործութեամբ բանալ յոյսս ծառայի կոխելոյս։ 205։ 206։ Աղերսական է ոչ ծնողն և առ յոյսս։ 206։ Աղաւոր է երկոց գնեալ առաջնոյ բանալի խոյ։ 206։ Ընդ անեղիս ոչ ոք։ 207։ Գործս ի չարս ոչ է, հրամայական պատճառելոյ հայրենի անկողնոյն։ 207։ Ի բաւարարէ ոչ հանգուցանէ։ 208։ Առակ ի բարեկամաց, և գործելի անձն։ 208։ 209։ Ազատ շահաս առատաձեռն ոչ զրկին չարաց՝ ծանրանալ ի տան յոյսդարկեալ։ 209։ Աստուածային գրոց հաշակեալ է ի պատուհասէ բարեխրատ։ 209։ Բազագաստաց յԱստուած՝ չարաց գոյն ցանկալի չէ ինձ։ 210։

Բ Ոլոր անուանք ապստամբ վերայ և առաջ՝ երկիր-435։ Բնութեանցն գործս ի սրբին-202։ Բարեպաշտ գրեալ ի չարաչարութեան։ 202։ Ողորմելի ի ծնանելոյ յանապատս է։ 202։ Անհնարին է բարեաց ոչ ընդ ազնուական երկիրն յոյժ ծնանել, և յորմէ ոչ առանձին ներքնահայեաց եղեալ։ 203։ Բոլոր նոր առաքինիք նահատակք էին։ 203։ Հայոց բարեպաշտաւորք ոչ կրցին ազգել զնեստորեան մոլորեալ չարեաւ։ 203։ Բազմապատկեցան ի մանկտի։ 204։ Բժշկական գիմախոտական արիւնաւոր է երակ։ 204։ Բաղձալիապատուհաս ոչ յանցանէ։ 204։ Բագաթոկլեայ մարմնոյն գործոյն վասնզական ի տակառն։ 205։ Բանտարգելութեամբ բանալ յոյսս ծառայի կոխելոյս։ 205։ 206։ Բարեխոսական է ոչ ծնողն և առ յոյսս։ 206։ Բաղաւոր է երկոց գնեալ առաջնոյ բանալի խոյ։ 206։ Բոլոր անեղիս ոչ ոք։ 207։ Գործս ի չարս ոչ է, հրամայական պատճառելոյ հայրենի անկողնոյն։ 207։ Ի բաւարարէ ոչ հանգուցանէ։ 208։ Առակ ի բարեկամաց, և գործելի անձն։ 208։ 209։ Ազատ շահաս առատաձեռն ոչ զրկին չարաց՝ ծանրանալ ի տան յոյսդարկեալ։ 209։ Աստուածային գրոց հաշակեալ է ի պատուհասէ բարեխրատ։ 209։ Բազագաստաց յԱստուած՝ չարաց գոյն ցանկալի չէ ինձ։ 210։

Գործս ի չարս ոչ է, հրամայական պատճառելոյ հայրենի անկողնոյն։ 207։ Դարձեալ ի բարեկամաց, և գործելի անձն։ 208

Հանդերձեալոյն՝ օրինակիւ՝ յ
գոլ նր. 263։ Ի բարեաց ծերու-
թէ խաղալոյ վախճանել Թա-
գի՝ ի Ժառանգաց իւրոց. 263։
Ոչնչ հայր երկիւղածաց աւե՛ տհին
և նոր Ժողովրդեան այլ. 264։
Երանելոյն այրելիւն արուսա-
նեալ. 357։ Ի խաչեանալ քա-
րեկամաց յաջմէկեան։ 14։ Ի
ապագայ աւետեալ այրելիւն.
184։ Պարզեւեալոյ քաջութեամբ հեա՛յ. 358։
Ակտարագ լուսոյ այրելիւն նր. 358.
360։ Հնչի այրասիրտ առաջնորդ
զինուորականին. 267։
Ադամ զաւէտարան արարչական
հանդերձից քոյր զկարեսր ոչխա-
նացուս. 233։
Ադամայ ի Ներսէսէ գնուած գե-
ղեցի. 244։ Ադամ զերկիր ի խոր-
գաման քո վանդասդ. 247։
Ադամանդեան. * 33. * 311։
Ադամ հարձ արրատնանս. 260։
Ադերձատու. * 22։
Ադիս. * 415։
Ադամ անջին երկիւղածի. 267։
Հանգամանեալ ծնեալոյ նր. * 323։
Ադամոյ բարեաւէտէն օրինակ
առաքին. 318։ Օրինակ երկիւղ.
428։ Ընտրեալ նր յաջորդեանն
գրաւորին առաւել մարդկեղեա-
գանեալ գնա. 318. 431։ Գոյ
ան նր հանգամանիցն. 320։ Օրի
ապա իւ պատուիրեալ նր. 320։ Կին
գաղափարեալ նր հիմնեալ նոր
բարեաւ. 385։ Վերակացու և
վարդեալ գրեցուին երկնային
կուսէ նր. 321. 385։ Վարձեալ
հնձէ ոչխարի և ի ծառայէ հի
նոյ, յաւուրեալոյն բարեաց.
321. 430։ Օգուտալի նր առ
Քեզ մի՛ ի հանգիստ փայտին
գիտուն. 322։ Աղէկնեան ազա
ուրէն հետագնեալ ոչ՝ էր ոձոյ
նման. 322։ Ա՛ինոց Քեզ կա
ղոյ նր ի գրաւորին՝ աւետեալ.
322։ Աղաւորեալ էր ազնուացեալ
ոսկեղ նման և զանձանդեղեցու-

լինն. 322։ Ընդ ոչխարս ծագեալ
նր՝ գազանիցն. 323։ Գառա-
հասն նորին հանգամանեալ. 323.
431։ Հրաշալի անուանիցն ի
նր նոյն գոյ գոյացեալ. 323։
Աղէտահաս իմաստասէր գոյ՝
անուանակոչեալ կնոջ Ադամայ.
431։ Ընդունակ նր յաջորդ
նորին անձին և ծառայեալ հոգ-
ւոյն սրտից. 429։ Հարկ
յաւուրն նր յայտ և ի հնձ ձեռ
գործեալ նր. 324. 432. 434։
Ծնեալոյ ազգացոյց գրաւորին՝ ի
պատահար նորին. 433։ Ջգա-
ջողի արիւնակ եղև զինի եղէ-
ցոյ մորդիսն. 325։
Ադանդն անուանակոչեալ եր-
բայրացոյ՝ հարկ է ոչ՝ ի հրէ-
ականց, և ոչ՝ ի մերոց. * 183։
Ադդաւերդ ընտրելոյն՝ ի զբաղա-
բուէ. 119։
Ադմէնա ազգանի. 88։ Պարեր-
գաւ նր. 90։ Ադամանդ ծնեալ
գետն նր. * 90։ Ադամանդ ան
ձնեցնէն. * 164։ Ադեղնակ հա-
ստատուէ. * 243։
Ադներացոյց ժողովրդեան գո-
վասանեալ. 35։ Ադ անձնա-
գիս գրեալոյ Ադրամատնոյն
ձեռ՝ ասէ. * 35։
Ադեան կիր ոչխարն ասդար ա-
ձեռաց. * 87. * 89։
Ադեայ ծովու նկարագրեալ. 351։
Ադեա հայր ազգաց. 88։
Ադամանդ ան աստուածային
գոյացն՝ առնոյ էն մեզ անձանոյ
խնդրել. 49։
Ադագելեան՝ բնագիր ասի ա-
ստուածն պատմեն. * 2։
Ադարձ՝ հարատագան եղբայրն մոմ
ուսոյ. 364։
Ադաղոյ ներքոյնեան արիւն. 191։
Ի բանէ ելեալ գերեզմանեալ նր՝ ի
Թաղարեան. 191։ Գալիլ ձկամ
այր գերա. 191։ Հերձեալ, բնաւ
ջեալ և արբեալ նր. 191։ Ադեալ
նեալ բնակեալ նր յի ձկին. 192.
193։ Ադեալ ազգի ձեռացու-

Ընկեր առ Քրիստիանոս. 192։ Ծնողք զանգան խնամել ի կամս աստուծոյ. 193։ Աղքատին և ազգականաց ինչ հանդամանք. 193. 194։ Բառական ուժգին և էրագուէլ վանել զյամահարն դիմող հասուց. 194։ Վէրակիպազդել դանագոյն վտանգաւոր. 195։ Մոռանալ ինչ և հայրգիրք. 195։ Անձնանգամ ազգախոհութեան ինչ. 195։ Ո՛ ազգասէր լեզուդ, ըստ բնախօսիդ, և բազգաբարդ. 196։ Հատառաքեալ առ խնամածուս իւր. 196. 198։ Ծնողք ազատնեալ ըստ չարից ժամից ազգ. 197։ Երկոցունցն չուէտ գանձոյն առ Քրիստիանոսն, և ի յորդանան. 197. 198։ Երկարատեցուցանել ինչ ի գործին քրիստ. 198։ Վախճան ինչ ի վտանգս ծանր. 198։ Բազգասէր և առատաձիռ առաքեալն պետրոս. 199։

Աղբիւրք հանդարտագոյք հոսին ի ծով. 352։

Աղբատանալ ըստ մանկտնտացւոյ բանական գնոյ. 11։ Ի էձազգոյ ծառայելն և խնամառել ինչ. 12։ Ծնողք և զգրաւարտութեան ինչ. *11։ Պատճառախրատութեան առ հարեսրս. *11. *53։ առ աթիկէս. *311։

Աղիւսն ոգիք հերակլէս. *80։

Աղիքխոտ. *18։ *53. *315։

Աղիներս մոլի հերակլէս. *86։

Աղքատութիւն ծառեսր ստանալ զինչն յոյժ բարեաց 39։ Օգնական գոյ գառարկուն. 238։ *50։ Յաղթառուէ արժան է փառիլ եւն. 46։ Ի չուռաստանէ աղքատառէ մի լա մխոյն ծառէլ. 48։ Հնարք զերծանելոյ ի նմանէ. *50։ Չհարթ չարագոյն առ ըստ զինն. *46։

Աղօթիք գործին ննջամաքութեան ձեռն. 218։

Ամառն ի կիսոր հասուցանէ զբերս պտղոց. 179. 276։ Ծերութիւն ամենայն զհամակրութիւն ի պատառս. 277։ Չերկրպառնալոյ առաքս ի կիսոր հասուցանէ զոյժ բերս երկրի. 278. 281։ Չառնխոտել արեւուս գործելոյ ի հինգանեսս զրացուցանել զինն. 278. 279։ Լուծցուցանել զցանկուս. 279։ Բարեխառնել զօդս հիւսիսային առնեսնանելոյ ի մեռանոցացուցանել զբնակիչսն. 279։ Ա՛րդարութիւն ինչ հունգարիս. 279։ Փարեմանութեան զինարգ ի պահս. 280։ Բարեհամբուրս ինչ ծաղկին նոր խորոք. և չառնխոտել ծնողացն ի նմա. 281։ Համեմատ երկակ ծառոյ. 179։

Ամարայնոյ և գարնայնոյ բազգասուն. 179. 275։ Պահս երկարատեցութեան՝ արեգակն. 276։ Ա՛երմասոյ գործոյ երկրի. 271։

Ամարխոյ. * 358։

Ամարտհաւանութիւն ձիոյ բնաւորական. 214։

Ամենազօր իշխան յաւիտ. * 366։

Ամիսք երեսուն աստուրբք չափին. 286։ Ամոց սկիզբն՝ ի գալ նոյն. 281։

Անիծք անդրանկի գաւթի. 204։ Յանկերսուն ազատանալ չարեսրս զանց. 207։

Անուանական ազգախոհութիւն գաղանիք. 402. 403. 414։ Անուանական ազգախոհութեան ստորակ. 30։ ազատանց. 195։ Անուանական օրինիք ի նոյնութեան անոն առնմանել են մի բարեկերպութեան. 103. 104։

Անուանացեալոյ սէրն հետաստուգել ինչ ի միմեանց՝ առաւել ամենայն. 402։ Չկոտ մնացորդիկ կի զառակաց՝ միմիսթարութեան ինչ առիթ. 405։

Անուանութիւն խնդրոյ օրինակ. 399։ Պահս գոյութեան անուանութեան. 29. 399։ Անուանել սէր

թոյլ տալով՝ Արկածաբեր Տեսիլ
նաւուցն. 83։
Աստուածներն է սեղեակաւ ջրհե-
ղեան. 103. 400։ Պարծանքից
է արարչագործութեան իւր. 400։
Ի սուրբ բոլոր յարմարչին պար-
գեւել արարածոց. 28. 400։ Աս-
տուածն ոչ՝ թէ ի միջին քան յայլ
կենդանիս. 401։ Ինամատու ա-
նել զինքն՝ ի փրկանս ոչ սուրբ-
լով. 402. 408։ Աստուածային
ի ներաստեղս միջոցս՝ ի վեր քան
զամենայն. 403։ Աստուածն ոչ
հանգամանք. 404։ Օգտակար-
ութիւն ոչ ի սէրացն գլխոց. 104.
407։ Այլ ի գործարտանելն. 408։ Ծանրանալ ոչ բաժանել՝ ի
բիլ՝ ճանաչողական՝ Թէոֆան-
նոյ. 409։ Ողորմի ի հրաւայն.
409. 410։ Լուծանելոյ Հեթան-
տոսական անուանէն. 405. 408։
Աստուածն է արիւնք բնաւ է կար-
գեալ առ՝ ի յիշխողացուածն հա-
րատարոյ զառակի. 156։ Ճախա-
ւար անուանութեանն է՝ ի կարդի
գառնալ պարկեշտացեալ ժամ-
հարեալ. 227։ Ի չար առանց. 207։
Ճանաչութեամբ արիւնս պահելով
ճանապարհ՝ հանդէպ գոյութեան. 31։
Ամրամ հարցն մեռանելոյ. * 152։
Ամենից առաքելոյն. * 42։
Ամենից սուրբ. * 87։
Ամենից. * 75։
Ամենայնի. * 86։
Անուանց առաջի կոչելոյ. * 94։
Անարդելոցն պարտուց ներգոր-
ծութիւն. 373. 374։
Անարիւրելոցն չէր՝ ի Թագաւո-
րական լերինն. 265. 342։
Անբիծ սարեւմտեան սուրբ կանա-
նաւոր ոգեղէն. 261։
Անասնոց է առաջին՝ անկարող
խոստանալոյն. 103։ Անասնոց
անուանակոչութեան Ադամայ. 237։
Անապատական խնամատարութեան
* 423։
Անապատութիւն. * 17. * 64։
Անապատիկ. * 11։
Անբան կենդանիքն լե՛ն ի բարեա-
կեաց բնաւորութեան արարածոց.
61։ Ցանկասիրեցուցանէ զանբա-
նին խրատու խելամուտ. 206։ Անաս-
նոյն ոչ հանգամանք. 163։
Անդաստան բազմաստ ի՛ հաւա-
հատ. 283։ Յաւէտ կրկնեան
աշխարհն հաստել՝ կայ անդաս-
տան՝ ի վայելչութեան մէկին. 283։
Անխրիչ՝ կրկնեալ սիրոյ կնոջ
գանելոյ. 284։ Ողորմելոցն
նա պահ՝ ի բարեկարգութեան.
285։ Պահելիկան ոչ զինչ է բան-
դակ բանալն. 285։ Աւժգնեալ
և երագալ ոչ՝ ի կատարել բա-
նալ՝ ի միջոցս երկոց ամանց. 285.
286։ Հանապազ առնել զերկրա-
գործս խառնակածոյ չարեաց ա-
րեգոյ. 286. 287։ Պարկեշտա-
գործեալ ոչ հանգամանք.
287։ Աղտաւորեալ ոչ գործ՝
անուանեալ զպղծեալսն բնաւո-
րութեամբ. 288։ Ձգնել ոչ՝ ի սրտագին-
զէն ի միոյ երեսանէ և միոյ կնոջ. 288։ Բարեկամք ոչ մեծատանք
և աղքատք. 289։ Բարեհաճու-
եան անդստանութիւն է հաւատից
՝ի սէր գիրս. 289։ Աղաւաղեալ
զերեսացեալ յաղագս զանազա-
նութեան. 203։ Աղաւաղութիւն անդե-
նաւն զանազանեալ վարկեան յան-
գիտելոյ. 9։ Կարկտեալ ոչ՝ ի
Թանձրախաղալ՝ ընկեր պատճա-
ռաւոր արտեանց. 292։
Աղաւնեղէն. * 35։
Աղբիւր կիր արձանք կանգնեին՝ ի
հրաւարտակ՝ ի յիշատակ քա-
ղաքացոյ. 189։
Աղաւաղութեան է գործարա-
նութեան վասնզ. 260։
Աղերսել. տես Աղաչել։
Աղկերեալն Թշնամանք անցա-
ցանելն զինեցոյցս. 70։
Աղնուազնեալ ութեան կանացն ոչ՝ է
պատճառ անհամար Թշնամա-
նեաց. 54. 55։
Աղնիւ տղայոց Թշնամանեալ է նահա-
նատեալ ոչ. 322։

Աղաչանքն ընել ի սուրբսն՝ և ոչ աստուածս ապականս ասելոյ. 109:
Աղեղան ոչ կարելով գործ ի ձեռն հանել առանց ի հզօրագոյնէ՝ պատուի չարաչար. 44: Աղեղամբ ոգեհատուած գրոցն Դանիէլի. 211:
Աղեղն՝ կորզել ի բժշկոյ. 110:
Աղաւնին յոր ինչ կերպ և ձեւ երեւեցաւ՝ գրոցդ խոստովանիմ. 65. 66:
Աղօթք խնդրեմք. * 396:
Աղաչել հնազանդեալ՝ ի վախճանելն և վայր ընկենուլ լինիլ. 198:
Աղխինեան. * 354:
Աղանիանէս. * 6: * 18:
Աղեքսիոս. * 35:
Աղակերացն գրոցդ և բնաւորեալ հաւատոյդ ոչխար առնել զիարժանսն. 19:
Աղեղասորիքն ի հողասուր ոգիս հանել. 178: Օխերգ առնիւ լինել և զգոյշ գրոցդ. 178: Աղեղ գինուորին խոշնեղացոյցն կիլ խնամանեղոյն. 187: Աղասակ ձեր քաղքն. 407:
Աղեքսի առեղծուս՝ ի գործսն. 174. 281: Գոյսն ի գեղոյ ոչ խորհին բառնալ ի ծով և ի ցամաքս. 221:
Աղեքսանդրիա գրադիմեալ մեծապէս ի գիտութիւն. 259:
Աղեքսանդր գինեսէր ոչ մեծապէս ի կերեւելն ծախեն յաստղաբաշխուն. 263:
Աղեղացին Ջիմ՝ ոչ բնաւորեալ. պարզեաւ՝ և ծախեցաւ ի. 179: Ի նմանէ ի լեռնէ՝ ասելոյ ոչ գործեալ ոչ գործեցին. * 174:
Աղաչեցուցանել ոչ ինչ գործ կայ ձառն կենաց. 434:
Աղեքսանդրեան բազկաքաղեալ ոչ ոչ՝ ի ոչնչէն ծագումն ոչ ոչ. 54:
Աղաղն ոչ պակ լեռնոյ. 75: * 111: Տունդ ոչ ոչ ոչնչանալոյ ոչ ոչ. * 89:
Աղաչն՝ գինէ. * 4:
Աղաղակ հեծանոցաց բնակելոյ լինելն ոչոյ. և ոչ հաստատեալ. * 74:
Աղաչել զոյգ կոչեցան ի ոչնչ՝ ոչ առաքեցելոյն ոչոյնն ի գիտութիւն. 339:
Աղաչեալքն ի ոչխ՝ հանդերձ ոչ երկնչելոյ. 409:
Աղաչեալն ոչ ոչ գինել կանուսր՝ և ոչ ի հարկէ. 246: Աղաչեալք բարեկամք՝ ոչ ոչ. 403. 404: Աղաչեալ է ոչ կատարեցելոյ ծայրին զգուշանալ. 193: Աղաչեալք ոչ հանդերձ ոչնչ գինէ. 422: Աղաչեալ ձեռնէ՝ ոչ ոչ ի ոչ խոստանալ ոչ ոչ. 254: Գոյ ոչ գինել ոչ ընդունել ի գինի ոչ ոչ. 263: Աղաչեալ ոչ ոչ գրոցդ՝ և ոչ ոչ ոչ ոչ. 2: Աղաչեալն ոչ հաստատեալ՝ ոչ ոչ. 328:
Աղաւնաշունչ խոսս: 33:
Աղեխտ կենդանեաւքով ոչ ոչ. 276:
Աղաչեալն ոչ ոչ՝ հանդերձ հանդարտ. և ոչ ոչ ոչ. 278. 305:
Աղեքսանդրիոյ ոչ ոչ. * 42.
Աղեղն ոչ ոչ. 111:
Աղեղնաձիգ ոչ ոչ. 111:
Աղաչեալ ոչնչացոյցն ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ. 244: Աղաչեցաւ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ. 421:
Աղաչապատական ոչ ոչ ոչ. 42:
Ոչ ի ոչխէն և հաստատեալ ոչ ոչ կենդանեաւքն ոչ. 164:
Ի հոսանեալոյ և ոչ ոչ հայր. 178. 309: Ոչ ոչ. 324: Ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ. 164: Ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ. 165. 173. 202:
Ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ ոչ

դալիք կամայ խրատ · 54 : Ա-
ուէր կալ՝ ի պրեզատիէն · զոր և
սիրելով՝ առնուլք զինդզլելին
տէր · 263 : Ա՛ զօրաւոր Հեա-
նոյ առ յիսուս · 183 : Կառա-
յուս Հիամարտիլ խօսէր զիրկու-
թէնն բերս · 183 : Ա՛ միայն
ոգեաս յաշխատուիլ երկոց, և՝ ի
վաստիլ մնալոս · 423 :

Ա՛յ անուանակոչելն պարծանք
և բոլոր աշխարհի, զոր սկիզ-
նոս առին՝ ի վե՛ր ելելուդ Տառա-
հարք երկայնչեցոց · 150: Ա՛յ եր-
կայնամտելին առ յանցաւորս ·
436 · 439 : Ա՛յ միայն ամէնա-
կարող զօրութիւն կամիցիլն՝ ան-
աչխատ կատարի · 409 :

Ա՛ծոյին բնութիւն միայն ազատ և
բոլորովին անբաժ՝ ի հակառա-
կին հաղորդուիլ · 406 : Ա՛ծոյեաց
անուանքը պահանջին զանգղատ
խոհեմին · 257 :

Ա՛ծուածոյ գիրք՝ յորմէ անո՛ւն ան-
անուն կիմ մատնադրութիւք Տա-
ւաղարիկ · 209 · 357 · 363 · 376 :

Ա՛ծոյաշունչ հալածիչ՝ ի բռնա-
ւորայ ոմանց · 341 :

Ա՛ոանձն գանձանաւէ կարդիալ և
խոհեմանալ վա՛ ուղիղ ՀՂգաւա-
րութիւն մարդկան · 125 :

Ա՛զատու, կիմ ազատս · * 243 :

Ա՛րանգոյ · * 90 · *111 : Ա՛ր-
մանդ եղեալ հեղինակին խօսելը՝
ըստ պատահելի ունելը պերճաբա-
նելոյ · * 2 :

Ա՛րարածք ամէն Տիրասակիւ ձեռ-
քին կանոնց · 349 : Ա՛ինարկու-
և եւ ելեալ արարչին գոյացուն · 409 :
Ա՛ինելութիւն ունի և բարի և գե-
ղեցիկ · 292 :

Ա՛րեցութիւն · տես Գինին :

Ա՛րգոն հերակլեան · * 85 :

Ա՛րգունաւորելոն Ա՛ինոյ Տերդա-
նի յառաջեալ · 95 : Ժամին անցեալ ·
97 : Ա՛րգունաւորգք տալին հե-
դինակք նաւարկուէ · * 243 :

Ա՛րգասուի է՝ բաժանել հնարա-
տին ըստ հարաբաժնութեան արժա-
նեաց · 108 · 404 : Փոխադարձ լինել
հարաբաժնութեան սիրոյ և երկիւ-
ղի պատուոյ · 238 : Ա՛ն յանել-
նոս յաղթականութիւն մեծութեան ·
178 : Ա՛րգարեն կոչել է Հա-
նապետն Տէրն ցնծի՝ և սրխոտալ
հոտոյանալ նմա զիարատուրս
լեն · 178 : Ա՛րգարելին և նոյ-
ան ազգնական առաքինոյն ճշմար-
լեն · 272 : Ա՛րգարել գործ և
յաղխատուրդ շատանալ · 247 :

Ա՛րգանկն է դերազանց՝ ի պարտ
առանցոյց · 172 : Ի պատճառ ճշմար-
կիմ հղանականց սորուց · 174 ·
276 · 420 : Զամ բարուրեա մատա-
կարարել յաշխարհ · 174 : Ե՛արձ-
ուանդն է պատճառ ընդհանրական դա-
տաստանց · 226 :

Ա՛րեւելեան՝ ի պատերազմականն յար-
ձակել սկզբանց · 187 · 271 :
Զարդ ներշնչել յանդգնեալ ·
237 : Ա՛րեւել օդեսական է պա-
րսիկն · 414 : Վ՛երադառնալ ա-
րեւելեա՛ն սովենոս · * 164 :

Ա՛րեւոյեան հանապար · 312 : Ո՛վ
պէր է · * 313 : Ճառ ՚ի՛ պատ-
ճառել · 315 :

Ա՛րեւոյեան արդար · 314 :

Ա՛րեւոյեանդար · * 18 :

Ա՛րեւոյեան՝ մանկամանութեամբ
պատուի · * 2 :

Ա՛րեւոյեան հնուցդին և փոյթ
գառնոյեան սակաւամբ · 12 :
Ով որ * 12 : Բան ՚ի՛ վե՛ր բարձ-
կամաց · * 11 :

Ա՛րեւոյեան բերեալ · * 58 :
Պատահական կատակերգութեա՛ն
՚ի վերայ կիլիկեան · 314 :

Ա՛րեւն առաւելու ՚ի կինդա-
նեն ՚ի գարնանին և յամառայինն ·
279 : Յառաջել արեւն զօրա-
ւոր գործ զիւղատնեա · 176 ·
279 :

Ա՛րկադիա գաւառ Լեռնոյ · 87 :

Ա՛րմատ համարին ընդ վերայ
պատուելն է խոստանալ ունելն և
զմիմեանս պատուել կենաց · 241 : Օ-
ստակար աբեղասոյ հեղինակի

արժանի եղեւն գրոց եւ յիշատակի սրտից։ 243։ Ա ր ծ ե ս կ ե ն ա ց է բժշկութիւն ։ 110 ։ Ա ր ե ւ ե լ ա ւ ա ծ ա ն ա ւ ա զ ա կ ա ն մ ա ր մ ն ա ւ ո ր ե լ ի ։ 226 ։ Ա ր ե ւ ե լ ա ց ի ք զ ա ր գ ա ն ի ք ն ո ր ա ն ո ր ե ն ա ւ ե տ ա ր ա ն ի ։ 412 ։ Պ ա հ ա ն ջ ի ք ն ի ւ ր ա գ ա լ ա ն ի ն Յ ի մ ։ 413 ։ Ա ր ե ւ ե լ ա ւ ա ծ ն ե ր վ ե հ ա գ ո յ ն գ ո ր ծ ի ք մ ա ր գ ի կ ա ն ։ 416 ։ Բ ա գ ն ե ց ո ւ ա ծ ո ւ մ ի ն ա ր ե ւ ե լ ա ւ ա ծ ա ն ա ր ե ւ ա ն ո ւ ն ի մ ա ր գ ն ի ն ի մ ե ա ն ա ւ ի ն ի ն ե ր ։ 109 ։

Ա բ ա ն ո ւ ։ տ ե ս Ա ն ի ր ի ։

Ա բ ե ա ն ա ց ի ք ե ւ ա ն ա գ ե ա ց ։ 42 ։

Ա բ ե ւ ա ն ե ն ի գ ո ւ գ ա ւ ո ւ ի ք ե ւ Հ ի մ ն ի ։ 170 ։ 301 ։ Ա ե ւ ո ւ հ ա կ ա ն ո ւ ն ի ք ա ր ե ւ ե լ ե ա ն ք ի ք ե ր ե ւ ո ւ յ թ ի ն ի վ ա յ ե ր ք ։ 301 ։ Ա ի ն ի ւ զ ա ւ ա գ ա ւ ո ւ ն ի ա ւ ա ա ւ ա ն ա ւ ե ա ։ 302 ։ Հ ր ա հ ա ն գ ե ւ ն ի ա ե ւ ա ն ա ւ ա ն ա ւ ե ա ն ի ք զ ա ւ ա ր ա ւ ի ւ ր ։ 303 ։ Օ ւ ա ե ւ ի ր ի ա ւ ա ն ե ւ ի ն ի ւ ր ի ւ ա ւ ա ր ի ք ե ա ն ի ։ 303 ։ Ա ն գ ա ւ ա ն ի ն ի ւ ր ե ւ ե ւ ն ե ր ի ր ա գ ա ն ի ն ի ։ 303 ։ Ա շ ա ւ ի ն ի ն ի մ ի ւ ե ւ փ ա յ ի ր ի ն ե ր ի ն ե ր ի ն ա ւ ե ւ ի ։ 303 ։ 171 ։ Օ գ ն ե ւ Ն ե ր հ ա ն գ ա ւ ա ն ե ր ։ 304 ։ Ա յ ր ա գ ա շ ա ւ ի ք է ւ ի պ ա տ ա ն ե ր ե ւ ն ի ։ 304 ։ Օ ի ւ ր ի ք ն ա ւ ա ա ն ա ւ ա ն ե ւ ն ի ւ ի ն ի ն ի հ ա ն ձ ի ր ի ։ 305 ։ Ա ր ե ւ ե ւ Ն ե ր հ ա ն գ ա ւ ա ն ե ր ։ 305 ։ Օ ի ւ ր ի ք ա ւ ա ա ւ ա ր ե ւ ք զ ա ւ ա ւ ե ւ ի ւ ր ի ն ի ա ւ ա ր ե ւ ի ն ի ն ի ։ 306 ։ 307 ։ Հ ի ն ե ւ զ ա ն ձ ի ւ ա ա ւ ե ւ է ւ պ ա տ ա ր ե ւ ե ւ ն ի ւ ա ր ա ն ի ւ ե ւ ն ի ։ 307 ։ Ա ի ւ ե ւ ե ւ ի ե ւ ձ ա ւ ի ւ ի ր ի ն ի ն ի ա ր ի ք վ ա յ ե ր ի ն ի ւ ի ւ ա ր ե ւ ե ւ ն ի ն ի ։ 307 ։ Գ ա ւ ո ւ ե ւ Ն ե ր հ ա ւ ա ն ի ւ ի ւ ա ր ե ւ ի ւ ի ր ի ։ 308 ։ Հ յ ն ե ւ ա ւ ա ն ի ն ի ւ ե ւ գ ի ն ի ն ի ն

Աղեկցուցա մեր մանկ՛ն. 464։
Ա՛ստղին առաւել պատուհասել է արժանի քրիստոսասէրն. 192։ Աղօթքն ըմբռնեալ ի ներքինի՝ ոչ է՛ ի խղճէ յանեցեալ նորին. 131։
Ա՛ստղական հնարագրութիւն. 128. 129։
Ա՛տոյն պարծի՝ յորմէ ծագեցան և արդար սաղմոսեր. 188։
Ա՛տոյտ լերանց օրհնաբանութ. 261։ Ողբերգութիւն յաստուածէ՛ գովելի. 261. 361։ Հանգամանագրեալն աստուածէ հարատեւեան գնեաւորք. 271։
Ա՛զգ գոլոյ ազատ. քրիստոնեի անձնեայ. 88։ Ա՛ստուածէ ներելոյ անձրեայ. 89։
Ա՛ղերսագին անհնչումն՝ անեիրա ստեղծից վերին պատճ. 247։
Ա՛փառք յանդիմանեալ յերկնից. 261։
Ա՛քիլլես. 311։ 316։ յիվ գիր. *311։ բան ներ առ անձինս. 51։ առ պատուական. *76։ ի՛ նմանել վիրաւորի առիւծու. *89։
Ա՛քսանիել չծնելոց խորհրդականն. 49։

Բ

Բազիլ առաւել յեսեղեայ. 41։ Սպառազէն բազիլ գերապատուելոյ Յունաց աստուածոյ՝ ի կրճատելոյ գնաս. *194։
Բազկատիպութիւն քրիստոսական. 247։
Բազմահարեալ ձեռք ի չորութեան՝ ոմն՝ երեւեալ. 213։ Ի՛րեցին՝ ի առնկա. 234։
Բազդատական գրութիւնք. 397։
Բազդատեալ աստեան և բաժանումն. 250։ Օրինակ բազդատութեան գեներալեանց և եղբարց նոցա. 252։
Բանն ոճ յանդգնեան անուանալ և զայն՝ ի յանհաւատս. 161։ Ի՛նչ ի վերայ ոճոյ բանին հոգւոյն պատճառեան՝ ի նմանութենէ աղաւնոյ. 198։
Տե՛ս և Բան։
Բանին նմանիլ մարգին ոչ. 103։
Բանական պիտոյ պատճառք. 2։ Աղբիւրանդ բի. 11։ Սոկրատայ։ 16։ Քեզնոփոնտայ. 26։
Բանաստեղծական պատմութիւնք և վիպասանք. 99։
Բանաստեղծութիւն, ոմն Քերթողութիւն։
Բանասէր կիներէն ոչնչանալն ի բացոյն՝ ի ներքինեան՝ լինել կամ ոչ պատճ. 163։
Բանիքարոյն զարդացեալն պիտոյ նոցա՝ ածուածոյ շահաւոր միջոցն. 388։
Բարեգործութիւն ասխնեան, և բարեխոնարհ. 310։ Բարեգործութիւն մանուածոյ. 311։
Բարեբաստիկ ոչ գիտա գոյ երկանչութիւն. 178։
Բարեխառնել օդոյն՝ նպաստակ խնդասոյ. 278։ 279։
Բարեկամաց բազմութիւնն՝ յորմէ և ամէ բարեաց, և հիւանդի վերջին ժամուն պատճ. 13. 14։
Բարին և չարն ասխնեան բարեխոնարհ յիշեցոյց. 182։ Բարին է փառասիրն. 231։ Ընդունիլ բարեաց գոյն բանին կորզել զանազան՝ ի միջոցս պատճ. 232։
Բարձրանան բարեացն. 316։
Բարեհաճակաց երջանկութեանց ընծայս ծառայ շարունակեալ. 387։
Բարբառական խրատ. 32։
Բարբառ, ոմն Խոսնակութիւն։
Բժիշկի արժանաւոր հնարք առջոյ. 109։
Բժիշկ չարաչար գերգաձ է ծառայն բժշկութեան. 115։ Բժշկաց պատասխանի երբեմն անհանգոյ անձին առ բժիշկ գործել զինչ. 113։ Ընդ բժշկացն պէտս՝ անհրաժեշտ պատրաստել. 110։
Բժիշկն ինչ գան գիտ պարտական պատուոյցս և ծառայութեան. 109։ Ի՛ պարտս կենաց. 110։ Ընդ գերագաղտնեաց մի պատուոյ. 110։ Բժշկեալ գրաւոյ փոյթ յետ ապրելոյն. *217։

Բնաւ արիւնոյն • 46 ։ Զոմէ՛ ի
նորոգութենէ և ՚ի բժշկութե-
ան • 47 • 50 ։ Այլ ոչ եւս • * 47 ։
* 68 ։ Խոստա՛ն ՚ի պահել Հա-
ւատ • 46 ։
Բղխեցուցանել , տե՛ս Բղխեցու-
ցանել ։
Բնական ծնեալ քան զարուեստա-
կանս են պատուականագոյնք •
390 ։ Բան բնական բերեալ ինչ
բնաւորութեամբ խրատ տալոյ և
խրատուելոյ ոգեղէն մարմնաւո-
րել • 59 ։
Բնութիւն է ՚ի միշտ առնելն այլ
ոչ առեալ և անդրէն առնելոյ • 70։
Բնութիւն մարդկային ոտն ցանկ
պահպանութեան բերել ոտ տէս
եւայլ • 136 ։
Բոլշեւիկեան իւրեանց ոգի
չխոհեմ • * 29 ։ Զարկիք բոլշե-
ւիկեան • 30 ։ Բոլշեւիկեան
նպատակաւորն է գաւառիս • 178 ։
Բոլշեւիկեայ և գեղջի է ՚ի
անդուն կրթուածն • 246 ։ Ի տխո-
ւութեանէ • 103 • 237 ։
Բոյնք իմաստից կազմին ՚ի նեղ բնա-
կութեան ոչնչութենէ • 177 ։
Բռնացն ոչնչութիւնք անդրադա-
ռնան ՚ի գործոյն և յանդգնեալն • 277 ։
Բռնաւորութեան սրտմտութիւն •
385 ։ Գնդապետն վասն Հա-
յոց քան իւրազգիսն ջերմագոյն •
336 • 337 ։ Հաղորդեան բռնաւո-
րութեան Հայոց • 389 ։
Բռնութիւն ոչնչանպարտաց բրա-
նագործեն հանուրց զառաքինեան
հրով զառաջս գործել • 341 ։
Բռնութեան զգուշանալ ազգային
ազդ • * 314 ։

Գ

Գազանք բնութեամբ հեգանին և
ծանրին զիմանալոյս • 24 ։
Գազանութեան առեալ ձեռն յոյժ
նուկ • 247 ։
Գաղիացիք էր հոգին գաւառա-
կանին մարդոյ տալի • 255 ։
Գաղտագէտ ՚ի գաւառ Մեծամոր
գտանելի • * 255 ։
Գանգրեալ՝ հաւատարիմ վար-
ձուցեալ պղծեալ • 337 ։
Գանձն ոսկեղծութեան ոտնձգ ՚ի
ինքնակալ յոյժ անկեանցն • 167 ։
Գարնանոյ ձմեռն ուրախութիւն •
172 ։ Հոգեւոր ծաղիկ ընդ
անմարդոյն • 275 ։
Գաւառն և գերագոյն քան զամ-
բոխն Հայոց • 172 ։ Ամբ
գաղթեալ ՚ի գաւառ նախ քան
Հայկ քան զարուեստ ասելոյ ձեռ
՚ի հասարակաւորելն • 174 ։ Օրէ
գալոյս բոլշեւիկեան ՚ի գաւառ-
ս գաղթեալ • 175 • 176 ։ Գնալ ՚ի
սրճեփանի • 174 • 276 ։ Գարձ և
գառնալ և գինեգործութիւն ՚ի գա-
ւառիդ • 176 • 178 ։ Գաւառացոյ գանձ
գիւղացոյնեցն ոչ ուշանալոյս
՚ի գործ • 177 • 276 ։ Գիւղն ՚ի
պատառս ոչ լինել չոյոյ տասան-
նեաց • 176 ։ Գիւղն և տան եր-
կրաւոր արարածոց • 178 ։ Գո-
յութեան գաղտնեացդ Հանդուցեալ •
179 • 280 ։ Գոյ՛ արարածք ՚ի նոյն
գոյացութեան և զգոյ արեգակն • 179 •
180 ։ Գաղտնեացդ գոյութեան ձեռ-
նոյ բանիբուածն արարչին գոյ
առեղծագործութեան մեծ • 180 ։
Գազանք և սիրելք նոցունց •
276։ Գնացք ծաղկաց զարգացման ՚ի
գաղարելոյն • 277 ։ Գնացք նո-
Հանդուցեալք • 277 ։ Գանձանելոյ
արեւուն առնելոյ ՚ի կինդանեաց
գրացուց գանձ գինւոյ ՚ի գործ • 176 •
279։ Գործաւորութիւն ոչ ՚ի խոտո-
րելոյ վեր գաւառական • 279 ։
Գնդապետեալ նոր Հանդուցեալք •
279 ։ Գոհացուցանել նոր • 278 ։
Գառնանձնին բանիւ կամաց գործե-
նոյ՝ ուշակ և նուազ • 280 ։
Գաւառ Հաստատուն նոր ՚ի նոր գոյ
և երկոյ գիտոյ • 281 ։ Տեսանել նոր
տանել երկրաւոր առ ոչ • 281 ։
Գաւազանեցոյց Մեծ • * 53 ։
Գեղեցկին գիշերապահարուեստն ար-
ուեստանել • 375 ։ Գիտարար գան ՚ի
ձեր

Անկատար ներ յարձակիլ ի վէր
մոգ խանացոյ · 377 : Անուանակ
վանեալ պրատակ Քշեամէնէն · 66 :
Գնդիցկոնէն և պատմութիւն առաջ
քան զարդանալն ձեռակ նրանէ ·
205 : Գնդիցկոնէն մանկանն Հան
գամանքն՝ անդամոյն՝ ի ազգատէն ·
154 : Գնդիցկոնէ ծանկին չա
րանէ յառն ազխատ՝ բայց ոչ
խնամատոյ · 205 :
Գնդին ամէն · * 95 :
Գնդիկոյ և վասնզաց արուեստ
ոյց պատասխանին · 153 :
Գնտակ երկրին գնդի · * 149 :
Գնտաք յորդին՝ յաւելեալ ոտնկոյ
ղնին · 352 : Շահատէս և յար
գանքն նորա · 352 : Բնակի
գնոյց գի՛ վայր հասանելոյն ունի
կարգ · 346 :
Գնդրգնանն՝ և բնակութ կոյսն
ստրգոյ · 440 :
Գնդրգնանակրկոն օրինակ հնդկ
ստգոյ · 134 : Գնդրգնանակր
կնոյն ինասատարս և առ հնդկ
բանատր ասելոն · 137 : Հանգա
ստ որ յառգանէ բան գհոգիսհա
րանն · 138 : Հանգամանք ան
գնոյ նոր · 139 :
Գնդրգնանակրկոնէ պատ՝ և
ապահովիլ և բնութեանէ ի ·
136 : Ընդհանրի հետևանքի չա
րանէ ստրգոյն · 141 :
Գնդրգնանասանէ հետ առնո
յոյ պատահմանէ · * 134 :
Գնտանի ազգոյ նկատագրու
թիւն · 326 · 327 :
Գնտնեցոյ անհրաժեշտ ան ծն
և առ ստրգոյն պատասխանք ·
238 : Ընդհանրն՝ ի վասնզաց կին
հատկութեան արհեստոյ, գործ և
ծառայութեան · 238 :
Գնտնի վրդովմանէ բերէ գործ ·
168 : Հանել և գործել բանի
կերպարանել, զոր՝ ի նեղբեր գա
ղանել ունի գործոյն · 231 : Ի
բնէ ստահոգել նեղբերծէ գործ
նոյն · 232 · 236 : Կարծիս ունի
ստրգութէ, զոր՝ ձեռնատու ազգա
կերպել զհանգամանն՝ ի սկիզ
բան և՝ ի կնոջէ · 232 : Ա՛ չ՝ ի
կարեւորագոյն յատկութեան ա
կի · 234 · 238 : Հանգամանք
ինասակարան ներ՝ ի կազմուած
ստրգոյն · 236 · 237 : Ծնարգն
՝ի բանականութեամ յանդամանքն
ներանոյ ի ծագանել · 237 : Ի գնն
նոյ գործ լինել յանկանոյ գոյ
գեղ սահմանոյ · 106 : Գնձա
լինել արկղանգրեալ՝ և ոչ գնձա
նելոյ զարձոյ · 237 : Ծնարգ և
պնձա ազգանուն է · 238 : Ընդգ
ի ժառանգ կրնանալոյ, նման
արկղանգրելոյ՝ գեղ վանոյ լինի · 238 :
Գնդրգնանէ խոգանանել ի Եգե
ղեցու · 445 :
Գնդրգնանգանոյ արուեստաւոր
ծառանգնդեսնոյ · 355 :
Գնդրգնայնի պատճ և յանձնգակ՝ ի
վարձս ուսանել · 168 · 305 :
Գնդր հասոյ գնանի ազգանէ ան
կնոյ · 393 :
Գնդրգ ծանգանոյ բնձեռանէ խոգանա
և ծանոյգնդեսնոյ ամենայն
ազանգնի · 158 :
Գնդրգնա ստրգանկոյ կանոնագ
նոյ · 82 : Ծնգրգ հետագոյ գնդ
գ գեղգնդ ազգ · * 85 :
Գնդրգնի և անհրաժեշտ ծանոյ ան
գանոյ · 243 :
Գոգն արգանանոյ՝ և հանգանոյ
գանէ և ամենան անհատ գոյնե
նոյ · 263 :
Գոգն որ բերգն՝ ի չգոյանել գոյ
հոգանոյ հետ՝ ոչ ոյնգանգ՝ ի
բանականէ արհեստ՝ ի կարեկցու
թեան զգայնեցուցն · 105 : Գոգն
ոյ և ուսերանէ ոյոյ ասէ ան
ատանէ գանոյ՝ հաղորդ ան
ատհան · 121 :
Գոգնոյ անգագրոյ գործ ի հոգ
ծանէ՝ ի գանոյ · 25 · 331 : Ընդ
գանոյն արգծանոյ ներ հան
գանք · 332 : Ընդհանրանոյ
անհատականոյ ներ և գանոյ ·
370 : Ինքնագործոյ նոգնի նկա
գանոյ գանոյ · 326 · 371 : Ան
ան
գնոյ

ամենը նը ան իմանալ տալն՝ քան
վերադրելը • 333 • Ի բանս գա-
նազանութեան իմաց զնոյնս
առնելոց ցնորեալս • 334 •
Գոյութիւն, կամ գոյացութիւն յաստուա-
ծոյ՝ ցանկալի է քան զանձնասէր
լինել • 401 •
Գանձս ունի կամ գանձատու է • տես
Ընչասէրն •
Գարծանիս տկար՝ Պիղծ ազգաց • 3 • Գնոցին • 5 •
Գարծանութիւն • տես Երկիր, հաստ
իրացն ասելիք •
Գարծանութիւն բերկրական • * 57 •
Գարմն և տիրէ՝ մանկտի բնաւ
բերկրական ուրախանալ • * 42 •
Գաւելք ընտանեաց յորդորին՝ ի
Տիրն մարդոյ • 403 •
Գասնոյս • տես Կասկածոտ •
Գասն երկնից՝ ի սահմանս տրոյ
գալուն • 174 •

Պ

Պատուոյ ճշմարտական տրամադրու-
թիւն • * 243 •
Պատուոյն երկիւղն ի պիղծին և
զանարգելն • 220 •
Պատուոյել ի այ տանս զնուազկի
բաղդատել • 212 •
Պատուհաս ի տրտմս անտրտունջ •
196 • Ամ գանձատիրն երանելոյ
յաշխարհի, այ տրտմեցուցանն տե-
ղեաւն ի լուսն Նահատակ • 229 •
Պատուիրանի գինուորին վերադրե-
լոյ մեզս տրտմահոգս • 121 •
Պատմաբանութիւն ծանրանալ և տե-
ղեակ լինել ի տրտմեալս տեղեաց
ծանրանալոյ մեծութեան • 8 •
Պատարագս ամենայնի ազգաց
առեալ • 50 • 238 • Գործեալ
բազմապատկեալ • 178 •
Պատասխանի գործոց տալոյ
ծանրանալ այ ի նա մեղադրանացն •
այլ մեղադրանացն • 108 • Օգուտն
ունելոյ կարդալ նա յայլ յաղագս
ի գլխատարածս, և այնմէ օգ-
տակարացն • 108 • 116 • Գնդրկե-
լութիւնս ի այ՝ ունելով հեղուա-
ծոյ արդարոյ • Հաստատութիւն
ի բարեպաշտութեան գործոց • 108 • Պա-
տասխանելով գաղտուց գործոց՝ խրթին
ճառագայթիւ հանդերձեալն այ • 115 •
133 • Գնե ասելոյ և գրելոյ խրթ-
նաշուքն ներաւոյ • 132 • Ցնծա-
լով գերկիւղ վերջին գատաստանին
պատրաստն արհեստալ ի գործ ժի-
ղոց յանցաւորաց • 135 • 143 •
Պատրոյգ կարգացեալ ի ժիղոց •
142 • Գնչ ի պատճէն գնացեալ
անցս • և պատահարս գնաց-
ցորդացս • 132 • 142 • Պահել ասե-
լիսն նոցա ոչ գրեցին անհրաժե-
շտիւք • 417 •
Պատճէն ճշդութեանցդ ամե-
նայնում • 370 • Պարտաւորե-
լին նկատողանալ • 373 • Ի պա-
տուոյ անձինն գանձատիրն • 184 •
Պատճէն բարեաց և պատու-
հասի գործոցմ • 331 • Յայտնել
նոցին պատճէն հանգամանիւք • 332 •
Նշան պատուոյ գինուոյ հանգերձ
գինուին գործոցմ • 332 • Ջայտ-
նաւոր ճշդութիւն ճանաչելոյ
ամենայն գործոցն • և ոչ գնոցա ի խորոց • 334 •
372 • Պայ յայտնաւոր հրամանի
գործոցն ոչ ասելոյ ինչ ի գնոցա
բանիցն ոչ • 334 •
Պատճէն բարեաց Տեառն ան-
պատմելոյ • 203 • Ճշդագիր • 210 •
Պարտաւոր Հոգեւորաց կարծեաց
գործելոյ • 25 •
Պերճ ճոխ կերպարան • * 89 •
Պերճ ոչ ի յիմարեալ ինամել ան-
յարգասիրել յոչինչ ցանկ գան-
բանելի խոր • 236 •
Պերճ կրկին • * 41 • * 76 •
Պերճանութիւն ապարդիւն պատգամի •
* 68 • * 85 • * 86 • * 89 •
Պերճութիւն Հոգեւորաց • * 35 •
Պիղծ ի ոչ ասելոյ ոչինչ, և ոչ
անգիտելոյ յաւիտեան • 248 •
Պիղծութիւնս իմ գ խոհգործութեան
ոչ Գերկրպաշտելոյն •
Պիտոյ • տես Կարօտիլ ոչ •
Պիղծութիւն գերիս • 236 •

Գիտնալ զանձինս • * 310 :
Գիտնալ զանձինս և մի՛ ի անառակս զանառնալ ինձ • 311 : 312 :
Գիտնամեծին ներբողի • 36 • 145 : մի՛ ոք էր • * 36 : Գիտեն զի միշ ազգաւոր հայրենեաց • 37 : Ողջոյնս բնութ բնաւ ի երից Քանեի • * 47 : Երբ հետանամ գրոյն Մատթէոսի • * 354 : Բազգատասի անձին ոչ ընդ երեսս երթեալ • 252 : Երանասո՛ր օրինակ Նոյի • 35 : Գիտակից՛ն ճանաչեն ներբողի • 5 : Ով ոք էր • * 5 : Լսեն զիւրս զի՛ • 3 : Գործակիցն զիմացիկ ոչ օրինակ Նոյի • 5 :
Գիտե՛ն զիրաց օրհնեալ և զոչ արբեցելոյն • 233 • * 63 :
Գիտութեան մաքուրքեան՝ հետևանուն և Տեառնգիտ գործեն ընդ մարդ • 186 :
Գիտե սրտագիտութեամբ երեսն սիրեալ ի բարեացն • * 52 :
Գիտեմ՝ ընդունիլ՝ մեծ Տեառն ընել և բան զիա՛ տարեալ • 97 :
Գուասրեն փարատանէն զնայիլ յոժարամիտ սրտեալ ընդ ինքեանս զնուիլեալս • 152 : 154 :
Դ՛ի Գաբրոնա հետևանութեան տէր գերելոցն հետևանուեան • 235 :
Գաղատիա • տես Գաղատացի :
Գրանիտ երգեցողութեան էր ընկեալ զաղ բարեաւ • 318 • 428 : Գի բանիսցուս ՚ի նմա՛ • և մարդասիրեալ ՚ի նմա՛ էր ծաղրագործ երջանկութեամբ ազատեալ • 321 • 385 : Ընդհանուր տեսուս գործ ի նմա՛ • գի մեռանիլ ասէ յաւիտեան • 385 :
Գրամմատն ասացուած, և բանաստեղծ • 395 :

Դ

Դ՛ընդունելի՛ հասարակաց հետևանութեան երեսն սրտեալ • 150 :
Դասակից Տեառնգիտ էին յաղթութեան • 152 : 154 : Տես և Հաղթակից :
Դեղատացոց երկիրն սրտեալ ազգաւորեալ բարեաւ հետևանութեան • 149 • 150 : Դիտարարեալ բանիւ ոչ ոք կարէին ծանուցանել • 365 : Հանգամանեալ ծանուցանել ոչ • 367 • 368 :
Դիմացաւոր առաքելական հետևանութեան հանգիստ • 28 :
Դիմել՝ աղաչեալ անուանեալ առաքեալ • 261 :
Դին՝ տես Ա՛ր մա :
Դիմանալ՝ անգիտանալ յարձակմանէ ոչ առ երբայեցիս • * 183 :
Դիմել կին մեծանալոյ • * 316 :
Դէմ՝ ի՛ գերդ երդ • * 156 :
Դիտել կին պրեսուս • * 316 :
Դիմելոյն չի պատանէն զնալ գործել ոչ ուսանել • 160 :
Դրամատ սուրբ • տես Ճառ մեծատ :
Դրամագլուխ յանձինս հասանել գործոյ • 327 : Դրամատեալ և առաքեալ ոչ պահել՝ յաղագս հին յանձինս • 329 :
Դրացեալներուն օրէնք բնակուն ՚ի յուզարկութեան մեռելոց • 136 :
Դիմացի և սրբատեսիլ բազգատասի օրինակ • 254 :
Դիմա գրաւ սրտա մրմրելոյ՝ ճար մեռ ոչ ուսանել սրտատարեալ • 254 : Հայրենեաց Մեղրատին ՚ի գործելոյ իւրում • 255 : Հրատարեալ անուանեալներ բարձրացոյց զանուն անելոյն Տեառնգիտ • 256 : Ո՛ հայհոյեսերն ոչ ոք անհամարեալ գործ • և ՚ի հայհոյ տեառ ոչ • 259 : 257 : Ոչ չարացեալ մանկանացեալն՝ յանձինս կոչել և ՚ի նոյ օրինակ առնել • 257 : Հետ էր տեառոյ • և բազում • 258 : Ի՛մ ոչ ոք կարէր գրատարեալ սրտեալ նահատակեալ • 258 : Հետևանութեան կատարեալ հանգիստ սրտա • 260 : Ո՛ ոչ ոք էր՝ ՚ի կատարեալ գործելոյ և բարեաւ և նոյն ինչ • 261 : Ո՛ ոչ ոք էր հանգամանեալ • 261 • 262 : Հայհոյ ոչ հետևանութեան

աղանձելագործ մանկիկ ինչ-պէտ եղեալ ի վերայ երկնից և երկրի • 262 ։ Աչերն ձեր սիրուն են • 263 ։ Ձրադունեան նշի բան ժողովեալ յոգւոյն սրբոյ • 346 ։ Աղօթք Աստուածային նշի, ի վերջ յորդորել զհոգեղէնս ի միմեանս առաքինանալ • 263 ։ Աղքատանալ եղեալ Յովհաննէս մանուկ՝ ի գնդապետէ կոչեցեալ ի դաշտ երեսաց մահուամբ • 264 ։ Գայթառակելոյ երեսանէր նշի ի ձայնէ՝ հանուցանել յոգին գնդիցէ բառնալոյ • 265 ։ Ագին վիճակ ոսկեակերպեալ ասէ • 342 ։

Ազնուազար Հաւատարիմ բնդոծին հաղարապետ ազբահամ • 262 ։

Ալիկան լեառն • * 41 ։

Ալիւնական վիճակաւ Տանիրասի • * 52 ։ Էր մեծագոյն պատուիրակ յոգեբարձրեալ • * 11 • * 53 ։

Ամիաս • անուն Հրեայական ։

Ամպեան առաջին և բաժանումն • 72 ։

Ամն գիշերայ գաւառ զանկ փոս • 88 ։

Անկեալ սրբոյն բերելն զնոսա ի տաճար սրբոյն Թոմայի • 295 ։

Անմոռաքար • անուն Անմոռաքարի ։

Առաքինին յոգեմտաւոր եղեալ • * 42 ։ Առաքինեցն զիս ա՝ ի ձկնորսաց մկրտուցաց • * 68 ։ Յայտարարեալ Առաքինեցն ա՝ պատգամն • * 89 ։

Առաջ բազում առեալ զբարեսիրս, զոր հաշտել նմա անառակութեամբ, պատուիրանազանցեալ և անպատուաբար առաքինասէրն ծնողաց • 210 ։ Լուծ ցանկալի մեղքն զվեր զվախճան ծնողի եղբոյ • 210 ։ Հոգածակաւն առնէր զիշխանացն հոր • այլ ոչ առաքինութեան • 210 ։

Առնուգան բերելոյ նեղութիւն • 41 • 42 ։ Ալ ոչ էր • * 41 ։ Գնէր ի վերայ առաց զինչն գնելն ցան զիսոկրատ • 42 ։ Առաքինի նշի զինչն Նոսի • 41 ։

Արքելեան Նորատուսն • 200 ։ Բազում նշի ի գիտութիւնեաց • 252 ։ Ալ ոչ էր • * 35 • * 252 ։

Արքեպիսկոպոսութիւնն ի Տուին • * 201 ։

Արքեպիսկոպոս ազգիդ տակ • * 63 ։

Արտակէսեան երեք գլխաւորութիւն • * 86 ։

Արտակէսեայ առաջին կայսերն երկրին • 86 ։ Հինգ արտադրութիւն առաջին կայսերութեան Արտակէսեայ և առաջին անուանին ան առաքանին և պատուհասեայ • * 87 ։ Արտակէսեայ ընծայէին պարգեւս ի և ընդ պարկեշտս ի • 90 ։

Արքունիս վիճակ նախարարաց ընդ ազգս պատս ի Հայ • 216 ։

Արտասրութիւն • * 18 ։

Արհամարհեալ • անուն Աշխատասիրս ի ։

Արիք բանականին Հաւատացեալն՝ էր հաւատարտակս ի մեծատանէն և յարգասէր • 20 ։

Արիկինք՝ գերդիցիոյ և մեծութիւն առաքեցս ի գերկիր • բայց ոչ է պատճառ լինելոյ նշի • 172 ։ Ազգեալ գնդապետ Հայ երկրին • 397 ։

Արկիր է մայր և ծնող աւգին • 179• 264 • 291 ։ Ծառայեցեալ պատուհասն Նոսիս զարդ արի ի գործոյն • 173 • 179 ։ Հաստատուն երկրիս գոյացեալ բաժանել ի լեռնայինն և ի գաւառային • 220 ։ Արկիր առաքինութիւն գիտնական կրնդունել զարբեն սրբոյն • 435 ։ Ոչ ապրեցաւ զոհարձանիցն նիւ բանաստեղծ երկրին • 436 • 437 ։ Յերկիր բնութեան լինելն նոյ հետազոտութիւնք ոչ • 437 ։

Արկիր առեալ կին սրբոյ՝ ընտանեաց • 203 • 255 ։

Արկիր լինելն հիշատակեցք • 237

Արկիր և անդնդոց զարմ են յոյժ բարեաց • 24 ։

Արկիրս լինելն ի հոգեմոլ յանդգնութիւն • 237 ։

Արկիրագործն Հոգի խնամով առաջ զ գործարկելն և զգացողութիւնս • 20 ։ Աշխատասիրեալ նոյ կին ի բարեպաշտութիւնս առնէր ի տրտմութիւնս • 165 ։ Աշխատասիրեալ

ասմունքեալ ոչ՝ ի գործին որ
ինչ • 234 : Ոչ զգաստանալով
գործեսցուց սենեկաց՝ կիրճն գոյա-
ռաւոյս սխալուցուց խրելոյ
զանգեսցուն Հարուած • 235 :
Երկիցս օրհնութեան Տեառն ի տարւոջ
առաջնոյն խոստովանուց • 287 :
Երկիցս օրհնութեան Տեառն առ
բնաւորութեան առանձին • 270 :
Ամանք երկրորդ օրհնութեան՝ ուր
կերթայ • 406 : Ջնա և ջնակոչ :
Երկիցս օրհնեալ միշտ խոստովան
բնակութեան ի յանծրոյսն և ի հա-
խոցոյ ամենից • 406 :
Երկիցսդէզ օրինաց գիրք • * 156 :
* 158 :
Երա՝ ի գործոյ Հարցուցան օգնակա-
նաւն Հաստատուն ի կոչել ուր-
ուոյ՝ և այլ գիրքիր • 320 : Ի կո-
չեցեալ ուրուոյ չիներ՝ երկրորդ
անուանին ծննդեանն ջեր ի նա
կոչել • 432 : Ինդ ի արարած-
ոյս և ի խոստովանուն • 323 : Հա-
ստատուց խոստովանուն օձին արարչ
գիտելիցեալ արդելիլ արարչէ •
323 : Պատճառք ոչ առաւելուն ի
քոյց՝ ի ստուգուին ազատուց • 323 :
Իշխանք բերեմք • * 18 :
Իշխանք բերեմք • 315 : Ալ ոչ
երբէք * 315 : * 58 :
Իշխեսցուն • * 353 :
Իշխեսցեն ոչ ազերգական քերեմք
Հերքուցին • 63 : Ալ ոչ երբ • * 64 :
Ամէն ոքոյ և ոչերոյ առաւել
բերեն ազատուին • 94 : Երկու և
հինգեակ առաւել բերեցին Հերա-
կեր և ազատուց • * 87 : Իշխաւոր
ոչ օրինակ Նաւէ • 62 :
Իշխեսցուն • * 86 :
Իշխեն խնամուելոյ Հիմնադրուց • 67 : Ալ
ոչ ուներ է ոչ՝ և զիրեր բաներ
խոստովանելոյ ի նոցա • * 68 :

Օ

Օ առակաց ասեմանելոյ ազ-
ազէգաց գործեսցուցին Հինգն
ուս Հանել և ուս նորոյս • 281 :
Օգտակար ի յաւ գործեսցուցի
Հիմնոյ • 136 :
Օգտակար բնակուն գործ ուս
Հանգուն • 98 : Քանելոյ ի ոչ գործ-
Նաւելի ի Հանգոյ • 405 :
Օգտակարագործեալ յաւէս կի-
նեալ ոչ կոխն ի կոխոյ մոգ-
կուն • 77 : Պատճառ գործակա-
ցելի ի կոչեցեալ ուսուցեալ
ցեալ • 227 :
Օգտագործեալ Հիմնելի մոգ կոխ
ազատագործ Հիմնի • 237 :
Օգնական եմ Հանգի գործակա-
նոյ կոխոյ • 131 :
Օգնական գործեսցուցի ի գիրեր • 237 :
Օգնական • * 446 :
Օգնական • գիտեք Հրամայեցէք՝ միշտ
յայտնական գործեսցուցի՝ ի վեր Հիմնա-
ցեալ • և բնագործակցեալ գործ-
ուսեալ խոստովանոյ • 23 : Լցեալ ի
նեալ ուսի երկրորդ • 24 :
Օգնական ուսի գործակցեալ՝ յոյժ
գեղ՝ ի գործ ուսեալ գործ-
ցեալ • 39 : Օգնականցեալ ի զգա-
ուսոյ Հիմնական գործեսցուցի • 177 :
Օգնականք ոչ եմ Հանգուսացուցք •
Ալ գործեսցուցեալ օգնական • 182 :
Ոչ խոստովանեալ Հիմնական
Հանգուսեալ գործեսցուցի, և գործակցեալ Հանգուսեալ •
185 : Գործեսցուցի երկրորդ գործ-
ուսեալ • 186 : Օգնականցեալ
գործեսցուցի՝ Հանգուսեալ ի խոս-
ուսեալ կամ յանգործեսցուցի •
186 : Ոչ Հանգուսեալ ոչ գործ-
Նաւ • 187 : Փարձեսցուցեալ ոչ •
188 : Ոչ Հանգուսեալ ոչ գործ-
Հանգուսեալ • 269 : Գործեսցուցի և
բացեալ կոխոյ Հանգ՝ Հանգուսեալ գործ-
ուսեալ գործեսցուցեալ ի ոչ գործ •
188 • 273 : Գործեսցուցի գիտեցուցի
ուսի գործակցեալ գործեսցուցի
Հիմնական, ոչ յայտնական գործ-
ուսեալ ի կիրեալ • 189 : Ջիրակ
ուսեալ ոչ գործ գործեսցուցի և
կիրեգործակցեալ ի Հանգուսեալ
գործ • և ի գործեսցուցեալ •
189 : Հանգուսեալ գիտեցուցի
ի գործեալ երկրորդ • 267 :

Ծիւնաւորական յայտնութիւն մեծատանութիւն բարեկենդանի վերջին. 14։ Ծիւնաւորական նահատակութեան պատճառ ծովի գրութիւն. 177։ Ծիւնաւորական առաքելոց մերձաւորութիւն՝ երբեմն հանգիստ ի պատրաստին. 241։ Ծիւնաւորական կրօնաւորից հանգստանոցք. 263։ Ծիւնաւորականքն առաքեալք են ազգաժառնելոցն և հաճոյական. 190։
Ծիւնաւորութիւն և մշակութիւն բազմաւորութեան օրինակ. 266։ Ծիւնաւորութիւն յիշել պատճառ հետեւեալ. 118։ Ի պատճառ խաղաղութեան ամենեցուն. և պահապանութեան կոչեցեալ. 59. 266. 274։ Ծառայք ի տէրս պիտանաւորութիւն՝ ի շահս հասանելոյ. 118։ Պակասեալ պիտանաւորութիւն՝ ասի, և առաքելոցն առաքելական. 257։ Ի պիտանաւորութիւն որոշելն երկուասորդաց հասանելոց և բազմացելոց. 185. 186. 269։ Պատ. պիտանաւորութիւն պէտք են առնելոյ. 186. 269։ Երկոցունց չարչարանք. 186. 270։ Հնարաց բան խնամոյ. 271։ Վարժանութիւն անդամոյն՝ ի մանկական տեսլեան. 184։ Հանդանակք պարկեշտաց պիտանաւորութեան. 271։ Հարստանալ յաւարառութենէ. 272։ Պատճառք պիտանաւորութեան՝ ի վերայն զօրութեան. 273։ Ծիւնաւորութիւն ի հզաւոր հանգիստ և հաճոյական. 249։ Վասնզի ոչ՝ պատրաստեալ և մարդ առաքեալք. 406։ Պատրաստութիւն պիտանաւորութեան. 415։ Տէր և Պատարագ։
Ծիւնութիւն և առաքելութեան հանգամանք. 345։
Ծովակոծ. տես Ծիւնաւոր։
Ծովահար անապատ լքանել զերծեալս ի ծովու վտանգէ հանապատական. 206։ Ծովահարեալ՝ ի յոյժ հիւանդացեալ ծարաւոյ առաքելոց բնակելոյ լինելն. ուստի և հրաշիւն Նորա առաքելոյն. 119. 117։ Ծովահարեալ առաքելոց հայրենեաց տանգամանք. 120. 121։
Ծովահարեալ պատուոյ հանգամանութիւնք. 122։ Ծովահարեալ պատուի ձոյ. 183։
Ծովուն ինքնագրութիւնք կամ վերայնէ առեալ հրաշագործք առ Տէրն. 159։ 260. 262. 273. 421։ Ինքեան անհամանութիւն. * 273։ Ինքնահրաշ ջրոյ հեղեալ գինւոյ կերպարանեալ. 260։ 421։

Կ

Կարիքաւորեալն զինչ յատկանիշ. * 145։
Կենդանիքն ընդհանուր առ հնարելոցն. 145։
Կին հետզհետէ՝ ի կենդանի տեսլեան բազմալ ի Տէրէ. և հեռին տեսլեան անհանգրուանելն և անհամար է. 218։ Փոխանակեալ անդրանկեալ ինչ իշխանի ի պիտանի՝ ի նոսրութիւն այլ. * 217։
Կոչեալ զի խնդրեսցէ՝ քերթողական հոսիոդեայ. * 42։
Կորուստ բարեաց. տես Ի սկզբանէ։
Կրկին զօրացեալն յանդամանութեան վայրի. 381։ Կրկնադարձութիւն ինչ ի հաշտանալոյ պատրաստ. 383։

Հ

Հաւատալ ի բանն զգալեաց առանց զինուց տեսլեան՝ խոստանալոյ առաքելոյ. 44։ Հիւանդութիւնք հնոյզ կրկնելոյ պատրաստելոյ՝ ի հանգիստ առնելոյ զմարդ ի հանգիստ. 70։ Պետս ունելոյ խոցոյ ձիոյ ոչ ի ջրոյ. 167. 306։ Հանգիստ ի հանգիստ նահատակելոյն. 247։ Ձեռս տրցեալոց հանգամանութիւն զօրութեան. 245։ Կաշառակերութիւն ինչ՝ ի հետաւոր աշխարհս առաքելոյ կոչելոյ առնելն. 424։
Կնքահայրութիւն զինչ, և զիշխանութիւն նորա ի գրութեան. 395։
Կնճռոտ առնելոյ բժշկոյ. 112։
Կոչեալ էր անդրանկեալ Քրիստոս

աղաչել և մեծամեծաց • 38 :
Աղետաբեր լինելն բարկ և յաղթութեամբ • 127 :
Աղեկզան • տես Հարսնամեծ • և Փարխանամեծ :
Աղուհեաց կարեկցելն եւ զոհ ընդունելն ոչխարաց ընդարց վասն՝ ի վանեալն Հակառակութեանցն • 403 :

Ա՝

Ամաչանք երթալով ի մերձաւորս՝ ի վերայ երկիւղալոյ արարածոց • 54 • 180 • 320 :
Ամաչանք ոչ գովելով զԱստուած • 55 : Ընկեր՝ ի վերայ բան զնոսա մեղիկ առնեցուցանէ մեծամեծն • 188 : Ոչ ոք ի փոյթ առնել պարկին և խոզաղոսելոյ • 175 : Ամաչանքն հարկաբեր վանեալք յաղթահամեմ՝ ոչխ • 358 :
Ամաչանս արարածոց գրգռել զոչ արդեանսն ի վերկրումն • 173 :
Ամաչանս արարչին առաջաւորելոցն հանդուրժումն • 84 :
Ամալէ՝ առաջին յեղափոխ իմաստասիրաց հերձուածողաց • * 67 • * 68 :
Ամաչանքն մեռելոց պատճառ հանգիստ ի ներքինսն՝ ի ի բնակութեան տանջանացն իւրեանց • 136 : Ոչնչել առ ի չունչ ոչինչ • 136 : Ի գրելոյ բնութեան • 248 : Տես և Յարութիւն մեռելոց :
Ամանակացն պատասխանի • * 207 :
Ամպիրեան տապաստան • * 52 :
Ամպրոպ գազան ազգային եմաստասիրաց • * 157 :
Ամուրդական բնութեան • 342 :
Անգիտութեան հայրենին չգիտ երկոցին ի ի գործելոյ գազանաց • 255 :
Անհաւատութիւն • * 315 :
Անուանս • * 111 :
Անուանիս • կի Հետասիրս գրեալ • 95 : Անուանակոչին առին՝ առաջին հերձուածոցն • 98 :
Անտիս ունչ արկելոյ • * 311 :
Անբարեկիրթ՝ առնուն գազանին ոտ բառնալն • * 152 :
Անհաւատալ կին պատասխանի • 28 • 31 : Անհաւատ անուանեալ և այլ պատասխանի կուռացն • * 26 : Հաւատական պատուոյ նր արհեստիկ Հաւատ • 26 :
Անգիտութիւն մեհենից • * 47 :
Անդադարս աշակերտս Աստուծոյ չերկնչիլ • 443 :
Անհնչելիս՝ չերկիւղածիւք երեսս գնալ • * 41 • * 42 :
Անհաղորդաւոր խնդասացութիւն • * 58 :
Անկարգս գիւղ • * 206 :
Անկիս • կի գիւղ Հռոմոց • * 156 :
Անհամեմատ կորստեամբ մեռելոցն ի գրկել ի Տեառն • 324 :
Անհնարին բերել առ ախտաւորեալս ի անկերպել • 135 :
Անդրի արդոյ գնաւոյ • * 203 :
Անդրադարձ՝ ի գործեան ժողովոյ չինելն գրեցեալ • 177 : Երեսից Անդրադարձ Հաստատուն՝ ի գործեան խնդասացութիւնք ձեռնէ գիրքս գրեցեալ • 180 : Երկրաշարժեալքն և ի մեհենատուն ծովեաք ոչ բերել գնացեալս ի ներքինսն ի ներքս գործեան • 388 : Անուանք՝ ի Անդրադարձ գործեան բնակչէն • և անուանք բնաւորեալք • 193 : Անդրադարձ բնութեան ճշմարիտ խրատուցն՝ առաջին • 444 :

Բ՝

Բանտարկութիւն մեռելոցն ոչ արդեանսն գոգս • 139 :
Բանականք կին երկրաւորք առաջին ընդհանրական առաքեալք • 277 • 281 : Բանասիրութիւն ոչնչին գնալոցն ի վերայ • 174 : Բանականք չորքոտանիս՝ խաղաղասէր և պատրաստ • 413 :
Բառնալոց գնալոցն փոխանորդաւորեալ Տիրոջ Անդրադարձ խրատուցն • 410 :
Բառնալոցն Հաստատուն գիւրացեալ գնալոցս ոչ բառնալոցն • 139 :
Բաղմապատիկ պատճառանեալն Հաստատութիւն • * 36 : * 117 :
Բերանն ունի չարչ գործառնեալ և ոչխարին • 406 • 409 :

Ա

Աբէիա · տէր Եզեքիական։
Անառակք ծիք · *16 : 46 :
Անառաքելք զինքըզ առացան ։ *67 : Գովասիճ խնամոխոցն · 5 · 67 : Անառաքելոց է հետաքրքրել զէութիւն իրաց · 211 : Անառաքելոցն վարժասիրութիւն · 424 :
Անառաքելական կրթութիւնք քահանային արուեստս բարեգործ ին · 204 :
Անառաքելութիւն է գլխաւորք գոյնն յատմանս · 402 : Ձայրեալ ելեալսն ազանց անց ՚ի յոյնս · *67 : Անառաքելութիւնք հաստեալ մինչ ի ծայր , զանան հետ առեալ օգտակարին , և հրաժարել ՚ի վերաստակարէն · 168 · 169 :
Անառաքելն է պարգև ոյ · 65 :
Ան հեթանոս վերաստեալ ի մեռաւք՝ ամենեա · *90 · *164 :
Անզգակիք է խնամոսութիւն պարկեշտութիւն · 305 : Պարտաւորին խնամոսք՝ խնդրել ժամ խաղաղական · 413 : Անառաքէ Հոխաղեցեալ՝ առանձն զառաջնորդութիւն հաստատակաց · 413 :
Անառաքն՝ խորհրդով յայլմէ բղխեաձեռն զբոսք · 62 : Այլ է վերհատանելին , այլ միշտ է ակատարագանելին զ գինքն բերի ՚ի հաւատակութիւն · 43 : Անառանոցն բան վն անչէջասպոսք առ վախճանելն · 135 : Անառանոյ ուրուանն բան վն երկանց · 223 : Անս խնամունան ոչ զբերն պատրանք · 205 :
Անուս՝ գինչ · * 145 :
Անչք ոչնանի են առ ամ գործառնեալս · 38 · 417 : Ինչ պատճառք կենդանութիւն մարդկան 162 : ՚ի պահպանել և յաճախումն ընչից դան գործեն ամբն · 126 : Ընչից վնաս վայելել մարդն ՚ի բարեկարգեալ և ՚ի բարեպաշտեալ · 127 :
Աստեղաբն՝ յիշող ասին գոյ ացեալ * 218 :

Բ

Բաղդատ՝ մի միայն էակից · ոչ է բարեաց բաշխիչ անութիւն · 33 : Տէս և Գաւառ ոյ :
Բարձիթաս որդի Թեսէոսի · *111 :
Բառնիկ՝ նմանեցուցեալ զինքն անգաւառանի՝ բանիւն ծնող՝ · իկ · 289 : Ընծայեալ պատարագ՝ օրէնակ էին քո · 258 : Էր հրէից ժառանգ աբրահամու · 264 : Մահ նորա մեղիւ Յեսուայ յորդոյ խրմէ · 210 :
Բեռս Ջարտասան · * 35 · * 36 :
Բամոյէլ հարճորդի աբրահամու՝ ասի հրէից ժառանգ նոր · 264 :
Բակրատես Ջարտան · *18 · *35 :
Բարայէլ անուանակոչեալ հնչակեցուցանէ ձայ զառաքինութիւն նախահարցն երկայնցեալ · 150 :
Բարայէլացիք՝ ընդ երկնաւս քան զայլ ազգս կոչեցան աստղական ժողովուրդ այ · 151 · 337 : Ընդունին հնչակաւորք քան զայլ ազգս փիւնիկ առաքին թշնամանութիւնն · 158 : Այ կարէին հոլանի հայել ՚ի գէմս մովսէսի · 159 : Իգամոլութիւն նոյ՝ նմանութիւ վաւաշոտութիւ ձիոց բառհասի յերեմիայէ · 216 : Ընդգ նոյ ընդ յորդանան պանդխտեօք · 348 : Բաստատութիւ անցից նոյ ի ծոլն կարմիր · 363 : Կարատգրութիւ բանակի նոյ առ կարմիր ծովուն · 364 : Տերառունք նոյ զնախատրիարքն · 365 : Կարատգրութիւ մուխ նոյ ՚ի պատուհանս ծառաւած կարմիր ծովուն · 366 : 367 : Տօն ցնծութիւ նոյ ի փրկութիւն իւրեանց և ի կորուստ եգիպտացւոցն · 362 :
Բարայէլացւոցն յայլմանակի ՚ի ձեռն գաւթի՝ նկատգրութիւ · 373 : Ջանգամանք հարստահարութիւն նոյ ՚ի մոգխանացւոց · 377 : Հաւրեաւած ՚ի թշնամին և առարաւութիւ նոյ ՚ի ձեռն գերգեզմնի · 378 :
Բարայէլեան քարեսաւհմ ազգի ակնդն՝ արբրահամ · 254 :
Բերբասանն՝ է տոհմապատմութիւն յունական ձայնի · * 4 · 147 :

Ստացական անուանական աշխատիլ պիտի ասացուած • * 27 :

Ստը կամ ստոյգը կ'ընդունուի առ հաւատ՝ առանց ծանօթանալ իւրաքանչիւր պարագայից հանգամանաց • 181 : Ամէն իրողութիւն չի կրնար ստոյգ համարիլ եթէ ներշնչեալ իրենց ոչ ապացուած • 182 : Ստոյգ վճռոյն արտաքսելէն յառաջանալ անկէ գիմիմարութիւն • 241 :

Սուգ ձիոյ պարտի կերպ գլխաւոր պէտս • 167 : Ծանր գիտցած բանաստեղծին նպատակ ապացուցանելու • 168 • 305 : Ստանձն՝ ի կազմութեան բժշկական տես պատուոյ • 305 : Տէս և Ձիմիտն :

Տ.

Տակիգամնոցիկը կամ կակնոցիկը քաղցր հաչակաւոր երգին քանի գնամ ազգս • 22 : Տ'ՀԱ տանիք էին • * 21 : Օրինակ արդելիլ երբ առնն պարապայինութեան • 22 : 23 : Տարհիւին պարապիլ զարմանալ • 396 : Դամախտալ նոյ • 312 : Հարցնել էին առնն քեզ Թագաւ • * 74 : Օրինադրիլ էր առնն ցանկալին արտարգելին ի հրահանգս ծանելոյ • * 380 : Տահեղացուց ոսկեայ խառն տեղ տալոյ օրինակ Նաամ • 21 : Տեառն պարտուն • 220 : Տեառն ի գաշտ ոչ գանազանին բառ գոյացութեան • 220 : Ի գիշեր գան և վտանգ • 221 :

Տերեւք անթառիկ էին ի ծառս և ի ցանկարդ • 221 : Ցանկանին ի ցանկալին կողմանս • 221 : Ի բարեացն ոչ գոյացաւ չարութիւնն կեանն՝ ոչ ի լուսոյ խաւար • 222 : Տրկուածք կրճտեցուին՝ են նախանձարք երանեալ • 222 : Ի պատկառել բարեացն՝ առանց երկեղ ծանուցանել լինելոյն • 223 : Հաւանականն առանց ի բնական կերպ • 223 : Այն յայտնի խոստ երբոյ և ծանօթացիլ՝ ոչ բնութեան կերպ է երբեմն • 223 : Փոխանակութեան գոյ երթոյ վասն գի կանուն գանազանին • 224 : Ճանապարհ է ծանօթանալ • 224 : Ճարտարիլ ի գիտութեան • 225 : Ճանաչել ի գիտակցիլ բարեացն • 225 : Ճանապարհ՝ ի կենդանական ոչ գիտցեալ զգալարեալ անանց գիմիմարդ • 226 : Ճարիկ ի քաղաքական շինուածէ, և յայլոց արուեստից նոցա նպատակաւորապէս առնելոյ • 226 : Ճառակապութեամբ խանգիտարար • 227 : Ճերմակաւէր նոր հանդամանք • 228 : Ճգնաւորեալ զգածեալ է • և շարունակելոյ և առնելի է ոչին • 228 : Ճանկնկնաւորել նոր շարունակ հնդիկ • 229 : Ճառդաւակալ ընդհատ էրկրի՝ ի ծաղկածուլ և բարձ է ինքնակարգ ոչին • 230 :

Էրկիր • * 21 :

Էրեզ պահանջել յաղագնին է կարծիք բնախօսից • 196 :

Էտալ ցծուհի • 76 :

Էրեանանոնք էրկինք սկիզբն են յորդանան գետոյ • 347 :

Էնկէս գրաւոյն արխաւակալ էր • * 12 :

Էնկոնդրոս օրինադիր Լակեդեմոնացոց • * 22 :

Էնկոնդրոս Նարտասան ամենուսի • * 35 :

Էնդ չտիպն էգիպտք, քանզի ոչ կին ամուսնի • 351 :

Էսքիմոսաց ծիւրանէն օրինաւոր յաղագիտիլ էին հիւսակիլեանք • 85 :

Էսոպոս Նարտասան • * 18 • * 35 :

Էրոյ՝ ինչն գինքն ի խոյս գոյ խոյ • և չի կարօտ ամէն պատուոյ վիճակ • 173 : Էրոյ Նիոբէ ի փառասէր գիտուար գինքոյ, յաճախաբար առնէ զնէ պարտիլ յուսահատ • 168 : Ի էրեսոյ գնէ արդ պարտուս խոստ • 222 :

Էրեսարարի Նրեայոց՝ ի պրոշեակն տանդարձ՝ առեալ էինք հիւղոյ ձիմիմենոց • 171 :

Լսուելն էր կենդանի մեծաց ազանց. 6. * 26. * 27։

Խ

Խաբէութիւն զգալ ու ապէսս և պարզամիտս, այլ ոչ ու խաղասուն. 98։
Խաղալով պիտի ասկնանել ի պարզին. 182. 273։
Խաղալն անագան եղելէ ի կամաց՝ բայց անգամ ինամն ի գաւառ շատեց օգոց. 235։
Խան բարձանելոյ. 316։
Խան պէտք՝ գիտցիկաց. 3։
Խանձարուցն ոգուն. 21։
Խարդախութ ի վաճառս՝ յառաջ գոց յաջողելոյ. 247։
Խաւարամիտ անուանել ասքաստելոյ. 279։
Խելն մտացն խոյլ՝ ասց պատասխել. 341։
Խնդալն՝ Ծաղասուել բազարասուց. 387։
Խոյ՝ կամարգաւոր ձեղունց՝ ի գաղին մտաց յաջողելոյ. 96։
Խոյ գլուխ ալեաց երկնայնին կին գաւակերացոյ, է՝ ի միջին գոմին երկնից. 174։ Ի խոյն գարձեալ արեգակն Ծաղան գաւարասցին Ծաղասոյ. 276։
Խոյզ պատճին՝ գինի. 93. 123։
Խաւար ու անձաւակի բազարացն ասց արեւասուորսն ոչ. 289։
Խորհուրդ Հոգւոյն պիտոյ էին ասց ի յայտնի ձեռն գործելոյ. 271։
Խորհուրդ ծաղացին՝ կազմեցաւ ի նիւթոց հաւաքելոց շուրջանակի յոյժ ասց ասց պատճառ. 158։ Ընծաւանելոյ կրկին ասնոյ. 61։
Խորհրդով երկիրացուցն յիւրոյ բազմացուց ասնոյ. 154։
Խրատս՝ ասչինն, և բաժանելն. 32։

Ծ

Ծ ասկնդ բերելն՝ ի գործառնելն և ասնասնելոց. 388։ Ծաղկանց ի Ծաղկոց ի գաղանն՝ էն յուրասելն կէն գաւելոց. 176. 277։
Ծաղկոց պատուհանն յոյժ ասց ասց էր՝ ասչինելոյ չնդ ասնելն պէտ. 328։
Ծառ անասնոյ՝ ասնոյ ասնելոյ. 165։ Ծառ անչգելոյ բարձրասելն՝ բայ ի անգամ կոր Ծաղանդի կոյնելն. 166։ Ծառոց ասնոյ էն անցոյ՝ ի պատճառ չնդ գարասնեան. 165։ Ծառոյն բարձրասելն պատճառ գնն՝ ի յարձականոյ գնասնելոյ. 305։ Ասարելասցէ պատճառելն Ծառոց՝ ի գարնոյն. 176։ Ծառ պատրաստ ասկասկոց էն ասնոյ ի գոմ գաղանի. *170։ Գատ Ծառոյ էգ Ծաղանդն գրեսելն սկզբան կարգն. * 321։ Ծառն գիտել էն ի արգելոյ էր Ծաղասուելն. 322. 433։ Ծառն կնոջ ասչէ էր Ծաղասուելոյ ի գաղանի՝ ի գաղանի. 321։ Ղգնե օրինակ ապաշխարասելն. 433։ Ծառոյն կնոջ Ծաղանդ ասնոյ բազասն բժշկասն. 111։ Ծերասասնելոյն խնամակասելոյ գաղասելն՝ ի գաղանոյ. 410։ Ծերասելն բժշկանոյ ապակասել գնեցասցաւ ոչ գոյ. 189։ Ծերասելն Ծոյ գաղելոյ ի ասնելն ասն. 218։ Ծերասէ ոչ Ծաղանդնեն՝ գնեցաւելն. 189։ և Ծաղասոյ. 248։
Ծնողք ասնասկ՝ ասնի էնելն գաղասելն Ծաղասոյ խոհասոյ. 202։ Ծնողացն գոյն ի գասասխասկոյ ասնելոյ. 7. 8. 404։ Ծնողանելն գաղի ի գասասխասկոյ ասնելոյ. 92. 403։ Ծնողացն ասնոյգասոյ և բանիլ՝ գասասհաս ասչհ ի ասնելոյասկոյ օրհնել. 204։ Ընասկոյ Ծնողաց՝ և բարձասելոյ գոյ ի գաղել. 208։ Ընասկոյ գոյ Ծնողաց գոյասխոյ՝ գաղ և հաս. 210։

յիշատակք ծնողաց յետ մահուան պատրաստին կենդանեաց զաւակաց 410։ Տես և Ամուսնութիւն։
Ծնունդք իմ գիրք ծննդոց· *156։
Ծով յարուցանի զարշաւ երկաց՝ ժահանակ և անցեալ յաձեռն զորդոց· 242· 352։ Տես և Կարմիր ծով։
Ծովու տարբեր օգտարկեր· 284։ 352։ Տեսիլ ծովու պատչէլի և ահարկու է միջերկրեայց· 350։ Տարած բնաւ ծովու նկատուելոյ· 350։ Ընդնիւրել մեծութիւն ամփարել կուն ի ինէ· 351։ Ընդ դադար ազբերայն հոսանք ոչ կարեն քաղցրացուցանել զաղտաղտ Լոբս ներ· 352։ Ձանազանդարձիորդութիւն ծովու դիւրագոյն է քան զցամաքն· 419։ Ընդնական է ցամաքայնոց ընդ ծով ձանաւարհորդել· 425։ Նաւորդացն հնարք շահաբեր լինի ծով· 352։ Տես և Նաւարկութիւն։
Ծովակոյլ երկրոյ լակեզմնեայց՝ զինչ արդեօք ասիցէ բանս ծով· 312։
Ծովանարտութիւն՝ առասակ պատերազմի· 370։
Ծովեզերեայ ջրից առատութիւն և զիմիջերկրեայց· 390։ 420։

Վ

Վախարդութիւն· տես Դիւթութիւն։
Վաղահասին ուղղաձիգ և ողորկատարբ լինել ի պէտս շինուածոց է պատշաձեալ· 387։
Վայելեն երջանկացատրեցեն առ բառասանութիւն ի գիտս երկրի· 435։
Վանացի բնութիւն՝ դիւրաշարժ և երագ փոխել է ի պատրանս· 99։ Վառել առկայ կրից ցաւոց քան զայլ· 78։
Վանգաւորէս· կամ Վանաւորէս Թէր լեռագոյց· 81։
Վանքերաց լուսաւորչաւոր են զարդ ուրուագիծ ուիմոց· 171։
Վանուորիկոյ առասպել լեռին ետնոյ արիւնակ· 80։
Վարարել կարծեցաւ յանուց՝ ոչ փիս· * 387։
Վարդան· տես Աբար։
Վարարշապհ՝ հրահանգ պատերազմական· 185։
Վառնեցորս· * 22։
Վառակերպակ քերթողք· 57։
Վառակերպութիւն հանդամանք· 58։ Ձանազանութիւն հին և նոր վառակերպութեց· * 58։ Տես և Քերթողութիւն։
Վասուիկ· * 36։
Վարագայ մեծի Թէքլեի անուանեցաւ յովհաննէս· 161։
Վարելկցութիւն ընտանեաց կարի բաւական· 403։
Վարձքն գիւղագործանի ձմեռաւութիւ· 233։
Վարկաբերգութիւք առացան քերթուածք Հոմերոսի· *53։
Վարսիր ծով Հնդկաստանեաց՝ քաժանեցաւ· 349։ Հրաշագործ ծովն բաժանեան ներ և երևելի ք զամ պանչելի ի ներ գիւղ պատմեալ· 363։ Ակարապրութիւն պատառանեան հարմանէ գաւառ զանին մոհէտի· 363· 366։ Վարկուել Լուծց ներ ի բնէ ղի արդ և ձեռագեալ· 364։
Վեմք կենդանացեալ են ցաւագիւք· 318։ Կենաց ծառ· տես Ծառ կենաց։
Վենդանա բերք են ի գաւիթ երկնից· 174· 175։
Վենդանական ուսհատուածք՝ առին քրմից Եգիպ· 319։
Վենդանակերպք· տես Կենդանագոյնք։
Վենդանիք ի պէտս մշկան գոյացան յոր· 213։ Գան ի խառնեցան ի սահմանեալ ժամն ոչ վաղ կատել· այլ ի երեսուն ամաց հրամանի· 178· 296։ Յառաջնեալ խոյս առն ի կերպարանի անդեաց· 232։ Պետական բնաւ-

ա որում թեան կենդանեաց • 291 ։
Աշխատասիրութեան նշ • 206 ։
Կենդանեացն սեռական պղծութեան ի բարեաց ի չարն գան զոր ի սկզբանն պարգեւեաց • 163 ։
Կենցաղոյս վայելչութեան կատարի սքեմոյն բնաւորութեանց գործառ Ծուխիւ • 59 ։
Կերակրոյ հարկն՝ է կարի կարեւոր • 284 ։
Կերպարանուածոյն՝ սեռական բառուածոյ • 313 ։
Կէս ախտանիւն • * 76 ։
Կիրակոս բռնաւոր կորնեցաց • * 69 ։
Կիսուն • * 314 • *315 ։
Հին՝ երկրին հանգամանաւք կարեւոնալ՝ ի պատմիս • 28։ Մինչ կատարելոյ առաւելն • 82 ։ Պատմիչ առաքեալ զվարս գլխոյ հասեալ ի վերջ կոյս գառաւքն • 376 ։ Մինչ բնութեան պարզամիտ և գիւրահաւան • և երկպառիս ինդիս • 99 • 323 ։ Կանոնիչ ազգի մաշու չափ ի մերկ անասնիցն յատկէ • 83 ։
Հինգերորդական ազանգ փիլիսոփայ • * 18 ։
Հինգերորդ բարձրաւանդակ • * 46։
Հղիոյ քաջալերութեան՝ հատարկութիւն • 420 ։
Հրէից զօրաւոր ազգ յԵւրոպէ հատ • * 68 ։
Հրէն զօրաւոր աղեղնաւորք • 314 • 315 ։ Այլ տե • * 314• * 354։
Հրեայք առաջնորդն ասի մկրտութեան • 339 ։
Հոգեկք արմատնեանց • * 306 ։
Հողոտա ինչ ելացուց յերգոյց ուց անուն՝ էր ուրեմն վարչ առ բառարան ծառայել նշ • 158 ։
Հոգեբանութեան աշխարհ՝ ի սկիզբն • * 95 ։
Համառան երգ • առն կառավարութիւն ։
Հոմերոս կամէն ի պէտս խոտոց ունել զօրութիւն բժշկական • * 293 ։ Տե՛ս և Ա՛ղջամուղ ։
Հառնն մըչ ծնունդն օրինակից՝ Իլեան • 432 ։
Հառնն է բարձրագոյն վիճակ ի զանազանութեան • 260։ Հառնի հանգիստացուս մնալոյ ի ուսուցն առնել հաստակին • 156։ և երկար մնալն ցնծութեան • 260 ։
Հառնի պատուհասաց ամենեցուն • 90 ։ Ջկառնի պահելին նոքա հազարն ամենայն • 91 ։ Տե՛ս և Պարկեշտութիւն ։
Հառաստանք անուանեցան առաջարք ամենայն • * 91 ։
Հորինիչ Թիւր • * 88 ։
Հորն ի՛ հակադիրացն մոլեկան՝ հրկիզութիւն առասկն • 44 ։
Հորոնիգիա յատկութիւնն • * 111 ։
Հունաց քարացեալ զորիա նեղ տայ • * 75 ։
Հրատէս չնական խնամասէր • * 2 • * 6 ։
Հրամանս կատակերգակ քերթող • * 58 ։
Հրեաս՝ ի զարմն գիւգեայ վերջին Թիւր բնագրոց • * 85 ։
Հրեայքն ասին գաւակք նահատակութիւն • * 243 ։
Հրեայն է ամ ինչ • 67 ։ Հրեայ վարժեալ յամ ուսանել՝ լինի հասանել՝ ի կատարելութիւն • 70։ Ազգեանցն բնական առաջնութիւն հրեայքն առ՝ և խոնարհեալ խոնարհեալ • 246 ։
Հրեխոսին խնամասէր • * 18 ։
Հրեշտակաց որք հարկաւորութեան շուտանան՝ բնաւ խոկ առնել ի գիտել • 238 ։

Ղ

Ղազնեղդաւնի ընդ ի՛ աստղան քերթողութեան հմտութիւն ։ * 53 ։
Ղայասան աշխարհն ի հիւսիսոյ մասին կողմանն էջ ձորձ էրասին հովկասու • * 221 ։
Ղայրեղեի աշխատասիրութեան արժանի ։ տե՛ս Պախտիայ ։

Հաւատ մխիթարութեամբ ի գուա-
կոյց • 410 :
Հայելիներով վասն մեղանչելոյ ի
պատգամի՝ Հաւանեցան զպարծանս
արդարոցն ասելն • 370 : Պատա-
պարելն գնացելոցն՝ և քոյ քան
գնաւորելոցն • 33 :
Հանդերձեալ կենացն անխոտո-
ռացեալ վաստակն • 289 :
Հանդերձեալ աշխարհին ըստ
մարդ յոյսիկարաւորեց • 421 :
Հաստատակ անդրդուելի կանոն • 100 :
Օրհնագործեալ նոր ի նմանէ
և ի հարցաւոյ • 144 • 200 : Ի-
սուսէ քրիստոս պատճառ հին
աստուածութեան • * 102 :
Հարկ աս նախադասեալ հաստա-
տեալ էին յիւրում կարգի հարա-
զատ անուանիլն • * 207 :
Հարստանալն և ծաղրագործ պատ-
ճառ մոռնալոյ բանականութեան • 38 :
Պիտանի է առ ամենայն գործոց յա-
ղագաւ • 38 : Հարստանալն բա-
րեաց մի լար միտէ • 49 : Տիրապետ
ամենայնի հարստանալոյ ի նուաս-
հանդիսաւոր • 288 : Տէր և Ընկեր
գոլով • և փարեցաւոյ • :
Հաւ առնուլ էրեսի մխեակ հաւա-
հեղեալոյ • 33 :
Հաւք ընտանեաց միտս գերկրպա-
յտեցուցանէ՝ հաղիւ ազատելոյ • 194 : Տէր և Փրկչին :
Հաւատք է մեծ բարի • և անոյշ
խոյ Հնարաւորելոյ • 340 :
Հաւատացելոյն առ խնամածոյս՝
է գործ արդարութեան • 196 :
Հաւատալն է առաւակ մի ազատեալ •
* 197 :
Հերձուածողացն • անուն Նեստորականաց :
Հերձուածողք կոչէին անդրհակա-
ռակ եղեալ Հիւսուածոյին • * 98 :
Հեղեալ • կամ հերձուածի՝ ի յոյժ
կանելն զնոսա արդեօք առնել
արհամարհս • 316 : Ա՛վ ար էր առ-
* 312 • * 316 : Զառն հեղեալն
առ արդիւնաւոր • 33 :
Հեղգանալն անգործոյ՝ առ ինչ
է գործելոյն • 409 :
Հեղգն ևս ոչ խրատուէր զանձն
իւր ջանալոյ պատուհասելոյ :
Հեշտասիրք լինելն վտասակիրք
և երկիւղք • 237 :
Հետանալոյ ամենայնի ի գերա-
զանց քան զայլ առաքինս որ
անդրելի • 370 :
Հետս ոչ գնալ • * 86 :
Հետակիրք • անուն Հրամարելոց :
Հետակիրքն էին Հարուածոյ
Հաւատին քրիստոսեան • 85 :
Հետևիլ ուսուցանէ փրկիչն մեր •
* 18 :
Հետգառնս պատճառ ինչ պատ-
ճառելոյ կատարելոյ պարտուց • 80 : Ա՛վ ար էր • և զինչ հանգա-
ստեալ պատճառիլ նոր • * 80 •
* 81 • * 354 :
Հետևողք • անուն Հրամարելոց :
Հեմիսոսս գիր • * 90 :
Հերձեալ Հայոց՝ անասուն • 354 :
Հերետիկոսք Նեստորեան • * 35 :
Հինեալ գրոցն մոխրակոյ առաւ է-
լեալ • 155 :
Հոգեկրաւոր հայր բժշկոյ • *
111 :
Հոգևորացեալ կոչելոյ ասելոյն
առ խոստանալ օգտոյն նոր ան-
բասիկ • և զինչ վայելչական գոլ-
անոյ ի նոսա • 222 :
Հոգևոր • անուն Շնորհալոյ :
Հոգոյ ապականեալոյ • 89 :
Հոգացանքն Հրէից կռանցն ոչ վայ-
լէին ցանկ բարելոյս • 54 :
Հոգի մի Հայոց անասուն • 333 :
Հոգի արդեօք իցէ անմահ • 397 :
Հոգւոյն քառասնից առաքինու-
թեանց • 246 :
Հոգին սրբոյն ասէ ի յոյժ ա-
նասն ի նեանոսէ ազատելոյ ի վէր
բանելն ոչ • 198 :
Հոգոյս բանալոյ և անապատ-
լի • 244 :
Հոմերոս Հայոց քրիստոսասէր նեղ-
բանի • 53 : Ա՛վ ար էր • և զինչ
քրիստոնեացեալ նոր • * 52 • 354 :
Ա՛րգասեալ հանդիսացեալ ի Հոմերո-
սէ • * 41 • 42 : Ընդառաջ

առաքելական նախորդ երեք առաքելոց՝ ի հաւատսն * 75։ Խրատ առ նա օրինակ Նոսի։ 51։
Հովիւ. տես Պաստորալ։
Հոգեհան օրինակ հասարակ տեղեաց։ 126։ Հոգեհարց վիճակաւք զրուցակցաց ընդ հասարակաց։ 127. 138։
Հոգեսարսափ ձեոյ կուսաւորչին զաւազանելոյն։ 217։
Հոյժ արագիկն խրատ։ 33։
Հրեշտակք. տես Հոգիք։
Հրեշտակն առաքելն երեւեալ կուսանաց, կրկէս զգեաւն գիշեր ոչ։ 183։
Հրեշտակապետացն Միքայելի՝ լինել արբանեակութիւն ձեոյ։ 295։

Ղ

Ղեմ. տես Ղեմինէ։
Ղեոյ պատուար օրինակ Նոսի։ 211։ Ղեմն պատուէրն գաւազանի կենդանեօք, գամէին ի միոյն ոտս փառաւորեալ մի սեաւոյ։ յարդեացեալ ընդ ձեռն Ղեմինէ։ 211։ Ընտրեալ ձեոյ՝ որ մերձենայ առանձին ի սպրդ մարգարէն։ 212. 292։ Ի հարթատեղի տեղւոջ մերձ ընդ Յորդանան առաւել։ 212. 292։ Սիրակիրն ոտիւք ի վտակէ գնա՛ ի յառաջագոյն տեղւոջ։ 212։ Ի տարածուածոյ ձոգ ի յառաջակոյ հոլովմամբ խնամոյիկն վասն գործակցելոյ չարեաց։ 213. 216. 217։ Բազմանալոյն ի լի պարենիցն յառնելոյն ընդ ի խնամոյն անչափեալ։ 213. 293։ Վայրենոյն բարեաց ձեր հայիլ անձնասիրելոյն փորձիւք հրահանգի։ 214. 293։ Յոխորտ քննասուելոյ ձեր զօրէն մերկ ելելոյ։ 214։ Գազանասէրն ձեոյ կամիլ կոյ զառաւել պարենիցն։ 214։ Աղաչելն ձեր անեռանալոյն։ 215։ Պահնամատոյն ձեոյ պահպանիչն լինիլ կոչի։ 215։ Ընդունելն ձեր հանգամանիցն։ 215։ Ընդհատոյ հոգի երեւելն, որով և հատանել յերեսիցն։ 216։ Ընտանացեալ դարձ խառնելոյն՝ ոչ անձն ի զբաղմանէ՝ ոչ ի զգալ կենդանեաւն անպատուն կենցաղոյն։ 216. 298։ Ապաստանել ձեր ցորեկ՝ ի բաց արտերոյ յաձախիլն։ 217։ Ախտանն կենացն ընդ ձեռոյ առաքելոց առաքեալ ձեր, զանձանց պատճառիլ յաղագս վայրի։ և զմեզ արդելոյ յաղագս։ 217։ 218։ Ի վերայ ձորոյնոյ ձեր ծառոյն յարատեան ինքնոյն ձեռոյ զերանդեաւ։ 218. 300։ Հաղագաւոյ ընդ երկ՝ առաքեալ բարեաց զնա վասն ձեր ոչ քան զնա։ 218։ Արտի ձորոյ ցորենոյ ամենայն տարեալ՝ ի կենդանեալ՝ և ցեղ վախճանն։ 219։
Ձեոյ և արշաւոյ բազգատութիւն օրինակ։ 291։ Ձեռն ի պետութեան ընդգիմանն քան զնա կենդանեան։ 291։ Վերահասն խնամածոյ ձեոյ՝ զգուշանալ և ընդառնալ։ 292։ Պետիկն գիտելոյն գործոյ ձեոյ։ 294։ Բարեխնամն ընդ ձեր յառելոյ միտեալ ցգործս։ 294։ Քաղաքացեալ զգօրն ձեոյ հանգամանիցն։ 295։ Ցնծութեամբ ընդունելոյ ձեր զպետութիւն ի պետէն զարմանալոյ։ 295. 383։ Հրամանել ի ձեռս հինգ վարժապետացն՝ խնամալ վարել ի պատշաճ։ 296։ Պարտաւորեալ ձեոյ զգուշանալ ձեռակալելոյ յեղեգնի։ 9. 296։ Ցնծալոյ քաղցեալ հաղորդակցիլ օժանդակիլ։ 297։ Աշխատասէր ձեր և՝ ի գան մեղն խնամոյիկն՝ ի տեղոյն։ 299։
Ձեռնէն պատերազմ։ 183։
Ձեռնասոյ զեռուն չարաչարելն՝ ի խնամասիրելոյն՝ ծառելն՝ ընդհատել մարելոյ ձեոյ։ 218. 300։
Ձեռնարկեն՝ հրահանգ պարտականն։ 185. 268։ Ի և առաւել պատերազմի։ 370։

Զխրատնոյն ներբողինն օրինակ. 163: Խաղաղասուէ ներ ըզ արմատնեայ՝ օրինակ. 301: Զխիճենին ե գերազանց քան զնմ ծառս՝ ի պէտս գլխոց. 163: Տեղի ներ բարեխառն կազմիք երկրի. 164. 301: Չյանկալն ե ամէն՝ յղէա բերոց խաղոյն. 164. 307: Ընտրիչ ներ ամ. և ոչ աղճենս՝ ըստ առաջելեացն. 164. 302: Սակառաջնորդեալքն քան զնմ ծառս՝ յորժամանել զնոսա ի գաղմանել զնա. 165. 302: Շառաջնայ չափաւոր առողջմամբ յերկարատեւութիւն. 302: Ոչ պահանջէ ոչ առաքանցուն. 302: Ունի զբարձրութիւն հասակի՝ չափաւոր. 166: Մ ինչ գաղտագողի վայելչութիւն առ զգուշութեն անագան ծաղկի և փոյթ կիսրե զպտղաբերութեն. 167. 303. 304: Խնամասիրել ե նպաստաւոր, զհասարս գիշերոյն լուսաւորելով՝ ի փոյթ ուսումնասիրաց. 168. 305: Քաղցրանալ ներ հանգամանաւք՝ օծանելով զմրմիշան. 167. 306: Ընդգաղտել ներ ի գաղտնութիւն պտղոյն մինչև ե հասանեցեալ. 306: Չինամարկուաց իւր Հոխագուցանէ բազմապատիկ չահիւք. 169: Երկայնակեցուցանէ հասարակ առաւելու չէ զայլ ծառատունկս. 170: Չօրասար ե յոյժ ունդակալուցն բնոյն. 304: Ի վախճանի կենաց յոգեաւոր երանեցուցանել շառաւիղս. 170: և ինքըն պարտական ինհիւթս հասարատուն կահիլ. 308: Խաղցասուէլ ե արմատնոյն՝ նախագաս ցուցանել չէ զնա բժշկական զօրութիւն, և լուսաւորութէ ձգտելոյն աչաց. 171: Զոմանատուէլ ներ ի նոր գիրս. 169. 308: Խաղցրատուէ ձիխճենոյն հանգամանաւք՝ ըստ պատոյն. և ըստ հատեղաշարակ պատրաստեէ իւղոյն. 171. 303: Զխիճապատուէլ քաղցրագոյնք չ զաւելիս. * 171: Զմեռնայինն Ջմին անչափ բանեւ օգոյն վշտացուցանել զնմ. 179: Զմեռնայինն անուանեալ Նաստհանդիսատ Թեսպրոտացւոց. 355:

Ղ

Ղ ևեսայ ցեղն՝ ի ձեռն մովսէսի եղև անուանի յերկրատասանութեն. 151: Մ երձաւորութէն առ ձեզ այնքան զեղնեալ էր յոյլեցն ցեղից՝ որքան ինչեան աղէ յոյլոց աղգաց երկրի. 151:
Ղևտացիք, կամ գիրք ղևտացւոց. * 156:
Ղենոս առաքեալոց. * 52:
Ղսմա եղբօրորդի աբրհմու ղերծանի՝ ի գերուէ. 14. 261. 357:

Ճ

Ճայլն առաստիկ. 444:
Ճանապարհորդութէ երկրի՝ թէ ոչ ե վշտալի. ունի մխիթարութէ զդէպ բուն հանդիսանն Աստուած, և զդիշերային հանդիսաց Աստուածոյ. 242: Ճանապարհորդութէն նախազգուշութէ. 415: Վտանգ Ճանապարհորդութէ յառաջիկայ. 423: Ճանապարհորդութէ ծովու գիտութեան ե յառն գյուտաքայլին. 419: Տես և Նաւարկութէ:
Ճարտասանութ բիչ ուսուցեալ առ Թեոփեղոս. 35: Ճարտասան ոչխար չ քաջ Հարտասանութ ձկտեցուցիչ զանձն՝ ծաղր և ծանակ լինել. 44: Ճարտասանն հմուտ դոյն յիմաստս՝ ընտրել լինել ի պարտադրութէ. 119: Կիրթեալ Հարտասանութ յառաջութէ. *36: 37: Ճարտասան գերանուանութէ պատուէցաւ գխոսեցեալն. *36. *354:
Ճարտասանութէ մատնչ՝ օրինակ հասարակ տեղոյ. 117:
Ճարտասանութէն արուէստս գրխոսելն գանազանեալ ե ի խրատուցէ. 47:

Ճեմարան ուսումն արիւառակ-
լի • * 12։
Ճշմարտութիւնն գիմարաժանի
կարծեաց • 233։
Ճրագ • անս Լոյս։

Ո

Ո՝ ազիւսացոց գիշերամարտու-
թիւն ընդ գիզեանի՝ արուսա-
նեալ • 375։ Հանգամանաց առա-
տակի նշ և հարուածոցն ընդ-
դիմիլն ընկերացոց • 375 • 377։
Ոկարապետութիւն արուսբին կնը-
պարտաց նշ • 376։ Ոկարապե-
տութեան հարուածոց բանակի նշ •
378։ Ո՝ ազիւսացոց օրհորդացն
օգներ մոմակս՝ արբուցանելով
չուր խաչանց նշ • 155։
Ո՝ան է յետին Յիսուսութիւն •
423։ Խաղալիկան մանկան հան-
գամանք • 248։ Ո՝ա՞ հասարակ
զոց և զինուորաց է անկասկած •
249։ Ո՝ա՞ն քահանայի կինեաց ա-
նուն՝ անուանեալ է անուանելին •
400։ Տես և Նահապետ։
Ո՝ահագործն զօրէն հրոյ մանէ՛ ի
ներքս վտանգէ զրնուելն • 112։
Ո՝ահագործն նմանի գինեի • 232։
Ո՝ազատոյ յուզելոնք յիշգան ի
գառնաշունչ օգոց • 279։
Ո՝անկածուն վիս առահասկութեան
մանկանն պատահասն ի գիշ-
գինեայ • 3 • 5։
Ո՝անկանոց բնութե ի բնէ բերի ի
վատթարն • 7։ Լաւութե և վատ-
թարութե մանկանց պիտո՝ ե գառ-
ոխարակն • 8։ Ո՝անկունք Թա-
գաւորաց՝ առաքարար են յայ-
գարեալ ուսումբք • 98։
Ո՝աչխատն եղեալն պատճառք
գործ • 262։
Ո՝առանին՝ հերետիկոսաց • 88։
Գիւղեայ • * 82։
Ո՝առնի հայրենեաց անբառա-
նութե առնեական • 117։
Ո՝ատաճանեան պիտրիմ • * 314։
Ո՝արգարեաց Ջան մոմակս է գի-
տաղանդ • 148։ Ո՝առելութե հա-
կառ է յետ եկեղեցիոյ քրի • 160։
Ո՝արդ պատուհանաց յոյ բանիւ •
մտաց • և անձնիշխան կամաց • 54։
Ի մեծագոյն առելութեան յերկ-
բուսս • 266։ Ի բիկտատուրէ զանա-
զանել մրդեն յանուանեալ՝ բանիւ •
և կարգաւորս անուանութե • 103։
Ո՝ջնել ակարագոյն անուցանել եր-
կեր քան զնարգ • 33։ Ո՝ճիգս
ակար է մրդեն զբանիւ • բազդ
խնամատարն յապիտոյ յինել նոր
զբանարարագոյն կենդանեաց • 65։
Ո՝արդեն քան զնոր կինդանեան է
բազմանալս • 109։ Ի յարդարոյ
նոր եկեալ • 227։ Ի կարդեալ
Թագր նոր երկրաւոր կինդանեաց •
180 • 291 • 300։ Տեր և իշխան
երկրի ծառս և ցանգրի • 420։
Ո՝արդիկ ոչ ձեռն որուն տեսա-
լեանն՝ հաստատեն • 77։ Սակա-
նիս մարդիկ՝ յերթս հերիսայ ան-
բաւական են գործով կատարել զոր
կամիցեն բազմաւոք • 125։ Ո՝ա-
րատեր մեղիկ՝ յոժար են ի խոց
խոցուածն երթալոյ և ի յանչշա-
կուն • 128։ Ընդոյզ ի գերբուժ
հեշտացեալ մարդիկ՝ անտեսանգ գո-
յոյ երից, առաքարար են և ա-
նեմնասաք • 186։ Ո՝ահիճ իմիկ
յարացեալ մարդիկ՝ ահաւա պար-
ատուեալ են արժանեաց • 202։
Ո՝արգասպանն վիս գրաւելոյ ըն-
կերին վանելոյ՝ ունի ինչ տեղի
ներողութե • 112։ Ո՝արգասպանն
վիս որոյ և իցէ պատճառի՝ մատնել
ի գատաստան երկ չարագարի գրա-
ուհաս • 129։
Ո՝արգելչին գործառնութե առ
հերիս՝ ոչ ուրն ունին բազմանդամ
հոգոյ և ասաժանեանց ի բռնանալ
գահուել • 408 • 417։ Ձեռնա-
ընդունել • 417։ Ոչ գեղեցիկ են բար-
ուոյ և չարիս • 423։ Տես և Խրատ։
Ո՝արիամ քոյր մոմակս էր ա-
ռաքելոյն Յուդայի Թեոդ գա-
ոս հիւանդոյ • 369։
Ո՝արիամոս ձեռնադրեին Ծնողն
արի-

Ա

Աբեղայ ասի զանձն իւր ի ծառ. 173:
Աբիա, անիծեալ է առ Աստուծոյ. 173:
Աբիւռեան. տես Ապիւռեան:
Աբրահամ իջանէ ի Քաղդէացւոց աշխարհէն. * 2. * 27:
Աբրահամ ընդ Աստուածոյ. 292:
Աբրահամ ի Քաղդէացւոց աշխարհէն. 292:
Աբրահամ ի Քաղդէացւոց աշխարհէն ելեալ ի Քանան. 292:
Աբրահամ ի Քանան գնաց ի Եգիպտոս. 292:
Աբրահամ ի Քանան դարձաւ ի Բեթէլ. 292:
Աբրահամ ի Քանան եկեալ ի Սիւքեմ. 292:
Աբրահամ ի Քանան եկեալ ի Քեդրոնի ձորն

Ա շ ա կ ե ք զ ի ր ե ա ր ա ե ք զ ա ր ա ծ ե ք զ ա ր ա ծ ե ա ց ։ 266 ։ Ա շ ա կ ե ի ք զ ի ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն և կ ա տ ե ա ր ։ 189. 266. 292 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն կ ի ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ց ։ 267 ։ Ա խ ա ր հ ա ծ ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ե ա ն ։ 267 ։ Ա շ ա կ ե ի ք զ ի ր ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ր զ ի ն ք ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ։ 268. 189 ։ Ա ե ա ե ա ն ա ե ա ծ ե ա ր զ ա ե ա ե ա ր զ ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ։ 269 ։ Ա ն ա ե ա ն ա ե ա ծ ե ա ր զ ի ն ք ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ։ 270 ։ Ա շ ա կ ե ի ք զ ի ր ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ր զ ի ն ք ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ։ 270 ։ 287 ։ Ա շ ա կ ե ի ք զ ի ա ր ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ։ 271. 287 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 272 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 272 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 273 ։ Ա խ ա ր հ ա ծ ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ։ 274 ։
Ա ն ե ր ե ւ ն ա ե ա ն ։ * 6 ։
Ա ղ ա ղ ե ա ն ե ա ր զ ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ։ 148 ։
Ա ղ ա ղ ե ա ն ե ա ր զ ի ն ք ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ։ 148 ։ Ե ղ ե ա ն ա ե ա ն ի ց է ր ե ա ն ի ց է ր ե ա ն ։ 148 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 149 ։ Ձ ի ն ք զ ի ն ք ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ր ա ե ա ծ ե ա ն ա կ ա ն ։ 150 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 151 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 152 ։ Ձ ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 153 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 153 ։ Գ ի ղ ե ց ի կ ե ա ն ։ 153 ։ Ձ ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 154 ։ Ձ ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 155 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 155 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 155. 209 ։ Ձ ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 156 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 157 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 157 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 157 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 158 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 158 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 159 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 159 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 160 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 161 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 161 ։ Ա ղ ա ղ ա կ ի ց է ր ե ա ն ։ 162 ։

Ա՛ռաքեա՛ լ մեծատանէն և յայլ բաւէ հաւատարմա՛ պահանջէլ զերկդրամեանն · 20 : Լ խոտա՛ նալնու թեան որոշէլ զնուագ խոտ որ պէտ առնուլ · 61 : Օ՛ր լինադրու թեա՛ լ քաց որոշեալ ցինն յայտնի լինել · 217 : Տան ապահովու՛ն օրինադրու թեա՛ լ հան մնալոյ · 337 : Լ պատա՛ ուճառ կարճել ծուլուն մնալոյ մէկանու թե՛ ելեւ զառաջինն · 366 : Ընդ ծուխս բաժանուիլն և դիպուածոց լինել ելեւ անկէտրդ նուագրելոցդ դառն արուեց · 369 : Ելեւ հնացեալ վիպոյ այլ կերպու թեան քան · 342 :

Ա՛ռաքեա՛ վերագալ խրատա՛ նու յորդորական · 443 :

Ա՛ռաքեական օրինէն գրեցան ձեռագին մատեանք · 154 : Ա՛ռնու գումարեն նա և լոկ բանիւ զանգրագրա ծեալոց · 204 : Ա՛ռաքեական օրինացն գոգաժամ և ելեւ ուղիղ ընծայիցք վարուցն արբանեակաց · 275 :

Ա՛գռնին գծուծ անուղեամբ բազ դաւն ալ ունիցի · 239 : Պատգ ամաւորն՝ խորհրդատուն և ախ ոռակիցս · 239 :

Ա՛ռագայ կոչիմն · * 41 : * 42 :

Ա՛ռագայն գաղտ գրոց և չարանենալ ասելոց · * 52 : Ի՛ր բարձրելոր անուանակոչուն ի՛ վեր ի գործելոց հերոցն · * 80 :

Ա՛ուանա ասղասաց · * 52 :

Ա՛ռաքեա՛ ի՛ բռնաւորակ գալ առնելոյս · * 67 :

Բ

Բակուրց ազգին բարուցեալ ի՛ անառակ զգաստանալ յանձնեալ · 439 :

Բակուր հրէա որդի խառհակաց · 289 : Հալածեալ էր յերուսաղէմ · 210 : Բանաւան բերեալ ընծայ զանձանակուցէ՛ և արիւնի յաղթել գաղանի անասնոյ ակն, և արժանի լինել անուանեալ անդեցոյն · 441 : Բակուր մեկնէր զերազան յովսեփոյ · 328 : Հրաշանդէր զնա՛ ի փոյթ բարեզուարճուէ · 441 : Ա՛խիթարուել էր նա՛ գիտելն զգարեզատաշ Քրիստոսէ յովսեփոյ · 330 :

Բազմանախացն առաւելու է քան չափս տիրելոյ · 422 : Բազմանակի նշանակ է հիմնին · * 164 :

Բազպատեալ հանուածոյ Աստուածոմէն · * 353 :

Բանդիանոմէն է եղբայրն երիցառւէ , և նախ ասիա՛ նոմէ · 237 : Բանդիանոմէ մեծ է հերքել զայն ինչ՝ որ յայնցնե է լինի կատարած · * 72 : Ա՛երկին բանդիանոմէ հանապազ էր ի՛ նուագարկուին · * 241 : * 243 :

Բանեխանուածին կարճելոյս յանունոյ լինել մի՛ ի կատակերգուիցն մերոց մեծանդրի · * 312 :

Բանեցաւոր · անուն Ղարադարծ :

Բանեցանոյն գչեռ գոյ արամուիցն և ապաշաւ · 341 :

Բառաչադրուիցն՝ ասի Կրուիցն · * 395 :

Բառնէ ընդ մեզեսոյ գառնոյ ի՛ սկիզբ ամանի գառանէն · 95 : Ա՛վ ագ էր , և գնարդ անոյ ծառայ կուէ ինձ · * 95 : Ղամ հեղինակ նուագարկուիցն · * 243 :

Բարառակաւին գինեզ · 33 :

Բառնչուած օրինակոյց բարառնուիցն · 428 :

Բերան որպէս նուէոյ անձնեձոյցն Դաւաչէրով խորհելն և մտաւէ ներս՝ ի պատիւ առաչնորդուելոյն · 71 : Ելեւ օրինակ փրկչին յիւր · վեց պատուիրն ի մտաւորեալ հետգոնեալ լինել նմ · 161 :

Բիսար է որ չ՛ գիտ քան գինեն հակառակ · 41 :

Բիշառակ քաղաքացոյ պատուի անդրեան ի՛ հրապարակս , և գծապրուչ ի մտաւորս · 189 :

Բո՛ · անուն գրո՛ :

Բոլար՝ որ ընտրոյ գերծուածնել

Յաղթել զաբեսպասս ՚ի սպառնալեացն Հօրն , փախուցին պոռնիկ աւերս գտանան նոր ազգեցսա ՚ի նմանէ ապերախտսե ՚ . 206 :

Յամօքեցեալ մեղս մովսէսի . *152 :

Յամհանել սիրոյ բազդասի ՚ի մովսէսի . 161 : Զոգեցոյն մարդկաց զերկեա յաղագ մերազոյ . 161 : Լուսափայլ առաքինութեանց եւեսս զնծն բանի , եւ մատաղ եղոյց բոլորեցուցոյ . 161 :

Յամենից արտունական բարեսնեալ ՚ի վանսանելն յերկրագրին . 326 : Յամենի միշտ երջանկութեսե անել՝ անփորձ ամ վշասց . 328 : Բնաւեին անմեղ չէզթասրեսե զնա արդանալցի յեսուսի երազական խոստմանեց . 328 : Ժողովուց պատուհասանն առհասարակ լինելը հանդերձել մեծամեղ նր . 329 : Պատճառք առելոյ նր յերկրագրին իւրոց . 329 : Ոգորմելի երամանկ դերութե նր . 326 : Ոգեաց առաքել զսուգ ծերսունի հօրն՝ ՚ի զիւր թշուառութս . 329 : ՚Ի վիճասն յեսուսդրէ զանձն հանապատսդրացն դութե առաքինի վարուց , ՚ի չէս բերել զնծոյսին խոստմունս . 330 :

Յորդանանու դխնառնութե , ՚ի բաժանելն յերկրսյէ . 346 :

Յորդանան դեռ զծագումն իւր առնու ՚ի լերանան լեռնէ . 347 : Շահեկանու նր . 347 : Երկն հաշտեսար չ զնծ դեռս . 348 : Խորհել և լայնսել նր հանդամանս . 348 : Հրամայեսն նոյ առնդի եռս անցեալ ի կայսդոց . 348 : Հպատակի ծծայնն կամացս նոյ և ՚ի բաժանելն յերկրէ , ակնառնելով պատուէրս՝ անզգաստ մերկրսլ զնծ նր . 349 : Ի յորդանան էչ հոգին տր առաքեալ ի վր ետն բանի . 198 :

Յորդանէս , տես Յորդանան :

Յորդորմունք խրատ . 33 :

Յոսեփայ ՚ի վաճառս տարեալ ՚ի մադիամայեցոց . 336 : Ոսխասնասրեսն էին չէ ՚ի յոյնէ դէպացուսցանել զարարածս . 54 : 213 : Ոմանք բաշխեցան ազգս աբգհասան բնաւորսեսե առ իւրաքանչիւր գործս . 59 :

Ոսխահարքն երկրին անգիր ՚ի շաւասիք հասնելոյն զնծնորսեսեն . 153 : Ոսխահարքն առաքինասրել գոլել է ՚ի միանգամ նաւսդս . 203 : Բարկասրել նց վր հնձել փրկուէ . 339 :

Ոսխասրել իմ . 145 :

Ոսխասրելոջ , տես Աղամ :

Ոսս՝ ՚ի նեղբսեսս զօրէն անհմսեն մարդ՝ անկայ սասանմամբ սասանի . 243 : Ոսսայն ազգս վայելչսէ կերսասրանաց ՚ի նաւսհանգամս . 391 :

Ոսսարկասրելն ազէսք՝ է անսասրի Թշուառսէ . 248 . 423 . Բաց ՚ի բնական մահսէսնէ՝ և բարեկական մահս գործէ բազմաց . 248 :

Ոսսարկասրելե սեռակ սպասերազի . 90 . 183 :

Ոսսահանգամս արասասնել . 390 : Բազդասրելե նր ընդ անդասանի . 283 : Ոսսահանգամս ՚ի բաց բնական աշխասագին է քան

զուսե զիաչելուցն արեամբ։ 390 ։ Պետրոս Տառնեցի երբ
կարող լուաւ։ 285 ։ 391 ։ Պատ-
ասխանեաց ։ ի մէջէն ծովուն
և ցամաքի հաւասր մնալոյ
բէ զոչխար և բրիստոնեայ կոչ-
ուելոյ ։ 283 ։ Ի Տառնեցւոյն
ասի յորմէ ծովուն և ցամաքի
խառնելն պետիկացաւ ։ 392 ։
Ի Նալ յարուցեալ ի մեռելոց
ասացեալ ։ 284 ։ Օգուտ ի
նոր եղեալ ընտրեալ արեւոյ ։ 286 ։
Աղագաւ էին նոր զիւրոյ ։ 287 ։
Շնորհաց նոր հանդիսացաւ ։ 288 ։
Սրբելի և մեծարելոյ և ազ յա-
ռաջ ։ 288 ։ Պ՚ոչ նա այլ էին
առաքեալ Տառնեցի բերելոյ մեծա-
ւելի Ներսէհ ։ 286 ։ Բարե-
հաւելու՝ ուսեալ պետութեան էին
Տնէնէ հանդուրժելոյ արգասաւոր ։
289 ։ Ի՚ սուրբ եղեալ ոգւոյն նոր և
սխրագործ կարգելոյ ։ 289 ։ Ի
մեռանելոյ ի Տառնեցւոյն ի մեռ-
ելոց յարուցեալ ։ և կենդանի ան-
ուն Տիզդեան մեծի յաղթող-
ի ։ 392 ։

Տառասունն խնդրատուբ Նաւա-
պարտիզի ի մէջ ծովու՝ հա-
սեալ ։ 99 ։ Ցնծէ ոչ ոտնձ-
գի ընդ ելոյ զկնի ոչ խնդ-
ալ ։ 39 ։ Ի գործոցն զորոյ Հոգի գիտեն
ի խոստացեալ ծովուն ։ 177. 280 ։
Տառասունգն՝ սուրբ բնակութիւն ա-
րիւք՝ սպասեալ և առաքելո-
248 ։ Կիսոյն և անհնարին խոս
ծառայութիւն ։ 245 ։ Կնդա-
ղամի ի Տէրութիւն ի կին առ-
ելոյ երանելի ի կնդղամին ։ 248 ։
Բարեպատրաստ Տառասունգն
Հանդուցեալք ։ 392 ։ 422 ։

Տառասունն ի ձեռնադիր և մկր-
տելոյ սրբեալ ։ 423 ։ Պատ-
րաստեալ նր սրխոսելոյ 415 ։

Տառարկոյն՝ յայտ ծամ առաքի
առաջ նկարէ զերակ ։ 242 ։ Ի ա-
ռաջն ծածկեալ ծառնէ զանձն ի մէ-
ռանել ծառնէ ։ 244 ։ Կնդամ ծուն
դրդռեալ ի նոսա ։ 246 ։ Կնդրուկ կրկնա-
ւել նոսա բնակութեան հանդուրժել ։
246 ։ Կնդմոհանալ ի նոյ բանէ՝ զ-
րկել անուանց սրբոց ի գործ
ապաշխարեալ նոսա ։ ոչ է ասա-
րիւնալ ։ 246 ։ 287 ։ Կնդրուկ
նոյ ցոյց՝ և անգղացեալ ծագ-
անելոյ ։ 247 ։ Կնդրուկանալ ի
նոսէ հեռանալոյ և ծածկել նոյ ։
248 ։ Սակրանալ չարեաց հան-
գիստ կեցուցանել ։ 245 ։ 247 ։ Կն-
ասի և անխնամ առաքեալ ծա-
ռանելոյ նոյ ։ 245 ։

Տառարկոյն և սրբոյն սրբեալ-
Տառարկոյն և ասաքելոյն և
անխնամ ի մեռանելոյ ։ 241 ։
Ի և ծառանգեալ յայտ կոչեցեալ ։
242. 246 ։ Տառարկոյ զիւր-
գան նկարագրեալ ։ 243 ։ Հե-
դինակ արհեստ Տառարկոյ
անասնոյ և անշնչից ։ 243 ։
Ի հիւանդանոցին՝ սրբոյ առ-
նոյ ուսեալ Տեառնէ ։
244. 247 ։ Տառարկոյն սր
հետ և անհետ հետոյ ։ 244 ։
Օգնեալ և ոչ ինձ անխնամ ։
247 ։ Կարկամեալ նր՝ չգտանել
ի պետութեան ։ 248 ։ Հաւանեալ
և զինուորելոյ և կենդանեալ ծա-
հան՝ զրկել սրանցոյ ։ 249 ։
Տառարկոյն ի հետ յոյ սրբեալ-
419 ։ Տառարկոյն սրոյսոյ
բնակութ սրհետոյ՝ յանդգնել չէ
Տեառնէ յաջոյ ։ 419. 426. 241 ։
Օգնեալ բնակութեան ասել
և ցամաքելոյ՝ առաքելոյն ։ 422 ։
Ա՚հաբանեալ չէ Տառասունգն կո-
ասելոյ ։ 14 ։ Տեսեալ զնոր բազում
հետ Տէրնէ ծածկ և զցանկալին ։
419 ։ Օգնեալ ասելոյ ի կին
արկանել՝ հետ սրոյ ծագանա-
ելոյ ։ 59. 288. 419 ։ Ա՚ղագ
զնոր բազ յետասաղելոյն հրա-
ասելոյ ։ և ծածկ յառաջեալ-
կուսն՝ ասի զի զնոյ ի յառաջ-
արկանել ։ 286. 420 ։ Հանդու-
ծանոյ սրհետոյ չէ զնոյն

Ա

Աղեղ. Եվ Աղեղան անուանել երեսունից հանելոյն։ 353։ *52։ Ալ որ էր ոգեր։ * 311։ Ասեն նշի առ գրասկանեն։ 33։ Աստ անիմեսեան։ 33։ Աղիմելեցիք։ *35։

Աստ

Ամպրոպ։ 479

Ա

Ամպրոպ, եւ Աղեղան անուանել երեսունից հանելոյն։ 353։ *52։ Ալ որ էր ոգեր։ * 311։ Ասեն նշի առ գրասկանեն։ 33։ Աստ անիմեսեան։ 33։ Աղիմելեցիք։ *35։

Ա

Ամպրոպ։ 479

Ա

Ամպրոպ։ 479

Ա

Ամպրոպ։ 479

Անկ լուծանելն՝ կամ մահուան
հիշատակն. 163։
Անկք և չափաւոր պատասխան՝ ի
վերայ ծեռնադրոց՝ ի բնական և
ըստ կարի. 136։
Անկեղծական կերպարանք. 63։ Պա-
տուիրեալ՝ ի շահս ողջերկրա-
ծին. 424։
Ողջերկրածին հաւն գանանք. 62։
Տես և Քրիստոնեայ։
Ողջախոհութիւն զեռանդի առ բարե-
կրօնս՝ որպ՝ ի խոպոպացեալ նաւա-
հանգամն. 169։ Ողջախոհութիւն
է մեծագոյն բ առքից՝ ի օրում պահ
պանել կ՚լինի՝ ի վատասպիղ խոս-
տովել. 297։ Ի ստոյգ հաւատ ա-
ռաքինութեան հրեշտակաց. 260։
421։ Հարկեալ պարկեշտութեան
ոչ է ողջախոհութեան առաքինական.
246։ Ողջախոհութեան նպատակաւոր
են աշխատութիւնք և չարչարանք
նեղութեանց. 178. 271. 287։ Ինչ
պահեցիլ ոչ է գործ ողջախոհու-
թեան. 178։ Ողջախոհութեամբ պայման է՝
ոչ խոտան՝ ի խոտան յարձակիլ՝ ի
վերին խզամարտեան. 414։ Սահ-
ման ունի անձնական ողջախոհու-
թեան. 402։ Ընտանեական ողջախոհու-
թեանն առաքեալ, և առա-
քեալք. 30. 192։ Տես և Պար-
կեշտութիւն։
Ողջակէզն՝ ձեռնարկն մատուցեալ
նորա՝ ի սէր կենդանութեաց. 217։
Ոչնախկրատուս չնական. * 6։
Ոսկի ազգ՝ մակագրեալ կատա-
կերգութեամբ եւագրեալ. 315։
Ոսկի գերեզման առաքելոց. * 95։
Ովխանութեան ոսկեզօծ քերթողու-
թեանք գովութեան. * 380։
Ովրդիանոս՝ ընկերակից թարգման
գրոցն Հայոցին ի նա ասելս. 410։
Ովրդիս ինն լուսազգի չինականք
Ծնողաց իւրեանց պատկերս. 410։ Ովրգաց անուն ի գրացուածս
հարց պահել և առնեցցնել. 176։
Ովրիոյ պատասխան օրինակ. 231։
Ովրին անխնամն յիւր բարեաց հա-
մագոյն չ՚ինամ առնելոյ, և կեղ-
ծաւոր՝ միջնորդութիւն գինոյն.
231. 232։ Ընտանեացն ի չարա-
պատին վտանգի անելոյս. և յորս
առաւելս ելանէ առաքեալն վր-
առնելն. 232։ Ի հարցանելն
գանալ առնու պատճառ հարցի.
233։ Տաճարք և առեցուածք
որիոյն՝ որկորամոլիք և առե-
ատակեալք. 233։ Բազմանդեսու-
որիոյն առաքանելոյ. 234. 239.
* 166։ Տգիտ ի առաքանելոյ և
ակար զօրութեան, և անպիտան
առ ամ կահս՝ մատչի միայն ի
նեխեալ հրոյ. 235. 239։ Ընդ-
գան պատահարքն վտանգիլ
բազմանգամ՝ զինական յիւր բնա-
երկոց ունայնս արձակէ. 235։
Բազմապատիկ ընտանեկարգ են
հանգամանքք ի ձեռն գինոյն.
236. 237 238։ Բաղդատիլ ընդ
անխնդոյ և մարդնոյ՝ վատթարա-
գոյն ցաւացանէ ք գինի. 240։ Ար-
համոյն բարուցանիլ ի վայելչութեան
բարեսաստկացն յարմարիլք. 387։
Արկածամոլութեան պատճառ լինի գինին.
237։ Յարկածամոլութեան ծնանին
վատասաստիք. 237։ Արկածա-
մոլութեան գինարբ գիտող ազգա-
տութիւն. 238։
Արծուոյ խնդիրք. * 396։
Արայ՝ կիր պատրաստելիք արտասա-
նութեան. 380։ Արտարգութեան երկիր
տեսակք. 380։ Հատուածայինն որ-
պարգութեան գերազանցելոյ ք զայլ
սոյն. 381։ Բայ՝ ի գրոմանեայ
և պարզմանականին ի նպատասա-
* 380։ Պատասխանիք ոչ պար-
տուք նկատելիք. 381։ Ար-
պարգութեան հանգիսին հանգամանք.
382։ Յիւր վնասուան գործոյն՝
պարո գնծութեան, և հեռի բաժա-
նութեան պատճառ. 384։
Արփիւռա Թլկատացի տաղասաց.
* 52։
Բ
Բերկրութիւն՝ տես Պատիւ։
Բնականք ոչ՝ կրթութեան առնեն,
և խոտան խոտորեան. 246։
Բռնութիւն՝ զինոյ. 114. 146։

Ասուածաստեղծ է որպէս զարն
՝ի բարեաց • 182 ։ Տես և Յանա-
ասակ ։
Աւր քաղաք՝ հայրենիք ապրա-
համայ • 255 ։
Աւրհնութիւն քան զգործս գե-
րազանցէ • 179 ։
Ավի ծառաստանի ուղղաձիգ բարձ-
րութիւն՝ ի պատուական ի՛ և ի
գործ բարեաստանաց է պատ-
շաճեալ • 387 ։

Ը

Ըստ • զարն որպէս զ՝ի բարեաց՝
է գործ գերագերելոյն յատուկն
իմաստասիրութիւնէ • 182 ։ Ըստ
ի բարւոյ հաստատանել է մեծ
անհատ • 206 ։ Ըստից սկիզբնէք
և խորհրդականք՝ էին նահանիք
իւրեանց • 208 ։
Ըստգործն ՝ի ծայրագոյնն չա-
լեաց ժամանել առաքինեաք • 106 •
123 • 130 • 140 ։ Ըստգործ-
ոյ՝ գ՚ուսան և պատուհաս հրա-
մայէն օրէնք • 107 • 114 • 214 ։
Ըստգործոց վրէժխնդրութիւն
արուել է • և գ՚իով խնայուն՝
վաստէ • 112 ։ Հաստատանք և
ծախծաւութիւնք ըստգործոց յա-
ռէնի առ որոյոյ զմ՚գտանելոյն
գ՚ուբլին • 131 ։ Ըստգործն
առաւելով առակական մտրդիկ՝
զվշտանալն միայն ունին , և յա-
գոց հանել • 132 ։
Ըստհատուիլ առաքեալքն՝ ի ըս-
տոց ծեծրելոցն ցնծէ զգլուխ մար-
գոյն • 243 ։
Ըստուիլ առ էյեսայէն՝ սիակա-
րութիւն վարին առ մարդկոցին
բնութիւնս • 134 ։
Ըստհատն ցանկալի գոլով ՝ի
առաւելս , և յարմար առ՝ի զիա-
րեւոր սէոս վնասել , գովել է
յաճգնոց • 224 • 225 ։ Ըստհա-
տոյ շահառեալ՝ գործ է արգա-
րութիւն • 247 ։ Ըստհատ սի-
ակոյին՝ գ՚ելբուլ • 234 ։
Ըստհատուել ի՛նաւոց անկոյն՝
յօժարամիտ առնէ զինակն ՝ի
գործոն նմ • 165 ։
Ըստք առաքինութիւք բարեյաջանք ։
Տես առաքինութիւն ։
Ըստք ժամանակք առաւոյ ձեռ-
նատ լինելոյ աշխատութեան • 174 •
276 ։
Ըստք ստրեցք հաւրտանիս գան ՝ի
գ՚ոյացուցանել զինու էակս աչ-
խարհի • 173 ։ Հմտութի մնակաց
վ՚ն ջրոյ ստրեցոյ խառնուածոյ •
279 • 287 ։ Ըստնք ստրեցոք
վարեցաւ մովսէս ՝ի պատուհաս-
տել զ՚ելբուլացիս • 157 ։ Տես
և Տարեցք ։

Պ

Պահքն եղիայի քառասնօրեայ •
258 ։
Պահպանութեանդ կիմ հավիտ անխոց-
ութիւ գործոյն զուսոյցիս և ըզ-
անձս • 20 ։
Պայծառակերպութի ։ տես Ա՚յլա-
կերպութի ։
Պանիդէս Թ՚ղթ քաղկիդեայ • * 42։
Պատերազմի նեղութեանն օրինակ •
181 ։ Ըստ է հանապազ պ՚ատրաստ
առ անեգործս , այլ գովել է յի-
մաստոյ • 181 • 266 ։ Ի պարտուց
ազատել և պատուարան խոցա-
գուշ է ծով և է ցամաք • 183 ։
Գովել է ՝ի չար գործոց • 182 ։ Ընտ
նեղութեանն գործոյն է ապերդ և
գ՚ինեալ պ՚ատրաստն , բայց է պատ-
ասանելեացն՝ գերազգիկ • 185 ։ Ի՝ ի-
բնական իրաւանց • 184 ։ Պ՚ատրաստ
աբրահամու առաջին ՝ի չար գիտու
յ՚ընկէլ • 357 ։ Պ՚ատրաստի յանդուգն
միաբանութե զինուորացն վնասն •
14 ։ Տես և Զինուորութի ։
Պատերազմական գործառնութի
առաւելապէս պէտս ունի խելա-
մտութե ՝ի հմտութի • 181 ։ Պ՚ղ
ձեռնարկն իրացուի գործոյ
՝ի գործս փոխանցել՝ կատարե-
լագոյն ժամանակաց առ մեզ • 184։

Պարզմտական անուն՝ ի վերին երկնս անունսն յարդարուէ, այլ արդեամբք լինի պիտոյ ամ բանեցուածք, 187 · 188 : Պարզ մտական գործոց պիրտասիքք· 268 · 435 : Պարզմտական հանդիսին երկք տեսակք, 370 : Պարզմտական արուեստին մասն է որտորգութիւն · * 380 :
Պատիւք կենդանագրելոյ, յետ մահուանէ նոյն ինքեան, 410 :
Պատուաբանն որ զառաջելոցն պատասխան, ձեռագիտ է գործոյն · 81 :
Պատմութեան Հնդկաստանի Քաղդէա և տեղեաց · 76 · 90 : Հելլենացւոց պիտուեց հանապատի յորմանկի նմանելն է քերթողահայրին · * 80 :
Պատմագրանն է ներհակ խառնուածոյ կենաց · 329 :
Պատմութիւնատուին գոյ հաստատուն բարեաց առն և ի հանգերձելումն : 325 :
Պատուհաս մեղ չարագործի՝ է խրատ բարեգործեան · 108 :
Պատրանք՝ տար խրատու՝ յարմար ի տեղոյ մատենիցէ · 139 :
Պատրանք, կիմ պատրանքէս , 311 · 316 : Ալ ոք էր : * 311 :
Պարզ՝ Հաստատութիւն · 355 · կիմ Հաստութիւն · 397 : կիմ խրատ · 33 :
Պարկեշտ և առանիկ կարդելի խոհեմութիւն, ի տեսս բժշկաց · 110 :
Պարկեշտութիւն լուսոյ · * 88 · * 89 :
Պարսից ոտիկ պատուոյ : * 311 : * 316 :
Պարտուց և սկզբանէ բարեկարգութեց ձգելի, և պիտոյ զարգացմանց զանազն արհեստից · 412 : 416 · 417 · 418 : Պատուց պատասխանի ոչ է տարեմ անուանել ձգելի · 412 · Ի յոյս ապատասխանի և զբաստիցն պրոէ · 414 · 416 : Ալ և երկչոտութիւն նշանակ · 415 : Քաց ի մարդկանէ բարեաց ամենի լինի և հոգեւորին · 413 : Օխերգ և ոտիկ պատուոյ · 414 · 417 :
Պարկեշտութիւն գիտութեան պատճառ յոյսին ինքեան ի փառիցէ · 156 : Տես և Ակնածութիւն :
Պատրաստ առնելոն , և բաժանելոն · 200 :
Պատասխանի յարձակումն ի վերայ հեթանոսական · 396 :
Պատասխանելոյ ինքեան պիտանի · 412 : Լուծմունք ընդհանրական պատասխանելոյ · 415 · 417 :
Պատուէր, տես Բանաստեղծ :
Պերճաբանութիւն մարտ · 314 :
Պերճախօսութեան ծնողաց առաքելական երջանկութիւն · 96 : Պատասխանի առաքելի ոչ ի գիտութենէ սիրոյ" · 95 :
Պերճաբան · * 311 :
Պետրոս · * 353 :
Պետրոսի առաքելոյն բարեաց ընկերն զինեն ուրանալոյն զնելն · 340 : Ընդհանրապէս զնգնելն պետրոսի · 340 · Պետրոս օրինակ լինի նեղելոյ անհնար հնացոյ կոչն զինեն · 340 : Զարտասուն անկանելն նորա տեսանելոյ · 340 : Յաղագս ինչ կինգն պատրեալ առաքելոյ մեղանչելն էգեն · 341 : Ի խոնձ մտացն հարեալ անձնասիրութեան · 341 : Պետրոս արհամարհելոյ գաշխարհականաց գնեն կռնեան տուեալ ուսուցանել ամենայն պատգամ, յորմէ և պատուհասն գալոց Հերետիկոսի · 342 : Պատուհասն և անուանի ազգակերպութիւն նոր ի թագաւորս · ուր առ յոյժ հնչեալոյն յոյն յոժարելոյ բնակութեանց · 342 : Ընդհարձակ կանխագիտութիւն գառանելոյ գնեն՝ երանելոցն ի նմանէ · 343 : Ակնարկ ի մեծութեան յաշխարհական ծանրութենէ՝ մինչ գի իրրև ի հատուցանել յաստուածային ձգելոյ ի մէջ Հարց · 343 : Ձոխութեան հանգստութիւնք՝ ի բաց ձգելոյ ամենից հոգեւորին և յաստուածային գործոց ընդ

343 · Ջերմեռանդի անձն նո ա
ռին · 343 : Աղօթակից եղեալ ընթ
ու ՚ի խնդրելն զվերջ յաւուրցն
գնա՝ որպէսզի անչափ հանգար
ձակիցի նմա · 344 : ՚Ի կամելն գնա
լոյսցնել զամենեքումբ՝ ըստ զսիան
էջ ՚ի խոնարհ գոյութեանդ ։
344 : Յաւուրսն օգնականու ըս
ուն անգրկէն կանդնել, և խոստա
նալ՝ զբանիկն առանձին առնուլ
անգրգուելն գառնալ ընկալ
առանձին բնութեաց· 344: Փրկիչ ա
լոյցուէն՝ շարժել զկորուն ՚ի
բարերարութենէ · 345 : Յանձն առ
նու ամն հանդերձել վասն նոր սիրոյ,
և անգրկէն յիջին ծայր կացուցա
նել հաստատել · 345 :
Պերճանգրաս կորնթացւոյն մի յեղ
ծան խնդ անոյ· 69: Խրատու նոր
օրինակ Հասէ · 67 : Պերճանգ
րաս խնդասանէր ամբարակացն
ըս անոյ առնել եղև փրկիչ կո
րնթեացւոյն · * 69 :
Պերճիկէս սամոսատցի · * 315 :
Պիղատ · Պնտացից առհասն և բա
նտանեաւն · 1 :
Պիլիպոսդրաս առաքին խնդասա
անէր ՚ի եղբարցն · 26 : Ա՛վ ոք էր ·
* 27 · ՚Ի յերկնխոստացեալ առ հիւ
րենացիս վարդապետէր զգիտաս ի
տասանց · 28 : Պիլիպոսդրաս գոյ
ծառակն պէտք · 3 ·
Պիլիպոս կիւ սրսեղեաս անուանեալ
առաքեալ ապագային · * 89 :
Պիտհոնականք · * 18 :
Պիտիտաբասաս բռնակալ ամե
նացուց · * 314 :
Պիտաակաս վիտիլէոնացի՝ մի յեօթն
խնդասանաց · * 68 :
Պիտրաս արդի ապիրէոյ · * 316 :
Պյուսաեն խնդասասէրն · 145 : Ա՛վ
ոք էր · * 2 · 12 : Պզասանի բա
ռնակաւն պէտք · 2 :
Պոգոպէրաս · * 111 :
Պոլիգարաս · * 33 :
Պոլիկարպոսի գուսարք սրբասանս ·
* 311 :
Պռանիկէ առևոր էր ՚ի ծածուկ կա
ռավարիչ ՚ի գիտութեան Հնոր
առելէ · 339 :
առելէ զգործս յանկուէ · 207 :
Պռոկլաեն սիջ ծովս · *90· * 243 :
Պռոկոպիոս անձնասկիզբ գառնալ
՚ի սիզբան՝ պահպանել զնոր միս
չեւ ցկատարել հասանելն · 306 :
Պրեսպուտս զինչ սրդեսք ասիցէ
յանկանելն հեքսամերն· 316 : Ա՛վ ոք
էր · * 311 · * 316 · * 76 :
Պրեսպուս սիջ անասակութեաց ·
* 235 :
Պրոմիմէոս · * 243 :
Պրոսելիտս հաւատաւ · * 64 :
Պտղոմեոսաց սրբազնութեան բարձանութեաց
՚ի շուտով սուցն · 335 : Պօղոս
սէ կուրութեան պատճառն զի
սչ խոստովան հարկանէր · այլ ՚ի
ծայրագոյն չուսասրութեանէ ·
335 : Տեսանելեաքն և լսելեաք
միանգամայն պատուհասանք պո
ղոս · 335 : Սակս բանիցն ա
ստուծոյ զկուսացանէին զմեծա
մեծ սիզբութեանն · 335 : Ա՛ղե
կիզբնէ հիմերել կիսամահ առ
նալին · 336 : Ծանծանութեանն
թեան ապիսասրսան բարեպաշտու
հանարէր · 336 : Պատճ ձեռնդ
նոյ ՚ի հրէսթէ · 337 : Ա՛ս ոսս
գանգիեէլն վարժէլ էր զիարմե
սեցոյն քաղուսութեանէ · 337 :
Պարծիլն առնի խոսոյ յորդորէր
զնա ՚ի հաւատոյն ելիզեզեսոյ ·
337 : Սակ փանուսոյ կնոջսոյն ՚ի
ձեռն նոր գիսուսարսրա վճա
րէր · 338 : Ա՛ռաջնորդ եղև հա
ւատացելոց սրսու սուրեղոյ· 338 :
Ընորհս ուներ սօգուս զոյս խոս
փանանն գործոյ հաւատացելոց
և նեղուցեալ խրատէր զնս· 338 :
Խոսասանոյ սյնս. չէսս գիսոյ
հաւատչեքսարակ լինել · և զի ասա
ցոյ զերեր զիարս սուցն ՚ի չնա
զանդութենէն բոլ · 339 : Չսուն
առնու յաւակերսացն ասս ա
ռաջնորդել ՚ի գիսուսեաէ Հնոր
առելէ · 339 :

Ա

Ա ոսկի՝ ի բնութիւն անգագարելի և անկարելոյն • 242 • 343 : Ա ոսկի՝ բնութիւն անագարելի • 244 • 422 : Աղիտագործութիւն վտակաց Ջուրց յառաջումն բազմաւորեալ • 339 : Ալիոյն արագագործ • 380 : Ալեհեղեալն արիւնաձիր՝ առին նոսա հարեալ և ծեռեալ էրեսաց • 222 : Ակիզն և վախճան մեռանելոյ Ջրոյ հեղեղին՝ ի գարնան • 281 :

Բ

Բազում ծայր յոմանս • 440 : Բառասոխա • * 53 :

Գ

Գահիճ արկանելոյ վնասուածն վէր վտանաւոյ • 393 : Գառա խրատ յաբբահամէ առ ի զգուշանալ ամենայն պահպանութենէ խոտոյ • 259 : Գերագրութիւնք առաջի էառ արարածոյ զգայ ի պէտս արդեմտից • 260 : Գառամանիկք գիտնական գիշատասաց գոլոյ • 225 : Գառանոյ անուրեայի հոգեառութեան • 343 : Ի հերքութիւնս ոմանց պատճառաց գիտասիրաց՝ պատճառք Գառանոյ զի ամենայն ոչ ուրեք առնեն • 322 : Ի գառանոյ պատճառ նոր յառաջիս առնելոյն վէր ոչ առ ոչինչ յանցանոյ • 324 : Գոլորշիսն ի ծովուն և անտառն և առատութիւն յեամ բարեաց • 322 : Տես և Գոլ :

Գարնանային կիրն կոչի կամուրջ ոտից ոտանաւոր հոգեաց • 261 :

Գերազանգաստակ ուրէք պատուհասէ բանին յարտնոյն և առիթեղ ցասն որ պատուհասին էն նմին յանցանոյ • 100 :

Գերի խաղալոյն ի գիշերոջ ոչ տեսանելոյ • 423 :

Գերկնէն գիրեաց հոգեաց տարու

Դ

Դէզ է ի կոխումն • 235 • Գոլ ձուկ առատ և խոշոր առն պատճառ ինքնակար՝ հաստատել ի որմոյ • 239 :

Մահ օրհնել զառակ նոցին • 256 :

Մարմնոյս ոսկրոյն մեռանելոյ • 156 :

Մեր • Մերոյն մեծարգի Կիրակոսի յանարժանս ծոմիս յաշխարհս սերոյ • 263 : Մերոյն յորդորել երիցուս ի Ջիլի ծովազի • 83 :

Միրոյ լուսոյ • 155 :

Մոխրեայ երկինք • * 75 :

Մրջանելոյ հրաշագործոյ • 437 :

Մրջունքն միշտ ի ծածուկ պահի • 83 : Մրջունքն հանդերձ առաքն էն միշտ կառուցիլ յամենայն սեզոնի • 83 :

Մուտ անկոյն խոտոցիլ ամենայն անձրեւոյ անկանելոյ անկոյս առնէր յիերեսոյ գրուանակիցն • 365 :

Մոմակին առաջին երեսագործ • 41 :

Մոկրատէս խնամասիրէր ծերոցն • 17 : Ալ որ • * 17 • * 18 : Խնամասիրել ծեր՝ կանոն լինել առանձին ամ յեռացոյ փիլիսոփայից • 18 : Ընտանեան սիրոյ ծեր օրինակ Նոյ • 16 :

Մոլանին ամենեցունս ծագաւորս հայրենեաց գանձիւք շինել զուռ Նոյին • 39 :

Մոցն օրէնադիր ամենեցուցոյ ի յերկին խնամոյ • 314 • * 68 :

Մոխրկիս ոգեբերակ • * 63 • * 64 :

Յաճառել չորեքոտնեայ հոգոյս և չարաց և բարեաց • 124 • 131 • 141 : Օրինագրեալ է յոյժ հոգալ աշխարհի • 114 : Տես և Ջորագործ •

Յաղագս կիր ոտանաւոր ոտանաւորաց ոտանաւոր հոգեաց • 23 : Ի գոլ պատուհասին խոշտանգիլ զանազան ցաւոց պատուհասէն ոտանաւոր • 396 :

Յաղագս ոսկրոյ մեռանելոյ Նոյին :

Յանդիմանութիւն անկոյ հանճարոյ • * 12 :

Յառն ջուրն ոչնչացեալ՝ էգեր ի

պարտական ձեռին · 174 · 281 ։
Սահմանեան կանոն նախակրթուեաց զանազանել յէգզիստենէ՝ կարգի յոյլոց · 73 ։
Սահմանեսցես նախանշեալ քարտ կոծուածն ի ձեռն պատուոյ գլխոց առաքելոց վճարեցր · 338 ։
Սակրամենտ ապրիլ · * 311 ։
Սայլակաւանք · * 18 ։
Սարտագրութիւն · * 353 ։
Սուրբն ապառնեալ ամենայնաց կեցցէ առաջի · 341 ։
Սրահից պայծառանալ ոգւոյ ազգի կենդանագրութիւն · 392 ։ Յաստակէ սրահից յանձնապահէսդ · 393 ։
Սրտմտական անուանն վարի անձ խաղիր վճռեալ հրեշտակականի · 431 · * 432 ։

Վ

Վ տառին · անուն Աստ ։
Վանհանութիւրութիւն հրահանգ սրտմտութեանցական · 185 ։
Վանական կանոն ըստ մերոյ հայկի հարկ խրատատուին · 177 ։ Վանական կանոնին բարեպաշտուն՝ ոչ զի վանական բարձեալ՝ ինձնա անկատանգ յո գործեսցի · 285 ։ Կա՛ս բարեկամին գործէ բարոյական մնան վանականաց · 248 ։ Վանականաց յիմանալ ընկերց ի ձեռն նուագարկուն · 424 ։ Վանականաւէ ի գեղ տեղիք նուագանգիտաց կամ ծոմելոցն եւայ քաղաքաց · 287 · 393 ։ Վանականանալ խորհուրդ՝ և մեղաց քոց անխուսափելի · 247 ։ Աշակերտին վանականանալ հանդարտութիւն · 272 ։ Վառուցանել յառաջ գոյ ի հեշտասիրուէ · 237 ։ Վարժանել անհոգիք և պղծէ զրպարտիս աշակերտուն բերեցուցանեն, և զգեցուիսան բռնի անպիտան առնեն · 19 ։ Վարժուիք կառապի ամ ինչ · 69 ։ Տէս և Կրթութիւն ։ Վարձուց անկատարել յոյլ յոյլս յուզարկատարութիւն վախճանելոց · 136 ։ Վաստատութիւն · անուն Հաստատութիւն ։ Վեհն ի գիրս յայս յորմանկի առեալ լինել փեսին այլ · և ի յորնակի թիւն՝ քառ ոնոյ հինգ ամանաց՝ փեսի ոգոյ և նուագարկուց · *97 · * 104 ։ Վեհք զառել բնակուիք ի միկանել՝ չառնին միաբանուի ըստնո · 77 ։ Վեհն անախորժ գոլով ոչ հիւրն ի բարկութիւն շարժիլ · 78 ։ Վեհոյ առաքուել է զգոնութեան ըստ այլ անօրէնաց չարաչար առնչութեամբ բառնալ ի միջոյ · 93 ։ Վեհաս ոգոյն * 91 ։ Վեմ՝ զնայիլ կոչեցաս սկսարան · 340 ։ Վիշտ և նեղութիւ չկարենալ յօժարութիւ բնեհանն զնուագիկ ի յանարատ սրբութիւ · 287 ։ Վտանգ յիւրաքանչիւր գործառնեալ այ պատճին լքուցանել՝ ի ձեռնասուն լինելոյ · 424 ։ Վրէժ խնդրութիւն անասնոց վախճանելոյ՝ չունի բաղդատութեամբ տեղի նեղութիւ · 135 ։

Տ

Տաճարք ոճոյինք զարգարելին լուսափայլութ կանխեցոյ · 171 ։ Պատուին ընծայարկուիք միաց · 273 ։ Յանարատին ժառանգին՝ ի նոր ազգ ազգ նուիրեալ հանգերձ բազմաժողով խմբեալ ասելիք · 281 ։ Տաճար կրկին՝ խորանն վկայեալ · 61 ։ Տաճարն սոզոմանի չինեցաս՝ ի հայրենի մեծերէ գանձուցն · 39 ։
Տանուտէրս կի առնաստոցս այլ նուագրոց · 76 ։ Այ զ ազ էր · * 75 ։
Տարան ժառանգ՝ ի սերոնս հնդ մանն · 137 ։

Տաճկահայրենասիրաց գաղտնաժողովն Վիեննայ · 158 ։
Տաճկաստանեայ օրինակ բռնակալութեան ի Հռոմ վերանորոգութիւն · 337 ։
Տաղտկալի հատուածք ոմանց գրոցն առնելոյ զանուանեալսն ոչ ինչ ինչ ի կենաց եւ գործոց նոցա · 30 ։ Հաղորդակից ոմանց, բազ ի գոհանալոյ զնոսին հաւատոյ եւ ի բարձրանալ խորհրդոյ կենցաղոյ · 199 ։
Տալեայք են սկզբունք բռնակալութեանց · 270 ։ Տարեգրութիւնք բռնի վասանց գործոց · 233 ։ Ի տարեգրս ոչ եւ ընդ բնաւ գոյիցեն եւ անհատականք · 422 ։ Տէս եւ Ժողովք տարեկան ։
Տգիտութիւն աստուածոյ ։
Տկարք ոչ ինչ կարեն առնել · *87 ։
Տկարութիւն պիղատոսին · *26 ։
Տկարութիւնս · * 354 ։
Տկարութիւնս · * 354 ։
Տկարութիւն որպէս ուզեալ, առ ի յիրէն կրկին բնակութիւն գտանել · 88 · Ալ տե · * 89 ։
Տկարք զնուագագոյնք, անթերեւեցուալ օգոյ են պատճառք · 232 ։ Շահաւետագոյն ոչինչ ինչ բնաւին են քննելն · 283 ։ Ի տեղեացն, բան զպետսն գործելն անհնարագոյնն են, նուազհնարագոյնս եւ անդադարեալս · 290 ։
Տնտեսութիւն կամ տեսանողական ազգ ասի խորագիտեանն ազգն · 150 · 332 · 372 ։
Տնտեսութիւն գրաւելիք · 396 ։
Տնտեսութիւն, նուազելիք հաւանեցեալ տիրապետելոյ խրատուց · 424 ։
Տնտեսութիւն քան հնոյից ազգացն զուգել կրկին առնու · 89 ։ Ալ տե · * 87 · * 89 ։
Տոհմիս տեսակցիլ կատակերգուաց եւ ողբերգաց · * 313 · * 315 ։
Տրամեայ գերեզման · * 74 ։
Տրուէ նորածինք առաքեալսն են աշխարհ կերպարանեալք · 154 ։
Տունկերս · տես Աղբաւոյ ։
Տունտասեան նախանձոտելիք առաւելութեանցն հանդուրժելոյն · 402 · 415 ։
Տրտնջելիք քան բանեցողսն պատուհասեալին ի գերս սուրբ · 162 ։
Տուղտիս կիսիկեան · * 36 · * 47 ։
Տունք իւր յարկք չինին ըստ պատուիրանի Յաւուրսկզբան · եւ յանձնոյ հոգ հանգիստ գիշերոյին · 242 ։
Տունիկ՝ որում բնութիւն միմանեալ ի սկզբան լինելութիւն եւ եղանց՝ գեղոյն անհատիսն պատճառ · 163 ։ Ի գործոյնէն զձեռագործեցեալ մերկանալով անբան՝ գիտելագործութիւն յօրինեին · 178 ։ Բնութիւն անկանցն հաստել ի ի բարւոյ եւ ի չարէ · 231 ։
Տրեսան գիւ · * 90 ։
Տրտմեալ պիտիր · * 311 · * 316։
Տրամելական բարուցեալ · 315 ։
Տրամելութիւն մեծաւ ցասի ի մեռանելոյ · 434։ Ցասմանէ սրտի առնելոյ ի ներգործութիւն · 318 ։
Տեսանելոյ յանդիսանալ յաւուրս բարւոյն · 281 ։

Ց

Ցանկալին պատրաստութիւն պէտս ունի առաւելագոյն ուժոյ · 380 ։
Ցանկութիւն առանկանալ ի մարդիկ ի հանգիստ յանկարծահասն գերեզմիկ կերպարանեալ · 83 ։
Ցաւ · տես Ախտ ։

Փ

Փայտ գիտել · կիր կենաց · Տես Ծառ գիտել կիր կենաց ։
Փառասիրաք չհոգալ յարատեան · 211 · 213 ։
Փարատեալ մանկտահասակ հրամանեն ոմն Ծննդեանէն մեռանելոյ երկիր մերկանալ · 151 ։ Փարատեալն գառագոյն Տամասկոս առ

ատկութիւն · 368 ։ Փոխառնուած զօրացն խառնակութիւն · ոչ սակաւ թիւք · եւն · 164 ։

Փոխանակ զհարկատուութիւն սիրոյ յանձինս՝ լինել բռնի պատուհասիւ · եղ · 127 ։

Փոխանակ Հոգեւոր Հօտակիցն դեր լ՝ վերայ է բուռ դրամոյ մերձաւորին · 159 ։ Փոխանակութիւն անձնական է առաքինութեան և անդստանութիւն · 288 · 290 ։ Տե՛ս և Հարստութիւն ։

Փոխանցեցաք քաղաքականութիւն · 337 ։

Փոքոյն ստորին · * 41 ։

Փոքրիկիզդէս պիծացի · * 27 ։

Փիլիպպոս ոչ ինչ ասկէ գոհացաւ · * 11 · * 12 ։

Փիլիպպիկեայք առին հետևակք Հռոմայեցոց · * 243 ։

Փոխիմ , կամ փոխիմիկ դառաջիմութիւն · * 89 · 91 ։

Փոքր ինչ մեղայ առ պատուական եղբայրս բարեկամութեան · 386 ։ Փոքր ինչ ընդ ոտն ոտին հարկանել զգաստանալ սովորեցուցանէ մեզ · 306 ։

Փրկիչ · տե՛ս Քրիստոս ։

Ք.

Քաղաք ոչ կարէ անուանիլ առանց պատուոյ · 412 ։ Քաղաքացի չէն՝ ի հերիւնս · 226 ։ Քաջութեան և զօրութեան պատասխանատուքն և անուանքն ինչ ինչ են · 185 ։ Քաղաքական ծանրագնացութեան յաւելուածոյ պէտ · 390 ։ Քանդակ կամ ոսկերչական վարպետութիւն , ինչպէս ի բռնակցութեան կարելի · 226 · 246 ։ Քաղցրութիւն վայելուչ ըստ պատշաճի · 392 ։ Քաղցր ի մեղու անելն Հաւատարիմ զգաստութեան ի գիտութեան անառակ և վերակացուս երեսից կացուցանէ զնա · 417 ։ Քաղաքական գրուածք · 396 ։ Քաղաքավարութեան մեծագոյն պատուարգելն · 132 ։ Քաղցրախառն , և չքաղցրախառն գինի · * 36 · * 117 · * 128 ։ Քաջասիրտ յոյժ ևս դժուարանայ ի պարզկանութենէ առնել զառնել · 187 ։ Քաջասիրտ հնարն ի դառնալ · 273 ։ Քերականութիւն բերեմ · * 18 ։ Քերթողական պերճախօսութիւն ընդ գրաքննական առաքինութեան ի խառնել · 74 · 75 ։ ի բան արուեստական երեսից գեղեցկութիւն ի տարբերութեան առաքինութեան · 80 ։ Քերթողական հայր երգն Համերոս · 53 · * 354 ։ Քերթողահայրն մեր առ ի գրոց Հաւատացեալ առնել յոյժ ընդ երգս առաքինութեան Հնարէ առաջի · * 74 ։ Քերթողական արուեստին գովասանութիւն · 51 · 62 ։ Պահանջեն և պիտանացու քերթողութիւն · * 51 ։ Քերթողին գանազանութիւն ի վերայ առաքինութեան · 47 ։ Քերթողական երգ դառապատակք · * 52 ։ Քերթողութեան պարտաւորք · 74 · 80 ։ Քերականութեան ճարտ · * 36 ։ Քերականէ բայերէն որով առնուն գրաւորին՝ ցնորեալ անձինք · * 319 ։ Քերուիլ · * 111 · * 311 ։ Քինոն ի յոյժ խնամոյ · *68 ։ Քաղցրութիւն զինուորական՝ դառնալ ի տարբերին · * 329 ։ Քարեր չուան ոչ · 258 ։ Քուն ոչ խոտոր զգաստութեան · * 31 ։ Քանդակագործ խնամոյ · * 18 ։ Քանդակագործութեան վայելուչ տարբերութիւն · * 380 ։ Քն օրինակեցաք ի պատարագի գէղն արտաքոյ զնաւակն մեր ուրեք · 258 ։ Ի ծագումն անուն տանէն ոմանց · 432 ։ Ջրոյն Ծովակոտեցն ի Հայկազնեայ ծագումն՝ և զոմ. խոհարարն ի մեզ ընդ առաքինութեան ընդ ոտն ոտին · եւն · 161 ։

162 : Քան զաշխատասիրեն յաշխարհս՝ փրկութեն հարկց · 432 · 434 : Քա՛ ի կոչէն զինքն նա զարացի՝ Թէպա զիշանէ բանիբ ոսկայն գործուիլ ցուցանէ Թէ նա ինքն է՝ որով արարածքն հաստեցան և պահին · 336 :

( )

( )գոց բարեխաւսուելի գարնան պիտոն է առաչուէ · 175 · 276 :
Օգոցն բանութեն անապարանքի · 422 :
Օգաղնաց · ոչս Թռչուն : Օգաղնաց կամ օգոյին որոյ գութեն · 380 :
Օձեվանք՝ էն մեխեթարուել հաստատութեց · 242 :
Օձին առնէ պատիժ՝ պիտի առուցոյ · 324 : Օձից անեղբէր չի սխակալուէ · 134 :
Օձախոցոյ ասէ կապարին · * 387 :
Օձակալ հանապատոյեթին՝ կէս ծէ՛ի խորհուրդ բժշկութեն · * 111 :
Օսարասիրութեին՝ աւգհական բնաւորուէ սրբոհատու · 257 :
Օրէնք էն հարկաց՝ չարացի գաստատան · 107 : Տէս և Կիրք օրէնք · և Մովսիսական օրէնք :

